KONT GALEAZZO CIANO

MUSSOLINI'NİN DAMADI VE İTALYA DIŞİŞLERİ BAKANI

ÇEVİRİ: SELÇUK UYGUR

SAVAŞ GÜNLÜKLERİ 1939-1943

Kronik

2. BASKI

SAVAŞ GÜNLÜKLERİ
1939-43

ÖZGÜN ADI:
DIARIO
1939-1943

—

KONT GALEAZZO CIANO
Mussolini'nin Damadı ve İtalya Dışişleri Bakanı

KRONİK KİTAP: 18
İkinci Dünya Savaşı Tarihi Dizisi: 1

YAYIN YÖNETMENİ
Adem Koçal

EDİTÖR
Cüneyt Dalgakıran

KAPAK TASARIMI
CUMBA.CO

MİZANPAJ
Kronik Kitap

2. Baskı, Haziran 2017, İstanbul

ISBN
978-975-2430-11-2

KRONİK KİTAP
Balçık Sk. N°6, Gümüşsuyu
İstanbul - 34327 - Türkiye
Telefon: (0212) 243 13 23
Faks: (0212) 243 13 28
kronik@kronikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık Sertifika No: 34569

www.kronikkitap.com
kronikkitap

BASKI VE CİLT
İmak Ofset Basım Yayın Tic. ve San. Ltd. Şti
Merkez Mah. Atatürk Cad. Gök Sok. No: 1
34197 Yenibosna / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 444 62 18
Matbaa Sertifika No: 12531

KONT GALEAZZO CIANO

MUSSOLINI'NİN DAMADI VE İTALYA DIŞİŞLERİ BAKANI

ÇEVİRİ: SELÇUK UYGUR

SAVAŞ GÜNLÜKLERİ 1939-1943

Kronik

KONT GALEAZZO CIANO

18 Mart 1903'te, Amiral Costanzo Ciano ve eşi Carolina Pini'nin oğlu olarak Livorno'da dünyaya geldi. Roma Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almasının ardından Roma'daki bir gazetede kısa bir süre drama ve sanat eleştirmenliği yaptı. 1925 yılında Dışişleri Bakanlığı hizmetine girdi. Rio de Janeiro, Pekin ve Vatikan'da görev yaptı. 24 Nisan 1930'da Benito Mussolini'nin kızı Edda'yla dünya evine girdi. Çiftin Raimonda isimli bir kızları ve Fabrizio ile Marzio isimli iki oğulları oldu. Şangay başkonsolosu olarak vazife yaptığı kısa bir sürenin ardından 1935 Haziranı'nda basın ve propaganda bakanı oldu. Aynı yıl, İtalya'nın Etiyopya'yı istilası sırasında gönüllü olarak katıldığı İtalyan Hava Kuvvetleri *Regia Aeronautica*'da bombardıman filosu komutanlığına atandı. Bu görevi sırasında Mareşal Badoglio'dan cesaret madalyası aldı. 1936 yılında, 33 yaşındayken dışişleri bakanı oldu. 5 Şubat 1943'te kabinenin geri kalanıyla birlikte görevden alınmasının ardından Roma'nın Vatikan Büyükelçiliği'ne atandı. 1943 yılında Müttefik devletlerin Sicilya Adası'na çıkarma yapmaları üzerine Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini'nin görevden alınması lehinde oy kullandı. Daha sonra Almanların eline düştü ve vatana ihanetten yargılandı. Kuzey İtalya'daki Alman kukla devleti İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'ne bağlı Verona'da 11 Ocak 1944 tarihinde kurşuna dizildi.

SELÇUK UYGUR

1989 yılında İstanbul'da doğdu. 2010 yılında Yeditepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. Università degli Studi di Firenze - Scuola di Scienze Politiche'de yüksek lisans eğitimi gördü. *Sabitfikir* ve *Kitap*-lık gibi dergilerde edebiyat eleştirileri ve makaleler yazdı. Bir süre boyunca çeşitli yayınevlerinde editörlük yapmasının ardından 20. yüzyıl siyasi ve askeri tarihi alanında çeviri ve çalışmalara yoğunlaştı. Andrew Wiest'in *Birinci Dünya Savaşı Tarihi* ile Owen Booth ve John Walton'ın *İkinci Dünya Savaşı Tarihi* isimli çalışmalarını Türkçeye kazandırdı. İngilizce, Almanca ve İtalyanca bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Kont Galeazzo Ciano
(d. 18 Mart 1903, Livorno - ö. 11 Ocak 1944, Verona)

MUSSOLİNİ'NİN DAMADI ve 1936 ile 1943 yılları arasında İtalya dışişleri bakanı olan Cortellazzo Kontu Galeazzo Ciano, 18 Mart 1903'te, Amiral Costanzo Ciano'nun oğlu olarak dünyaya geldi. Babası Constanzo, Birinci Dünya Savaşı'nda Avusturya-Macaristan donanmasının Bakar'daki üssüne gerçekleştirdiği akın ve müteakip kaçış manevrasıyla nam salmış, Kral III. Vittorio Emanuele tarafından Cortellazzo ve Buccari (Bakar) Kontluğuyla ödüllendirilmişti. Amiral Constanzo savaşın ardından Faşizm saflarına kaymış, Livorno'daki Faşistlerin lideri olmuş ve Mussolini'nin 1922 Ekimi'nde iktidarı ele geçirdiği "Roma Yürüyüşü"ne katılarak müteakiben ulaştırma bakanlığı ve meclis başkanlığı yapmıştı.

Amiral Costanzo'nun ulaştırma bakanlığı sırasında elde ettiği büyük servet sayesinde refah ve lüks içerisinde büyüyen Galeazzo Ciano, Roma Üniversitesi'nde hukuk eğitimi almasının ardından merkezi Roma'da bulunan bir gazetede kısa bir süre drama ve sanat eleştirmenliği yaptı. 1925 yılında Dışişleri Bakanlığı'nın hizmetine girdi. Rio de Janeiro, Pekin ve Vatikan'da görev yaptı. 24 Nisan 1930'da Benito Mussolini'nin kızı Edda'yla San Giuseppe Kilisesi'nde dünya evine girdi. Çiftin Raimonda isimli bir kızları ve Fabrizio ile Marzio isimli iki oğulları oldu. Ciano, Mussolini'nin damadı olmasının ardından kariyer basamaklarını hızla tırmandı. Şangay Başkonsolosu olarak geçirdiği kısa bir sürenin ardından 1935 Haziranı'nda basın ve propaganda bakanı

oldu. Aynı yıl, İtalya'nın Etiyopya'yı istilası sırasında gönüllü olarak katıldığı İtalyan Hava Kuvvetleri *Regia Aeronautica*'da bombardıman filosu komutanlığına atandı. Bu görevi sırasında Mareşal Badoglio'dan cesaret madalyası aldı. 1936 yılında ülkesine bir "savaş kahramanı" olarak dönmesini müteakip henüz 33 yaşındayken dışişleri bakanı oldu.

Ciano'nun dışişleri bakanlığı hem İtalya hem de Avrupa için büyük gelişmelerin yaşandığı bir döneme tekabül etti. İtalya bu dönemde benimsediği *spazio vitale*, yani "yaşam alanı" politikasıyla Akdeniz, Afrika ve Balkanlar'da hak ve toprak iddia eden yayılmacı bir tutum sergiledi. Mussolini'nin liderliği altındaki ülke Etiyopya'yı işgal etti, İspanya İç Savaşı'na müdahale etti, Arnavutluk'u ilhak etti (Ciano Arnavutluk'un ilhak sürecinde mühim bir rol oynamış ve bu nedenle Saranda limanına karısı Edda'nın adı verilmiştir), Milletler Cemiyeti'nden ayrıldı, Nazi Almanyası'yla ittifaka imza attı ve İkinci Dünya Savaşı'na girdi. Mussolini ve Ciano'nun Nazi Almanyası'yla münasebetleri ikircikliydi. Bir yandan Almanları hakir görüyor, diğer yandan onları takdir ediyorlardı. Bir yandan Nazi Almanyası'nın askeri kudreti onlarda hayranlık uyandırıyor, öte yandan bu kudret, aynı Orta Avrupa'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi İtalya'da da korkuya neden oluyordu. Söz konusu korku, Almanya'nın Avusturya'yı ilhak planlarına İtalya'nın ilk zamanlarda karşı gelmesi şeklinde baş göstermiş, buna karşılık Almanya, İkinci İtalya-Etiyopya Savaşı'nda Etiyopya kuvvetlerine 10.000 Mauser tüfeği, bir milyon tüfek mühimmatı[1] ve bizzat Hitler'in emriyle 30 PaK 35/36 tanksavar silahı ile üç uçak göndermişti.[2]

Fakat İkinci İtalya-Etiyopya Savaşı sırasında yaşanan mezkûr hadiseler İtalya'yı bu süreçte Almanya'nın yanına itmekten alıkoymadı. Zira Milletler Cemiyeti ve özellikle de bölgede çıkarları olan İngiltere, İtalya'nın Etiyopya'yı istilasını protesto etmiş ve Milletler Cemiyeti ülkeye karşı bir takım yaptırımlar uygulamayı denemişti. Lakin Fransa ve İngiltere'nin bu ülkeyi Almanya'nın yanına itmek istememesinden ötürü Etiyopya Savaşı nedeniyle İtalya'ya karşı kapsamlı adımlar atılmadıysa da, söz konusu olan sınırlı eylemler de Mussolini'yi Hitler Almanyası'na yakınlaştırmaya yetecekti.

1936 yılında patlak veren İspanya İç Savaşı'nda Franco'nun Falanjist kuvvetlerini destekleyen iki ülkenin münasebetlerinde yakınlaşma görüldü. Mussolini 1937 Eylülü'nde Almanya'ya bir ziyarette bulunarak Alman ordusunun uzun ve etkileyici bir geçit töreniyle karşılandı.

---

1 Timothy J. Stapelton, *A Military History of Africa*, ABC-CLIO, 2013, s. 203.

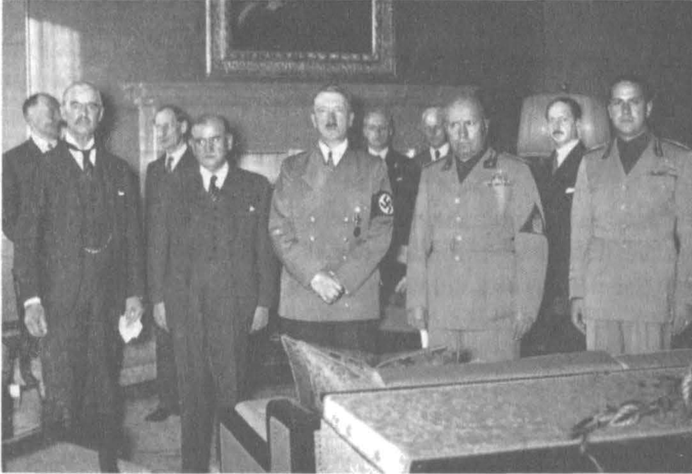
2 Bruce Walker, *Recalling the Invasion of Ethiopia*, American Thinker, 19 Ekim 2013. http://www.americanthinker.com adlı siteden 28 Mart 2017 tarihinde ulaşılmıştır.

Bu güç gösterisi İtalyan lideri etkilemişti. Takvimler 1937 senesinin Kasım ayını gösterirken, İtalya bir sene önce Almanya ve Japonya'nın imza etmiş olduğu, Sovyetler Birliği ve komünizmin yayılmasına karşı tesis edilen Anti-Komintern Paktı'na katıldı. Ardından, Etiyopya savaşı sırasında ilişkilerinin iyice gerilmiş olduğu Milletler Cemiyeti'nden 11 Aralık 1937'de ayrıldı. Hitler'in Mussolini üzerindeki etkisi 1938 yılında İtalya'da yayınlanan ve yürürlüğe konulan *Manifesto della razza*, yani "Irk Bildirgesi"yle daha da belirgin bir hâl aldı. Bu bildirgeye göre İtalyanlar Aryan ırkının mirasçıları olarak kabul ediliyor, Aryan olmayan ırklar küçük görülüyor, Yahudiler İtalyan vatandaşlığından çıkarılıyor ve kamu kurumlarında görev yapmaları yasaklanıyordu.[3-4]

Almanya'nın Çekoslovakya'nın Südetland bölgesini ilhak etmesiyle sonuçlanan Eylül 1938 tarihli Münih Antlaşması'nda da antlaşmaya imzasını koyan dört liderden biri Mussolini oldu. Çekoslovakya Cumhuriyeti, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İtilaf Devletleri'nin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'yla imzaladıkları Saint-Germain Antlaşması'nı müteakip bu imparatorluğun eski toprakları üzerinde kurulmuştu. Fakat bir milyon Macar, yarım milyon Rutenyalı ve üç milyonu aşkın Südet Almanını barındırması ülkeyi kaynar kazana çevirmişti. Diğer azınlıkların kendi anayurtlarının özlemini çektikleri gibi, Südetler de Almanya'ya katılmak istiyorlardı. Hitler 1933 yılında iktidara gelince Konrad Henlein isimli bir jimnastik öğretmeninin liderliğinde Çekoslovakya'da Südet Alman Partisi (*Sudetendeutsche Partei*-S.D.P) kuruldu. Almanya'dan para yardımı alan bu parti, Çekoslovakya'nın önemli tahkimatlarını, sanayilerini ve Skoda silah fabrikalarını muhafaza ettiğinden ötürü Almanya'yı bilhassa cezbeden Südetland sorununu kaşımaya başladı. Führer, 26 Eylül 1938'de Berlin'deki Sportpalast'ta yaptığı konuşmada Çeklere Südetland'ı Almanya'ya teslim etmeleri için 28 Eylül saat 14.00'ye kadar süre tanıdı. 28 Eylül saat 10.00'da, yani Hitler'in verdiği ültimatomun mühletinin geçmesine dört saat kala İngiltere'nin Roma Büyükelçisi Lord Perth, Ciano'ya telefon ederek bir görüşme talep etti. Görüşme sonucunda Lord Perth, Mussolini'yi Almanya ile Batılı

3 Çok fazla olmasa da, Faşist Parti'nin içinde *La Nostra Bandiera* gazetesinin kurucusu ve "Roma Yürüyüşü"nden o yana inançlı bir Faşist olan Torinolu banker Ettore Ovazza (21 Mart 1892–11 Ekim 1943) gibi Yahudiler de mevcuttu.

4 Bu yasayı müteakip İtalyan Yahudilerinin yaşadıklarını birinci ağızdan dinlemek için Auschwitz'den sağ kurtulan Nobel ödüllü Yahudi asıllı İtalyan kimyager ve yazar Primo Levi'nin (31 Temmuz 1919–11 Nisan 1987) kitap ve makalelerinden istifade edilebilir.

Resim 1: Südetland'ı Almanya'ya veren Münih Antlaşması'nın imzalanmasından hemen önce çekilen hatıra fotoğrafı. Soldan sağa: Chamberlain, Daladier, Hitler, Mussolini ve Ciano.

güçler arasındaki müzakerelere katılması ve Hitler'i harekete geçmemeye ikna etmesi adına Başbakan Chamberlain'den talimat aldığına ilişkin Ciano'yu bilgilendirdi.[5] Mussolini bu teklifi onaylayarak İtalya'nın Berlin Büyükelçisi'ne telefon etti ve ona, "Derhal Führer'in yanına gidin ve ona ne olursa olsun kendisinin yanında olacağımı, fakat silahlı çatışmalar başlamadan önce kendisinden yirmi dört saatlik bir erteleme talep ettiğimi söyleyin. Bu esnada, sorunun çözüme kavuşturulması için ne yapılabileceği üzerine çalışacağım," demişti.[6] Hitler, Mussolini'nin mesajını aldığında Fransa'nın Berlin Büyükelçisi André François-Poncet'le görüşüyordu. "Sevgili dostum Benito Mussolini benden Alman ordusunun hareket emrini yirmi dört saat ertelememi istedi ve ben de bu talebi kabul ettim."[7] Bunun üzerine Lord Perth, Chamberlain'in Mussolini'ye teşekkür ettiğini ve Südet sorununu çözmek üzere 29 Eylül'de Münih'te İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın katılacağı bir konferans teklif ettiğini bildirdi. Mussolini mutabık kaldı. Hitler'in tek koşulu konferanstaki müzakerelere Mussolini'nin de katılması oldu. Münih süreci, iki lideri birbirine daha da yakınlaştırmıştı.

5 Santi Corvaja, Robert L. Miller, *Hitler & Mussolini: The Secret Meetings*. New York, USA: Enigma Books, 2008, s. 73.

6 *A.g.e.*, s.73-74.

7 *A.g.e.*, s.74.

Münih Antlaşması'nı müteakip, 1938 Ekimi'nde İtalya Fransa'dan bir takım taleplerde bulundu: Cibuti'de serbest bir liman, Addis Ababa-Cibuti demiryolunun kontrolü, Süveyş Kanalı Şirketi'nin yönetimine katılım, Tunus'ta Fransız-İtalyan müşterek yönetimi ve Korsika'daki İtalyan kültürünün muhafazası talep ediliyordu.[8] İtalya bilhassa İtalyan Doğu Afrikası'yla gerçekleştirilen ticari trafik için gemilerinin her seferinde kanaldan geçiş ücreti ödemesinden hoşnut değildi.[9] Mussolini, Münih Antlaşması'nın imzalanarak bu vesileyle savaşın engellenmesinde İtalya'nın oynadığı önemli role binaen Britanya'nın İtalya'nın isteklerini kabul etmesi için Fransa'ya baskı yapacağına inanıyordu. Fakat İtalya'nın Nice, Tunus, Korsika ve Cibuti'ye gözünü diktiğini düşünen Fransa'nın bu talepleri reddetmesiyle ilişkiler gerildi. Fransa'nın İtalya'ya gözdağı vermek için icra ettiği donanma tatbikatından kısa bir süre sonra Hitler 30 Ocak 1939 tarihli konuşmasında savaş durumunda İtalya'ya askeri destek vereceğini açıkladı.

Bahsi geçen gelişmeler üzerine Almanya ile İtalya arasında 22 Mayıs 1939'da Çelik Paktı imzalandı. Pakt aslında Japonya'nın da müdahil olacağı şekilde tasarlanmıştı. Fakat Japonya'nın Pakt'ın Sovyetler Birliği'ne karşı, İtalya ve Almanya'nın ise Fransa ve Britanya İmparatorluğu'na karşı dizayn edilmesini istemeleri[10] üzerine antlaşma 22 Mayıs 1939'da Japonya'nın katılımı söz konusu olmaksızın İtalya Dışişleri Bakanı Kont Galeazzo Ciano ve Almanya Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop tarafından imzalandı. Pakta göre ülkelerden birinin savaşa girmesi durumunda diğeri ona askeri ve ekonomik yardım vaat ediyordu. Antlaşmanın ayrıca istikbalde Avrupa'da vuku bulacak bir savaş için iki ülkenin de hazırlanmasını öngören gizli protokolleri mevcuttu. Hızla gelişecek bir ticari ve askeri işbirliği vaat edilirken, gizli protokollere göre iki ülke de 1943 senesinden önce bir savaşa girmeyeceğini garanti ediyordu.

Bu maddeyi göz ardı eden Hitler 1939 yazında Polonya'yı istilaya hazırlanırken, ülkesinin başarılı bir savaş icra edebilmekten pek uzak olduğunu bilen Ciano, İtalya'yı harpten uzak tutması için Mussolini'yi

8 H. James Burgwyn, *Italian Foreign Policy in the Interwar Period, 1918-1940*, Westport, Connecticut, USA: Praeger Publishers, 1997. s. 182-183.

9 French Army breaks a one-day strike and stands on guard against a land-hungry Italy, *LIFE*, 19 Aralık 1938. s. 23.

10 William Maltarich, *Samurai and Supermen: National Socialist Views of Japan*, Peter Lang Publishing, 2005, s. 75.

ikna etmeye çabaladı: "Duce'nin tepkileri değişkenlik gösteriyor. Başta benimle hemfikirdi. Ardından şeref müessesesinin kendisini Almanya'yla birlikte yürümeye mecbur ettiğini söyledi."[11] 10 Haziran 1940'da, Mussolini Palazzo Venezia'nın balkonundan İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan ettiğinde ise günlüğüne şöyle düşecekti: "Üzgünüm, çok üzgünüm. İşte macera başlıyor. Tanrı İtalya'nın yardımcısı olsun!"

Ciano'nun İtalya'nın savaşa girmemesi yönündeki çabaları temelsiz değildi. Öncelikle küçük bir grup Faşist lider haricinde İtalyan halkı savaşa girmek gibi bir istek duymuyordu. Almanya'ya duyulan korku ve nefret de bu hususta tesirliydi. Bunun yanı sıra İtalyan kamuoyunun çoğu, savaşı hangi taraf kazanırsa kalsın, İtalya'nın harbe iştirak etmesi durumunda kazanacak pek bir şeyi olmadığının, fakat pek çok şey kaybedebileceğinin farkındaydı. Sumner Welles, Ciano günlüklerinin 1945 tarihli ilk baskısı için yazdığı önsözde bu hususta şöyle söyler: *Kont Ciano bütün bu grupların görüşlerini paylaşıyordu. Mihver hükümetlerinde yüksek mevki sahibi olanlar arasında lafı dolandırmadan ve çekinmeden savaşa karşı çıkmış olduğunu ve karşı çıkmaya devam ettiğini, savaşın uzamasıyla tüm Avrupa'nın bütünüyle yıkıma uğramasından başka bir şey öngörmediğini ve İtalya'nın harbe girmesini engellemek için hiçbir çabadan kaçınmayacağını bana söyleyen tek kişiydi.*[12]

İtalya'nın endüstriyel büyümesi ve askeri üretimi 1942 sonuna kadar arzu edilen seviyeye ulaşmayacaktı. Zaten Çelik Paktı'ndaki iki ülkenin de 1943 yılından evvel savaşa girmemesini öngören gizli maddenin metinde yer almasının gerçek sebebi de buydu. Döviz Bakanı Felice Guarneri'nin, İtalya'nın Etiyopya ve İspanya'daki faaliyetlerinin İtalyan ekonomisini iflasın eşiğine getirdiğine de kulak verilmemişti.[13] 1939 yılına gelindiğinde Fransa ve İngiltere'nin askeri harcamaları İtalya'nın askeri harcamalarını oldukça geride bırakmıştı.[14] İtalya'nın yaşadığı ekonomik güçlüklerin sonucu askerler yetersiz ödeme alıyor, yetersiz donatılıyor ve yetersiz ikmal ediliyordu. Sınıfsal farklılıklarla hareket eden

11 Bkz. s. 169.

12 Sumner Welles, "Introduction", *The Ciano Diaries, 1939-1943*, Simon Publications, 1 Aralık 1945, s. xxvi.

13 McKercher, B. J. C.; Roch Legault, *Military Planning and the Origins of the Second World War in Europe*, Westport, Connecticut: Greenwood Publishing Group s. 41.

14 *A.g.e.*, s. 41.

subayların olması da cabasıydı. Tüm bunlar ordunun moraline yansımaktaydı.[15] Askeri planlama yetersizdi. Savaşa katılınması durumunda hangi cepheye ağırlık verileceği kararlaştırılmamış, kapsamlı harekât planları yapılmamıştı. Savaş, donanma ve hava kuvvetleri bakanlıkları, bunların ihtiyaçları konusunda yeterli teknik ve teorik bilgiye haiz olmayan Mussolini'ye bağlanmıştı.[16] Mareşal Badoglio silahlı kuvvetlerin bu konudaki yetkisizliğini 1939 Kasımı'nda biraz da istihzalı bir şekilde şöyle yorumlamıştı: "*Duce'nin silahlı kuvvetlerin başkanı olması şansına sahibiz. Bizim siyasi tartışmalara girmeksizin silahlı kuvvetlerin gerçek hazırlığıyla ilgilenmemiz gerek. Savaş icra edilmesi ya da edilmemesi, edilecek ise doğuda mı yoksa batıda mı icra edileceği, bunlar bizim sorumluluğumuzda değildir.*"[17] İtalyan Yarımadası'ndaki hava üslerinin amfibi taarruzları desteklemeye yeterli olacağına ilişkin hatalı görüşten ötürü İtalyan donanmasında uçak gemisi bulunmuyordu. Ordunun elindeki topların modası geçmişti ve zırhlı birliklerin muharebe düzenleri modern savaşın ihtiyaçlarına tekabül etmiyordu.[18] Deniz aşırı operasyonlar için donanma ve hava kuvvetlerine ayrılan kaynaklar kara kuvvetlerinin bütçesini azaltmıştı. İtalyan askerinin standart piyade tüfeği 1891 tasarımı Carcano'ydu. Ağustos 1939'da Po Vadisi'ndeki tatbikâtlar Kral da dâhil izleyicileri hayal kırıklığına uğratmıştı. İlaveten İtalya'nın elinde yeterli miktarda bulunan tek kaynak aliminyumdu. Ülke petrol, demir, bakır, nikel, krom ve kauçuk gibi savaş sanayi için gerekli bütün maddelerde dışa bağımlıydı.[19]

Fakat 1940 Haziranı'na kadar ülkenin savaşa girmemesine yönelik tavsiyelere kulak veren Mussolini, Fransa'nın Almanya tarafından mağlup edilmesinin neredeyse kesinleştiği tarihte Kuzey Afrika'daki İngiliz ve Fransız kolonilerini ele geçirebilmek için fikrini değiştirdi. 10 Haziran 1940'ta, Palazzo Venezia'nın balkonunda, elleri kemerinde, boynu dik ve mağrur bakışlarla Fransa ve Büyük Britanya'ya savaş ilan ederek

---

15 Samuel W. Mitcham, Jr., *Rommel's Desert War: The Life and Death of the Afrika Korps*, Stackpole Books, 2007. s. 16.

16 Enno von Rintelen, *Mussolini als Bundesgenosse: Erinnerungen des deutschen Militärattachés in Rom, 1936-43*, Tübingen, 1951, s. 47.

17 McKercher, B. J. C.; Roch Legault, *Military Planning and the Origins of the Second World War in Europe*, Westport, Connecticut: Greenwood Publishing Group, s. 39.

18 *A.g.e.*, s. 40.

19 *A.g.e.*, s. 40

harbe girdi. Tek bir adamın, Benito Mussolini'nin iradesi İtalya'yı bir mezbahanın içine savurmuştu.[20]

Kont Ciano, bütün çekince ve itirazlarına rağmen ailesine ve ülkesine duyduğu bağlılıkla Etiyopya'da olduğu gibi uçağına atlayıp Yunan göklerinde de muharebe gördü: *"Güneş nihayet ortaya çıktı. Bundan Selanik'i kıyasıya bombalamak için istifade ettim. Dönüş yolumda Yunan uçaklarının saldırısına uğradım. Her şey yolunda gitti. İki Yunan uçağı düştü, fakat itiraf etmeliyim ki ilk kez kuyruğumda düşman uçaklarıyla seyretmek durumunda kaldım. Fena bir his."*[21] Fakat harp, İtalya için bir felaket oldu. 1940 Ekimi'nde Yunanistan'a giren İtalyan ordusu Yunan topraklarından çıkarıldığı gibi, bir de Yunan ordusu İtalya'ya ait olan Arnavutluk topraklarına girdi ve ancak Almanya'nın Yunanistan'a müdahalesiyle savaş İtalya'nın lehine sonlanabildi. 1941 sonuna gelindiğindeyse İtalya'nın Afrika'da bulunan kolonilerinin neredeyse hepsi elden çıkmış, birliklerinin neredeyse tamamı bozguna uğramış, İtalya'da yiyecekler karneye bağlanmış, İtalyan donanmasının büyük gemileri petrol yetersizliği yüzünden yerlerinden kımıldayamaz hâle gelmişti.

Mezkûr hadiselerin gerçekleştiği bu buhranlı dönemde Avrupa'nın bütün önemli liderleriyle görüşmeler gerçekleştiren, İkinci Dünya Savaşı'na zemin hazırlayan onu teşkil eden hadiselerde hazır bulunan Ciano, dışişleri bakanlığının ilk günlerinden beri bu temasları not düştüğü bir günlük tutmaya başlamış ve bu âdetini de ömrünün son haftalarına kadar sürdürmüştü. Günlük tuttuğu bir sır değildi. Günlüğün bir kısmı İtalya'nın Berlin Büyükelçisi Dino Alfieri'ye, sekreteri ve daha sonra Macaristan Büyükelçisi olan Filippo Anfuso'ya; arkadaşı, dışişleri müsteşarı ve Mussolini'nin son kabinesinde bayındırlık bakanı olan Zenone Benini'ye; Döviz Bakanlığı'nda müsteşar olan Felice Guarneri'ye ve uzun yıllardır kendisinin dostu olan Nelson Page ve Orio Vergagni'ye gösterilmiş

20 Ciano'nun, idamından kısa bir süre önce 23 Aralık 1943'te Kral'a hitaben yazdığı mektupta ne İtalyan halkı ne de hükümetinin İtalya'nın yaşadığı acılardan sorumlu tutulabileceğini, tek bir adamın, çapraşık hırsları ve askeri şan kazanmak hırsına sahip Mussolini'nin ülkesi ve milletinin çöküşüne neden olduğunu söylemiştir. (Howard McGaw Smyth, *The Ciano Papers: Rose Garden*, 22 Eylül 1993. https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence adlı siteden 28 Mart 2017 tarihinde ulaşıldı.)

21 Bkz. s. 355.

ya da onlar tarafından okunmuştu.[22] Ayrıca 1940 senesinin ilk günlerinde barış görüşmeleri için zemin aramak maksadıyla Roosevelt tarafından Avrupa'ya gönderilen ve Ciano tarafından huzura kabul edilen ABD'li diplomat Sumner Welles da Ciano'nun günlüğü bizzat gösterdiği ve okuduğu kişiler arasındaydı.[23] Damadının günlük tuttuğundan Mussolini de haberdardı. 6 Haziran 1941'de Almanların Alto Adige'deki veya öteki adıyla Güney Tirol bölgesindeki istenmeyen faaliyetlerinden öfkeyle bahsederken söze, "Bunları günlüğüne düş," diye başlamıştı. 6 Haziran 1942'de ise Ciano'ya günlüğünü güncel tutup tutmadığını sormuştu.

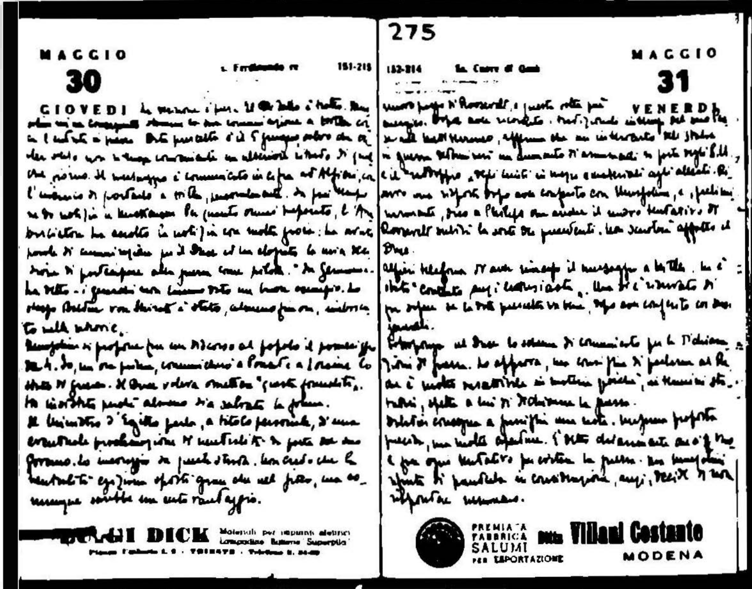
Ciano günlüğünü Kızıl Haç'ın bastığı, senenin her gününe bir sayfa ayrılan yıllık ajandalara tutmaktaydı. Girdileri mürekkepli kalem ve el yazısıyla kaleme alıyordu. Bir güne çok fazla not düşülecek ise icap ettiğinde fazladan sayfa yapıştırıyor, bazen ise o gün vuku bulan hadiseleri bir sayfaya sığdırabilmek için son derece bitişik ve sıkışık yazıyordu. Her yıl için ayrı bir ajanda tutuyor ve bu ajandaları ofisinde muhafaza ediyordu.

1942 sonları ve 1943 başlarına doğru Almanların Stalingrad'da büyük bir imha operasyonuna maruz kalmaları, Mihver kuvvetlerinin Kuzey Afrika'da bozguna uğramaları ve Sicilya'ya bir İngilz-Amerikan çıkarmasının an meselesi hâline gelmesi üzerine savaşın eninde sonunda Mihver devletlerinin aleyhine sonuçlanacağının anlaşılmasıyla birlikte Ciano, Mussolini'yi Müttefiklerle masaya oturmayı teşvik etse de, bu hususta herhangi bir sonuç alamadı. Ciano, 5 Şubat 1943'te kabinenin geri kalanıyla birlikte Mussolini tarafından görevden alınmasının ardından Roma'nın Vatikan Büyükelçiliği'ne atandı. Bu görevi sırasında, mümkünse Mussolini'nin rızasıyla, değil ise ona rağmen İtalya'nın aleyhine gelişen savaştan çekilmesi için uğraştı. Yüksek Faşist

22 Duilio Susmel, *Vita sbagliata di Galeazzo Ciano*, Milan, 1962, s. 76-77.

23 Günlüğün varlığı kamuoyuna ilk kez Amerikalı diplomat Sumner Welles'in *The Time For Decision* isimli kitabının 26 Şubat 1940 tarihli girdisinde, Welles'in Ciano'yla yaptığı görüşmeden bahsetmesiyle sunulmuştur: "*Bir kasadan elyazısıyla günlük faaliyetlerini not düştüğü ünlü kırmızı günlüğünü çıkardı.*" (Sumner Welles, *The Time for Decision*, Harper & Brothers, 1944, s. 212, 26 Şubat 1940 tarihli girdi.) Ayrıca Welles kitabın 1946 senesinde yayınlanan İngilizce baskısına yazdığı önsözde günlükleri 26 Şubat 1940'ta ilk kez görmesine ilişkin şöyle söylemiştir: "Şimdi ilk kez bütünüyle yayınlanmış olan bu günlüğün varlığına ilk kez bizzat Kont Ciano sayesinde aşina olmuştum. Yaptığımız ilk görüşmede bana günlüğü gösterip bazı pasajlar okumuştu. (*The Ciano Diaries, 1939-1943*, s. xxvii.)

Konseyin İtalya'nın geleceğini tartışmak üzere 24 ve 25 Temmuz 1943 tarihlerinde bir araya gelmesi ve Mussolini'nin görevden alınması sürecinde Giuseppe Bottai ve Dino Grandi'yle yakından çalıştı. Yüksek Faşist Konsey'in, Duce'nin yetkilerinin bir kısmının Kral'a devredilmesi lehinde oy kullanmasının ardından Mussolini Kral III. Vittorio Emanuele tarafından görevden alınarak tutuklanacaktı.[24]

MAGGIO
30
GIOVEDI
275
MAGGIO
31
VENERDI
MODENA

Resim 2: Ciano'nun orijinal günlüklerinden bir kesit.

Yüksek Faşist Konsey'in toplantısından önce Ciano'nun beklentisi Grandi'nin hükümetin başına geçip Müttefiklerle müstakil bir barış imzalamasıydı. Fakat Mussolini'nin azledilmesinden sonra Kral tarafından iktidara getirilen Mareşal Badoglio'nun yeni rejimi, "savaş sürüyor" sloganını benimsedi. Ciano bu gelişmeler üzerine siyasetten uzaklaşıp ailesiyle birlikte İspanya'ya çekilmeyi düşünmeye başlamıştı.[25]

---

24 Frederick W. Deakin, *The Brutal Friendship: Mussolini, Hitler and the Fall of Italian Fascism*, New York and Evanston: Harper & Row, 1962, s. 438-456

25 Howard McGaw Smyth, *The Ciano Papers: Rose Garden*, 22 Eylül 1993. https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence adlı siteden 28 Mart 2017 tarihinde ulaşıldı.

Fakat Badoglio hükümetinin Faşist yöneticilerin yolsuzluklarını araştırmak üzere bir komisyon kurması ve basının bu çerçevede kendisini hedef alması sonucunda ev hapsine alındı. Aile, partinin intikamından Almanlardan korktuğundan daha çok korkuyordu.[26] Dolayısıyla Edda Ciano, tehlike içeren bu ciddi gelişmeler sonucunda SS mensubu diplomat Eugen Dollman'la irtibata geçerek Sicherheitsdienst (SD), yani Alman Güvenlik Servisi aracılığıyla ailenin 27 Ağustos 1943'te çocuklarıyla birlikte hava yoluyla Münih'e kaçırılmasını sağladı.[27]

Bu sırada Hitler, Mussolini'nin nerede tutulduğunu bulması için 1943 yazından beri Sicherheitsdienst'e baskı yapıyordu. 12 Eylül 1943'te, yani Müttefiklerin Salerno'ya çıkmaları ve Badoglio hükümetinin İtalya'nın Müttefiklere teslim olduğunu açıklamasından dört gün sonra bu çabalar sonuç verdi. Waffen-SS komandosu Otto Skorzeny, planörler aracılığıyla komuta ettiği bir grup Alman paraşütçü ile birlikte Alpler'in zirvesindeki Gran Sasso'ya inerek, devrik İtalyan lideri tutulmakta olduğu kayak merkezinden gözüpek bir operasyonla kaçırdı. Böylece 1943 Eylülü'nde İtalya'nın kuzeyinde, başında Mussolini'nin bulunduğu, fakat aslında Almanya'nın kukla devleti niteliğini taşıyan İtalyan Sosyal Cumhuriyeti kuruldu.

Hitler, Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini'ye karşı oy kullananları ihanet suçu işlemiş addediyor ve yeni bir Faşist hükümetin bu suçluları ölümle cezalandırması gerektiğini düşünüyordu. Hitler'e göre Mussolini ile Ciano arasındaki kan bağı Ciano'nun ihanetini daha da onulmaz kılıyordu.[28] Ayrıca Almanlar, Ciano'nun kendileri hakkındaki görüşlerinin farkındalardı. 1943 senesinin Eylül aylarında Goebbels, Ciano için "zehirli bir mantar" demişti.[29] Hem savaşın başlangıcından beri Almanya'ya karşı benimsediği mesafeli tutum ve hem de Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini aleyhinde oy kullanması sebebiyle Nazi liderlerinin çoğu vatana ihanet suçundan Ciano'nun kellesini istiyordu. Mussolini'nin, kurtarılmasının ardından Münih'te misafir edildiği sürede Ciano'yla barışması için bir teşebbüs gerçekleştirildiyse de, Mussolini'nin karısı Donna Rachele de buna bütünüyle karşı çıkmıştı.[30]

---

26 Duilio Susmel, *Vita sbagliata di Galeazzo Ciano*, Milan, 1962, s.289-293.

27 *A.g.e.*, s. 292-293

28 Peter Neville, *Mussolini*, Routledge, 2003, s. 179.

29 *A.g.e.*, s. 180.

30 *A.g.e.*, s. 180.

Ciano, arzu ettiği üzere ailesiyle birlikte İspanya'ya gönderilmeyeceğini anlayınca Almanlarla pazarlık etmeye kalktı. Eğer Müttefik ülkelerin eline geçerse içlerinde Almanların aleyhine delil olarak kullanılabilecek çok mühim bilgiler barındıran günlüklerini Almanlara teslim edecek, bunun karşılığında ailesi ve çocuklarıyla birlikte İspanya'ya nakledilecekti. Almanlar kısa süre içerisinde günlüklerin büyük bir siyasi ve tarihi öneme haiz olduklarını anladılar. Ciano'nun bu süreçte iştigal ettiği SS erkânı (Wilhelm Höttl ve onun aracılığıyla RSHA Başkanı Ernst Kaltenbrunner ile SS Başkomutanı Heinrich Himmler) günlüklerin Müttefiklerin eline geçmesini istemedikleri kadar, bu vesikaların o sırada güç ihtilafı içerisinde oldukları Almanya Dışişleri Bakanı von Ribbentrop'u itibarsızlaştırmak için kullanılmasını da arzu ediyorlardı. Böylelikle, SS erkânının onu bir oldubittiyle karşı karşıya bırakmak için Hitler'e haber verilmeksizin Ciano ailesinin Güney Amerika'ya gönderilmesi için Sicherheitsdienst'e sahte pasaportlar hazırlatmasına rağmen Edda süreci garantiye almak için Hitler'in iznini istedi. Fakat Hitler'in anlaşmayı reddetmesi üzerine plan iptal edildi. Hoettl, 17 Ekim'de Ciano'nun "misafir edildiği" Oberallmannshausen'a giderek ona İtalya'ya iade edileceğini bildirdi. 19 Ekim 1943'te Verona'ya gönderilen Ciano, uçaktan iner inmez Alman ve İtalyan polisi tarafından tutuklandı.[31]

İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin Bakanlar Kurulu kararıyla 25 Temmuz tarihli Yüksek Faşist Konsey oturumunda Mussolini aleyhine oy kullananların yargılanması için 1943 Ekimi'nin sonlarına doğru bir mahkeme kuruldu. Bu kişiler arasından İtalyan Sosyal Cumhuriyeti'nin eline düşenler kasım ayında Verona Hapishanesi'ne nakledildi ve aralık ayında yargılanmalarına başladı. Edda Ciano, kocasının affedilmesi için babasını her ne kadar ikna etmeye çabaladıysa da Mussolini amansız davrandı.

Edda Ciano ve Ciano ailesinin eski bir dostu olup bu süreçte aileye yardımcı olan Teğmen Pucci 1943 Noel'inde Hilde Purwin isimli Alman ajanından Ciano'nun 28 Aralık'ta mahkemeye çıkacağını ve ölüm cezasına çarptırılacağını öğrendi. Bunun üzerine Pucci, Kontes Ciano'yu İsviçre'ye kaçmaya ikna etti. Böylece Ciano'ya bir şey olması durumunda elinde bulundurduğu günlüklerini Müttefiklere vermekle

---

31 Duilio Susmel, *Vita sbagliata di Galeazzo Ciano*, Milan, 1962, s. 303-304.

Almanları tehdit edebilecekti. Günlükler Milan'a saklandı ve Hilde Purwin'le irtibat kuruldu. Durumun aktarıldığı Hilde Purwin, SD yetkilisi General Wilhelm Harster'le irtibata geçerek Ciano'nun idam edileceğini, fakat hâl böyle olursa Edda'nın günlükleri Müttefiklere ulaştırılarak İngiltere ve Amerika'da yayınlanmalarını sağlayacağını bildirdi. General Halster, Reich Güvenlik Baş Dairesi Şefi Ernst Kaltenbrunner'le irtibata geçti. Kaltenbrunner'in SS Başkomutanı olan Reichsführer Heinrich Himmler'in icazetini almasını müteakip teklif kabul edildi. "Konte Operasyonu"yla Kont Ciano "hapisten kaçırılıp yurtdışına çıkarılacak" karşılığında ise Kontes, Kont'un günlüklerini Alman güvenlik birimlerine teslim edilecekti.[32]

Bir aşamaya kadar her şey planlandığı gibi ilerledi. R.S.I. (*Repubblica Sociale Italiana*) üniforması giyerek kılık değiştiren SS'ler Kont'u serbest bırakacaklardı. Hapishanenin kilit bölgelerindeki Alman muhafızlara SS'lere yardım etmeleri talimatı verilmişti. Ciano'nun yurtdışına çıkması için geken belgeler Hilde Purwin'e ulaştırılmıştı; karşılığında ise günlükler Harster, Kaltenbrunner ve Himmler'e teslim edilecekti. Fakat bu noktada plan çöktü. Kaltenbrunner ve Himmler, muhtemelen bir oldubittiyle karşı karşıya bırakmak istedikleri Hitler'den planı o vakte kadar saklamışlar veya son dakikada Hitler'in iznini talep etmişlerdi. Neden hangisi olursa olsun, planı öğrenen Hitler bunun icrasını derhal yasakladı. General Harster savaştan sonra 6 Ocak tarihinde Hitler'in ona bizzat telefon edip Ciano'nun kellesini kurtarması durumunda kendisinin kellesinin gideceği kesin bir dille belirttiğini söylemiştir.[33] Hilde Purwin'in Edda ve ona yardımcı olan Teğmen Pucci'yi amirlerinin operasyonu iptal ettiklerinden haberdar etmesiyle Teğmen 9 Ocak'ta Kontes'i İsviçre sınırına götürerek bu ülkeye kaçmasına yardımcı oldu.

10 Ocak 1944'te Ciano'nun vatana ihanetten yargılandığı Verona'daki mahkeme, 30 yıl hapse mahkûm ettiği Cianetti dışındaki bütün sanıkların vatana ihanetten kurşuna dizilmesine hükmetti. Kont Galeazzo Ciano, 11 Ocak 1944'te, Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini'nin aleyhine oy kullanmış olan Luciano Gottardi, Giovanni Marinelli, Emilio De Bono ve Carlo Pareschi'yle birlikte idam mangasının önüne çıkarak kurşuna dizildi. Beşli, idam edilmeden evvel, son bir

32 *A.g.e.*, s. 328-330

33 *A.g.e.*, s. 333.

aşağılanma emsaline maruz kalarak sandalyeye ters bir şekilde oturtulup sırtlarından vuruldu. Ciano'nun son sözleri "*Viva la Italia!*" olacaktı.[34]

Resim 3: Verona'daki Ciano davası – Ocak 1944.

Kont Galeazzo Ciano savaştan sonra günlükleri/hatıratı yayınlanan ilk Mihver liderlerinden biri oldu. *Chicago Daily News* gazetesinin muhabiri olarak İsviçre'de bulunan Paul Ghali, Kontes'in İsviçre'ye kaçtığını öğrenmişti. Birkaç hafta süren müzakerelerin sonucunda Edda Ciano elindeki günlüklerin mikrofilme alınmasını kabul etti ve günlükler böylelikle Amerika Birleşik Devletleri'ne ulaştırıldı.[35] Günlükler, Nazi liderlerinin yargılandıkları Nürnberg Mahkemeleri'nde saldırı savaşı tasarlamak suçu isnat edilen eski Almanya Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un aleyhine delil olarak sunuldu. Ciano, savaş döneminde İtalya'ya ulaşan raporların ve değerlendirmelerinin ışığında Alman hükmündeki bir Avrupa'da İtalya'ya bir eyaletten daha ziyade bir rol biçilmediğini ve Almanların İtalya'nın kuzey ovaları ile Trieste'deki planlarını anlamıştı. Kont, İtalya'yı kazanırsa dahi kaybedebileceği bir savaşa sokmamak hususunda Mussolini'den daha öngörülü olduğunu kanıtlamıştı. Günlüğünün içerdiği bilgiler, İtalya'nın neredeyse kansız bir şekilde Arnavutluk'u ilhak edişini, (Almanya'nın Yu-

34 Peter Neville, *Mussolini*, Routledge, 2003, s. 200.

35 Hugh Gibson, "Editor's Note", *The Ciano Diaries, 1939-1943*, Simon Publications, 1945, s. vi.

goslavya'ya girmesinden evvel icra edemediği) Hırvatistan üzerindeki planlarını, ülkenin İkinci Dünya Savaşı'na ne kadar hazırlıksız bir şekilde girdiğini, Yunanistan'daki ve Kuzey Afrika'da yaşadığı felaketleri anlamak adına altın değeri taşımaktadır. Ciano'nun Almanların bu ülkeyi istila etme planlarını Belçika'ya sızdırdığı ve Japon hükümetinin Pearl Harbor baskınından dört gün evvel Alman ve İtalyan hükümetlerini bilgilendirdiği gibi tarihi bilgiler de ilk kez bu vesikada ortaya çıkmıştır. Ayrıca günlükler İtalya'nın Balkanlar'da Türkiye'yi dikkatle gözlemlemek suretiyle icra ettiği politikayla Mussolini İtalyası'nın savaş öncesinde ve savaş sırasında Türkiye'ye karşı benimsediği tutuma dair de mühim bilgiler içermektedir. Sumner Welles'in hakkında, "Zamanımızın en kıymetli tarihi belgelerinden biri... Hitler Almanyası ile Mussolini İtalyası'na, neredeyse tüm dünyanın Mihver ortaklarının önünde titrediği yıllarda Hitlerizm ve Faşizme tabi olan halkların yozlaşmışlığına dair daha net bir anlayışa sahip olma fırsatı" dediği, William Shirer gibi yazarların döneme ilişkin kült kitaplarını kaleme alırken sıklıkla istifade ettikleri Ciano'nun günlükleri, sunduğu eşsiz bilgilerle okuyucuyu İkinci Dünya Savaşı'na dair birçok hususta aydınlatacağı gibi, ona siyasi tarihin en çalkantılı dönemlerinden birinde, amansız bir güç siyaseti ile iç içe geçen diplomasinin nasıl icra edildiğine dair izlerini günümüzde de bulabileceği mühim kesitler sunacaktır.

Çevirmenin Notu

İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli birincil kaynaklarından biri olan Kont Galeazzo Ciano'nun günlüklerini Türk diline kazandırmak şahsım adına gurur verici olduğu kadar uzun ve meşakkatli bir süreç oldu. Bu süreçte önemli yardım ve önerilerini esirgemeyen değerli dostum Deniz Altunbaş'a teşekkürü borç bilirim. Metnin taslağını okuyarak redaksiyonunda önemli katkılarda bulunan Ali Kaan Cerit ve Göksel Gökçe'ye de göstermiş oldukları özveriden dolayı müteşekkirim. Böyle önemli bir eserin Türk okuyucusuyla buluşmasına vesile olan Kronik Kitap'a ve İkinci Dünya Savaşı tarihi alanındaki projelerime verdiği destekten ötürü Adem Koçal'a da ayrıca teşekkür ederim.

Selçuk Uygur
1 Nisan 2017 / İstanbul

KRONOLOJİ
(Günlüklerde yer aldıkları şekliyle hadiseler)

1939	
Chamberlain'in Roma ziyareti	*9-14 Ocak*
Ciano'nun Belgrad ziyareti	*19-23 Ocak*
Barselona'nın düşüşü	*26 Ocak*
Papa XI. Pius'un vefatı	*10 Şubat*
Ciano'nun Polonya ziyareti	*24 Şubat – 2 Mart*
Papa XII. Pius'un taç giyme töreni	*12 Mart*
Nazilerin Çekoslovakya'yı işgali	*15 Mart*
İtalya'nın Arnavutluk'u işgali	*7 Nisan*
Arnavutluk tacının İtalya Kralına takdimi	*16 Nisan*
Göring'in Roma ziyareti	*16-17 Nisan*
Ciano'nun Berlin ziyareti (Çelik Paktı'nın imzalanması)	*21-24 Mayıs*
Serrano Suñer'in Roma ziyareti	*5-14 Haziran*
Ciano'nun İspanya ziyareti	*9-18 Temmuz*
Ciano'nun Salzburg'da Hitler'i ziyareti	*10-13 Ağustos*
Nazi-Sovyet Paktı'nın Moskova'da imzalanması	*22 Ağustos*
Nazilerin Polonya'yı işgali	*31 Ağustos*
İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilanı	*3 Eylül*
Rus askerlerinin Polonya'yı işgali	*17 Eylül*

Ciano'nun Berlin ziyareti	*30 Eylül – 1 Ekim*
Türk-İngiliz-Fransız Üçlü İttifakı'nın imzalanması	*19 Ekim*
Münih'te Hitler'e suikast girişimi	*8 Kasım*
Rusya'nın Finlandiya'ya taarruzu	*30 Kasım*
1940	
Başkan Roosevelt'in mesajını taşıyan Summer Welles'in Ciano ve Mussolini'yi ziyareti	*26 Şubat*
Ribbentrop'un Hitler'den bir mektupla Roma'ya gelişi	*10 Mart*
Summer Welles'in Mussolini ve Ciano'yla görüşmeleri	*16 Mart*
Summer Welles Başkan Roosevelt'e telefon açıp barış için insiyatif almasını öneriyor	*17 Mart*
Mussolini ve Ciano, Brenner Geçidi'nde Hitler'le bir araya geliyor	*18 Mart*
Summer Welles Başkan Roosevelt ve Mussolini'nin Azor Adaları'nda bir araya geleceği olası bir toplantı öneriyor	*19 Mart*
Fransa'da kabine krizi	*20 Mart*
Almanya'nın Danimarka ve Norveç'i işgali	*9 Nisan*
Almanya'nın Belçika ve Hollanda'yı işgali	*10 Mayıs*
İtalya Müttefiklere savaş ilan ediyor	*10 Haziran*
Fransa'nın Düşüşü	*17 Haziran*
Mussolini ve Ciano, Münih'te Hitler'i ziyaret ediyor	*18-19 Haziran*
Fransa ve İtalya arasında ateşkes imzalanması	*24 Haziran*
Romanya'ya Rus ültimatomu	*28 Haziran*
Ciano, Berlin'de Hitler'i ziyaret ediyor	*19-20 Temmuz*
Ribbentrop Roma'yı ziyaret ediyor	*19 Eylül*

Berlin'de Mihver Paktı'nın imzalanması	*27 Eylül*
Serrano Suñer Roma'ya geliyor	*1 Ekim*
Mussolini ve Hitler'in Brenner Geçidi'ndeki görüşmesi	*4 Ekim*
İtalya Yunanistan'a saldırıyor	*28 Ekim*
Ciano'nun Südetland'da Ribbentrop'u ziyareti	*3 Kasım*
R.A.F. Taranto'daki İtalyan donanmasını bombalıyor	*12 Kasım*
Ciano'nun Salzburg'da Hitler ve Ribbentrop'u ziyareti	*18 Kasım*
1941	
Bardia'da İtalyan bozgunu	*5 Ocak*
Mussolini ve Ciano, Salzburg'da Hitler'i ziyaret ediyor	*18-21 Ocak*
Tobruk'un Düşüşü	*22 Ocak*
Rudolf Hess'in İngiltere'ye uçuşu	*13 Mayıs*
Ribbentrop Roma'yı ziyaret ediyor	*13 Mayıs*
Bismarck'ın batırılması	*27 Mayıs*
Mussolini ve Ciano Brenner Geçidi'nde Hitler'le buluşuyor	*1 Haziran*
Ciano ve Ribbentrop Hırvatistan'ın Mihver Pakti'na katılımı için Venedik'te buluşuyor	*14 Haziran*
Rusya'nın Alman ordularınca işgali	*21 Haziran*
Ciano, Hitler'i karargâhında ziyaret ediyor	*25 Ekim*
Reuben James'in batırılması	*31 Ekim*
Ciano Berlin'i ziyaret ediyor	*24 Kasım*
Japonya'nın Roma büyükelçisi Birleşik Devletler'le savaşın yakın olduğuna dair Ciano'ya bilgi veriyor	*3 Aralık*
Japonların Pearl Harbor baskını	*8 Aralık*

1942	
Ciano'nun Budapeşte ziyareti	*15 Ocak*
Göring Roma'ya geliyor	*28 Ocak*
Amerikan uçaklarının Tokyo bombardımanı	*18 Nisan*
Mussolini ve Ciano Salzburg'da Hitler'le bir araya geliyor	*28 Nisan*
Serrano Suñer'in Roma'ya gelişi	*15 Haziran*
Tobruk'taki İngiliz kuvvetleri teslim oluyor	*21 Haziran*
Himmler'in Roma ziyareti	*11 Ekim*
Ley'in Roma ziyareti	*27 Ekim*
Amerikalılar Kuzey Afrika'ya çıkıyor	*8 Kasım*
Ciano, Hitler ve Laval'la bir araya gelmek için Münih'e gidiyor	*9 Kasım*
Ciano, Hitler'i karargâhında ziyaret ediyor	*18 Aralık*
Amiral Darlan'a suikast	*25 Aralık*
1943	
Roosevelt ve Churchill, Kazablanka Konferansı'nda bir araya geliyor (Mihver devletlerinin "kayıtsız şartsız teslim" olmaları talebi)	*27 Ocak*
Ciano'nun Vatikan büyükelçisi atanması	*5 Şubat*
Ciano, Mussolini'yle vedalaşıyor	*8 Şubat*
Günlüğe son girdi (Ciano 11 Ocak 1944'te idam edildi)	*23 Aralık*

ÖNEMLİ KİŞİLER

Abetz, Otto, Almanya'nın Vichy Fransası büyükelçisi; işgal altındaki Fransa topraklarının yüksek komiseri.

Acerbo, Giacomo, İtalyan Temsilciler Meclisinde Ciano'nun babası Constanzo Ciano'nun yerini alan kişi.

Acquarone, Kont, İtalyan kraliyet ailesinin temsilcisi.

Agnelli, Giovanni, İtalyan senatör; Fiat şirketinin sahibi.

Ago, General, İtalyan karacı.

Agostino, D', İtalyan Çalışma Bankasının müdürü.

Agostinucci, General Cristino, Arnavutlar tarafından "Doldurulmuş Aslan" lakabı takılan İtalyan genelkurmayı mensubu.

Aiello, Faşist Parti bölge sekreterlerinden biri.

Aieta, Blasco Lanza d', diplomat; 1933-1943 yılları arasında Ciano'nun sekreteri.

Albini, Umberto, Cenova valisi; daha sonra Napoli valisi oldu.

Aldrovandi-Marescotti, Kont Luigi, İtalya'nın Almanya büyükelçisi, 1939; senatör, diplomat.

Aleman, General, İtalyan karacı.

Alessandri, Arturo, Şili eski başkanı.

Alessi, Chino, İtalyan gazeteci; İngilizler tarafından el konulan *Trieste Piccolo* gazetesinin Mısır muhabiri.

Alfieri, Dino, Yüksek Faşist Konsey üyesi; İtalya'nın Polonya diplomatik temsilcisi, Almanya büyükelçisi.

Amantea, General, İtalyan subayı.

Ambrosio, General Vittorio, önde gelen Faşistlerden; Cavallero'nun yerine genelkurmay başkanı oldu.

Ame, Albay, her iki kurmay heyetinde de bulunan İtalyan havacılık uzmanı.
Ame, General, Askeri İstihbarat Teşkilatı başkanı, 1942.
Ando, Yoşitaka, Japonya'nın Roma Büyükelçiliği'nde danışmanlık yapan Japon diplomat.
Anfuso, Filippe, Ciano'nun sekreterlerinden biri, İtalya'nın Macaristan diplomatik temsilcisi.
Anos, İspanya'nın ticaret antlaşması müzakereleri için Roma'ya gönderdiği misyonun şefi.
Ansaldo, İtalyan senatör; sanayici.
Ansaldo, Giovanni, Ciano'nun Livorno'da bulunan gazetesi *Il Telegrafo*'nun editörü.
Antic, Colak, Yugoslav kraliyet ailesi temsilcisi.
Antonescu, Mareşal, Romanya'nın "Führer"i.
Antonescu, Mihail, Rumen avukat, Berlin'deki Anti-Komintern delegesi.
Aosta, Dük, 1939-41 yılları arası Doğu Afrika Harekâtı'ndaki İtalyan kuvvetlerinin başkomutanı; Kral III. Vittorio Emanuele'in kuzeni.
Arita, Haçiro, Japonya dışişleri bakanı; Japonya'nın İtalya büyükelçisi.
Armenise, Giovanni, İtalyan bankacı.
Aroma, D', gazeteci; Faşist Parti bölge sekreterlerinden biri.
Arpinati, Leandro, eski adalet bakanı; Venedikli avukat.
Ascensio, Spoleto Dükü'nün arkadaşı, Roma'da meyhane sahibi.
Asinari De Bernezzo, General G. M., Carabinieri eski şefi.
Attolico, Bernardo, İtalya'nın Almanya büyükelçisi; daha sonra Vatikan büyükelçisi oldu.
Auriti, Giacinto, İtalyan diplomat; Japonya büyükelçisi.
Axmann, Arthur, Avrupa Gençlik Birliği'nin Nazi yöneticisi.
Badoglio, Mareşal Pietro, (Sabattino Markisi; Addis-Ababa Dükü), Etiyopya'daki İtalyan kuvvetlerinin başkomutanı; senatör, Libya genel valisi; Doğu Afrika yüksek komiseri.
Bagno, Galeazzo Di, İtalyan diplomat.
Baiocchi, Faşist jurnalci.
Balbo, Italo Mareşal, Faşistlerin İtalya'da iktidarı ele geçirdikleri Roma Yürüyüşü sırasındaki dörtlü yönetimin üyesi; havacılık bakanı, Libya valisi.

Baldoni (bilinmiyor)

Baranay, Macar politikacı.

Bârdossy, Ladislas de, Macaristan başbakanı; Macaristan'ın Romanya diplomatik temsilcisi.

Barella, Giulio, *Popolo D'Italia* gazetesinin yayın yönetmeni; Mussolini'nin kişisel servetinden sorumlu.

Barocchi (bilinmiyor)

Bartha de Dálnokfalva, General Karl, Macaristan savunma bakanı.

Bartoli (Pietro Santi'nin mahlası), İtalyan sanatçı.

Barzini, Luigi, Jr., gazeteci; İtalyan-Amerikalı yayıncının oğlu; New York'taki İtalyan günlük gazetesi *Corriere d'America*'ya bir seferlik editörlük yaptı.

Bastianini, Giuseppe, önde gelen Faşistlerden; Polonya ve İngiltere büyükelçisi; dışişleri müsteşarı; Dalmaçya valisi.

Bastico, Ettore, Libya'daki İtalyan general; ayrıca Yugoslavya ve Yunanistan harekâtlarına katıldı; Ege valisi olarak atandı.

Batista, Fulgencio, Küba başkanı.

Battaglini, Albay, Rusya'daki Üçüncü Celere (Süvari) Tümeni kurmay başkanı.

Baudouin, Paul, Fransız bankacı ve siyasetçi; Pétain hükümetinde dışişleri bakanı; Fransız hükümetinin sömürge meselelerini görüşmek için 1939 yılında Ciano'ya gönderdiği gayrı resmi temsilci.

Beauvan, Prince de, Roma valisi Prens Piero Colonna'nın Fransız kayınbiraderi.

Bechi, Yüzbaşı, subay ve yazar; Faşist Parti İstihbarat Teşkilatı üyesi.

Beck, Joseph, Polonya dışişleri bakanı.

Bellini, Macaristan kabine bakanı.

Belmonte, Ninon (bilinmiyor).

Beneš, Edvard, 1935-1938 Çekoslovakya Cumhurbaşkanı; Londra'daki Çek sürgün hükümetinin başı, 1939.

Benini, Gustavo, İtalyan spekülatör; İtalya'nın Arnavutluk vali yardımcısı.

Benni, Antonio S., İtalyan siyasetçi ve sanayici; ulaştırma bakanı; bayındırlık bakanı.

Bergamo, Dükü, Cenova Dükü'nün oğlu ve Kral III. Vittorio Emanuele'in kuzeni.

Bergonzoli, Annibale, İtalyan general, Kuzey Afrika Harekâtı'nda görev yaptı; kendisine "Elektrik Sakal" denmiştir.

Bernardini, Monsignor Filippo, Vatikan'ın Bern büyükelçisi.

Berti, Francesco, "Sinsi Katil" olarak bilinen İtalyan general.

Besnard, René, Fransa'nın eski İtalya büyükelçisi; Fransız avukat ve siyasetçi; Roma'daki 1942 tarihli Faşist Fuar'ın komisyon üyesi.

Bethlen, Kont Stephen, Macaristan eski başbakanı.

Bianchi, Michele, Dörtlü Yönetim'in üyelerinden biri; 1926'da öldü.

Bigliardi, İtalyan deniz kuvvetleri komutanı.

Biseo, General Attilio, İtalyan havacı.

Bismarck, Prens Otto von, Roma'daki Almanya Büyükelçiliği danışmanı; karısı, Prenses Anna Maria von Bismarck.

Blum, Léon, Fransa başbakanı, 1936-37.

Bocchini, Arturo, senatör; emniyet genel müdürü.

Bodini, İtalyan Askeri İstihbarat Teşkilatında kurmay subay.

Bombelles, Markisi, Hırvat; Hırvat Köylü Partisi lideri Maček ile Ciano'nun arasındaki arabulucu.

Bombieri, Enrico, İtalya'nın Tunus başkonsolosu, İtalya'nın Guatemala diplomatik temsilcisi.

Boncour, Paul, Fransa başbakanı ve dışişleri bakanı; Milletler Cemiyeti delegesi.

Bonnet, Pierre, İkinci Dünya Savaşı çıktığı esnada Fransa dışişleri bakanı.

Bono, Mareşal Emilio de, Dörtlü Yönetim'in üyelerinden biri; senatör, Matteotti cinayetinin azmettiricisi; Ciano'yla birlikte kurşuna dizildi.

Borea D'Olmo, Dük Giovanni Batista, İtalyan devlet adamı; senatör; 1936 yılında 105 yaşındayken öldü; Cavour'un eski sekreteri.

Borghese, Rodolfo, Netuno prensi; Temsilciler Meclisi üyesi; Libya'da hizmet gördü ve Budapeşte'deki askeri heyette yer aldı.

Boris, Bulgaristan Kralı, babası Kral Ferdinand'ın 1918'de tahttan feragat etmesinin ardından tahta çıktı.

Borri, Cenova valisi.

Boscarelli, Raffaele, İtalya'nın Arjantin büyükelçisi.

Bose, Subhas Chandra, Hint milliyetçi.

Bottai, Giuseppe, önde gelen Faşistlerden; Yüksek Faşist Konsey üyesi; eğitim bakanı, İtalya'nın Yunanistan sivil komiseri.

Bottoni, (bilinmiyor).

Bova-Scoppa, İtalya'nın Cenevre delegesi; İtalya'nın Romanya diplomatik temsilcisi.

Brauchitsch, Mareşal Walther von, 1938-1941 yılları arasında Alman Kara Kuvvetleri başkomutanı.

Brinon, Fernad de, Vichy Fransası'nın Nazi yönetimindeki Paris'e gönderdiği temsilci.

Brivonesi, Bruto, İtalyan amiral.

Buffarini, Guido, İtalya içişleri bakanı; önde gelen Faşist siyasetçilerden.

Buti, Gino, İtalya'nın Vichy büyükelçisi; kariyerist diplomat, Finans Komitesi daimi sekreteri, dışişleri bakanı.

Calinescu, Armand, Rumen Köylü Partisi lideri; Nazi yanlısı; isyancılar tarafından öldürüldü.

Campinelli, Korsikalı halk lideri; İtalyan karşıtı.

Canaris, Amiral Walther Wilhelm, Alman Askeri İstihbarat Teşkilatı "Abwehr"in başkanı.

Caparma, Galeazzo Ciano'nun babası Amiral Ciano'nun samimi dostu.

Capodistria, Kont, Corfu belediye başkanı.

Carboni, General, İtalyan genelkurmayı mensubu.

Carnelutti, Hırvat Köylü Partisi lideri Maček'in özel temsilcisi; İtalyan asıllı mühendis.

Carol, Romanya Kralı.

Caruso, Pietro, Faşist militanların subayı, sivil polis sorumlusu; İtalya'nın Çekoslovakya diplomatik temsilcisi.

Casardi, Aubrey, İtalya'nın Londra ve daha sonra Berlin Büyükelçiliği sekreteri.

Casero, Albay Giuseppe, İtalyan Havacılık Bürosu başkanı; Kuzey Afrika'da vazife aldı.

Casertano, Antonio, Napolili avukat; Faşist Parti sekreterlerinden biri.

Casini, Gherardo, İtalyan gazeteci; Popüler Kültür Bakanlığı yetkilisi.

Castellani, Aldo, senatör; tropikal tıp uzmanı, Mussolini'nin rahatsızlığında tanı koydu.

Cat, General Ajmone, İtalyan havacı.

Cavagnari, Amiral Domenico, donanma müsteşarı ve kurmay başkanı.

Cavallero, Kont Ugo, İtalyan siyasetçi ve subay; Etiyopya'daki Aosta Dükü'nün kurmay başkanı; Badoglio'nun istifasını müteakip genelkurmay başkanı oldu; senatör.

Conna, Prens Ascanio, İtalya'nın Amerika Birleşik Devletleri büyükelçisi.
Conrad, Bavyera prensi.
Cooper, Alfred Duff, Britanya siyaseti ve diplomasisinin önde gelen isimlerinden; Amirallik birinci lordu ve daha sonra haber alma bakanı.
Coppola, Francesco, senatör; yazar; Faşist gazeteci.
Cortese, Guigi, İtalya'nın Cenevre başkonsolosu.
Courten, Amiral Raffaelo de, İtalyan deniz subayı.
Cripps, Sir Stafford, Britanyalı siyasetçi ve kabine üyesi.
Croix, Del, Birinci Dünya Savaşı'nda yaralanan bir gazi; coşkulu Faşist; hatip.
Cronetti, Faşist Parti gazetecisi.
Cvetković, Dragiša, Yugoslavya başbakanı, 1939-41.
Czaky, Kont, Macaristan dışişleri bakanı.
Çolakoğlu, General Yeoryos, Yunan kuvvetlerinin teslimi için Mihver güçleriyle ateşkes imzalayan ve Yunanistan'daki işbirlikçi hükümetin başbakanı olan Yunan subay.
Daladier, Edouard, Fransa başbakanı, 1938-40.
Dalmasso, General, Arnavutluk'taki İtalyan Ordusu'na komuta etti.
Danilo (Petroviç), Karabağ prensi.
Darlan, Jean François, amiral, Vichy Fransası'nın hükmündeki Fransız Deniz Kuvvetleri komutanı.
Dentice de Frasso, Kont Alfredo, Tümamiral; İtalyan deniz subayı ve armatör; senatör.
Dentz, Fransız general ve sömürge yöneticisi; Suriye Yüksek Komiseri ve Suriye'deki birliklerin başkomutanı.
Dingli, Londra'daki İtalya Büyükelçiliği'nin hukuki danışmanı.
Dolmann, Yüzbaşı, Roma'daki Gestapo unsurlarının başı.
Domberg (bilinmiyor)
Donadio, Buffarini için Petacci ailesine aracılık eden zat.
Donegani, İtalyan sanayici; İtalyan kimya kartelinin başı.
Doriot, Jacques, Fransız politikacı; Nazi işbirlikçisi.
Drago, Prens del, İtalya'nın Paris Büyükelçiliği'nde ataşe.
Drummond, Sir Eric, bakınız Perth Kontu.
Ducci, Amiral Gino, İtalyan deniz subayı.
Elena, İtalya Kraliçesi, Kral III. Vittorio Emanuele'in eşi, eski Karadağ prensesi.

Esad, Paşa, Arnavutluk doğumlu Türk general ve siyasetçi.
Esser, Hermann, Alman siyasetçi, Nazi Gauleiter'i; Almanya Propaganda Bakanlığı turizm müsteşarı.
Faccini, Livornolu profesör.
Fagiola, faal Faşist; gizli servis ajanı ve Ciano'nun samimi arkadaşı.
Falchetto, *Osservatore Romano* yazarı.
Farinacci, Roberto, İtalyan gazeteci ve siyasetçi; Faşist Parti'nin delifişeği; Yüksek Faşist Konsey üyesi; parti genel sekreteri; 1945 yılında Vimercate'de İtalyan partizanlarınca kurşuna dizildi.
Farinacci JR, Roberto Farinacci'nin oğlu, İtalya'nın Almanya konsolosu.
Farnesi, Mario, önde gelen Faşistlerden; Faşist Parti'nin bölge sekreterlerinden biri; Vidussoni'nin özel kalem müdürü.
Faruk, Mısır Kralı.
Favagrossa, General Umberto, İtalyan kara subayı.
Federzoni, Luigi, İtalyan gazeteci ve siyasetçi; Yüksek Faşist Konsey üyesi ve senato başkanı; içişleri bakanı ve sömürge bakanı.
Felici, İtalyan senatör ve profesör.
Fellers, Albay B. F., Kahire'deki ABD askeri ataşesi.
Fernandez-Cuesta, İspanya'nın İtalya büyükelçisi.
Ferraris, Albay Mario de, İtalyan İstihbarat Teşkilatı üyesi.
Ferreri, Amiral, İtalyan deniz subayı.
Ferretti, Lando, resmi İtalyan devlet propagandacısı; ulusal konsey üyesi.
Filippo, Ciano'nun sekreterlerinden biri.
Fioravanzo, Amiral, İtalyan Hava Kuvvetleri'nin aspilotlarından.
Flandin, Pierre Etienne, Vichy Fransası dışişleri bakanı, 1940-41.
Forbes, 22. Lord, binbaşı, Grenadier Guards (İngiliz piyade alayı), emekli.
Forzano, Giovacchino, İtalyan oyun yazarı; Mussolini'yle birlikte *Julius Caesar*'ı yazdı.
Fougier, General Rino Corso, İtalyan Hava Kuvvetleri komutanı.
Francisci, de, senatör, Napoli Üniversitesi rektörü.
Franco, Francisco, İspanya diktatörü, "Caudillo" (Önder).
François-Poncet, André, Fransız diplomat; Fransa'nın Almanya büyükelçisi.
Franklin, Martin, İtalya'nın Paris büyükelçisi.
Franzoni, İtalya'nın Portekiz Diplomatik Temsilcisi.

Fritsch, General Baron Werner von, Alman Kara Kuvvetleri komutanı; Hitler'in gözünden düşerek 1938 yılında görevinden alındı; Varşova Kuşatması esnasında vurularak hayatını kaybetti.

Froelich, Carl, Alman yönetmen ve yapımcı.

Frugoni, Profesör Cesare, İtalya'nın önde gelen doktorlarından; zaman zaman Mussolini'yi tedavi etti.

Funk, Walther, Alman gazeteci ve iktisatçı; ekonomi bakanı; Alman Merkez Bankası başkanı.

Gabrielli, Luigi, Arnavutluk'taki İtalyan askeri ataşesi.

Gaetani; Faşist Parti genel sekreter yardımcısı; Floransa valisi.

Gafencu, Grigore, Rumen politikacı ve diplomat; Dışişleri Bakanı.

Galbiati, General Enzo, önde gelen Faşistlerden; Yüksek Faşist Konsey üyesi; Üniversiteli Gönüllüler komutanı; parti sekreteri olarak Starace'nin yerini aldı.

Gambara, General Gastone, İtalyan kara subayı ve diplomat; İspanya'daki İtalyan Sefer Kuvveti komutanı; daha sonra Kuzey Afrika'da görev yaptı.

Gamelin, Mareşal Maurice Gustave, Fransız Ordusu başkomutanı, 1940 yılında görevinden azledildi.

Gangi, Prenses Di, Sicilyalı, Mussolini'nin arkadaşı.

Gariboldi, General Italo, Rusya'daki İtalyan Ordusu komutanı (Armata Italiana in Russia, veya ARMIR).

Gastaldi, Torino federal sekreteri.

Gavriloviç, Christic'e karşı Yugoslavya'daki muhalefetin liderlerinden biri.

Gaulle, General Charles de, Hür Fransızlar hareketi lideri.

Gayda, Virginio, İtalyan gazeteci; *Giornale d'Italia*'nın editörü, Mussolini'nin sözcüsü.

Gazzera, General Pietro, İtalyan kara subayı ve yönetici; İtalyan Doğu Afrikası'ndaki Galla, Sidama, Gimma valisi ve buradaki birliklerin komutanı.

Geloso, General Carlo, Yunanistan'daki İtalyan ordusunun komutanı.

Geraldine, Arnavutluk kraliçesi, Kral Zog'un karısı.

Geylani, Ali Reşid, Irak başbakanı.

Ghigi, Pellegrini, İtalyan diplomat; İtalya'nın Romanya diplomatik temsilcisi.

Giacomo, de, İtalyan diplomat.

Giannini, Alberto, İtalya Dış Ticaret Bakanı; diplomat; Ticari İşler Müdürü.

Golitti, Giovanni, İtalyan devlet adamı; beş kez başbakan oldu; İtalya'nın Birinci Dünya Savaşı'na girmesine karşı çıktı.

Gioni, Marka, Scutari'nin Arnavut Katolik lideri.

Giovanna, Della, İtalyan diplomat; Almanya'da ataşe.

Giraud, General Henri Honoré, 1940'ta Fransa'nın kuzeyindeki Müttefik savunmalarının komutanı; Kuzeybatı Afrika yüksek komiseri olarak Amiral Darlan'ın yerine geçti.

Giroldi, Mareşal Pecori; Mareşal Graziani'nin komutasında hizmet etti.

Giuliano, Balbino, İtalya eski Eğitim Bakanı; profesör; senatör.

Giumedi, Faşist Parti hizmetindeki Korsikalı gizli ajan.

Giunta, Francesco, İtalyan avukat ve siyasetçi; Başbakanlık müsteşarı; milletvekili; Faşist Parti genel sekreteri.

Goebbels, Joseph Paul, Alman propaganda bakanı.

Göring, Hermann, Reichsmarshall (İkinci Dünya Savaşı sırasında Nazi Almanya'sının en yüksek askeri rütbesi).

Goldoni, Carlo, İtalyan oyun yazarı, 1707-93.

Gotzamanis, işgal altındaki Yunanistan'ın ekonomi bakanı.

Govoni, Corrado, modern İtalyan şair.

Grandi, Kont Dino, önde gelen Faşistlerden; Yüksek Faşist Konsey üyesi; adalet bakanı; dışişleri bakanı; İtalya'nın İngiltere büyükelçisi.

Graziani, Mareşal Rodolfo (Nighelli Markisi), Libya'daki İtalyan ordusunun komutanı; Etiyopya kral naibi.

Grazioli, Emilio, Ljubljana'daki İtalyan yüksek komiseri.

Grazzi, Emanuele, İtalya'nın Yunanistan diplomatik temsilcisi; dışişleri bakanlığına bağlı diplomat.

Grio, Faşist Parti genel müfettişi.

Grobba, Fritz Konrad Ferdinand, Alman hariciye hizmeti Arap Masası şefi.

Guariglia, Raffaelo, İtalya'nın Fransa büyükelçisi; Almanya büyükelçisi; Vatikan büyükelçisi.

Guarneri, Felice, İtalya döviz bakanı.

Guzzoni, General Alfredo, İtalyan harp müsteşarı ve Genelkurmay ikinci başkanı; Arnavutluk'taki İtalyan kuvvetlerinin komutanı.

Hachá, Emil, Çekoslovakya cumhurbaşkanı; Mart 1939'dan itibaren Alman himayesi altında ki Bohemya ve Moravya Protektorası başkanı.

Haile Selassie, Etiyopya imparatoru (Yehuda Aslanı, Negus).

Halder, General Franz, Alman Kara Kuvvetleri Genelkomutanlığı (OKH) genelkurmay başkanı.

Halifax, Vikont, İkinci Dünya Savaşı çıktığı vakit İngiltere dışişleri bakanı.

Hason, Carabinieri şefi.

Helfand, Leon, Roma'daki Sovyet maslahatgüzarı.

Henderson, Sir Nevile, Birleşik Krallık'ın Almanya büyükelçisi, 1937-39.

Hess, Rudolf, Hitler'in vekili ve hâlefi; 1942 yılında İngiltere'yle barış görüşmeleri yapmak üzere uçağıyla Büyük Britanya topraklarına indi ancak tutuklandı.

Hesse, Prens Philip, Kral III. Vittorio Emanuele'in ikinci kızı olan Prenses Mafalda'nın kocası; Mussolini adına Hitler ve Himmler'e arabuluculuk yaptı.

Hewel, Walter, Hitler'in sırdaşı, Alman subayı.

Himmler, Heinrich, Gestapo şefi.

Hitler, Adolf, Nazi Führer'i.

Hoare, Sir Samuel, İngiltere'nin İspanya büyükelçisi.

Hofer, Franz, Bolzano'daki Nazi Gauleiter'i.

Horia, Sima, Rumen Lejyonu'nun başı.

Horichiri, Japonya'nın İtalya büyükelçisi.

Horthy, Amiral Nicholas, Macaristan naibi; oğlu, Stephen Horthy, naip-vekili.

Host Venturi, Giovanni, önde gelen Faşistlerden; ulaştırma bakanı.

Humber, Piedmont prensi, Kral III. Vittorio Emanuele'in oğlu; tahtın varisi.

Huntzinger, General Charles L. C., İtalya'yla ateşkes imzalayacak olan Fransız komisyonunun üyesi.

Indelli, Mario, İtalya'nın Japonya Büyükelçisi; İtalya'nın Yugoslavya diplomatik temsilcisi.

Irabo, Slovak ajanı.

İskender Bey, on beşinci yüzyılda yaşamış Arnavut milli kahramanı.

Jacomoni di San Lavino, General Francisco, Arnavutluk'taki İtalyan kuvvetlerinin komutanı.

Jodl, General Gustav, Alman genelkurmayı üyesi.

Jordana, General F. Gomez, İspanyol subay ve siyasetçi; dışişleri bakanı ve Devlet Şurası başkanı.

Kallay, Nicholas, Macaristan kabine bakanı.

Kanya, Kalman de, Macar diplomat ve politikacı.

Keitel, Mareşal Wilhelm, İkinci Dünya Savaşı esnasında Almanya Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı başkanı.

Kerillis, Henri De, Fransız politikacı ve gazeteci.

Kesselring, Mareşal Albert, İtalya'daki Alman Hava Kuvvetleri'nin komutanı.

Kesterer, Hitler tarafından kendisine "Sihirli Buda" denilen Alman sahte hekim.

Kindelan, General Alfredo, İspanyol Hava Kuvvetleri kurucusu ve komutanı.

Kleist, General Paul Ludwig von, Rusya'daki Alman Güney Ordular Grubu'na bağlı 1. Panzer Ordusu'nun komutanı.

Koci, Jake, Arnavut çete lideri.

Koliegi, Ciano'nun emrindeki Arnavutluk kabine bakanı.

Koo, Wellington, Çinli diplomat.

Kruia, Bey, Arnavutluk başbakanı.

Kwaternik, Mareşal, Ustaşa kuvvetlerinin Yugoslav komutanı.

Lanza, İtalya'nın Berlin Büyükelçiliği'nde sekreter.

Lappus, Sigrid von, Hitler'in metresi.

Laval, Pierre, Fransız politikacı; başbakan; dışişleri bakanı, 1940, Nazi işbirlikçisi.

Leger, Alexis, Fransız diplomat; Dışişleri Bakanlığı genel sekreteri, 1939-40.

Leopold III, Belçika Kralı, Piedmont Prensesi'nin kardeşi.

Lepera, Yahudi karşıtı uygulamalardan ekonomik çıkar sağlayan İtalyan yetkili.

Lequio, Francesco, İtalya'nın İspanya büyükelçisi.

Leto, polis genel müfettişi.

Ley, Robert, Alman çalışma bakanı.

Libohova, Ekrem, Arnavutluk dışişleri bakanı.

Lindbergh, Charles A., Amerikan havacı.

Liotta, General Aurelio, İtalyan karacı.

List, General Sigmund Wilhelm Walther, Yunanistan'daki Alman ordusunun komutanı; Polonya Cephesi ve Romanya'daki Alman askerlerine komuta etti.

Litvinov, Maksim, Sovyet dışişleri komiseri; Sovyetler Birliği'nin Birleşik Devletler büyükelçisi.

Lloyd, Lord, Britanyalı sömürge yöneticisi.

Lloyd, George, David, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere başbakanı.

Lombrassa, sivillerin seferberliğinden sorumlu İtalyan yetkili.

Loraine, Sir Percy, İngiltere'nin İtalya büyükelçisi, Lord Perth'in yerine geçti.

Loerzer, Generaloberst (orgeneral ile mareşal arasındaki bir askeri rütbe. Kıdemli orgeneral) Bruno, Alman subayı.

Lucca, Faşist Parti bölge sekreterlerinden biri.

Lucca, Albay, Ankara'daki İtalyan askeri ataşe.

Luciolli, Almanya'daki İtalyan diplomat.

Lutze, General Viktor, Alman subay ve politikacı; Ernst Röhm'ün ölümü üzerine 1934'te S.A'nın başına geçti.

Lyautey, Binbaşı, Fransız Mareşal Lyautey'nin oğlu.

Mackensen, Hans Georg Von, Almanya'nın İtalya büyükelçisi.

Magistrati, Massimo, Ciano'nun kayınbiraderi; Berlin, Bern ve Bükreş'te bulunan İtalyan diplomat; karısı Maria Ciano Magistrati.

Maglione, Kardinal Luigi, Papa XII. Pius yönetimindeki Vatikan'ın devlet bakanı.

Malbran, Manuel E., Arjantin'in İtalya büyükelçisi.

Man, Henri de, Belçika'da kabine üyesi; Nazi yanlısı.

Mancini, Amiral, İtalyan deniz subayı.

Mancini, modern İtalyan sanatçı.

Manoilescu, Mihail, Romanya'nın eski başbakanı; Romanya'nın Avusturya diplomatik temsilcisi, Rumen siyasetçi ve iktisatçı.

Manoresi, Faşist Meclis üyesi.

Maravigna, General, İtalyan karacı.

Marchesi, General, Libya'daki İtalyan Hava Filosu komutanı.

Mariassy, Macaristan'ın İtalya diplomatik temsilcisi; siyasetçi.
Marka, Gioni, Arnavut politikacı.
Markoviç, T. Jovan, Yugoslavya dışişleri bakanı.
Marmi, General, İtalyan karacı.
Marras, General Efisio, Berlin'deki İtalyan askeri ataşesi.
Martire, Egilberto, Faşist milletvekili; ekonomi profesörü.
Marziali, Milan valisi.
Massimo, Berlin'deki İtalyan diplomat.
Mastromattei, Bolzano valisi; Alto Adige'deki Almanların Almanya'ya gönderilmeleri için oluşturulan komisyonunun üyesi.
Maček, Joseph, Sırp karşıtı Hırvat Köylü Partisi lideri.
Matera, General, İtalyan karacı.
Matsuoka, Yosuke, Japonya dışişleri bakanı.
Matteotti, Giacomo, İtalyan sosyalist milletvekili; 1924 yılında Faşistlerce öldürüldü.
Matteucci, İtalya'nın Prag Konsolosluğundaki kâtip.
Mazzaso (bilinmiyor).
Mazzetti, Mario, Temsilciler Meclisi eski üyesi.
Mazzolini, Kont Serafino, İtalyan diplomat; İtalya'nın Uruguay, Mısır ve Karadağ diplomatik temsilcisi.
Melchiori, Alessandro, İtalyan gazeteci; Mussolini'ye çok yakın bir jurnalci.
Mesohegeys, Ciano'nun 1942 yılında birlikte avlandığı Macar.
Messe, General Giovanni, harbin son safhasında müttefik yanlısı İtalyan kuvvetleri genelkurmay başkanı; Tunus'ta esir düştü.
Messina, İtalyan heykeltıraş; Bottai'nin çırağı.
Metaksas, Ioannis, Yunanistan başbakanı ve diktatörü.
Metaksas, Roma'daki Yunanistan diplomatik temsilcisi.
Mezzasoma, Fernando, Faşist Parti sekreterlerinden biri.
Mezzi, Sicilya valisi.
Michael, Karadağ prensi.
Michetti, Francesco Paolo, modernist sanatçı, 1851-1929.
Mihael, Romanya kralı, babası Carol'un yerine geçti.
Mihailoff, Vasil Laci, Tiran'a yaptığı ziyaret esnasında Kral III. Vittorio Emanuele'i öldürmeye teşebbüs eden Makedonyalı Yunan.
Milch, Feldmareşal Erhard, Alman Hava Kuvvetleri'nde komutan.

Milone, Dr., Napoli'deki Faşist Parti sekreteri.

Missiroli, Mario, Faşistler için çalışan İtalyan gazeteci.

Mölders, Albay Werner, İspanya İç Savaşı'nın bir numaralı Alman aspilotu; uçak kazasında öldü; Hitler'in de katıldığı bir devlet töreniyle cenazesi defnedildi.

Mollier, Roma'daki Alman Büyükelçiliği basın ataşesi.

Molotov, Vyaçeslav Mihayloviç, Sovyet dışişleri komiseri.

Moltke, Hans Adolf Von, Alman diplomat; Almanya'nın Polonya büyükelçisi.

Montezolomo, Albay Giuseppe, İtalyan genelkurmay mensubu; Göring, Kesselring, Rommel ve Cavallero'dan müteşekkil dört mareşalin sekreterliğini yaptı.

Montgomery, Mareşal Sir Bernard L., Kuzey Afrika'daki İngiliz Sekizinci Ordu Komutanı.

Montini, Monsignor Giovanni B., Vatikan devlet bakanı yardımcısı.

Morgagni, Manlio, Faşist gazeteci; *Popolo d'Italia* gazetesinin idari işler müdürü.

Moschi, Augusto, Donna Rachele Mussolini'nin yeğeni.

Murad Paşa, Mısır'ın Almanya diplomatik temsilcisi.

Müftü, Filistin'deki Müslüman topluluğun lideri.

Mussolini, Arnaldo, Mussolini başbakan olunca onun yerine *Popolo d'Italia*'nın yönetimini ele alan kardeşi.

Mussolini, Benito (Il Duce), karısı Donna Rachele, çocukları, Edda (Ciano'nun karısı), Vittorio, Bruno, Vito; torunu, Bruno'nun kızı Marina; kız kardeşi, Donna Edvige Mussolini.

Muti, Ettore, İtalyan politikacı; Faşist Parti genel sekreteri.

Navarra, Mussolini'nin Palazzo Venezia'daki kapı görevlisi.

Necchi, Badoglio'nun emekli olunca villasına yerleştiği arkadaşı.

Neubacher, Hermann, Alman belediye idarecisi; Yunanistan'ın iktisadi ve mali işleri yetkilisi.

Nistri, coşkulu Faşist; Afrika harekâtında subay.

Nitti, Francesco Saverio, İtalyan iktisatçı ve siyasetçi; İtalya başbakanı, 1919-20.

Noble, Amiral Sir Percy Lockhart Harnam, R.N., Çin'deki İngiliz kuvvetlerinin başkomutanı.

Noel, Léon, Fransız diplomat, Fransa'nın Polonya büyükelçisi; İtalya'yla ateşkes imzalayacak delegasyonun üyesi.

Oliva, Albay, Kontes Ciano'nun kocasına yazdığı mektupta kendisinden bahsedilmesi dışında hakkında bir şey bilinmiyor.

Orano, Paolo, Faşist gazeteci.

Oriani, Alfredo, filozof; gazeteci, Mussolini'nin arkadaşı (Kendisinin de adı Alfredo olan babasına "Faşizmin entelektüel öncüsü" denmiştir).

Orlando, General, İtalyan karacı.

Osborne, Sir Francis D'Arcy Godolphin, İngiltere'nin Vatikan Diplomatik Temsilcisi.

Oshima, Hiroshi, Japonya'nın İtalya büyükelçisi.

Osio, İtalyan Çalışma Bankası başkanı.

Pacelli, Kardinal Eugenio, daha sonra Papa XII. Pius oldu.

Pansa, Mario, İtalyan diplomat.

Papen, Franz Von, Almanya'nın Türkiye büyükelçisi.

Parenti, Gino, Faşist lider.

Pareschi, Giuseppe, İtalya tarım bakanı.

Pariani, General Alberto, İtalyan kurmay başkanı; İtalyan işgalinden önce Arnavutluk Ordusu'na askeri danışmanlık yaptı; harp müsteşarı.

Parini, Piero, Faşist Parti'de lider; İtalyan diplomat.

Parisot, General, İtalya'yla ateşkes imzalayacak olan Fransız delegasyonunun üyesi.

Pascolato, Michele, İtalyan hükümet yetkilisi.

Pater, Donna Rachele Mussolini'nin gözdesi mühendis ve mimar.

Paul, Prens, Yugoslavya naibi.

Pavelić, Ante, Faşistlere hizmet eden Hırvat diktatör; Mussolini tarafından himaye edildi.

Pavolini, Alessandro, birçok makam sahibi coşkulu Faşist; Mussolini'yle birlikte öldürüldü.

Pecori, Komutan, Berlin'deki İtalyan deniz ataşesi.

Peppo, Giuseppe De, İtalyan diplomat; Türkiye ve İspanya büyükelçisi.

Persano Di Pelloni, Kont Carlo (1806-83), Avusturya'ya karşı icra edilen 1856 Savaşı'nda görev yapan İtalyan amiral; Deniz Kuvvetlerinden ihraç edildi.

Perth, Kont, İngiltere'nin İtalya büyükelçisi; resmiyette Sir Eric Drummond, Milletler Cemiyeti genel sekreteri.

Perugi, General, İtalyan karacı.

Petacci, Mussolini'nin daha sonra kendisiyle birlikte idam edilen metresi Clara'nın ailesi; Dr. Marcello Petacci, Clara'nın babası.

Pétain, Mareşal Henri Philippe, Vichy Rejimi'nin başı; 1940 yılında Başbakan olarak Reynaud'nun yerine geçti.

Petralis, gizli Faşist enformasyon bürosunun ajanı.

Petrograno, İtalyan halk sağlık müdürü.

Pfitzner, Dr. Joseph, Südet Almanı; Prag belediye başkan yardımcısı.

Phillips, William, ABD'nin İtalya büyükelçisi.

Piccio, General Piero Ruggero, İtalyan Hava Kuvvetleri'nin kurucusu ve komutanı.

Pietri, Faşistlere çalışan Korsikalı gizli ajan.

Pietromarchi, Luca, İtalyan diplomat.

Pignatti Morando Di Custozza, Kont Bonifacio, İtalya'nın Vatikan büyükelçisi; kariyerist diplomat.

Pinna, General Pietro, İtalyan genelkurmayı mensubu.

Pintor, General Pietro, İtalyan karacı.

Pirelli, Alberto, Faşist sanayici; kauçuk kartelinin başı.

Pistoia, Dükü, Cenova Dükü'nün oğlu, Kral III. Vittorio Emanuele'in kuzeni.

Pitassi, Mannella, "Topçular Kralı" lakaplı İtalyan general.

Pittalis, İtalya'nın Arjantin büyükelçisi.

Pizzardo, Kardinal Giuseppe, Papalık büyükelçisi.

Plessen, Baron Johann Von, Roma'daki Alman Büyükelçiliği'ne bağlı diplomatik temsilci.

Pohl, General Ritter Von, Libya'daki Alman subayı.

Poncet, bakınız François-Poncet.

Pantona, Dr., Mussolini'nin doktorlarından biri.

Potocka, Kontes, Radziwill ailesinin bir üyesi; Polonyalı diplomat Kont Joseph Potocki'nin karısı.

Pricolo, General Francesco, İtalyan Hava Kuvvetleri komutanı.

Prini, Cenovalı heykeltıraş.

Prunas, General, İtalyan subayı.

Queipo de Llano, General Gonzalo, İtalya'daki İspanyol askeri misyonunun başı.
Raeder, Amiral Erich, Alman Deniz Kuvvetleri komutanı.
Ranza, General, İtalyan karacı, genelkurmay mensubu.
Ravasio, Carlo, Faşist Parti sekreter yardımcısı.
Renato, Ciano'nun Livorno'daki balıkçısı.
Renzetti, Berlin'deki İtalyan askeri ataşesi; Leipsic konsolosu.
Revel, bakınız Thaon de Revel.
Reynaud, Paul, Pétain'den önceki Fransa başbakanı.
Ribbentrop, Joachim von, Almanya dışişleri bakanı.
Ricasoli, Baron Bettino, İtalyan Bağımsızlık Savaşı esnasında İtalya başbakanı.
Riccardi, Amiral Arturo, İtalyan Deniz Kuvvetleri komutanı.
Riccardi, Raffaelo, İtalyan politikacı; döviz bakanı.
Ricci, Renato, İtalyan politikacı; "Deprem" lakaplı korporatifler bakanı.
Ridomi, Faşist gazeteci; jurnalci, gizli ajan.
Rintelen, General, İtalya'daki Alman askeri ataşesi.
Rios, Juan Antonio, Şili'nin seçilmiş Cumhurbaşkanı, 1942.
Roatta, General Mario, "Yugoslavya Kasabı" lakaplı İtalyan genelkurmay başkanı; Berlin'de askeri ataşe.
Rochira, Ubaldo, İtalya'nın Viyana başkonsolosu.
Rodinis, İtalyan diplomat; Ciano'nun Livorno'daki gazetesi *Il Telégrafo*'nun editörü, Ansaldo'nun iş arkadaşı.
Roehm, Ernst, Nazi lideri, 1934'teki "Uzun Bıçaklar Gecesi" esnasında Münih'te öldürüldü.
Roman (Petroviç), Karadağ prensi.
Romano, Viyana'daki İtalyan gözlemci.
Rommel, Mareşal Erwin, "Çöl Tilkisi" lakaplı Alman Afrika Kolordusu komutanı.
Roosevelt, Franklin Delano, Amerika Birleşik Devletleri başkanı.
Rosenberg, Alfred, Alman yazar ve siyasetçi; savaş döneminde gençliğin eğitiminden sorumlu.
Roseo, Müttefiklerle ayrı bir barış anlaşması yapılması için sarayda kulis yapan entrikacı.
Rosso, Augusto, İtalyan diplomat; Sovyetler Birliği ve Türkiye büyükelçisi.

Ruegger, Paul, İsviçre'nin İtalya diplomatik temsilcisi.
Russo, Domenico, Faşist lider.
Salazar, Antonio de Oliveira, Portekiz başbakanı.
Salza, Amiral, Kuzey Afrika'daki ateşkes komisyonunun İtalyan temsilcisi.
Sansonetti, Amiral Luigi, İtalyan Deniz Kuvvetleri kurmay başkanı yardımcısı.
Sapuppo, Giuseppe, İtalya'nın Danimarka diplomatik temsilcisi; kariyerist diplomat.
Saraçoğlu, Şükrü, Türkiye başbakanı.
Sauer, Dr., Roma'daki Alman Büyükelçiliği'nde kültür ataşesi.
Scannavacca, genelkurmay mensubu karacı.
Schirach, Baldur Von, Hitler Gençliği Örgütü lideri.
Schmidt, General Arthur, Bardia'da esir alınan Nazi subayı.
Schmidt, Guido, Alman diplomat, Avusturya eski Kabine Bakanı.
Schmidt, Gustave Paul, Hitler'in tercümanı.
Schulenburg, Frederic Werner, Graf Van Der, Almanya'nın Sovyetler Birliği büyükelçisi.
Schuschnigg, Kurt Von, Avusturyalı politikacı; Şansölye; savunma ve dışişleri bakanı.
Sciltan, modern İtalyan ressam.
Scorza, Carlo, ilk Faşistlerden; partinin son genel sekreterlerinden.
Sebastiani, Oswaldo, Mussolini'nin sekreteri; İtalya maliye bakanı.
Senise, Carmine, İtalya emniyet genel müdürü; Bocchini'nin yerine geçti.
Senni, Kont Carlo, Afrika'daki İtalyan kara subayı; Roma'nın önde gelen ailelerinden birine mensup.
Sereggi, General Zef, Kral Zog'un elçisi; Arnavutluk'un İtalya diplomatik temsilcisi.
Serena, Adelchi, Faşist Parti genel sekreteri.
Serra Di Cassono, İtalyan konsolos.
Serrano Suñer, Ramón, İspanya dışişleri bakanı, 1940-42; Franco'nun kayınbiraderi.
Seyss-Inquart, Arthur, Avusturya'nın Almanya tarafından ilhak edilmesinden önce iki günlüğüne Avusturya şansölyesi olan Avusturyalı Nazi politikacı.

Shaw, George Bernard, İngiliz oyun yazarı ve müellif.
Shiratori, Toshio, Japonya'nın İtalya büyükelçisi.
Sidorovici, General Teofile, Rumen Gençlik Hareketi'nin başı.
Silimbani, İtalya'nın Tunus başkonsolosu.
Smigly-Rydz, Mareşal Edward, Polonya Ordusu başkomutanı.
Soddu, General Ubaldo, İtalyan genelkurmayı mensubu; Yunan kuvvetlerinin Arnavutluk'a girmesine mani olamayınca istifa etti.
Somigli, Amiral Eduardo, İtalyan deniz subayı.
Sonnino, Baron Sidney, İtalya dışişleri bakanı; başbakan; 1919 Paris Barış Konferansı'nda temsilci.
Sorice, General Antonio, kurmay başkanı, 1940; Yunan-İtalyan Savaşı'nda çarpıştı.
Sorrentino, Faşist gazeteci.
Spisani, Clara Petacci'nin sözcüsü ve ajanı; "üçüncü sınıf dans öğretmeni".
Spoleto, Dükü (Aimone), Koramiral; Aosta Dükü'nün kardeşi, kendisine Hırvatistan tacı teklif edildi.
Squero, General, İtalyan Ordusu komutanı.
Stackic, Yugoslav hukukçu, İtalya'ya gönderildi.
Stalin, Josef, Sovyet devlet adamı, Mareşal ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi genel sekreteri.
Starace, Achille, İtalyan subay ve siyasetçi; Faşist milislerin komutanı; Faşist Parti'de en uzun süre sekreterlik yapan isim oldu; Mussolini'yle birlikte infaz edildi.
Stefani, Armando, Ciano'ya karşı planlanan komployu ifşa eden Faşist üniversite grubu üyesi.
Stephens, Albay, BBC'nin askeri yorumcusu.
Sthyka, Arnavut diplomat, Arnavutluk'un Yugoslavya diplomatik temsilcisi.
Storer, Barones Von, Almanya'nın İspanya Büyükelçisi'nin karısı.
Stoyadinoviç, Milan, Yugoslavya başbakanı; dışişleri bakanı.
Stumme, General Von, Kuzey Afrika'da ölen subay, karısı, Bismarck'ın kızı Barones von Stumme.
Sturdza, Luca Prensi, Rumen diplomat.
Suardo, Giacomo, İtalyan senatör; diplomat.
Tacchi Venturi, Vatikan ile Faşist liderler arasında gayrı resmi bir aracı olarak vazife yapan Cizvit rahip.

Talamo Stenolfi, Giuseppe, Marchese di Castelnuovo, İtalyan diplomat, İtalya'nın Bulgaristan diplomatik temsilcisi.

Taliani, Francesco, İtalya'nın Çin büyükelçisi.

Tamaro, Attilio, İtalyan diplomat; İtalya'nın İsviçre diplomatik temsilcisi.

Tamburini, Tullio, Faşist yetkili; Buffarini'nin yerine içişleri bakanı oldu.

Tassinari, Giuseppe, İtalyan senatör ve gıda idaresinden sorumlu genel müdür.

Taylor, Myros C., Vatikan'daki Amerikan temsilci.

Teleki, Kont Paul, Macaristan başbakanı.

Teruzzi, Attilio, önde gelen Faşistlerden, sömürge bakanı.

Tesei, Berlin'deki genç İtalyan diplomat.

Testa, General, Dalmaçya'daki İtalyan unsurlarının komutanı.

Teucci, Albay, Berlin'deki İtalyan askeri ataşesi.

Thaon de Revel, Kont Paolo, "Kızıl Kont" lakaplı İtalya maliye bakanı; senatör.

Thoma, General Ritter Wilhelm Von, Alman Afrika Kolordusu'nda komutan; Libya'da İngilizlere esir düştü.

Torino, Kontu, Kral III. Vittorio Emanuele'in kuzeni.

Torre, Kont Giuseppe Della, Vatikan gazetesi *Osservatore Romano*'nun yöneticisi.

Trionfi, General, İtalyan karacı.

Turaboni (bilinmiyor).

Turati, Augusto, Faşist Parti genel sekreterlerinden biri.

Udet, General Ernst, Alman Hava Kuvvetleri'nde generaloberst.

Urach, Prens Alberto Von, Alman basın yetkilisi.

Vacca Maggliolini, önde gelen Faşistlerden.

Vaccari, Marcello, Venedik valisi.

Valaci, Arnavut beyi.

Valentino, Baron Arone Di, Varşova'daki İtalyan diplomat.

Valera, Eamon De, Özgür İrlanda Devleti cumhurbaşkanı.

Valle, General Giuseppe, İtalya havacılık bakanı.

Vecchi, Di Val Cismon, Kont Cesare Maria De, Faşist lider; birçok makam sahibi.

Vercellino, General Mario, İtalyan karacı.

Verlaci Şevket, Arnavut toprak sahibi ve siyasi lider; vatan haini.

Vezzaro, Dr. Petacci'nin iş ortağı.

Vittorio Emanuele III, İtalya kralı.

Vidussoni, Aldo, Üniversiteli militanların lideri; Faşist Parti genel sekreteri.

Vieli, İsviçreli bankacı.

Villani, Baron Frederick, Macaristan kabine bakanı ve diplomat.

Viola, Guido, Kont Di Campalto, İtalyan diplomat; İtalya'nın İspanya büyükelçisi.

Visconti Prasca, General, İtalyan subay ve yetkili.

Vitetti, Kont Leonardo, İtalyan diplomat; Dışişleri Bakanlığı genel direktörü.

Volpi Di Misurata, Kont Giueseppe, Faşist lider; maliye bakanı; İtalyan-Hırvat Ekonomik Misyonu başkanı; senatör.

Vrioni, Kensal, Arnavutluk dışişleri bakanı.

Wang Ching-Wei, Japon kontrolündeki Çin'in kukla başbakanı.

Weizsäcker, Ernst Von, Almanya Dışişleri Bakanlığı müsteşarı; Almanya'nın Vatikan büyükelçisi.

Welles, Sumner, Amerika Birleşik Devletleri dışişleri bakanı müşaviri.

Weygand, Mareşal Maxime, Fransız Denizaşırı Kuvvetleri başkomutanı, 1940.

Wieniawa, General Boleslaw, Polonya'nın İtalya büyükelçisi.

Zamboni, Giuseppe, Berlin'deki İtalyan askeri ataşesi.

Zingales, General, Rumen-Rus sınırındaki Alman Seferi Kuvvetleri komutanı.

Zog, Arnavutluk kralı.

1939

1 Ocak 1939

Duce dün akşam Roma'ya döndü. Kendisiyle uzun bir konuşma yaptık. Doğu Afrika'daki durumdan hiç memnun değil. Aosta Dükü'nün idaresi hakkında sert hükümler verdi. Asmara hâlâ topyekûn isyan hâlinde. Orada bulunan altmış beş taburumuz *fortini*'lere[1] çekilmek zorunda kaldı. Mazzetti yanlış davrandı. Sorumluluğu kişisel düşüncelerle hareket eden Teruzzi'nin tayinine yüklüyor, hâlbuki siyasi bir atama yapıldığı vakit bunun sonuçlarını kabul etmek gerekir, hatta bu kişinin hayatını tehlikeye sokabilecek olsa bile. Duce Vatikan'la yaşanan durumdan söz etti. Katolik Eylem Hareketi'nin[2] Faşizmin zor bir dönemden geçeceğini öngördüğünü ve gerçek bir siyasi parti kurmaya teşebbüs ederek onun halefliğine hazırlanmaya yönelik bir politika izlediğini düşünüyor. Ayrıca, ne yapıyorsa kendisinin açık emirleri gereği yaptığını söyleyerek Starace'yi savundu.

Sonuç olarak, Mussolini, bugün bana Ribbentrop'un Anti-Komintern Paktı'nın askeri bir ittifaka çevrilmesine yönelik teklifini kabul ettiğini bildirdi. Paktın ocak ayının son on günü içerisinde imzalanmış olmasını istiyor. Batılı demokrasilerle çarpışmanın gün geçtikçe kaçınılamaz hâle geldiğini düşünen Mussolini bunun için Almanya'yla ileriye dönük bir askeri ittifak kurmak niyetinde. Umurunda olmayan kamuoyunu, kararı iyi karşılaması adına bu ay zarfında hazırlamayı düşünüyor. Von Ribbentrop'a teklifini kabul ettiğimizi bildiren bir mektup yazacağım.

---

1 İt. Müstahkem mevki.

2 "Azione Cattolica". Katolik Kilisesi aracılığıyla kurularak, 19 ve 20. yüzyıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki anti-klerikal rejimlere karşı halkı Katolisizm lehine teşkilatlayan gayrı siyasi yapılanmaların İtalya kolu. (ç.n.)

2 Ocak 1939

Ribbentrop'a gönderilecek mektup onaylandı. İki ülke arasındaki ticari ilişkiler ve Alto Adige'yle ilgili hususlar başta olmak üzere, Almanlara ne söylemesi gerektiğine dair bazı talimatlarla birlikte mektubu yarın Berlin Büyükelçimiz Attolico'ya teslim edeceğim. Alto Adige'yle ilgili hususlar, Hitler'in bölgeyi terk etmek isteyen Almanların tahliye edilmelerine yönelik fikrinin icra edilmesi bakımından da uygun olacaktır. Kararı kısaca ona bildirmek için Ribbentrop'a telefon ettim. Zayıf bağlantı yüzünden güçlükle konuşmuş ve birbirimize fazla şey söyleyememiş olsak da kararımızdan memnun oldu ve Japon tarafı da dâhil ay sonunda her şeyin hazır olmasını kabul etti.

Duce ve Pignatti'yle bir konuşma. Duce, özellikle de Katolik Eylem Hareketi'nden söz ederek, Büyükelçi Pignatti'ye Vatikan'ın politikasından hoşnut olmadığını onlara iletmesini söyledi. Ayrıca ruhban sınıfının Mihver politikasına ve bunun yanı sıra ırk yasasına muhalefetinden de bahsetti. Kendilerinin İtalya'yı Kilisenin vesayeti altında tutabileceklerine dair hayalleri olmamalı. Rahiplerin gücü etkileyici fakat devletin gücü daha etkileyici; bilhassa da Faşist devletin. Biz çatışma istemiyoruz, fakat devlet politikasının arkasında durmaya hazırız ve gerekirse uyku hâlinde olan ruhban sınıfı karşıtı hissiyatı uyandırmaktan da imtina etmeyiz. Papa, İtalya'nın Ghibelline[3] olduğunu unutmamalı. Pignatti, memnun edici bir tavır sergiledi. Vatikan'ın birçok hata yaptığını, fakat Papa'nın iyi niyetli bir adam olduğunu ve öteki yüksek rütbeli rahiplerin hepsinden daha İtalyanist bir pespektifi olduğunu söyledi. Ona incelik ve hünerle davranması için talimatlar verdim. Starace'nin bu husustaki hevesine rağmen, Vatikan'la, şahsen oldukça zararlı olacağını düşündüğüm bir çatışmadan kaçınmak isterim.

3 Ocak 1939

Ribbentrop misyonu için Attolico'ya gerekli talimatları verdim. Bu gece yola çıkacak. Geçmişte kendisini Almanya'yla ittifak düşüncesine karşı oldukça hasmane görmüşsem de bugün açıkça bundan yana tavır sergiledi. İtalya'da geçirdiği bu süre zarfında hiçbir şeyin Fransa'ya karşı

3 Papalık ve Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu arasında 12. ve 13. yüzyıllarda baş gösteren güç mücadelesinde Papalığı destekleyenlere "Guelf", Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu'nu destekleyenlere ise "Ghibelline" denmiştir. (ç.n.)

girilecek bir savaştan daha çok destek bulamayacağını söyledi. Öğleden sonra Berlin'den henüz dönmüş olan ve beni ziyarete gelen von Mackensen'i de ayrıca bilgilendirdim. Polonya Büyükelçisi bana, Polonya Dışişleri Bakanı Beck'in Berlin'i ziyareti ve buna ilaveten daha sonra Ribbentrop'un Polonya'ya gerçekleştireceği ziyaret hakkında bilgi verdi. Bu, benim Varşova'yı muhtemelen şubatın son haftası gerçekleşecek ziyaretimi daha münasip bir hâle getirecek.

Roosevelt'ten bir mesaj taşıyan Amerika Birleşik Devletleri'nin Roma Büyükelçisi William Phillips'le birlikte Duce'yi makamında ziyaret ettik. Büyükelçi, Yahudilerin Etiyopya ve çevresindeki kolonilerde iskân edilmesine yönelik Roosevelt'in önerisini iletti. Duce bu teklifi reddederek, Yahudi sorununu çözmek için gereken materyal ve topraklara ancak Rusya, Amerika ve Brezilya'nın sahip olduğunu söyledi. Kendisinin bağımsız bir Yahudi devletinin kurulmasından yana olduğunu belirtti ve genel olarak bu devleti destekleyeceğine dair söz verdi.

İspanya'da Corpo Truppe Volontaire[4] yeniden taarruza geçti. Görünüşe bakılırsa bazı başarılar sağladık.

4 Ocak 1939

Grandi'yle konuştuk. Sicilya'da geçirdiği oldukça uzun bir tatilden henüz dönmüş olması sebebiyle bana söyleyecek fazla bir şeyi yoktu. Tepkisini ölçmek adına ona Almanya'yla imzalayacağımız ittifak hakkında muğlak bir fikir verdim. Lehte düşündüğünü belirtti. İngiliz dünyasında bu gelişmeye karşı vahim tepkiler verileceğine inanmıyor. İngiltere durumu kabullenmeye hazır. Otuz yıllık bir dönem boyunca İtalya ve İngiltere arasındaki yakın ilişkilerin muhafaza edilmesine mani olmayan Üçlü İttifak'ın hatırası hâlâ taze.

İtalyanların Libya'ya kitlesel göçlerine karşı Bağdat'ta protestolar devam etmekte. Göç eden İtalyanların, Arapların Akdeniz'deki baskınlığını kırabileceğine inanıyorlar. Haklılar, amacımız bu; fakat Duce Irak'tan gelen diplomatik temsilciye bu hususta güvence vermemi arzu etti. İlaveten, göç hususunda aldığı inisiyatif vesilesiyle Balbo'nun elde ettiği şöhretten rahatsız olduğundan ötürü, istikbaldeki göçlerin gizlice tertiplenmelerini buyurdu. Bu bahane durum açısından faydalı olacak.

4 İspanya İç Savaşı'nda (1936-1939) General Francisco Franco'nun milliyetçi kuvvetlerine destek veren İtalyan sefer kuvveti. (ç.n.)

Dünkü Amerikan teklifleriyle ilgili von Mackensen'e bilgi verdim. Alay ederek Amerikalıların siyasi muhakemeleriyle ilgili bir takım sivri yorumlar yaptı.

İspanya'da tam yol ilerliyoruz. Gambara son derece parlak bir manevra icra etti. Kanatlarına yönelik tehlikeden kendini kurtarıp müteakiben Kızılların kanatlarına taarruz ederek düşman saflarında çok ciddi bir krize yol açtı.

Ribbentrop'la bir ön görüşme yapan Attolico, ittifakın imzalanması için ayın yirmi sekizini uygun buluyor.

5 Ocak 1939

İspanya'dan iyi haberler var. Ufuktaki tek olası tehlike, Fransızların Pireneler'den yapabilecekleri kitlesel bir müdahâle. Bu hususta hâlihazırda söylentiler var. Bu olasılığa mahâl vermemek adına, Fransızların harekete geçmesi durumunda bunun müdahâle-etmezlik politikasının sonu olacağına dair Londra ve Berlin'i bilgilendirdim. Hâl böyle olursa İspanya'ya biz de düzenli birliklerimizi göndereceğiz ki, bu Fransa'yla İspanyol topraklarında savaşacağımız anlamına gelmektedir. Almanlardan tezimizi destekleyen diplomatik bir bildiri yayınlamalarını istemiş bulunuyorum.

Duce bana Almanya'yla yapacağımız ittifak hakkında Kral'ı bilgilendirmiş olduğunu söyledi. Kral durumdan memnun görünüyor. Almanları sevmese de Fransızlardan tiksiniyor ve onlara itibar etmiyor. Fransızların bize karşı ani bir saldırıya geçme imkânları olduğuna inanan Kral, bu durumda Almanya'yı İtalya'nın yardımına getirecek bir bağlayıcılığa memnuniyetle bakmakta.

Ayrıca devir değişiyor. Fransa ve Tunus'ta İtalyan aleyhtarı belirtiler var. Bunlar, bir Korsika bıçağıyla boğazlarımızı kesmek istemiş olan Daladier'in işi. Basınlarındaki bize yönelik hakaretler özellikle de halkımız arasında Fransa'ya karşı bir nefret havası teşkil etmekte. Cianetti'ye işçiler arasındaki Fransız karşıtı propagandaya sosyal bir tat vermesini söyledim. "Fransa burjuva imtiyazlarının savunucusu olan bir burjuva devleti"; bu söylem halk üzerinde muazzam bir etki yaratmakta. Bugün Alberto Pirelli,[5] o üzgün-görünümlü, şüpheci, güvenilmez Pirelli bile Mihver politikasına olan bağlılığını ve Batılı demokrasilere duyduğu nefreti beyan etti.

5 Pirelli şirketinin o dönemki sahibi Milanlı sanayici. (ç.n.)

6 Ocak 1939

İspanya sakin. Gambara yarın yeniden taarruza geçebilmek için güçlerini topluyor. Bu akşam ticaret antlaşması için Roma'ya gelen İspanyol ekonomik misyonunun başıyla görüştük. Oldukça geveze, biraz uçarı ve epey kibirli bir şahıs olsa da, Katalan olduğundan ötürü en azından ülkesinin coğrafyasına hâkimdi. Birkaç gün önce kazanılan zaferi oldukça önemli, belki de Katalanların savaş dışı kalmaları ve dolayısıyla savaşın neticelenmesi bakımından belirleyici olduğu kanaatinde.

Duce, Çek-Macar sınırında yaşanan hadiselerden endişeli. Bu kez işler alışılageldiğinden daha ciddi boyutlara ulaşmışa benziyor. İtalyan Sefiri'ne henüz ulaşmamış olan haberler aldım. Duce, Chamberlain'in gelişi, hâleti ruhiyesi ve niyetleriyle ilgili Grandi'den bilgi almak istedi. Fakat 20 gündür Londra'dan uzakta olan Grandi, Sicilya ve dağlarda iyi vakit geçirmekle meşgul. Bunu duyunca oldukça içerleyen Duce, "Grandi miadını doldurdu; görüşmemizin ardından onu kovacağım," dedi. Fakat sıklıkla olduğu gibi onu yine son anda ipten alacağına eminim. Böyle yapmakta haklı da olabilir, zira Grandi, noksanlıklarına karşın iyi bir büyükelçi ve mevcut diplomatik temsilcilerimizin çok da parlak olmamalarından dolayı onun yerine geçecek birini bulmak kolay olmazdı.

7 Ocak 1939

Kararımızdan oldukça coşku duyan Ribbentrop'la görüşmesi hakkında bana yazan Berlin Büyükelçimiz Attolico, ekonomik hususlar ve Alto Adige'yi ittifakın koşulları çerçevesinde gündeme getirmekle fazla ileri gitmiş. Aslına bakılırsa ilk husus, kamuoyuna politik yansımaları açısından bizi çok daha fazla ilgilendirse de, ikinci husus sakince, faydasız ve gereksiz bir alenilik olmadan çözülmeli. Bu noktada, insan gücüne büyük ihtiyaç duyan Almanların, Alpler'in güneyindeki İtalyan toprağında kalmak istemeyen nüfusu almaları uygundur. Bu meseleyle ilgili Magistrati'ye telefon ettim.

Chamberlain'in gelişi adına orta hâlli bir şölen hazırlattım; mevcut ahvalin ne fazla boş söz gerektirdiğine ne de buna mahâl vereceğine inanıyorum.

Benimle ittifaka dair görüşmüş olan Japonya Büyükelçisi'yle bir araya geldim; Başbakan'ın açık desteğine rağmen yeni Dışişleri Bakanı Arita'nın oldukça kayıtsız oluşundan endişe ettiğini söyledi. Paktın ne-

ticelendirilmesi noktasında bunun herhangi bir etkisi olmayacaksa da imzaların atılmasını geciktirebilir. Büyükelçi, vaziyete vâkıf olmak ve hükümetinin vereceği cevabı hızlandırmak açısından bu süre zarfında Duce tarafından kabul edilmek istiyor. Büyükelçi, "bize borçlu olduğu birçok şeyi" İngiltere'den almak açısından agresif bir vasıta olarak gördüğü ittifaka son derece olumlu bakıyor.

Ribbentrop bana antlaşma metninin yanı sıra askeri komisyonlar hususundaki gizli teamülleri de gönderdi.

Gambara yaralanmış. Şanslıyız ki durumu ciddi değil, zira kendisi İspanya'da muhteşem bir iş çıkarıyor.

8 Ocak 1939

Duce girizgâhta yaptığı birtakım değişiklikler dışında Ribbentrop'un gönderdiği antlaşma metnini onayladı. Değişiklikler faydalı oldu. Bir paragrafta paktın amacından "Bolşevik tehdidinin tasfiyesi" olarak bahsedilmişti. İşin gerçeğine bakacak olursak bu tehdit nerededir? Ve böyle bir tehdit var olsaydı bile bizim ülkelerimizi hedef almadığı sürece bununla neden ilgilenmeliyiz? İlgilenmemeliyiz. Öteki halkların tasfiyesine ve çöküşüne yönelik her olasılık doğru an geldiğinde tarafımızca teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

İspanya'dan gelen misyonun başkanı Senyor Anos, durumun özetini içeren ve zaferin eli kulağında olduğunu teyit eden Franco'nun mesajını Duce'ye iletti. Mesajdan oldukça memnun kalan Duce, ayrıca "astın üstüne raporu" olarak tanımladığı şekilde kaleme alınmış oluşunu da takdir etti.

Müteakiben, Duce'yle birlikte atılması gereken adımları uzun uzadıya değerlendirdik: Hammadde akışını garanti altına almak adına Yugoslavya, Macaristan, Romanya ve muhtemelen de Polonya'yla daha yakın ilişkiler. İç savaş kazanılır kazanılmaz İspanya'yla ittifak. Fransa'yla hesaplaşma. Alpler'in sınırları dışında olmalarından ötürü Nice ve Savoy söz konusu olmayacak. Korsika: Otonomi, bağımsızlık, ilhak. Tunus: İtalyanlar için azınlık statüsü, Bey'e otonomi verilmesi, İtalyan himayesi. Cibuti: Serbest liman ve demiryoluyla Fransa'yla ortak yönetim, ilhak. Süveyş Kanalı: Yönetime güçlü katılım, Belgrad'la antlaşma yapılarak Arnavutluk'un tasfiyesi, nihayetinde Selanik'e Sırp yerleşiminin desteklenmesi.

9 Ocak 1939

Starace'yi ittifak antlaşması hakkında gizlice bilgilendirdim. Antlaşmadan dolayı heyecanlandı ve bir süredir böyle bir çözümü umduğunu söyledi. Bu doğru. Mihver'in kriz anlarında bile, örneğin *Anschluss*'un[6] ardından, Starace Almanya'yla mutabakatımızı açıkça destekleyen birkaç kişiden biri olmuştu. Ona şu talimatı verdim: Fazla coşkulu bir şekilde karşılanmayacak olan Chamberlain, Roma'yı terk edene kadar sakin kalacak; ardından, ittifakın Fransız karşıtı hissiyatın zirveye çıktığı anda imzalanacağı şekilde, Fransa'ya karşı propagandayı istikrarlı surette arttıracak; paktın imzalandığı haber edildiği zaman ortada kuvvetli Fransız düşmanlığı barındıran tepkiler olmalı. Bu istikâmette bir değişimin hâlihazırda ortaya çıkmış olmasından ve dolayısıyla Fransa'ya karşı ulusal bir his yaratmanın kolay olacağından ötürü Starace, bunların fazla uğraş gerektirmeyeceğini ifade ediyor.

Franco'dan gelen mektuba samimi bir cevap veren Duce, ona savaşın neticilendirilmesi sürecinde temkinli davranmasını, herhangi bir uzlaşı ve tavizi kabul etmemesini telkin etti. Kraliyetin restorasyonu hususundaysa ona yavaş hareket etmesini salık verdi. Duce, ülke ve partinin lideri olan Caudillo'nun rehberliğinde huzurlu ve birleşik bir İspanya istiyor. Topyekûn askeri başarı sağlaması durumunda hükmetmek Franco için kolay olacak. Savaştan zaferle ayrılmış bir liderin prestiji hiçbir zaman sorgulanmaz.

10 Ocak 1939

Şimdi sahip olduğumuz bilgilere göre Macarlar ve Çekler arasındaki sınır çatışmalarının tek sorumlusu Prag değil. Aksine, Macarların tavrı pek de iyi sayılmaz. Viyana tahkimini başından beri sabote etmeye çalıştılar. Bu aptalca bir politika, zira hem bizi hem de Almanya'yı rahatsız ettiği gibi duruma da yardımcı olmuyor. Macar diplomat Villani'yle açık konuştum. Ona hükümetini hizaya gelmeye teşvik etmesini söyleyip, onu sorumluluğunu ne bizim ne de Almanların kabul edeceği olayları provoke etmemesi için uyardım. Fransız basınının, Mihver'in Orta Avrupa'daki etkisi ve faaliyetini itibarsızlaştıracak şekilde durumu suistimal

6 Almanca "Birlik" anlamına gelen ve Avusturya ile Almanya'nın birleşmesini öngören siyasi düşünce: 12 Mart 1938 tarihinde Hitler Almanyası'nın Avusturya'yı ilhakıyla neticelenmiştir. (ç.n.)

edebilecek olmasından ötürü kızgın olan Duce, "Bu Macarlar gözümden düşmeye başladı. Eyleme geçebilecekleri vakitte eyleme geçecek cesareti bulamadılar ve şimdi de Cizvitler gibi hareket ediyorlar," dedi.

İspanya'da işler iyi gidiyor; taarruz hızlı ve istikrarlı bir şekilde devam etmekte.

11 Ocak 1939

Chamberlain'in ziyareti. Özetlemek gerekirse ziyaret, hem benim hem de Duce'nin yararlılığına pek az ikna olmamızdan ötürü önemsiz bir havada geçti. Kalabalıklar, özellikle de şemsiyeli yaşlı adamın oldukça popüler olduğu şehrin orta sınıf bölgesinde İngiliz Başbakanı iyi karşıladı. İşçilerin bu kadar duygusal olmadıkları varoşlarda ise atmosfer daha soğuktu. Fakat Chamberlain karşılanış şeklinden gayet memnun oldu. Şüphesiz, birkaç ay önce dostu Fransa'da nasıl yuhâlandığını hâlâ hatırlıyor.

18.00: Palazzo Venezia'da[7] toplantı. Kayıt altına alınan görüşmeler bitkin bir tonda seyretti. Tartıştığımız meseleler fazla önem arz etmiyordu ve iki taraf da ihtirazi kayıtlarından feragat etti. Bugünkü görüşme daha çok bir keşif havasındaydı. Etkin bir irtibat kurulmadı. Bu insanlardan ne kadar da uzağız! Onlarınki başka bir dünya. Akşam yemeğinin ardından odanın birinin köşesinde bir araya gelmiş Duce'yle bu meseleyi konuşuyorduk. "Bu adamlar," diyordu, "Francis Drake ve İngiliz İmparatorluğu'nu yaratan öteki muhteşem maceracılarla aynı kumaştan değiller. Bunlar, nihayetinde uzun bir şeceresi olan zengin adamların yorgun çocukları ve imparatorluklarını kaybedecekler." Ardından Fransa'dan söz açıldı; Duce *Europa Nouvelle*'de yayınlanan ve özel hayatı hakkında nahoş yorumlar içeren bir makaleye öfkeliydi. "Bunlar İngilizlerden önce düşecek," dedi, "Bazı hakaretler toplar ve bombalarla cezalandırılır."

12 Ocak 1939

Lord Halifax'la Palazzo Chigi'de toplantı. Bu görüşme yalnız Lord Halifax ile benim aramda gerçekleşti. Lord Halifax, siyasetten kişisel olmayan bir ilgiyle bahsediyor. Bilhassa İspanya'dan söz açıldı. Ona bu

7 Benito Mussolini'nin ofisinin bulunduğu ve balkonundan birçok ünlü söylevini verdiği 15. yüzyıldan kalma saray. (ç.n.)

meseleye ilişkin kendi görüşümüzü tekrarladım ve o da kendi fikrini belirtti. Lakin fazla ikna olmuş gibi görünmüyordu. Bütün bu İspanya defterinin Franco'nun zaferiyle kapanmasını arzu ediyorum.

Von Mackensen'in dünkü görüşmenin zabıtlarını okumasına izin vereceğim. Akşamüstü gerçekleşen konuşmalara İngilizlerin Almanya'yla ilgili şiddetli endişeleri hâkimdi. Almanların yeniden silahlanması onları ciddi kaygılara sevk ediyor. Geleceği açık bir şekilde görebilseler her türlü fedakârlığı yapmak için hazır olurlardı. Onlara karalar bağlatan bu tasalar, beni Üçlü İttifak'ın gerekliliğine her geçen gün daha fazla ikna ediyor. Elimizde böyle bir araç olduğu sürece istediğimiz her şeyi elde edebiliriz. İngilizler savaşmak istemiyor. Oldukça yavaş bir şekilde geri çekilmeye çabalıyorlar, fakat savaşmak istemiyorlar. Mussolini güçlü bir sadakatle Almanya'yı savundu ve kendisi ile Führer'in gelecekteki tasarılarına dair gizemli davrandı. İngilizlerle yaptığımız görüşmeler sona erdi. Ortaya hiçbir şey çıkmadı. Ribbentrop'a ziyaretin tamamıyla bir tiyatro ve bütünüyle zararsız olduğuna dair telefon açıp ayrıca Alman basınının bu husustaki tutumundan dolayı kendisine teşekkür ettim.

13 Ocak 1939

Vatikan'a giden İngilizlerle sabah ve öğleden sonrası süresince temasım olmadı. Aramızda muğlak bir şüphecilikten müteşekkil bir atmosfer söz konusu. İngiliz gazeteleri görüşmeyi "golsüz sona eren bir maç" olarak tanımladılar. İtiraf etmeliyim ki iyi bir tanımlama. Ziyarete ilişkin hazırladığım masumane basın bildirisini, kayağa gittiği Terminillo Dağları'ndan Palazzo Venezia'ya dönmüş olan Duce'ye akşamın ilerleyen saatlerinde gösterdim. Bildiriyi onayladı.

Lord Perth'te akşam yemeği. Ardından Duce, Chamberlain ve benim aramda geçen küçük bir sohbet. Yahudi sorunundan bahsettik. Chamberlain'in İngiltere'de yaşayan Yahudilerin sayısından habersiz olduğunu görmek ilginçti. Kendisi ülkesinde muhtemelen 60.000 kadar Yahudi olduğunu belirtti. Mussolini ise İngiltere'deki Yahudi sayısının 200.000'in üzerinde olduğunu söyledi. Chamberlain Yahudi sorunundan oldukça endişeli. İngiltere'ye daha fazla Yahudi göçünün ülkenin birçok yerinde hâlihazırda mevcut olan Yahudi aleyhtarı duyguları körükleyebileceğini söyledi. Görüşme esnasında Fransa'nın

Roma Büyükelçisi François-Poncet kendisine gururla sırtını dönen Duce'ye yaklaşmaya çalıştı. Fransız Büyükelçi bir yere varamayacak; Duce kendisinden nefret ediyor. Uruguay Diplomatik Temsilcisi'nden Poncet'nin, Duce'nin entelektüel bir çürüme döneminde olduğunu söylediği öğrenildi. Fransız Büyükelçinin istihbaratımız tarafından ele geçirilen bir mektubunda, "Almanya'da gerçek beyefendilerle muhatap oldum; İtalya'da ise patron hâline gelen uşaklarla uğraşmak durumundayım," yazıyordu. İşte Poncet'nin gemisini batırdığı kayalıklar bunlardır. Onu soğuk karşılamamızdan dolayı şaşırdı ve dolayısıyla şimdi hata üstüne hata yapıyor.

İngilizlerle Palazzo Venezia'da gerçekleştirdiğimiz toplantılara ilişkin iki raporun aslı gibi olan kopyalarını Hitler'e gönderdim.

14 Ocak 1939

Chamberlain'in İtalya'dan ayrılıyor olması vesilesiyle Duce'ye tren istasyonuna kadar eşlik ettim. Duce İngiliz basınına ve İtalyan halkının Mihver politikasını onaylamadığına dair beylik laflarla dolu olan Lord Forbes'un yazdığı bir başmakale sebebiyle bilhassa *Daily Express*'e karşı öfkeden çılgına dönmüş durumda.

Chamberlain'in vedası kısa fakat samimiydi. İtalya ziyareti sırasında kendisine gösterilen muameleden dolayı tekrar tekrar teşekkür etti. Tren hareket edip hemşehrileri "For He's a Jolly Good Fellow[8]" isimli şarkıyı söylemeye başlayınca Chamberlain'in gözleri doldu. Duce, Grandi'ye "Bu küçük şarkı da nesi?" diye sordu. Chamberlain hoş biri ve öteki hususları bir yana bırakırsak kendisinin büyümüş olduğu samimi atmosferi anlayabiliyorum.

Mussolini, *Times*'ta çıkan, "Fransa'ya Tükürmek" isimli sert bir başyazıya dolaylı yoldan ilham kaynağı oldu. Yarın kendisine, Campinelli'nin Bastia'daki bir otelde yaptığı ve bize Korsikalı ajanlarımız Giumedi ve Pietri tarafından rapor edilen konuşmaya basında geniş yer verilmesini teklif edeceğim. İtalya'yı haziran ayında savaşla tehdit eden konuşma Fransa'nın saldırgan planlarını tamı tamına açığa vuruyor. Bu mutlak surette gerçek bir rapor. Basın tarafından doğru bir şekilde kullanılması durumunda bu raporun muazzam bir hissiyat yaratmakta çok

---

8 İngilizlerin önemli bir olay karşısında kişiyi tebrik etmek için söyledikleri şarkı. (ç.n.)

başarılı olacağı ve İtalya'da hâlihazırda Fransa'ya karşı duyulan kuvvetli nefreti her hâlükârda artıracağı kanaatindeyim.

15 Ocak 1939

Katalonya'daki askeri başarılara ilişkin haberler gittikçe daha umut verici hâle geliyor. Bereket versin ki, General Gambara bütün İspanyol unsurlarının liderliğini üstlendi. Ortalıkta Fransızların yüksek sayıda askerle duruma müdahâle edebileceklerine yönelik dedikodular var. Şahsen bu rivayetlere itibar etmiyorum. Savaşa bu aşamada müdahâle etmek için Fransızların büyük kuvvetler göndermesi gerekir, aksi takdirde Katalanlar tarafından bozguna uğratılma riskini almış olurlar. Bunu yapacak durumda değiller; zira bir manevra için daha büyük bir seferberlik başlatmış olmaları gerekirdi. Dahası, senenin ikinci yarısında ölüm sayıları doğum sayılarından kırk bin fazla olan bir milletin zaten kısıtlı olan nüfusunun kanını harcama lüksü olamaz. Eğer Fransızlar müdahâle ederlerse biz de edeceğiz. Mussolini bu sabah, "Paris, İspanya'ya asker gönderirse Valencia'ya otuz tabur çıkaracağız, hatta bu bir dünya savaşına sebep olsa bilse," dedi.

Yugoslavya'da ne yapmam ve söylemem gerektiğini Duce'yle müzakere ettik. Arnavut meselesi bu tartışmanın temel noktası oldu. Arnavutluk'u kazanmak adına Belgrad'la olan değerli dostluğumuzu riske atmaya değmeyeceğinde mutabık kaldık. Dolayısıyla, görünen o ki, Arnavutluk meselesinde ancak Yugoslavlarla şu müteakip temellerde bir antlaşmaya varabilirsek harekete geçeceğiz: Yugoslav topraklarının genişletilmesi, Arnavut sınırlarının silahsızlandırılması ve Selanik'i fetihlerinde Sırplara tam destek.

16 Ocak 1939

Katalonya'daki unsurlarımız artan bir hızla ilerliyor. Dün Reus ve Tarragona düştü; görünen o ki bugün de Cervera. Bu hızla devam edilirse Barselona da fazla dayanamayacak. Duce tükenmiş bir ordunun kaçarken felç olacağını söylüyor; buna kani. Zafer artık kaçınılmaz görünüyor. Bu yüzden Fransızların müdahâle etmelerine izin vermeyeceğiz. Bu sabah Lord Perth'i aradım ve ona şöyle söyledim: "Sizi uyarıyorum, Fransızlar Barselona'daki Kızıllardan yana İspanya'ya askeri müdahâlede bulunursa Valencia'ya taarruz edeceğiz. Tam teçhizatlı ve

ilk işaretle saldırmaya hazır otuz taburumuz mevcut. Bir Avrupa savaşına bile sebep olsa bunu yapacağız. Dolayısıyla sizden makul olmaları ve vaziyetin talep ettiği sorumluluğu idrak etmeleri adına Fransızları teşvik etmenizi istiyoruz."

Barselona'nın milliyetçilerin eline geçmesiyle ortaya boyutlarını tam manasıyla bugünden değerlendiremeyeceğimiz bir kriz çıkacak olsa bile Fransızların harekete geçeceklerine inanmıyorum.

Kosova'daki Arnavut azınlığa Yugoslavların yaptığı muameleyle ilgili arabuluculuk talep eden Kral Zog'dan bir mektup taşıyan Sereggi'yle toplantı yaptık; eğer her şey yolunda gider ve Yugoslavya Başbakanı Stoyadinoviç kararlılıkla ilerleyebilirse Zog'u kesinlikle istediği arabuluculuktan mahrum bırakmayacağım!

17 Ocak 1939

İspanya'daki ilerleyiş başarıyla sürüyor. Fransız müdahâlesiyle ilgili birçok söylenti ve radikal siyasi partiler arasında muazzam bir ajitasyon söz konusu, fakat ortada ciddi bir şey yok; en azından şimdilik.

Ribbentrop adına hareket eden Almanya Büyükelçisi, Stoyadinoviç'in Anti-Komintern Paktı'na onay vermeye meyilli olup olmadığını öğrenmek için benden Belgrad'ın ağzını aramamı istedi. Deneyeceğim; fakat bu meseleye ilişkin fikrim henüz olgunlaşmış değil. Stoyadinoviç'in amellerinin Mihver'e karşı tutumunun açık ve tam bir dayanışma şeklinde tezahür ettiğine dair şüphe yok. Ona kalsa ülkesinin Mihver'le olan ilişkilerini daha da ileriye taşımak isterdi. Fakat Yugoslavya'daki mevcut durumun bu gibi kararlar almasına müsaade edeceğinden emin değilim. Dolayısıyla bunun gerçekleşmeyeceğini düşünmeye meylediyorum.

Dentice di Frasso, Amerikalıların çok güçlü, dumansız, renksiz ve parlamasız şaşılacak bir barut icat ettiklerine dair bize bilgi verdi. Dentice mezkûr iddiaya kefil olsa da ben bu tarz icatlar hususunda şüpheciyim. Lakin uzmanlarımızdan birini mucitle tanışması ve meseleyi incelemesi için Birleşik Devletler'e göndermeyi düşünüyorum. Her zaman denemeye değer. Belki doğruluk payı vardır, kim bilir?

Fransa hakkında Lord Halifax'a söylediklerimin aynısını kendisine kısaca ve ihtiyatla tekrar ettiğim Lord Lloyd'la uzun bir görüşme gerçekleştirdim.

18 Ocak 1939

Belgrad'a seyahat. Normal bir yolculuk; Trieste ve Postumia'da samimi nümayişler.

19 Ocak 1939

Belje'ye varış. Yabani tavşan avı. Trenle döndüm. Stoyadinoviç'le bir görüşmemiz oldu. Arnavut meselesini açtım. Stoyadinoviç başta kaygılı göründü. Ardından buzları kırdı ve Arnavutluk'un İtalya ve Yugoslavya arasında taksim edilmesinin en iyi çözüm olduğunu söyledi.

20 Ocak 1939

Ormanda av. İspanya'dan iyi haberler. Stoyadinoviç haberleri, "Korsika, Tunus, Nice!" diye bağırarak karşıladı.

21 Ocak 1939

Belje'de son av. Akşam Belgrad için yola çıkış. Stoyadinoviç Kral Naibi'yle uzun uzadıya konuşup onu uluslararası siyasi durumla ilgili adamakıllı bilgilendirmemi istedi. Stoyadinoviç kraliyet ailesiyle ilişkilerinin iyi olmayışından ötürü gergin.

22 Ocak 1939

Belgrad. Av ve Kral Naibi'yle uzun bir konuşma. Burayı gerçekleştirdiğim son ziyaretten oldukça farklı bir havada gerçekleşen samimi ağırlanışımdan dolayı etkilendim. Roma'daki notlarımın arasında dosyalanması için burada gördüğüm muameleye ilişkin bir rapor hazırladım.

23 Ocak 1939

Roma'ya dönüş yolculuğu. Değişik istasyonlarda birçok sevgi gösterisiyle karşılaştım.

24 Ocak 1939

Bu sabah, Duce'yi seyahatim ve sonuçları hakkında bilgilendirmek üzere Villa Torlonia'ya gittim. Vaziyetten son derece tatmin oldu. Yugoslavya'da bu denli yaygın bir Alman aleyhtarı hissiyatla karşılaşmış olmama özellikle ilgi gösterdi. Arnavutluk meselesindeki vaziyetten de ayrıca memnun oldu. Yokluğumda neler olduğuyla ilgili bana bilgi verdi. İlk

kez bir kadının idam edilmiş olması haricinde önem arz eden bir şey olmamış. Toplumsal tepki göz önüne alınarak söz konusu idama karşı parti içinde ciddi bir muhalefet olduysa da, kitlelerin bu cezayı tasdik ettiğine ikna olan Duce, idamı onayladı. İşin gerçeği, halk adamın birinin idamını sessizlik içerisinde izlerken, bu kadınınkini ise alkışlarla karşıladı. Kadın kendi çocuğunu öldürmüş. Cinayet Terni'de gerçeklemiş.

Lord Perth'le bir araya geldik. Yugoslavya seyahatimden önce Fransa'nın İspanya'ya müdahâle ihtimali hakkında onunla görüşmüştüm. Bu Londra'da paniğe sebep oldu. İngilizler kendilerine danışmadan hiçbir şey yapmamamızı talep ettiler. Lord Perth'e prensipte buna ilişkin güvence verdim.

İspanya'dan muhteşem haberler. Askerler Barselona'nın varoşlarında mevzilenmeye başlamışlar, şehri işgal etmeleri an meselesi.

Lejyonerlerimizin şehre ilk girenler arasında olmasını istiyoruz. Bunu hak ettiler.

25 Ocak 1939

Villani'yle görüşme. Macaristan'ı ilgilendiren meseleler başta olmak üzere ona Belgrad'da yaptıklarıma ilişkin bilgi verdim. Kendisine Romanya hususunda itidalli olmalarını tavsiye ettim. Alman tehlikesiyle meşgul olan Macaristan gibi bir ülkenin, Berlin'in en tehlikeli hırslarının yönelmiş olduğu Romanya'yla arasındaki krizi tırmandırmaktaki muhatarayı göremiyor olmasını anlayamıyorum. Transilvanya sınırlarında Almanların da olacağı vakit Macarların bu husustaki tutumu ne olurdu?

Duce huzursuz bir şekilde Barselona'nın işgal edildiğini haber almak istiyor. Madrid'de olanların tekerrür etmesinden korktuğu için sıklıkla telefon ediyor; bense böyle bir tekrarın yaşanacağından şüpheliyim.

Belgrad'a gerçekleştirdiğim ziyaretin sonucuyla ilgili Mackensen'i bilgilendirdim ve zaferin ardından bütün düşmanlarına karşı bir intikâm dalgası başlatmaması noktasında Franco'yu uyarmamızı isteyen Lord Perth'i kabul ettim. İngiliz Büyükelçi'ye bu hususta güvence vererek her zaman arabulucu olarak hareket etmeye çabaladığımızı söyledim. Bilbao'nun ele geçirilmesinin ardından Duce'nin bir mektup gönderdiğini hatırlıyorum. Bu mektup ortaya çıktığı zaman gönderildiği kişiye büyük şeref verecek.

Gönüllülerimiz Lister Tümeni'nin son direnişini de aşıyor. En çetin görev olan Barselona'nın yakınlarındalar ve şehre ulaşmak için yanıp tutuşuyorlar.

26 Ocak 1939

Bulgaristan Kralı'yla uzun bir görüşme. Başta görünüşü olmak üzere kendisi hakkındaki ilk izlenimim iyi değildi. Sonraki izlenim ise daha iyi oldu. Bilhassa Tuna Havzası ve Balkanlar'ın üstünde durarak uluslararası ahval hakkında uzun uzadıya konuştuk. Bana Yugoslavya ziyaretimden getirdiğim haberleri sordu ve bu ülkeyle yaptığı antlaşmadan, bu hususta samimi olduğu izlenimini aldığım bir şekilde söz etti. Romanya'ya karşı oldukça sertti, yani uyuşuk bir adamın ifade edebileceği kadar. Dobruca'yı[9] istiyor ve bu bölgeyi özellikle istemesinin sebebi Bulgar milliyetçilerinin provokasyonları. Bulgaristan'ın Ege Denizi'ne çıkmak istediğinden de bahsetmekle beraber bunun Bulgaristan'ın ikinci aşamadaki taleplerinden biri olarak görülmesi gerektiğini ilave etti.

Ben golf kulübündeyken Barselona'nın düştüğü haberi geldi. Terminillo'da[10] bulunan Duce'ye bilgi verdim ve bu gelişmenin tüm İtalya'da kutlanması için Starace'yle anlaşmaya vardık. Bizim tek yapmamız gereken zamanı belirlemek, zira gelen haberlerden derin bir samimiyetle mutluluk duyan İtalyan halkına bu hususta herhangi bir baskı uygulamamıza gerek yok.

Her ne kadar kendini ağırbaşlı göstermeyi sevse de, Duce de, Franco'nun elde ettiği bu neticeden oldukça memnun. Memnun olmakta da pek haklı. Zira İspanya'daki zafer sadece harbi cesaret ve sabırla icra eden Mussolini'nin adını taşıyor. Düne kadar kendisine karşı olanlar bile bugün onu alkışlıyor.

27 Ocak 1939

Duce Yunanistan'ın diplomatik temsilcisini huzuruna çağırdı. Bükreş'ten gelen bir rapora göre Yunan askeri ataşesi, Macar bir meslektaşıyla yaptığı bir konuşma esnasında ordumuz hakkında aşağılayıcı ifadeler kullanmış. Duce çelik gibi suratıyla kendisine üç gün içerisinde

---

9 Birinci Dünya Savaşı sonunda Neuilly Antlaşması'yla (27 Kasım 1919) Bulgaristan'dan alınıp Romanya'ya verilen bölge. (ç.n.)

10 Roma yakınlarındaki kışlık bir tatil yeri. (ç.n.)

tarafımıza temin edici bir açıklama yapılmadığı hâlde ciddi sorunlar yaşanacağını söylerken zavallı Yunan temsilci yaprak gibi titriyordu. Duce'nin niyeti, bu fırtınalı sahne sırasında Barselona'nın ele geçirilmesinden ötürü bizi tebrik etmekten başka diyecek hiçbir sözü olmamış olan Yunan temsilciye pasaportunu iade etmek.

Lord Perth, Chamberlain'in Avam Kamarası'nda yapacağı konuşmanın taslağını, gerekirse herhangi bir değişiklik tavsiye etme ihtimalimize karşı takdirimize sundu. Konuşmayı onaylayan Duce şu yorumda bulundu: "Sanırım ilk kez bir İngiliz Hükümeti, parlamentoda yapılacak bir konuşmanın taslağını yabancı bir hükümete sunmaktadır. Bu onlar için kötüye işaret."

Şahsımın tavsiyesi üzerine Gambara tümgeneralliğe terfi ettirildi. Hem döktüğü kan hem de yeteneği sebebiyle bunu hak etmişti.

İspanyollar Almanlarla, Almanların içeriğini hâlihazırda bize aktarmış oldukları bir pakt imzalamaya hazırlanıyorlar. Eğer bu antlaşma da bizimkisi gibi gizli olursa herhangi bir muhalefetle karşılaşmaz. Fakat kamuoyuna açıklanacaksa haberleri verecek olan ilk tarafın biz olmamızı zaruri görüyorum. Aksi takdirde insanlar İtalya'nın İspanya'da savaştığını, Almanya'nın ise bundan çıkar sağladığını söyleyeceklerdir.

28 Ocak 1939

Fagioli bana, bizimle bu husustaki görüşmeleri başlatmak için Daladier tarafından gizlice görevlendirilmiş olan Somali'deki tuz madenlerinin yöneticisi Mösyö Baudouin'le Fransa'da yaptığı bir konuşmadan bahsetti. François-Poncet'nin bundan haberi olmamalı, zira kendisi artık Paris'te İtalya'daki vaziyete hâkim bir otorite olarak görülmüyor. Görülen o ki Daladier üç alanda taviz vermeye hazır: Cibuti, Süveyş Kanalı ve Tunus'taki İtalyanların statüsü. Duce'yi meseleye ilişkin bilgilendirdim, lakin kendisi bu gayrı resmi elçiler hususunda oldukça şüpheci. Fakat olası bir görüşme için Mösyö Baudouin'in Roma'ya gelmesini önerdi.

Tunus Başkonsolosumuz Silimbani'yle uzun bir görüşme yaptık. Fransız otoriteleri ellerindeki bütün imkânlarla buradaki İtalyanları millileştirmek için baskı uyguluyor. Bir darbe hazırlıyorlar; İtalyanlar için eşzamanlı olarak muazzam oranlarda vatandaşlığa kabul belgesi basıyorlar ki, bu da İtalyanların onların milli arzularını umursamadığını

kanıtlamaya vesile olacak. Darbeyi savuşturup manevrayı karşılayabilmek adına, kendilerini millileştirmeye çalışan Fransızların baskısından kaçmak isteyen bin İtalyanın toplu olarak İtalya'ya dönüşünü tertipleyeceğiz. Aynı Almanların Avusturyalı ve Südet göçmen ve mülteciler yarattıkları gibi biz de Tunuslu mülteciler yaratacağız.

29 Ocak 1939

Gambara'dan gelen ve CTV'nin[11] Pirene Dağları'na doğru daha fazla ilerlediğine ilişkin iyi haberlerin haricinde ilginç bir şey yok.

Bombalarla yirmi dört bataryayı ve havalanmak üzere olan bir uçağı imha ettik. Gambara yerel halkın kelimenin tam anlamıyla açlıktan kırılması sebebiyle gıda gönderilmesini istiyor. Lejyonerlerin artıklarını yiyip, "Çok yaşa Franco! Çok yaşa İtalya!" diye bağırıyorlar.

30 Ocak 1939

Yunan temsilci hükümetinin mesajını getirdi; Yunanları küçük düşürücü bu boyun eğiş bizden ürktüklerine dair şüphe bırakmıyor. Kendilerine suçluluk psikolojisi hâkim ve son zamanlarda yaşanan gelişmeler küçük ülkelerin ancak aynı coğrafyayı paylaştıkları komşularının dostluk ve düşmanlıklarına itibar etmeleri gerektiğini kanıtladı.

Barselona'ya erzak gönderdik. Duce fena bir soğuk algınlığına yakalandı, fakat bir yandan da kafasını 1 Şubat'taki tören için Faşist milislerin hazırlanmasına takmış durumda. En ufak detaylarla bile şahsen ilgileniyor. Zamanının çoğunu ofisindeki mavi perdelerin ardına gizlenmiş bir şekilde törende yer alacak çeşitli birimlerin hareketlerini inceleyerek geçiriyor. Trampet ve davulların eşzamanlı kullanılması kendisinin emriydi. Orkestra şefinin asasını o seçti. Yapılacak hareketleri bizzat gösteriyor ve asanın boyut ve tasarımını değiştiriyor. Silahlı kuvvetlerde, biçimin içeriği de tayin ettiğine kuvvetle inanıyor. Birinci Dünya Savaşı'nda altmış milyon Almanı yenmek için bir milyar dört yüz milyon adam gerekmiş olduğunu söyleyip bunun sebebini de Prusya'nın yenilmez askerler yaratan katı askeri geleneğine bağlıyor. Kendisinin "nahoş bünyesine" uydurmak için ordumuzun fiziki itibarını yok ettiği için sık sık Kral'ı suçluyor.

11 İt. "Corpo Truppe Volontaire". İspanya'da Franco kuvvetleri için çarpışan İtalyan gönüllülerden müteşekkil kolordu. (ç.n.)

31 Ocak 1939

Führer'in konuşması dört bir yanda en iyi izlenimi bıraktı. Duce bile Führer'in konuşmasından oldukça memnun olarak, dün gece telaffuz ettiklerinin bütün İtalyan halkına büyük bir mutluluk ve tatmin duygusu vermiş olduğunu Hitler'e söyleyebilmek için bana, Ribbentrop'a telefon ettirdi. Gerçek şu ki, Duce ve ben S.A.'un (Sturmabteilung) bazı subaylarının bugün Piazza Venezia'daki kalabalık tarafından büyük bir muhabbetle alkışlandığını gözlemledik. Mihver popülerleşiyor. Almanlar bu doğrultuda, Fransızların bayağı hakaretleri ve aşikâr garezleri üzerine kurulu siyasetleri kadar etkili bir şekilde çalışıyor.

Bulgaristan Kralı Boris'le bir araya geldik. Görüşme görünürde bana bir madalya vermek için gerçekleştirilmiş olsa da, asıl sebep, aralarında Talamo'nun da yer aldığı, zor ve hoş olmayan bir duruma vesile olan İtalyan Büyükelçiliği'ndeki bazı kişilerin taşkın faaliyetini kibarca protesto etmek içindi. Bu hususta duruma müdahâle edeceğim.

Türkiye'nin Roma Büyükelçisi, hükümetinin Ankara'yı ziyaret etmeme dair davetini yineledi. Ona daha önce gelmemiş olmamın sebebinin Türklerin ziyaretin ertelenmesini bizzat tercih ettiklerinden haberdar olmam olduğunu söyledim. Bu bilgiyi deşifre edilmiş bir telgraftan almıştım. Büyükelçi pancar gibi kızararak, "Gecikmenin sebebi Atatürk'ün sağlığı sebebiyleydi," dedi. Lakin davete sıcak bakmadım.

Grandi, bugünün ilerleyen saatlerinde telefon ederek, Chamberlain'in Avam Kamarasındaki konuşmasında İtalya'ya yaptığı ziyaretin çok iyi geçtiğinden bahsettiğini iletti.

1 Şubat 1939

Milislerin teftişi. Her şey tümüyle çok güzeldi. Birimler tam olarak hazır değil. İnsan ve çelik kitleleri... Lakin tören geçişi monotondu. Kimse Romalı adımlarını[12] benden çok destekleyemez. Bu adımlar içeriğe hayat veren bir biçim teşkil ediyor. Fakat betona vurulan ağır adımlar kendi başına bir güç hissiyatı yaratsa da geçit törenindeki bandoyu kaldırmak ağır bir tekdüzeliğe sebep olmakta. Almanlar adımları, bandoyu ve davulları muhteşem bir etkiyle bir araya getiriyorlar. Biz de aynısını yapmalıyız. Bu tören adımlarının aslında Prusyalılarınkinin

12 İtalyan Faşistlerin Almanların geleneksel "kaz adımları"nı taklit eden tören adımları. (ç.n.)

aslına uygun bir taklidi olduğuna ilişkin inkâr edilmesi mümkün olmayan gerçeğin ışığında, yine onların tecrübelerinden istifade etmenin bir zararı olmaz.

Casini, bugünlerde Roma'da böyle bir yayın organı olmaması vesilesiyle günlük bir siyasi gazete çıkarılmasını önerdi. Bu gazetenin sahibinin sanayiciler olmaması gerektiği fikrine katılıyorum. Böyle bir şeye neden ihtiyaçları olsun? Eğer böyle bir günlük gazete çıkarılacaksa bunun sahibi mantıken Faşist Parti olmalıdır.

Pignatti ve Vatikan'ın Roma Büyükelçisi tarafından ziyaret edildim. Papalık ve İtalya arasındaki antlaşmanın onuncu yıl dönümü için yapılacak kutlamanın atmosferi kasvetli bir hâl alıyor; Duce'nin ne Papa'nın mektubunu yanıtlamaya ne de farklı ırktan evlilikler hakkındaki yasalarda değişiklik yapmaya niyeti var.[13] Pignatti'yi Vatikan'daki atmosferi yoklamakla görevlendirdim, zira St. Peter'e iştirakımıza yönelik davetleri kabul edeceksek Papa'nın piskoposlarına yapacağı konuşmalarda hakkımızda sert ifadeler kullanmayacağını garantiye almalıyız.

Muti geri döndü. İspanya'daki işler fevkalade iyi gidiyor. Valencia ve Madrid'e vurulacak son darbeler için takviye ve silah istedi. İki talebi de karşılama kararı aldık.

2 Şubat 1939

Kısa bir görüşme yaptığım Mackensen, Alman hükümetinin Budapeşte'yi Bükreş'le bir mutabakata varmaktan caydırmamış olduğunu söyledi. Romanya'yı hizamıza getirmek için hiçbir fırsatın kaçırılmaması gerektiği noktasında bizimle hemfikir. Mackensen'e Führer'in konuşmasıyla ilgili teşekkür ederek kendisine hassasiyetlerimizi vurgulayacak çok önemli bir bildirge hazırlamakta olduğumuzu söyledim. Aslına bakılırsa, Duce'nin emriyle Hitler'in şerefine toplanacak olan Yüksek Faşist Konsey'de görüşülecek meseleleri derledim.

Mösyö Baudouin'i kabul ettim. Sessiz ve iyi huylu bir adam olması dikkatimi cezbediyor. Pazar günü Daladier ve Bonnet'yle bir görüşme gerçekleştirmiş olduğunu ve benimle onlar adına konuşuyor olduğunu

---

13 İtalya'da yürürlüğe giren 1938 tarihli ırk kanunları gereği İtalyanların Ari ırktan geldikleri kabul edilmiş ve aşağı ırktan kabul edilen Yahudilerle evlenmeleri yasaklanmıştı. (ç.n.)

ifade etti. Mösyö Baudoin resmiyette ne Paris'e ne de Roma'ya bağlı; dolayısıyla arzu etmemiz hâlinde istediğimiz vakit onunla görüştüğümüzü yalanlayabiliriz. Neticede, Daladier'in herhangi bir toprak tavizi vermeye niyeti yokmuş; eğer toprak istemiş olsaydık bu, savaşla sonuçlanırdı. Lakin müteakip tavizleri vermeye hazır: Cibuti'de geniş bir serbest bölge; limanın yönetiminde pay; Etiyopya topraklarındaki demiryolunun İtalya'ya devredilmesi; Süveyş'teki taleplerimize destek; Tunus'un da bir "İtalyan Südetland'ı" olmaması kaydıyla Tunus'la alakadar 1935 tarihli antlaşmaların revizyonu. Tunus'la ilgili tek bir talebimiz olduğunu açıklığa kavuşturdum: İtalyanların İtalyan kalmaları. Kendisine ancak Duce'yle konuştuktan sonra bir yanıt verme hakkımı saklı tuttum.

3 Şubat 1939

Mösyö Baudouin'le olan görüşmemizi Duce'ye rapor ettim. Tekliflerin ilginç olduğunda kendisi de hemfikir. Bu duruma göre sadece iki altenatif var: Ya çözüm daha uygun bir zamana ertelenerek bu temelde bir mutabakata varılacak ya da karşı karşıya gelinecek ki, bu ikinci seçenek savaş anlamına geliyor. Duce Yüksek Faşist Konsey için hazırladığı bildiriyi bana okudu. Kendisi diplomatik görüşmelerin sürmesinden yana; dolayısıyla Mösyö Baudouin'e tekliflerinin değerlendirmeye değer olduğunu söylemem için bana yetki verdi. Görüşmelerin Büyükelçi vasıtasıyla yürütülmesini tercih eden kendisi, "Limana bir bankerin aracılığıyla ulaşırsak bu ahlaki karakterimiz hakkında şüpheler uyandırır," dedi. Dahası, bana Mackensen'in gizlice her şeyden haberdar etmemi emretti.

Mösyö Baudouin'le görüşme. Ona gerekli irtibatın şahsı sayesinde sağlanmış olduğunu söylediğimde duygulandı. Müteakip görüşmelerin idaresinin kendisinin görevi olmadığının o da bilincinde. Paris'e durumu rapor etmesi ve yeni bir gelişme olmadığı takdirde şahsının dün bize söylemiş olduğu her şeyi Fransız hükümetinin François-Poncet aracılığıyla tarafımıza resmen tekrar ettirmesine ilişkin mutabık kaldık. Eğer öngörülmemiş detaylar tartışılacak olursa Fagioli aracılığıyla bunları bana yazacak. Ayrıca kendisine eksiksiz bir dikkatle davranmasını salık verdim, zira mutabakat planları basının eline geçecek olursa tam bir galeyan yaşanacaktır.

4 Şubat 1939

Golf esnasında Littorio Tümeni'nin[14] Gerona'yı işgal ettiğine dair Gambara'nın telegrafını aldım. Katalonya artık tümüyle işgal altında. Geriye sadece merkeze indirilecek son darbe kalıyor. Bu amaçla, tekrar İspanyolları sırtlama görevini üstlenmek zorunda olan CTV'yi derhâl yeniden yapılandırmaya başlamalıyız.

Baudouin'le yaptığım görüşme hakkında Mackensen'e bilgi verdim; Fransa'yla olan anlaşmazlığımızın olası diplomatik çözümüne dair haberleri, gördüğüm kadarıyla memnuniyetle karşıladı.

Lord Perth, Libya'ya yeni askeri birlikler göndermemizden endişeli. Açık bir yanıt vermekten kaçınmakla beraber kendisine Libya'nın doğu sınırına doğru herhangi bir faaliyete girişilmediği ve Lutze ile General Udet'in Libya'ya ettiği seyahatlerin askeri amacı olmadığına dair iki hususta güvence verdim. Stoyadinoviç istifasını verdi. Acaba bu bir manevra mı, yoksa gerçek bir çöküş mü? Göreceğiz. Lakin her hâlükârda bu gelişmeden rahatsızım.

Yüksek Faşist Konsey toplantısı. Duce bildirisini okudu (bir kopyası yazılarının derlendiği cilde aktarılacak) ve bunun gelecek nesiller için bir anahtar teşkil ettiğini söyledi. Yüksek Faşist Konsey için ilk kez bir belge hazırlamış oldu ve bunun "Denize Yürüyüş" başlığı altında kayıt altına alınmasını istedi. Ben de bildirimi okudum ve bu samimi bir alkışla karşılandı.

5 Şubat 1939

Duce bir süredir Libya'da yapılanları detaylarıyla açıkladı. Şu anda Libya'da otuz bin adamımız var ve otuz bin kişi daha gönderilecek. Bunun sebebini anlamak için Libya'daki bize ait kuvvetlerin çapıyla Fransızların Tunus, Cezayir ve Fas'ta bulundurdukları kuvvetlerin çapını karşılaştırmak yeter.

St. Peter's'te gerçekleşecek olan Vatikan Antlaşması'nın onuncu yıl dönümü kutlamalarında hükümeti temsil etmekle görevlendirildim. Prens Humbert kraliyet ailesini temsil edecek. Duce'nin aklında daha az önem arz eden kişileri göndermek vardı, fakat Pignatti hâlihazırda kızgın olan Papa'yı gücendirmemek adına bunu yapmamasını istedi.

---

14 İspanya'da Franco kuvvetlerinin saflarında çarpışan İtalyan Faşist milislerinden müteşekkil tümen. (ç.n.)

Yugoslav kriziyle ilgili net haberler yok. Duce bunun tek bir ülkeyle iş yapabileceğimizin bir başka kanıtı olduğunu ve bu ülkenin de bizim gibi istikameti ve yükümlülükleri değişmeyen Almanya olduğunu söyledi. Stoyadinoviç'in pozisyonu güvendeymiş gibi görünüyordu; kimsenin kendisini iktidardan indiremeyeceğini iki hafta önce bizzat kendisi söylemişti. Şimdiyse işler farklı. Artık bu kriz beni uzun süredir fazla değişikliğe uğramayan Belgrad'la olan ilişkilerimizden ziyade, üstünde neredeyse bir anlaşmaya varmış olduğumuz Arnavutluk meselesi bağlamında ilgilendiriyor. Her neyse, Duce'yle müteakip formülde uzlaştık: Stoyadinoviç'in makamında kalması durumunda Arnavutluk'u Yugoslavya'yla aramızda taksim edeceğiz; Stoyadinoviç'in olmaması durumundaysa Arnavutluk'u Yugoslavya olmadan işgal edecek, hatta icap ederse bunu Yugoslavya'ya rağmen gerçekleştireceğiz.

6 Şubat 1939

Ribbentrop, de Brinon isimli bir Fransızın kendisini gördüğünü ve Roma'yla Paris arasındaki olası bir diplomatik anlaşmadan bahsettiğini söz etti. Ayrıca Baudouin'in yolculuğundan da bilgilendirilmiş görünüyor. Ribbentrop'tan bizden görüşmelere devam etmemizi istediği izlenimini aldım. Ona inisiyatif almadığımızı söyledim, fakat her hâlükârda bu Baudouin'in gizli görevinin açığa çıkmış olduğu anlamına geliyor. Bu demokrasilerle iş yapmak gittikçe zorlaşıyor. Ribbentrop ayrıca Japonya'yla Üçlü İttifak'tan ve Yugoslav krizinden iyimserlikle söz etti; yeni dışişleri bakanının Mihver çizgisine meyilli olduğuna inanıyor.

Vatikan Büyükelçiliği'nde Fransız Büyükelçi Poncet'yi gördüm. Biraz Roma'da geçirdiği sürenin beyhudeliğinden söz etti, konuyu irdelemeyip spordan ve sanattan söz açtım.

Japonya Büyükelçisi'nin Üçlü İttifak'ın hızla hayata geçirilebileceğine dair şüpheleri var; Japonların karşı teklifinin geçici bir tedbir olduğu kanaatiyle bunu kabul etmememizi bizzat tavsiye etti.

Palazzo Venezia'da Duce'yi gördüm. Stoyadinoviç'in tasfiyesinin Yugoslavya'daki faşist diktatörlüğün güçlenmesini engellemek istemiş olan Kral Naibi tarafından yapılan gerçek bir darbe olduğu fikrinde. Duce'ye Arnavutluk meselesi hakkında daha çabuk davranmamız gerektiğini düşündüğümü söyledim. O da benimle aynı fikirde. Derhâl kara kuvvetlerimizi sınıra yaklaştırmalı ve hava kuvvetlerimizi bölgede

yoğunlaştırmalıyız. Yerel devrimci hazırlıkları da artırmamız gerekiyor. Paskalya'da harekete geçeceğiz.

7 Ocak 1939

Duce haklı. Stoyadinoviç, Kral Naibi'nin olan bitenden haberi olduğuna ve belki de kendisine kurulan komplonun merkezinde bulunduğuna dair Indelli'ye bilgi verdi. Stoyadinoviç'in pes etmeye niyeti yok. Süreçte nasıl ilerleyeceğine henüz karar vermiş değil, lakin intikam almaya kararlı ve halkın hisleri kendisine doğru meylediyor. Öte yandan, harekete geçip geçmeyeceğinden emin değilim. Geçerse bile bu nasıl sonuçlanacak? Her ne kadar güç kazanıyorduysa da bu, Kral Naibi'nin de teşvikiyle kendisine karşı büyümekte olan koalisyonla yüzleşebileceği kadar kuvvetli değildi.

Akşam Duce'yi gördüm. Durum hakkında uzun uzadıya konuştuk. Arnavutluk sorununda daha hızlı davranmak gerektiğine ilişkin görüşlerimi müteakip sebeplerden dolayı yineledim: (1) Yugoslavlar konu hakkında ne düşündüğümüzden habersizler ve dedikodular yayılabilir; (2) Stoyadinoviç'in makamını yitirmesiyle Yugoslavlar nezdimizdeki değerlerinin %90'ını kaybetmişlerdir; (3) Teşebbüs artık Yugoslavya'yla birlikte değil fakat Yugoslavya olmadan, hatta belki de Yugoslavya'ya rağmen gerçekleştirileceğinden bu ülkeye siyasi, diplomatik ve askeri alanlarda Fransa ve İngiltere'yle olan temaslarını kuvvetlendirmesi için zaman tanıyamayız. Öngörülemeyen durumları tenzih etmekle beraber, Duce'yle taarruz tarihini nisan ayının biriyle dokuzu arasında gerçekleşecek şekilde belirledik. Bu esnada Ribbentrop'u görecek ve belki meseleden kendisine kısaca bahsedeceğim.

8 Şubat 1939

Duce, Japonların Üçlü İttifak'ı geciktirmelerinden memnun değil. Tokyo'nun anlaşmayı kabul ettiğini söyleyen Ribbentrop'un bizi eksik bilgilendirmiş olmasından şikâyetçi. Almanya ve İtalya'nın, ittifakı Japonya olmadan tamamına erdirmesi fikrinde. Alman-İtalyan ittifakının İngiliz-Fransız kuvvetlerini karşılamaya yeteceğini düşünüyor. Gözlemlerine göre, ittifakın eski şekliyle ikili bir yapıya sahip olması onun İngiltere'ye veya Amerika'ya karşı tesis edilmiş olduğu izlenimini yaratmayacak.

Burgos ve Paris arasındaki uzlaşmayı etkisizleştirmek adına İspanya'yla hızla bir anlaşmaya varmaları için Berlin'e ellerini çabuk tutmalarını salık veren bir telgraf gönderdik. Bunu müteakip İspanya'yla 1936 Kasım'ından beri yürürlükte olan bir anlaşmamız bulunduğunun bilinmesini sağlayacağız.

Belçika Kralı'nca dört devletin bir araya geleceği bir konferans organize etmekle görevlendirilen De Man'ı kabul ederek ona böyle bir inisiyatifin gerçekleşmesi için gerekli ve yeterli şartların var olmadığını düşündüğümü söyledim. De Man ise görüşünü abes bir şekilde ifade etti; onunla ilgili en çok ilgimi çeken şey dağlarda bir yerde hafifçe bronzlaşmış oluşuydu.

Jacomoni geldi ve zamanın hızla harekete geçmeyi gerektirdiğine ilişkin gerçeği teyit etti. Arnavutluk'taki hava gergin; bütün Arnavut beylerinin bizden yana olduğuna şüphe yok. Fakat işi daha ne kadar saklı tutabiliriz? Birlikte operasyonun detaylarını enine boyuna tetkik ettik.

9 Şubat 1939

Kraliyet imzası.[15] Kral'ın dün bana söylediği şeyler arasında, Yüksek Faşist Konsey'in son oturumunda Duce'nin 30 Kasım tarihli toplantıdan müteessir olduğunu dile getirmesi de vardı. Bu, iki kişi tarafından kendisine iletilmiş. Durumu Duce'ye bildirdim: Bu, Yüksek Faşist Konsey'in, hükümetin tamamıyla güvenilebilir bir organı olmadığının tezahürü. Yapısını değiştirmeli ve üye sayısını minimuma indirmeliyiz.

Yarın akşamki Yüksek Faşist Konsey toplantısında Vatikan Antlaşması'nın onuncu yıl dönümü kutlamasının gündemini oylamaya sunmamızı Duce'ye teklif ettim. Kabul etti. Kiliseyle olan ilişkilerimiz son birkaç günde oldukça açıklığa kavuştu. Bunun için elimden gelenin en iyisini yaptım. Akşam Papa'nın sağlık durumunun kötüleştiği haberi geldi. Papa'nın bu vakit ölmesi üzücü olur, zira bu durumda kardinaller meclisini etkileme çabalarımızı hedeflerimize karşı oldukça hasmane bir önyargı atmosferinde icra etmek durumunda kalırız. Tatsız sürprizlerle karşılaşmaya hazır olmalıyız. Pignatti'nin Papa'nın kalp krizi geçirdiğini haber verdiği telefon görüşmesinin kayıtlarını yüksek askeri şura toplantısında Duce'ye gösterdim. Bariz bir kayıtsızlıkla yalnızca

15 Kabine üyelerinin ellerindeki belgeleri Kral'ın imzasına sundukları periyodik huzura kabul. (ç.n.)

omuz silkti. İlginç. Mussolini bir süredir Kiliseyle alakalı her şeyden gittikçe artan bir kopuş sergiliyor. Bir zamanlar böyle değildi.

10 Şubat 1939

Papa öldü. Duce habere tamamıyla kayıtsız kaldı. Kendisine verdiğim şahsi rapor sırasında Papa'nın ölümünden sadece hatırasına saygı için Yüksek Faşist Konsey'in toplantısının ertelenmesi bağlamında söz etti ve ayrıca toplumun skolastik bir reformla ilgilenemeyecek kadar yas içerisinde olacağını belirtti.[16]

Almanya'nın ellerini Arnavutluk petrolüne uzatma isteğine karşı büyük kızgınlık var. Bu hususa ilişkin kanıtı Attolico'nun eline geçen resmi bir mesaj sayesinde elde ettik. Mackensen'e telefon edip ona Arnavutluk'u herhangi bir İtalyan vilayetinden ayrı görmediğimizi söyleyerek Arnavutluk'a herhangi bir Alman müdahâlesinin İtalyan kamuoyunda güçlü bir kırgınlık yaratacağını ilettim. Bu hadise ayrıca Arnavutluk'taki kaynayan kazanın kısa zamanda taşacağını kanıtlıyor. Sırplar konuştu. Kral Zog panik ve büyük bir telaş içerisinde. Bize karşı bir hamle edilebilir.

Papa'nın tabutu başında hükümetimizin saygılarını sunabilmek için Vatikan'a gittim ve kardinal-dekan ile artık Roma Katolik Kilisesinin Camerlengo'su[17] olan Pacelli tarafından karşılandım. İtalyan hükümeti ile Faşist halkın taziyesini ileterek merhum Papa'nın Lateran Antlaşması'yla adını sonsuzluğa yazdırdığını belirttim. İfadelerimden oldukça memnun kaldılar. Pacelli beni merhum Papa'nın yüksek bir katafalkta yattığı Sistin Şapeli'ne yönlendirdi ve Devlet ile Kilisenin ilişkileri hakkında benimle oldukça kabul edilebilir ve umut verici bir tonda konuştu. Müthiş büyük sandaletleri ve cüppesinin kenarı dışında merhum Papa'ya dair bir şey göremedik; lakin atmosfere sonsuzluk duygusu hâkimdi.

11 Şubat 1939

Yüksek Faşist Konsey gündemi onayladı ve Papa'nın vefatına ilişkin yasını beyan etmek adına toplantıyı erteledi. Starace ve Farinacci

16 Okullarda din dersine yer verilip verilmemesi meselesi söz konusu Yüksek Faşist Konsey toplantısının gündemindeydi. (ç.n.)

17 Yeni Papa seçilene kadar Vatikan'dan sorumlu olan kardinal. (ç.n.)

bu beyana karşı çıktı. Lakin ısrar ettim ve Federzoni ile Balbo da bana katıldı. Duce Kiliseye karşı hep amansız. Pignatti'nin şahsıma söylediklerini rapor etmek için kendisine telefon ettim; Vatikan kendisinden Papa'nın tabutu başında bir saygı jesti bekliyordu. Kendisi bunun için artık çok geç olduğunu söyledi. "Kardinaller meclisiyle zerre alakadar olmadığı, yeni Papa İtalyan olacaksa bunun iyi olacağı, yabancı olacaksa da hiçbir şeyin fark etmeyeceği," yanıtını verdi.

Bana, Arnavutluk topraklarıyla ilgili müteakip açıklamaları ileten Büyükelçi Mackensen'i kabul ettim. Bir teklif almışlar, fakat hiçbir şey yapılmamış ve yapılmayacakmış. Tarafımıza verdikleri cevabın hızı Mihver'in üstüne hiçbir gölge düşürmemeye dair heveslerinin tezahürü.

Duce, Piedmont Prensesi'nin Alto Adige'deki sosyal yardım faaliyetlerini övdü. Prenses'in ona karşı kutsal bir korku duyduğunu ve sık sık kendisine sorular sorup talimatlarını talep ettiğini söyledi. Duce bir keresinde Prenses'in bir not defteri çıkardığını ve bir cümleyi parmağıyla takip ederek, Yüksek Faşist Konsey'in tahtın verasetini düzenlemesi gerektiğine yönelik beyanının ne anlama geldiğini ona sorduğunu söyledi. Duce, bu düzenlemenin sadece kraliyet ailesinin devamlılığında bir sorun olması veya sıradışı bir vaziyetle karşı karşıya kalınması olasılığına yönelik olduğunu söylemiş. Prenses tatmin olmuş görünmüş, fakat dile getirdiği soru kraliyet ailesi üyelerinin geleceklerinden ne kadar endişeli olduğunun tezahürü.

12 Şubat 1939

Duce, Nuntius tarafından ayın on yedisine tayin edilen Papa'nın cenazesinde yer almayı kabul etti. Kardinaller meclisi üzerinde iyi bir tesiri olacağından ötürü bu kararı beni memnun ediyor. Bazı Amerikan çevrelerinde Camerlengo'nun elinde Papa tarafından kaleme alınmış bir belge olduğuna ilişkin bir dedikodu var. Duce Pignatti'den işin aslını öğrenmesini ve eğer böyle bir belge varsa "Filippelli hadisesinin tekerrür etmemesi için"[18] bir kopyasını elde etmesini istedi.

Öteki meselelere şu an sükunet hâkim.

Roma kışında muhteşem bir pazar, sıcak ve güneşli bir gündü. Büyük bölümünü golf oynarak geçirdim.

18 Temsilciler meclisindeki sosyalist lider Matteotti'nin 1924 tarihli cinayetindeki gerçekleri açığa çıkaran yüksek rütbeli Faşist yetkili ve gazeteci. (ç.n.)

13 Şubat 1939

Fransız yanlısı General Piccio, tam da yeni Fransız büyükelçisinin ataması için onay almışlarken taleplerimizle zor duruma düşürüldüklerinden kendisine şikâyet eden Flandin ve Laval'la yaptığı bir takım fazla önem arz eden görüşmeleri rapor etti. Paul Boncour uzlaşmaya daha meyilliydi. "Siz çok müşkülpesent; biz de çok uzlaşmazız," demişti. Piccio Fransızların çok yakın zamanda oldukça görkemli silahlara sahip olacaklarını söylüyor.

Lord Perth Libya'ya gönderilecek kuvvetlerimizle ilgili benimle yeniden görüştü. Yapılacak bir şey yok. Libya'daki Arap nüfusu ile Fransız İmparatorluğu'nun arasındaki oran 18'e 1; silahlı kuvvetlerinki ise 1'e 100. Savunmaya yönelik pozisyon almamız gerekiyor ve İngiliz-İtalyan Antlaşması'ndaki hiçbir madde bizi bu hakkımızdan mahrum edemez.

Duce Goebbels ve Froelich arasındaki olayı, "Goebbels hatalı, sadece Froelich'in karısına tecavüz ettiği için değil, fakat ondan ziyade suratına tokat atılmasına izin verdiği için," şeklinde yorumladı. İtalya ve Almanya arasında ticaret antlaşması imzalandı. Birçok noktayı ele alan bu antlaşma uzmanların da ifade ettiği gibi oldukça tatmin edici.

14 Şubat 1939

Ülkesindeki basının yaptığı yanlışlar için müteessir olduğunu ifade etmeye gelen İsviçre Diplomatik Temsilcisi'ni kabul ettim.

İspanyol Büyükelçi bana Fransızların gizli bir ajan gönderilmesine dair teklifleri ile İspanya'nın tarafsızlık beyanı yapmasına dair taleplerini General Jordana'nın reddettiğini söyledi.

Duce, Arnavutluk sorunu noktasına ilişkin iki hususu beklememiz gerektiğini belirtiyor: İspanyol meselesinin hâllolması ve Almanya'yla ittifak. Bu esnada çeşit çeşit dedikodular yaymalı; bir ahtapot gibi suları karartmalıyız. Fransa'ya gelince, şu an için Baudouin'in girişiminin olgunlaşmasını beklememizin uygun olacağını tekrar etti. Eğer bu hususta bir gelişme olmazsa ortaya şu soruyu koyacağız: İşbirliği yapacak mısınız, yapmayacak mısınız? Yapmayacaklarsa gecikmeksizin savaşa hazırlanacağız. Ayrıca bana, "mucizevi olmasa da savaşın seyrini etkileyebilecek" gizli bir silahımız olduğunu söyledi.

Hollanda Diplomatik Temsilcisi, Hollanda Yahudileri sorununa dair farazi fakat enerjik bir sunum yaptı. Ona bu hususta bir jest yapabilecek olduğumuzu söylemekle beraber, bu jestin asla baskıyla masaya gelmeyeceğini söyledim. Hollandalıları sert adamı oynarlarken tahayyül edemiyorum...

15 Şubat 1939

Bir nebze şahsi bir hadise yaşandı. Starace, Faşist Parti'ye 1932 senesinde kaydolmuş eski Halk Partisi üyesi Martire'yi meclis koridorlarında "kem gözlerim" olduğunu söyleyerek adıma leke sürmeye çalışırken yakalamış. Ehemmiyet arz etmeyen fesatlığının mumu sönmekte olan Martire, karanlık çökerken yatağına girmekle iyi ederdi; fakat başka fikirleri olan kendisi, Duce'nin daha sonra ifade ettiği gibi beni "arkamdan bıçaklama" teşebbüsünü tercih etti. Kısadan hisse: Martire, icap ettiği şekilde kelepçelenerek hapse atıldı; hadise sırasında orada olan ve bunu rapor etmeyen Feretti de partiden ihraç edildi. Olayın kendisi önemsiz olmakla beraber, sayesinde şu olumlu ve olumsuz neticelere varılabilir. Olumsuz netice: Yanımıza aldığımız bir takım insanların ahlaki kifayetsizlikleri ve iftiralarını Fasces'in[19] gölgesi altında utanç verici bir şekilde sürdürmeleri. Olumlu netice: Starace'nin aktardığı kadarıyla Duce'nin olay karşısında daha önce görülmemiş bir şiddetle tepki vermesi ve davranmasıyla benden yana tutumunu sergilemesi. Ayrıca Starace de sadakatle, kuvvetle ve dostlukla takdire şayan bir şekilde hareket etti.

Akşamleyin Yüksek Faşist Konsey toplandı. Eğitim müfredatındaki reformu onayladılar. Duce, Martire hadisesi hakkında benimle konuşarak bu zatı dövdürememiş oluşundan dolayı üzüntüsünü belirtti. Ve on yedi yıllık iktidarının maalesef "kendisini birkaç düzine düelloya girme zevkinden" mahrum ettiğini ekledi.

---

19 Faşizmin sembolü. Latince "demet" anlamına gelen fascis kelimesinden türetilmiştir, basitçe güç ve yargı yetkisi veya "birlikten kuvvet doğar" sözünü sembolize eder. Geleneksel bir Roma Fasces'i, bir demet tüylü huş ağacından yapılmış değneğin silindir şeklinde ve genellikle bronz bir baltanın keskin tarafı dışarıda kalacak şekilde bu demetin içerisine yerleştirilip kırmızı bir deri şerit ile sıkıca bağlanmasıyla elde edilirdi. Roma Cumhuriyeti'nde aralarında tören geçitlerinin de bulunduğu pek çok durumda bugünkü bayraklara benzer bir sembol olarak kullanılmıştır. (ç.n.)

16 Şubat 1939

Arnavutluk'ta sular durulmuyor. Tiran'daki askeri ataşemizden Duce'yi rahatsız eden bir telgraf aldık; telgrafta Arnavutluk Kralı'nın kısmi bir seferberlik ilan etmek istediği ve Jacomoni'nin Roma'ya gelmek için uçakla Arnavutluk'tan ayrıldığı belirtiliyordu. Durum o kadar da dramatik değil. Kendisiyle görüştüğüm Jacomoni oldukça sakin görünüyordu. Dün, şikâyetlerimizi dinledikten sonra kendisinin de bir diyeceği olan Arnavutluk Kralı'nı görmüş. Kral, Belgrad'da Arnavutluk'un taksim edilmesi meselesinin tartışıldığını öğrendiğini aktarmakla beraber, kendisinin konu hakkında sadece kısmen ve yanlış bilgilendirildiğine dair kesin emareler göstermiş. Ayrıca, Arnavutluk'ta bilhassa mülteciler tarafından desteklenecek bir iç isyan hazırlığı olduğundan bahsetmiş ki, bu da tamamıyla yanlış bir beyan. Olaya karışanların adlarını vermiş; Koci haricinde bu isimler isabetli değil. Sözlerini bizimle bir antlaşmaya varmak istediklerine dair arzusunu yeniden tasdik ederek noktalamış ve antlaşmayı yapmak için Jacomoni'yi tam yetkili temsilcisi olarak göndermiş. Durumu rapor ettiğim Duce, "Eğer Almanya'yla paktımızı hâlihazırda imzalamış olsaydık Arnavutluk'a derhâl saldırabilirdik. Şu anki durumdaysa işleri sürüncemede bırakmalıyız," şeklinde yanıt verdi. Müteakiben Jacomoni'ye hâlihazırda iki gün önce göndermiş olduğum şu talimatları onayladı: Halkın gerginliği diri tutulacak, fakat Kral Zog'un şüpheleri dindirilip istediği tüm güvenceler kendisine verilecek. Böylece su bulanık kalacak ve hakiki hedeflerimiz kestirilemeyecektir.

[Günlükte 17 ve 18 Şubat 1939 tarihlerine ait girdi bulunmamaktadır.]

19 Şubat 1939

Büyükelçi Grandi, kendisi hakkında Duce'ye ulaşan ve ne içeriğini ne de kaynağını bildiğim bazı bilgilerin ışığında Londra'dan geri çağrıldı. Duce, "Bu kasvetli, muğlak ve vefasız Grandi'nin geri gelip rejimin havasını solumasının ve İngilizlikten arınmasının zamanı geldi. Ona kendisi hakkında beni memnun etmeyen şeyler bildiğimi bizzat söyleyeceğim," dedi. Duce, hatıraları yayınlanan Nitti'nin Aldrovandi'ye gönderdiği bir mektubu dikkatle okudu. Mektup, "Kötü bir Hristiyan,

kötü bir Yahudi ve her şeyden önce kötü bir bakan," denilen Sonnino'ya amansız saldırılar içeriyor. Mussolini'nin kendisi de mektubun iyi bir espri anlayışıyla yazıldığını kabul etti.

Duce'nin Fransa'ya karşı öfkesi gittikçe artıyor. Son aylarda hainlik ve nefretlerinin zirvesine ulaştıklarını söylediği Fransızları "alçak insanlar" olarak tanımladı. İtalyanlar, hâlihazırda Fransa'dan nefret ediyorlar; fakat Duce, bu nefreti müteakip birkaç aylık süreç içerisinde doruğa ulaştırma niyetli. Fransa'yı savaşta bozguna uğrattığında İtalyanlara, "Avrupa'da yapılacak bir barışın nasıl olması gerektiğini," göstereceğini söyledi. Fransa'yı yendiği zaman Fransızlardan savaş tazminatı istemeyeceğini, taş üstünde taş bırakmayıp birçok şehri yerle yeksan edeceğini ifade etti. Öte yandan, devletin kara ve hava kuvvetlerinin askeri hazırlıklarından memnun değil. Deniz kuvvetlerinin hazırlıkları mükemmel, fakat öteki iki kanatta neler olduğunu bilmiyor. Onu, birçok kez gerçek ya da mümkün olmayan beyan ve vaadlerde bulunan Valle'ye karşı uyardım.

20 Şubat 1939

Belgrad'dan dönen Christic, Yugoslav krizi hakkında az-çok bildiğimiz şeyleri yineledi. Kendisini, Stoyadinoviç tarafından aldatıldığını söyleyerek bize karşı savunan Kral Naibi'yle görüşmüş. Kral Naibi, her hâlükârda Mihver'le iyi ilişkileri sürdüreceğine dair görmezden gelemeyeceğimiz birçok güvence vermiş. Christic'in ayrıca bir görüşme gerçekleştirdiği muhalefet lideri Gavriloviç de iktidara gelmesi durumunda İtalya'yla olan bağları kuvvetlendireceğini Chistic'ten bana iletmesini istemiş. Yugoslavya'daki kabine şu an güçsüz durumda; ya Stoyadinoviç nisan ayı dolaylarında tekrar iktidara dönecek ya da yeni hükümeti muhalefet kuracak.

Duce, Nitti'nin Kral'a gönderdiği mektuptan bahsederek bana bunun bir kopyasını gönderttі. Nitti'nin Sonnino hakkındaki fikirlerine genel olarak katılan Kral, Nitti'nin vizyon ve büyük yetenek sahibi biri olduğunu, fakat bu niteliklerinin "mantıksız bir korku" tarafından lekelendiğini söyledi.

Ribbentrop'la, Franco'yu Anti-Komintern Paktı'na dâhil etmek için büyükelçilerimizin müşterek çaba sarf etmelerine yönelik telefon görüşmesi yaptık. Japonya Büyükelçisi de hükümetinden kendi talimatlarını

aldığında bu adıma geçeceğiz. Franco pakta katılırsa, kendisinin Batılı demokrasilerle olan samimi temaslarına dair artık İtalya'da bile yayılmakta olan dedikodulara bir son vermiş oluruz.

21 Şubat 1939

Bu nihai zafere kadar gizli kalacaksa da, Franco'nun büyükelçilerimize Anti-Komintern'e katılmaya karar verdiğini iletmesiyle müşterek çaba sarf etmeye lüzum kalmadı. Almanlarla birlikte bu çözümü kabul ettik. Bu iyi bir çözüm, zira bize bugün yumurtayı, yarın ise tavuğu sunacak.

Jacomoni Arnavutluk meselesinden bahsetti: Kral Zog ve adamları bizimle en samimi ilişkileri yeniden tesis etmek istediklerini resmen beyan etmişler; fakat Jacomoni, bunun Kral'ın bizi üçüncü güçlerle pakt ve mutabakatlara vardırmaya yönelik çabalarına zaman kazandırmak için bir manevra olabileceğinden korkuyor. Jacamoni durumun ansızın değiştirilmesi gerektiğini düşünüyor. Duce ve ben ise ona katılmıyoruz. Biz, Arnavutluk'a indireceğimiz darbeyi kolaylaştıracak olan uluslararası alandaki birtakım gelişmeleri beklerken ona durumu ihtiyatla idare etmesine ilişkin telgrafla talimat verdim.

Grandi, Roma'ya döndü ve Londra'dan geri çağrılması haberini büyük üzüntüyle karşıladı. Duce'yle gerçekleştireceği görüşmede hâlâ onun fikrini değiştirebileceğini umuyor. Lakin kendisine birkaç yıldır soğuk ve mesafeli bir şekilde davranan Mussolini'yle ilişkilerinde değişiklik olduğunun kendisi de farkında.

Faşist lejyonlar coşkulu alkışların arasında muazzam bir şekilde Barselona'ya girdi. Gambara toplantı için yarın Roma'da olacak.

22 Şubat 1939

Duce, Franco'nun Anti-Komintern'e katılma kararından oldukça memnun. Büyük önem arz eden bu olay Avrupa'nın istikbalindeki hadiselerin tamamını etkileyecek. Üç asırdan beri siyaset sahnesinde tesirsiz olan İspanya böylelikle canlı, dinamik ve en önemlisi de Fransa karşıtı bir faktör olarak yeniden ortaya çıkacak. İspanya'ya müdahâle ettiğimiz için bizi tenkit etmek doğrultusunda çok çalışan acizler belki günün birinde Ebro, Barselona ve Malaga'da yeni Roma İmparatorluğu'nun temellerinin atıldığını anlarlar.

Villani, Teleki'nin sonraki nisan ayında İtalya'ya gerçekleştireceği bir seyahate değindi. Bunu büyük bir mutlulukla karşıladım, çünkü Teleki'yi beğeniyor ve Macaristan'ın tarihinde gördüğü en iyi başbakan olduğu için ona saygı duyuyorum.

Christic bana Stoyadinoviç'le ilgili umut verdi. Bu siyasi krizde Kral Naibi'nin kıskançlığının büyük bir rol oynadığını söyledi. Stoyadinoviç'in birkaç ay içerisinde yeniden iktidarda olacağına dair inancı ve umudu var.

Gambara, Roma'ya vardı. İspanya'daki gelişmelere ilişkin oldukça güzel olumlu bir rapor verdi. Ya Madrid kısa bir süre içerisinde teslim olacak ya da mart ayının sonunda Kızıl İspanya'ya beş koldan birden ölümcül bir darbe indirilecek. Katalonya'daki durum iyi. Franco itinalı ve şiddetli bir temizlikle vaziyetin gelişimini sağladı. Birçok İtalyan komünist ve anarşistinin de esirler arasında olduğunu Duce'ye haber verdim. Derhâl kurşuna dizilmelerini söyleyerek, "Ölüler konuşmaz," diye ekledi.

23 Şubat 1939

Büyükelçimiz Attolico, Berlin'deki Mısır Diplomatik Temsilcisi Murat Paşa'yla aralarında geçen oldukça ilginç bir konuşmayı aktardı. Paşa, İngilizlerden nefret ettiğini beyan eden Mısır Kralı adına konuşarak Mısır gelecekteki bir harpte tarafsızlığını ilan eder ve İngiltere'nin doğrudan ya da dolaylı bir müdahâlesiyle karşılaşırsa Mihver devletlerinin Kral Faruk'un pozisyonunu destekleyip desteklemeyeceklerini sordu. Bu öylesine ciddiyet arz eden bir mesele ki, kaynak oldukça güvenilir olmasına rağmen bende birkaç çekince belirtme arzusuna sebep oluyor. Duce'yle mutabık kalarak Attolico'ya görüşmelere devam etmesi için izin verdim ve İngiltere ile Mısır'ın arasını açmak adına girişilecek her türlü çabanın tarafımızdan onay göreceğini belirttim.

Duce, Gambara'yı fevkalade methediyor. Gambara'nın yaklaşmakta olan harekâta dair taarruz eylem planı, kuvvetlerin daha fazla yoğunlaştırılarak kullanılmalarını isteyen Duce tarafından genel olarak kabul görmedi. Lakin Duce, Kızıl İspanya'nın mevcut dağılma ahvali göz önüne alındığında Franco'nun ordularını ülkenin dört bir yanına dağıtma fikrinin mükemmel sonuçlar verebileceğinin farkında. Duce, Gambara'ya bir tümen daha göndermeyi teklif etse de, komutan Gam-

bara bunun yerine Alpini Tümeni'nden[20] iki tabur ve bir Alpine topçu grubu talep etti. Duce bu istekleri derhâl kabul etti.

Duce akşamüstü Grandi'yle görüştü. Duce ona sert olmaktan ziyade bilgiç bir tavırla yaklaştı. Her hâlükârda Grandi'ye vazifesinin sona erdiğini, zira Üçlü İttifak'ın imzalanmasının ardından bu vazifenin bir anlamının kalmayacağını ve onun fazla İngilizleştiğini söyledi. Londra'dan ayrıldığında kendisine başka bir vazife vereceğine dair söz verdi.

24 Şubat 1939

Varşova yolundayım. Viyana'da durdum ve üç Hussar'la[21] akşam yemeği yedim. Şehrin uykulu ve yorgun bir görünümü var. Rochira şehir merkezindeki sosyetik hayatın bir hayli bozulduğunu, fakat insanların büyük kısmının çalıştığını, daha iyi yaşadıklarını ve gittikçe rejim yanlısı olduklarını belirtti.

25 Şubat 1939

Varşova'ya vardım. Halkın bizi merak ve belki de biraz sempatiyle karşıladığı söylenebilir, fakat büyük bir coşku söz konusu olmadı. Soluk ve sıradışı görünümlü bir güneş, bu karaktersiz başkentin sokaklarını ısıtmadan aydınlatıyorsa da Varşova gri, düz ve oldukça kasvetli bir şehir. Polonya'nın bütün şehirlerinde Alman karşıtı küçük protestoların çıktığına dair bana ulaşan bilgiler oldukça canımı sıktı. Bu protestolar Danzig'de zuhur eden veya Danzig'le alakadar bir takım olaylarla provoke edilmekteler. Polonya Dışişleri Bakanı Beck'in bütün gayretleri ve politikalarına rağmen Polonya yapısında ve özünde Alman aleyhtarı bir ülke. Gelenekleri, içgüdüleri ve çıkarları Polonya'yı Almanya'nın karşısına koyuyor. Söz konusu, nüfusunun önemli bir kısmı Yahudilerden müteşekkil olup buna ilaveten güçlü bir Alman azınlığı barındıran Katolik bir ülke. Emperyalizme karşı bütün muhâlif bileşenlerini bünyesinde barındırıyor. Öte yandan, bu ülke biz İtalyanlara yönelik pratikte karşılığı olmayan bir sempatinin kaynağı. Lehler sanatımız ve yaşayış biçimimizle olduklarından daha ilgililer. Heykellerimizi tarihimizden iyi biliyorlar. Özetle bizi bizim görülmek istediğimiz şekilde görmüyorlar. Geçmişte birçok İtalyan ressam, heykeltıraş ve mimar

20 İtalyan ordusunun elit dağcı birlikleri. (ç.n.)

21 Hafif süvari. (ç.n.)

Polonya'da ülkemizi temsil etmiştir ve uzak diyarlarda kendilerine bir hami bulan sanatçıların kaçınılmaz hizmetkârlığıyla bugün de hizmet etmeye devam etmektedir.

26 Şubat 1939 [25 Şubat 1939 tarihli girdinin devamı]

Polonyalılar, bizi kudretine hâlâ tam olarak inanmadıkları silahlarımızın kuvvetinden ziyade sanatçı doğamızla seviyorlar. Çok çalışmalı ve mazideki üç yüzyılın hakkımızda yarattığı kötü intibanın üstesinden gelmeliyiz.

Herkesle biraz görüştük, özellikle de Beck'le. Görüşmemizde heyecan uyandıran unsurlar mevcut değildi. Polonya coğrafi konumunun icap ettiği şekilde uyum politikasına devam edecek. Zora düşmedikçe Rusya'yla temas etmeyecek, Fransa'yla gereğinden fazla itimat etmeyeceği savunmaya yönelik bir ittifak politikası güdecek ve Almanya'yla birçok maddi ve manevi farklılık sebebiyle icra edilmesi güç olan bir iyi komşuluk politikası izleyecek. Danzig'le ilgili bir çözüme varmak şart, fakat Beck bu çözüme kamuoyunun gereksiz ve zararlı baskısı olmadan bağımsız diplomatik görüşmelerle varılmasını istiyor. Rutenya sorunuyla ilgili hâlâ büyük huzursuzluk var. Polonyalılar ve biz Çekoslovakya'nın mevcut sınırlarını nihai kabul etmekte gönülsüzüz. Buna ilaveten, Polonyalıların hâlâ ülkelerinin Macaristan'la ortak bir sınırı olmasına yönelik ümitleri var. Her ne kadar bundan söz etmeseler de Ukrayna meselesi de zihinlerinde kapsamlı bir yer işgal ediyor. Beck, iknâyla olmasa da tatmin duygusuyla sıklıkla kendisine Hitler tarafından verilen güvencelere vurgu yaptı.

27 Şubat 1939

Beck, Çekoslovakya'daki mevcut durumdan bahsederken bunu, "bir müddet devam etmekle birlikte, geçici niteliğine hâlel gelmeyecek, geçici bir düzenleme" olarak tanımladı. Konuşmamı genel bahislerle sınırlandırarak, bu sırada bizi Almanya'ya bağlayan bağlantıları mümkün olduğunca vurguladım.

Polonya'daki Alman, Japon ve Vatikan büyükelçileri ile Macaristan ve Yugoslavya'dan temsilcilerle görüşmelerim oldu. Başta havacılık alanındakiler olmak üzere bende olumlu izlenimler bırakan askeri kurumları ziyaret ettim. Kapsamlı bir gözlem yapma fırsatım olmadığından

ötürü ülkenin içyapısıyla ilgili çok şey söyleyebilecek durumda değilim. Ülkede sözü geçen tek kişinin merhum Pilsudski olması gerçeğine karşın Polonya totaliter bir rejim olmaktan oldukça uzak bir ülke ve kendisinin onun bilgeliğinin gerçek mirasçısı olduğunu iddia eden çok fazla kişi var. Buna ilaveten, Pilsudski'nin öldükten sonra bile iktidarda kalan bir diktatör olması henüz ülkede kabul gören yeni bir gücün ortaya çıkmadığını kanıtlıyor. Aksi takdirde, bütün ölüler gibi Mareşal Pilsudski de miadını doldurmuş olurdu.

Kendi çıkarlarımız açısından izlenimlerimi özetlemem gerekirse Polonya'nın Mihver'e veya üçgene (Almanya, İtalya, Japonya) kazandırıldığını düşünmek ahmaklık, fakat tamamen düşman olduğunu düşünmek ise karamsarlık olurdu.

28 Şubat 1939

Büyük kriz gelip çattığında Polonya uzun bir süre teyakkuz hâlinde kalıp ancak mücadelenin neticesi malum olduğu vakit kazananın yanında saf tutacak. Doğrusu da bu, zira Polonya iki tarafta da dostları ve düşmanları olan bir ülke.

Muhteşem Bialowieza ormanında ava çıktık, yaban ve balta girmemiş bir orman olmasının yanı sıra ender bulanan av hayvanlarıyla dolu.

1 Mart 1939

Krakow, Polonyalılara pek çok ve pek güzel görünen heykeller ve saraylarla dolu, lakin bizim gözlerimizde bunların kıymeti harbiyeleri oldukça düşük.

2 Mart 1939

Seyahatten dönüş. Tarvisio'da Kardinal Pacelli'nin papa seçildiği haberini aldım. Bu haber beni şaşırtmadı. Onunla 10 Şubat'ta yaptığım bir toplantıyı hatırlıyorum. Oldukça uzlaşmacıydı. Görülen o ki aynı zamanda Almanya'yla olan ilişkilerini de ilerletmiş. Aslına bakılırsa Pignatti daha dün Almanların tercihinin Pacelli olduğunu söylemişti. Akşam sofrada Edda ve mesai arkadaşlarıma, "Papalık seçimleri bugün ve seçilen kişi Pius XII adıyla Pacelli olacak," demiştim. Öngörüm herkesin dikkatini çekti.

3 Mart 1939

Duce, kendisinden hiç hoşnut olmadığı Guariglia'yı kısa sürede Rosso ve Valentino'yla birlikte emekli etmeyi düşünüyor.

Roma'ya vardım. İç siyasette herhangi bir gelişme söz konusu değil. Bakanlıktaki mesai arkadaşlarımı ve son birkaç günde vuku bulan olayları bana özetleyen Alfieri'yi gördüm. Duce Terminillo'ya gitti. Telefon edip beni görmek istediğini söyledi. Öğleden sonra kendisinin yanına uğradım.

Polonya'yla ilgili çok da iyimser olmayan raporuma ilgi gösterdi. Duce'nin Polonya'daki durumu Roma'dan bile orada yıllar geçirenlere nazaran daha büyük bir berraklıkla görebildiğini kabul etmem gerekir. Polonya'yı "içi boş bir ceviz kabuğu" olarak tanımladı. Pacelli'nin papalığa seçilmesinden memnun. Papa'ya Kiliseyi nasıl yararlı bir şekilde yönetebileceğiyle ilgili bazı öneriler göndereceğini söyledi. Lakin bu iş için miadını doldurduğunu düşündüğü Tacchi-Venturi'yi[22] kullanmayı düşünmüyor. Üçlü İttifak'ı enine boyuna masaya yatırdık. Duce, Berlin'le yapılacak ve Tokyo'nun masada olmayacağı ikili bir ittifakı gittikçe daha uygun buluyor. Japonya müttefikimiz olursa Birleşik Devletler'i kesinlikle Batılı demokrasilerin kucağına iteceği kanaatinde. Alman-İtalyan ittifakının neticelendirilme sürecini hızlandırmak istiyor. Gecikmenin son zamanlarda Stoyadinoviç'in düşüşü gibi hoş olmayan olaylara mahâl verdiğini ifade etti. Berlin'le antlaşmayı tamamladığımızda Stoyadinoviç'in iktidara döneceği fikrinde. Arnavutluk meselesinde olayların akışına bırakılmasını onaylasa da, zihninin derinliklerinde İspanya defteri kapanır kapanmaz ve ittifak iki ya da üç taraflı olarak nihayete erir ermez harekete geçmek var.

4 Mart 1939

Yokluğumda İsviçreli gazetecilere karşı uygulamaya konulan tedbirlerin askıya alındığını İsviçre Diplomatik Temsilcisi'ne haber verdim. Basınları daha ılımlı bir tavır takınmış olsaydı bunların önüne geçilebilirdi. Lord Perth'i gördüm. *Relazioni Internazionali*'de[23] yayınlanan ve

---

22 Vatikan'ın Faşist liderlere görüşlerini aktarmak için gayrı resmi olarak kullandığı Cizvit papaz. (ç.n.)

23 Ciano ve Pirelli tarafından kurulup Milan'da yayınlanan bir uluslararası ilişkiler mecmuası. (ç.n.)

Fransa'yı savaşla tehdit eden bir makaleyi yeniden gündeme getirmesi sebebiyle bu önemsiz bir görüşme oldu. Lord Perth'e makalede yazılanların yazarının şahsi görüşlerinden ibaret olduğunu ve bu her ne kadar şaşırtıcı görünse de derginin Londra ve Paris'le yakın ilişkileri sebebiyle adı kötüye çıkan Pirelli tarafından yönetildiğini söyledim. Öte yandan İngilizlerin Mısır'daki askeri birliklerini takviye ettiklerine dikkat çektim.

Öğleden sonra Lyautey'i gördüm; verimsiz bir görüşme oldu. Çok konuşup pek az şey söyledi. Lakin söyledikleri hükümetinin tutumumuzdan oldukça endişeli olduğuna açıklık getirmeye kâfiydi. Şahsen kendisiyle samimiyim, fakat iş siyasete geldiğinde tamamıyla ketum biri.

Mackensen'le kısaca görüşüp ona Polonya seyahatime dair Büyükelçi Moltke'ninkilerle örtüşen izlenimlerimi ilettim.

Duce, Papa'nın taç giyme töreni için özel olarak gönderilen heyetle akşam yemeğine katılmam için François-Poncet'den aldığım daveti bana reddettirdi. Duce'nin bu tavrına sebep olan Fransız heyetindeki birçok ismin İtalya aleyhine yazılar kaleme almış olması.

Ribbentrop'la telefon görüşmesi; kendisi Japonya'nın Üçlü İttifak'a katılacağından hâlâ emin olmakla beraber bir neticeye varmak için haftalar gerektiğini düşünüyor.

5 Mart 1939

Gambara veda etmeye geldi. İspanya'ya gönderilecek takviye birliklerle alakalı birtakım detaylara ilişkin mutabakata vardık. Daha önceki görüşmelerde verilen talimatları onaylayan Duce'yi görmesi için onu da benimle birlikte Palazzo Venezia'ya getirdim. Mussolini, çatışmalar sürdüğü sürece askerleri İspanya'da bulunduracağını fakat bu askerleri polislik yapmaları için orada tutmayacağını belirtti. Gambara'ya Franco'ya kraliyeti restore etmekten kaçınmasını söylemesi talimatını verdi. "Kraliyetin yeniden ihyası İspanya'yı üç yıl içinde yeni bir iç savaşa sürükler. Kral son derece itibarsız bir adam ve evlatlarıyla ilgili söylenebilecek en iyi şey de onların İngiltere ve Fransa'nın hizmetindeki moronlar olmaları." Duce'ye Ribbentrop'la yaptığım konuşmanın raporunu verdim. İttifakın imza edilmesinin gecikmiş olmasına Mussolini'nin canı sıkkın. Gecikme küçük ülkelerin kafalarını karıştırıyor. Mevcut ahvalde istikrarlı tek bir unsur görüyorlar ki, bu da Fransa ve Britanya'nın silahlanması.

Jacomoni Arnavutluk'un yeniden istikrara kavuştuğuna ve Kral'ın hayatının en büyük korkusunu yaşamasının ardından bize karşı arkadaşlığını beyan etmek için aşırıya kaçmakta olduğuna dair bizi temin etti. Kral bana "kardeşçe" selamlarını göndermiş. Arnavutluk'taki komploculardan hiçbiri konuşmadı ve planlarımız sadece bir süreliğine ertelendi. Pignatti, İtalya'nın Kardinal Maglione'nin Vatikan Devlet Bakanlığı'na adaylığını koymasına (Papa'nın canı gönülden desteklediği bir adaylık) karşı olduğunun ortaya çıkması için Vatikan'ın bir manevra planlamaya başladığını belirtti. Bu hususta geri adım atmak adına onayını almak için Duce'yle konuştum. Bana, "Papa'nın da Vatikan Devlet Bakanının da bu gibi makamları işgal eden herhangi birinin de zerre kadar umurumda olmadığını Pignatti'ye söyle," dedi. Farklı bir dille de olsa durumu Pignatti'ye aynı şekilde ilettim.

6 Mart 1939

Dün gece Colonna[24] malikânesindeyken Pietromarchi'den gelen bir telefonla Cartagena'daki ayaklanma ve Kızıl İspanyol Donanması'nın kaçtığına ilişkin bilgilendirildim. Buna ilaveten, Akdeniz'e açılan on bir geminin havadan takip edilmesi ve hâlihazırda belirtildiği üzere Odessa Limanı'na ulaşmayı denemelerine karşın, Sicilya Boğazı'ndan geçmelerinin engellenmesi adına Franco'nun tarafımızdan yardım isteği de şahsıma iletildi. Deniz ve hava kuvvetlerine durumla ilgili haber saldım ve bu sabah saat sekizde Duce'ye bilgi verdim. Yaptıklarımı onayladı. Kızılların donanması gün boyu takip edildi. Cezayir Limanı'na girmek istemesine karşın bu talepleri reddedilmiş. Kızıl Donanma şimdi Bizerte istikametinde ilerliyor gibi görünüyor.

Ulusal Korporatifler Meclisine aday olmak isteyenler arasında kayda değer bir rekabet var gibi görünüyor. İsimler değişse de ruh değişmez, ne de Faşist dahi olsalar İtalyanların gönüllerinden parlamentoyu silmek kolay bir iş. Berlin'den gelen bilgide Japon hükümetinin Üçlü İttifak'ın imzalanmasına ilişkin itirazlar yöneltti̇ği belirtilmiş.

Oşima istifa etmeyi düşünüyor. Üçlü İttifak'ın imzalanması için kabinenin değişmesi gerektiğini kabul etti. Peki, bundan sonra ne olacak? Bunu anlamıyorum; Japonya gibi oldukça uzak, gittikçe daha fazla sarsılan, gerilen ve tek bir telefonla ahvali bir saatten ötekine değişmeye

24 Prens Colonna dönemin Roma'nın valisiydi. (ç.n.)

müsait olan bir ülkeyi Avrupa'nın siyasi yaşantısına müdahil etmek gerçekten mümkün mü?

7 Mart 1939

Sıradışı bir şey yok.

8 Mart 1939

Fascisti'nin yirminci yıl dönümü sebebiyle devlet sektörü ve özel sektördeki çalışanların maaşlarının düzenlenmesi adına merkez korporatif komite, Palazzo Venezia'da bir araya geldi. Duce neticeden oldukça memnun kaldı ve bana, "Böylelikle toplumsal sınıflar arasındaki mesafeyi gerçekten azaltacağız. Sosyalizm herkese eşitlik ve herkese zenginlik derdi. Tecrübe bunun imkânsız olduğunu kanıtladı. Biz ise herkese eşitlik ve herkese yeterince yoksulluk diyoruz."

Japonya Büyükelçisi'ni gördüm. Attolico'nun Üçlü İttifak'a Japonların verdiği cevaba ilişkin yazdıklarını teyit etti. Ortaya birçok çekince konuldu ve pakta sadece Rus karşıtı bir çerçeve verme eğilimi mevcut. Verdikleri yanıt, ittifakın etkin bir şekilde neticelendirilmesi ihtimalinden kişiyi şüpheye düşürecek kadar yetersizdi. Oşima ve Shiratori diyaloğu resmi surette sürdürmeyi redderek Tokyo'dan herhangi bir çekince öne sürmeden ittifaka girmeyi kabul etmesini istediler, aksi takdirde istifa edecek ve hükümetin düşüşünü tetikleyecekler. Önümüzdeki günlerde bir karara varmalıyız. Shiratori kararın ittifakın lehinde olması durumunda mart ayında Berlin'de paktı imzalayabileceğimizi söylüyor, aksi takdirde her şey süresiz olarak ertelenecek. Gecikme ve Japonların prosedürü, beni ağırkanlı, yavaş Japonlar ile dinamik Faşistler ve Naziler arasında etkili bir işbirliği yapılabileceğine dair oldukça şüpheye düşürüyor.

9 Mart 1939

Kral Naibi Paul'ün Belgrad'da tertiplediği bir av esnasında taşra beyefendisi, Prens'in dostu ve fevkalade bir avcı olarak şahsıma tanıtılan bir Hırvat olan Bombelles Markisi'yle tanıştırılmıştım. Bir nezaket ziyareti yaptığını düşündüğüm kendisini bugün Roma'da kabul ettim. Tahminimin aksine doğrudan siyasi durumdan söz açarak kendini Ustaşa'nın[25] gizli ajanı olarak tanıttı. Hırvatistan ve Sırbistan arasındaki ilişkilerden

25 O dönemde Yugoslavya topraklarında faaliyet gösteren Faşist Hırvat hareketi. (ç.n.)

bahsetti ve iki ülke arasındaki uçurumun bu saatten sonra herhangi bir uzlaşı çabasını faydasız kılacak kadar derin olduğunu işaret etti. Hırvatlar ahlaki, siyasi ve iktisadi kulluğa zorlandılar. Günün birinde seferberlik gereği ellerine silah geçecek olursa, bu silahlar Sırplara doğru kendiliğinden ateş alacaklardır. Marki başında İtalyan kraliyet ailesiyle ilişiği olan bir İtalyan prensin bulunacağı otonom bir Hırvat Krallığı tasavvur ediyor. Kendisi adına herhangi bir şey talep etmedi. Sadece bize bilgi vermek istemiş ve her zaman kalleşçe davranmış, fakat Stoyadinoviç'in düşüşünden beri bilhassa yüzünü demokrasilere ve dolayısıyla sırtını Mihver'e dönen Belgrad'ın politikalarına karşı bizi teyakkuza geçirmek istedi.

Aşikâr sebeplerden ötürü oldukça ihtiyatlı davrandım. Sırplar bize iyi davrandığı sürece Belgrad'la olan anlaşmalarımıza sadık kalacağımızı ifade ettim. Lakin Marki'ye her zaman onunla irtibat hâlinde olmaya hazır olduğumu ve ahvalin değişmesi durumunda izleyeceğimiz politikaya karar verirken Hırvatların görüşünü de alabileceğimizi söyledim.

10 Mart 1939

Duce iki hususu ciddi manada açıklığa kavuşturan Attolico'nun raporundan etkilendi: (1) Führer'in İtalya'yla tam bir dayanışma hâlinde olduğu ve bizimle yürümeye hazır olduğu; (2) önderlerini sıkı bir şekilde destekleseler de Alman halkının herhangi bir savaştan kaçınmayı tercih edecekleri. Duce bu durumu, "Almanlar savaşçı değil, askeri bir millettir. Onlara yeterince sosis, tereyağı, bira ve ucuz bir araba verirseniz bir daha hiçbir zaman karınlarını deştirmek istemezler," şeklinde tahlil etti.

Ribbentrop iki ülkenin kurmay heyetleri arasında derhâl temasların başlamasına dair teklifimizi kabul ederek kendisi de buna karşılık Keitel ve Pariani arasında bir toplantı yapılmasını önerdi. Kabul ettik ve mümkün olduğunca hızlı ve aleni bir şekilde gerçekleştirilmesi gereken toplantının yerinin Innsbruck olmasını önerdik. Mihver'in de hazırlandığını ve bir süredir söz konusu olduğu üzere inisiyatifi Fransız ve İngilizlere bırakmaya niyetimizin olmadığını dünyaya göstermeliyiz.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi, ittifakın imzalanması amacıyla Berlin'de üçlü bir toplantı planlandığının doğru olup olmadığını sordu. Şimdilik böyle bir şeyin gündemde olmadığını, fakat gelişmelerin üç Anti-Komintern üyesinin aralarındaki bağları kuvvetlendirmesini gerektirmesi durumunda bunun söz konusu olabileceğini söyledim.

11 Mart 1939

Gambara, Franco'yla yaptığı görüşmeyi bildirdi. Bu ayın on altısı ve on sekizi arasındaki süreçte son harekâtımız başlayacak. Biz Toledo'ya faaliyet göstereceğiz. Franco'yla yapılan görüşme askeri ve siyasi açıdan oldukça yararlı oldu. Franco, kendisinin kraliyet karşıtı olduğunu açıkça ortaya koyduğu gibi, bir restorasyon ihtiyacı söz konusu olsa bile bunun uzun yıllar bekletileceğini vurgulamış.

Polonyalıların provokasyonları Macarların gönlünde Rutenya sorununa ilişkin yeni umutlar doğurdu. Almanlar Slovakya'ya girerse Macarlar vazgeçmeyecekleri bir hayal olan Polonya'yla ortak sınır tesis etmeyi hedefliyor. Villani bunu söylemek için bana geldi. Ona sakin olmasını ve beklemesini söyledim. Bu esnada, krizin göründüğü kadar önem arz etmediğine dair akşamleyin bir telefon aldık. Tarafımıza Slovakların Berlin'de kendi başlarına bir çözüm bulacakları söylendi. Christic'le beraber Belgrad Paktı'nın ikinci yıl dönümünün kutlanmasını onayladık. Kendisi mevcut hükümetin Maček'le başarısızlığa uğramasını müteakip Stoyadinoviç'in yeniden iktidara döneceğine dair inancını bir kez daha belirtti. "Hırvat sorunu nesillerdir sürüyor. Tüm otoritesini bu işin ardına koyan Kral Alexander bile bir çözüme ulaşmakta başarısız olmuştu. Dolayısıyla bu denli az otoriteye sahip ve kısa ömürlü bir hükümet de bu soruna bir çözüm bulamayacak," dedi.

12 Mart 1939

Papa'nın taç giyme töreni. İtalyan delegasyonunun başı olarak katıldığım seremonide oldukça soğuk bir atmosfer, papalık protokolünde ise kayda değer bir kargaşa vardı. Papa bir heykel kadar vakurdu; kendisi bir ay kadar önce bir kardinal, insanlar arasındaki sıradan bir insandı. Bugün ise kendisini ruhanileştiren ve yücelten kutsal ruh tarafından temas edilmiş gibi görünüyordu.

13 Mart 1939

Duce'nin ilerlemekte olan ve rahatsız edici bir boyut alan Slovak krizine özel bir ilgi göstermemesi sebebiyle bizim açımızdan bilhassa önem arz eden bir vaziyet söz konusu değil. Göring, kabine toplantısına katılmak için San Remo'dan ayrıldı. Almanya'nın niyeti nedir?

Prag'daki hükümetin açıklamalarına karşı duyulan genel rahatsızlık dışında bize herhangi bir şey söylenmiş değil.

Doğal olarak Varşova ve Budapeşte de hareketlenmeye başladı.

İyisi mi bekleyelim. Hâl böyleyken bizim bu krizdeki rolümüz ancak olayların gelişimine göre şekillenebilir.

14 Mart 1939

Wellington Koo'yla, Çin-Japon durumuna ilişkin uzun bir görüşme yaptık. O da bütün Çinliler gibi, Japonya'yı tüketmek için zaman faktörüne güveniyor. Kendisine sözüm ona demokrasilerin umarsız vaatlerine güvenmeden Tokyo'yla doğrudan bir anlaşmaya varmalarını tavsiye ettim.

Aosta Dükü, Etiyopya İmparatorluğu'undaki durumdan kayda değer bir iyimserlikle bahsetti. Lakin Etiyopya'dan gelen birçok kişi arasında iyimser olanın bir tek kendisi olduğunu eklemeliyim. Fransa'yla bir çatışma, deniz ötesi güçlerimizi imparatorluğumuz sınırları içinde güvenliği sağlamaya zorlayacağından ve fethin kendisini tehlikeye sokacağından dolayı, kendisi bundan kaçınmamız konusunda ısrarcıydı. Bu adamın Etiyopya Genel Valisi olarak mı, yoksa bir Fransız prensesinin oğlu olarak mı dile geldiğini anlayamıyorum.

Orta Avrupa'dan gelen haberler gittikçe fenalaşıyor. Ribbentrop, Büyükelçimiz Attolico'ya ilk kez planlarından bahsederek, ona Almanya'nın Bohemya'yı ilhakı, Slovakya'nın Almanya'ya tabi bir devlet edilmesi ve Rutenya'nın Macarlara verilmesine ilişkin Alman programının tamamlandığını söylemiş. Bütün bunların ne zaman gerçekleşeceği henüz bilinmemekle beraber, bu gelişmenin İtalyan halkı üzerinde çok kötü bir tesiri olacak. Mihver İttifakı ekseriyetle bizi pek az dikkate alıp bütünüyle kendi inisiyatiflerine göre adım atan Almanların lehine çalışıyor. Duce'ye fikrimi söyledim. Tepkisinde ihtiyatlı davrandı ve olaya fazla önem vermiş gibi görünmedi. Macaristan'ın Polonya'yla ortak bir sınırı olmasının faydalarına ilişkin bir karşı teklif arayışına girerek bana Budapeşte'dekilere cesur davranmalarını söylettirdi. Fakat bunlar benim için oldukça yetersiz.

15 Mart 1939

Gelişmelerin sürati gece boyunca arttı. Hitler, Hachá ve Chwalkoski arasındaki bir toplantının ardından Alman askerleri Bohemya'yı işgale

başladı. İşler ciddi, özellikle de Hitler'in herkese tek bir Çek'i bile ilhak etmek istemediğine dair Münih'te verdiği sözler göz önüne alınınca. Almanların bu manevrası sadece Versay'da ortaya çıkan Çekoslavakya'yı değil, fakat Münih ve Viyana'da inşa edilen durumu da yok edecek. Tarafımızla alakadar meselelerde Almanların sözleri ve vaatlerine bundan sonra ne kadar itimat edebiliriz? Ortaya çıkan bu durumun İtalyan halkını ilgilendirdiğini ve küçük düşürdüğünü yadsımanın faydası yok. Halkımızı yatıştırmak için muhakkak bir şey yapmamız gerek. Bu hususta İtalya'yı tatmin edip durumunu telafi edecek şey Arnavutluk'tur. Düşüncelerimi Duce'ye açarak şu anda harekete geçmemiz durumunda ne yerel engellerle ne de uluslararası sorunlarla karşılaşacağımıza kani olduğumu belirttim. Jacomoni'ye telgraf çekerek ona Arnavutluk'ta isyanlar tertiplemesi talimatını vermem için bana müsaade ederek donanmaya Taranto'daki ikinci filoyu hazır etmeleri için bizzat emir verdi.

Cavagnari'yle fikir teatisinde bulundum ve Tiran'a telgrafla talimatlarını vermemin ardından karargâha gitmekte olan Jacomoni'yle telefonda konuşmayı başardım. Neler yapılabileceğine dair düşüncelerini bize yarın telgrafla ileteceğini söyleyerek ayrıca eninde sonunda Kral'a şu ültimatomun verileceğini öngördüğünü belirtti: Ya İtalyan askerlerinin Arnavutluk'a girmesini kabul ederek İtalya'nın himayesini talep eder ya da her hâlükârda İtalyan askerleri Arnavutluk'a girer. Meseleye ilişkin kendisine tekrar danıştığım Duce'nin Arnavutluk operasyonuyla ilgili kararlılığı azalmış gibi görünüyordu.

Bu esnada Hesse[26], Hitler'in alışıldık, bu kez şifahi ve pek de tatmin edici olmayan mesajını aktardı. Führer, Çeklerin askeri kuvvetlerini terhis etmedikleri, Rusya'yla anlaşmak için görüşmeler yaptıkları ve ülkelerindeki Almanlara kötü davrandıkları için böyle davrandığını ifade etmiş. Bu gibi sebepler ancak Goebbels'in propagandası için kullanılabilir, lakin bizimle konuşurken bunlardan imtina etmeliler; biz sadece Almanlara karşı fazla sadık davranmakla suçluyuz. Führer'in İtalya'nın sarsılmaz desteğine karşı teşekkürünü de ilave eden Hesse, bize bu operasyon sayesinde yirmi tümenin Mihver politikalarını desteklemek adına başka bir zaman ve yerde kullanılabilecek serbestiye kavuştuğunu söyledi. Fakat Hitler'in Mussolini'ye tavsiyesi, eğer Duce

26 Kral III. Vittorio Emmanuel'in kızı Prenses Mafalda'yla evli olan Alman kökenli prens. (ç.n.)

büyük eyleme girişmek isterse, bunun için Prusya tümenlerinin sayısı 100'e ulaşana kadar birkaç yıl beklemesinin daha iyi olacağı yönünde. Bu tavsiyeyi kendilerine saklayabilirlerdi. Duce, Fransa'yla savaş durumunda Almanya'dan tek bir adam dahi istemeden, sadece silah ve teçhizat yardımından memnun olarak yalnız dövüşeceğimizi beyan ederek buna tepki gösterdi.

Hesse ayrıldıktan sonra Duce'nin yanına döndüm. Tarafımıza iletilen mesaj sebebiyle kendisini mutsuz ve sıkıntılı buldum. Hesse'nin ilettiği haberleri basına vermek istemeyen Duce tepkisini, "İtalyanlar bana güler; Hitler bir memleket işgal ettikçe bana bir mesaj gönderiyor," şeklinde dile getirdi. Arnavutluk'tan bahsetmeye devam etti, fakat henüz bir karara varmış değil. Bana açmadığı bir şüphe zihnini işgal ediyor. Ahvalin vehamet arz ettiği her seferdeki gibi yine sakindi, fakat beklediğim şekilde davranmadı. Akşam yanına dönmemi istiyor.

Polonya Büyükelçisi'ni ve Almanların Bohemya'yı ilhakını ağırbaşlılıkla kabullenen Romanya Diplomatik Temsilcisi'ni kabul ettim.

Akşamüstü Duce'yi yeniden gördüm. İtalyan halkının olumsuz tepkisinin tamamıyla farkında, fakat her şeye rağmen Almanların bu numarasını içtenlikle kabul etmemizi ve "Tanrı ile düşmanlarına karşı nefret dolu olmaktan"[27] kaçınmak durumunda olduğumuzu kabul ediyor. Bir kez daha Arnavutluk'a vurulması muhtemel bir darbeden bahsetti, fakat bu konuda hâlâ şüpheleri var. Bakışına göre, Arnavutluk'un işgali bile dünyanın en zengin topraklarından biri olan Bohemya'nın Almanlar tarafından ilhak edilmesine karşı dünya kamuoyunun bakışını dengeleyemeyecek. Dahası, Duce benden önce huzuruna kabul ettiği Amiral Cavagnari'ye sadece Arnavutluk'a yapılacak bir çıkarma ihtimaline karşın genel sorular yöneltmiş, fakat hiçbir talimat vermemiş. Çok kötü! Mihver İttifakı'nın etkin bir sonucu olarak Arnavutluk'a girmemiz ülkenin moralini yükseltirdi, müteakiben de hegemonyası üstümüzde rahatsız edici bir hâl almaya başlamış olan Almanya'ya ilişkin politikamızı yeniden gözden geçirebilirdik.

16 Mart 1939

Mussolini saat sabah dokuzda beni Villa Torlonia'ya çağırdı. Suratı asıktı. Gece boyunca uzun uzadıya düşündüğünü ve Arnavutluk ope-

27 Dante'nin İlahi Komedya'sına yapılan bir gönderme. (ç.n.)

rasyonunun ertelenmek zorunda olduğunu, zira bunun Yugoslavya'nın bütünlüğünü sarsarak Alman hükmü altında bağımsız bir Hırvatistan'a yol açabileceğini ve bunun da Ustaşa'nın Sussak'taki[28] mevcudiyeti anlamına geleceğini söyledi. Bir başka zamanda da ele geçirebileceğimiz Arnavutluk için bu riski göze almaya değmeyeceğini ifade etti. Mussolini, kararını vermiş, dolayısıyla ısrar etmenin faydası yok. Jacomoni'ye her şeyi olduğu gibi bırakması emrini verdim. Arnavutluk planının ertelenmesini gerektiren sebeplere dair Duce'nin kaleme aldığı notu da yanıma aldım.

Mussolini'yle bir başka görüşmem oldu. Artık Avrupa'da Prusya hegemonyası kurulduğuna inanıyor. Düşündüğüne göre bütün öteki güçlerin bir araya gelerek oluşturacakları bir koalisyon, Alman yayılmacılığını dizginleyebilir, fakat tasfiye edemez. Küçük devletlerin verebileceği askeri desteğe pek güvenmiyor. İstikbalde çıkarlarımızın gerektirdiğince pozisyon alabilmek adına eylem hürriyetimizi bütünüyle muhafaza etmenin, mevcut siyasi durumda kendimizi bir ittifaka sokmaktan daha iyi olup olmayacağını sordum. Duce ittifaktan yana olduğunu açıkça belirtti. İttifakın İtalya'da fazla destek bulmayacağı ve ayrıca Almanya'nın durumdan faydalanarak Orta Avrupa'daki siyasi nüfuzunu artırma politikasına devam edeceğinden korktuğumu ifade ederek kaygılarımı belirttim.

Son olarak Duce'yi akşam üçüncü kez gördüm. Kısa ve önemsiz bir görüşme yaptığı Valera'yı kabul etti. Daha sonra kendisine İspanya'daki operasyonların bu ayın yirmi beşinde başlayacağına ilişkin planı sunan Muti'yi gördü. Duce herhangi bir tartışma olmaksızın planı onayladı. İki aydır Mussolini'yi görmemiş olan Muti, Duce'yi yorgun ve "birkaç yıl yaşlanmış" bulduğunu söyledi. Bu geçici bir durum, fakat son gelişmelerin kendisini derinden sarstığı doğru. Duce, Kral'ın Korporatifler Meclisinde yapacağı konuşmayı gösterdi. Bunda bir takım değişiklikler yaptım.

Palazzo Chigi'de[29] diplomatlardan oluşan büyük bir topluluğu ağırladık. Bunların arasında en kaygılısı, Führer'in politikasında Hitler'in Avusturyalı köklerinin izlerini gören Yugoslavya Diplomatik Temsilci-

28 Hırvatistan'ın en büyük limanı. (ç.n.)

29 Dışişleri Bakanlığı binası. (ç.n.)

si'ydi. Almanların şimdi Budapeşte'yi hedef alacaklarını ve bunun ardından Balkanlar'a taarruz edeceklerini söyledi. Lakin Sırplara oldukça çetin bir savaş olmaksızın boyun eğdirebileceklerini sanıyorduysalar yanılıyorlardı. Ahvalin ayrılıkçı hareketlerin olup bitenden taze bir güç alacağı Hırvatistan'daki yansımalarından endişeliydi. Stoyadinoviç mevcut durumdan güçlenerek çıktı, fakat iktidara dönüş zamanı henüz gelip çatmış değil. Büyükelçi Mackensen'i kabul ettim. Kendisini iyi karşıladım ve Almanya'nın zaferinden ötürü şahsını tebrik ettim. Bu hareketim karşısındaki şaşkınlığını pek de saklayamadı. Almanlar bu kez "ikiyüzlü" davranmış olduklarının farkındalar.

Ayrıca Japonya Büyükelçisi'ni kabul ettim. Üçlü İttifak'a ilişkin hükümetinin vereceği karara dair iyimser konuştu.

17 Mart 1939

Dünya kamuoyu oldukça kasvetli görünüyor. Bütün başkentlerden rahatsız edici telgraflar geldi. Macaristan'da bile Rutenya'nın işgali sebebiyle kutlama yapılmadı. Daha kötü şeylerden korkuluyor. Bazı diplomatları, Belçika ve Amerika Birleşik Devletleri büyükelçilerini gördüm. Bana geleceğe ilişkin kaygılarını ve Almanya'ya karşı duydukları öfkeyi ifade ettiler. Ben de onlara Almanların bu hareket tarzlarına bir anlam veremediğimi itiraf ettim. Onlara Almanların Çekoslovakya'yı işgal edeceklerini tarafımıza önceden bildirdikleri izlenimi verdiysem de yalan söylemek hiç de hoş değil!

Duce gergin ve kasvetliydi. Onu ilk kez böyle gördüm. Anschluss zamanında bile daha umursamazdı. Hırvat sorununa kafasını takmış durumda. Maček'in bağımsızlık ilan ederek kendini Alman himayesine sokmasından korkuyor. "Böyle bir durumda iki seçenek söz konusu olur," dedi, "Ya Almanlara karşı ilk kurşunu atar ya da Faşistlerin kendilerinin yol açtığı bir devrimde sürüklenip gideriz. Kimse Adriyatik Denizi'nde Gamalı Haç görmeye tahammül edemez." Ayrıca Libya'ya asker göndermeyi erteleyip Londra aracılığıyla Fransa'yla bir mutabakata varmayı düşünmüş olsa da, daha sonra bu fikirden vazgeçti. Tavsiyem üzerine Hırvat sorununu Almanlarla tartışma kararı aldı. Hırvatistan'daki Yugoslav *status quo*'sunda ortaya çıkacak herhangi bir değişikliğin dış politikamızda temelden ve topyekûn bir gözden geçirme söz konusu olmadan kabul edilemeyeceğini açık bir şekilde belirtti.

Mackensen'e telefon ettim. Kendisiyle sakin fakat kayda değer bir ciddiyetle görüştüm. Ona Führer'in hem bana hem de Duce'ye Almanların Akdeniz'le ilgilenmediklerine ilişkin sözünü ve bizim Mihver politikasını bu söz üzerine oluşturduğumuzu hatırlattım. Eğer Hitler sözünde durmayacak olursa Mihver birliğinin bozulacağını ve Almanların Hırvatistan'daki meselelere müdahil olmalarının otomatikman bu sözün bozulmasına neden olacağını dile getirdim. Mackensen bu beyanımdan etkilenmiş göründü. Kulağımıza gelen söylentilerin asılsız olduklarına dair ısrar edip, "Führer'in bakış açısında hiçbir değişikliğin olmadığına" dair beni temin etti. Duce'nin kendisine ulaşan bilgilerin ışığında fenalığa kapılmamış olduğunu umduğunu söyledi. Durumun tam tersi istikamette olduğuna dair kendisini temin ederek konuyu kendisine durumun netleşmesi ve her zaman tam bir uyum içinde çalışabilmemiz adına açtığımı belirttim.

Yugoslavya Büyükelçisi Christic beni görmek istedi. Macar sınırındaki Yugoslav askeri hareketliliğine dair söylentileri yalanladı. Ben de kendi adıma Arnavutluk seferine hazırlandığımıza dair söylentileri tekzip ederek İtalya'nın Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü zayıflatabilecek hiçbir adım atmayacağına dair onu temin ettim.

18 Mart 1939

Papa'yla görüşme; kendisi, aynı Kardinal Pacelli olduğu zamanlardaki gibi iyi, nazik ve insancıldı. Durumdan konuştuk. Almanların saldırgan politikaları hakkındaki endişesini saklamadı ve bir İtalyan olarak durumdan huzursuz olduğunu belirtti. Duce'nin bizim için hayati önem taşıyan bölgelere karşı Alman yayılmasını durdurmak için gereken önlemleri hâlihazırda almış olduğunu kendisine iletince oldukça memnun oldu. İtalya'daki dini sorun noktasında bana bir anlaşmaya varabileceğimizi, Cardinal Pizzardo'yu azledeceğini ve Azione Cattolica'nın istikametini başpiskoposlardan oluşan bir komiteye emanet edeceğini bildirdi. Almanya'ya dair oldukça endişeli. Papa XI. Pius'tan daha uzlaşmacı bir politika izleme eğilimi var, fakat bunun yapılabilmesi için öteki tarafın da işbirliği yapması icap eder; aksi takdirde yapacağı şey "boş bir monoloğa" döner. Görüşme yarım saat sürdü. Bu Papa'yla iyi geçinebileceğimize inanıyorum. Kardinal Maglione'yle uzun uzadıya konuştum. Kendisi şevk ve yetenek dolu bir güneyli. Aldığı dini eğitime rağmen coşkun mi-

zacının dürtülerini zar zor saklayabiliyor. Maglione de Almanların ilerleyişinden endişeli, fakat Fransızların bizimle anlaşmaya varma isteğine dair ihtiyatlı bir imada bulunmakla beraber buna dair herhangi bir görev almadığını ve kendisinin de böyle bir şeyi istemediğini vurguladı.

Bu esnada Kral'ın konuşmasını yeniden gözden geçirip güncellemeye karar veren Duce'yle uzun bir toplantı yaptık. Kendisine Berlin'le ilgili endişelerimi açıkça belirttim. Almanların sadakatsizliklerinin kanıtları elime geçtiğinden beri bu endişelerim fevkalade arttı, fakat Duce oldukça Mihver yanlısı görünüyor. Macaristan'ın er ya da geç Almanlar tarafından yutulacağını söylediğimde bile onu ikna etmeyi başaramadım. Böyle bir durumda tepki vermeyeceğini söyledi. *Giornale d'Italia*'ya Almanya'nın yaptığının mantıklı olduğunu ve benzer bir durumda kendisinin de aynı şeyi yapacağını savunduğu başyazıyı bizzat kaleme aldı.

Fagioli bana Baudouin'le yaptığı bir konuşmanın zabıtlarını getirdi. Zabıtlarda iki ilginç husus var: Birincisi, Fransızlar bize daha fazla taviz vermeye hazır; ikincisi, bizim kendisine verdiğimiz bilginin ışığında Baudouin'in görevini basına ifşa eden kişi Ribbentrop'un ta kendisiymiş. Böyle insanlara sadık olmaya değer mi?

19 Mart 1939

Duce'yle uzun bir görüşme; son günlerde konuştuklarımızın üstüne bir hayli düşünmüş. İtalyan halkına Almanya'yla bir ittifakı kabul ettirmenin mümkün olmadığını artık kendisi de kabul ediyor. Taşlar bile buna isyan eder. Hırvatistan'da olan bitenlere ilişkin kaygılarımız, aldığımız bilgilerin provokasyonların arttığını teyit etmeleriyle daha da ciddileşti. Kral Naibi Paul'e, kendisini Almanları eylemlerini durdurmaya çağırdığımız hususunda bilgilendireceğimiz ve aynı zamanda herhangi bir zaman kaybının ölümcül olabileceğinden ötürü ona Zagreb'le[30] olan görüşmeleri hızlandırmasını tavsiye edeceğimiz bir telgraf çekmeye karar verdik.

Bu sırada Duce silahlı kuvvetlerin Venedik sınırında yoğunlaştırılmasını emretti. Eğer Almanlar bize mani olmaya çalışırlarsa onlara ateş açacağız. Bu olasılığın yaşanabileceğine her zamankinden fazla ihtimal veriyorum. Son birkaç günde yaşanan olaylar Führer ve Almanya hak-

30 Liderleri Maček olan Hırvatların başkenti. (ç.n.)

kındaki fikirlerimi değiştirdi; Hitler de güvenilmez ve hain biri. Onunla herhangi bir politikayı sürdüremeyiz. Ayrıca bugün, Batılı güçlerle bir mutabakata varmak için Duce'yle birlikte çalıştık. Fakat Paris'tekilerde asgari sağduyu mevcut mu? Veyahut herhangi bir mutabakat ihtimali bir kez daha herhangi bir taviz vermeye yönelik isteksizlikten ötürü suya mı düşecek? İngilizlerin duyduğu rahatsızlığın bu kez oldukça derin olduğunu düşünen Duce, "İngilizlerin İncil'in takipçileri olduklarını ve ticari bağnazlığı mistik bir bağnazlıkla harmanladıklarını unutmamamız gerekir. Şimdilerde ikincisinin hüküm sürmesinden dolayı ahvalleri harekete geçmeye müsait," dedi.

Baudouin'le olan görüşmelerin devam ettirilmesi için Fagioli Paris'e gönderildi. Duce 26 Mart'ta yapacağı konuşmada taleplerimizi netleştirmeyi düşünüyor: Cibuti, Süveyş ve Tunus...

20 Mart 1939

Maček'in özel temsilcisi olan mühendis Carnelutti'yi kabul ettim. Kendisi İtalyan kökenli. Kardeşi İtalyan Konsolosluğu hizmetinde. Görüşmemizin başında oldukça heyecanlıydı ve aksi takdirde hayatının tehlikeye girecek olmasından ötürü benden görüşmemizi saklı tutmamı istedi. Göndermiş olduğu bir notta söylediklerini özetledim. Kısaca, Alman karşıtı olmakla beraber Hırvatlar, bizim tarafımızdan geri çevrilmeleri durumunda Sırpların tiranlığından azad olabilmek adına Berlin'in koluna girmeye hazırlar. Otonomi elde edilmesi adına Belgrad'dan tavizler koparmaya yönelik görüşmelerin yapılması gerektiği savını Bombelles Markisi hâlihazırda dile getirmişti. Kendisi bu savı yineledi. Eğer bu müzakereler başarısız olursa ayaklanacak ve İtalya'dan askeri yardım isteyecekler. Arnavutluk'la imza ettiğimiz gibi, fakat buna ilaveten bu kez gümrük ve para birimi birliğinin söz konusu olacak bir ittifakla bize bağlı bir Hırvatistan Cumhuriyeti. İkinci aşama ise İtalya'yla birleşme olacak. Duce bana Hırvatların programını kabul etme talimatını verdi. Bu hususta yarın Carnelutti'ye danışacağım.

Geçen cuma altını çizdiğim hususlara cevap veren Mackensen, Almanya'nın Hırvatistan'ın kaderine ilgi duymadığını ve Hırvatistan'daki İtalyan çıkarlarının önceliğini tanıdığını belirtti. Akdeniz'in bir Alman denizi olmadığını, olamayacağını ve olmaması gerektiğini tekrarladı. Bunları kendisine aktardığım Duce, "inanabileceğimiz farz edilirse" bu

sözlerin oldukça ilgi çekici olduklarını söyledi. Bununla beraber, sabahleyin oldukça Alman karşıtı olmasına rağmen akşamleyin, "Biz fahişe değiliz, dolayısıyla izlediğimiz politikayı değiştiremeyiz," dedi. Laval tarafından Roma'ya gelmesi yönünde edilen teklifi, "kendisi için büyük bir reklam olması dışında bir faydası olmaz," diyerek bana reddettirdi.

Kral'ın Alman aleyhtarlığı her zamankinden daha ziyade. Almanların küstahlık ve iki yüzlülüklerine dokundurduğu gibi, bunun yanı sıra İngilizlerin dürüstlüğünü de övdü, fakat Duce'yle konuşurken sadece Almanlara serseriler ve dilenciler demekle yetindi.

Paris'ten dönen Fagioli, beraberinde Baudouin aracılığıyla Daladier'den haberler getirdi. Bunlar daha ziyade tatmin edici olmayan haberler. Şimdi, ikimizin de dış politikaya ilişkin bazı kısımlar ilave ettiği Duce'nin 26 Mart'taki söylevini beklemek gerekecek.

21 Mart 1939

Batılı güçler bugün Almanların doldurduğu oldukça büyük bir alan kaybetti. Bir "demokratik blok" kurulacağına yönelik haberler Duce'yi Almanların lehinde pekiştirdi. Başlığın kendisi bile istikbalimizi Almanlarınkiyle özdeşleştirip, Almanların ilerleyişinden endişe duymakla beraber otoriter hatlar üzerine inşa edilmiş rejimlerini muhafaza etmek durumunda olan Romanya, Yugoslavya, Polonya, Fransa ve Yunanistan'a karşı kuşkucu bir tavır sergiliyor. Buna ilaveten, Ribbentrop'un şahsıma gönderdiği ve Akdeniz, Adriyatik ve bunlara ilişik bölgelerdeki seçkin İtalyan haklarını tanıdığını belirten mektupla Almanya, nezdimizde bir puan daha kazandı.

Carnelutti'yle bir görüşme yaptım ve kendisine şunları söyledim: Birincisi, hiçbir şey için değilse bile zaman kazanmak için Belgrad'la bir anlaşmaya varılmalı; ikincisi, eğer bu başarısızlıkla sonuçlanır ve ayaklanırsanız biz Hırvat hükümetinin çağrısıyla duruma müdahâle edeceğiz; üçüncüsü, Berlin'le her türlü temastan uzak durmalı ve eylemlerinizden bizi önceden haberdar etmelisiniz.

Yüksek Faşist Konsey akşamleyin bir araya geldi. Duce, Mihver'e tavizsiz bir bağlılık politikası benimsemenin gerekliliğinden bahsetti. Argüman dolu, mantıklı, soğuk ve kahramanca fevkalade bir konuşma yaptı. Balbo ve Bono alaycıydı. Gerçek şu ki Balbo, "Almanya'nın çizmelerini parlatıyorsunuz," gibi talihsiz bir yorum yapmak için kendine

müsaade buyurdu. Buna şiddetle karşı çıktım ve onlara Mussolini'nin politikalarının hep cesur bir adamın politikaları olduğunu kanıtladım. Yaptığımı onaylayan Duce bana Balbo'nun her daim, "Bir zamanlar Ferrara'daki Loggia Girolamo Savonarola'nın[31] sözcüsü olan demokratik domuz" olarak kalacağını söyledi.

22 Mart 1939

Christic, İtalya politikasını değiştirip bu bloğa katılmadığı müddetçe Yugoslavya'nın Londra tarafından teklif edilen bloğa katılmayacağına dair beni temin etti. Kişisel hassasiyetlerini suistimal etmek için hiçbir fırsatı kaçırmayan Fransız basınının teşvikiyle Almanya'ya yeniden kızan Duce'yi Attolico'yla beraber görmeye gittik. Attolico mevcut durumdan ve Ribbentrop ile Hitler'le yaptığı görüşmelerden uzun uzadıya söz etti. Bunu da bilgelik ve cesaretle yaptı. Almanya'nın Hitler'in ortaya koyduğu şu sebeplerden dolayı bir savaşa çekilmek istemediğine vurgu yaptı: Ordunun hazır olmaması ve daha iki yıl boyunca da olmayacağı; donanmanın yetersizliği; Japonya'nın herhangi bir etkin yardım sağlayabilmek için fazla angaje bir durumda bulunması. Lakin, bir kriz durumunda Almanya'nın bizi destekleyeceğini söyledi. Son olarak, belki bunun farkında olmasalar da, zaman zaman güçlerinden kaynaklı bir küstahlığa meylederek kontrolden çıkabilen bir millet olan Almanların bundan mütevellit çıkarlarımıza zarar verebilecekleri için, bu süreçte ikili ilişkilerimizdeki detayların üstüne ciddiyetle düşmemiz gerektiğini söyledi. Duce, İtalyan kamuoyunun ahvali bağlamında mevcut durumu değerlendirerek, Mihver siyasetine devam edebilmek için taraflara münhasır politikaların hedeflerinin belirlenmesi, Almanya ve İtalya için eylem ve etki alanları oluşturulması ve Almanya'nın Alto Adige'nin Alman olmayan sakinlerini iade etmesi gerektiği sonucuna vardı. Ayrıca Hitler'e, mevcut gelişmelerin şahsi prestijinin göz ardı etmesine müsaade etmediği darbeler teşkil ettiğini belirten bir mektup göndermeyi düşünüyor.

23 Mart 1939

Camera dei Fasci e delle Corporazioni'nin[32] açılış töreni. Yemin metni değiştirildi, artık "Kraliyetin Varislerine" bağlılık beyan etmiyoruz. Çok

31 Balbo'nun nüfuz sahibi olduğu Ferrara'daki Mason locası. (ç.n.)

32 Faşist hükümet tarafından oluşturulan yeni korporatif parlamento. (ç.n.)

konuşulan bu hususu en çok dillendirenler her zamanki gibi bu olaydan anti-Faşist yorumları için fayda sağlayanlar. Lakin yemin metnindeki bu değişikliğin şu vakit için uygun olup olmadından emin değilim. Mevzudan haberim yoktu. Eğer haberim olsaydı, buna şiddetle karşı çıkardım.

Duce, Arnavut meselesiyle ilgili daha hızlı davranmaya karar vererek, belgeye uluslararası bir paktan ziyade bir kararname çerçevesi veren üç kısa ve buyurgan maddeden müteşekkil antlaşma tasarısını bizzat kaleme aldı. Ben de Vitetti'yle birlikte, nazik ifadelere sarılmış olsa da, bize Arnavutluk'un ilhakını sağlayacak bir başka antlaşma hazırlıyorum. Duce'nin de onayını aldık. Ya Arnavut Kralı Zog şartlarımızı kabul edecek ya da Arnavutluk'u askeri yollardan ele geçireceğiz. Bu amaç için dört Bersaglieri alayını, bir piyade tümenini, hava unsurlarımızı ve donanma birinci filosunun tamamını Puglia'ya yığıyoruz.

İngiltere Başbakanı Chamberlain, Duce'ye uluslararası duruma dair endişelerini bildiren, karşılıklı güvenin yeniden tesis edilip barışın durumunun devamının garantiye alınması için yardımını istediği bir mektup gönderdi. Mussolini bu mektuba Arnavutluk'un işgalinden sonra cevap verecek. Kendisi için demokrasilerin ataletinin kanıtı olan bu mektup onun eyleme geçme kararını pekiştirdi.

24 Mart 1939

Duce ve Pariani'yle Arnavutluk eylem planımızı tartıştık. Kral Zog'la görüşmelere başlamanın, Arnavutluk'a derhâl bir ültimatom göndermekten daha akla yatkın olduğu hususunda mutabıkız. Eğer direnmeye veya bize kurnazlık etmeye kalkarsa güç kullanacağız. Belgrad'ın verebileceği ve birçok sebepten dolayı asgari düzeyde tutulması gereken tepkilere dair Duce'nin endişeleri var.

Acquarone bir hususta tavsiyemi almak için Kral'ın yanından geldi. Görünüşe bakılırsa Majesteleri öbür gün Duce'ye bir armağan vermek istiyor; fakat bu ne olabilir? Bir asalet unvanı hoş karşılanmaz. İmparatorluk şansölyesi olarak tayin? Pekâlâ ama bu da bir değişiklik yaratmaz. Her neyse, Duce'ye danışmadan Acquarone'ye bir yanıt verme sorumluluğunu alamam. Konuyu kendisine yarın açacağım, fakat teklifi geri çevireceğine inanıyorum. Lakin bir takım kişilerin rejim ve hanedan arasında anlaşmazlık olduğu izlenimi yaratmaya çabalayıp buna yönelik spekülasyonlar yaptıkları bu zamanda Kral'ın jesti önem taşıyor.

25 Mart 1939

Öngörmüş olduğum gibi Duce her unvan ve her nişanı reddetti. "Bana ne verebilirler bilmiyorum," dedi. "Beni bir prens mi yapacaklar? Bu fikre ilk gülen kişi yine ben olurum; insanların bana Prens Mussolini dediklerini düşünsenize! İmparatorluk Şansölyesi, pekâlâ, fakat bu ne anlama geliyor? Sanırım benim şimdi olduğu gibi hükümete başkanlık edeceğimden başka bir anlama değil. Hayır, asla. Acquarone'ye benim için Kral'a teşekkür etmesini ve devam eden işbirliğinden başka kendisinden hiçbir şey istemediğimi kendisine iletmesini söyle."

De Ferraris yanına Arnavutluk'un himayesi için hazırlanan anlaşmayı da alarak Tiran'a gitmek üzere yola çıktı. Gelişmelerin nasıl vuku bulacağını kestirmek henüz mümkün değil, fakat Kral Zog'un pes etmesi muhtemel görünüyor. Her şeyden ziyade, Kral Zog'un çocuğunun doğacak oluşuna bel bağlıyorum. Zog karısını ve bütün ailesini çok seviyor. Kendisinin sevdikleri için sakin bir gelecek temin etmeyi tercih edeceğini ummaktayım. Açıkçası Geraldine'in hamileliğinin dokuzuncu ayında Unthi ve Mirdizu dağlarında koşturup dövüşürken hayal edemiyorum.

Prens Beauvan'la bir görüşmemiz oldu. Fransa'daki durum hakkında kendisiyle kısaca konuştum. Her ne kadar ülkemizin iyi bir dostu olsa da İtalya hakkında çok şey bilmiyor. Duce'nin yarın vereceği ve herkes tarafından beklenen söylev çok faydalı olacak ve ahvali tüm Avrupa'ya açık bir şekilde gösterecek.

26 Mart 1939

Faşist milislerin toplantısı. Geçtiğimiz yirmi yıl şüphesiz bedende izler bırakmış olsa da ruh hep enerjik ve istekli kalmayı sürdürüyor.

Duce'nin söylevi büyük etki bıraktı. Sadece Quadrumviri[33] bariz bir şekilde rahatsızdı, özellikle de de Bono. Bunu bilen Duce, de Bono'nun, "yaşlı bir aptal olduğunu, fakat aptallığın yaşından kaynaklanmadığını zira kendisinin hep bir aptal olduğunu, fakat şimdi yaşlılığıyla bu aptallığın doruğa çıktığını," söyledi.

Madrid'in düştüğü haberlerinin ardından Franco taarruza geçti. CTV de yarın harekete geçecek. Kızıllar direnmeyi bırakmayacak gibi görünseler de her şey fevkalade seyrediyor.

---

33 İlk Quadrumviri Mussolini, Bianchi, Balbo ve Bono'dan oluşuyordu. Bianchi 1926 senesinde tüberkülozdan öldü. (ç.n.)

27 Mart 1939

Duce'nin söylevine verilen tepkiler oldukça iyi. Hatta savaşın tüm zihinleri işgal ettiği Fransa'da bile konuşmanın hasmane yanlarından ziyade barışçıl yanları öne çıkarıldı. Duce bu sabah kendisine üç tatsız şey söyleyen Kral'a oldukça öfkelendi: (1) Kendisinin Arnavutluk politikamıza katılmadığı, zira "üç dört kaya parçası" için böyle bir riski almaya değmediği; (2) "Mazide Kral'ın bilgisi dışında Duce'ye İmparatorluk Mareşali unvanı verildiği vakit Kral'ın 'küçük düşürülmüş' olduğu ve Majesteleri'nin hâlâ içerlediği bu olayın bir benzerinin önüne geçmek için, Acquoarone'nin Mussolini'ye onursal bir unvan vermeyi teklif etmesinin kararlaştırıldığı"; (3) Bavyera Prensi Konrad'ın, Kral'a, Münih'in bazı kesimlerinde Mussolini'ye "İtalya Gauleiteri" dendiğini söylemiş olması. Duce, Kral'ın bu sözleri hakkında sert yorumlar yaptı. "Eğer Hitler bu kuşbeyinli Kral'la uğraşıyor olsaydı Avusturya ve Çekoslovakya'yı asla alamazdı," dedi. Kraliyetin Faşizmden hazzetmediğini, zira Faşizmin birleştirici bir parti olduğunu ve "kraliyetin, istediği her şeyi yapabilmesine olanak sağlayacak şekilde ülkenin, birinin diğerine karşı kullanılabildiği iki-üç kesime bölünmesini arzuladığını," söyleyerek sözlerine devam etti.

Askerlerimiz İspanya'da taarruza geçti. Taarruzun gidişatı gayet iyi.

28 Mart 1939

İngiltere Başbakanı Chamberlain'in Duce'ye yazmış olduğu mektupla ilgili Almanya Büyükelçisi'ne bilgi verdim. Bu mektuba tarafımızın barışı muhafaza etmek isteğinin teyit edildiği ve İtalyan çıkarlarının etkin ve somut bir şekilde tanınması talebimize vurgu yapıldığı bir yanıt vermeyi planladığımızı da ilave ettim.

De Ferraris, Jacomoni'nin imzasını taşıyan bir memorandumla birlikte Arnavutluk'tan döndü. Görünüşe bakılırsa Kral bir çeşit oyun peşinde. Teklifimize kendisinin cevabı evet iken, temsilcilerine hayır dedirttirdi. Her şeye karşın ok yaydan çıktı. Ya Zog'la birlikte yol alacak ya da ona karşı. Birçok sebepten, fakat özellikle de İtalyanların Avrupa'daki savaşı başlatan taraf olmasını istemediğimizden ötürü, şahsen ilk seçenekten yanayım, fakat Zog'un boyun eğmemesi durumunda güç kullanmak zaruri olacak.

Başkent Madrid'in düşüşüyle birlikte Kızıl İspanya'nın bütün şehirleri de onunla birlikte çöktü. Savaş sona erdi. Bu yeni ve müthiş zafer belki de Faşizmin bu zamana kadar kazandıkları arasında en büyüğü.

Hesse'yle ve Berlin ile Bükreş arasındaki paktı tasdik etmeye ve gerekliliğini savunmaya çalışan Romanya Diplomatik Temsilcisi'yle fazla önem arz etmeyen görüşmeler yaptım.

Madrid'in düşüşü dolayısıyla Piazza Venezia'da gösteriler oldu. Duce'nin keyfi oldukça yerinde. İspanya'yı gösteren sayfanın açık olduğu dünya atlasını işaret ederek, "Neredeyse üç yıldır bu şekilde açık, fakat artık bu kadarı yeter. Lakin daha şimdiden yeni bir sayfa açmam gerektiğinin bilincindeyim," dedi. Arnavutluk'u kastediyordu.

29 Mart 1939

Arnavutluk'la ilgili bir takım kararlar almak için Duce'yle iki görüşme yaptım. Kalabriya'ya gitmek için ayrılacak ve cumartesi dönecek olmasından dolayı meseleyi masaya yatırmakta ısrar etti. (1) Ordu, donanma ve hava kuvvetleri hazırlıklarına devam edecek ve cumartesi günü mücehhez olacaklar. (2) Jacomoni bu sırada Kral'a diplomatik baskı yapacak ve bunun etkilerini bize bildirecek. (3) Arnavut Kralı razı olmazsa savaş gemileri Arnavutluk kara sularına sevk edilecek ve Kral'a bir ültimatom verilecek. (4) Kral buna rağmen direnirse Arnavutluk'taki aşiretler isyana kaldırılacak ve ülkeye asker çıkarılacak. (5) Tiran'ın işgal edilmesini müteakiben Arnavut beyleriyle, başında şahsımın olacağı bir kurucu meclis tesis edilecek ve Arnavutluk tacı törenle İtalya Kralı'na takdim edilecek.

Kimse tepki göstermeyecek. Hatta Hırvatıstan'daki son gelişmelerle oldukça meşgul olan Yugoslavya bile. Bu sabah Yugoslavya'nın Roma Büyükelçisi Christic'le enine boyuna bir görüşme yaptık; kendisine Hırvatistan'la ilgili kapsamlı teminatlar verdim, fakat Arnavutluk hususunda geri durdum. Arnavutluk'un Yugoslavya'ya karşı kullanılmaması koşuluyla herhangi bir itiraz belirtmedi.

Badoglio, Arnavutluk harekâtına ilişkin onunla hemfikir olduğunu söylemek için Duce'yi görmeye gitti; tek tavsiyesi daha büyük çapta bir kuvvetin seferber edilmesi oldu. Harekâta bir tümen ve bir tank taburu daha ilave edeceğiz.

30 Mart 1939

Jacomoni beklenmedik bir şekilde öğleden sonra Roma'ya geleceğini bildirdi. Fakat uçağının motorundaki bir sorun sebebiyle Brindisi'ye mecburi iniş yaptığından ötürü başkente varması yarını bulacak.

Laval'ın konuşması herkes tarafından Fransızların tutumlarını sertleştirmelerinin tezahürü olarak kabul ediliyor. Duce'ye de telefonda böyle söyledim. Yanıtı, "Böylesi çok daha iyi, istediğim tam da buydu," oldu.

Bombelles Markisi'ni kabul ettim. Hırvatistan'dan fena haberler getirmiş. Ayrılıkçı hareket büyük bir hızla yayılıyor. Açıkça arz ettiği iki husus dışında ziyaretinin gerçek amaçlarını henüz tam olarak anlayabilmiş değilim: Ülkenin en saldırgan adamlarından biri olan Pavelić'le şahsi temaslarda bulunmak ve Hırvat kitleler arasında İtalya lehine güçlü bir kampanya yapacak araçlara sahip olmak. Duce'yle fikir teatisinde bulunduktan sonra ona pazar günü için yeni bir randevu verdim.

Almanya ve Polonya arasında son günlerde çok vahim bir hâl alan gerilim azalıyor gibi görünüyor. Bundan memnunum, zira Almanların harekete geçmesinin burada yıkıcı etkileri olurdu. Dünya Polonya'dan yana tutum sergiliyor. Bunun yanı sıra Almanlar üst üste bu tür adımlar atmamalı. Artık kendilerinin sözüne güvenecek herhangi birini bulmak zor. Tekrar tekrar teyit ettikleri Polonya'yla olan işbirliği anlaşmalarını sürdürmeye muvaffak olamazlarsa bundan böyle bütünüyle itibarsızlaşırlar.

Shiratori ve Oşima'yla görüştük, ittifak tekliflerini 2 Nisan'da sunacaklar.

31 Mart 1939

Aralarında Spoleto ve Suardo'nun da olduğu ekiple aşağı yukarı faydasız geçen uzun sohbetlerin ardından Pariani, Jacomoni ve Arnavutluk'a girecek kuvvetin komutanı olarak atanan Guzzoni'yle bir araya geldim. Yokluğunun şu an oldukça huzursuz olan Tiran'a belki de biraz sükûnet verecek olmasının dışında Jacomoni'nin Roma'ya gelmek için herhangi bir özel sebebi yokmuş. Kral Zog, Arnavutluk'un toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını resmen ve somut olarak ortadan kaldıracak olan antlaşmayı imzalamayı reddetmiş gibi görünüyor. Pariani, Arnavutluk sorununun kesin olarak tasfiye edilmesine imkân verecek böyle bir tutumu tercih ettiğini söyledi. Askeri harekâtı ve bunun diplomatik hamlelerle yakın bağlantısını masaya yatırdık. Böyle bir bağlantı mümkün görünüyor. Fakat Jacomoni, harekâtı yönetecek askeri yetkililerle görüşmesinin ardından, Arnavutluk'a girecek sefer kuvvetinin durumuyla ilgili rahatsız edici izlenimlerini bana aktarmak için öğleden sonra geri döndü. Tüm

çabalarına rağmen, Tiran'a girerek sürpriz etkisi yaratacak bir tabur tesis edecek kadar eğitimli motosikletli birimi bir araya getiremiyor gibi görünüyorlar. Çıkarma harekâtlarıyla ilgili de öngörülmemiş sorunlar çıkmışa benziyor. Bu esnada Tiran'dan gelen haberler Kral'ın direnmeye hazırlandığını teyit etmekte. Bu durum beni son derece rahatsız ediyor, zira Avrupa'nın diken üstündeki bu siyasi durumunda ilk kurşunu atmayı oldukça tehlikeli buluyorum. Roma'ya yarın dönecek olmasından ötürü Duce'nin aldığı kararlarda değişiklik yapmak mümkün olmasa da, Duce'yi beklerken Jacomoni'ye Arnavut Kralı tarafından kabul edilebileceğini düşündüğü bir antlaşma tasarısını hazırlaması talimatını verdim.

Charles bana Chamberlain'in Avam Kamarasında Polonya'ya desteğini ilan ettiği konuşmanın metnini getirdi. Ayrıca Fransa'nın inisiyatif alması durumunda Londra'ya giderek İtalya'nın Fransa'yla müzakereye oturmaya hazır olduğunu söyleyip söyleyemeyeceğini şahsı adına sordu. Ona Duce'yle konuştuktan sonra kendisine bir yanıt vereceğimi söyledim. Eğer Daladier'in demeci söz konusu olmasaydı bir an bile duraklamadan kendisine evet derdim.

Wieniava Leh-Alman münasebetlerinden söz etti. Barışçıl bir çözüm umuyorlar, fakat Almanlar her zamanki taviz vermez tutumlarını sürdürürlerse Lehler savaşacak. Wieniava Leh ordularının direnme olanaklarına ilişkin görüşünün yeterince iyimser olduğunu ifade etti.

1 Nisan 1939

Roma'ya geri dönen Duce'yle Jacomoni'nin de hazır bulunduğu bir ön görüşme yaptık. Arnavutluk'a sunulacak antlaşmanın genel hatlarını esastan ziyade teferruata dayanan, fakat Kral'ın zevahiri kurtarması adına etkisi olacak birtakım ufak değişiklikler yaparak onayladı. Bir doğulu için bunun anlamı büyük. Hazırladığımız eylem planının içeriği şu şekilde: Yarın Jacomoni elinde yeni antlaşmanın genel çerçevesiyle Arnavutluk Kralı'nın önüne çıkıp durumun artık ciddi olduğunu ona açıkça gösterecek. Kral kendisine sunulan teklifi kabul ederse, Arnavutluk'un artık İtalyan olduğunun sembolü olacak güçlü bir hava filosunun eşliğinde antlaşmanın imzalanacağı törene katılmak için Tiran'a gideceğim. Aksi takdirde perşembe günü Arnavutluk'un dört bir yanında askeri müdahâleyi derhâl gerekli kılacak isyanlar patlayacak. Bu durumda biz de cuma sabahı Arnavutluk'a çıkarma yapacağız.

Arnavutluk'un yeni diplomatik temsilcisi Sereggli öğleden sonra beni görmeye geldi. Görevine fırtınalı sularda başladığını itiraf etmek gerek. Bari'den geçerken askeri yığınağımızı görmüş ve orkestranın çalmaya hazırlandığını fark etmiş. Kendisiyle açık bir şekilde; arkadaşça fakat oldukça ciddi bir üslupla konuştum. Bana şahsının bizimle hemfikir olduğunu söyledi. Kral ve halk tarafından kabul edilebilecek bir çözüme varılabilmesi için zevahiri kurtaracak şekilde davranmamızı tavsiye etti. Ona, Duce'nin kendisini daha kesin ifadelerle uyardığı Palazzo Venezia'ya giderken eşlik ettim. Kral'ın antlaşmayı imzalamayı reddetmesi durumunda krizin kaçınılmaz olduğuna dair Duce'nin kendisini uyarması üzerine Sereggi, Arnavutluk Kralı'nı ikna etmek için Jacomoni'yle birlikte Tiran'a gitmeye karar kıldı. Müteakiben, elindeki Arnavutluk parasını bozduramadığı gerekçesiyle Jacomoni'den 15.000 lire borç aldı; rüşvetin ilk taksidi!

2 Nisan 1939

Muti, Roma'ya geldi ve Arnavutluk Kralı'nın bu süre zarfında teslim olmayı reddetmesi ihtimaline karşın önümüzdeki perşembe başkentte çıkacak olayları tertiplemesi adına onu kendisi kadar atılgan ve kibirli küçük bir grup adamla birlikte Tiran'a gitmesi için hazır ettim. Kraliçe'ye ve eğer doğmuş ise çocuğuna zarar gelmemesi; yalnızca geceleyin terör estirip sabah ormanlarda saklanarak askerlerimizin intikalini beklemesi ve bu esnada Zog'un direnişe geçebileceği Mati yolunu kesmeyi denemesi emirlerine kesin olarak riayet etmesi haricinde kendisine hareket serbestisi tanıdım.

Pavelić'le son derece gizli bir şekilde irtibat kurması için Bombelles Markisi'ne müsaade ettim. Duce, Hırvatlara yapılacak bir para yardımını hâlihazırda onaylamış olsa da, kafa yormakta olduğum propaganda hususunda kısa zamanda bir karara varacağım.

Büyükelçi Mackensen'i kabul ettim ve Duce'nin Chamberlain'e vereceği yanıt mektubunu dikkatine sundum. Ayrıca Japonların Üçlü İttifak'a yanıtlarını taşıyan Shiratori'yi de kabul ettim. Yanıtları genel olarak iyi. Lakin iki hususta çekince belirtiyorlar: (1) Japonlara göre ittifakın sadece Moskova'ya yönelik olduğunun Londra, Paris ve Washington'a bildirilmesi; (2) ve bir Avrupa savaşı durumunda Japonların gönderebileceği yardımın sınırlı olduğu beyanının antlaşmaya eklen-

mesi. İkincisi herhangi bir sorun teşkil etmiyor. Fakat ilkine gelince, böyle bir çekincenin paktın değerini düşürebileceğinden ötürü, bu çekincenin kapsamının açıklığa kavuşturulmasını istiyorum.

Belgrad da dâhil olmak üzere çeşitli başkentlerdeki tepkiler ılımlı. Öte yandan Christic ise daha gergin, fakat kendisine yöneltilen bir soruya verdiği yanıtta Arnavutluk meselesinin Roma ve Belgrad arasındaki iyi ilişkileri değiştiremeyeceğine kani olduğunu belirtti. Öncesinde Belgrad'a haber verilmeden herhangi bir adım atılmamasını ve Arnavutluk devletinin varlığının görünüşte bir şekilde muhafaza edilmesini salık verdi.

Bu sabah birbirleriyle çelişen birçok haber aldık. Jacomoni, Duce'nin ültimatomuna Arnavutların verdiği karşı teklifi bize telgraf çekti. Sereggi de telgrafla istifasını iletti. Durazzo ve Valona'dan İtalyan mültecilerin gemilere bindirilmesi sürecinin normal bir şekilde devam ettiği haberlerini aldık. Fortusi ve akşamüstü Tiran'dan gelen havacı Tesei, İtalyanların ülkeyi terk ediyor olmalarının Arnavutluk halkını dehşete düşürdüğünü belirtti. Sokakları doldurup ağlıyor, bu felaketi başlarına getirdiği için Kral Zog'u suçluyorlarmış. Duce telefon ederek tahliyeye ilişkin emrin akşam vakti verileceğini belirtti. Benim tavsiyemle bu öğleden sonra yüz kadar uçağın Durazzo, Tiran ve Valona üzerinde bir uyarı uçuşu yapmasında karar kıldı.

Saat 16.00: Jacomoni'den bir tegraf geldi. Görünüşe bakılırsa topyekûn teslimiyetin sorumluluğunu almayı arzu etmeyen Arnavut Kralı, direnme yahut pes etme kararının verilmesi için Bakanlar Kurulunun toplanmasını istiyor. Jacomoni oldukça doğru bir şekilde Kral'ın bu şekilde ültimatom koşullarının dışına çıktığını gözlemlese de yine de bilgi sağlamayı kabul etti.

Durum hakkında kendisini bilgilendirmeyi sürdürdüğüm Duce, harekâtın başlamasına yönelik emir verdi ve gidişatta herhangi bir gelişme olması durumunda bunun kamuoyuyla paylaşılmasına dair karar hakkını saklı tuttu.

Telgraf bürolarından, Tiran'dan İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na uzun şifreli mesajların gönderildiğini öğrendik. Bunları durduramayız. Lakin şifre gruplarındaki birçok hatanın yinelenmesi ve telgrafların geciktirilmesini emrettim. Chamberlain'in olanlara dair Avam Kamarasında gayet bizden yana bir açıklama yapmasına ve İngiltere'nin Arna-

vutluk'ta çıkarı olmadığını beyan etmesine rağmen zaman kazanmamız faydalı oldu.

Saat 19.00: Jacomoni gizli kodları yaktığını, donanma heyeti yetkililerine ülkeyi terk etmelerini bildirdiğini ve bütün büyükelçilik personelinin Durazzo'daki denizaltıya binmesi gerekebileceğini bildiren bir telgraf gönderdi. Duce, hava kuvvetlerinin şehirleri ve sakinlerini hedef almaması gerektiğini belirterek taarruz emrini yineledi.

Badoglio, Duce'ye gönderdiği bir mektupta askerî harekât planını tenkit etmiş; Mussolini buna aldırış etmedi. Kral, gönderdiği mektupta, Duce'nin dün kendisine ilettiği mesajı dikkate almakla beraber, Venedikliler ve Aragonluların bu ülkedeki geçmiş tecrübelerine dikkat çekerek Arnavutluk'a kalıcı bir şekilde yerleşebilme ihtimalimize dair şüphelerini belirtmiş. Görülen o ki kendisi Romalıların Arnavutluk'a oldukça kalıcı bir şekilde yerleştiklerini hatırlamıyor.

Saat 21.00: Macaristan ve Almanya büyükelçilerine Arnavutluk'u işgal etme kararı aldığımızı bildirdim ve bizi eyleme geçiren sebepleri bütünüyle anladıklarına ve ülkelerinin desteklerine ilişkin her ikisinden de güvence aldım. Müteakiben kabul ettiğim Yugoslavya Büyükelçisi Christic'i, bizimle Belgrad arasında bir kriz çıkarmaya yönelik Kral Zog'un manevraları hakkında bilgilendirerek, kendisine eylem ve hedeflerimizin kapsamına dair bütünüyle güvence verdim. Haberleri oldukça teslimiyetçi bir şekilde karşılamış gibi görünen kendisi çıkarken, "Böylelikle Zog'un sonu da Beneš'inki gibi olacak," dedi.

Nihayet Arnavutların teklifleri geldi. Pariani'yle müzakere yapmak istiyorlar. Lakin Pariani Almanya'da olduğundan dolayı buna imkân yok. Buna Guzzoni'ye tam yetkili bir temsilci göndereceğimizi söyleyerek yanıt verdik.

Eve saat 22.30'da döndüm. Yorgunum ve kendimi iyi hissetmiyorum. Özellikle de yarın birliklerimizin icra edecekleri çıkarma harekâtını gözlemlemek için uçacağımdan dolayı dinlenmek isterdim. Lakin yapacak bir şey yok.

Şafak vaktinde Kral Zog'un bir oğlu olduğunu söylediler. Bu çocuğun veliahtlığı acaba ne kadar sürecek?

[Ciano, Arnavutluk'a gitmek için uçakla Roma'dan ayrıldığından ötürü, 3 ve 4 Nisan tarihlerinde günlükte girdi bulunmamaktadır.]

5 Nisan 1939

Kral Zog'un terör estirmek için emirler verdiği haydutların ciddi tehdidi altında bulunan İtalyanların Arnavutluk'tan tahliyesi için iki gemiyi Valona ve Durazzo'ya göndereceğiz. Uluslararası kamuoyu şimdilik sakin, hatta öylesine sakin ki bizimle Zog arasındaki gerilimin farkında olmadıklarından ve Zog'un yardım isteyeceğini düşündüklerinden şüpheleniyorum.

Almanya'nın tutumu iyi. Ribbentrop, Büyükelçimiz Attolico'yla iletişime geçerek İtalya'nın bu başarısının Mihver'in gücünü artıracak olmasından ötürü Arnavutluk'u işgal kararımızı iyi karşıladığını bildirdi. Villani'den altı Macar tümeninin hâlihazırda teyakkuza geçirildiğini ve Sırplara baskı uygalama ihtiyacının ortaya çıkmasına karşın bunların Yugoslavya sınırına nakledilmeye hazır olduğunu öğrendik. Gereken süre 48 saat.

Ayrıca Pavelić'le tatmin edici bir görüşme yapmış olan Bombelles Markisi'ni gördüm. Şimdi Maček'le görüşeceği Zagreb'e gidecek ve bunun ardından Hırvatistan'daki propaganda kampanyasına vereceğimiz finansal destek meselesini masaya yatırmak için Roma'ya gelecek.

Duce'yi birkaç kez gördüm. Sakin, ziyadesiyle sakin ve Arnavutluk'a müdahâlemize hiç kimsenin karışmayacağına her zamankinden daha çok ikna olmuş durumda. Harekete geçmeye karar vermiş olan Mussolini, bütün dünya karşısına geçse bile durmayacak. Bunu, aceleyle Tiran'a giderek Zog'un emrindeki küçük kuvvetlerle direnişe geçeceğine dair izlenimimizi teyit eden Muti'ye de yüksek sesle tekrarladı. Duce, düşünüp taşınmak için 24 saat süre isteyen Kral'a bizzat telgraf göndererek ona ültimatomun süresinin 6 Nisan Perşembe günü saat 12.00'de dolacağını bildirdi.

6 Nisan 1939

Yugoslavya Büyükelçisi Christic'ten bir başka randevu talebi. Acil ve önemli bir şey söylemek istiyor gibi görünüyordu. Bunun Yugoslavya'nın tutumunda bir değişiklikle alakadar olmasından korkmuştum. Aksine, eylemimiz ve geleceğe ilişkin programımızın açıklığa kavuşması adına bazı yeni taleplerde bulundu. Kendisine zeytin dalı uzattım. Söylediklerimden memnun kalarak Belgrad'a telefon etti.

7 Nisan 1939

Sabaha karşı saat 04.00'te uyandım. Starace, Zog tarafından Duce'ye gönderilen bir telgrafı da içeren birçok mesajla holde beni bekliyordu. Arnavut Kralı askeri bir mutabakata varma kararını bildirerek müzakerelere başlamayı talep etmiş. Kendisinin bu telgrafını temsilcilerini Guzzoni'ye göndermesini söyleyerek yanıtladık. Oldukça sıradışı bir şekilde tüm gece ayakta kalan Duce, elimde bunlara dair bir şey olmadığından ötürü arz etmek durumunda olmadığım haber ve açıklamaları duymak istedi.

Son birkaç gündür pek garip davranan askeri ataşemiz Gabrielli, telgraf çekerek Zog'un emrinde kırk beş bin adam olduğunu bildirdi. Bence abartıyor.

Saat 06.00'da uçakla yola çıktık. Hava sıcak ve durgun. Buti, Vitetti ve Pavolini de benimle geldiler. Saat 07.45'te Durazzo'ya vardık. Güzel bir manzara vardı. Savaş gemilerimiz dingin ve heybetli körfezde duruyor, bu sırada motorbotlar, mavnalar ve römorkörler limana girmiş, birliklerimizi karaya çıkarıyordu. Deniz ayna gibiydi. Kırlar yeşil, yüksek ve devasa dağlar karla kaplıydı. Durazzo'da sadece birkaç kişi gördük. Lakin Arnavutlar direniyor olmalı, zira bir kısmı kömür çuvallarının ardına siper alıp iskeleyi savunan Bersaglieri müfrezelerini ve şehri kuşatmak için tek sıra hâlinde hızla tepeyi tırmanan diğer birliklerimizi gördüm.

Bazı pencerelerden tek tük ateş açılıyordu. Tiran'a doğru yoluma devam ettim. Sokaklar terk edilmiş ve savunmasızlardı. Başkentteki kalabalık sokaklarda hayli sakin bir şekilde ilerliyordu. Büyükelçiliğimizde barikat kurulmuştu. Binanın çatısında üç renkli bayrağımız, avludaysa birçok araç vardı. Tehlike durumunda buranın yukarıdan kolayca savunulabileceğine kani olduğumdan emirlerimi bu doğrultuda verdim.

Bilhassa uluslararası bir tepki olmayışından ötürü son derece memnun olan Duce'ye rapor verdim. Dostane bir ziyaret esnasında Lord Perth'in bana verdiği memorandum sanki kendi bürolarımızdan biri tarafından hazırlanmış gibiydi.

Öğleden sonra her şey değişti. Zog'un gönderdiği müzakerecileri kabul eden Guzzoni, Duce'nin emretmiş olduğu şekilde devam etmek yerine her şeyi altı saatliğine askıya aldı. Bu gecikmenin ciddi sonuçları olabileceğinden dolayı Duce öfkeden çılgına göndü. Politik manevramızı sürdürebilmek için başkente ulaşmamız gerekiyor. Duce, Valle va-

sıtasıyla ilerleyişin sürmesini emrettiyse de bu esnada bir gün kaybettik ki, bu da Fransız basınının alışılageldik çirkefliğiyle İtalyanların Arnavutlar tarafından bozguna uğratıldığını yazmasına neden oldu. Telgraf çeken tek kişi İtalyanlarla birlikte büyükelçilikte saklanan Jacomoni. Aktardığı bilgi kendisinin kaderiyle ilgili artan bir endişeye sebebiyet veriyor; haydutlar kraliyet sarayını talan ediyor ve büyükelçiliği tehdit ediyormuş. Duce çok gergin. Gece boyu sürekli telefon ederek verme imkânımın olmadığı bilgileri istedi. Ancak sabahın erken saatlerinde Jacomoni'den şehrin sakinleştiği bilgisi geldi, fakat Guzzoni'nin ilerlemesine dair elimizde hiçbir bilgi yok.

8 Nisan 1939

D'Aieta bu sabah saat sekizde telefon ederek Jacomoni'nin Tiran'daki havaalanının kullanılabileceğine ilişkin her türlü güvenceyi verdiğini söyledi. Derhâl ayrılmaya karar verdim ve bunu kararımı onaylayan Duce'ye de söyledim. Arnavutluk başkentine doğru ilerleyen zırhlı bir intikal kolunun üzerinden uçarak saat 10.30'da Tiran'a vardım. Öncü unsurlarımız şehrin kapılarında hazırdılar. Havaalanında birçok paraşütçü birimimizle birlikte Valle, Guzzoni ve Jacomoni'yi buldum. Hepimizi güçlü bir hissiyatın ele geçirdiğini kabul etmeliyim. Guzzoniyi gördüm, yaşanan gecikmelerin sebeplerini açıkladı: Çıkarma esnasındaki aksaklıklar, uygunsuz yakıt ve son olarak radyo operatörlerinin istenilen düzeyde olmamalarından kaynaklanan iletişim güçlükleri. Şimdiki durum ise fevkalade. Bana gelip bağlılıklarını beyan eden pek çok Arnavut heyetini kabul ettim. Buna karşılık, Arnavutluk'un bağımsızlığına saygı gösterecek olan İtalya'nın, ülkenin siyasi gelişiminin yanı sıra halkının da toplumsal ve sivil alanlardaki ilerleyişini garantiye alacağını söyledim.

Zog'un Yunanistan'a kaçtığı haberi dağlarda karşılaşabileceğimiz herhangi bir mukavemete dair korkularımızı ortadan kaldırdı. Aslına bakılırsa silahlarını büyükelçilik binasındaki bahçeye bırakan Arnavut askerleri hâlihazırda kışlalarına dönüyorlar. Askerlere ve özellikle de subaylara iyi muamele edilmesi noktasında talimat verdim. Düzenin ve sivil yaşamın normal ritminin yeniden tesis edilmesi yönünde bir takım adımlar attım. Zog'un hapse attırdığı bütün siyasi tutsakların serbest bırakılmasını emrettim. Bu tutsaklar yüz yıl hapse mahkûm edilmişlerdi.

Fakirlere para dağıttım. Arnavutların talepleri hakkında kesin bir fikre sahip olmak ve ülkenin yeni yönetim biçimine dair kararlar alabilmek için Tiran'ın en önemli şahsiyetleriyle fikir teatisinde bulundum. Rütbeli ve rütbesiz askerlerimizin arasına karıştım, hepsini teşebbüsümüzden gurur duyar hâlde buldum.

9 Nisan 1939

Duce'ye danışmak ve kendisine bir rapor sunmak için Roma'ya döneceğim. Birçok Arnavut havaalanında şahsımı kayda değer bir samimiyetle karşıladı. Bana Arnavut bayrakları verip karşılığında İtalyan bayrakları istediler. Başkent Tiran bu sabah İtalyan bayraklarıyla kaplı.

Duce mutlu. Verdiğim raporu dikkatle dinledi ve General Guzzoni'ye bir tebrik telegrafı gönderme kararı aldı. General bunu gerçekten hak ediyor.

Duce, Arnavutluk'un yeni anayasal düzeninin inşasına ilişkin pek de iyi bulmadığım bir naiplik projesi hazırlamış. Bu kanaatimi ona da söyleyerek kendi planımı şu şekilde açıkladım: 12 Nisan'da bir hükümet konseyi kurulacak ve bu konsey iki ülkenin birleşmesini ve Kral III. Vittorio Emanuele'e Arnavutluk tacının takdim edilmesini oylayacak kurucu meclisi toplayacak. Teklifimi prensipte onayladı. Öğleden sonra buna yönelik hazırladığım belgeyi bazı hukukçular ile teknik hususlarda uzman olan Buti, Vitetti ve diğerleriyle birlikte masaya yatırdım. Hepsi bu şekilde hareket ederek bir yandan Arnavutluk'a sahip olurken öte yandan zevahiri kurtarıp bunun bir işgal gibi görünmemesini sağlayacağımız noktasında hemfikir. Bunda fayda var, zira İngiltere'yle yaşadığımız gerilim, bu sabah Lord Peth'le yapmış olduğumuz görüşmenin ardından düşüyor gibi görünüyor." Yugoslavlar ise bize sadece sınırsız bir korkuyla açıklanabilecek bir dostlukla yaklaşmaktalar. Durumun Yunanlar için de aynı olduğu söylenebilir.

10 Nisan 1939

Geçtiğimiz gün hazırladığımız tasarıyı Duce'yle birlikte gözden geçirdik. Resmiyetteki birkaç değişiklik dışında onay verdi. Programımız şu şekilde: Kurucu meclis ayın 12'sinde Tiran'da toplanacak, Yüksek Faşist Konsey ayın 13'ünde Roma'da bir araya gelecek, ben ayın 15'inde mecliste söylev vereceğim ve ayın 16'sı Pazar gününde hadise sebebiyle muazzam bir ulusal kutlama yapılacak.

Diğer memleketlerde aleyhimizde hâsıl olan tepkiler hafiflemeye başladı. İngilizlerin protestoları bizden ziyade İngiliz kamuoyunu yatıştırmaya yönelik.

Arnavutluk'tan gelen haberler güzel; askeri işgal plana uygun şekilde ilerleyip herhangi bir engelle karşılaşılmadan sürüyor.

11 Nisan 1939

Mecliste yapacağım konuşmayı hazırlamaya odaklandım. Batılı Güçler'den gelen tepkiler hafifliyor; yarınki seremoni, nihayetinde bütün bu Arnavutluk meselesinden yakalarını kurtarmaktan başka bir şey istemeyen demokrasilere aradıkları bahaneyi sunacak.

Duce'nin altı milyonluk Müslüman tebamız için Roma'ya bir cami yaptırma kararını Pignatti'ye ilettim. Kendisi, Maglione'yle konuştuktan sonra, Vatikan'dakilerin bu fikir karşısında dehşete düştüğünü ve bunu 11 Şubat 1929 tarihli Vatikan Antlaşması'nın birinci maddesine aykırı bulduklarını rapor etti. Lakin Duce kararını verdi ve bu karar, Kilise karşıtı politikaların her daim başını çeken Kral tarafından da destekleniyor. Şahsen ben böyle bir şeyi gerekli bulmuyorum, bir cami inşa edilecekse de bunun Afrika'daki topraklarımızla sahici bir köprü teşkil eden Napoli'ye yapılmasını tercih ederim. Bu işin Arnavutlarla olan ilgisi noktasında ise onların Tanrı tanımaz bir halk olduklarını ve maaşlarına zam yapılmasını bir camiye tercih edeceklerini hatırlamalıyız.

12 Nisan 1939

Saat 10.30'da uçakla Tiran'a vardım. Havaalanında beni yeni Arnavut hükümetinin üyeleri karşıladı. Verlaci'yi tanımıyordum. Eğer onu tanıyor olsaydım kabine üyeliğine karşı çıkardım. Oldukça suratsız bir adam ve bize büyük rahatsızlık verecek. Kalabalık beni coşkuyla karşıladı; özellikle de lise öğrencileri arasında olmak üzere belirli bir soğukluk söz konusu. Roma selamı vermek için ellerini kaldırmaktan hoşlanmadıklarını gördüm ve arkadaşlarının teşviklerine rağmen bunu açıkça reddedenler oldu.

Lakin işler göründüğü kadar pürüzsüz ilerlemiyor. İtalya'yla birleşmeye karşı büyük bir muhalefet var. Herkes, Savoy Hanedanı'ndan bir prensin veya benim Arnavut Kralı olmamızda mutabık. Fakat Arnavutluk tacını III. Vittorio Emanuele'e vermenin ülkenin bağımsızlığının sonu anlamına geldiğini anlıyorlar. Arnavutluk'un ileri gelenleriyle uzun

tartışmalarım oldu; bunların arasındaki en inatçıları Katolik rahipler tarafından tahrik edilen Scutariler, fakat yanımda getirdiğim Arnavut paralarını dağıtarak umumî efkârı yatıştırmaya muvaffak oldum. Her şeye karşın, kurucu meclisin toplantısı esnasında işler iyi gitti; İtalya'yla birleşme yönünde oybirliğiyle karar alındı ki, bu da oldukça coşku verici. Bu kararlarını bildirmek için bana bir heyet gönderdiler. Büyükelçilik binasının balkonundan Arnavutlara hitap ettim ve bu kararın ne maddede ne de manada Arnavutluk'un istiklaline tesir edeceğini belirttiğimde bilhassa başarı sağladım. Lakin bu vaatlerimin sadece halk üzerinde etki ettiklerini söylemeliyim, zira bazı vatanseverlerin öfkeyle tutuştuklarını ve gözlerinden yaşların süzüldüğünü gördüm. Bağımsız Arnavutluk bundan böyle tarihe karışmıştır.

13 Nisan 1939

Roma'ya döndüm ve derhâl Palazzo Venezia'ya gittim. Duce çatıda uçak-savar testlerini gözlemliyordu. Hızlı adımlar atılarak Arnavutluk'taki Dışişleri Bakanlığı'nın tasfiye edilmesini istiyor. Bu görüşüne katılmıyorum. Dünyanın geri kalanını karşımıza almak istemiyorsak kademeli bir şekilde ilerlemeliyiz. Şimdiye kadar güç kullanmak durumunda kalmadığımızdan işler tereyağından kıl çeker gibi ilerledi, fakat yarın kalabalıklara ateş açmaya başlarsak dünya kamuoyunu yeniden harekete geçiririz. Öte yandan, bitmek tükenmek bilmez şaibelere yol açmadan, işleri yasal bir çerçevede kabul ettirebilmemiz için Dışişleri Bakanlığı'na ihtiyacımız var.[34] Onunla işimiz bittikten sonra bakanlığı hızla tasfiye edebiliriz. Arnavut hükümetinin başkanına, İtalya Dışişleri Bakanlığı'na bağlı ve Benini'nin müsteşarı olarak atanacağı bir Arnavutluk İşleri Müsteşarlığı oluşturulmasını teklif ettim. Kamu işleri programının hızla icra edilebilmesi için bu pozisyona özellikle teknik bir uzman istiyorum. Ancak böylelikle insanları kendimize bağlayabilir ve ülkenin ileri gelenlerinin otoritesine duydukları güveni ortadan kaldırarak, bu kişilerin yapmaya muvaffak olamadıkları veya yapmak istemedikleri şeyleri sadece bizim yapabileceğimizi kendilerine gösterebiliriz.

Yüksek Faşist Konsey yasanın onaylanması için akşamleyin kısa bir oturum gerçekleştirdi.

---

34 Arnavutluk Hükümeti'nin yabancı hükümetler tarafından tanınması kastediliyor. (ç.n.)

14 Nisan 1939

Bakanlar Kurulu toplantısı. Müteakiben, öğleden sonra Duce'ye gönderdiğim konuşmam üstünde çalıştım. Birkaç değişikliğin ardından konuşmam hakkında, "Parlamento tarihindeki en iyi konuşmalardan biri olacak," dedi.

Yugoslavya Diplomatik Temsilcisi'ni kabul ettim. 22 Nisan Cumartesi günü Markoviç'le birlikte Venedik'te görüşmek adına mutabık kaldık.

Alman Hava Kuvvetleri Komutanı Göring geldi. Kendisini tren istasyonunda karşılayıp Villa Madama'ya kadar eşlik ettim. Yolda Mihver'in kudretli durumuna vurgu yaptı ve Polonya'yı amansızca tenkit etti.

15 Nisan 1939

İçlerinden bir kısmına depresif bir hava hâkim olan Arnavutlar geldi. Duce onları Palazzo Venezia'da kabul ederek kendilerine hitap etti. Mussolini konuşurken ondan "bağımsızlık" kelimesini duymak için gergince beklediklerini fark ettim, fakat bu kelime telaffuz edilmedi ve müteessir oldular. Jacomoni de daha sonra bu tespitimi tasdik etti.

Meclisteki konuşmamı yaptım. Son derece başarılı oldu. Müteakiben senato hızlı ve ehemmiyetsiz bir oturum gerçekleştirdi.

Son olarak, Göring ve Duce'yle Palazzo Venezia'da bir araya geldik. Görüşmenin kaydı tutuldu. Roosevelt on yıllığına barış öneren bir teklif göndermiş. Önce Duce bu mektubu okumayı reddetti, sonra mektubu, "İlerleyen felcin bir sonucu"[35] olarak yorumladı.

16 Nisan 1939

Arnavutluk tacının İtalya Kralı'na takdim edileceği tören Kraliyet Sarayı'nda gerçekleşti. Quirinal'ın muazzam salonlarında kaybolmuşa benzeyen Arnavutların üstünde depresif bir hava vardı. Verlaci, tacın takdimi esnasında dile getirmek durumunda olduğu ve inanmadığı sözleri bitkin bir şekilde telaffuz ederken bilhassa depresif görünüyordu. Kral kararsız ve titrek bir sesle konuştu; şüphesiz, kendisi hitap

35 Amerika Birleşik Devletleri'nin 32. başkanı olan Franklin Roosevelt, 1921 yılında o dönemde çok büyük bir salgın hâlinde olan çocuk felcine yakalanmıştır. Hastalığı yenmesine karşılık bacaklarına inen felç yüzünden yaşamının geri kalan bölümünde bir daha yürüyememiştir. (ç.n.)

ettiği kişiler üstünde etki bırakan bir konuşmacı değil. Dağlarda yaşayan savaşçı bir millet olan Arnavutlar, Mussolini'nin devasa bronz heykelinin yanındaki altın kaplamalı devasa sandalyede oturan küçük adama hayret ve çekingenlikle bakıyorlardı. Bütün bunların ne anlama geldiğini anlayamıyorlar.

Arnavutların mevcut hâleti ruhiyeleriyle ilgili Duce'yle konuştum. O da durumun farkındaydı. Arnavutluk'a içleri rahat dönmelerini sağlayacak şekilde bugün kendileriyle ulusal bağımsızlıkları hakkında konuşacağını söyledi.

Biri Silahlı Kuvvetler Bakanlığı'nda, öteki ise Palazzo Venezia'da olmak üzere Göring'le iki uzun görüşmem oldu. Bunlardan ikincisi kayıt altına alındı. Hazırlıklarının büyük bir dikkatle sürdürüldüğü savaştan çokça bahsetse de, gördüğüm kadarıyla en azından birkaç yıllığına barışın kapılarını kapamış değil. Beni en çok rahatsız eden şey, Polonya'yla ilişkilerinden bahsederken kullandığı üslup oldu. Bu bana bilhassa Almanların mazide Avusturya ve Çekoslovakya'dan bahsederken kullandıkları üslubu anımsattı. Almanlar bu kez de aynı şekilde davranabileceklerini sanıyorlarsa yanılıyorlar; Polonya'yı şüphesiz istila ederler, fakat Lehler çetin bir mücadele vermeden silahlarını bırakmayacaklardır.

17 Nisan 1939

Göring'e istasyona kadar eşlik ettim. Kendisi özellikle de benimle ve Duce'yle gerçekleştirdiği temaslar dolayısıyla Roma'ya yaptığı ziyaretten oldukça memnun ayrıldı. Genel olarak konuşmak gerekirse izlenimler Almanya'nın bile barışı sürdürmek istediği yönünde. Tek bir tehlike var: Polonya. Etkilendiğim şey söyledikleri değil, fakat Varşova'dan bahsederken kullandığı aşağılayıcı tondu. Almanlar, Polonya'ya da öteki yerlere girdikleri gibi muzaffer bir şekilde girebileceklerini düşünmemeliler; zira saldırıya uğramaları durumunda Lehler direnecekler. Duce'nin de durum hakkındaki tahlili bu şekilde.

18 Nisan 1939

Tren istasyonunda Macarları karşıladık. Teleki, Duce'nin üstünde iyi bir izlenim bıraktı. Czaky ise göründüğü gibi: küçük ve mağrur. Ruhen ve fiziken güçsüz biri olmasına rağmen sürekli kahramanlık rollerine bürünmesi rahatsız edici.

İlk görüşme öğleden sonra gerçekleşti. Sıradışı bir şey olmadı. Czaky durumu detaylarıyla izah ederek sözlerine Alman aleyhtarı bir hava vermeye çalıştı. Her şey bir yana, dönüp dolaşıp lafı Slovakya'ya getiriyor; Almanya'nın Slovakya'yı Budapeşte'ye armağan edebileceğini umuyor veya böyle düşünerek kendini kandırıyor.

Herhangi bir önem arz etmediğinden dolayı görüşmeyi özetlemek faydasız olacaktır. Duce'nin de ifade ettiği gibi, "Masadaki tek eksik bir şişe şaraptı."

Benini'yle birlikte Arnavutluk'taki eylem planlarımızı oluşturmaya başladık. Hükümleri ve fikirleri berrak bir aksiyon adamı olması dolayısıyla onunla iyi işler çıkaracağımıza inanıyorum. Duce'nin de kendisiyle ilgili izlenimleri iyi.

19 Nisan 1939

Macarlarla yaptığımız hemen hemen verimsiz görüşmeler devam ediyor. Czaky'nin argümanları gittikçe daha bitmek bilmeyen ve faydasız bir hâl almakta. Malum olanları söylemekte ısrarcı olan kendisi bunları üstelik bir de sanki büyük önem arz ediyorlarmış gibi telaffuz ediyor. Mussolini onu, "Bir saman yığınının üstünden atlamak için uzun mesafe koşan" birine benzetti.

İngiltere Büyükelçisi Perth'le görüşme. İngilizler "Arnavutluk Kralı" unvanıyla ilgili birtakım sıkıntılar çıkarıyor. Perth'le, hanedan değişiminin ülkenin iç işi olduğu ve buna kimsenin müdahâle hakkı olmadığı görüşünü savunduğum hararetli konuşmalar yaptık.

20 Nisan 1939

Roosevelt'in mesajına istinaden verdiği tartışmalı söylevin ardından Palazzo Venezia'ya giden Duce'ye eşlik ettim. Kendisine, Almanların Polonya'ya taarruzlarının an meselesi olduğuna dair Attolico'nun verdiği pek mühim raporu gösterdim. Gerçekleşmesi durumunda bu savaş anlamına gelir; dolayısıyla vaktinde bilgilendirilmeye hakkımız var. Kendimizi ve şaşkınlığa düşmemesi için kamuoyunu hazırlamalıyız. Attolico'ya Ribbentrop'la yapacağım görüşmeyi hızlandırmasına yönelik talimatlar verdim.

Öğleden sonra, Macarlarla üçüncü ve şükür ki sonuncu toplantımı yaptım. Teleki ağzını neredeyse açmadığından dolayı toplantıyı

Czaky'yle gerçekleştirdiğimizi söylemek yanlış olmayacaktır. Czaky hakkındaki intibam gittikçe olumsuzlaşıyor. Bugün, oldukça laubali bir şekilde Hitler'in deli olduğunu söyledi. Tespitini Hitler'in gözlerindeki bakışlara dair gözlemlerine dayandırdı. Üstelik bu absürd şeyleri büyük bir eminlikle dile getirdi. Bu haddini bilmez zatın Macaristan'ın Guido Schmidt'i olmayacağını umuyoruz.

Duce'nin duruma dair değerlendirmeleri şu şekilde: (1) Barışı birkaç yıl daha sürdürmek isteyen İtalya ve Almanya bu doğrultuda ellerinden gelen her şeyi yapmaktadır. (2) Macaristan Mihver politikası icra etmektedir ve etmeye de devam edecektir. (3) Kimse Yugoslavya'yı parçalamak istemediği gibi *status quo*'nun muhafazası için çaba gösterilmektedir. Lakin, Yugoslavya'nın dağılması söz konusu olursa İtalya'nın Hırvatistan'daki çıkarları öncelik arz eder. (4) Macaristan, Slovak sorununu yakından izleyecek ve Almanya'nın isteklerine aykırı hiçbir şey yapmayacaktır.

21 Nisan 1939

Bugünü bilhassa Arnavutluk meseleleriyle uğraşarak geçirdim. Arnavutluk'un Belgrad'daki eski diplomatik temsilcisi Sthyka'yla görüştüm. Anavatanlarıyla birleşmek düşüncesine heves duyan, maneviyatları kuvvetli ve fiziken güçlü 850.000 Kosovalı Arnavut hakkında bilgi verdi. Sırplar bu hususta paniğe kapılmış gibiler. Şimdilik bu sorunun ilgimizi çektiğinin hayal bile edilmesine izin veremeyiz; daha ziyade, Yugoslavlara bu hususta bir doz yatıştırıcı vermemiz gerek. Daha sonra Kosova meselesine müdahil olmamız icap edecek; bu da Balkanlar'da Arnavutların ilgisini çekecek bir "Irredantist"[36] sorunu canlı tutarak Yugoslavya'nın sırtına saplanmış bir hançer olacak.

Öğleden sonra gerçekleşen Bakanlar Kurulu toplantısında Arnavutluk müsteşarlığının 430.000.000 lirelik bütçesi onaylandı. Vaziyetten memnunum. Bu miktara epey karşı çıktıysam da büyük çaptaki eylemlerimize devam imkânı vereceğine ikna oldum.

---

36 İrredantizm, İtalyanca kökenli bir sözcük olup dil, din, soy ve kültür birlikteliği olduğu hâlde herhangi bir devletin sınırları dışında yer alan halk ile söz konusu devletin birleşmesi fikridir. Etimoloji sözlüğünde bu kavram, "yabancı ülke topraklarındaki soydaşları gerekçe ederek yayılma siyaseti" olarak belirtilmektedir. (ç.n.)

Göring'in İspanya'ya yapacağı ziyaretten önce gerçekleşecek olan İspanya seyahatimi tartışmak için Viola'yla bir araya geldim. Göring'in bizden önce oraya gitmesi İtalyanlar üstünde kötü bir etki bırakır.

Palazzo Venezia'da Lord Perth'le görüştüm. Duce kendisine oldukça nazik davrandı. Sanırım artık ondan hoşlanıyor. Onun yerine İngiltere'nin Roma Büyükelçisi olacak kişinin itimatnamesini "Arnavut Kralı" unvanı belirtilmediği müddetçe kabul etmeme kararı aldık.

22 Nisan 1939

Markoviç'in ziyareti sebebiyle Venedik'teyim. Halk tarafından sıcak bir şekilde karşılandım. Arnavutluk meselesinin bu Adriyatik kentinde özel bir etkisi olduğu açık. Markoviç üstümde iyi izlenimler bıraktı. Kibar, ölçülü ve ılımlı bir adam. Kariyer sahibi bir diplomatın tüm özelliklerini barındırıyor. Venedik'e gelişi şahsı adına büyük bir olay. Bu kendisinin bir temsilci olarak ilk kez yurt dışına çıkışı. Alkışlar, bayraklar, bandolar ve bahar vaktindeki güneşle yıkanan büyülü Venedik ruhuna derinden tesir etti.

İlk görüşmemiz oldukça iyi geçti. Ben kendisinin mantıklı ve anlayışlı bir insan olduğunu derhâl kavradım, hâlbuki mantıksız ve evhamlı biri olan Indelli bizi Yugoslavların aslında mevcut olmayan bir galeyana kapıldıklarına inandırmıştı; kamuoyunun bazı unsurlarında böyle bir galeyan söz konusu olsaydı bile bu sorumlu çevrelere ulaşmamış. Görüşmemizde şu hususları ele aldık:

Arnavutluk: Bu ülkeye asker gönderme sebeplerimiz de dâhil *fait accompli*[37] kabul edildi. Kuzeydeki Durazzo-Tiran hattının ötesine yüksek sayıda asker göndermeme kararımız takdir gördü. Tarafımız adına Yugoslavya'ya Kosova'yla ilgilenmediğimize ilişkin teminat verildi.

Almanya: İç politikadan kaynaklı sebepler dolayısıyla şu an Anti-Komintern Paktı'na katılmamakla beraber, böyle bir müdahiliyete ilişkin bütün ihtimalleri ortadan kaldırmayan Mihver İttifakı üyesi ülkeler arasında gittikçe artacak bir işbirliği olacak.

23 Nisan 1939 [22 Nisan tarihli girdinin devamı]

Herhangi bir İngiliz güvencesi reddedilecek. Yugoslavya için siyasi formül: Çatışma durumunda silahsızlandırılacak ve İtalya ile Alman-

---

37 Oldubitti. (ç.n.)

ya'nın ekonomik desteği sağlanacak. Mihver'in içine çekilecek ve temelde Roma'nın ekseninde olacak.

Macaristan: Markoviç'in açık ve sert bir şekilde eleştirdiği Romanya'yla olan ilişkilerimizden ödün verilmeden münasebetlerimiz aşamalı bir şekilde iyileştirilecek.

Milletler Cemiyeti: Artan bir kayıtsızlık gösterilecek.

Ziyaret genel olarak muhteşem sonuçlara gebe kaldı. Görüşme sonunda yaptığımız basın açıklaması gazetecilerimizi oldukça memnun ederken Fransız ve İngiliz gazetecileri ise oldukça mutsuz etti ki, onların bu mutsuzluğu da ahvalin iyiliğinin bir kanıtıydı. Markoviç onu görmeye gelen herkesin üzerinde iyi bir intiba bıraktı; belki daha alçakgönüllü ve fiziksel olarak daha çekici olmasından dolayı Stoyadinoviç daha da çok sevildi. Kelini saklamaya oldukça dikkat eden Markoviç bu amaç için şakaklarındaki saçlar ve ensesindeki kılların tamamını seferber ediyor. Saçlarının Arnavut krizi esnasında seferber olan Yugoslavlar gibi olduğunu söyledi.

Roma'ya dönüşümün ardından, oldukça memnun olan Duce'ye bir rapor verdim. Benden gelen bir talep doğrultusunda hareket eden Jacomoni, Arnavutlar ve İtalyanların eşit sivil ve siyasi haklara sahip olacakları antlaşmayı onayladı. Bu husus çok önemli, aslına bakılırsa ilhakın kendisi kadar önemli.

24 Nisan 1939

Birçok diplomatı ve bilhassa Varşova'daki muhalif gazetelerde yayınlanan makalelere basınımızın verdiği güçlü tepkilerden şikâyet eden Polonya Büyükelçisi'ni kabul ettim. Böyle şeylerin üstünde durmaya değmediğini söylüyor; belki de haklıdır.

Nadiren gördüğüm basiretli bir beyefendi olan Hollanda Diplomatik Temsilcisi benimle garip bir sohbet etti. Bana Avrupa'nın akıbetinden endişeye düştüğünü söyledi. Aldığı duyumlara göre biz ve Almanlar Avrupa'yı aramızda bölüşmeye karar vermişiz; Hollanda da Almanya'ya ait olacakmış. Bana bunların doğru olup olmadığını sordu. Gülerek bunların aslı astarı olmadığını söyledim ve ardından Duce'ye Hollandalıyla aramızda geçen konuşmadan bahsettim. Pek bir hoşuna gitti. Bunlar, her ne kadar biraz aptal ve oldukça ürkek bir yetkilinin düşenceleri olsa da, dünyada yayılmakta olan hâleti ruhiyeye ışık tutuyorlar.

Tiran'dan dönen Starace ve Benini, gördükleri her şeyden heyecan duyduklarını söyleyip Arnavutluk'un gerçekte kendilerinin düşündüğünden çok daha iyi olduğunu kabul ettiler.

Forzano'nun *Sezar*'ını görmek için operaya gittim. Gösterime Duce de katıldı. Ne de olsa mutfakta emeği geçti; birkaç yıl önce şahsım aracılığıyla Forzano'ya operanın senaryosunu göndermişti. Doğruyu söylemek gerekirse operayı kötü buldum, orijinallikten ve teknikten yoksundu. Ne haz verici ne de ilgi çekiciydi. Bunun yanı sıra dalkavukluk kontrollü icra edilmesi gereken bir sanattır. Farzono, Duce'yi Sezar'la özdeşleştirmekte şüphesiz fazla ileri gidiyor. Öte yandan her şeyin kontrolünden çıkmasına izin vermesi, sonuçta istediklerinin tam tersinin ortaya çıkmasına neden olmuş.

25 Nisan 1939

Berlin'den, Japonların Üçlü İttifak'la ilgili çekincelerini hâlâ muhafaza ettikleri haberini aldık, dolayısıyla ittifakın imzası süresiz olarak ertelendi. Bugün Forli'de olan Mussolini'ye telefon ettim, vaziyetten memnun olduğunu bildirdi. Aslına bakılırsa bir süredir Japonların ittifaka katılmasının faydasından çok zararı olacağına inanıyordu. Müşterek politikaları görüşmek için ayın altınsında Kuzey İtalya'daki bir şehirde von Ribbentrop'la bir araya geleceğim.

François-Poncet benimle İtalyan-Fransız ilişkilerinden konuşmak için bir ticaret antlaşmasını bahane etti. Baudouin'le müzakere edildiğini fakat daha sonra bu müzakerelerin kesildiğini Duce'den öğrenen Lord Perth tarafından bu hususta bilgilendirildiğini söyledi. Fransız hükümetinin müzakerelere bu temelde devam etmeye hazır olduğunu bilmemizi istedi. Bu hususta kapsamlı çekinceler belirtmekle birlikte, talebi üzerine siyasi istikametimizde herhangi bir değişikliğin söz konusu olmadığını söyledim. Karşılığında bu diplomatik girişimi resmi olarak kabul edip etmemem gerektiğini sordum. Teşebbüse hükümetinin onayıyla giriştiğini ifade etti.

26 Nisan 1939

François-Poncet'le yaptığım görüşme hakkında Duce'ye telefon ettim. Görüşmeye fazla itibar etmemiş gibi görünerek, "Almanya'yla yapacağımız antlaşmayı imzalayana kadar Fransa'yla müzakerelere baş-

lamaya niyetim yok," dedi. Birçok yabancı diplomatı kabul ettim; dış politikamızdan gözle görülür bir şaşkınlığa düşmüşlerdi ve profesyonel bir felaket tellalı olan Helfand gibi daha kötümserleri de dâhil olmak üzere, başarılarımızın ihtimal verilebileceğinden daha büyük olabileceğini hepsi kabul ediyor.

Arnavutluk'ta yapılacak bir takım işlere karar veriyoruz. Bunların içlerinde büyük merkezlere otellerin inşası da var. Duce de bu uğurda bir milyon lirelik şahsi bir destek sağlayacak.

İngiliz maslahatgüzarı bana Chamberlain'in Avam Kamarasında zorunlu askere alımla ilgili yapmayı planladığı konuşmanın kısa bir taslağını getirdi. Bu doğrultudaki projenin boyutları gözüme oldukça mütevazı göründü.

27 Nisan 1939

Japonların Üçlü İttifak'la ilgili son sözlerini söylemediklerini ifade eden Japonya Büyükelçisi'yle yaptığımız bir toplantı dışında yeni bir şey yok. Lakin kararlarını 6 Mayıs'tan önce öğrenmemiz gerek.

Führer'in yarınki konuşmasında, Almanya'nın İngiltere'yle olan deniz antlaşması ve Polonya'yla olan dostluk paktını feshedeceğine dair Berlin tarafından bilgilendirildim. Bunlar çok ciddi gelişmeler. Son birkaç gündür gözle inkâr edilemeyecek ölçüde berrak olan Avrupa'nın siyasi atmosferi bir saatten ötekine fena hâlde kararabilir. Rocca delle Caminate'de[38] bulunan şahsına haberleri ilettiğim Duce, daha fazla bilgi almak için bana telefon etti. Kendisi de Almanya'nın Polonya'yla olan paktı feshetmesinden duyduğu endişeyi saklamıyor. Lakin öte yandan, İngiltere'yle olan durum daha az endişe verici.

28 Nisan 1939

Führer tam tamına iki saat yirmi dakika süren bir söylev verdi; özlü konuşmanın bu adamın en iyi nitelikleri arasında olduğu söylenemez. Verdiği söylevde herhangi birinin Berlin'den aldığı bilgiye dayanarak bekleyeceği kadar savaş kışkırtıcılığı mevcut değildi. Çeşitli başkentlerde konuşmaya verilen tepkiler de ayrıca ılımlıydı. Barışa kapıyı açık bırakan her söz insanlığın tamamı tarafından ölçüsüz bir mutlulukla

38 Faşist Parti tarafından yeniden inşa edilip Mussolini'ye hediye edilen ve Mussolini'nin doğum yeri olan Forli'den pek de uzakta olmayan, Alpler'deki kale-villa. (ç.n.)

karşılandı. Günümüzde hiçbir ulus savaş istememektedir; bu hususta söylenebilecek en uç şey ancak ulusların buna hazır olduklarıdır. En azından biz ve Almanlar için vaziyet budur. Ötekiler adınaysa bir şey diyemem. Bütün karşılıklı garantilere ve beyanlara rağmen Almanya Polonya'ya taarruza kalkışırsa yeni bir Münih Antlaşması olur mu diye kendi kendime ciddi bir şekilde düşünüyorum. Öte yandan, Müttefiklerin Batı cephesinde savunmada kalacak Almanya'ya karşı girişecekleri bir savaş pratikte imkânsız.

Japonya'dan yeni haberler aldım. Görünüşe bakılırsa ittifakı imzalamaya karar vermişler. Shiratori'ye her hâlükârda hızla evet veya hayır demelerinin elzem olduğunu belirttim. Birkaç gün içerisinde Ribbentrop'la buluşacağım. Artık kararlarımızı vermek durumundayız. Özellikle de son birkaç günde Batılı demokrasilerin diplomatik faaliyetlerini oldukça yoğunlaştırdıkları ve bir İngiliz-Sovyet anlaşmasının artık somut ve tamamına ermiş gibi göründüğü göz önüne alınırsa.

Duce Roma'ya dönüyor.

29 Nisan 1939

Bakanlar Kurulu. Silahlı kuvvetlerin gücünü artırmaya yönelik bir takım kararlar onaylandı. Duce, donanma haricinde silahlı kuvvetlerin hiçbir kolundan memnun değil. Aşağı yukarı dikkatle muhafaza edilen zevahirin ardında pek az şey olduğuna dair bir hissiyatı var ki, bu da doğru. Ben de kendisi gibi düşünüyorum. Ordunun durumuna dair tam bir bilgim yok, fakat aldığım duyumlar açıkça karamsar. Küçük bir seferberlik olan Arnavutluk Harekâtı seferberliğine ilişkin bazı izlenimlerim de öyle. Askeriye göstermelik isimlerle tantana ediyor. Kâğıt üzerinde ikiye katladıkları tümenlerin mevcudu aslında o kadar düşük ki, bunların bir alaylık bir kuvvetten pek az daha gücü var. Depolardaki mühimmat yetersiz. Toplar eski. Uçaksavar ve tanksavar silahlarımız yetersiz. Askeriyede fevkalade kurusıkı işler yapılıyor, hatta Duce'yi bile kandırmış durumdalar; bu trajik bir blöf. Hava kuvvetleri meselesinden bahsetmedik. Valle 3006 adet birinci sınıf uçağımız olduğunu öne sürerken donanma istihbarat servisi ise yalnızca 982 adet uçağımız olduğunu söylüyor. Muazzam bir fark! Durumu Duce'ye bildirdim. Söylediklerim canını sıksa da, istikbalde daha büyük sıkıntıların yaşanmasına mahal vermemek için bu hususta tam bir dürüstlükle konuşmanın benim görevim olduğuna inanıyorum.

30 Nisan 1939

Duce, General Brauchitsch'in gelişi namına Alman generalin karşısına çıkan tören kıtasının fotoğrafını görünce küplere bindi. Haklı, bundan daha kötüsünü bulmak zor olurdu. Duce bunu ordudaki ruhsal ve fiziksel disiplin eksikliğinin bir tezahürü olarak ele alıyor. Açıklamasına göre, bir zamanlar İtalyan Kraliyeti'nin özel mülkü olarak yardımcı polis gücü teşkil eden ordunun günümüzde asıl vazifesinin savaş icra yapmak olması birçok subayın kafasını karıştırmakta.

Alfieri'yle, Arnavutların bana bahşetmek istedikleri Kruia Prensi unvanını kabul etmenin uygun olup olmayacağını görüştüm. Bu, Arnavutluk'un İtalya'ya verilmesine karşılık kabul edilen ilk ve yegâne teşekkür olurdu. Lakin eğilimim bu teklifi reddetmek yönünde.

Gafencu'yla ilk görüşmemi yaptım. Biraz ihtiyatlı, fakat oldukça zeki ve sevimli bir adam. Durumu masaya yatırdık. Romanya'nın İngilizlerin verdiği garantiyi kabul etmesine dair hayal kırıklığımı saklamadım. Macaristan yahut Bulgaristan saldırıya uğrarsa bu garantinin ne anlamı olur ki? Budapeşte'yle olan ilişkilerden bahsederek Macarların uzlaşmaz tutumlarının altını çizdi. Kendisine bu hususta katılıyorum; Macarların her zaman absürt bir inatçılıkları var. Bize karşı tutumlarından da ayrıca hoşlanmıyorum. İlk başta yalvardıkları iyiliklere şimdi tenezzül etmiyorlar. Gafencu ayrıca Fransa'yla olan ilişkilerimizden söz etti. François-Poncet'yle yaptığım son konuşmadan haberdardı. Bonnet'nin uzlaşma eğilimde olduğunu; Leger'in ise biz inisiyatif alana kadar bekleme yanlısı olduğunu söyledi. Daha çok beklerler.

1 Mayıs 1939

Duce, Gafencu'yu huzuruna kabul etti. Görüşme soğuk bir atmosferde başladı. Mussolini askeri yönden aşağıladığı Rumenlere karşı genel olarak önyargılı. Ardından, kendisini tartışma ve polemiklere karşı duyduğu sevginin akışına bıraktı. Rumenlerin İngilizlerin verdiği garantiyi kabul etmelerini eleştirdi ve bunun sonucu Romanya'nın korunan bir ülke rolüne büründüğünü söyledi. Gafencu kendisini bu teklifi kabul etmeye yönelten sebepleri açıkladı ve özellikle de Almanların *Lebensraum*[39] yönündeki siyasi taleplerinden kamuoyunun duyduğu

39 Doğu Avrupa'da Almanya sınırları dışında yaşayan Alman azınlıkların Almanya'nın hâkimiyetinde birleştirilmesi ve yeni toprakların kolonizasyonu ile beraber Alman popülasyonunun bu topraklara yerleştirilmesi politikası. (ç.n.)

endişelerin meydana getirdiği baskıyı öne sürdü. Genel siyasi durumu masaya yatırdık ve herhangi ilgi çekici bir sonuca varamadık.

Öğleden sonra Christic'le uzun bir görüşme yaptım. Prens Paul'ün Roma'yı ziyareti esnasında zuhur edebilecek olası bir Alman-Leh krizinden endişeliydi. Ribbentrop'la bu hafta gerçekleştireceğim görüşme hakkında biraz bilgi vererek kendisini temin ettim.

Mackensen ve Attolico, Türklerin amellerimizden endişe duyduklarına dair bana bilgi verdi. Onları yatıştırmak için Türklere biraz güvence vermemizi önerdiler. Meseleyi açtığım Mussolini güvence verilmesini onaylasa da, "Bu vicdan azabının meyvesidir. Saldırganlıktan korkmaları bile saldırganlığı hak etmeleri için başlı başına yeterli bir sebep," dedi.

2 Mayıs 1939

Askeri meselelerde sözüne güvenilirliğiyle tanınan General Carboni bugün teçhizat durumumuzun felaket olduğunu teyit etti. Göz ardı edemeyeceğim kadar kaynaktan da bu doğrultuda bilgi aldım. Fakat Duce ne yapıyor? İlgilisini çoğunlukla şekil içerikli meselelere veriyor; askerler doğru selam durmuyor veya bir subay Roma adımı atmak için ayaklarını nasıl kaldırması gerektiğini bilmiyorsa terör estiriyor, fakat kendisinin de gayet iyi bildiği gerçek zaafiyetle sadece bir yere kadar meşgul oluyor. Hava kuvvetlerinin durumuna dair Cavagnari'nin yürüttüğü soruşturmayla bağlantılı olarak masaya koyduğum resmi suçlamalara rağmen bu hususta hiçbir şey yapmış değil, tam olarak hiçbir şey. Üstelik bugün Cavagnari'yle yaptığı görüşmede meseleyi gündeme getirmedi bile. Neden? Gerçekten ona kulak vermek istemeyecek kadar mı korkuyor?

Bombelles Markisi'ni kabul ettim. Yugoslavya'da olanlardan sonra ülkenin bütünlüğünü zayıflatabilecek herhangi bir şey yapma eğiliminde değiliz. Öte yandan, Hırvatların ne yaptıkları da açık değil. Görünüşe bakılırsa Sırplarla bir mutabakata vardılar. Dolayısıyla, Hırvatistan'ın kaderine gösterdiğimiz ilgi bağlamında geçmiş konuşmalarımızda dile getirdiğim her şeyi yeniden teyit etsem de, şu an herhangi bir şey yapmaya niyetim olmadığını söyledim.

Gafencu'yla son görüşmem. Oldukça iyi dostlar olduk. Beni ekim ayında Bükreş'e davet etti, güzel, fakat ekime kadar kim bilir kaç plan değişir?

3 Mayıs 1939

Türklerin bizden yana endişelerini yatıştırmak ve her şeyden önce de İngilizler ve Fransızlardan bir karşı hamle gelmesine ihtimal veren Almanları memnun etmek için Türkiye Büyükelçisi'ne İtalya'nın Türkiye'den ne toprak istediği ne de bu ülkede iktisadi ve siyasi amelleri olduğuna dair güvence verdim. Büyükelçi duyduklarından oldukça memnun oldu. Duygularını saklama yönündeki çabasına rağmen bu açıktı.

Ribbentrop'un Milan'a gerçekleştireceği ziyaretin bilhassa ihtişam içinde gerçekleşmesi için Parenti'yle gerekli ayarlamaları yaptık. Yabancı gazetelerde çıkan ve Milan sakinlerinin Mihver politikalarına karşı güçlü ve gürültücü bir muhalefet sergilediklerine dair söylentileri susturmak bunu gerektiriyor.

Yeni İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine'i kabul ettim. Görüşmemiz tamamen geleneksel ve dolayısıyla sıkıcı bir havada gerçekleşti. Lakin Loraine bende iyi bir izlenim bıraktı. Kendisinin doğuştan gelen bir ihtiyatlılığa sahip olduğu kanaatindeyim. Görevini icra edeceği çevreden oldukça kaygılı. Roma yabancı bir diplomat için zorlu bir görev yeridir; özellikle de kendini ne yapacağı belli olmayan bir *amico incerto*'nun[40] muğlak durumunda bulan bir İngiliz için. Resmiyette dostluk maskesini takıp gerçekte bize karşı hasmane bir siyaset icra etmeli. Lord Perth bu duruma oldukça iyi uyum sağlamıştı. Loraine de bunu yapabilecek mi? Mümkün.

4 Mayıs 1939

Kendimi iyi hissetmediğimden ötürü evde kaldım. Duce, Ribbentrop'la yapacağım görüşme için bazı talimatlar kaleme alıp bana notlarını gönderdi. Barışçıl bir politika izlenmesi gerekliliğini vurguluyor.

5 Mayıs 1939

Japonya Büyükelçisi'yle gerçekleştirmiş olduğum haricinde özel önem arz etmeyen pek çok görüşme yaptım. Japon hükümeti Üçlü İttifak için ortaya koyduğu son formülü Tokyo Büyükelçimiz Auriti'ye iletmiş. Çok yetersiz. Ribbentrop da memnun değil. Fakat Japonya

40 Goldoni komedyalarındaki bir karaktere gönderme yapılıyor. (ç.n.)

Büyükelçisi'nin bu formülden ötesinin zor olduğunu belirtmesiyle *breaking point*'e[41] vardık.

Polonya Dışişleri Bakanı Beck bir konuşma yapmış. Elimizde konuşmaya dair sadee kısa bir özet olmasından dolayı hakkında hüküm vermek güç. Saldırgan ve tavizsiz bir konuşmaya benzemese de Berlin'i tatmin etmiş değil. Milan'da Alman karşıtı kanlı bir protesto olduğuna dair Fransızların yaydığı söylentileri bastırmak isteyen Duce, Ribbentrop'la yapacağımız görüşmenin Como'da değil Milan'da gerçekleştirilmesini talep etti. Akşam Milan'a gitmek üzere çıkacağım.

6 Mayıs 1939

Ribbentrop'un Milan'daki karşılanışı, Kuzey İtalya'da güçlü bir Alman karşıtlığı olduğuna dair polis muhbirleri tarafından yayılan efsanenin köküne kibrit suyu döktü. Milan halkı, önemli bir olaya ev sahipliği yapması için bu Lombardiya şehrinin seçilmesinden oldukça keyif duyarak kayda değer bir coşku gösterdi. Sevgi gösterilerinin değil, fakat boyutlarının karşısında bizzat ben de şaşkınlığa uğradım.

Ribbentrop'la yaptığım görüşmelerin zabıtlarını tutturdum.

Görüşmeyle ilgili bazı değerlendirmeler: İlk kez Alman meslektaşımı sakin bir hâleti ruhiye içerisinde buldum. Âdeti olan böbürlenmelere girişmedi. Bundan ziyade karşılıklı anlayış ve ılımlılık politikasının sözcülüğünü etti. Tabii birkaç yıl içerisinde girmemiz ve almamız gereken yerlerden söz etmiş olsa da Almanların kendilerini frenlemiş olmaları oldukça dikkate değer bir durum.

Duce'den gelen bir telefonun üzerine ittifakın cumartesi akşamı, Continental'deki akşam yemeğinin hemen ardından basına açıklanması kararlaştırıldı. Ribbentrop'la görüşmemizi müteakip, bizim açımızdan tatmin edici olan sonuçları Mussolini'ye bildirdim.

7 Mayıs 1939

Mussolini, bir şey elde ettiği zaman hep daha fazlasını ister; bu kez de hep Üçlü İttifak'a tercih ettiği İkili Pakt'ı benden kamuoyuna duyurmamı istedi. Yüreğinin derinliklerinde pakta her zaman Japonların

41 İng. "Kırılma noktası." Ciano İtalyanca orijinal metinde de İngilizce bir terim olan "breaking point"i kullanıyor. (ç.n.)

da dâhil edilmesini isteyen Ribbentrop başta tereddüt etse de, ardından rıza gösterip bu hususta Hitler'in onayını bekleyeceğini belirtti.

Kendisine telefonla ulaşılan Hitler derhâl onay verdiği gibi, anlaşmanın tertiplenmesinde bizzat katkı sağladı. Pazar sabahı kendisine bilgi verdiğim Duce memnuniyetini ifade etti.

Ribbentrop, sosyete denilen ve bir yemek verilmesi söz konusu olduğunda mevcudiyetleri kaçınılmaz olan bu züppeler ve lüzumsuzlar dünyasına bile sempatik görünmeyi başardı. Ribbentrop'a eşlik eden adamlar da temas ettikleri kişiler tarafından sevildiler. Bu kişiler alışılageldik, katı ve sıkıcı Almanlar değil; fakat iyi yabancı dil konuşan ve salondaki bir hanımefendiye hitap ederken nezaketin topuk selamından daha önemli olduğunu bilen sempatik genç adamlardı.

8 Mayıs 1939

Roma'ya döndüm. Starace Milanlılar hakkında kendisine söylediklerimden çok mutlu oldu. Duce de olanlardan memnundu.

Resmi toplantıya ilişkin bilgilendirdiğim Christic'i ve pakt taslağının Rus karşıtı bir karakteri olmadığını vurguladığım Sovyet Müsteşarı Helfand'ı kabul ettim. Franco tarafından rehin tutulan Rus esirlerin takasını ayarlamaya çalışacağım.

9 Mayıs 1939

Via dell'Impero'da askerlerin teftişi. Arnavutlar ilk kez Roma'da tören yaptılar. İtiraf etmeliyim ki bu beni duygulandırdı. Öğleden sonra Curia Romana yeniden açıldı ve tertibatı senatoya bırakıldı. Babam, Sezar'a karşı çıkanın senato olduğunu ve Sezar'ın senato duvarları arasında katledildiğini hatırlatarak buna karşı çıktı!..

Brauchitsch'le görüşme. Bütün Almanlar gibi o da artık barışı ağzından düşürmüyor. Berlin'le yaptığımız ittifak antlaşmasından oldukça etkilenen Shiratori'yle bir araya geldik. Tokyo da geç olmadan aklını başına alıp bize katılır mı? Sanmıyorum.

10 Mayıs 1939

Yugoslavya Kral Naibi Paul geldi. Bu gibi törenlerde kraliyet meselesi gündeme geldiğinde hep eleştirel bir tutum takınan Duce, Kraliyet'in Faşist rejimin yeminli düşmanı olduğunu söylüyor. Bir bildirinin

Kraliyet'i lağvetmeye yeteceğine ve günün birinde bunu yapacağına inanıyor.

Ben, Duce ve Markoviç, Palazzo Venezia'da bir görüşme gerçekleştirdik. Roma ve Belgrad arasındaki doğrudan müsasebetlere dair herhangi bir gelişme söz konusu olmadı. Venedik'teki görüşmede kararlaştırılan hususların hepsi onaylandı. Fakat Yugoslavya'nın Türkiye'ye karşı aldığı tutum ve Türkiye'ye karşı bir Rumen-Yugoslav-Bulgar bloğu oluşturma teklifi ortaya yeni bir durum çıkarıyor. Bunun sağlanması için Macarlar ve Rumenlerin anlaşmaları şart. Bunlar oldukça ilginç gelişmeler.

Talebi üzerine bir görüşme yaptığımız Poncet, Baudoin'in teklifleri çerçevesinde görüşmeye hâlâ meyilli olmamızdan hükümetinin mutluluk duyduğunu söyledi. Fakat konuyu tahkik ederken, özellikle de Tunus hususunda, Fransızların alışılageldik tarzıyla elinden geleni kurtarmaya çabaladı. Kendisine derhâl kartları bize karşı çevirmemesini, zira bu şekilde müzakerelerin başarıya ulaşmasına yönelik bütün olasılıkların ortadan kalkacağını söyledim. Bunun üzerine, oldukça zeki bir şekilde ağırdan almaya başladı. Söz konusu görüşmelerden herhangi bir sonuç çıkıp çıkmayacağını söyleyemem, fakat François-Poncet'nin farklı biri hâline geldiğini biliyorum. İtalya ve Faşist rejim hakkındaki görüşleri daha berrak bir hâl aldı; belki genel olarak fikirleri de değişmiştir. Artık bana basın özgürlüğünü hakir gördüğünü ve totaliter düşüncelere gittikçe yakınlaştığını söylüyor.

11 Mayıs 1939

Donanma teftişi. Deniz yolculuğu esnasında Yugoslavya Kral Naibi Paul'le uzun bir görüşmemiz oldu. Avrupa'da esen savaş rüzgârlarından endişeli olan şahsının barışa dair benim verdiğim teminatlarına ancak bir nebze inandığını düşünüyorum. Paul, Stoyadinoviç'in parlamentoda çoğunluğa sahip olduğu zamanda hükümeti zayıflatmasının yanı sıra kendisi ve adamları tarafından yapılan bir takım karanlık iş spekülasyonları sebebiyle kendini itibarsızlaştırmıştı. Görünüşe bakılırsa Paul, özellikle de yabancı ülkelerde büyük miktarda para biriktirmeyi başarmış. Kendisi ayrıca bir dava açılması olasılığından söz etti. Ona bunun aleyhinde tavsiye vermiş olsam da, sözlerimin üstünde herhangi bir tesir bırakmadığına eminim. Kendisine mezkûr bahislerden

söz açtığım Duce, bu para düşkünlüğünün bir çeşit hastalık olduğunu söyledi. Özellikle de insanın mutluluğunun sınırlarının paranın ötesinde olmasından dolayı vaziyeti başka türlü açıklamak güç. Bunun yanı sıra, kaderin cilvesi gereği, servetlerinin tadını en az çıkarabilenler yine en zenginler olmuştur; Rockefeller, hayatının son on altı yılında süt ve portakalla yaşamak zorunda kaldı.

Geminin güvertesindeki Kral, Avrupa'daki büyük kriz gelip çattığı vakit Korsika'nın İtalya'nın olması gerektiğine dair inancını belirtti. Duce, Quirinal'daki akşam yemeğinde bazı diplomatlarla görüştü. Fransız-İngiliz garantisini kabul etmesi sebebiyle Yunanistan'a bir ihtar çekilmesi dışında özel bir şey olmadı. Bir de İsviçre basınının tutumundan dolayı Ruegger'e bazı sert sözcükler telaffuz etti.

12 Mayıs 1939

Bu sabah Duce'yi uluslararası durum sebebiyle oldukça gergin ve endişeli buldum. Daladier'in lüzumsuzca inatçı tondaki konuşmasının da onun bu hâleti ruhiyesinde etkili olduğunu düşünüyorum. Bana Daladier'in bu konuşmasının şahsımın Poncet'yle yaptığı görüşmeleri değersiz kıldığını ve bu sebepten bunları bir kenara koymam gerektiğini söyledi. Yugoslavya hususunda da birçok çekincesi var; "Yugoslavlardan, samimiyetlerinin tezahürü olarak" Milletler Cemiyeti'nden ayrılmaları gibi kesin bir adım bekliyor. Bunun zamansız bir beklenti olduğuna inanıyorum, ayrıca bu ülkede hâlâ süregelmekte olan güçlükleri de göz önüne almak zorundayız.

Duce ayrıca Bulgaristan'daki durumdan da rahatsız; bu ülkenin gerçek maksatlarını araştırması için bana Bulgaristan'daki diplomatik temsilcimiz Talamo'ya bir telgraf gönderme talimatı verdi. Bulgaristan'ın yeri Mihver'in yanıdır, fakat anlaşılan titrek Bulgar Kralı'nın bu bariz gerçeğe ikna edilmesi için daha çok çaba sarf edilmesi gerekiyor.

Arnavutluk'taki entelektüel çevrelerde ufak bir fırtına esiyor ki, bu da yirmi civarındaki kişinin neden derhâl toplama kamplarına gönderileceğinin açıklaması. En ufak bir zaafiyet belirtisi dahi göstermemeliyiz; güç ve adalet yeni rejimin alâmetifarikaları olmalı. Kamu işleri de iyi gidiyor. Bütün yollar Yunan sınırına ulaşacakları şekilde tasarlandı. Bu plan, ilk fırsatta Yunanistan'a zıplamayı planlayan Duce'nin emri.

13 Mayıs 1939

Yugoslavlarla beraber Floransa'ya hareket ettik. Trendeyken Almanların pakta dair çıkardıkları taslak şahsıma iletildi. Genel olarak kabul edilebilir bir taslak. Lakin anlaşmaya sınırları sonsuza kadar garantiye alan, İtalya'nın Lebensraum'unu ve paktın yürürlük süresini belirten bir madde konulmasını istiyoruz. Böyle bir paktla daha önce hiç karşılaşmamıştım; gerçek bir dinamit barındırıyor.

Floransa'daki karşılama saatler süren sağanak yağış sebebiyle kısa sürdü. Yugoslavya'nın Cenevre'de kalması sorunuyla ilgili Markoviç'le konuştum. Ayak sürümeye devam etse de, Cenevre'deki[42] cenazeden ayrılmanın uygun olduğunu kendisi de fark etmekte. Eninde sonunda tavsiyemizi kabul edeceğine inanıyorum.

14 Mayıs 1939

Ribbentrop ittifaka Japonların imzasını da dâhil etmek için bir teşebbüse daha girişti. Bunda herhangi bir fayda görmesem ve gerçekleşmesine şüpheyle baksam da herhangi bir itiraz belirtmedim.

Duce, Torino'da oldukça iyi bir demeç verdi. Üslubu sakin, içeriği güçlüydü. Ardından bana telefon etti. İttifakın imza edilmesine ilişkin son fikir teatimizi gerçekleştirdik. Almanlar ayın 21 ve 24'ü arasında Berlin'e gelmemi teklif ettiler. Tarihin erkene alınmasını ya da ertelenmesini önerdim. 24 Mayıs bana Almanlarla imzalanacak böylesine önemli bir askeri anlaşma için uygun bir tarihmiş gibi gelmiyor![43]

15 Mayıs 1939

Roma'ya döndüm. Herhangi bir karara varılmamış olsa da Yugoslavların ziyareti iyi geçti.

Türk tehdidi Yugoslavların kafasını bilhassa meşgul ediyor; onların bu psikolojik durumlarını Yugoslavları Mihver eksenine daha fazla çekmek için kullanmalıyız.

Belçika Büyükelçisi'yle faydasız bir toplantı yaptık.

Polonya Büyükelçisi Wieniawa'yla bir araya geldik. Aslında benimle birkaç gün önce görüşmek istediğinden ötürü beni gördüğünde talebi

---

42 Merkezi Cenevre'de olan "Milletler Cemiyeti" kastediliyor. (ç.n.)

43 24 Mayıs, İtalya'nın taraf değiştirerek İttifak Devletleri'ne karşı Birinci Dünya Savaşı'na girmesinin yıl dönümüdür. (ç.n.)

artık güncel değildi. Valentino savaş durumunda Almanlarla tam dayanışma hâlinde olacağımızı Polonya Dışişleri Bakanı Beck'e bildirmiş. Wieniawa kötümser; savaşın kaçınılmaz olduğunu düşünüyor. Ayrıca bu şartlar altında Roma'da kalmak istemiyor; Polonya'ya geri çağrılması için hükümetine başvurdu. Resmi görüşmemiz sona erdikten sonra kendisiyle dostça konuştuk, ona son derece ılımlı olmasını tavsiye ettim. Netice ne olursa olsun Polonya çatışmanın bedelini ödeyecek, zira ortada iki seçenek var: Ya Mihver kazanır ve Almanya Polonya'yı ilhak eder ya da Mihver kaybeder ve Polonya Bolşevik Rusya'nın bir eyaleti olur. "İngiliz ve Fransızlardan Polonya'ya en azından savaşın başında bir yardım gitmesi mümkün olmadığından ülke kısa zamanda enkaz yığınına döner." Wieniawa birçok hususta haklı olduğumu kabul ediyor, fakat Polonya'ya yeni bir güç verecek nihai bir başarıya inancı var. Korkarım ki kendisinin bu kuruntusu vatandaşlarının çoğu tarafından paylaşılıyor.

Başta Türklere karşı dört ülkeli bir birlik meselesi olmak üzere, Yugoslavlarla yaptığımız görüşmelere dair Villani'yi bilgi verdim.

16 Mayıs 1939

Herhangi bir gelişme yok.

17 Mayıs 1939

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi birkaç gün önce Quirinal'de Duce'yle yaptığı bir görüşmeyi bana anlatmak için oldukça sabırsızdı. İçerlemişti, özellikle de Mussolini'nin Amerika'nın Yahudilerin elinde olduğunu söylemiş olmasından dolayı. Bunu reddetmek istese de oldukça güçsüz argümanlar kullandı. Kökleri Avrupalı olan Amerikan halkının tamamının Avrupa'daki meselelere ilgi gösterdiğini ve Amerikalıların Avrupa'daki bir savaşa kayıtsız kalmalarını beklemenin aptallık olacağına vurgu yaptı. Konuşmayı rapor ettiğim Duce, Büyükelçi'nin söylediklerini fazla önemsemiş gibi görünmedi.

Öğleden sonra Şili eski başkanı ve İtalya'nın iyi dostu Alessandri'yi kabul ettim. Seçimlerde Halk-Cephesi koalisyonu tarafından yenilmiş olsa da, Kızıl rejimin ülkesi için uygunsuz olduğu fikrinde. Bundan korku duyarak, yeniden makama çağrılacağını öngörüyor. Bütün Amerikalılar gibi o da uluslararası durumdan endişeli ve bütün anlaşmazlıklara son veren sihirli değnek vazifesi görecek bir formül bulunmasının hayalini kuruyor.

Mussolini antlaşmanın son hâlini onaylayarak Ribbentrop'a Annunziata Madalyonu verilmesini istedi. "Fransız basınının geleneksel art niyetli yorumlarına mahal vermemek adına" kendisinin de Kral ve Führer arasında telgraflar gönderilmesini organize ediyor olduğunu belirtti.

18 Mayıs 1939

Yugoslavya Büyükelçisi Christic, Kral Naibi Paul ile Markoviç'e gösterdiğimiz inceliklerden dolayı bize teşekkür etti ve Bulgarların tutumuna yönelik bilgi talep etti. Yugoslavya'nın da Romanya'ya karşı Bulgaristan'ın bağımsızlığını garanti etmesi durumunda Bulgaristan'ın Mihver'e katılmaya hazır olduğunu belirten Talamo'nun telgrafını incelemesine izin verdim. Türklerin muammalı politikalarına karşın gittikçe artan bir endişenin hâkim olduğu Belgrad, Türk karşıtı bir Slav cephesi tesis etmeye çalışıyor. Bizim arzumuz da bu yöndedir.

Slovak ajanı Irabo'yu gördüm. Kendisi bana Rutenya'dan fotoğraflar içeren bir albüm getirdi. Sorum üstüne Macaristan'ın durumunun hâlihazırda Romanya'yı bozguna uğratmaya müsait olduğunu söyledi. Tek ihtiyaçları ağır toplarmış.

Guzzoni ve Messe'den Arnavutluk'taki duruma dair fevkalade haberler. Aldığım bilgilerin ışığında Arnavutluk Silahlı Kuvvetlerini bütünüyle kendi ordumuza katabileceğimiz sonucuna vardım.

Maček tarafından gönderilen Carnelutti, Naip Paul'le yaptığımız görüşmeler ve verdiğimiz taahhütler hakkında bilgi istedi. Belgrad mazide Mihver'e herhangi bir resmi taahhüt vermediğinden ötürü bizim açımızdan herhangi bir şey değişmiş değil. Müteakiben kendisi bana şu hususlarda bilgi verdi: (1) Maček artık Belgrad'la herhangi bir anlaşmaya varmayı düşünmüyor; (2) ayrılıkçı hareketini sürdürecek; (3) 20.000.000 dinarlık bir borç istiyor; (4) altı ay içerisinde talebimiz doğrultusunda bir isyan başlatmaya hazır olacak. Müzakereleri sürdürmek için kendisine Almanya'dan dönünce görüşmek üzere randevu verdim.

19 Mayıs 1939

Özel önem arz eden herhangi bir gelişme yok.

20 Mayıs 1939

Berlin'e gitmek için yola çıktım. Seyahatim esnasında Berlin'le yapılacak antlaşmanın bir metnini gösterdiğim Bolzano Valisi Mastromattei'yle

konuştum. Antlaşmanın girizgâhında belirtilen sınırların Alto Adige'deki irredantist harekete büyük bir darbe vuracağını belirtti.

21 Mayıs 1939

Berlin'e vardım. Hükümet tarafından tertiplenmedikleri sıcaklıklarından açıkça belli olan büyük sevgi gösterileriyle karşılaştım. İlk görüşmem Ribbentrop'la gerçekleşti. Milan'da konuşulan ve kararlaştırılan hiçbir şey değişikliğe uğramadı. Almanya'nın uzun süreli, en azından üç yıl daha devam edecek bir barışa yönelik ilgisi ve isteğini tekrar etti. Japonya'yı da oluşturacağımız sisteme katmak hususundaki arzusunu vurgulamayı sürdürdü. Onlarla saf tutacak olsa bile, Rusya'nın Batılı demokrasilere herhangi bir yardım sağlayabilmek için çok zayıf olduğunu söylüyor.

Ayrıca Türklerle ilgili durumdan söz açtı. Sığ bir adam olan Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi von Papen'in söylediklerinden etkilenerek Türklerin tutumunun bizden yana duydukları korkudan kaynaklandığına inanıyor. Gizli servisimizin ele geçirdiği Türklere ait orijinal belgeleri göstermek suretiyle Osmanlı'nın düşmanca tavrının Almanya'ya da dönük olduğunu kanıtladım.[44]

Son olarak kendisiyle Yugoslavya hakkında konuştum. Roma'da yaptığımız görüşmelerin, öyle görünseler de, aslında tatmin edici olmadıklarını söyledim. Belgrad Mihver yanlısı bir politika benimseyene kadar Yugoslav karşıtı hareketlerden yana inisiyatif almayacağımızı, fakat yüzlerini Batılı demokrasilere dönmeleri durumunda derhâl pozisyonumuzu değiştireceğimizi beyan ettim.

22 Mayıs 1939 [21 Mayıs tarihli girdinin devamı]

Hırvatistan'da çıkacak bir isyana karşı kayıtsız kalamayacağımızı söyleyerek sözlerimi sürdürdüm. Ribbentrop bunu onaylasa da, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünün muhafaza edilmesinden yana olduğunu görebiliyorum. Öte yandan Himmler bana kati surette acele edip Hırvatistan'ı himaye etmemiz gerektiğini söyledi.

Hemen hemen aynı konuşmayı Führer'le de yaptık. Pakttan oldukça memnun olduğunu dile getirdi. Akdeniz politikasının İtalya tarafından tayin edileceğini teyit etti. Arnavutluk'a ilgi gösteriyor ve bu ülkeyi Balkanlar'ı tahakkümümüz altına almak için kullanacağımız bir kale hâline getirme programımızdan heves duyuyor.

44 Ciano orijinal metinde de "l'ostilità ottomana" ifadesini kullanmaktadır. (ç.n.)

Hitler'i pek iyi gördüm, oldukça sakin, maziye nazaran daha az agresifti. Biraz daha yaşlanmış. Gözlerindeki çizgiler derinleşmiş. Çok az uyuyor, gittikçe daha az. Gecelerinin büyük bölümünü çalışma arkadaşları ve dostlarıyla geçiriyor. Frau Goebbels, daimi üyesi olduğu ve bundan ziyadesiyle gurur duyduğu bu toplantılardan bana, sebep oldukları sıkıcılık hissiyatını saklamaya muvaffak olamadan söz etti. Hep Hitler konuşuyormuş! İstediği kadar Führer olabilir, fakat sürekli kendini tekrar ediyor ve misafirlerini sıkıyor. Führer'e yakın çevrelerden, Hitler'in güzel bir kıza karşı duyduğu dokunaklı duygulara dair ilk kez duyumlar aldım.

23 Mayıs 1939 [22 Mayıs tarihli girdinin devamı]

Yirmi yaşında, güzel dingin gözleri, sıradan hatları ve fevkalade bir vücudu var. Adı Sigrid von Lappus. Führer'le birbirlerini sık ve samimi bir şekilde görüyorlarmış.

Paktın imza töreni oldukça kutsal bir havada geçti, Führer samimi duygulara kapıldı.

Pozisyonu hep çok yüksek olan, fakat artık yükselişte olmayan Göring, Ribbentrop'un boynunda Annunziata Madalyonu'nu gördüğünde gözleri yaşlarla doldu.

Mackensen, Alman-İtalyan ittifakına zemin hazırlayan gerçek ve yegâne kişinin kendisi olduğunu dile getiren Göring'in, madalyonu kendisinin hak ettiğini söyleyerek gerginlik çıkardığını söyledi. Göring için de bir madalyon ayarlamaya çalışacağıma dair Mackensen'e söz verdim.

Himmler, Kilise'yle münasebetler hakkında uzun uzadıya konuştu. Yeni Papa'yı seviyor ve bir *modus vivendi*'yi[45] mümkün görüyorlar. Reich ve Vatikan arasında yapılacak bir antlaşmanın Mihver'i daha popüler kılacağını söyleyerek kendisini bu istikamette teşvik ettim.

Ribbentrop göze batmaya başladı. Hitler, Signora Attolico'yla konuşurken, "Bu adamla ilgili ne söylenmiş olunursa olsun, kendini beğenmiş olduğu kabul edilmeli," dedi.

45 Latincede modus; mode, tarz, biçim; vivendi ise yaşam anlamına gelmektedir; dolayısıyla modus vivendi; "yaşama biçimi" olarak çevrilebilir. Uluslararası hukukta, uyuşmazlık içindeki iki devletin, temeldeki anlaşmazlığın çözümünü başka bir zamana bırakarak, geçici bir durumla yetinmeleri biçimindeki anlaşma. (ç.n.)

24 Mayıs 1939

Roma'ya dönüş. İstasyonda yüksek rütbeli Faşist yetkililer ve kayda değer bir kalabalık beni sıcak sevgi gösterileriyle karşıladı. Lakin paktın Almanya'da İtalya'dakine nazaran daha popüler olduğu açık. Paktın faydasızlığına kani olan tarafımız, bunu görev icabı kabul etti. Öte yandan Almanlar ise pakta bizde noksan olan samimi duygularını kattılar. Fransa'ya duyulan nefretin İtalya'da Almanlara karşı sevgi uyandırmakta henüz başarılı olmadığını kabul etmemiz gerekli.

İstasyonda Anfuso bana Kral'dan gelen bir telgrafı iletti. Sonrasında Duce'den, Kral'ın bana Marki unvanı vermek istemiş olduğunu, fakat bunu yapmaması yönünde bizzat Duce tarafından oldukça bilgece telkin edildiğini öğrendim. Bu tarz unvanların Faşist kitlelerde uyandırdığı antipatiden dolayı bana bir yardımı olmayacağını düşünen Mussolini, bunun yerine kendisine bana bir hoş geldin telgrafı göndermesini önermiş.

Mussolini'ye Almanya'ya gerçekleştirdiğim ziyaretin detayları ve edindiğim izlenimler hakkında rapor verdim. Oldukça memnun oldu ve son derece alışılmadık bir şekilde bu memnuniyetini dile getirdi. Ardından konuşmayı Yugoslavya'dan söz açarak sürdürdü. Bu ülkeye her zamankinden daha az güvendiğinden ötürü Maček'in ayrılıkçı hareketine para yardımını artırmam için bana izin verdi.

25 Mayıs 1939

Bana gönderdiği telgraf için Kral'a teşekkür ettim. Cevabı şöyleydi: "1900'den bu yana hiçbir bakana telgraf göndermedim. Geleneği, derin duygularımı ifade etmem adına bu vesileyle bozmaya değeceğini düşündüm." Ardından ise hızla Almanlara atılan bir taş: "Almanlar bize ihtiyaç duydukları müddetçe nazik, hatta yaltakçı olacaklardır, fakat ne denli namussuz olduklarını ilk fırsatta açığa vuracaklar." 1893'te ettiği bir seyahat esnasında Almanlarla yaşadığı acı temasları unutmamış ve o günden bu yana herhangi bir şeyin değiştiğini düşünmüyor.

Duce'yle uzun bir toplantı yaptık. Üslubu gittikçe daha Yugoslav ve Yunan karşıtı bir hâl alıyor. Arnavutluk Dışişleri Bakanlığı'nı kapatmaya ve yabancı diplomatları Tiran'dan göndermeye karar verdik. Ayrıca İngiliz-Türk münasebetleri dolayısıyla Londra Paktı'nı da feshetmeyi düşünüyor. Percy Loraine'in İngiltere'nin Yeni Roma

Büyükelçisi olarak kendisini takdimi vesilesiyle gelecek cumartesi bu meseleyi gündeme getirecek. Kral, "İtalya ve Almanya'nın İngiltere'yle anlaşmaya varacağı gün gelecek ve böylelikle barış ile ilerleme hakikatle teminat altına alanacak," şeklinde alışılagelmedik bir inançla garip bir kehanet savurdu. Kral'ın Alman aleyhtarı olduğuna şüphe yok, fakat Fransızlardan da aynı ölçüde tiksindiği ve onları küçümsediği kesin.

Duce, Kraliyet'i hedef alarak, "Ardında bir sürü içi boş yük vagonu sürüklemek zorunda olmayan Hitler'e imreniyorum," dedi.

26 Mayıs 1939

Maček'in Zagreb'den henüz dönen özel temsilcisi Carnelutti'yle bir görüşme yaptık. Maček'in Belgrad'la her türlü anlaşmayı reddedeceği ve isyanı tertipleyeceğine ilişkin kesin kararını teyit etti. Mutabık kalarak müteakip maddelerden oluşan bir memoranduma şekil verdik: (1) İtalya Maček'in ayrılıkçı hareketine yirmi milyon dinar destek verecek; (2) dört ve altı ay içerisinde gerçekleştirilmek üzere devrim çalışmalarına girişilecek; (3) müteakiben düzen ve barışın temin edilmesi için İtalyan askerleri derhâl Hırvatistan'a davet edilecek; (4) Hırvatistan, Roma'yla konfederasyon kuracağı bir bağımsızlık ilan edecek. Hırvatlar kendi hükümetlerine sahip olmakla beraber, Dışişleri ve Milli Savunma bakanlıkları İtalya'yla müşterek olacak; (5) İtalya'nın Hırvatistan topraklarında silahlı kuvvet bulundurmasına izin verilecek ve Arnavutluk'taki gibi orada da bir İtalyan korgeneral bulundurulacak; (6) bir sürenin ardından tek bir çatı altında birleşme ihtimali değerlendirilecek.

Duce raporu okumak ve onaylamakla beraber Maček'in de altına imza atmasını istedi. Bu sırada belgeyi güvenli yollardan Zagreb'e gönderdim. Devrimi finanse etmek için vereceğimiz yirmi milyon dinarın ödemelerine önümüzdeki ay başlayacağız.

Mussolini, Yugoslavya'yı parçalara ayırıp Hırvatistan Krallığı'nı ilhak etme fikrini benimsedi. Sürecin yeteri kadar kolay olacağını düşünüyor. Mevcut durum göz önüne alınınca ben de kendisiyle aynı görüşteyim. Bu sırada ucu Belgrad'a dönük bir hançere dönüştürülebilecek olan Kosova'daki Arnavutları daha teferruatlı organize etmeyi düşünüyorum.

27 Mayıs 1939

Bu, İngiltere'yle olan ilişkilerimizde mühim bir gün. Duce, büyükelçi sıfatıyla resmi takdimi için Percy Loraine'i kabul etti; fakat ziyaret kısa süre sonra bambaşka bir hâle büründü. Normalde nazik ve sempatik olan Duce oldukça katıydı; kaskatı suratı bir Doğu tanrısının taşa oyulmuş yüzünü andırıyordu. Söze, İngilizlerin ortaya koydukları kuşatma politikasının ışığında, 16 Nisan'da varılan anlaşmanın herhangi bir somut değeri kalıp kalmadığını sorarak başladı. Bu darbeyi beklemeyen Percy Loraine başta kızarıp bir şeyler söylemeye çabaladıysa da ardından kendini gayet iyi toparladı. Hükümetinden talimat talep etme hakkını muhafaza etmekle beraber şu anda kendi şahsi görüşlerini belirtemeyeceğini söyledi. Ardından mutlak bir profesyonel yetenekle tartışmaya başladı. En güçlü argümanı İngilizlerin Arnavutluk krizinde muhafaza ettikleri tutumlarıydı. Akdeniz'deki *status quo*'nun tarafımızca değiştirildiğine şüphe yoktu; fakat Chamberlain yine de anlaşmamızın değerini vurgulama sorumluluğunu göstermişti. Duce buna tartışmacı bir tonla sertçe karşı çıktı. İngiliz siyasetinin bütün Avrupa'yı savaşa sürüklediğini ilan etti. İngiltere, küçük ülkelere verdikleri garantilerle durumu oldukça tehlikeli bir şekilde fenalaştırmıştı.

28 Mayıs 1939 [27 Mayıs tarihli girdinin devamı]

İngilizler araya girmemiş olsaydı, Almanlar ve Polonyalılar arasında anlaşma sağlanmış olabilirdi. Bu aşamada Loraine daha güçlü tepki verdi; bir an sanki ayağa kalkıp çıkmak için izin isteyecekmiş gibi bir izlenim aldım. Kendini güçlükle kotrol edip Mussolini'nin bakış açısının İngilizlerinkine bu kadar uzak olmasından müteessir olduğunu belirtti. Mussolini bunu, kimin haklı olduğuna zamanın karar vereceğini söyleyerek yanıtladı. Rus-İngiliz ittifakına ilişkin kısa, sivri bir yorum yaptı ve ardından konuşma kaba bir şekilde sona erdi. Masadan kapıya uzanan uzun yol boyunca Loraine Duce'den insani bir temas bekledi. Fakat bu imkânsızdı. Duce gözleri yerde, zihni uzaklarda, yavaş ve ağır adımlarla yürüdü. Loraine'i buz gibi yolcu etti.

Sonra şahsıma dönüp, uzun süredir kafa yorduğunu ve her şeyi açıklığa kavuşturma anının artık gelip çattığını düşündüğünü söyledi. Mihver'in savaş durumunda Orta Avrupa ve Balkanlar'ı derhâl işgal

etmesinin gerekliliğini kaleme almış olduğu bir memorandumu, Hitler'le yapacağım görüşme esnasında kendisine vermem için bana uzattı.

Görüşmenin içeriğine dair hiçbir bilgisi olmayan ve Büyükelçi'ye evine kadar eşlik eden protokol görevlisi, "Loraine dönüş yolunda kıpkırmızıydı. Yüzü sinirli bir şekilde seğiriyordu. Suratına tokat yemiş bir adam gibiydi. Sürekli kendi kendine konuştu," dedi.

Şimdi ne olacağını göreceğiz. Fikrimce İngiliz-İtalyan anlaşmasının sonu gelmiştir ve belki Chamberlain'in de sonu onunla birlikte gelebilir.

29 Mayıs 1939

Bulgar temsilciyle uzun bir görüşme yaptık. Konuşmamızın konusu doğal olarak ülkesinin tutumuydu. Coğrafi ve siyasi durumunun yanı sıra, çıkarlarının da Bulgaristan'ın Mihver'de yer almasını gerektirdiğini savundum. Yugoslavya'nın tarafsız kalması mümkün olsa da, bu etrafı düşmanlarla çevrili Bulgaristan için imkân dışı. Fraklı temsilci de benim görüşümü paylaşıyor gibi görünüyordu. Lakin Bulgaristan'ın askeri açıdan henüz hazır olmadığını ifade etti. Bulgaristan'ın iyi tanımlanmış bir politika izlemesi durumunda bu ülkenin eksikliklerini gidermenin Almanya ve İtalya'nın çıkarına olacağını belirttim. Talamo'yu da konuşmamızdan haberdar ederek Sofya'daki liderlerle görüşmesi için izin verdim.

Christic bana, Yugoslavya'nın Türkiye'den İngiliz-Türk Antlaşması'nın Balkanlar'da etkisi olmayacağını beyan etmesini talep ettiğini bildirdi. Belgrad ve Ankara arasındaki güvensizlik daha önemli bir hâl alıyor.

Cavallero, antlaşmada belirlendiği üzere, İtalyan-Alman ortak komisyonunun başkan yardımcılığına aday gösterildi. Çarşamba günü Duce'nin notunu iletmek için Berlin'e doğru yola çıkacağım.

Silahlı Kuvvetler'in birleştirilmesi ve Dışişleri Bakanlığı'nın lağvedilmesi gibi Arnavutluk'a ilişkin bazı genel hükümler verdim.

30 Mayıs 1939

Senato, Dışişleri Bakanlığı'nın bütçesini onayladı. François-Poncet'yi kabul ettim. Bana söyleyecek önemli hiçbir şeyi yoktu. Sadece ehemmiyet arz etmeyen birkaç rutin meseleyi gündeme getirdi. Amacı zemini yoklayıp tepkimizi görmekti. Müzakerelerin sürdürülmesi

meselesinden ikimiz de söz açmadık. Vaziyette gelişmeler olana dek beklemenin uygun olduğu noktasında ikimiz de mutabıkız. Kuşatma politikasını eleştirmeme, bunun Mihver'in saldırganlık girişimlerinden ürkenlerin savunmaya yönelik basit bir hareketi olduğunu söyleyerek yanıt verdi. Görüşüne göre 15 Mart, yani Hitler'in Münih protokolünü yırttığı tarih, yeni bir duruma gebe kaldı. Poncet oldukça kötümser, fakat Avrupa'da güç dengesine dayalı uzun süreli bir barışın muhafaza edilmesi ihtimalini de göz ardı etmiyor. İlk deney 1871-1914 yılları arasında süregelmişti. Mussolini'nin, Ara Pacis'in[46] şimdi Paris'te olan bir parçasının iadesini kabul etmediğine vurgu yapan Poncet, bundan Duce'nin Fransa'ya karşı oldukça aksi bir tutum sergilediği sonucuna vardı.

Gizli servisimizin temin ettiği ve İngiliz-Türk Antlaşması'nın Mihver'e karşı agresif bir ittifak olduğunu kanıtlayan bazı belgeler verdiğim Mackensen'i, Loraine ile Duce arasında Palazzo Venezia'da geçen hararetli toplantıya dair de bilgilendirdim.

31 Mayıs 1939

Mussolini, Poncet'yle yaptığım görüşmeye pek az ilgi gösterdi. "Eğer Ara Pacis'e ait parçayı kabul etmiş olsaydım, bütün Fransız basını Tunus ve Korsika yerine birkaç taş parçasıyla tatmin edileceğimi söyleyecekti," dedi. Şimdilik Fransızlarla ilişkileri iyileştirmek gibi bir düşüncesi yok. Aksine, üç milyara inen hazine rezervlerimizdeki düşüşün ortaya çıkmaması için İsviçre'den üç yüz milyon lire borç almak istiyor. Ben ise mevcut siyasi durumda Bern'den para almanın kolay olmayacağı görüşündeyim.

Duce bazı direktifleri prensibe döktü: (1) Macaristan ve İspanya askeri ittifaka alınacak; (2) Japonya'nın Çelik Paktı'na girişi kolaylaştırılacak; (3) Bulgaristan'ın pozisyonu Mihver'den yana kesinleştirilecek; (4) Yugoslavların tutumu bütünüyle netleştirilecek. Bu bağlamda, Maček'in

---

46 Ara Pacis Augustae (Latince, "Görkemli Barışın Sunağı"; bilinen adı Ara Pacis), Roma tanrıçası olarak tahayyül edilen Barış'a adanmış sunak. Sunak, Roma İmparatoru Augustus tarafından (ya da onun için) sipariş edilmiş ve MÖ 30 Ocak 13 tarihinde Augustus'un Galya ve Hispania'daki zaferlerinin ardından tesis edilen barışı kutlamak için Roma Senatosu tarafından kutsanmıştır. MÖ 4 Temmuz 9 tarihinde hizmete girmiştir. Sunak, Roma İmparatorluğu'nun baskın askeri güç olmasıyla elde ettiği Pax Romana'nın sağladığı barış ve refahtan duyulan memnuniyeti resmetmek için yapılmıştır. (ç.n.)

Belgrad'la yeniden görüşmelere başladığını ve Roma ile Hırvatistan'ın gelecekteki ilişkilerine dair bazı noktaları açıklığa kavuşturmak istediğini söyleyerek Carnelutti Raporu'nu imzalamayı reddettiğini belirtmek gerek, Carnelutti'nin verdiği bilgiler bu doğrultuda. Bombelles Markisi'ne göre, Maček'in raporu imzalamayı reddetme sebebi, kendisinin başka sözler de vermiş olması ve demokrat olup Faşizmle güçlü bir uzlaşıya varmaktan kaçınması sebebiyle daha ziyade kategorik bir niteliği haiz. Carnelutti'nin mektubunu gösterdiğim Duce, Prens Paul'ün Berlin'e yapacağı ziyaretin sonuçlarını beklememiz gerektiğini söyledi. Ayrıca istikbaldeki Hırvat devletine bir takım tavizler verilebileceğine, kendimizi ortak bir dışişleri bakanlığı ve ordu yönetimiyle sınırlayabileceğimize inanıyor.

1 Haziran 1939

Lejyonerlerimiz[47] Duce'nin törende kendilerini teftiş etmeyecek olmasından dolayı mutsuz olmuşlar. Fakat Mussolini'nin kararını değiştirmeye niyeti yok: Kral da orada olduğu için Napoli'ye gelmeyecek. Şimdilik sadece bir heyetin Roma'ya gelmesini istiyor. Bir program yapacak. Lejyonları eylül ayında bir araya getirebileceğimizi düşünüyorum; böylelikle tören için bir fırsat yaratabiliriz.

İspanya Büyükelçisi amaçsız konuşmalarından birini gerçekleştirmek için bana geldi. Mesele İspanyol kraliyetiydi. Bu husustaki fikirlerimizi ondan saklamadım. Don Juan'la flört edip İngilizlere gülücükler dağıttığına gittikçe daha çok ikna oluyorum. Serrano Suñer'den onun kellesini isteyeceğim.

Palazzo Venezia'daki toplantıdan bu yana Loraine'i ilk kez gördüm. Bana yakında Londra'ya gideceğini söyleyerek, Duce'nin söylemiş olduklarına ekleyecek herhangi bir şey olup olmadığını sordu. Bildiğim kadarıyla eklenecek herhangi bir şey yok. Siyasi durumdan yeniden söz açtık. İngiliz-Türk Antlaşması'nın Arnavutluk'u işgalimizin doğrudan sonucu olduğunu saklamadı. Dolayısıyla 16 Nisan'daki antlaşmanın temeli olan karşılıklı güven sorgulanacak duruma gelmiştir. Şimdilik yapılacak herhangi bir şey olmadığı hususunda mutabıkız; kendisi aşağı yukarı François-Poncet'nin dediklerini, iki blok arasındaki bir kamplaşmaya dönüşebilecek mevcut durumun teşkil ettiği tehlikeleri yineledi.

47 İspanya İç Savaşı'nda hizmet eden İtalyanlar kastediliyor. (ç.n.)

2 Haziran 1939

Silahlı kuvvetleri birleştirecek ve Dışişleri Bakanlığı'nı lağvedecek olan anayasalarının metnini teslim almaya gelen Arnavutları istasyonda karşıladım. Hizmetlerine karşılık onlara senato üyeliği ve diplomatik unvanlar gibi bir takım kişisel tazminatlar vereceğiz. İlhaktan bu yana muhtemelen ilk kez gözle görülür şekilde tatmin olduklarını söylemeliyim. Bu, kişisel çıkarların sıklıkla en asil duyguları bile bastırabildiğinin bir tezahürü...

Guarneri, Arjantin'le imzaları attıktan sonra, döviz durumumuzla ilgili oldukça kötümser bir konuşma yaptı. Rezervlerimiz üç milyar iki yüz milyon lirete düştü. Sene sonunu getirebilmek için beş yüz milyona daha ihtiyacımız olacak. Guarneri maliyenin iflasa yüz tuttuğunu ve bunun ancak emperyalist politikalara son verilmesiyle engellenebileceğini söylüyor. Duce bunun bazı plutokratik çevrelerin arzu ve hâleti ruhiyelerinin dile geldiği Guarneri'nin alışıldık "gazlarından" biri olduğunu belirtti. Nihayetinde altı yıldır Guarneri'nin yalan kehanetlerini dinlediği ve bu kehanetler her zaman mükemmel bir zamanlamayla ıskartaya çıktığından ötürü, bu konuşma kendisi üstünde büyük bir tesir göstermedi. Bense gerçeğin ikisinin arasında bir yerde olduğunu düşünüyorum.

3 Haziran 1939

Anayasanın Arnavutlara teslimi için sarayda tören yapıldı. Kral, anayasayı kimin hazırladığını sorarak alaycı bir tonla Arnavutluk bayrağında İtalyan kraliyetinin hanedanlık armasının olmadığını söyledi. Durumun tam olarak böyle olmadığını, çünkü bayrakta mavi Savoy kuşağı ve İskender Bey'in tacı olduğunu belirttim. Bu kendisini ikna etse de keyifsiz tavrını sürdürdü. Durumu kendisine bildirdiğim Duce boynuzlarını Kraliyet'e çevirmek için bu fırsatı kaçırmadı. Starace de bizimleydi. "Ardında frenleri sıklıkla açık olan içi boş yük vagonları taşımaktan," bıktığını, Kral'ın, "ulusal toprakların otuz bin kilometre genişlemesinden doğan gururu hissedemeyip bunun yerine bayrağın nakışlarıyla uğraşan güvenilmez, aksi ve küçük bir adam" olduğunu, "ordunun Faşistleştirilmesini bu aptalca zırvalıklarıyla Kraliyet'in" engellediğini ve buna da, "o tiksinç Asinari de Benezzo'nun aracılık ettiğini," söyledi.

Duce, "Bir kedi gibi tedbirli ve hesaplı hareket etmesini bilirim, fakat dereyi aşmağa karar verirsem ayağımı basacağım yerden emin olurum.

Bu Savoy Hanedanlığına artık bir son vermeyi düşünüyorum. Bunun için iki bölgeden, Forli ve Ravenna'dan[48] iki yüz elli bin adam seferber etmek buna yeter. Belki de bir manifesto yayınlamak başlı başına kâfi olur." Mussolini öylesine açık konuştu ki, Starace, Mussolini'nin bu sözlerini partisine hareket emri veren bir liderin sözlerine benzetti.

Öğleden sonra Arnavutluk diplomatik hizmetlerinin İtalyan diplomatik hizmetleriyle koordine edilmesi sorununu çözdüm. Bunun için birkaç ödül ve iş vermek yeterli oldu.

Arnavutluk'u bağırtmadan hadım etmek işi artık pratikte gerçekleşmiştir. Hâlihazırda belirtmiş olduğum gibi, Arnavutlar ilk kez olsun surat asmıyorlar. Bu, soğukkanlılık ve ihtiyatlılıkla tatbik edilen eylemlerimizin neticesindedir. Duce'yle Kosova ve Çamerya'daki irredantizm sorununu masaya yatırdık. Duce bu irredantist hareketleri, "Tünelin ucundaki küçük ışık," şeklinde yorumladı. İstikbâlde bu ışığı parlatmak için Arnavutluk'taki ulusal ruhu yek ve yüksek tutmalıyız.

4 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

5 Haziran 1939

Napoli'ye gitmek üzere yola çıktım.

Serrano Suñer, Aosta Dükü'yle birlikte Roma'ya geldi. İspanya'dan dönen Faşist yoldaşlarına eşlik etmek için *Sardegna* gemisiyle Sardinya'dan yola çıkan Ok Tümeni'nin ilk unsurları da eşzamanlı olarak Napoli'ye ulaştı. Havada elle tutulur bir mutluluk vardı; Lejyonerler savaş şarkıları söylüyor; top ve siren sesleri temiz ve güneşli havayı dolduruyordu. Serrano Suñer uzun süre elimi sıkarak İtalya'nın yapmış oldukları ve bunları yapış şekli için minnet duygularını ifade etti. Gambara'yı kucakladım; onun aracılığıyla hem İspanya'dan dönmüş olan hem de hâlâ İspanya'da olan herkesi, dostluğumuzun elçilerini ve şanlı sonuçlar doğuracak görevimizin icracılarını bağrıma basmış oldum.

Napoli'nin panoramik sokaklarından otomobille geçerken Serrano Suñer'le uzun bir görüşme yaptık. İnce, tıknaz ve hastalıklı bir adam. Okumak ve düşünmek için dünyaya gelen insanlardan. Son derece vicdanlı, dürüst ve coşkulu. Devrim fırtısına kapılarak hem aktörlük hem

48 Faşizme İtalya'da desteğin en yüksek olduğu bölgeler. (ç.n.)

de yazarlık yapan kendisi, görevine şahsi bir inanç katmış. Zeki, fakat bir nevi tecrübesiz biri olarak verdiği hükümler, edinmiş olduğu pratik deneyimler ile düşüncelerinin müphem ve metafizik ifadeleri arasında tökezliyor. Şahsına hep duyguları hâkim; karşısındakini ya coşkuyla seviyor ya da ondan hepten nefret ediyor.

6 Haziran 1939 [5 Haziran tarihli girdinin devamı]

Kendisinin baş düşmanı Fransa. İki kardeşi Fransız kurşunlarıyla öldürüldüğünden ve bir İspanyol olduğundan ötürü Fransızlardan nefret ettiğinden, Fransa'yı Büyük İspanya'nın değişmez düşmanı olarak gördüğünü söyledi. Birçok hususa değindik: *savaşa.* İspanya, bugün mevcut kaynaklarının sonuna geldiği için yakın gelecekte çıkacak bir savaştan ürküyor. Bazı bölgelerinde kıtlık söz konusu olan ülkenin, kendini toparlayıp askeri hazırlıklarını tamamlaması için iki veya üç yıla ihtiyacı var. Ülke çıkacak savaşta duygularının ve aklın rehberliğinde Mihver'in yanında olacak. Tarafsızlığı tercih edecek bir İspanya'nın kaderi her hâlükârda yoksulluk ve aşağılanmayla mühürlenirdi. Dahası, Franco, Cebelitarık sorununu da çözmek istiyor; zira Cebelitarık'ta İngiliz bayrağı dalgalandığı müddetçe İspanya tam anlamıyla hür ve bağımsız bir ülke olmayacak. İspanyol gençliği İngilizleri denize dökme arzusu ve umuduyla yaşıyor ve bu amaç için hazırlanıyor. İspanya'nın ayrıca Fransa'yla, o, "yalancı ve namussuz Fransa"yla görülecek hesapları var. Bunlar Fas ile iktisadi ve siyasi bağımsızlıktan kaynaklı hesaplar.

Suñer, biz ve Almanların savaşı birkaç yıl ertelemek istediğimizi duymaktan son derece mutlu oldu.

7 Haziran 1939 [6 Haziran tarihli girdinin devamı]

İtalya'yla ilişkiler. İttifak meselesi zihnimizdeki mevcudiyetini koruyor; kendisi bu hususta bir protokol talep etmiş olsa da bu şimdilik vakitsiz olur. Daha ziyade Almanya'yla münasebetlerden ve özellikle de din meselesinden söz ettik. Kendisi inançlı ve tutkulu bir Katolik. Almanların Katolik karşıtı politikaları kendisinin hassasiyetlerini yaralıyor.

Portekiz. İspanya ve Mihver'in politikaları için Portekiz'i İngiliz nüfuzundan arındırmayı temel görüyor. Bu güç bir iş olsa da, bu yönde çaba göstermeyi düşünüyor ve bizim de yardımımızı istiyor.

Kraliyet. Belki, "Yirmi yıl içerisinde İspanya bir krala ihtiyaç duyabilir." Eğer Bourbon Hanedanı o vakte kadar icap ettiği şekilde davranmış olursa yeniden tahta çıkarılabilirler. Lakin kraliyet bu dönemde söz konusu olmayacak. Devletin başı Franco. Kraliyet ihtiyacı hisseden sadece birkaç kesim var. "Çok yaşa Kral," diye bağıran pek çok kişi, bu sloganın ardına rejime karşı muhalifliklerini gizliyor. Franco bu kişilere karşı en sert şekilde hareket edecek.

Palazzo Venezia'da gerçekleşen uzun görüşmede Serrano Suñer'in Duce'ye ifade ettikleri aşağı yukarı bunlardı. Duce "fırsatçılığın ve komploculuğun merkezi hâline geleceğini" söylediği İspanyol Kraliyeti'nin restorasyonuna karşı kararlı aleyhtarlığını yeniden vurguladı.

8 Haziran 1939

İngiltere Büyükelçisi Percy Loraine, Duce'nin sorusuna Londra'nın verdiği cevabı iletti. Başbakan Chamberlain 16 Nisan 1939 tarihli İngiliz-İtalyan Paktı'nın bütünüyle geçerli olduğunu ve bu paktın ileride daha da gelişeceğini umduğunu söylemiş. Bu cevabın ekseriyetle lafa değil icraate, kendi tabiriyle "nihai icraate" bakan Duce'yi tatmin edip etmeyeceğini bilmiyorum. Zira mevcut icraatler olumsuz yöndedir: İngiliz-Türk Antlaşması, Yunanistan ve Romanya'ya verilen garantiler, Moskova'yla yapılan görüşmeler Londra'nın bize karşı uyguladığı kuşatma politikasının bileşenleridir.

Amiral Noble'ın İngiliz donanmasının Alman, İtalyan ve Japon deniz kuvvetleri karşısındaki imkânlarını tetkik ettiği son derece önemli bir rapor Hong Kong'tan elime ulaştı. Rapor, özellikle de Akdeniz'in Faşist İtalya'nın hava, deniz ve denizaltı kuvvetlerinin hükmünde olması sebebiyle oldukça kötümser.

9 Haziran 1939

Akşamleyin Serrano Suñer'le uzun bir görüşme yaptık. Embesil dediği Büyükelçi Conde hakkında söylemediğini bırakmadı. Hatta Conde'nin kendisini Duce ve şahsıma karşı uyarmaya teşebbüs ettiğini bile söyledi. Gerçekten de büyük bir ahmak olan Conde, son derece bağlı olduğu Kraliyet'in ihyası için Kral ve prensler arasında mekik dokuyor. Artık miadı doldu. Kendisine bir hava değişikliği vermek iyi olacak. Conde'nin görevden alınması hususunda bizimle mutabık olan Suñer,

ayrıca General Jordana ve İspanyol diplomatik personeli hakkında kötüleyici konuştu. Kendisinin hükümetin başına getirilmesini umursamıyor. Bunun Franco'yla kendisi arasındaki iyi ilişkileri zedelemek için teşebbüs edilen bir Fransız manevrası olduğunu söyledi. Lakin General Jordana'nın yerini almak istiyor. Şüphesiz bu amaç için bizim desteğimize güveniyor ve dolayısıyla Franco'nun İtalya'ya gelişini hızlandırmak istiyor. Mihver'e karşı bir çeşit önyargısı var. Mussolini'nin kaygılarını gidermiş olması dolayısıyla mazide şüpheci yaklaştığı Nazilerle irtibat kurmak istiyor. Katolik inancı ve bir takım propagandalar nezdinde Hitler'in durumunun sallantıda olduğu düşüncesini oluşturmakta başarılı olmuş.

10 Haziran 1939

Suñer'in bana söylemiş olduklarını Duce'ye rapor ettim. Suñer hâlihazırda içişleri bakanı olsa da, bu makamdaki "on beş yıllık" deneyiminin, liderliği için en değerli hazineyi teşkil ettiği görüşünden mütevellit, Duce onu dışişleri bakanı olarak görmek istiyor. Bu hususta İspanya'ya gerçekleştireceğim ziyaret sırasında Franco'ya bizzat teslim edeceğim bir mektup yazacağım.

Bahriyelilerin teftişi çok güzeldi. Kral, tören geçidi esnasında kullanılan Roma adımlarını övdü. Hatta bu adımların arz ettiği yüksek etik değerin tezahürü olan bazı tarihi hadiseleri bile anımsadı. Duce'nin bu husustaki yorumu şöyleydi: "Kral'a ne demek istedim biliyor musun? 'Sevgili ahmak, orduya Roma adımlarını getirebilmek için en çok seninle uğraşmak zorunda kaldım.'"

Amiral Noble raporunun bir kopyasını Japonya Büyükelçisi'ne verdim. Bir kısmını tercüme ettiğim raporun nezdinde büyük etki yaptığını gördüm. Büyükelçi, Mihver Paktı'nın neticilendirilmesi adına yeni ve daha iyi talimatların ulaştığı Berlin'e gitmek üzere bu akşam yola çıkacak.

Mackensen'e raporu ve Yugoslavların kalleşliklerini kanıtlayan öteki telgrafları ilettim. Alman Büyükelçi, yaptığı konuşmada Almanlardan bahsetmemiş olmasından dolayı Suñer'den rahatsız olmuştu. "Suñer'i savunmak adına, onun pek az diplomatik tecrübeye haiz olduğunu söyleyerek, ayrıca İspanya'da Mihver'e inanan bir şahsiyeti temsil ettiğini de teyit ettim." Ayrıca Almanya'yı ziyaret etmesini önerdim.

11 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

12 Haziran 1939

De Vecchi'den bahseden Duce on sekiz yıl boyunca bu şahsın utanç verici yükünü omuzlarında taşımak zorunda kalmış olduğunu söyledi. "Çeşitli partilerden oluşacak bir koalisyonun yeni kabinesinde bir görev alabilmek için 28 Ekim 1922'de[49] bize ihanet etmeye hazırdı." Bunu söyledikten sonra De Vecchi'nin işgal ettiği her makamda yaptığı gafları tek tek dile getirdi. Gazilerin maaşlarını rafa kaldırma tehdidini savurarak Tanrı'nın gazabını çekmiş, ardından rejime şok geçirten bir konuşma yapmıştı. Müteakiben Afrika'da hâlihazırda bize ait olan toprakları güç kullanarak işgal etmek için elinden geleni yapmış ve hem acımasız hem de faydasız katliamlara imza atmıştı. Sonuç olarak Duce onun "gözüpek bir palyaço" olduğuna inanıyor, fakat istediği her şeyi vermeyi de ihmal etmiyor. Hâlihazırda iki damadı baron oldu. (Mussolini buna gülse de, eninde sonunda arzu ettiği yüksek askeri rütbeyi de kendisine verecek.)

Serrano Suñer'le Palazzo Venezia'da ikinci bir görüşme yaptık. Yeni bir gelişme söz konusu olmadı. Duce, yaptığı devrime sadık olmayan bütün bileşenlerden kendisini mümkün olduğunca hızlı bir şekilde azat edip, 3 Ocak'ı İspanya tarihinde unutulmaz bir gün hâline getirmesi için Franco'ya tavsiyede bulundu. Suñer, Kral'la ve Asturias Prensi'yle konuştuğunu söyledi. Asturias Prensi'yle ilgili iyi izlenimleri varmış. Kral hakkındaysa kötü konuştu; onun güvenilmez ve baskıcı bir adam olduğunu söyledi. Duce'nin Fransa ile İspanya arasındaki ilişkilerin yakın gelecekte iyileştirilmesini önermesi Suñer'in içerlemesine neden oldu.

13 Haziran 1939

Danzig sorunuyla ilgili yeni gerginlikler çıktı. Aslına bakılırsa Paris'teki askeri ataşemizin bizi bu hususta iki gün önce uyarması gerekirdi. Yaşananlar Polonyalıların Danzig'de bazı eylemler planlamış oldukları şüphesini doğuruyor. Duce, Goebbels'den bir armağan getiren von Mackensen'i kabul etti. İspanya'yla münasebetlerin pekiştirilmesi

49 Faşistlerin iktidarı ele geçirmek adına Roma'ya yürüdükleri tarih. (ç.n.)

maksadıyla, Almanya ve Kilise arasındaki ilişkilerin kuvvetlendirilmesinin üstünde duruldu. Mussolini, İtalya'da gerçekleştirdiklerinin ışığında, devletin çıkarlarının Kilisenin çıkarlarıyla çatışması hâlinde devletin yoluna devam edip kendi işine bakması gerektiğini belirtti. Papa arzu ederse "kendisinin ve hatta belki de onun ruhunu kurtarmak için" durumu protesto edebilirdi.

Yurt dışından gelecek İtalyanlara ev sahipliği etmesi için Tiran'a beş yüz adet konuttan oluşacak Pater Kasabası'nı inşa etmeye karar verdik. Bu şekilde Tiran'da yaşayan İtalyanların sayısını artırmakta başarılı olacağız. Tiran'da hem siyasi, hem askeri ve hem de iktisadi alanlarda her şeyin iyi gittiği haberleri geliyor.

Serrano Suñer veda etmeye geldi. İspanyol Hava Kuvvetleri Generali Kindelan'ın Roma'ya gerçekleştireceği ziyaret esnasında gizli polisimizin gözünü onun üstünde tutmasını istedi. Kraliyet namına entrika çevirmekle suçladığı generali Franco'ya şikâyet edebilmek için bir kanıt bekliyor.

Duce, Franco'nun Roma'ya gerçekleştireceği ziyarete ilişkin beni çağırdı. Franco, devlet başkanı olduğu için ziyaret esnasında İtalya Kralı'nın kaçınılmaz olarak işe karışacağından rahatsız. "Bu kez Hitler'in ziyaretinde yaptığı gibi işlere burnunu sokmasını istemiyorum. Eğer Kral'ın işe müdahil olmayacak kadar izanı yoksa işe pekâlâ ben müdahil olmam. Ortada kesin uyuşmazlıklar olduğunu nihai olarak anlamaları ve devletin başının ben mi yoksa Kral mı olacağını seçmeleri için bu çelişkili durumu İtalyan halkının önüne getirmek gerekiyor," dedi.

14 Haziran 1939

Serrano Suñer Roma'dan ayrıldı. Gözle görülür bir şekilde hislenmişti. Bana ve Duce'ye olan minnet duygularının yanı sıra İtalya'ya duyduğu sevgiyi de tekrar tekrar dile getirdi. Conde'ye soğuk davrandı. Lakin Conde kısa zaman içerisinde şutlanacak. Suñer, bizim Kraliyet'in ihyasına karşı oluşumuz gerekçesiyle, bu aptal şahsın onu Duce ve bana karşı doldurmaya çalıştığını söyledi. Serrano ve Mackensen arasındaki ilişkiler şimdi daha iyi, hatta iyi. Fakat Suñer'in Alman aleyhtarlığı ve Suñer'in, Almanların İspanyol davasına ettiği yardımı pek de bilinçsiz olmayan bir şekilde unutmuş oluşuna von Mackensen'in içerlemesinden dolayı, benim duruma müdahale etmem şart olmuştu.

Duce, İspanya'yla birlikte Batı Akdeniz'in geleceğine ilişkin programı tanımlamaya başlamamızı istiyor. Fas tamamen İspanya'nın, Tunus ve Cezayir ise bizim olacak. İspanya'yla yapılacak bir antlaşmayla, Fas üzerinden Atlantik Okyanusu'na çıkışımız daimi teminat altına alınacaktır.

Fransa Büyükelçiliği'nde akşam yemeği; başı kalabalık genç çalışanlar ve bedava yemek peşindeki yaşlı kadınların bulunduğu, geleneksel diplomatik tavırlarla alışılageldik "sevgili iş arkadaşlarımız" lafları havada uçuşurken, muğlak ve küstah girişimlerin icra edildiği faydasız, renksiz, ikinci sınıf bir akşam yemeği. Siyasetten neredeyse söz etmedik. Yine de Fransız basını hiçbir mana barındırmayan, tekrar söylüyorum, hiçbir mana barındırmayan bu yemek hakkında büyük patırtı koparak, Fransa'yla olan ilişkilerimizi eskisinden bile daha kötü hâle getirdi.

15 Haziran 1939

Cenova'ya gidiyorum. Havacılarımız İspanya'dan dönüyor.

Beklenmedik bir kraliyetçilik sergileyen Cenova'nın, Kral'ı böylesine sevgi gösterileriyle karşılaması beni birçok şeyi düşünmeye itti.

Bundan Starace'ye de bahsettim.

16 Haziran 1939

Roma'ya dönüyorum. Sıra dışı bir şey yok.

17 Haziran 1939

Yokluğum esnasında üzücü bir hadise meydana geldi. Nazilerin Bolzano'da yaptığı bir atletizm gösterisinde Alman heyetinin sekreteri tutuklandı. Von Mackensen konu hakkında benimle görüştü. Duce'nin de izniyle heyet sekreterinin derhâl hapisten çıkarılması için gereken adımları attım. Fazlasıyla fevri davranmışlar. Ben Roma'da olsaydım bunlar yaşanmazdı. Bir Nazi yetkilisinin İtalya'da tutuklanması dışarıda nasıl bir izlenim yaratır? Dahası, bir Nazi yetkilisinin İtalya'da tutuklanması Almanya'da nasıl bir izlenim yaratır? Berlin veya Münih'te parti sekreterimiz tutuklanmış olsaydı bizim tepkimiz ne olurdu?

Sthyka'yı, Arnavutluk'un Belgrad'daki eski temsilcisini kabul ettim. Oldukça yetkin biri olmasına istinaden kendisini Kosova sorununda kullanmayı düşünüyorum. Arnavutlukta irredantizmden sorumlu bir müsteşarlık oluşturacağım.

Tiran'dan henüz dönen Bottoni ve Benini, Arnavutluk'taki durumla ilgili mükemmel haberler getirdiler.

Duce ufak bir istirahat için Riccione'ye gitti.

18 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

19 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

20 Haziran 1939

Hitler, bu zatı örnek teşkil edecek bir şekilde cezalandırmak için Bolzano'daki Nazi grubunun başının Almanya'ya gönderilmesini istedi. Almanya'nın İtalya'yla dostluğuna verdiği önemi kamuoyu karşısında kanıtlayacak olmasından dolayı bu nazik bir jest.

Talamo'yla toplantı. Bulgaristan'ın kararsız tutumuna devam ettiğini ve bu ülkenin Mihver'den yana kesin tutum alacağına dair, en azından şimdilik, bir umudu olmadığını söyledi.

21 Haziran 1939

Alto Adige'de ikamet eden Almanların, Almanya'ya iadeleri için kurulan komisyonun yetkilileri Berlin'e gitmek için yola çıkacak. İnsanların diplomatik bir görev için bir valinin gönderilmesini eleştirebileceklerinden ötürü, bu görev için Mastromattei'nin ne kadar uygun olduğuna ilişkin Duce'nin bazı tereddütleri var. Fakat durum tam olarak böyle sayılmaz; Mastromattei komisyonda uzman sıfatıyla yer alıyor. Öte yandan, görülen o ki Almanlar ciddi iş yapmak niyetindeler. Dolayısıyla tekere çomak sokacak bir şey yapmamalıyız.

22 Haziran 1939

İçişleri Bakanı Buffarini, Slovenlerin kendi dillerinde birtakım gayrı siyasi dergiler yayınlama taleplerini destekliyor. Hırvatlar, Slovenler ve diğer Balkan uluslarını etkimiz altına almayı gerçekten istiyorsak, işe bunlarda kendilerine karşı özgürlükçü ve cazip bir politika izlediğimiz hissiyatını uyandırarak başlamalıyız. Vidaları daha sonra sıkacağız. Bunlar dışında yeni bir şey yok.

23 Haziran 1939

Serrano Suñer'den, şahsımı temmuz ayının 10'u ve 18'i arasında İspanya'ya davet eden bir mektup aldım. Davet son derece nazik bir şekilde kaleme alınmış olsa da gözüme biraz çekince içeriyor gibi göründü. Bu, Gambara'nın işaret ettiği meseleden, yani Serrano Suñer ve Franco'nun aralarının açık olmasından kaynaklanıyor olabilir. Göreceğiz. İspanya'da görmek istediğim pek çok şey var ve her ne kadar iyi niyetli de olsa, Serrano'nun Mihver'e tam üyelikle ilgili tahminlerinde fazla ileri gitmesini istemem.

Alto Adige hakkındaki ilk görüşmenin somut sonuçlara gebe kaldığı ve vaziyetin oldukça teşvik edici olduğuna dair Berlin'den telefon geldi.

24 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

25 Haziran 1939

Yeni bir şey yok.

26 Haziran 1939

Şimdi yalnızlık çevremi ve içimi sarmışken sevgili babacığım, güven dolu ve öngörülü iyimserliğinle zaman zaman bana destek olmaya geldiğin Palazzo Chigi'deki bu büyük salonda, keşke bir süre daha seninle olabilseydim.

Vefatının zalim haberi bana hain bir darbe gibi indi. Sadece birkaç gün önce, çarşamba veya cuma günü senin ofisinde bir araya gelmiştik. Oysaki seni iyi görmüştüm. Benimle o alışıldık enerjinle konuşmuş, birkaç sene içerisinde gerçekleştirmeyi düşündüğün tasarı ve projelerinden söz etmiştin. Geleceğe dair planlar yapmaktan çekinmemiştin, "zira o demir iradenin, iki yıl önce neredeyse sana baskın gelen hastalığa karşı muvaffak olduğundan artık emindin." Ve kendin için hiçbir şey istemeden benliğini çalışmaya vermiştin; böylelikle pusudaki hastalığın seni pençesine daha kolay düşürdü.

Arkadaşlarımın evinde geçirdiğim birkaç saatin ardından pazartesi sabahı eve dönmüştüm. Omuzlarıma çöken bu kaybı sezmemiştim, fakat biraz yorgun ve kederliydim.

27 Haziran 1939 [26 Haziran tarihli girdinin devamı]

Yatağa saat birde, belki de daha erken girmiştim. Kendisinin âdeti olmadığı üzere, hizmetçimi Dışişleri Bakanlığı'ndan aradıklarını iletmek için beni beklerken buldum. Bu beni şaşırtmıştı. İspanya ve Arnavutluk'taki meselelerin sürdüğü dönemde geceleyin gelen bir telefona şaşırmazdım, fakat Avrupa'nın mevcut durumunda böyle bir şey gereksiz görünmüştü. Hızla beni Ponte a Moriano'dan aradıklarını, zira senin iyi olmadığını öğrendim. Gerçeği sezmiştim, fakat bu düşünceyi şiddetli bir öfkeyle zihnimden söküp atmış, Ponte a Moriano'yu aramıştım. Sesi hüzünlü gelen bir hizmetçi telefonu açmış ve ahizeyi hıçkırıklar arasında senin, o iyi, büyük, sevgili babamın vefat ettiğini söyleyen anneme vermişti. Muazzam bir darbeydi bu. Bu öylesine kullandığım bir ifade değil. Yineliyorum: Bu benim için hem etimde ve kemiklerimde, hem de ruhumda hissettiğim büyük bir darbeydi. Sanki maddi varlığımdan bir şey parçalanıp alınmış gibiydi. Otuz altı yıllık yaşantının ardından ancak o an kan bağının ne denli gerçek, derin ve yıkılmaz olduğunun farkına vardım. Sen baba, ancak çocukluğumdan beri sana olan hayranlık dolu sevgimi bilen sen, hissettiğim acıyı layıkıyla anlayabilirsin.

28 Haziran 1939 [27 Haziran tarihli girdinin devamı]

Ben daha Spezia'da bir çocukken, bizden ayrılacağın her vakit denize bakan evimizin terasında sana nasıl veda ettiğimi hatırlıyor musun? Konuşamazdım, fakat gözlerim yaşlarla dolardı ve zayıflığımı sana, o büyük askere göstermek istemediğimden dolayı sen ayrılana kadar kendimi tutardım. Fakat çabalarım boşa çıkardı ve senin de gayet iyi bildiğin üzere, sen Via dei Colli ve del Toretto'nun köşesini dönüp kaybolduğunda yalnızlık ve gözyaşlarıyla yere çökerdim. Pekâlâ baba, işte yine aynı şey oldu. Yine o zamanlardaki gibi tarifsiz bir acıyla doldum, fark şu ki, artık üstünde senin komutanı olduğun geminin adını taşıyan kurdelesiyle bahriyeli gibi giyinmiş bir çocuk değil, fakat düşünce ve kaygılarla sorumluluğun ağır yükünü taşıyan, senden bile sakladığım gizli üzüntümle saçlarında birçok ak düşmüş bir adamım - kısaca, acılarından bir saatte kurtulamamış, fakat bundan gayrı onları sonsuzluğa dek kendisiyle birlikte taşıyacak bir adam.

Otomobile atlayıp tek başıma Ponte a Moriano'ya sürdüm. Tek başıma, bilgilendirdiğim bazı arkadaşlarım beni yalnız bıraktıklarından değil, seninle kalmak istediğimden ve başka herkes bizim bu dünya ötesi ilk kavuşmamıza bir engel olacağı için.

29 Haziran 1939 [28 Haziran tarihli girdinin devamı]

Roma'dan Ponte a Marino'ya yaptığım yolculuk uzun ve korkunçtu, fakat şafak söktüğünde, nedendir bilmem, belki de benim her şeyi yanlış anladığıma, senin ölmediğine dair içime bir umut doğdu. Neden bilmiyorum, içimde zuhur eden fakat çok kısa süren bu umudu açıklayamıyorum. Livorno'dan, senin büyük dikkatle tasarladığın ve çok sevdiğin o telgraf bürosunun önünden geçerken bayrağın yarıya indirildiğini gördüm. Bütün gece boyunca ilk kez o an ağladım.

Ancak elli yıllık sadık ve adanmış bir sevgiyle açıklanabilecek bir çöküş yaşayan annem, beni ümitsiz bir şefkatle karşılayarak, ölüm birkaç saat önce senin için geldiğinde üzerinde olan gri takımınla sessizce yattığın yatağa götürdü. O büyük, kahraman göğsüne iliştirilen küçük haç olmasaydı senin uyuyor olduğunu söylerdim. Annem trajedinizi bana bütün detaylarıyla anlatacak gücü buldu. Hastalığının Livorno'yu terk ettiğinde seni pençesine aldığını, rahatsızlığını gizlemek için gösterdiğin iradeyi, hafif iyileşmeler ile sonrasında gelen daha ciddi krizlerin birbirini izlediğini, ıssız ve geçit vermez kırsalda faydasızca yardım arayışını... Annem bana hepsini anlattı.

30 Haziran 1939 [29 Haziran tarihli girdinin devamı]

Ve bana dedi ki, çocuklarımla oynadığın, hatta küçük Marzio'nun hiçbir şeyden habersiz uyuduğu Ponte a Moriano'daki o çok sevdiğin eve gelince, otomobilden yardım almadan inmek için ısrar etmiş ve senin gibi eski bir savaşçının bile bunun üstesinden gelemeyeceğini anlayınca kollarını doktora dolayıp sakin bir şekilde, "Nihayet son geldi," diyerek son nefesini vermişsin. Bir asker, bir Faşist ve bir Hristiyan olarak öldün.

Babacığım, seninle kendim hakkında konuşmayacağım. Biliyorsun ve anlıyorsun ki telaffuz edeceğim her sözcük birbirimize duyduğumuz büyük sevgi ve hissettiğim acıya hakaret gibi olurdu. Bunun yerine sana diğerlerinden bahsedeceğim. Çok seviliyordun ve seviliyorsun. Bir

başkasının inanabileceğinden daha çok. Dostların Rodinis, Baiocchi, Caparma ve daha birçokları vefatın karşısında sanki ölmekte olup, tek istekleri yalnız başlarına can vermek olan hayvanlar gibiydiler. Starace de benden biraz sonra eve vardı. Fevkalade üzgündü. Yaptığın işler ve inancınla "bu denli şereflendirdiğin" partinin bayrağını, dünyevi bedeninin etrafına kendi elleriyle yerleştirdi.

Ardından, oldukça kısa zamanda Kral geldi. Duygularına hâkim olamadı. Senden oldukça asil ifadelerle bahsetti. Seni Roma selamıyla selamladı; gözleri yaşlarla doluydu. Herhangi bir merasim olmaksızın, sadece sivil bir yardımcısının eşliğinde geldiği için kraliyet sıfatının tüm resmiyetini bir yana bıraktı; bu şekilde kendisinin sadece kaybettiği dostunun tabutu üstünde ağlamak isteyen acıyla dolu zavallı yaşlı bir adam olduğu görülebiliyordu. Kral ayrılmak için merdivenlerden inerken Forli'den uçakla gelen Duce'yle karşılaştı. Çok sevdiğin ve hep sadık olduğun şefin seni, senin ondan seni sevmesini istediğin gibi sevmişti ve birçok kez sen de onun seni sevdiğini görmüş ve bunu kelimelere dökmesini dilemiştin. Fakat sevgiyi kelimelere dökmenin onun sert mizacında yeri yoktur. Lakin vefatından sonra seninle konuştu. Uzunca yanında kalarak senin sabit gözlerine ve kasılmış yüzüne baktı. Ardından şefkatle başını ve omuzlarını okşadı, alnından iki kez öptü. Arnaldo'nun[50] ölümü ve senin vefatının hayatındaki en büyük darbeler olduğunu vurguladı. İki saatin ardından, Livorno'da seni son yolculuğuna uğurlamak üzere evi terk etti.

Sana her zaman itaat eden benim, şimdi senin adına karar almak durumunda kalmam ne de garip ve acı verici bir şey baba.

1 Temmuz 1939 [30 Haziran tarihli girdinin devamı]

Yine de bunlar yapılmalıydı. Sana partinin ve Faşist silahlı kuvvetlerin madalyalarıyla bezenecek amiral üniformanı giydirmelerini ve Montenero'daki daimi ikametgâhın hazırlanana kadar seni geçici olarak Purificazione'deki mezarlığa, sevdiklerinin yanına yerleştirmelerini buyurdum. Ebedi ikametgâhın Livorno'nun diğer büyük simalarının defnedildiği Famedio'da olmamalı. Zira sen sadece bir şehrin değil, bütün Emperyal İtalya'nın yüz akısın. Savaşının[51] ve kahramanlıklarının

50 Mussolini'nin 1931 senesinde ölen küçük kardeşi. (ç.n.)

51 İtalya'nın 1915-1918 seneleri arasında yer aldığı Birinci Dünya Savaşı kastediliyor. (ç.n.)

yâd edileceği anıtın bir tepenin zirvesinde yükselecek. Anıtın tepesinde uzaklardan hepimize senin ölümsüz ruhunu hatırlatacak, her gece ışıklandırılacak bir fener olacak. Uzaklardan diyorum, zira bizim vahşi Livorno denizimizi kuşatan ve senin kurtarılacağına her zaman inandığın Korsika'dan dahi görülecek.

Akşamüstüne doğru seni Livorno'ya taşıdık. Ponte a Moriano'daki evini sonsuza kadar terk ettiğini görmek bana ayrı bir darbe vurdu. İlk araçla seni takip ettim. Yanımda benim için bir kardeş gibi olan Starace vardı. Sokağın iki yanına dizilip yas tutan köylülerden oluşan büyük kalabalık sebebiyle bütün yolculuk oldukça yavaş, neredeyse yürüme hızıyla gerçekleştirildi ve Lucca'nın bütün çiçekleri sana fırlatıldı.

2 Temmuz 1939 [1 Temmuz tarihli girdinin devamı]

Livorno'ya akşam saat yedi civarında vardık. Hava oldukça iyiydi: Gökyüzü mavi, hava sıcaktı. Bütün kilise çanları çalıyordu. Şehir sanki telafisi olmaz bir felaketle sarsılmış gibiydi ve bu dram herkesi etkilemiş görünüyordu. Üzgün ve düşünceli insanlar kaldırımları doldurmuştu. Gözler sabit ve kuruydu. Kollar Roma selamı vermek için havalanmıştı. Birçok kadın diz çökmüş dua ediyordu. Şehrinin sana sunduğu bu sevgi dolu hürmet ancak senin tahmin edebileceğin gibiydi. Eğer ebedi ayrılık vaktinde böyle bir şey mümkünse, ömrün boyunca Livorno halkına vermiş olduğun sevgi sana misliyle ödeniyordu. Kahramanlara layık top arabasında yatmakta olduğun Fascio salonundan büyük bir kalabalık saatler boyunca sessizce ve üzüntüyle geçti. Uzun süre yanında kaldım. Çünkü sana bakmak ve seni sevmek acımı azaltıyordu. Keşke sana saygılarını sunmaya gelen herkesi tek tek kucaklayabilseydim. Hissettikleri acının gerçek bir acı olduğunu fark ettim, insanları kardeş kılan türden bir acı. Başında nöbet bekleme görevi İtalya'nın en iyi adamlarına, geçtiğimiz yirmi yılda ordu, siyaset ve dinde önde gelen kişilere verildi. Savaş ve devrim –İtalya'nın yeni şanı– orada yanı başında, ülkenin en iyi evlatlarında vücuda gelmişti.

Sayamayacağım kadar dokunaklı şey oldu, fakat birini özellikle hatırlıyorum, zira şüphesiz senin gönlünü okşayacak. Yaşlı, öylesine yaşlı ki yaşı belli olmayan bir adam sana saygısını sunmak için kalabalığın arasından kendini sürükledi ve sadece senin değil, çocukken gemisinde kamarotluk yaptığı babanın da hatırasını şereflendirmek istediğini söyledi.

Doğduğun evi görmek için geri döndüm baba. Mütevazı ve iyi korunmamış bir ev. Fakat bu böyle kalmayacak. Evle ilgileneceğim. Ve bu evi senin hatıralarını yaşatan ve yaşatacak insanlar için, ki bunların pek çok olduğunu söylemeliyim, kutsal bir yer hâline getireceğim.

Kral ve Duce dün senin sayende mütevazı bir kır evinin merdivenlerinde karşı karşıya geldiler. Bugün, yine senin sayende, bütün İtalya Livorno'ya geldi. Ulusun bütün yaşamı mazide hiçbir vakit Livorno'nun duvarları arasında bir araya gelmemişti.

Duce Romagna'dan uçakla geldi ve senin dünyevi bedenini taşıyan top arabasını yürüyerek takip etti. Onun yanındaysa son ana kadar senin yanında kalma sözünü cesaretle muhafaza etmiş olan annem vardı ve bir de ben. Bu esnada kendini pek iyi hissetmeyen fakat zamanla iyileşecek olan Maria[52], cenazenin detaylarını aktaran radyonun yanı başında sessiz gözyaşları içerisinde Roma'da kaldı.

Dini tören katedralde yapıldı. Ben çocukluğunun kilisesi St. Peter ve Paul'ü önermiştim. Fakat böyle bir olaya ev sahipliği yapmak için çok ufaktı. Küçükken gözüme uçsuz bucaksız gibi görünen katedrale senin peşinden gelen yetkililerin bir kısmı bile sığmazdı. Sıradan insanlara gelince, onlar sokakları doldurdular. Tutumları öylesine şefkatli ve alçakgönüllüydü ki sanki tüm şehir muazzam bir keder tapınağına dönmüştü. Duadan sonra Piazza'da Faşist yoklama yapıldı. Eminim seslerin arasından benimkini de tanımışsındır. Sen beni terk ettiğinden bu yana, "Burada!" sana atfen telaffuz edebildiğim tek sözcüktü baba.

Hayatta kimi zamanlar uzakta olduysan yahut bana uzaktaymış gibi göründüysen de, vefatının ardından artık buna imkân kalmadı. Şimdi benimle ve ruhumlasın, sonsuza kadar ve ayrılmaz bir şekilde. Duce ve annem ayrılmışlardı. Sana mezarlığa kadar eşlik ettim. Sen geri dönüşü olmayan eşiği geçerken, Livorno'ya geceleyin varmış olan donanma filosu, zat-ı âlinin şerefine toplarını ateşledi. Livorno'ya her geldiğinde yaptığın gibi birkaç dakikalığına atalarının mezarlarının yanında durdun. Ardından, sana layık olan anıt mezara defnedileceğin güne kadar içindeki nişte misafir olacağın küçük şapele taşındın. Sana bir niş ayarlayan ve o güne kadar gömülmemeni sağlayanlara minnettarım. Mermer bloğun, üstüne kapanarak seni yaşayanların dünyasından ayırmasını görmek sinir bozucuydu, fakat toprağa gömüldüğünü görmek benim için daha da üzücü olurdu.

52 Ciano'nun kız kardeşi. (ç.n.)

Tekrar kedere boğulmamın ardından milisler ve arkadaşlarım beni oradan uzaklaştırdı. Sonrasında annemle birlikte Roma'ya doğru yola çıktım. Sevgili babacığım, hayat içeride ve dışarıda alışılageldik ritmiyle devam etmeli. Kaçınılmaz olan bu ve belki de en iyisi böylesi. Fakat bugün, sana yazarken, hâlâ üzgünüm. Kalbimde şiddetli bir yalnızlık, taze ve acı verici bir üzüntü hissediyorum. Bir gün, bunun isteklerine ve mizacına ters düşmeyeceğini bilirsem, senin hakkında istediğim gibi konuşacak ve yazacağım ve bunu, senin inatçılıkla saklamak istediğin birçok güzel şeyi halkla paylaşmak için yapacağım. Bugün bunu nasıl yapacağımı veya yapıp yapamayacağımı bilmiyorum. Fakat unutma baba, burada seni samimiyetle şereflendiren herkesin arasındaki ben, bunu trajik kaderin bana şiddetle yerleştirdiği değişmez ve eksiksiz adanmışlığım, sevgim ve şefkatimle yapıyorum.

3 Temmuz 1939

Hayat devam ediyor ve işim bir nevi içine saplandığım bu büyük kederden çıkmama yardımcı oluyor. Duce gerçekten babacan davrandı. Babamla ilgili sevgi ve bağlılık dolu birçok şey söyledi. Ardından, babamın 1926 yılının kasım ayından beri elinde olan bir vesikayı bu sabah bana verdi – bu mektupta Duce onu varisi olarak atıyor ve Şef'in aniden ortadan kaybolması durumunda alınacak tedbirlerden bahsediyordu. Duce ayrıca mecliste babamın yerini alması için Grandi ve Farinacci'yi düşündüğünü belirtti. Ben ağırlığımı Farinacci'den yana koymuştum, fakat bu sabah beni görmeye gelen Starace, belki de haklı olarak buna karşı çıktı. Böylelikle Teruzzi veya Acerbo gibi renksiz bir figürü aday göstermek konusunda mutabakata vardık.

Uluslararası durum Danzig meselesi sebebiyle son birkaç gündür bulutlu. Bunun yanlış alarm olduğu düşüncesiyle sakin kalıyorum. Aslına bakılırsa, Almanlar meseleye ilişkin tek bir kelime bile etmediler ki, bu da imza etmiş olduğumuz paktın yükümlülükleriyle bağdaşmıyor. Duce sorunun plebisit aracılığıyla çözüleceği bir eylem planının çerçevesini hazırladı. Fakat böyle bir çözüm bana oldukça ütopik görünüyor. Bunu kendisine de söyledim.

Alto Adige'deki Alman nüfusun Almanya'ya iadesi meselesini tartışmak için Palazzo Chigi'de toplandık. İşler iyi gidiyor, fikrimce kısa zamanda tatmin edici sonuçlar elde edeceğiz.

4 Temmuz 1939

Danzig meselesi yavaşça daha güven verici hâle geliyor. Berlin'den tarafımızla temasa geçilmedi ki, bu da ufukta dramatik bir durum olmadığının tezahürü.

Ülkesinin, Türkiye'nin Batılı demokrasilerle yaptığı paktın etkisi altına girmesine izin vermeyeceğini söylemeye gelen Christic'i gördüm. Ayrıca, ülkesinin bazı çekincelerle paktı imzalamaya hazır olduğunu belirten Japonya Büyükelçisi'yle de bir araya geldik. Basınımızın ülkesi hakkındaki acımasızlığından üzüntüyle bahseden İngiltere Büyükelçisi de geldi. Ona İtalya ve İngiltere arasındaki yeni ve çetin hâleti ruhiyeyi yaratanın basın değil unsurlar olduğunu söyledim.

Duce benim de eşliğimde Cavallero'yu kabul etti. Alman-İtalyan ortak askeri komisyonunun, Mihver bağlamında, Yüksek Savunma Komisyonunun iç meselelerde sahip olduğuyla aynı vazifeye sahip olacağını söyledi.

Badoglio'nun Arnavutluk'la ilgili raporunu aldım: "*Quam parva sapientia!*"[53]

5 Temmuz 1939

Danzig fırtınasının şimdilik dinmiş gibi görünmesinden mütevellit kafaları daha dingin bir şekilde tatile gitmeye hazırlanan birçok diplomat gördüm.

François-Poncet ülkeden kovulan bir gazeteci için münakaşaya girmeye kalktı. Durumun ancak zamanla iyileşebileceğinde mutabık kaldık.

Yunanistan Diplomatik Temsilcisi Metaksas bir nezaket ziyareti gerçekleştirdi. Lakin onu soğuk karşılamam ve ülkeyi bir nevi yarı-manda hâline getiren tek taraflı İngiliz garantisini Yunanistan'ın kabul etmiş olması sebebiyle belirttiğim çekinceler karşısında şaşkına döndü.

6 Temmuz 1939

Belçika, Türkiye, Yugoslavya büyükelçileri ve Villani'yle bir takım görüşmeler. Önemli bir gelişme olmadı. Alto Adige'deki Almanların Almanya'ya göç etmeleriyle ilgili bir demeç vermesi için Berlin'e ısrar ediyoruz. Führer birtakım zorluklar çıkarıyormuş gibi görünüyor.

---

53 Ciano, "*Quam parva sapientia regitur mundus*" şeklindeki, "Dünya ne kadar da az bilgelikle yönetiliyor" şeklindeki deyişe gönderme yapıyor. (ç.n.)

Bunun sebeplerini anlamak kolay. Lakin dış başın meseleyi çarpıtmak için elinden gelen her şeyi yaptığından, işin aslını ortaya koymak için bu demeç elzem.

7 Temmuz 1939

Percy Loraine, Faşistlerle çalışmaya yeni başlayan iyi bir büyükelçi gibi, Chamberlain'in bir mesajını Mussolini'ye bizzat vermek istedi ve kendini Palazzo Venezia'ya çağırtmayı başardı. Mesajın özel bir kıymeti harbiyesi yoktu. Almanların Danzig'deki taleplerine karşı düşük tonlu bir itiraz belirtip, bu tarz iddiaların dünya barışı için teşkil ettiği tehlikelere değiniyordu. Duce, Chamberlain'in mesajını madde madde masaya yatırdı. Polonya'nın Çekoslovakya meselesinde ağzını açması gereken son ülke olduğunu, zira Çekoslovakya dizlerinin üstüne düşmüşken ona ölümcül darbeyi vuranın Polonya olduğu gibi nefis argümanlar öne sürerek konuşmasını iki kez, "Chamberlain'e söyleyin, eğer İngiltere Polonya'yı savunmak için savaşa hazırsa, İtalya müttefiki Almanya'yla birlikte silahına davranacaktır," diyerek noktaladı. Percy Loraine hemen hemen ağzını bile açmadı. Palazzo Venezia'daki ikinci görüşme de birincisinden daha iyi sonuçlara gebe kalmadı.

Akşamleyin olan biten hakkında kendisini bilgilendirdiğim von Mackensen, Duce'nin İngilizlerin hamlesi karşısında takındığı tavırdan bilhassa memnun kalmış gibi görünüyordu.

8 Temmuz 1939

Herhangi bir gelişme yok.

9 Temmuz 1939

İspanya'ya gitmek üzere yola çıkıyorum.

[Günlüğün bir sonraki girdisi 19 Temmuz 1939 tarihine aittir.]

19 Temmuz 1939

İspanya izlenimlerimi bir not defterine düştüm. Duce, İspanya seyahatimle ilgili verdiğim rapordan epey memnun kaldı.

4 Ağustos tarihine ayarlanan Mussolini-Hitler buluşması için Magistrati'yi Roma'ya çağırdım. Bunun, Attolico'ya özgü korku krizinden

kaynaklandığını düşünüyorum. Mamafih, görüşmenin faydasız olmasını engellemek için iyi hazırlanmamız gerekiyor. Duce, savaşı ertelemek için birçok sebep olmasının ışığında, uluslararası barış konferansı teklif etmesi için belki Führer'le konuşabilir. Bunun şu gibi faydaları olur: Ya demokrasiler masaya oturup müzakere etmeyi kabul eder ve ardından kayda değer tavizler vermek durumunda kalırlar ya da masaya oturmayı reddederler ve bu durumda biz de barış için elimizden geleni yapmış olma avantajına sahip oluruz ki, bu da onların pozisyonunu zayıflatırken bizimkini güçlendirir. Fakat Hitler'in gerçek niyetleri nedir? Oldukça endişeli olan Attolico, yeni ve belki de telafisiz bir krizin eli kulağında olduğuna dair bizi uyarıyor.

20 Temmuz 1939

Berlin Büyükelçimiz Attolico kaygı içeren bilgiler göndermeye devam ediyor. Söylediğine göre Almanlar 14 Ağustos'ta Danzig'e taarruz etmeye hazırlanıyorlarmış. Ve ilk kez, Caruso, Prag'dan Alman Silahlı Kuvvetleri'nde devasa boyutlarda hareketlilik gözlendiğini bildirdi. Fakat bütün bunların bize haber verilmeden gerçekleşmesi mümkün mü? Özellikle de Mihver'deki yoldaşlarımızın bunca barış beyanlarının ardından? Göreceğiz.

Duce'nin emriyle Papalık Büyükelçisi'ne *Osservatore Romano*'ya ilişkin bir ültimatom verdim. Anti-Faşistlerin resmi yayın organı hâline gelen bu gazete ya Mihver karşıtı propagandasına son verir ya da İtalya'daki faaliyetleri yasaklanır.

Villani, Aosta Dükü'nün Macaristan tahtına çıkması olasılığından söz etti, fakat talimat doğrultusunda mı yoksa kendi inisiyatifiyle mi böyle bir şeyden söz ettiğini bulabilmiş değilim, her hâlükârda mevzu büyük bir önem arz etmiyor.

21 Temmuz 1939

Uluslararası durum hakkında kötümser olmayan Massimo, Attolico'nun elinde herhangi iyi bir sebep olmadan paniğe kapıldığına dair şüphelerimi onaylıyor. Massimo, tabiatı gereği kendini bin bir türlü çekince ve muğlaklıkla ifade eden biri ki, bu yıllar veya olaylarla değişecek bir şey değil. Genel olarak tavrı bir uluslararası konferans teklif edilmesinden yana. Fakat bunun Almanların nezdinde ittifaktaki yükümlülüklerimizden

feragat etmeye hazır olduğumuz şeklinde yorumlanmaması için, önerinin masaya oldukça hünerli bir şekilde konulmasında hemfikir.

22 Temmuz 1939

Brenner Geçidi'nde gerçekleşecek karşılama töreni üstünde çalışan Magistrati'yi Duce'ye götürdüm. Mesele bir uluslararası barış konferansı teklifi. Duce bizi böyle bir teklif yapmaya sevk eden sebeplerin anahatlarını ayrıntılarıyla çizdi. Böyle bir konferansın gerçekleşmesi ihtimalinden her ne kadar şüpheci olsam da, savaşa karşı hâlihazırda birçok itirazın yükselmekte olduğu rakip tarafta şaşkınlık ve anlaşmazlık yaratacağından ötürü, hamlemizin faydalı olacağına inanıyorum.

İki koşulda ısrarcıyım: (1) Aksi takdirde herhangi bir şey tartışmanın faydasız olacağından ötürü, teklifimizin ancak Almanların hâlihazırda savaş kararı almamış olmaları durumunda geçerli sayılması; (2) Ribbentrop'un meseleye ilgi göstermesi. Şu anda Attolico'nun kabiliyetinden şüpheli, hatta fazlasıyla şüpheliyim. Attolico kellesini kaybetti. Magistrati'ye bütün görüşmelere bizzat katılmasını emreden bir telgraf gönderiyorum.

Kendisiyle Kosova ve Çamerya sorunlarını görüştüğüm Koliegi'yi kabul ettim. Programla ilgili bir memorandum hazırlayacak. Birbirini izleyecek üç aşamada fiiliyata dökeceğimiz eylem planına ilişkin talimatları verdim: (1) Dine ve kültüre vurgu yapılacak genel bir propaganda; (2) aynı temelde toplumsal örgütlenme; (3) kaçınılmaz olan Yugoslav krizinin patlak vereceği ana kadar hazır olacak gizli bir askeri örgüt.

23 Temmuz 1939

Capri'de bulunan çocuklarımı ziyarete gitmeyi denedim, fakat çetin deniz buna engel oldu. İspanya'dan gelen haberler Queipo de Llano'nun tasfiyesinin önemini azaltıyor. Bu planlı bir tasfiyeydi, dolayısıyla tasfiyeye vesile olan rencide edici konuşma, Franco'nun uzun zamandır beklediği bahaneden fazlası değildi. Serrano Súñer'in, General Queipo'yu "deli" olarak tanımlamasının ardından, onu Buenos Aires'teki büyükelçiliğe "altın sürgüne"[54] göndermek niyetinden söz ettiğini hatırlıyorum. Hadiseler bu fikrin hayata geçmesine beklenildiğinden hızlı fırsat verdi.

54 Ünlü lider veya yöneticilerin lüks içinde yaşamalarının sağlandığı sürgün türü için kullanılan ifade. (ç.n.)

24 Temmuz 1939

Attolico, Ribbentrop'u görecek. Almanların teklifimize verecekleri tepkiyi merak ediyorum; bu tepkinin her ne kadar iyi olacağını umsam da umduğumu bulacağımı düşünmüyorum.

Villani, Teleki'den Duce'ye iki adet mektup getirdi. İlki Macaristan'ın Mihver'e topyekûn katılımını onaylıyor; ikincisi ise Polonya'yla bir çatışmaya dair bazı çekinceler belirtiyor. Birinci mektubun, ikincisinin arz edilebilmesi için kaleme alındığına dair şüphem var.

Villani ayrıca hanedanlık meselesinden söz açtı ve sürekli Aosta Dükü'nün adını telaffuz etti. Kendi namına konuştuğunu söylemekle beraber, Aosta Dükü'nün Macaristan tahtına geçmesi ihtimalinin hükümet çevrelerinde bile konuşulmakta olduğunu kabul etti. "Dengesiz, sınırsız bir hırsın tahakkümü altında ve gaddar," olarak tanımladığı Czaky'yi sertçe eleştirdi.

Yugoslav diplomat, bilmem kaçıncı kez ülkesinin Mihver'le işbirliği içinde olduğunu söyledi. Prens Paul'ün Londra ziyaretiyle artan şüphelerimizin şüphesiz farkındalar.

25 Temmuz 1939

Herhangi bir gelişme yok. Macarların dünkü hamlesi Duce'nin ve Almanların üstünde kötü bir izlenim bıraktı. Bu beklenmekteydi. Franco şerefine verilecek resepsiyon hakkında Palazzo Chigi'de yapılan ilk toplantıya katıldım.

Uzun bir görüşme yaptığımız Guarneri, bilmem kaçıncı kez fikrince vahim olan mali durumun alarm verdiğini söyledi. Felaket tellallığı yaptığı bir raporu, "vakur kötümserliğiyle" onu dinleyen Duce'ye sunmaya hazırlanıyor ki, Guarneri'yi en çok endişelendiren de bu.

26 Temmuz 1939

Ribbentrop'la yaptığı görüşme hakkında Magistrati'yle telefonda konuştum. Almanya Dışişleri Bakanı'nın uluslararası konferans teklifine tepkisi olumsuz olmuş. Öneriyi Führer'le görüşecek olsa da artık bundan bir şey çıkmayacağı malum. Ki bu durumda iki lider arasındaki buluşmayı ertelemek iyi bir fikir olur. Ne olursa olsun, Duce'ye herhangi bir tavsiyede bulunmadan önce Attolico'nun uçakla göndereceği mesajın elime ulaşmasını tercih ediyorum.

Macarların Polonya'yla olası bir savaş durumunda eylemsiz kalacaklarına dair verdikleri notanın, Roma ve Berlin'de yarattığı intibadan Villani'ye özel olarak bahsettim. Hayal kırıklığımızın farkında olarak, sorumluluğu her zaman hakkında sert hükümler verdiğim Kont Czaky'ye yükledi.

27 Temmuz 1939

Babamın vefatının otuzuncu günü vesilesiyle gerçekleşen törene katılmak için Livorno'ya gidiyorum. Bir ayın ardından, keder ruhumu ilk güne kıyasla daha derinden ve daha umutsuzca sarıyor. Çok sevdiğim ve benim için çok şey yapan babamı kaybettiğim düşüncesine alışamıyorum. Tanrı ona mukayyet olsun.

İşime alışılageldik yoğunluğuyla devam ediyorum. Bu beni rahatlatıyor. Attolico'nun raporunu aldım ve Duce'ye gönderdim. Berlin Büyükelçimiz'in verdiği haberlerin yanlış oldukları gün geçtikçe daha çok meydana çıkıyor. Ribbentrop Almanların uzun bir süre daha savaş istemediklerini bir kez daha teyit etti. Brenner Geçidi'ndeki faydasız buluşmayı erteleme düşüncem gittikçe kuvvetleniyor. Lakin herhangi bir karar vermeden evvel Duce'den Attolico'nun gönderdiği raporu okumasını istedim.

Franco'nun, İtalya'da bulunacak İspanyol askeri misyonuna başkanlık etmesini teklif ettiği Queipo'nun adı elbette derhâl kabul edildi. Bu, bugünlerde süregelen tüm dedikoduları sonlandırmak, Queipo de Llano'dan kurtulmak ve aynı zamanda onu kontrol altına almak için akıllıca bir hamle.

Maden arama işlerinin yapıldığı Arnavutluk'tan güzel haberler geldi. Ammi, hâlihazırda sekiz milyon tonluk demir cevheri sağladı ve daha büyük maden yatakları da keşfedilmekte.

28 Temmuz 1939

Duce, raporu okumasının ardından Hitler'le yüz yüze yapacağı görüşmeyi ertelemeye karar verdi. Bence iyi de yaptı. Hâlâ bizimle kafa bulan Attolico'yu aradım. Attolico bu kez otobüsü kaçırdı. Kendi gölgesinden korkar olmuş ve muhtemelen, Almanya Dışişleri Bakanlığı'ndaki biriyle birlikte ülkesini olmayan bir tehlikeden kurtarmaya çalışıyor. Çok kötü. Büyükelçimiz büyük işler yaptı, lakin şimdi kendisini

bir savaş korkusuna kaptırmış durumda ki, zengin bir adam olduğu gerçeği göz önüne alınınca bu korku kolayca açıklanabiliyor.

Öyle görülüyor ki, Ribbentrop bir uluslararası konferansa karşı olduğunu bildirmiş olan Hitler'e durumu açıklamak için süre istemiş. Duce ve Führer arasındaki buluşmanın ertelenmesiyle ilgili Almanlardan yarın bir cevap alacağız.

Bulgarlar, Türk kuvvetlerinin kimin tarafında olduğuna ilişkin kaygılılar. Kaygıları haksız değil. Ankara, İngilizlerin de yardımıyla Balkanlar'da yeniden bir üstünlük oyunu oynamak istiyor. Türklerin kötü kokularını hâlâ hatırlayan Yunan ve Yugoslavlara korku salmak için bu durumdan faydalanmalıyız. Markoviç her hâlükârda Türkiye ve İngiltere arasında varılan mutabakattan bu yana panikte. Ayrıca Ansaldo'ya da bu mesele hakkında yazdıracağım. Çok bir beklentim yok, fakat tam olarak sönmemiş olan bazı eski nefretleri yeniden uyandırmayı denemeye her zaman değer.

29 Temmuz 1939

Yeni bir şey yok.

30 Temmuz 1939

Herhangi bir gelişme yok. Brenner Geçidi'ndeki buluşmanın ertelenmesiyle ilgili Berlin'den hâlâ bir yanıt alabilmiş değiliz.

Capri'ye uçuyorum.

31 Temmuz 1939

Brenner Geçidi buluşmasının ertelenmesine bizzat Hitler tarafından karar verilmesi haricinde yeni bir şey yok. Bu faydasız ve tehlikeli buluşmadan en azından şimdilik kurtulmuş olmamıza mutluyum.

1 Ağustos 1939

Yeni bir şey yok.

2 Ağustos 1939

İngilizlerin Mısır'a gönderdiği Hint askerler Duce'yi rahatsız etti. Yarın Büyükelçi Percy Loraine'e İtalyan-İngiliz Antlaşması çerçevesinde İngilizlerin bu hareketinin açıklaması ve detaylarını soracağım.

Fransız Maslahatgüzarı ile Yugoslav ve Macar Temsilcilerini kabul ettim. Görüşmeler herhangi bir önem arz etmedi.

Berlin Büyükelçimiz Attolico, korkuyla aynı nakaratı tekrarlamaya devam ediyor. Sözde Hitler 15 Ağustos'ta âni bir hamle yapacakmış. Kendisinin bu ısrarı beni meraka sevk ediyor. Ya büyükelçimiz aklını kaçırdı ya da bizim gözümüzden tamamıyla kaçan bir şeyi görüyor ve biliyor. Birinci ihtimal ağır basıyor gibi olsa da, olayları dikkatle gözlemlememiz gerek.

3 Ağustos 1939

İngiltere Büyükelçisi Percy Loraine, Mısır'a nakledilen Hint askerlerle ilgili Londra'daki askeri ataşemize önceden bilgi verilmiş olduğunu söyledi. Bu doğru, fakat rapor henüz elimize geçmiş değil.

Massimo'nun yazdığı mektuptan, Attolico'nun harbin yaklaştığına dair verdiği malumatla hemfikir olmadığı görülüyor. Almanlardan planlarını bize berrak bir şekilde açıklamalarını istememizi söyledi. Massimo, kendisinin büyük ihtiyatlılığına rağmen böyle bir adım atmaya karar verdiyse, bu onun ne yaptığından emin olduğu anlamına gelir. Kendisinin mektubunu Duce'ye ilettim. Öte yandan, yeni askeri ataşemiz Almanların kuvvetlerini Polonya sınırına yığdıkları bilgisini veriyor. Hangisine inanmalı? Yanılıyor olabilirim, fakat yine de iyimserliğimi koruyorum.

4 Ağustos 1939

Zog'un bazı adamlarının Yugoslavya'da tadını çıkardıkları kapsamlı özgürlüğün tehlikelerine dikkatini çekmek için Christic'le kısa bir konuşma yaptım. Elimizdeki bilgiye göre bunların amacı sınırda olaylar başlatmak. Christic duruma şiddetle müdahâle edeceğine söz verdi ve olası karışıklıklardan oldukça korktuğu için bu sözünü tutacağı inancındayım.

Attolico'nun panik bombardımanı devam ediyor. Durum beni düşündürmeye başladı. Von Ribbentrop'la bizzat görüşmeyi düşünmeye başladım. Neler olduğunu öğrenmeye mecbur olduğumuz vakit geldi. Ahval, onu pasif bir şekilde izleyemeyeceğimiz kadar ciddi.

Duce Roma'ya dönüyor.

5 Ağustos 1939

Herhangi bir gelişme yok.

6 Ağustos 1939

Arnavutlarla ilgili alacakları önlemler hususunda Christic'ten bolca teminat aldım. Duce'yle fikir teatisinde bulundum. Kral bana Annunziata Madalyonu vermek arzusundan söz etti. Duce, "Nişanın, verilmemesi daha iyi olan tavizlere yol açabileceği" gerekçesiyle başta bundan kaçınsa da, şimdi buna sahip olmamın faydasına ikna olmuş durumda. Yarın Kral'a konu hakkında bir mektup yazacak.

Mevcut durumu tartıştık. Bir yol bulmak zorunda olduğumuz konusunda hemfikiriz. Almanların peşinde savaşa gireceksek bunu Mihver ve özellikle de İtalya için en uygun şartlarda gerçekleştirmeliyiz. Altın rezervlerimizin yanı sıra demir stoklarımız da neredeyse suyunu çekmiş vaziyette. Askeri ve iktisadi durumumuz da hazır olmaktan çok uzak. Savaş durumunda hiçbir şey için değilse bile şerefimizi kurtarmak için savaşırız. Lakin savaştan kaçınmamız gerekiyor. Bu düşüncelerin tesiri altında Mussolini'ye, von Ribbentrop'la görüşme fikrimden bahsettim. Maksadım Mussolini'nin bir uluslararası barış konferansı toplanması fikrini yeniden masaya koymak. Mussolini buna oldukça olumlu yaklaştı. Yarın meseleyi teferruatıyla ele alacağız, fakat Duce'nin savaştan kaçınmak için daha dinamik bir şekilde hareket etmek istediğine iknayım ki, böylelikle de en doğrusunu yapıyor.

7 Ağustos 1939

Duce, Kral'a Annunziata Madalyonu almamı onayladığını belirten ince bir mektup yazarak, "Kont Ciano'nun Arnavutluk'u içeriden çökertmesi sayesinde bu ülkeyi neredeyse kurşun atmadan ilhak ettiğimizi siz Majesteleri'ne iletmek benim görevimdir. Tek başına bu bile madalyon için kâfidir," diye belirtmiş.

Duce'nin von Ribbentrop'la yapacağım görüşmeyi onaylamasıyla, ona talimatlarını vermek için Attolico'yu aradım. Kendisi de bu konuda bir şeyler düşünmüş olan Attolico, onunla iletişime geçmemden pek memnun oldu. Duce ve Hitler arasındaki buluşmanın da Rus-İngiliz-Fransız müzakerelerinin tamamlandığı başka bir vakitte yapılabileceğini ilave ettim.

İspanya'da tek partili yönetim olması yönünde Franco'nun attığı adımlardan etkilendik. Fransız basınının çılgına dönmüş olması bunun kanıtı.

8 Ağustos 1939

Arnavutluk'taki demir yatakları meselesi için Benini'yle Duce'yi görmeye gittik. Duce aldığı rapordan oldukça memnun kaldı. Gelecekte Arnavutluk'a, bu esnada Annunziata Madalyonu'nun şahsıma verileceği bir seyahat gerçekleştirmeme karar verdi. Danzig meselesi oldukça vahim ve tehlikeli durumda olsa da Almanların saldırıya geçeceklerini düşünmüyor.

9 Ağustos 1939

Von Ribbentrop buluşmamızı onayladı. Salzburg'da kendisiyle görüşmek üzere yarın gece yola çıkmaya karar verdim. Duce bu zamanda savaşa girmenin ahmaklık olacağını birtakım belgelerle Almanlara kanıtlamamı istiyor. Hazırlıklarımız zaferden emin olmamızı sağlayacak bir aşamada değil. Duce savaşı kazanma ihtimalimizin yarı yarıya olduğunu söylüyor. Öte yandan, bu ihtimal üç yıl içerisinde %80'e çıkacak. Mussolini'nin aklında hep uluslararası bir barış konferansı var. Bu hamlenin fevkalade olacağı kanaatindeyim.

Japonya Büyükelçisi, Tokyo'nun Mihver İttifakı'na katılma yönünde karar aldığını bana bildirdi. Bunca belirsizliğin ardından bunun doğru olduğundan emin olamıyorum. Ve eğer doğruysa da Moskova'yla görüşmelerin henüz sonuçsuz oluşundan dolayı bunun hakkımızda en iyisi olup olmadığını bilemiyorum. İlaveten, Japonların ittifaka iştirakları Almanya'nın kibrini artırıp onu bir uzlaşmazlık tutumuna iterek Danzig krizini kaynama noktasına ulaştırmaz mı?

Kral, Annunziata Madalyonu'na ilişkin teklifinin kabul edilmesiyle ilgili olarak Duce'yi oldukça samimi bir şekilde onayladı.

10 Ağustos 1939

Duce savaşın ertelenmesi gerektiğine her zamankinden daha çok inanıyor. Salbzurg'daki toplantıda dikkate alınması üzere, Avrupa'yı son derece tehlikeli bir şekilde rahatsız eden sorunları çözmeye yönelik uluslararası görüşmelerin gerekliliğini ima eden bir raporun çerçevesini oluşturdu.

Böyle bir savaşı Polonya sınırları içerisinde tutmanın imkânsızlığına ve genel bir savaşın herkes için yıkıcı olacağına dair Almanlarla açıkça konuşmam hususunda gitmeden önce bana tavsiye verdi. Duce barıştan daha önce hiç böylesine bir sıcaklık ve açıklıkla bahsetmemişti. Kendisine %100 katılıyorum ve bu inancım beni, çabalarımı iki katına çıkarmaya itecek. Lakin alacağımız sonuçlardan şüpheliyim.

11 Ağustos 1939

Yaptığım görüşmeleri içeren defterde von Ribbentrop ve Hitler'le gerçekleştirdiğim konuşmaların da birer kaydı var. Dolayısıyla buraya sadece bazı genel izlenimlerimi not düşeceğim. Von Ribbentrop, Almanların programı hakkında tafsilat istediğim vakit kaçamak cevap verdi. Herhâlde vicdan azabı çekiyordu. Polonya meselesi hakkında şimdiye kadar birçok yalan söylemiş olması, şimdi bana söylemesi gerekenleri telaffuz etmeyi onun için güçleştiriyordu.

Sonunda baklayı ağzından çıkardı ve harbin kaçınılmaz olduğunu söyledi. Savaş söz konusu olmaksızın Almanya'yı tatmin edebilecek her türlü çözüm önerisini reddetti. Şundan artık eminim: Eğer Almanlara isteklerinden fazlası bile verilecek olsaydı yine de Polonya'ya saldırırlar, zira yıkıma susamışlar.

Zaman zaman konuşmamız oldukça gergin bir hâl aldı, fakat düşüncemi acı verici bir açıklıkla ifade etmekten çekinmedim. Lakin söylediklerimin onun üzerinde bir tesiri olmadı. Sözlerimizin Almanların nazarında ne kadar değersiz olduklarını artık anlıyorum.

Soğuk bir görüşme oldu, hatta Ribbentrop'la aramızdaki soğukluk sekreterlerimize bile tesir etti. Akşam yemeği esnasında tek kelime edilmedi. Birbirimize güvenmiyorduk. Fakat en azından benim vicdanım rahat, onunki ise değildi.

12 Ağustos 1939

Hitler bana oldukça samimi davrandı, fakat o da ötekiler gibi lakayıttı ve kararı kesindi. Yemekten sonra kendisinin büyük çalışma odasına geçtik, bizi üstüne haritalar açılmış bir masanın etrafına topladı ve durumdan bahsetti. Gerçekten engin bir askeri malumat sergiledi. Büyük bir sakinlikle konuştu ve sadece Yugoslavya'ya mümkün olduğunca hızlı bir son darbe vurmamızı tavsiye ederken heyecanlandı.

Derhâl bundan böyle yapılabilecek bir şey kalmamış olduğunu fark ettim. Savaş kararı almıştı ve de savaşacaktı. Söylediğimiz ve söyleyeceğimiz her şey nafileydi. Savaşı Polonya'yla sınırlı tutacağını tekrar etmeye devam etti, fakat büyük savaşın, kendisi ve Duce'nin hâlâ gençken icra edilmesi gerektiğini söylemesi bana bir kez daha bizi aldatmaya çalıştığını düşündürttü.

Duce hakkında övgü dolu sözler söyledi, fakat ben savaşın İtalyan ulusu üzerinde sebep olacağı kötü etkilerden bahsederken dalgınlık ve ilgisizlikle dinledi. Gerçek şu ki, bu ittifakın Almanların gözünde, düşmanın bize karşı sevk etmek zorunda kalacağı tümenlerden dolayı, Alman ordusunun cephelerdeki durumunu rahatlatacak bir vasıtadan başka bir anlama geldiğini düşünmüyorum. Bundan başka hiçbir şey onları alakadar etmiyor. Yüzleşmek zorunda kalabileceğimiz kader biraz dahi olsun ilgilerini çekmiyor. Kararın bizden ziyade onlar tarafından alınacağını biliyorlar. Nihayetinde bize vaat ettikleri tek şey sadakadan ibaret...

13 Ağustos 1939

Hitler'le bugün yaptığımız ikinci görüşme daha kısa ve öz oldu. Derhâl harekete geçmek istediği mimiklerinden anlaşılıyordu. Birbirimize samimi fakat sınırlı davrandık.

Palazzo Venezia'ya giderek Duce'ye durumu rapor ettim. Almanya'da yaptığım görüşmelere dair verdiğim rapora ilaveten kişiler ve olaylar hakkındaki görüşlerimi de kendisine açıkladım. Roma'ya Almanlardan, şeflerinden ve yaptıkları işlerden tamamen tiksinmiş olarak döndüm. Bize yalan söylediler, bize ihanet ettiler ve şimdi de bizi, rejimimizi ve ülkemizi tehlikeye atabilecek bir maceraya sürüklüyorlar. İtalyan ulusu Almanların Polonya'ya saldırmalarını dehşetle karşılayacak ve kuvvetle muhtemel Almanlara karşı savaşmak isteyecektir. Bu durum karşısında İtalya'nın zaferini mi, yoksa Almanya'nın yenilgisini mi temenni edeyim, bilmiyorum. Fakat her hâlükârda Almanya'ya bağlı olmadığımızı düşünüyorum, dolayısıyla istemediğimiz ve körüklemediğimiz bir savaşa girmeyeceğimizin bilineceği şekilde hareket etmemizi teklif edeceğim.

Duce'nin tepkileri değişkenlik gösteriyor. Başta benimle hemfikirdi. Ardından şeref müessesesinin kendisini Almanya'yla birlikte yürümeye

mecbur ettiğini söyledi. Nihayet ganimet olarak Hırvatistan ve Dalmaçya'yı istediğini belirtti.

14 Ağustos 1939

Mussolini'yi kaygılı gördüm. Sahip olduğum bütün imkânlarla her fırsatta kendisini Alman karşıtı duygulara sevk etmekte tereddüt etmiyorum. Milletin nezdinde itibarının azaldığını ve Hitler'in yanında pek de parlak görülmeyen ikinci dereceden bir rol oynadığını söyledim. Ve son olarak, Almanların Polonya meselesinde bize yalan söylediklerini kanıtlayan belgeleri kendisine sundum. Onlarla yaptığımız ittifak, kendilerinin şimdi inkâr ettikleri sözler üstüne kurulmuştu. Bize ihanet eden Almanlara sırt çevirmekte katiyen tereddüt etmemeliyiz. Fakat Mussolini hâlâ tereddütlerle dolu. Onu ikna etmek için elimden gelenin en iyisini yapacağım; çünkü böyle yaparak hem kendisine hem de ülkeme büyük bir hizmet vermiş olacağım. Starace'den, ülkenin gerçekte neler düşündüğünden, yani açıkça Alman aleyhtarı olan hissiyattan Mussolini'yi haberdar etmesini istedim. Yarın ayrıca Emniyet Genel Müdürü'yle görüşeceğim. İtalyan ulusunun, bir gün bununla bizi tehdit edecekleri bir gücü Almanlara vermek için savaşmak istemediklerini o da bilmeli. Almanlara artık hiç itimadım kalmadı. Yarın Macarlara saldıracaklar, sonra da sıra bize gelecek. Hâlâ zamanımız varken harekete geçmeliyiz.

Polonya Büyükelçisi'yle deniz kıyısına gittim. Kendisiyle kaçamak bir şekilde konuşup itidalli olmasını tavsiye ettim. Polonya'daki müsteşarımız Polonya'nın son adamına kadar savaşacağını, kiliselerin dolu olduğunu, insanların milli marşlar söylediklerini bildirdi. Yarın Alman çeliğiyle katledilecek olan bu insanlar masumdurlar. Kalbim onlarla.

15 Ağustos 1939

Başta Almanlardan bağımsız davranmayı reddetmiş olan Duce bugün, kendisine sunduğum belgeleri incelemesinin ve yaptığımız konuşmaların ardından Almanya'yla körü körüne hareket etmememiz gerektiğine ikna oldu. Lakin tek bir çekincesi var: Almanya'yla bağları koparmak için zaman istiyor ve bunu çok sert ve ani bir şekilde gerçekleştirmek istemiyor. Bunun gerçekleşeceğine pek ihtimal vermese de, Batılı demokrasilerin pes etmelerinin hâlâ olası olduğunu düşünüyor. Netice böyle olursa, ganimetten bizim de pay alabilmemiz adına Almanlarla

kafa kafaya gelmemizin uygun olmayacağı görüşünde. Dolayısıyla şu şekilde hareket etmemiz gerektiğini söylüyor: (1) Demokrasilerin taarruza geçmeleri durumunda Almanlardan kendimizi "şerefli" bir şekilde kurtarabiliriz; (2) İngiltere ve Fransa karşılık vermeden Almanya'nın taleplerine rıza göstermeleri durumunda, biz de bundan Belgrad'la olan hesabımızı nihai olarak kapatmak için faydalanabiliriz.

Bu yol haritasını uygulamak adına Salzburg'da çıkan sonuçları kâğıda dökmekte fayda var. Bu, duruma göre istersek çıkarıp masaya koyabileceğimiz, istemezsek de arşivlerde çürümeye bırakabileceğimiz bir belge. Fakat Duce, demokrasilerin Almanya'ya karşı savaşacaklarına gittikçe daha çok ikna oluyor. "Bu kez savaş muhakkaktır," diyor, "fakat şartlarımız buna müsaade etmediğinden biz bu savaşın içinde yer alamayız."

Kendisiyle acı bir gerçeklikle konuştuğum bugünkü görüşmeler altı saat sürdü.

16 Ağustos 1939

Bugün Palazzo Venezia'da iki görüşme yaptım. Sabah yalnızdım, öğleden sonra Attolico da bana eşlik etti. Duce, Almanya'nın Polonya'ya saldırması durumunda İngiltere ve Fransa'nın da savaşa gireceğine her zamankinden daha emin. "Eğer harekete geçmezlerse," dedi, "Fransa Bankası'na bir ültimatom gönderecek ve tarafsız kalmamız için Fransızların her şeyden daha çok sevdikleri altınlarından yüksek bir miktarda isteyeceğim." Almanların ona karşı tavrına gerçekten de tepki göstermeye başladı. Ben de elimdeki her türlü imkânla kendisini bu doğrultuda teşvik ediyorum.

Almanlara bir nota göndermenin uygun olup olmadığını öğleden sonra uzun uzadıya masaya yatırdık, fakat ardından, bu Almanların savaş durumunda pozisyonumuzun ne olacağını açıklığa kavuşturmamızı istemelerine sebep olabileceğinden ötürü sözlü iletişime geçmenin daha uygun olacağında karar kıldık. İsteyeceğim son şey bu soruya yanıt vermek olur.

Şeref felsefesiyle hareket eden Mussolini yeniden Almanlarla savaşa girmek isteyebilir. İki gün önce bu doğrultuda hareket etmek isteyen kendisini durdurmak zor oldu. Bu, ahvalden henüz haberi olmayan, fakat gerçeğin kokusunu alıp Almanlara karşı ani bir öfkeye kapılan İtalyan ulusunun arzularına karşı geleceğimiz çılgınca bir girişim olur.

Starace, Almanların Polonya'ya saldırmaları durumunda İtalya'da Almanya aleyhine nümayiş yapılmaması için tedbirler alınması gerektiğini söyledi. Öte yandan, bir tarafsızlık politikası halktan daha çok destek alacağı gibi, icap etmesi durumunda daha sonra Almanya'ya karşı icra edilecek bir savaş da ulus nezdinde en az bunun kadar destek görür.

17 Ağustos 1939

Attolico'yla birlikte Duce'yi görmeye gittim. Eski sadakatinin ateşi bir anlığına Duce'yi sararak, demokrasilerin savaşa girmesi durumunda her şeye karşın İtalya'nın Almanya'nın yanında savaşın alevlerine yürüyeceğini, Attolico'dan Ribbentrop'a söylemesini istemesine sebep oldu. Bu fikre karşı bir cengâver gibi savaştım ve Duce'nin talimatını, en azından Almanlar savaşa girmemiz yönündeki taleplerini yenilemedikleri sürece herhangi bir şey söylemememiz doğrultusunda değiştirdim. Lakin hâlâ kesin bir eylem planında karar kılmamış olan Duce'nin, Almanya'yla olan bağlarımızı kuvvetlendirmesi ihtimal dâhilindedir. Fakat herkes kendisine ülkemizin artık Almanlarla hiçbir alışverişte bulunmak istemediğini söylüyor ve kendisi de bunun farkına varmaya başladı.

Attolico'nun von Ribbentrop'a yarın söyleyeceklerini kendisine ilettiğim von Mackensen'le kısa bir görüşme yaptık. Son olarak Percy Loraine'i kabul ettim. Durumu vahim gördüğümü kendisinden saklamadım ve eğer savaştan kaçınmak istiyorsa Avrupa'nın son derece aklıselim davranması gerektiğini belirttim. Bana aklıselimliğin mevcut olduğunu fakat Hitler'in *diktasına* hoşgörü gösterilmeyeceğini söyledi. İşler o noktaya gelirse İngiltere savaşacak. Kendisi de bizzat böyle bir savaşta yer almak istiyor. Yalnız Büyükelçi tek bir hususta üzgün ki, bu da İngiltere ve İtalya'nın tarihlerinde ilk kez birbirleriyle savaşabilecek olmaları. Buna herhangi bir yanıt vermedim, fakat sanırım kendisi de bunun gerçekleşmesini benim de istemediğimi biliyor.

18 Ağustos 1939

Sabah Duce'yle bir görüşme yaptık; hissiyatında yine değişiklik baş göstermiş. Hâlâ demokrasilerin Almanya'yla savaşa girmeyebileceklerini ve Almanya'nın, kendisinin de pay sahibi olmak istediği bir ganimete çöreklenebileceğini düşünüyor. Hitler'in öfkesinden de korkuyor. İttifaktan çekilmemizin Hitler'i Polonya meselesini bir kenara bırakıp

İtalya'yla hesaplaşmaya sevk edebileceğine inanıyor. Bütün bunlar kendisini sinirli ve gergin kılıyor. Tavsiyelerimi başından savıyor. Şimdi benim de Mihver'e karşı olduğumdan şüpheleniyor ve kendisini etkilememe izin vermiyor.

Öğleden sonra aniden Kont Czaky çıkageldi. Bu adam sürekli şaşkın, sersem ve çelişkili. Aceleyle Mihver'le ittifak edilmesi fikrini masaya koydu. Bu şekilde Macaristan'ı bir Alman istilasından veya "dostça işgalden" kurtarmayı umuyor. Almanya'yla aramızda yeni bir bağa sebebiyet verebileceğinden ötürü kendisini bu fikrinden vazgeçmeye teşvik ettim.

Duce de bu konuda oldukça itidalli. Czaky'nin durumdan haberi yok. Kendisi hâlâ Almanya'nın blöf yapıyor olabileceğini düşünüyor. Macarların %95'inin Almanlardan nefret ettiğini söyledi. Kral Naibi bile Almanlardan bahsederken onlara "soytarılar ve eşkıyalar," demiş. Madam Horthy, Almanlara karşı savaşmak zorunda kalırlarsa kendisinin bile silaha davranacağını belirtmiş.

Aosta Dükü'nün Macaristan tahtına çıkması hususunda bizimle ilk kez resmi bir temasa geçildi. Kral Naibi bu fikre olumlu yaklaşacaktır, önümüzdeki engel Almanların bunu veto etme ihtimalleri.

19 Ağustos 1939

Tiran'a vardım ve burada Annunziata Madalyonu'nun şahsıma takdimiyle ilgili haberleri aldım. Tiran ve Durazzo'daki kamu işlerini teftiş ettim. Arnavutluk'ta maddi ve manevi çok işler yaptık. Parti teşkilatları kusursuz, özellikle de gençlerle yapılan işler ki, bu gençler şimdilerde açıkça İtalya'dan yanalar.

Eğer barış içinde çalışabilirsek Arnavutluk'un birkaç yıl içerisinde İtalya'nın en zengin bölgesi olacağına şüphe yok.

Gördüklerimden son derece memnun oldum, fakat bugün hevesim düşüktü. Avrupa siyasetindeki değişiklikler, kafamı sadece Arnavutluk'un meselelerine odaklamama müsaade etmeyecek kadar ciddi ve vahimler.

20 Ağustos 1939

Abruzzi Dükü isimli gemiyle Valona'ya vardım. Burada da coşkulu bir şekilde karşılandım. Ne sefalet! Tiran ve Durazzo birbirine zıt iki şehir. Yine de bölge güzel, körfez engin ve deniz balıklarla dolu. Birkaç

yıllık çalışmayla ihya olacaktır. Görice'ye gidecektik, fakat havanın kötü olması dolayısıyla bundan vazgeçtik. Anfuso'dan gelen telgrafta bu akşam Roma'da olmamın "son derece arzu edildiği" yazıyordu. Scutari'ye yapacağım ziyareti iptal edip Roma'ya döndüm.

Olanlar bunlar: "Duce benim yokluğumda yine fikrini değiştirmiş, artık eli kulağında olan savaşta Almanya'yı desteklemeye karar vermiş ve bu isteğini Attolico aracılığıyla bu akşam Almanlara göndermek istemiş. Bu sırada İngilizler meseleyi barışçıl bir şekilde çözmek için Duce'ye başvurmuşlar.

Ben, Mussolini ve Attolico bir toplantı gerçekleştirdik. Toplantının özeti şöyle: Mussolini'ye göre artık Almanlara sırtımızı dönmek için çok geç. Eğer bunu yaparsak, tüm dünya İtalya'nın korkak olduğunu, savaşa hazır olmadığını ve savaşı görünce kaçtığını söyleyecekmiş. Meseleyi tartışmaya açmaya çalıştıysam da çabam beyhudeydi. Mussolini düşüncesine inatla sarılmış. İngilizlerin barışçıl bir çözüm için bizimle kurdukları teması yarın sabaha kadar bir karar almamamız adına bahane ettim. Hâlâ görüşümün muvaffak olacağına dair umudum olsa da Attolico, Palazzo Venezia'dan ayrılırken moralsiz ve keder doluydu.

21 Ağustos 1939

Bugün bütün tereddütlerimi bir yana bırakıp Almanlarla işbirliği etmemizin çok yanlış olduğunu Mussolini'ye açık bir şekilde söyledim. Odaya girdiğimde Mussolini Almanlarla savaşa girme kararını bana iletti. Ben de ona şöyle söyledim: "Siz, Duce, bunu yapamazsınız ve yapmamalısınız. Mihver politikasını sürdürürken size hizmet ettiğim sadakat duygusu beni şimdi size karşı açık konuşmaya mecbur ediyor. Almanlarla müşterek bir eylem çizgisi oluşturabilmemiz için Salzburg'a gittim ve kendimi bir *diktayla* yüz yüze buldum. Hizmetçisi değil, fakat ortağı olduğumuz ittifaka biz değil Almanlar ihanet etti. Paktı yırtın, onu Hitler'in suratına fırlatın ve böylece Avrupa sizi Almanlara karşı mücadelenin gerçek lideri olarak tanısın. Salzburg'a gitmemi mi istiyorsunuz? Pekâlâ, gider ve Almanlarla konuşulması gerektiği gibi konuşurum. Hitler, Avusturya Başbakanı Schuschnigg'e yaptığı muameleyi bana yapamaz. Ona dediği gibi bana da, 'Sigaranı söndür,' diyemez." Ona başka şeyler de söyledim. Oldukça etkilendi. Ribbentrop'u Brenner Geçidi'ne çağırıp onunla açık konuşmamız ve Mihver'deki pozisyonumuzu "ortak"

sıfatıyla yeniden teyit etmemiz teklifimi onayladı. Mihver'in şu vakit çökmesini istemiyor, fakat vaziyet bunu gerektirirse bunun için gözyaşı döken ben olmayacağım.

Von Ribbentrop'a telefon ettim. Kendisinin meşgul olduğu söylenerek bir süre bekletildik. Nihayet akşam saat beş buçukta onunla konuştum ve kendisiyle Brenner Geçidi'nde bir araya gelmek istediğimi belirttim. Buna şu an bir yanıt veremeyeceğini zira "Moskova'dan önemli bir mesaj beklediğini ve bana geceleyin telefon edeceğini," söyledi. Durumdan haberdar ettiğim Duce bugünlerde pek sık yaptığı gibi Ribbentrop'un üslubunu ve Almanların hâleti ruhiyesini sordu.

Duce'yle bir başka toplantı yaptık. Ribbentrop'la yapacağım görüşme için hazırladığım dokümanı onayladı. Ortaya çıkabilecek olasılıklara ilişkin dört madde hazırladık. Fikrimce üçü bir işe yaramaz olsa da biri temel nitelikte, o da şu: Savaşa Polonya'ya yapılacak bir taarruzun sebep olması durumunda biz bu savaşa müdahil olmayacağız.

22 Ağustos 1939

Dün gece saat on buçukta olaylar son derece beklenmedik bir şekilde yön değiştirdi. Von Ribbentrop bana telefon edip beni sınırdan ziyade Innsbruck'te görmeyi tercih edeceğini, zira Sovyet hükümetiyle siyasi bir antlaşma imzalamak üzere Moskova'ya gitmek üzere olduğunu söyledi. Her şeyi askıya alıp durumu Duce'ye bildirdim. Almanya'ya yapacağım seyahat için artık zamanın uygun olmadığı hususunda benimle mutabık kaldı. Ribbentrop'la tekrar konuştum ve öne sürülen buluşmanın kendisi Moskova'dan dönene kadar erteleneceğini belirttim.

Duce'yle uzun bir telefon görüşmesi yaptık. Almanların büyük bir hamle yaptıklarına şüphe yok. Avrupa'daki durum vahimdir. Fransa, İngiltere ve Mihver karşıtı politikalarını Sovyetlerle edecekleri bir ittifaka temellemiş olan bütün ülkeler o fanatik kitlelerin koşulsuz desteğine güvenebilirler mi? Peki küçük devletler vasıtasıyla oluşturulan kuşatma politikası, Moskova üzerine bina edilen dengenin çökmesiyle sürdürülmeye devam edilebilir mi? Yine de aceleci kararlar vermemeliyiz. Beklemeli ve eğer mümkünse kendimizi Hırvatistan ve Dalmaçya'da kazanımlar elde etmeye hazırlamalıyız. Duce bu amaç için Graziani tarafından komuta edilen bir ordu kurdu. Ben de İtalya ve Hırvatistan'daki Hırvat dostlarımızla temaslar kurdum.

Rusların bu hamlesinden dolayı diplomatik çevrelerde büyük bir şaşkınlık mevcut. Demokratik ülkelerin temsilcileri genelde söz konusu gelişmeyi küçümsemek eğiliminde. Akşamleyin, pazar günü yapmış olduğu teklife bir yanıt isteyen Percy Loraine'i gördüm. Kendisine kaçamak, fakat olumsuz nitelik taşımayan bir cevap verdim. Barışa yönelik arzumuzu sürdürdüğümüzü ve Duce'nin müzakerelere devam etmesi noktasında Hitler'i etkilemeye yönelik tutum sergilediğini genel bir şekilde tasdik ettim.

23 Ağustos 1939

Bugün gerginlikler ve tehditlerle dolu geçti. Alman-Sovyet antlaşmasından[55] doğan kaygı, bu meselenin daha rasyonel bir zeminde

55 Tarihe "Molotov-Ribbentrop Paktı" olarak geçen antlaşma. Rusların 1938 yılındaki Çekoslovak krizi esnasında, Almanya'ya karşı Çekoslovakya'yı desteklemek adına Batılılardan yeterli destek görememeleri ve Münih Konferansı'nın dışında bırakılmaları Stalin'in Batı dünyasına karşı tutumunun değişmesinde etkili oldu. O vakte kadar Almanya'ya karşı "ortak savunma cephesi" fikrini savunmuş olan Sovyet Dışişleri Komiseri Litvinov 3 Mayıs 1939'da görevinden alındı. Yerine ise otoriter rejimlerle işbirliği yapılmasını savunan Molotov atandı. Nazi-Sovyet yumuşaması nisan ayında başladı. Bu sırada literatüre "Tripartite Talks" olarak geçen Fransız-İngiliz-Sovyet görüşmeleri de sürüyordu. Ancak İngilizlerin kararsız tutumuna karşılık Almanların Stalin'e Baltık bölgesinde serbesti tanıması gibi bir takım gelişmeler, görüşmelerin Almanların lehinde sonuçlanmasına neden oldu. Nihayetinde Almanya Dışişleri Bakanı Ribbentrop, 23 Ağustos 1939'da Moskova'ya uçarak Alman-Sovyet Saldırmazlık Paktı'nı imzaladı. Antlaşmanın gizli maddelerine göre Polonya, Almanya ve Rusya arasında paylaştırılacaktı. İngiliz askeri tarihçi ve stratejist Sir Basil Liddell Hart müteakip süreci şu şekilde yorumlar:
Bu pakt, savaşı kaçınılmaz kılmıştı. Hitler, Polonya konusunda Moskova nezdinde itibar kaybını göze almadan geri adım atamazdı. Bundan başka, Chamberlain'in güvendiği danışmanı Horace Wilson aracılığıyla Temmuz ayında başlattığı Anglo-Alman paktına ilişkin müzakereler Hitler'in İngilizlerin Polonya'yı savunmak için riske girmek ve Rusya'yı bu işe karıştırmak istemediklerine olan inancını pekiştirmişti.
Ama bu çok geç gelen Sovyet-Alman Paktı'nın İngilizler üzerindeki etkisi Hitler'in sandığı gibi olmadı. Aksine, sonuçları ne olursa olsun İngilizlerde büyük bir seferberliğe sebep oldu.
Stalin, Batılıların uzun zamandan beri Hitler'in Rusya'ya doğru genişlemesine ve ilerlemesine sıcak baktığını pekâlâ biliyordu. Stalin'in, Sovyet-Alman Paktı'nın Hitler'in saldırganlığını aksi yöne çevirecek bir araç olarak görmesi pek muhtemeldir. Diğer bir deyişle Stalin, bu uyanık davranışıyla Rusya için muhtemel bir tehlikeyi uzaklaştırmış oluyor, Batı ile Almanya'yı karşı karşıya bırakıyordu. En azından bu, Sovyetler'e yönelen tehdidin azalmasına ve savaş sonrası Sovyetler'in yükselmesi için

değerlendirilmesine mahâl veriyor, fakat fikrimce bu çok da belirleyici bir etken değil. Fransa ve İngiltere hiçbir şeyin değişmediğini, Almanya'nın Polonya'ya saldırması hâlinde duruma müdahâle edeceklerini

---

Batılıların belki de bilmeden zemin hazırlamasına neden olmuştu.

Pakt, Sovyetler ve Almanya arasında tampon görevi gören Polonya'nın ortadan kaldırılması anlamına geliyordu. Fakat Ruslar, Polonya'yı Alman işgalinde bir engelden ziyade Almanya'ya yardımcı olarak görüyordu. Hitler'le Polonya işgali konusunda işbirliği yaparak ve Polonya'yı bölüşerek sadece 1914 öncesi durumuna dönmüyor, aynı zamanda daha dar olmakla birlikte kendi kuvvetlerinden oluşan bir engele dönüştürüyordu. Bu bağımsız bir Polonya'dan daha emniyetli idi. Pakt aynı zamanda, Ruslara Baltık Devletleri ve Besarabya'nın işgali için koridor açıyordu.

1941'de Hitler Rusya'ya girdikten sonra, Stalin'in 1939'da yaptığı ve akıllılık olarak kabul ettiği bu paktın ne denli sığ görüşlülük olduğu ortaya çıkıyordu. Stalin'in Batılı Müttefiklerin güçlerini abarttığı ve yeterince hesap edemediği Almanya'nın bitkin çıkacağını düşündüğü böylece ortaya çıkmış oluyordu. Ayrıca kendi kuvvetlerinin başlangıçtaki direnme gücünü hesaplayamadığı da ortaya çıkıyordu. Yine de Avrupa'nın sonraki yıllardaki durumu göz önüne alındığında, 1941'deki politikasının Sovyetler'in pek aleyhinde olduğu da söylenemez.

Öte yandan bunlar Batı'nın inanılmaz zararlara girmesine neden oldu. Bu konudaki başlıca sorumluluk, çok açık ve somut olarak görünen gidişata göre gerekli politikaları saptayamayan ve etkin önlemleri alamayanlarındır. İngiltere'yi, Almanya'yı silahlanması için rahat bıraktığından ve âdeta Avusturya ve Çekoslovakya'yı yutmasına göz yumduğu için eleştiren Churchill, Sovyetler'le de saldırmazlık paktı imzalanmasına destek verilmesini şiddetle eleştiriyor ve şunları söylüyordu:

"Eldeki bütün fırsatlar kaçırılır ve boşa harcanırken, İngiltere, Fransa da ilk iş olarak, Polonya'nın bütünlüğünü garanti altına alıyordu. O Polonya ki 6 ay önce Çekoslovakya'nın aç kurtlar gibi talan edilmesine iştirak etmişti. 1938'de Almanya, Çekoslovakya sınırına ancak 6 eğitimli tümenini yığabilirken, bu ilke için savaşmanın bir anlamı vardı. Bu sırada Fransanın Ren ve Ruhr sınırında 60 ilâ 70 tümeni hazırdı. Bu davranış o zaman pek gözüpek olarak nitelendirildi ve diplomatik olarak pek nazik bulunmadı. Ama şimdi, Batı'nın iki demokratik gücü Polonya'nın bütünlüğü için kendilerini tehlikeye atıyorlardı. Bize öğretilen, insanlığın acıları, cinayetleri ve ahmaklıklarıyla dolu olan tarih incelendiğinde, beş ilâ altı yıldır ılımlı olarak sürdürülen politikanın bir gecede bir savaşı kabul edecek boyutta değişikliğe uğramasından dolayı meydana gelen korkunç sonuçlar örnekleriyle görülebilmektedir. Bu örnekler, savaşta hayatını kaybeden, sakat kalan milyonlarca insandı."

Churchill de Chamberlain'in baskısıyla başlangıçta Polonya'nın garanti altına alınmasını desteklemişti. Pek açıkça görülüyor ki birçok İngiliz lideri gibi o da bir zamanlar İngiliz devlet adamlığının özelliği olan soğukkanlılıkla değil, duygularıyla hareket etmişti. (Hart, Liddell, İkinci Dünya Savaşı Tarihi, çev. Kerim Bağrıaçık, YKY, İstanbul 2004 s. 22-24.)

trampet çalarak beyan ediyor. Japonya protesto ediyor. Tokyo'dan gelen haberler, bu zamana kadar vaziyetten habersiz bırakıldıklarını vurgulayan Japonların durumdan pek de hoşnut olmadıklarını işaret ediyor. Duce, ısrarlarım sonucunda, Danzig'in Almanya'ya verileceği, müteakiben de müzakerelerin ve büyük bir barış konferansının söz konusu olacağı bir çözüm planını Percy Loraine'e sunmama izin verdi. Duygulardan mı, yoksa sıcaktan mı bilmem, Percy Loraine bayılarak veya neredeyse bayılarak kollarımın arasına düştü. İngiliz Büyükelçi diplomatik teamüllerin söz konusu olmadığı tuvalette dinlendi.

François-Poncet'yle bir görüşme yaptık. Oldukça bezgin ve kötümserdi. Lakin kendisi de Rusların duruma müdahâle etmelerinin önemini küçümseyerek Fransa'nın savaşacağını söyledi. Weizsäcker, Hitler'in İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi'ne verdiği sert cevabı aktarmak için Berghof'tan bana telefon etti. Bir başka umut daha suya düştü.

Kral'a gerçekleştireceğim ziyarete ilişkin Duce'yle yeni bir toplantı yaptık. Benden Almanların aleyhinde olan belgeleri Kral'a göstermememi istedi ve Almanlara henüz iletilmemiş olan dört maddelik eylem planımız hakkında ona sınırlı mahiyette bilgi vermemi teklif etti. Bu akşam Duce'de savaş yanlısı bir hâl vardı. Ordulardan ve taarruzlardan bahsetti. Kendisine silahlı kuvvetlerin durumuyla ilgili iyi haberler veren Pariani'yi kabul etti. Pariani hain ve yalancı biri.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips geceleyin bana Roosevelt'ten Kral'a gönderilen uzun bir mesaj getirdi. Bu bana pek anlamlı görünmedi.

24 Ağustos 1939

Kral'a danışmak için Sant' Anna di Valdieri'ye[56] gittim. Bu fırsat, Annunziata Madalyonu'yla ödüllendirilmeme istinaden kendisine teşekkür ziyaretinde bulunmam vesilesiyle sağlandıysa da, nişandan neredeyse hiç bahsetmedik. Siyasi duruma ilişkin haberleri sordu. Derhâl olan biteni anlattım. Kendisinin de Almanlara karşı açık bir düşmanlık beslemesi sebebiyle yanında özel olarak Almanlar aleyhinde konuşmam gerekmedi. İzleyeceğimiz tutumla ilgili Duce'yle mutabık kaldığımız dört maddeyi kendisine gösterdim. Özellikle de tarafsızlıkla ilgili olan üçüncüsünü olmak üzere bunları onayladı. Kral'a göre kesinlikle savaş

---

56 Kraliyet ailesinin Piedmont'taki yazlık ikametgâhı. (ç.n.)

icra edecek durumda değiliz. Ordu "acınası" bir vaziyetteymiş. Askeri teftiş ve manevralar bütün büyük birliklerimizin fena hâlde hazırlıksız olduklarını ortaya koymuş. Sınırlarımızdaki tahkimatın bile yetersiz olduğunu söyledi. Otuz iki teftiş yapmış ve neticede Fransızların hiçbir güçlükle karşılaşmadan sınırlarımızı aşabileceklerine ikna olmuş.

İtalyan ordusundaki subayların işin altından kalkacak yeterliliğe sahip olmadığını, teçhizatımızın eski ve köhne olduğunu söyledi. Buna İtalyanların son derece Alman karşıtı olan hâleti ruhiyelerinin de ilave edilmesi gerektiğini belirterek ordudaki köylülerin "lanet olası Alman-lar"a sövdüğünü ifade etti. Dolayısıyla, kendisine göre hiçbir adım atmamalı ve olayların seyrini görmeliyiz.

Altı aylık tarafsızlığın bize daha büyük bir güç vereceğini düşünüyor. Her hâlükârda, eğer yüce kararlar alınması icap ederse, Roma'da olmak ve perde arkasında bırakılmamak istiyor. Ayrıca savaş durumunda Duce'nin Piedmont Prensi'ne bir komutanlık vereceğini umuyor. "Bergamo ve Pistoia prensleri olan embesillerin bile komutanlıkları varsa, kafası Aosta Dükü'nünki kadar iyi çalışan oğlumun da olmalı," dedi.

25 Ağustos 1939

Alışılageldik "Leh provokasyonları" gerekçesiyle Hitler'in durumun "kritikleştiğine" dair tarafımıza bilgi vermeye teşvik ettiği von Ribbentrop'la akşamleyin bir telefon görüşmesi yaptım. Birbirimizi görmekten söz ettim. Yanıtı kaçamak oldu.

Bastianini, Duce'nin yokluğumda fena hâlde savaş yanlısı bir tavır takındığına dair bana bilgi verdi.

Duce'yi bu sabah aynı Bastianini'nin söz ettiği gibi bir hâleti ruhiyede buldum. Kendisini caydırmak için Kral'ın görüşlerinden faydalandım ve savaşa yönelik hazırlıklarımızı tamamlayınca durumu yeniden gözden geçirmek üzere şu anda herhangi bir adım atmayacağımızı belirten bir mesajı Hitler'e göndermesi için kendisini ikna ettim. Sonuçtan oldukça memnundum, fakat Duce daha sonra beni yeniden Palazzo Venezia'ya çağırdı. Fikrini değiştirmişti. Almanların sert bir tepki vereceğinden korkuyor ve harekete geçmek istiyor. Aksi yönde mücadele etmek artık nafile. Boyun eğerek, az önceki uyumun yerini şaşkınlığın aldığı Palazzo Chigi'ye döndüm.

Öğleden sonra saat iki: Şahsıma Hitler'in Mussolini'ye bir mesaj gönderdiği söylendi. Von Mackensen'le birlikte Palazzo Venezia'ya gittim. Meali karışık olsa da, mesajda Almanya'nın çok kısa zamanda harekete geçeceği anlaşılıyor ve "İtalya'nın tutumu" soruluyordu. Hitler'e bir mesaj göndermesi adına Duce'yi ikna etmek için Almanların bize yöneltmiş oldukları bu soruyu bahane ettim. "Savaşa girmeye henüz hazır değiliz. Eğer ihtiyaç duyduğumuz materyal ve hammaddeyi tedarik ederseniz savaşa gireriz." Bu tam olarak benim göndermek istediğim türden bir mesaj değildiyse de hiç yoktan iyidir. Dananın kuyruğu koptu. Mesajı Hitler'e iletecek olan Attolico'ya bizzat telefon ettim. Almanların tepkisi soğuk oldu.

Von Mackensen, akşam saat 21.30'da savaşa girmek için neler talep ettiğimizi kesin olarak listelememizi isteyen kısa bir mesaj getirdi. Kendisi de askeri bir maceraya karşı olan Mackensen, bana isteklerimizi eksiksiz olarak listelememizi tavsiye etti. Böylece savaşa girmemesi adına hükümetini frenleyebileceğini umuyor. Öte yandan, tarafımızca yapılan ilk frenin sesini işittik: General Roatta telefon ederek bu gece verilecek olan seferberlik ve intikal emrinin ertelendiğini bildirdi.

26 Ağustos 1939

Almanlar ihtiyaç listemizi bir an önce bildirmemiz için bizi sıkıştırıyorlar. Fikir teatisinde bulunmak üzere üç ordunun kurmay başkanlarıyla sabah saat onda Palazzo Venezia'da buluştuk. Duce'nin odasına girmeden evvel bu yoldaşlara sorumluluklarını hatırlattım. Genelde yapılanı yapmamaları, suç teşkil edecek kadar iyimser davranmayarak envanterimize ilişkin tamamen dürüst konuşmaları gerektiği hususunda onları uyardım. Hepsi aynı fikirdeydi, içlerinde en iyimser olan Pariani'ydi. Valle de sorumluluğunun oldukça bilincinde olarak beyanlarında dürüsttü.

Listeyi gözden geçirdik. Gerekli teçhizatın elimizde bulunmaması veya yok denecek kadar az olması sebebiyle ihtiyaçlarımız devasa boyutlarda. Hitler'e göndereceğimiz mesajı hazırlayabilmek için Duce'yle baş başa kaldım. Kendisine ihtiyaçlarımızın neden muazzam boyutlarda olduğunu açıkladım ve sözlerimi İtalya'nın bu ihtiyaçlar giderilmeden kesinlikle savaşa giremeyeceğini söyleyerek bitirdim. Duce, müteakiben atılabilecek olası siyasi adımı da onayladı. Attolico mesajımızı Almanlara iletirken bir yanlış anlamaya vesile olmuş. (Sonraki

bir toplantımızda Attolico bana bunun kaza sonucu değil, Almanların taleplerimizi karşılamaktaki heveslerini iyice kırmak için bilinçli edilen bir hata olduğunu söyledi.) Bütün materyalin tarafımıza derhâl gönderilmesini istemiş ki, bu da toplamda 17 milyon ton hacminde bir malzemeye tekabül ettiğinden nakliyatı için on yedi bin vagon gerekir. İşleri açıklığa kavuşturdum. Kısa zaman sonra Hitler'in bize sadece demir, kömür, kereste ve birkaç uçaksavar bataryası verebileceklerini belirten cevabı geldi. Durumumuzu anladıklarını belirtip bizi dostça davranmayı telkin etmiş. Polonya'yı tek başlarına imha edip Fransa ve İngiltere'yi de yenebileceklerini bildirmiş.

Mackensen ayrıldıktan sonra Duce, Almanlara verilecek yanıtı hazırladı. Savaşa katılamayacağımızdan ötürü duyduğu üzüntüyü belirtti. Siyasi bir çözüme ilişkin teklifini yineledi. Duce gerçekten aklını yitirmiş. Askeri içgüdüsü ve şeref anlayışı onu savaşa sürüklüyor. İzan gereği şimdilik durdu. Fakat bu fren canını çok yakıyor. Barışın sonsuza kadar süreceğini sanan muhatapları, onu tehlikeli hayallerle uyuşturarak kendisine askeri alanda kötü bir hizmet verdiler. Şimdiyse gerçekle yüzleşmek zorunda ve bu kendisi için ağır bir darbe oldu.

Lakin İtalya büyük bir trajediden kurtuldu, Alman ulusunun üstüne çökmek üzere olan trajediden... Hitler savaşa kaygı verici eksikleri olan bir ordu ve bölünmüş bir ülkeyle giriyor.

Mesajımız akşam saat sekizde Führer'e gönderildi. Kendisi bize yanıt vereceğini bildirdi.

27 Ağustos 1939

İngiltere Dışişleri Bakanı Halifax, Akdeniz'de aldıkları tedbirlerin bize karşı olmadığına dair beni oldukça nazikâne bir dille bilgilendirdi. Ben de kendisine aynı nezaketle yanıt verdim. Londra'yla olan irtibatımızı sürdürmeye oldukça ilgiliyim.

Hitler'in yanıtı geldi: Savaşa girmeye hâlâ kararlı olan kendisi bizden üç şey istiyor: Mutlaka gerekmediği sürece tarafsızlık kararımızı açıklamamamız, Fransız ve İngilizleri durdurmak için askeri hazırlıklarımıza devam etmemiz, Almanya'ya tarım ve sanayi işçisi göndermemiz. Duce bütün bu talepleri kabul edip savaşın ilk safhasından sonra pozisyonumuzu yeniden gözden geçireceğimize dair söz verdi. Fakat bu safha ne zaman biter?

Mussolini bu sabah, "olayları pencereden izleme" kararından memnun görünüyordu. Bu esnada dikkat çeken bir hadise oldu: İngilizler, Almanların Londra'ya gönderdikleri, fakat bizim hiç haberimiz olmayan tekliflerin metnini bize ilettiler. Hitler İngilizlere bir ittifak veya onun gibi bir şey teklif etmiş. Bu bizim bilgimiz dışındaydı. İçerledim ve bunu dışarı vurdum, Duce de içerlemiş olsa da bunu göstermedi. Almanlarla hâlâ bir dayanışma göstermek istiyor, en azından dışarıya karşı. Almanların tekliflerini reddetmemelerini ve hiçbir şey için değilse de zaman kazanmak için müzakerelere başlamalarını teklif ettiğim Percy Loraine'e bu belgeden haberimiz olmadığını ifşa etmedim. Doğrudan Halifax'la temas etmeye karar vererek İngiltere Dışişleri Bakanı'na telefon ettim.

Bu, Percy Loraine ve Halifax'ı memnun etti. İngiltere Dışişleri Bakanı bana teklifleri reddetmeyi düşünmediklerini fakat aynı zamanda Polonya'ya vermiş oldukları taahhütleri de muhafaza etmek niyetinde olduklarını söyledi. Telefon görüşmesine karşılıklı samimiyet damga vurdu. Dolasıyla durum kademeli olarak gelişme göstermektedir. Duce'yi de aynı şekilde davranmaya ikna etmek için yoğun çaba harcamam gerekti. Ve bu gayemde, Duce'ye sadece hoşuna gidenleri söylemekle ilgilenen büyük bir grup tarafından tamamıyla yalnız bırakıldığımı da eklemeliyim. Gerçeği söylemek bunların en son derdidir.

Starace o ahlaki ve entelektüel sığlığıyla Mussolini'ye İtalyan kadınlarının savaştan mesut olduklarını, zira günde altı lire alacaklarını ve kocalarıyla uğraşmak zorunda kalmayacaklarını söyledi. Ne kadar da utanç verici! İtalyan ulusu böyle fena bir hakareti hak etmiyor.

Her neyse. Mücadeleme yalnız başıma devam ediyorum, zira iyi bir dava için savaştığıma kaniyim. Materyal ve moral durumumuz göz önüne alındığında bu vakit savaşa girmek bizim için büyük bir talihsizlik olur. Her ne pahasına olursa olsun bu savaştan kaçınmak niyetindeyim.

Öğleden sonraki toplantıda Duce'nin de benimle aynı fikirde olup olmadığını öğrenmeye çalıştım. Londra'yla gizli anlaşma meselesi, kanaatine göre Almanlar için büyük bir darbe oldu. Münih'te[57] yaptığı gibi, Duce'nin duruma son anda müdahâle ederek krizi çözmesinden korktuğu için Hitler'in bu şekilde davrandığını söyledi. Zira bu, kendisinin itibarını yükseltip Hitler'i kıskandırırmış.

---

57 Münih Antlaşması kastediliyor. (ç.n.)

Bu açıklamanın doğru olduğundan emin değilim. Bana göre daha basit bir açıklama var, o da şu ki, Almanlar hain ve düzenbazlar. Onlarla yapılan her türlü ittifak çok geçmeden kötü bir ittifak hâline geliyor. Londra, kabine toplantısının sonra erdiğini, fakat kabinenin Hitler'e kesin bir yanıt vermek üzere yarın öğlen saat on ikide toplanacağını tarafımıza iletti. Attolico durumla ilgili von Ribbentrop'tan bilgi istemişti. Von Ribbentrop barışa dair umudun çok az olduğunu ve İngiltere'nin Berlin Büyükelçisi Henderson'ın sadece hükümetine kendi görüşlerini iletmek üzere Londra'ya döndüğünü söylemiş. Dünyada Ribbentrop'tan daha alçak bir adam olabilir mi? Fakat sorun değil, zira böyle davranarak Duce'nin son şüphelerini de ortadan kaldırmaya yardımcı oluyor. Mussolini bugün ferahlamış durumda. Yapılanlardan hiç söz etmiyor.

Halifax müdahâle için ihtiyati tedbirlerin daha sonra alınacağına dair bana nazik bir şekilde bilgi verdi. Oldukça sakin bir şekilde gelişmeleri bekleyerek, müteakiben sadece gerekenleri yapacağını söyledi. Cenova'da söyledikleri gibi, onu yanıma çekmek zor oldu, fakat artık nihayet orada ve orada kalmaya da niyetli.

Hitler gizli bir toplantıda Alman milletvekillerine sert bir dille hitap etmiş. Fakat ne söylediğini bilmediğim gibi Attolico da bunu öğrenip iletmeye muvaffak olamadı.

28 Ağustos 1939

Tabiri caizse sessiz bir gündü. Magistrati bu sükûnetin Almanların batıdaki sınırlarına kuvvet gönderme ihtiyacından kaynaklandığını söyledi. Weizsäcker'in Attolico'ya, Führer'in İngilizlere yazılı bir teması olmadığını söylediği Berlin'le doğrudan temasımız olmadı. Henderson'ın bu akşam Berlin'e ileteceği mesajın tonu hakkında bizi önceden uyaran İngilizlerle birçok samimi münasebetimiz oldu. Duce'den bir kez daha arabuluculuk etmesini istediler, fakat kendisinin hâlihazırda yapılmış olandan daha fazlasını yapılabileceğine inanmıyorum. Almanların arzu edilmeyen bir yanıt vermelerine vesile olabiliriz. Duce, önemli bir karar aldıktan sonra hep olduğu gibi şimdi yine oldukça sakin. "Tarafsızlık" kelimesini telaffuz etmek istemese de açıkça bu fikre riayet ettiği anlaşılıyor. Hatta bunun bize bir avantaj sağlayacağını düşündüğünden, savaşın ötekiler için çetin, uzun ve kanlı olmasını bile ummaya başladı.

Percy Loraine, bana akşam saatlerinde İngilizlerin Almanlara verecekleri yanıtın taslağını getirdi. Kötü bir yanıt değildi; bilakis birçok olasılığa kapıyı aralık bırakıyordu. Öte yandan İngilizlerin manevrası Lehleri daha uzlaşmacı olmaya teşvik etti ki, meselenin anahtarı da muhtemelen burada saklı.

29 Ağustos 1939

Duce huzursuz. Bir şey yapmak istiyor. İtalya'nın tarafsız kalması gerektiğine dair İngiliz basınında çıkan bazı makalelerin onun üstünde kötü bir etkisi oldu. Bu esnada savaşa yönelik nitelikte birtakım sivil ve askeri önlemler aldı ki, fikrimce şu anda bunlara lüzum yoktu. Berlin ve Londra'dan gelen haberler daha iyi. Halifax, Führer'in İngiliz tekliflerini reddetmediğini ve barışçıl bir çözüm için hâlâ birtakım olanaklar olduğunu söylemek için bana telefon etti. Bu şart altında Hitler'e müzakere etmesini tavsiye eden bir telgraf göndermesi için Duce'yi teşvik ettim. Bundan Sir Percy Loraine'i de haberdar ettim. Oldukça mutlu oldu. Almanya'nın Madrid büyükelçisinin karısı Barones von Storer'i kabul ettim. Almanya'nın iç durumuyla ilgili oldukça kötümserdi. Topyekûn bir savaşın, yerini hızla Bolşevizme bırakabileceğine inanıyordu. "Dünyanın en kadir kıymet bilmez halkı" olarak nitelendirdiği Alman halkının şu an çok güçlü Nazi karşıtı akımlarla çalkalandığını söyledi.

Attolico, Duce'nin gönderdiği mesaj için kendisine teşekkür eden Führer'le görüştü. Führer, İngilizlere, "Polonya'nın tam yetkili temsilcisini kabul etmeye hazır olduğunu" söylemiş olsa da, iki ordu artık ateş mesafesinde olduğundan ve en ufak bir olay çatışmaya dönüşebileceğinden hâlâ masa başında bir çözüm bulunabileceğinden şüpheliymiş.

30 Ağustos 1939

Bugün aklıma gelen ilk düşünce babamın hatırası oldu. Eğer zalim kader onun o büyük kalbinin atmasına engel olmasaydı bugün 63 yaşında olacaktı. Tanrı onu yanına alsın ve o cömert ruhu daima benimle olsun.

Vaziyet yine karıştı. İngilizlerin verdiği yanıt gelecekteki müzakereler için kapıyı açık bırakıyorsa da, Almanlara istedikleri her şeyi vermiyor ve veremez de. Tek umudumuz doğrudan temaslar kurmakta, fakat zaman geçiyor ve herhangi bir Polonyalı yetkilinin Berlin'e gittiği yok. Aksine, Varşova'dan umumi seferberlik haberleri geliyor ki, bunlar da

sinirlerimizi ferahlatacak türden haberler değil. İngilizlerle olan temaslarımı ikiye katlayarak devam ettiriyorum.

Bütün gün bana telefon eden Percy Loraine akşamleyin evime geldi, fakat durumu değiştirmeye muvaffak olamadık.

Duce "işgalin yarın gerçekleşeceğinden" emin. Tarafsızlık düşüncesi doğal olarak onu üzerinde bize kıyasla daha büyük bir ağırlık teşkil ediyor. Harp edemeyeceğimize rağmen harp hazırlıklarına devam ediyor ki, işlerin barışçıl bir şekilde çözülmesi durumunda eğer savaş olsaydı ona girecek olduğunu söyleyebilsin. Vatandaşların silahaltına alınması, karartmalar, talep-istek listeleri... Bunlar iki vahim tehlike arz ediyor: Biri Londra ve Paris'e taarruza geçmeye hazırlandığımızı düşündürüp, dolayısıyla onları bize karşı harekete geçip inisiyatifi almaya teşvik edeceğinden dış karakterde; diğeri ise gittikçe daha fazla ve daha açık bir Alman karşıtlığı sergileyerek savaşa karşı çıkan halkı paniğe sevk edeceğinden iç karakterde. Kendisini Duce'ye *doğru* raporlar göndermeye teşvik ettiğim Bocchini ise oldukça kötümser. Tarafsızlığın muhafazasına yönelik ayaklanmalar olması durumunda Carabinieri ve polis güçlerinin halkla dayanışabileceğini söyleyecek kadar ileri gitti.

31 Ağustos 1939

Tatsız bir şekilde uyandım. Saat dokuzda telgraf çeken Attolico vaziyetin umutsuz olduğunu ve yeni bir gelişme olmaması durumunda birkaç saat içerisinde savaş çıkacağını belirtti. Hızla Palazzo Venezia'ya geçtim. Yeni bir çözüm bulmamız gerekiyor. Boş ellerle bir şey yapamayacağı hususunda Duce'yle mutabık kalarak, Danzig'in Almanya'ya verilmesini kabul ettikleri takdirde Mussolini'nin Hitler'e müdahâle edeceğini belirtmek için Halifax'a telefon ettim. Halifax prosedürdeki belirli zorlukların aşılması ve Polonya ile Almanya arasında doğrudan temaslar kurulması için Berlin'e baskı yapmamı istedi.

Gittikçe daha kötümser bir hâle bürünen Attolico'ya telefonla durumu ilettim. Bir süre sonra Halifax, Danzig'in Almanlara verilmesinin kabul edilemeyeceğini belirten bir mesaj gönderdi. Gökyüzü gittikçe karanlığa gömülüyor.

François-Poncet'yi kabul ettim. Amaçsız ve dolayısıyla muğlak bir konuşma yaptık. İki taraf da barışa yönelik arzularını tekrar etti. Savaş durumunda tavrımızın ne olacağını öğrenmek istese de buna bir yanıt

vermedim. Kendisi romantik, üzgün ve nostaljikti. Samimi olduğunu da eklemem gerek.

Duce'yi yeniden gördüm. Son bir gayretle, Avrupa'daki sorunların sebebi olan Versay Antlaşması'nın söz konusu maddelerinin tekrar gözden geçirilmesi maksadıyla 5 Eylül'de bir konferans toplanmasını İngiltere ve Fransa'ya teklif etmemizi önerdi. Hiçbir şey için değilse bile en azından birçok kez herhangi bir konferans istemediğini söyleyen Hitler'le aramızı daha fazla açacak olmasından ötürü bu teklifi sıcak bir şekilde destekledim. François-Poncet teklifi memnuniyet ve biraz da şüpheyle karşıladı. Percy Loraine ise coşkuluydu. Halifax, Chamberlain'e sunmak için süre istediği teklife olumlu tepki gösterdi. Zamanın aleyhimize işlemesi sebebiyle hızlı bir yanıt vermeleri noktasında ısrarcı oldum. Fakat gün herhangi bir irtibat söz konusu olmaksızın geçti. Akşam saat 20:20'de ise telefon idaresi bize Londra'nın İtalya'yla muhabereyi kestiğini bildirdi.

İşte bunlar son birkaç günde alınan tedbirin, veya şöyle diyelim, son birkaç günde alınan birçok tedbirin umuma açık edilmesinin neticeleridir. Vaziyeti Mussolini'ye bildirmeye gittim. Etkilendi. "Bu savaştır," dedi, "Fakat yarın Yüksek Faşist Konsey'de tarafsızlığımızı beyan edeceğiz." Fakat yarın bunu ilan etmek için çok geç olacak. İngiliz ve Fransızlar o vakte kadar böyle bir beyanı çok zor kılacak eylemler gerçekleştirebilirler.

Percy Loraine'i Palazzo Chigi'ye çağırarak tarafsızlığımıza ilişkin boşboğazlık etmeyi önerdim. Bir skandal patlaması durumunda vaziyeti kurmak adına kurban edilmeye gönüllüydüm. Duce bu teklifimi kabul etti. Percy Loraine beni görmeye geldi. Ona olan bitenle ilgili bilgi verdim ve ardından, sanki artık duygularımı muhafaza edemiyormuş gibi davranarak, "Neden onulmazı başlatmak istiyorsunuz? Siz ve Fransızlara karşı asla bir savaş başlatmayacağımızı anlayamıyor musunuz?" dedim. İngiliz Büyükelçi duygulandı. Gözyaşlarını zor tutuyordu. Ellerimi ellerinin arasına aldı ve "Bunu on beş gündür biliyordum. Hükümetime de bu hususta bir telgraf çektim. İtalya'da son birkaç günde alınan tedbirler bu hustaki inancımı kırmıştı. Fakat bu akşam Palazzo Chigi'ye gelmiş olmaktan memnun oldum," dedi. Tekrar elimi sıktı ve yanımdan mutlu bir hâlde ayrıldı. Yaptığımız görüşmeyi Duce'ye telefonla bildirdim. Aynı zamanda panik hâlini azaltmak için şehrin ışıklarının yeniden açılmasını emrettim.

Berlin'in tarafımıza gönderdiği, Polonya'ya edilen teklifleri de içeren resmi bildiri elimize ulaştı. Bunlar oldukça ılımlı teklifler, fakat Almanların örtbas ettikleri bir şey var. Teklifler ileri bir aşamaya taşınmışsa da artık tartışmaya açık olmadıkları belirtilmiş. Hitler'in bana Berghof'ta bildirdiği program madde madde uygulanıyor. 31 Ağustos, Almanların tekliflerinin kabul edilmeleri için belirledikleri son tarih olduğundan bu gece taarruz başlayacak. Aksine, Duce müzakerelerin hâlâ mümkün olduğunu düşünüyor. Almanların gönderdiği bildiride trampetlerle ilan edilen bir savaş çağrısı gördüğümden ben bu düşünceye katılmıyorum. Gece yarısı Magistrati'den, "Polonya teklifleri reddetti! Taarruz başlamak üzere!" manşetli gazetelerin ücretsiz dağıtıldığı haberini aldık. Aslına bakılırsa taarruz sabaha karşı saat 05:25'te başlayacak. Bu bilgiyi Polonya'daki temsilcimiz Alfieri'den ve hemen ardından beni Palazzo Venezia'ya çağıran Duce'den öğrendim.

1 Eylül 1939

Duce sakin. Savaşa girmeme kararı almasıyla birkaç gündür ruhuna ıstırap veren mücadele dindi. Berlin Büyükelçimiz Attolico'ya telefon ederek, ittifak antlaşmasının yükümlülüklerinden Duce'yi azad ettiğini belirten bir telgraf göndermesini Hitler'den rica etmesini söyledi. Ne Alman halkının gözünde ne de Alman karşıtlığının gözünü kör etmiş olması sebebiyle savaşa girmemek hususunda fazla tereddüt etmeyen İtalyan halkının gözünde bir hain olmak istiyor. Hitler, von Mackensen aracılığıyla bu mesajı tarafımıza iletti.

François-Poncet ve Sir Percy Loraine'i kabul ettim. Fransa ve İngiltere'nin bize karşı herhangi bir eyleme geçmeyeceği artık kesin. Her ihtimale karşı François-Poncet'ye de, Sir Percy Loraine'e tutumumuz hakkında söylediklerimin aynısını tekrar ettim. Bu temas aramızdaki şüpheleri dağıtmak açısından faydalı oldu. Fransızlar hâlâ dün konuştuğumuz konferans doğrultusunda Duce'nin inisiyatif alması için ısrar ediyorlar. İngilizler ise daha şüpheci. Fakat daha da şüpheci olan taraf, vaziyeti ve Almanların kuduz savaş kararlılığını bilen bizleriz.

Öğleden sonra saat üçte Bakanlar Kurulu toplandı. Duce özlü konuştu. Ardından açıkça Alman aleyhtarı bir üslupla ben söz aldım. Mussolini tarafından kaleme alınan ve İtalya'nın savaşa girmeyeceği

yol haritamız, her üyesi olumlu davranan bakanlar kurulunca onaylandı. En amansız savaş çığırtkanları arasında olan Starace ve Alfieri gibi bakanlar bile beni kucaklayarak ülkeme büyük bir hizmet ettiğimi söylediler.

Akşamleyin Londra ve Paris'te alınan tedbirler hakkında bilgi aldık ki, bunlar savaş ilanına bir önsöz niteliğinde.

Almanların kazandıkları zaferler hakkındaki ilk bilgi parçacıkları da ulaşmaya başladı. Lehler her cephede geri çekiliyor. Uzun süre direnebileceklerini zannetmiyorum.

2 Eylül 1939

Fransızların baskısına boyun eğip Berlin'e uluslararası bir konferans olasılığından söz ettik. Beklentimin aksine Hitler teklifi bütünüyle reddetmedi. Duce'ye bu hususta bilgi verip Fransa ve İngiltere büyükelçilerini çağırdım. Lord Halifax ve Bonnet'ye bizzat telefon ettim. (Sesinin tonu ve konuştuklarımızdan Bonnet'yle yaptığım telefon görüşmesinin Paris nezdinde gerçek bir memnuniyetle karşılandığını gördüm.) Fransızların oldukça iyi niyetli olduklarını gördüm, İngilizlerin de bu kadar iyi niyetli oldukları ihtimaldir, fakat söylemeliyim ki İngilizler Fransızlara nazaran daha büyük bir kararlılık içerisindeler. İngiliz ve Fransızlar konferans için tek bir şart öne sürdü: Almanların hâlihazırda işgal ettikleri Polonya topraklarını tahliye etmeleri. Bu şart, İngilizlerin Bakanlar Kurulu toplantısının ardından Lord Halifax tarafından teyit edildi.

Bana daha fazla bir şey yapmaya gerek yokmuş gibi görünüyor. Hitler'e kati surette ve belki de küçümseyerek reddedeceği teklifler yapmak benim işim değil. Bunu Halifax'a, iki büyükelçiye ve Duce'ye de söyledim ve nihayet Berlin'e telefon edip Almanların bize aksini tavsiye etmemeleri durumunda görüşmelerin sonlanmasına izin vereceğimizi belirttim. Son umut da suya düştü. Daladier Fransız meclisinde kararlı bir üslupla konuştu ve İngiliz meslektaşları da Londra'da aynısını yaptı.

Bu tarafta yeni bir gelişme yok. Duce tarafsız kalmanın gerekliliğine ikna olmuşsa da bundan tam olarak mutlu değil. Bulduğu her fırsatta harekete geçme ihtimalinden bahsediyor. Lakin İtalyan halkı tarafsız kaldığımızdan ötürü sevinç içerisinde.

3 Eylül 1939

Fransa Dışişleri Bakanı Bonnet'nin Guariglia'ya, Alman kuvvetlerinin en azından zahiren Polonya'dan çekilmelerini sağlayıp sağlayamayacağımızı sorması üzerine, gece bakanlıktan gelen telefonla uyandırıldım. Yapılabilecek hiçbir şey yok. Hakkında Duce'ye bilgi vermeden bu teklifi çöp kutusuna attım. Bu teklif Fransa'nın büyük bir sınava coşku ve kesin kararlılıktan uzak bir şekilde ilerlediğini gösteriyor. Kendini korurken kahramanca davranan Fransız halkı yabancı topraklar ve uzaklardaki uluslarla ilgilenmiyor.

Saat 11:00'de İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan ettiği haberleri tarafımıza ulaştı. Fransızların savaş ilanı da saat 17:00'te İngilizlerinkini takip etmiş. Fakat bu savaşı nasıl icra edecekler? Almanlar Polonya'da ezici bir şekilde ilerliyor. Polonya'da oldukça hızlı bir son öngörmek bizler için imkânsız değil. Peki ya Polonya tasfiye edildiğinde ne olacak? Fransız ve İngilizler artık bir gayesi olmayan bir savaşa devam etmek isteyecekler mi? Duce istemeyeceklerine inanıyor. Askeri karşılaşma olmadan barış olamayacağını, barışın kısa bir çatışmanın ardınan söz konusu olabileceğini düşünüyor. Buna katılıyorum. Ben asker değilim. Savaşın gidişatını kestiremiyorum, fakat biliyorum ki bu uzun, karmaşık ve amansız bir savaş olacak. İngiltere'nin katılımı bunu kesin kılıyor. İngiltere bunu Hitler'e beyan etti. Savaş ancak Hitler'in tasfiyesi veya İngiltere'nin bozguna uğramasıyla sonlanabilir.

Hitler cepheye hareketinden önce Berlin Büyükelçimiz Attolico'yu başbakanlık binasına davet ederek ondan Duce'ye iyi dileklerini iletmesini istemiş. Bana söylendiğine göre Hitler sakin ve iyimsermiş. Polonya'nın dört haftada yere serileceğini ve sonraki dört haftada kuvvetlerini batı cephesine yığabileceğini düşünüyormuş. Başka bir şey söylememiş. Almanların dostluğuna hâlâ kıymet veren Duce ise Hitler'in bu jestinden memnun oldu.

4 Eylül 1939

Von Mackensen'e Duce'nin huzuruna çıkarken eşlik ettim. Kendisi Mussolini'ye Hitler'den bir mesaj getirmiş. Bu mesajda Hitler, istikballeri birbirine bağlı olan iki rejimin aynı hedef uğruna birlikte hareket etmeleri gerektiğini söylemiş. Duce Almanya'yla tam dayanışma içinde olduğunu ifade etti ki, gerçek hissi de buydu. Verdiğim tavsiyelere o

anlığına boyun eğse de âdeti olduğu üzere daha sonra eski fikirlerine geri dönüyor. Fransa'nın bu savaşı istemediğine ve icra edemeyeceğine kani durumda. Gerçek durumumuzu bütünüyle unutup Yugoslavya'ya karşı girişeceğimiz ve bizi Rumen petrolüne ulaştıracak kahramanca eylemler düşlüyor.

Bu gece Favagrossa, mevcut malzememizin üç ay boyunca bile savaşmamıza yetmeyeceğini dile getirdi. Duce, iktisadi ve askeri gücümüzü toplamamıza fırsat verip savaşa uygun zamanda girmemize olanak sağlayacak bir tarafsızlık düşüncesine zaman zaman kapılıyor gibi görünüyor. Fakat ardından derhâl bu düşünceyi terk ediyor. Almanlara katılma fikri onu kendine çekiyor. Tarafsızlığımız adına Duce'yle vermem gereken savaş zor bir savaş ve zaman zaman pes etmek istesem de sonuna kadar dayanmalıyım. Aksi ülkenin, Faşizmin ve bizzat Duce'nin kendisinin yıkımı anlamına gelir.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi'yle yaptığım bir görüşme sonucunda buharlı gemilerimizin Amerika'daki limanlardan ayrılmaları için izin almakta başarılı oldum. Özellikle de *Athenia*'nın[58] batırılmasının ardından tam kapasitede olacaklardır. Ekonomik faydalarının yanı sıra böylece büyük bir endişeden de kurtulmuş olduk.

Von Papen Ankara'da birtakım işler çeviriyor. Bu hususta Ribbentrop'a göndereceğim bir protesto mektubu hazırladım. Mektup Almanlarla aramızda bir başka çatlağa sebep olacak ki, umarım bu çatlakların çokça devamı gelir.

5 Eylül 1939

François-Poncet'ye Tunus, Cibuti, Oran ve benzeri yerlerde alınan İtalyan karşıtı tedbirlerin ciddi sonuçlara yol açabileceğini söyledim. Dışişleri Bakanı Bonnet'ye telefon edeceğim... Fransızlardan bütün bu önlemlerin rafa kaldırıldığına dair tez zamanda teminat aldım. François-Poncet, İtalya ve Fransa'nın arasında oluşabilecek herhangi bir olası

58 U-Boot'ların ilk kurbanı İngiliz yolcu gemisi Athenia olmuştu. Athenia, İngiltere'nin Almanya'ya savaş ilan etmesinden yalnızca dokuz saat sonra, Komutan Yüzbaşı Fritz-Julius Lemp komutasındaki Alman U–30 denizaltısı tarafından İrlanda'nın batı sahillerinin 250 mil kadar batısında batırıldı. Athenia 3 Ekim 1939 tarihinde sulara gömülürken, yardım gemileri ulaşıncaya kadar 1.400 yolcusundan 100'ü yaşamını yitirmişti. (ç.n.)

çatlağa mahâl vermemek adına Fransız yetkililerinden biri ile Giannini arasında bir toplantı yapılmasını teklif etti. Duce'ye bundan bahsettim. Ufak bir duraklamadan sonra kabul etti. Böylece bir adım daha ilerlemiş olduk. François-Poncet, Almanların Varşova'yı işgal etmelerinin ardından tarafımızın bir uzlaşma girişimi daha yapılabileceğine inanıyor. Lakin bunun başarılı olması için Hitler'in büyük bir bilgelikle davranması gerekir ki, bu türden bilgelikler kişileri zaferin ardından terk eder. Hitler'i tanıyan François-Poncet'nin de böyle bir girişimden fazla umudu yok. Her şey bir yana, "tehlikeli bir embesil" dediği von Ribbentrop'un Hitler'in üstündeki aşırılıkçı etkisinden korkuyor.

Tarafsızlığımız meyvelerini vermeye başladı. Fransızlar piyasadan esham ve tahvilât satın almaya koyuldular. Nakliye fiyatları iki misline çıktı. Gemiler ağzına kadar dolu. Duce bunlara ilgi gösterse de, ilgisi henüz yeterli seviyede değil. Arzu ettiği gibi daha sonra savaşa girebilmemiz için önce uzun bir süre ve en erken bu yılın sonuna kadar tarafsız kalmamız gerektiğinin kendisine söylenmesi gerek. General Carboni askeri hazırlıklarımızın durumuna, kaynaklarımızın yetersizliğine, komuta kadememizin aksaklığına ve halk kitleleri arasındaki moralsizliğe dikkat çekerek duruma ilişkin oldukça karanlık bir resim çiziyor. Belki abartıyordur ama gerçeğe de bir nebze temas ettiği doğru.

6 Eylül 1939

Duce daha sakin. Arabulucu olarak oyuna gireceği fırsatın hâlâ yakında ortaya çıkacağına inanıyor. Bunun Avrupa'daki çatışmayı kısaltacağına inandığından ötürü Almanların Polonya'daki başarılarından memnun. Bugün Krakow düştü. Alman generaller Pilsudski'nin mezarına gidip saygılarını sundular. Bu güzel davranışı çok beğenen Mussolini, Kayser Almanyası'nda böyle bir jestin söz konusu olamayacağını belirtti.

Bu öğleden sonra kabul ettiğim Polonya Büyükelçisi üzgün olsa da karamsar değildi. Kendisi, son askerleri ölene kadar savaşın devam edeceğini ve birçok sürprizle karşılaşacağımızı söyledi. Acaba bunlar hangi sürprizler ve ne zaman görülecekler?

Percy Loraine'le görüştük. Türklerin bize karşı tahriklerini sürdürdüklerini ve Balkanlar'ın alev almasını istemiyorlarsa sessiz kalmalarını onlara iletmesini istedim. İngilizlerin bu isteği yerine getireceğini

söyleyebilirim, hele de Loraine bana, bizim denizaltılarımızla kazalar yaşanmamasına İngilizlerin dikkat edeceklerini belirten oldukça sıcak bir mesaj getirdiğini dikkate alırsak.

Macar diplomat Villani, Almanya'nın Alman askerlerinin Macaristan'dan geçebilmeleri doğrultusundaki talebinin ortaya çıkardığı tehlike için Czaky adına benimle konuşmaya geldi. Buna gerekirse silah kullanarak karşı çıkacağını, fakat kendilerinin Romanya'ya girmelerine izin verilmesi durumunda talebi kabul edeceğini söyledi. Bu hem benim hem de Duce'nin nezdinde çok az itibar gören Czaky'nin alışıldık fantazilerinden biri. Fakat gözümüzü onun üstünde tutmalıyız, zira kendisi sorumsuz, beyhude ve aynı zamanda heyecanlı bir adam ki, bu da bela anlamına geliyor.

Tacchi-Venturi Papa'nın barışa yönelik arzusunu ve İtalya'nın tarafsızlığına yönelik coşkulu arzusuna değinen bir rapor getirdi.

7 Eylül 1939

Kayda değer bir şey yok. Federzoni, Bottai ve öteki Faşist yoldaşlar Almanya'yla ittifakımız meselesinde aldığım pozisyona tam destek verdiklerini belirtmek için beni görmeye geldiler. Tutumumuza sebebiyet veren yasal, ahlaki ve siyasi bulguların geçerlilikleri hususunda hemfikirler.

Duce hâlâ aralıklarla ortaya çıkan fikir değişiklikleri yaşıyor. Ne zaman durumumuzu 1914'tekiyle kıyaslayan bir makale okusa derhâl şiddetle Almanya'dan yana tavır alıyor. Savaşa müdahiliyetimizle ilgili kararlar almak için Hitler'le daha fazla istişare edeceğinden bahsetse de bir şey yapmayacak.

8 Eylül 1939

Almanlar Varşova'yı işgal etti. Haberler Duce'yi oldukça heyecanlandırdı. Hitler tarafından öne sürülecek anlaşma teklifleri sayesinde savaşın hızla sonlanabileceğini düşünüyor. Fakat zafer kazanan Hitler'in makul davranacağına inanmadığım gibi, bir kez kılıçlarını çeken İngilizlerin şereflerini bir kenara bırakıp onu kınına sokacaklarına bunun kadar bile inanmıyorum.

Kendisiyle yaptığım toplantıda Percy Loraine de bana aynısını tekrar etti. Bu, İngilizlerin bizimle samimi bir şekilde ortak anlayışa

varmak istedikleri, fakat Almanya'ya karşı soğuk ve amansız bir inatçılık sergiledikleri bir konuşma oldu. Öte yandan, Fransa'ya gitmeye hazırlanan Poncet ise daha uzlaşmacı görünüyor. Londra ve Paris arasında bazı anlaşmazlıklar olduğu açık. Fransızlar kendi topraklarında verdikleri bir savaşın dehşetlerini İngilizlerin çizgisini tereddütsüz kabul edemeyecek kadar iyi hatırlıyor.

9 Eylül 1939

Villani, Almanların Polonya'yı kanatlarından vurabilmek için Kaya'daki demiryolunu kullanmak istediklerini bildirdi. Ribbentrop bu kez tehdit içermeden dile getirilen bu talebi telefonla dile getirmiş. Czaky ilk Alman askerlerinin yarın saat on ikide yola çıkacağına dair saat dörtte bize bilgi verdi. Macarlar Almanların talebine boyun eğmek istemiyor. Bunun Macaristan'ın Almanlar tarafından fiilen işgal edilmesinin ilk adımı olduğunu biliyorlar. Ve de haklılar. Salzburg'dan dönüşümde, Almanların altı ay önce Lehlere karşı kullandıkları dilin aynısını Macarlara karşı kullandıklarını Duce'ye söylemiştim: "*Querelles d'Allemands.*" Villani'yle birlikte Duce'yi gördük. Villani son derece Alman aleyhtarı. Açık konuştu. Almanya'nın savaşı kazanması durumunda dünyanın İtalya'nın da arasında olacağı bir kıskaç arasında kalacağını belirtti. "Bugün sıkıca elimizdekine tutunacağız, yarın ise Trieste'ye varacağız," şeklinde sözleri olan şarkıyı Viyana'da daha şimdiden söylüyorlarmış. Mihver ninnisi bir süre bu nefreti uykuya yatırdıysa da, İtalya nefreti Almanların zihninde daima canlıdır. Duce sarsıldı. Macarlara Almanların talebini ellerinden geldiğince nazik bir şekilde geri çevirmelerini önerdi. Ardından, benimle konuşurken, Almanların yaptıklarını sert bir dille eleştirdi. Öte yandan, Almanya'nın savaştan zaferle ayrılması ihtimali göz ardı edilemeyeceğinden dolayı ihtiyatlı bir politika izlemek istiyor. Hata ettiğini de düşünmüyorum. Ellerini çabuk tutarlarsa Almanların zafer kazanabileceği hususunda kendisiyle hemfikir olduğumu ona söyledim: "Almanlar Noel'den önce kazanırlarsa pekâlâ, aksi takdirde savaşı kaybederler."

10 Eylül 1939

Duce, ben ve Attolico uzun bir görüşme yaptık. Duce Alman halkının hakkımızda ne düşündüğünü öğrenmek konusunda özellikle hevesli.

Attolico gerçeğin bilindiği yüksek çevrelerde sakin ve ölçülü hükümler verildiğini, olan bitenden habersiz kitlelerin ise hâlihazırda artan düşmanlık belirtileri göstermeye başladığını belirtti. İhanet ve kandırma sözleri sıklıkla telaffuz ediliyormuş. Duce buna şiddetle tepki gösterdi. Hitler'in Duce'ye bizzat gönderdiği telgrafın zaten tüm dünya tarafından biliniyor olmasından dolayı bunu Almanlardan saklamanın bir manası olmadığından telgrafın Almanya'da yayınlamasını istedi. Attolico ayrıca Almanların ruh hâlinden de söz etti. Polonya'daki askeri zaferler duruma geçici olarak yardımcı olduysa da Almanlar oldukça karamsarlarmış. Toplantı sırasında Duce makul bir tonda konuştu ve kimi zaman Almanların aleyhinde bir tutum aldı. Attolico benimle birlikte Duce'nin yanından ayrılırken son birkaç haftada Mussolini'nin psikolojisinde gerçekleşen değişikliğe dair benim memnuniyetimi paylaşıyordu.

Mareşal De Bono ordunun durumunun maddi-manevi facia olduğunu söyledi. Kısa zaman önce Batı cephesinde bir teftiş yapan kendisi, savunmalarımızın mevcut durumlarıyla olası bir Fransız taarruzu karşısında dayanamayacaklarına ikna olmuş. Pariani'nin bir hain, Starace'nin ise "uğursuz bir soytarı" olduğunu söyledi.

11 Eylül 1939

Villani, Alman askerlerinin Macaristan topraklarından geçmesine yönelik talebi Macarların reddettiğini ve Ribbentrop'un buna tepki göstermediğini bildirdi. Bunun üstüne Ribbentrop bazı materyallerin transit geçişini istemiş, fakat Almanların, Macarların kendilerini geri çevirdiğini unutmayacaklarını ve er geç bunu onlara ödeteceklerini düşünüyorum. İngilizler bize karşı her türlü yağcılığı etmeyi sürdürüyor. Percy Loraine, Lloyd George'un kaleme aldığı düşmanca bir makale için benden özür dilemeye geldi ve bize karşı düşmanca tutumları sebebiyle İngilizlerin, Türklerin kulağını çektiğine dair beni temin etti. Aslına bakılırsa Türkler son birkaç gündür, özellikle de basında olmak üzere üsluplarını değiştirdiler. Loraine ayrıca Polonya'nın askeri durumunun Almanların gösterdikleri kadar kötü olmadığını söylüyor. Ordunun büyük kısmı sağlam ve kendisini bekleyen çetin sınavlara hazırmış. Bu doğru olabilir mi? Varşova'nın henüz bütünüyle işgal edilmemiş olduğu doğru ve son tecrübeler şehirlerde savaşmanın zor olduğunu kanıtladı.

Duce bugün ilk kez İtalya'nın tarafsızlığını kamuoyu karşısında resmen ilan etme ihtimalinden bahsetti. Söylediğine göre bu pek tabii Almanlarla mutabakat hâlinde yapılacakmış, yine de bu bizim için ileriye dönük büyük bir adım teşkil ediyor.

12 Eylül 1939

Erkenden Villani'yi kabul ettim. Almanlara oldukça kızgın. Askerlerinin Macaristan topraklarından geçmelerine yönelik talepleri reddedilen Almanlar, bu kez aynı talebi "Muzaffer Slovak Ordusu" adına Macarlara yinelemiş. Tehlike hâlâ çok büyük. Villani'ye göre sırtlanlar için çakallar neyse Almanlar için Slovaklar da o – yardakçılar ve pezevenkler. Bu etkenlerle bütün Slovak azınlıklar başkaldıracaklar. Talebi prensipte reddeden Czaky, Kral Naibi'nden gereken emirleri alır almaz bunu resmiyete dökecekmiş. Durumu bildirdiğim Duce de bunu saçma bularak, "Muzaffer Slovak Ordusu'nun bunun için ondan daha az muzaffer olmayan Macar Ordusu'na kafa tutması gerekiyor," şeklinde konuştu.

Alman iktisadi temsilcisi Clodius, Giannini'ye Berlin'in Almanların Alto Adige'den tahliyesini savaşın sonuna erteleyebileceğini ima etti. Alman teklifleri güvenilir değil. Alto Adige'deki Alman azınlığın Almanya'ya tahliyesinin itibarına zarar verdiğini Hitler'in Berchtesgaden'de iki kez tekrar ettiğini hatırlıyorum. Bu sebepten Polonya hususunda daha uzlaşmaz olacak. Almanların bizi oyuna getirmeye hazırlandığından şüpheleniyorum. Duce huzursuz. Almanlara iktisadi zeminde birçok taviz vermeye razı olan Mussolini, azınlıklar konusundaysa Nuh deyip peygamber demiyor. Clodius'la ben de konuştum, fakat alabildiğim tek taviz sorunun Berlin'de tekrar dikkate sunulması oldu. Emirleri büyük yerden...

Grazzi'yle birlikte Duce'nin yanına çıktık. Kendisi göz koymamız için çok fakir bir ülke olan Yunanistan'la bir anlaşmaya varılması için talimatlar verdi.

13 Eylül 1939

Lord Halifax, şahsıma işbirliğim için teşekkür eden ve bunun gelecekte de devam edeceğini ümit ettiğini belirten oldukça dostça bir mektup göndermiş. Bu mektubu bana ileten Percy Loraine'le önemli bir görüşme yaptık. Görüşmenin ardından Loraine yalnızca kendisi

adına konuştuğunu belirterek, "Çeşitli çevrelerde İngiltere'nin İtalya'ya bazı tehditler savurmaya hazırlandığının konuşulduğunu duydum. Bu doğru değildir. Bunları Duce'nin takdirine bırakıyoruz. Tek bir şey isteyebilirim, o da eğer politikanızda bir değişiklik olursa bize bu hususta zamanında bilgi vermeniz." Kendisini, "Hiçbir değişiklik olmayacak. Sizi hiçbir zaman gafil avlamayacağız. Fakat ben de size bir şey söylemek isterim – bize emrivaki yapmamaya dikkat edin. Aksi takdirde duruşumuz derhâl katılaşır. Eğer içeriden veya dışarıdan herhangi bir emrivakiyle karşılaşırsak doğal olarak bunun sorumlularına karşı yanıt vermek durumunda kalırız," şeklinde cevapladım. Görüşmemizi Duce'ye bildirdim ve o da söylediklerimi bütünüyle onayladı. Ayrıca Halifax'ın mektubunu son derece samimi bir şekilde yanıtlamam için bana talimat verdi.

Emniyet Genel Müdürü Bocchini tarafsız kalacağımız haberlerinin yayılması sonucunda ülkenin hâleti ruhiyesinin kademeli olarak iyiye gittiğini bildirdi. Mamafih İtalya, Alman aleyhtarı bir ülke ve öyle kalmayı da sürdürüyor. Alman taraftarları parmakla gösterilebilecek kadar az ve halk bunlara nefretle bakıyor. Alman yanlısı gazete *Tevere*'ye Roma'da *Ren Altını*[59] deniyor. Farinacci iflah olmaz bir Alman taraftarı. Acaba Ren, Cremona'dan[60] da geçiyor olabilir mi?

14 Eylül 1939

Duce'nin, barışın yeniden tesis edilmesine yönelik yeni bir girişimde bulunabileceğini ima ederek noktaladığım mektupla Lord Halifax'a yanıt verdim.

Magistrati, İtalya'nın tarafsızlığının uygun olduğuna ikna edilmiş gibi görünen Göring'le önemli bir görüşme yapmış. Böyle bir pozisyon almamızın Almanya'ya faydası savaşa girmemizden daha büyük olur. Şaşırtıcı bir husus var – Göring, Rusya'nın bu ülkenin bir kısmını ilhak etmek üzere Polonya'ya girebileceğini Magistrati'ye ima etmiş. Aslına bakılırsa Rusya sabırsızlık sinyalleri veriyor. Büyük kitleleri seferber ediyor ve *Tass Ajansı* Polonyalıların sınırda olaylar çıkardığını söylüyor.

---

59 *Das Rheingold*, Richard Wagner'in librettosunu yazdığı ve bestelediği Nibelung Yüzüğü epik dörtlüsünün birinci kısmıdır. Gazetenin Nazilerden para yardımı aldığı ima edilmektedir. (ç.n.)

60 Farinacci'nin doğduğu ve Faşist Parti bölge yöneticisi olarak nüfuz sahibi olduğu Kuzey İtalya'daki bir şehir. (ç.n.)

Hayal güçleri ne kadar da sığ; savaş nedeni olarak ancak bu beylik sebepleri bulmuşlar.

15 Eylül 1939

Duce'yi Londra'ya bir büyükelçi ataması için ikna ettim. Bu hamlemiz dünyada kayda değer tesirler edeceği gibi İngiltere'yle olan ilişkilerimizin normalleşmesine de büyük bir katkı sağlayacak. Bu vazife için, bir şahin değilse de oldukça güvenilir biri olan ve tarafsızlık politikamızla oldukça uyuşan Bastianini'yi tercih ettim. Kendisinin bu görevde önemli hizmetleri olacağına eminim.

Duce bugün başınızı bizim çekeceğimiz ve Tuna Nehri üzerindeki Balkan ülkelerinden oluşan bir blok fikrinden yeniden söz açtı. Bu fikre yönelik talimatlar içeren, Attolico'ya gönderilecek bir telgrafın taslağını hazırladım. Fakat elbette Mussolini akşam vakti meseleyi rafa kaldırdı. Almanların Polonya'daki operasyonları bitene kadar bunu ertelemeyi düşünüyor. Hâlâ savaşın durdurulabileceğini, Avrupa'da bir konferansın toplanabileceğini ve bu konferansın Avrupa'nın altı büyük gücünün altına imzalarını atacakları kolektif bir güvenlik antlaşmasıyla neticelendirilebileceğini düşünüyor. Bu kez kendisiyle hemfikir olmadığım için üzgünüm. Bunun gerçekleşebilmesi için Hitler'in ondan beklemediğim bir itidal sinyali vermesi gerek. Ve İngiltere savaşı amansızca, kendisi yahut Almanya bozguna uğrayana kadar sürdürecek. Savaşın acımasız, çetin, oldukça uzun olacağını ve İngiltere'nin zaferiyle sonuçlanacağını tahmin ediyorum.

Graziani ordunun durumu hakkında kötümser. Öte yandan Pariani ise, bir ihtimal kendisinin haklı olabileceğini düşündürtecek kadar iyimser ve kendinden emin. Lakin şahsen Pariani'ye inanmıyorum.

16 Eylül 1939

François-Poncet Paris'ten oraya giderkenki hâline nazaran daha az iyimser bir şekilde döndü. Savaş uzun sürecek. Ne pahasına olursa olsun sonuna kadar sürdürülecek. Fransa'da hâkim olan hâleti ruhiye böyle. François-Poncet'yle yaptığımız konuşmayı metne aldırıp bir kopyasını Kral'a gönderttim. Bize gelince ise, Fransızlar sonu gelmeyen gülümsemeler ve kibar sözcüklerle dolu – balkon altındaki gerçek bir serenat. Ahvalden emin değiller ve bir gün bizimle de hesaplaşmak zorunda

kalabileceklerinden korkuyorlar. Görünüşe bakılırsa Almanya şimdi de Romanya'ya saldırmak istiyor. Bu, Fransız ve İngilizlerin uykularını kaçırıyor. Fakat Rusya'nın da müdahâleye hazırlanıyor olması kendileri için daha da rahatsız edici olmalı. Şu an Japonya'yla anlaşmaya ya varmış ya da varmak üzere olan Sovyetler artık Avrupa'da istedikleri gibi hareket edebilirler. Duce, Ukrayna'da bir iç ayaklanmanın çıkacağını ve bu ülkede bir Bolşevik cumhuriyet ilan edilerek Moskova'yla federasyon kurulacağını düşünüyor.[61] Böylelikle Sovyetler müdahâlelerini meşru kılacaklar.

Bugün gerçekleşen bazı olaylar demokrasiler için ufku kararttı. Türkiye Dışişleri Bakanı Moskova'ya gidiyor. Lindbergh, her ne olursa olsun Amerika Birleşik Devletleri'nin savaştan uzak durması gerektiğini belirten bir konuşma yaptı. Sovyetler'in Berlin'deki askeri ataşeleri Moskova'da Sovyetler Birliği'nin en büyük yetkilileri tarafından huzura kabul edilecek. Durum demokrasilerin vaziyetini nazikleştirecek şekilde gelişiyor.

Sir Percy Loraine'i de gördüm. Oldukça gergindi. Bize verdiği bilgi Almanların Romanya'yı istilalarının yaklaşmakta olduğunu teyit etti. Bu, Balkanlar'ın yangın yerine döneceği ve muhtemelen tarafsızlığımızı sürdüremeyeceğimiz anlamına geliyor.

17 Eylül 1939

Ruslar bu gece Polonya'ya girdi. Bolşevikler düzeni tesis etmek bahanesiyle Polonya sınırını geçti. Lehler biraz mukavemet etmiş olsalar da bu saatten sonra ellerinden ne gelir ki? Duce haberleri demokrasilerin durumunun gittikçe karmaşıklaştığı şeklinde yorumladı. Polonya'ya verdikleri garanti bunu gerektirse de Fransa ve İngiltere'nin Rusya'ya savaş ilan etmeyeceklerini düşünüyor. Bunun yanı sıra Almanya'nın Romanya'yı istila etmek istediği görüşünde değil. Düşüncesine göre Romanya'yı ekonomik boyunduruğuna alması Almanya'yı tatmin edecek. Anne tarafından Alman kanı taşıyan Codreanu'nun öldürülmesinin bedelini Kral Carol'un fazlasıyla ödeyeceğini Hitler'in Berghof'ta iki kez söylediğini hatırlıyorum. Hesabı şimdi görmek isterse buna şaşırmam.

---

61 Ukrayna'nın o vakit zaten Sovyet cumhuriyeti olup Moskova'ya bağlı olması sebebiyle bu noktada bir yanlışlık söz konusudur. O vakit bir Bolşevik kalkışması beklenen ülke Romanya'dır. (ç.n.)

Yukarı Silezya'daki Yüksek Komutanlık karargâhının bulunduğu trende olan Ribbentrop'la telefonda görüştük. Polonya ordusunun işinin bitmiş olduğunu ve iki ya da üç gün içerisinde son direniş noktalarına da girileceğini söyledi. Rus müdahâlesi önceden yapılmış bir plan gereği gerçekleşmiş. Şimdilik daha fazlasını söyleyemese de birkaç gün içerisinde benimle daha yakın temaslar kuracağını belirtti. Bunu dile getirmemiş olsam da, barışa yönelik bazı teklifler düşündüm. Kendisine karşı ben de oldukça sıcak davrandım ve Hitler'e tebrik ve selamlarımızı iletmesini istedim.

Polonya Büyükelçisi Wieniawa bana Rusların Polonya'yı istilasıyla ilgili bilgi verdi. Kendisini ilk kez böylesine umutsuz gördüm, yaşlarla dolu olan gözleri bir süredir gözüne uyku girmediğini ele veriyordu.

18 Eylül 1939

François-Poncet kasvetli bir ruh hâlinde. Bunu kabul etmek istemese de durumu aydınlık görmüyor ve Hitler'in makul teklifler yapmaya hazır olması durumunda varılabilecek bir anlaşma ihtimalini *a priori* reddetmiyor. Fransız-İngiliz ittifakının ilk altı ayda pek çok hata yaptığını, fakat 1914'te olduğu gibi bunları yakında telafi edeceklerini söyledi. Bu savaşın bir önceki savaşla pek az ortak noktası bulunduğunu ve istikrarlı Alman ilerleyişi göz önüne alındığında savaşın ilk altı aylık dilimine ikinci bir altı ayın daha ekleneceğinin kesin olmadığını söyledim: Hızlı bir sonla karşılaşabiliriz. Golf Kulübü'nde karşılaştığım Percy Loraine mutlu değildi. *Courageous*'ın battığına dair taze haberler de bu hâlinin üzerine tüy dikti.

Gece Duce'yle uzun bir toplantı yaptık. General Graziani'den öğrendiklerimi kendisine rapor ettim. Şu anda gerçekten etkin durumda olan on tümenimiz var. Diğer otuz beş tümende personel ve teçhizat yetersizliği mevcut. Durumu kabul eden Duce, ordunun aksak hâliyle ilgili sert sözler söyledi. Hava kuvvetlerimiz noktasında aldanıyor. Valle'nin sahip olduğumuz uçak sayısıyla ilgili kendisine verdiği sayılar saçmalık derecesinde iyimser. Kendisine valiler aracılığıyla bir tahkikat yapmasını, hangarlardaki uçakların tek tek saydırmasını ve öyle hesap yapmasını önerdim. Bu imkânsız bir iş olmasa da, her nasılsa şimdiye kadar bu hususta gerçeği öğrenmeyi başaramadık.

19 Eylül 1939

Günün en önemli olayı Hitler'in Danzig'de yaptığı ölçülü ve belki de karşı tarafı sıkıştırmak adına yapacağı bir barış kampanyasının habercisi olan konuşma oldu. Bize yaptığı göndermeler arkadaşça ve sıcak ki, bu vakit bunlar özel bir önem arz ediyor. Führer'in konuşmasında kendinden iki kez bahsetmesinden Duce'nin gururu okşandı.

Romanya'dan, ülkelerine sığınan Polonyalı askeri ve siyasi liderlerin ekseriyetinin Almanların talebiyle enterne edildikleri bilgisi geldi. Müttefik dediğine güven bu kadar olur... Berlin'e girip muzaffer bir barış antlaşması imzalayacağına söz vermiş olan Smigly-Rydz'in Romanya'ya kaçtığına dair İtalyan gazetelerinde çıkan haberleri protesto etmeye gelmiş olan Wieniawa'ya, Leh mareşalin gerçekten Romanya'ya geçtiğine dair kanıt sunduğumda kendisi göz yaşlarına boğuldu. İnsancıl davranacağımıza ve Polonyalı mültecilerin İtalyan toprağında kendilerine yuva ve yardım bulucaklarına dair kendisini temin ettim.

Beklediğimiz üzere Grazzi ve Metaksas arasındaki toplantı iyi sonuçlara gebe kaldı. Bu konuda yarın yapacağımız ilk açıklama, Fransa ve İngiltere'nin son günlerde aldığı pek çok kötü habere bir yenisini daha ekleyecek.

20 Eylül 1939

Söz etmeye değer yeni bir gelişme yok. Kıpırdanmaya başlayan dostumuz Hırvatları göz ardı etmememiz gerektiğini düşünüyorum. Hırvat hareketimizin faaliyetlerini, Almanya'nın isteksiz desteği ve bunu Alman ilerleyişine karşı bir bariyer olarak hoş karşılayabilecek Fransa ve İngiltere'nin düşmanlığı olmaksızın gerçekleştireceğimiz bir durum ortaya çıkabilir. Bunun bahsini açtığım Duce, Hırvatistan'daki propaganda faaliyetlerimizi şiddetlendirmek için bana yüz bin İsviçre frankı verdi.

Artık ülkesinin müttefiki olduğundan ötürü geçmişte birçok fena şey söylediği Almanlar hakkında kötü bir şey dememeye dikkat eden Helfand'la uzun ve faydasız bir görüşme yaptık.

21 Eylül 1939

Yeni bir şey yok.

22 Eylül 1939

Duce, Calinescu'nun öldürülmesinden bir nevi şoke oldu. Bunun altında gizemli bir harici kumpasın yattığına inanıyor. Rumen devletinin hadise karşısında gösterdiği reaksiyon tepki uyandıracak kadar şiddetli. Böylesine orantısız cezalara sadece zayıf rejimler başvurur.

Starace'yle iç vaziyetten konuştum ve uyguladığı bazı yöntemlerin Faşizm karşıtlığını bitirdiğini değil beslediğini söyledim. Tamamıyla zararsız (vatansever ve Faşist) bir kişinin, Parti üyeliklerinden ve cezadan muaf olmalarından güç alan küçük bir serseri çetesi tarafından dün gece Via Veneto'da dövüldüğünü gördüm. Yurt dışından gelen bu Faşist vatandaşı onlara "voi" diye değil "lei" diye hitap ettiği için dövmüşlerdi.[62] Varlığım olayın hızla sona ermesi için yeterli olduysa da, olay sebebiyle toplanan küçük topluluğun bakışları temin edici değildi. Gözlerinde bu sözde Faşistlere karşı düşmanlık vardı. Bize zarar veren bu mazur görülemez *squadrismo*[63] eylemi hakkında Duce'yle konuşacağım. Hak edenlere dayak atılmasına ben de karşı değilim, fakat ahmakça ve korkakça şiddet eylemleri görmek midemi bulandırıyor. Maalesef bu, parti erkânının parayla tuttukları serserilerin âdeti oldu.

23 Eylül 1939

Uzun bir sessizliğin ardından Duce bugün Bolognalı yöneticilere konuştu. Kendisini konuşmasının hemen ardından gördüm. Bu gibi durumlarda kendisinde sık sık baş gösteren tam bir memnuniyet hâlindeydi. Bana konuşmasından bazı kısımlar okudu ve dış politikamızı ilgilendiren birtakım kısımlarda değişiklikler yaptık. İç politika hususundaki görüşümü de kendisine şu şekilde ilettim: Ülke hiçbir dönem şu anda olduğu kadar rejimin ve Duce'nin arkasında kenetlenmemiştir. Suikastlerden, komplolardan, bozgunculuktan ve benzeri şeylerden konuşmak bir gölgeye hayat verme çabası olur. Gerçek ise farklıdır: Milletin tüm kini, birtakım iyi vasıflar barındırmasına rağmen yanlış yöntemler

62 O dönemin Faşist yönetimi, kendilerine göre dışarıdan gelen bir ifade olması ve İtalya'yı geçmişte uzun süre idare eden yabancı yönetimlerin izini taşıması sebebiyle, bir hitap şekli olan *lei*'yi kullanımdan kaldırmaya çalışıyor ve bunun yerine *tu* ve *voi*'nin kullanılmasını savunuyordu. (ç.n)

63 Muhaliflere saldırma, tutuklama ve hatta öldürme vazifesi taşıyan iktidar gruplarını tanımlamak için Faşistler tarafından üretilen yeni bir sözcük. (ç.n)

kullanmakta olan Starace'ye yönelmiş durumdadır. Starace'nin "Kaba," olduğunu söyleyen Duce'yi, "Bu doğru," diyerek yanıtladım. "Bunun yanı sıra kendisinin Lecce'den geldiğini unutmamalıyız ki, Milan, Torino, Roma ve Floransa tüm tarihleri boyunca hiçbir vakit bu kadar tipik güneyli olan güneyli bir adam tarafından yönetilmemiştir. Söz konusu şehirlerin hassasiyetleri durum karşısında reaksiyon gösteriyor." Duce aynı fikirdeydi. Yakında kabinede bir değişiklik görürsek şaşırmam ki, mevcut şartlar göz önüne alınınca bu da faydalı bir şey olur.

Moskova'nın yeni Roma büyükelçisinin göreve başlamasını onaylamamı isteyen Rus maslahatgüzarını kabul ettim. Rutin meseleler hakkında konuşmaya gelen İngiliz maslahatgüzarını da gördüm.

Nitti, sanıyorum on sekiz yıldan bu yana Duce'ye ilk kez bir mektup göndermiş. Mektubun içeriğini henüz bilmiyorum.

24 Eylül 1939

Rusya'nın Polonya'yı istilasıyla gelişen durum, Duce'yi Almanların ahvaline dair önceden beslediği iyimser düşünceyi yeniden gözden geçirmeye itti. Şimdi Hitler'in doğu ve batıdan sıkıştığını ve Fransız ile İngilizlerin hâlâ manevra yaparak Rusya'yı Almanya'yla karşı karşıya getirebileceklerini düşünüyor. Duce'nin barıştan yana olmasının tek sebebi tarafsız kalmayı izzeti nefsine yedirememesinden kaynaklanıyor.

Geçtiğimiz birkaç günde büyük bir ulusun itibar kaybetmeden böyle bir pozisyonu uzun süre muhafaza edemeyeceğini ve bir gün duruma müdahil olması gerektiğini tekrarladı. Onunla zıtlaşamam, çünkü bu sadece işleri daha da kötüleştirir. Fakat hazırlıksız olan ordumuzun neden olduğu acınası şartları artık anlıyor. Bu sabah ilk kez Pariani'nin ona gerçekleri söylemediğini kabul etti. Kendisine göre ordunun göze çarpan iki kusuru var: Kralcı olması ve ikmal meselelerine gereğinden fazla meşgul olması. Belki ikinci hususta haklılardır, ama ordunun şu anda içinde bulunduğu bu büsbütün şaşkınlığın oldukça farklı sebepleri de var. Mamafih Pariani'nin kovulması iyi olacak. Kendisini takdir ettiğim Soddu'yu onun yerine geçirmeyi denemeliyim. Sebastiani, Duce'nin Valle'yi de kovmak istediğini söyledi, fakat onun yerine kimi geçireceğini bilmiyormuş. Bu kişi neden iyi bir pilot olan ve iyi bir teşkilatçı olduğunu kanıtlayan Ricci olmasın?

Attolico'dan tarafsız ülkelerden oluşacak bir blok fikrini değerlendirmesini ve en azından dışarıya karşı bunun ekonomik bir girişim intibasını vermeyi denemesini istedik. Kabul edip meseleyi Weizsacker'a açtı.

25 Eylül 1939

Duce, Rusya'nın Almanya tarafından Polonya işine karıştırılmasını, "Büyük birini öldürmek için küçük birini kullanmak iyidir, fakat küçük birini öldürmek için büyük birini kullanmak hatadır," şeklinde yorumladı. Hitler'in Rusları Avrupa'nın orta yerine getirdiği güne pişman olacağına her zamankinden daha fazla ikna olmuş durumda. Rusların kendilerini bir kat daha korkunç yapan iki silahları olduğunu söyledi: Balkanlar'a baskı uygulayabilecekleri Panslavist milliyetçilik ve en başta Almanya olmak üzere tüm dünya proletaryası arasında hızla yayılmakta olan komünizm.

François-Poncet, Duce'nin konuşmasındaki nazik barış imasının herhangi bir Alman teklifinde somut bir karşılığı olup olmadığını öğrenmeye çalıştı. Hayır. Şu anda yeni bir şey yok. Ardından barışa yönelik ihtimallerden umutsuz bir şekilde söz etti. Bir ülkenin şerefi için mücadele etmesi ve belki de bunun için yenilmesini anlamanın biz Faşistler için kolay olması gerektiğini söyledi. Söylediklerine karşı çıkmak kolay değildi.

Villani Macaristan'dan söz açtı. Mevcut alarm durumuna rağmen ülkede bir hayli sakinlik ve Almanların ülkeyi istila etmeleri ihtimaline karşın bir o kadar da savaşma kararlılığı mevcut. Teleki, Hitler'e serseri diyor. Czaky Ribbentrop'un şahsıma karşı duyduğu nefreti saklamadığını belirten bir mesaj gönderdi. Bundan onur duydum.

Alto Adige meselesini masaya yatırmak için toplantı yaptık. Almanlar tarafından yapılan birçok itiraza rağmen nüfus mübadelesi yakında başlayacak. Altın köprüler...

26 Eylül 1939

Moskova ve Berlin arasında bir şeyler olduğunu son birkaç gündür tahmin ediyorduk. Bugün Rosso'dan buna yönelik teyit aldık. Görünüşe bakılırsa von Ribbentrop Beserabya ve Estonya'nın Ruslara ve Romanya'nın geri kalan kısmının Almanlara verileceği gerçek bir askeri ittifak imzalamak üzere Moskova'ya dönmüş. Her zamanki gibi yine

bize bir şey söylenmedi. Attolico'ya telefon edip bilgi alması gerektiğini söyledim. Birkaç saat sonra geri arayıp von Ribbentrop'un Moskova'ya yaptığı seyahatin doğru olduğunu belirtti. Hitler ve arkadaşları Berlin'e dönmüşler. Führer yarın vereceği bir demecin ardından ilk kez Batı Cephesi'ne gitmeyi planlıyor.

Von Ribbentrop'un yarın saat 16:00'te Rus başkentine varacağına dair geceleyin Moskova'dan teyit aldık. Berlin hâlâ sessiz. Hava hâlâ puslu. Almanlar bizim bilgimiz dışındaki bir darbeye hazırlanıyorlar ve Viyana'dan Varşova'ya kadar birçok da darbe vurdular. Haberleri öğrenmek için telefon eden Duce'ye elimdeki bilgilerin tamamını ilettim ve Almanlarla bu şekilde devam etmemizin oldukça zor olduğunu ima ettim. Moskova ve Berlin arasındaki ittifak Almanlarla imza etmiş olduğumuz pakta karşı hem biçim hem de içerik olarak korkunç bir birlik meydana getiriyor. Bu birlik hem Roma hem de Katolisizm karşıtı. Ona karşı her türlü silah ve araçla karşı koymamızın bizim tarihi vazifemiz olacağı bir barbarlığa dönüş. Fakat bunu yapmamız mümkün olacak mı? Yoksa sonuç hâlihazırda trajik bir şekilde belli mi?

27 Eylül 1939

Berlin bize kesinlikle hiçbir bilgi vermiyor. Ribbentrop'un Moskova'ya gitmek üzere ayrıldığını basın ajanslarından öğreniyoruz. Fakat seyahatinin kapsamından bütünüyle habersiziz. Ribbentrop çok az zamanı olduğunu öne sürerek Attolico'yu görmeyi reddetmiş. Bu kötü...

Duce, Almanların denizlerde onlara destek sağlamamız adına yaptıkları bazı talepleri tartışabilmek için Berlin'deki Deniz Ataşemiz Komutan Pecori'yi, bu sabah kabul etti. Almanlar denizaltılarının ikmalini sağlayabilecekleri istasyonlar talep ediyor, Fransız-İngiliz deniz konvoylarının koordinatlarını tespit etmek ve ilaveten bazı denizaltılarını operasyon için Akdeniz'e göndermek için bizden yardım istiyorlar. Duce ilk başta sonuncusu, yani en tehlikelisi de dâhil olmak üzere Alman taleplerine razı olmaktan yanaydı. Bu hususta benimle %100 hemfikir olan Cavagnari'yle birlikte bu planı sabote ettik. Pecori, Almanların nisan ayında denizaltıların seri üretimine başlayacakları dışında pek yeni bir şey söylemedi. Almanlar her ay hem ufak hem de orta tonajda yirmi kadar denizaltı üretebileceklerini düşünüyorlarmış. Varşova'dan henüz gelen Valentino gördüklerini anlattı. Söylediğine

göre Alman Hava Kuvvetleri'nin dehşetengiz bir gücü var. Tamamıyla amansızlarmış ve sivil nüfusun üstüne bomba yağdırmışlar. Fakat Almanların saçtığı dehşet, Bolşevik ilerleyişinin telaffuz edilemez dehşetleri karşısında bin kez hafif kalmış.

28 Eylül 1939

Attolico, tarafsız Tuna-Balkan devletleri ve İspanya'nın oluşturacağı siyasi ve iktisadi bir blokta yer almamıza Almanların herhangi bir itirazları olmadığını bildirdi. Duce'nin bu hususta hâlâ birçok şüphesi var. Öte yandan ben ise, bize daha geniş bir siyasi ve iktisadi zemin sağlayacak böyle bir hamlenin gerekliliğine kati surette inanıyorum. Yine de inisiyatif almadan önce bekleyip Ribbentrop'un Moskova seyahatinden ne çıkacağını görmemiz gerektiği fikrindeyim. Olan bitenden hâlâ bütünüyle habersiziz. Baltık devletleri ve Beserabya'daki olaylar beni herhangi iyi bir beklentiye sevk etmiyor. Bu Ribbentrop denen uğursuz adamın olaylar üstündeki etkisi son derece tehlikeli.

Villani'yi kabul ettim. Macarlar huzursuz. Ruslar Romanya'ya girerse ne yapabilirler ki? Fikrimce herhangi bir hamle yapmamalılar. Buna mecbur kalmalarından evvel oyuna girmek için fazlasıyla zayıf ve zaafiyet dolular.

29 Eylül 1939

Önce gazetelerden, sonra da büyükelçilerden Moskova Antlaşması'nın metnini öğrendim. Metin, bizi Almanların en azından itibarlarını kurtarmak adına daha sonra bir şeyler yapma eğiliminde olduklarını düşünmeye sevk etse de Polonya'nın bölünmesi hükümlerini ihtiva ediyor. Lakin Duce kötümser. Mevcut şartlarda barışçıl bir çözüme varmanın neredeyse imkânsız olduğunu düşünüyor. Haklı. Bunun yanı sıra, Faşist Parti liderinin milyonlarca Polonyalı Katoliği Bolşeviklerin ellerine terk edecek bir çözümü desteklemesi makul olmaz.

Yapılandan ve bunun yapılış tarzından rahatsız olan François-Poncet'yi gördüm. Duce'nin savaşa müdahil olmayacağına dair umudunu belirtip, Fransa ve İngiltere tarafından katiyen reddedilecek bir çözüm önerdi. Kendisi ayrıca İtalya'nın Fransa ve İngiltere'nin yanında Avrupa'nın özgürlüğünü, şerefini ve kendi ulusal hayatını müdafaa edeceği günün gittikçe yaklaştığına inanıyor. Fransız-İtalyan münasebetlerinden

bahsettik. Fransızların bize karşı kirli tutumlarını şiddetle eleştirdim ve o da bunu kabul etti. "Ne beklersiniz ki?" diye ekledi. "Fransızlar biletini almadıkları piyangoyu kazanmayı uman acayip insanlar." İtalya'nın etrafında birleşmelerini istediğim bir tarafsız ülkeler bloğuna hukuki dayanak vazifesi görecek ortak bir bildirgenin taslağını hazırlıyorum.

30 Eylül 1939

Bu sabahki bakanlar kurulunda şahsıma Ribbentrop'tan bir telefon geldiğinde, Duce olası bir müzakereye dair şüphesini belirtiyordu. Almanya Dışişleri Bakanı bu kez diğer telefon görüşmelerimize nazaran daha dikkatli ve nazikti. Üç teklif yaptı: (1) Muhtemelen Münih'te gerçekleşecek bir Mussolini-Hitler görüşmesi; (2) Hitler'in benimle bütün durumu görüşeceği Berlin'e şahsım tarafından yapılacak bir ziyaret; (3) Brenner sınırında kendisiyle benim yapacağım bir görüşme. Fakat son teklif en az kabul edilebilir olanı. Duce'ye kendisinin Almanya'ya gitmesine yönelik herhangi bir teklifi bu aşamada ıskartaya çıkarmanın uygun olacağını söyledim. Şayet böyle bir görüşmeye iştirak edecek olursa, Hitler'in büyük ihtimalle öne süreceği saçma teklifler karşısında hen dünyaya ve Hitler'in kendisine derhâl askeri işbirliği teklif etmesi durumunda hem de Hitler'e karşı zor duruma düşebilir. Dolayısıyla Berlin'e benim gitmem gerekecek.

Ribbentrop'a telefon ettim. Bu akşamüstü saat 18:00'da derhâl yola çıkmamın gerekliliğine vurgu yaptı. Almanların bana ne teklif edecekleriyle ilgili herhangi bir somut fikirden yoksun, fakat eylem özgürlüğümüzü muhafaza etmeye yönelik sarsılmaz ve köklü bir kararlılıkla yola çıkacağım. Berlin'de, Avrupa'da barışın yeniden tesis edilmesine yönelik bir katkı yapabileceğime inanmıyorum, fakat İtalyan ulusunun sulhunu muhafaza etmek adına aslanlar gibi mücadele edeceğim kesin.

1-2 Ekim 1939

Hitler ve Reich'ın diğer yüksek rütbeli yetkilileriyle gerçekleştirdiğim resmi temasların özetini görüşme defterime not düştüm.

Buraya sadece bazı izlenimlerimi yazacağım. Hitler'i gayet sakin buldum. Salzburg'dayken harekete geçmeye karar vermiş, fakat yöntemlerinden ve hesaplarından tereddüt içerisinde iç çekişme yaşayan

bir adamdı. Şimdiyse kendinden bütünüyle emin. Verdiği sınav ona gelecekte vereceği sınavlar için güven verdi. Her zamanki siyah pantolonunun üstüne yeşil-gri bir ceket giyiyordu. Yüzünde taze bir yorgunluğun izleri vardı, fakat zihni dinç ve sağlamdı. Tek bir kaynağa bile referans vermeden iki saat boyunca sayı üstüne sayı verdi. İtalya hususundaki tutumu eskisiyle aynıydı. Geçmiş geçmişte kalmıştı. Artık geleceğe bakıyor ve bizi de yanında istiyordu. Fakat askeri işbirliğine yönelik bütün önerilerimizin oldukça açık bir şekilde tartışıldığını söylemek zorundayım. Beni şaşırtan şey nihai zafere yönelik inancı oldu. Ya hayaller görüyor ya da gerçek bir dahi. Eylem planlarını anlatıp, tereddüte mahâl vermeyecek bir güvenceyle tarihler verdi. Haklı çıkacak mı? Bence oyun sandığı kadar basit değil: Fransa ve İngiltere'nin hâlâ söyleyecek çok sözü var. Bu amansız bir savaş olacak. Savaş yöntemleri ve araçlarından ne zaman bahsedecek olsa gözleri uğursuz bir şekilde parlıyordu. Almanya'dan, savaşın ilk aylarının Almanları zafere inandıracağı, fakat harbin uzadıkça daha da zorlaşacağına dair kuvvetli bir inançla dönüyorum.

Ribbentrop yeni ve ilginç bir şey söylemedi. Kendisi Hitler'in sözcük ve düşüncelerinin abartılı bir yankısından ibaret. Şimdi de Rus hayranlığına kapılmış. Komünistleri öyle basiretsiz ve bayağı bir şekilde destekliyor ki dinleyenler şaşırıp kalıyorlar.

Alman halkını uysal, fakat kararlı buldum. Savaşacak ve bunu iyi bir şekilde yapacak olsalar da barışı umut ve hayal edecekler. Beni alkışlarla kabul etmeleri bu hâleti ruhiyeyi açık bir şekilde ele veriyor.

Almanya'daki bütün İtalyanlar, Almanlardan canı gönülden nefret etseler de Hitler'in savaşı kazanacağına istisnasız inanıyorlar.

Göring ortalıkta görünmedi. Madalya trajikomedisi devam ediyor. Sene 1939 ve konjonktür malumken ikinci bir *affaire du collier* yaşamak üzereyiz.

3 Ekim 1939

Duce'ye raporumu verip detayları kendisine sözlü olarak aktardım. Hitler'in zafere yönelik inancını paylaşmıyor. Fransız ve İngilizlerin sağlam duracaklarını düşünüyor. Bu düşünceleri askeri uzmanlarımızın kendisine verdiği bilgilere dayalı. Ve bunu neden sakladığını anlayamıyorum? Hitler'in büyük yükselişi onda bir hoşnutsuzluk yarattı. Birinin Hitler'in hızını kesmesi onu fevkalade mutlu ederdi. Ve bunu umarak, gerçekleşeceğini öngörüyor.

Yine de daha birçok ay boyunca bizim tutumumuzda hiçbir şey değişmeyecek. Tarafsız kalacak ve hazırlanmayı sürdüreceğiz.

4 Ekim 1939

Mussolini altı yıldır ilk kez bana Starace'yi görevden almaktan bahsetti. Onu bu hususta teşvik ettim. Starace'nin yerine geçecek kişi olarak Muti'nin adı telaffuz edildi. Muti cesur ve inançlı olmakla birlikte siyaseten deneyimsiz. Fakat yeteneklerle dolu ve güçlü bir iradesi var. Eğer atanırsa hiçbir şey için değilse bile nefret ve tiksinti duyulan Starace'nin yerine geçtiği için durumu iyi olacaktır.

Fransa ve İngiltere büyükelçileriyle toplantı yaptık. Berlin'de yaptığım görüşmelerin sonuçlarına dair onlara birtakım bilgiler verdim. Mussolini'yle uyum arz edecek şekilde Almanların koşullarının zorlu, muhtemelen makul, fakat her hâlükârda çetin olduğunu söyledim. Duce'nin gönlünden Avrupa'daki devletlerin birbirlerine karşı amansızca savaşmaları geçiyor ve barışa yönelik arzumuz hakkında söylediği her şeye rağmen benim ateşi ihtiyatlı bir şekilde körüklememi istediğini biliyorum.

5 Ekim 1939

Hitler saat on ikide yapacağı konuşmanın metnini yarın alacağımızı bildirdi. Attolico'ya göre Polonya meselesinde zevahir kurtarıldı. Yarının can alıcı bir gün olacağı kesin; ya barış olacak ya da gerçek bir savaş. Hitler'i yarın biraz daha tavizkâr görürsem şaşırmam. Olayları güç kullanarak karşılamaya ne kadar kararlı olursa olsun, içinde hâlâ eski sosyalistliğinden kırıntılar taşıması, bir Avrupa faciası manzarası karşısında onu tereddüte düşürüyor. Bir aristokrat veya daha ziyade bir *parvenu* olan ve insanların kanının dökülmesi kendisini endişelendirmeyen Ribbentrop için ise bu, söz konusu değil. Hitler'in durumu ise daha farklı. Hitler bir işçiydi ve içinde hâlâ kan dökülmesine karşı belirsiz bir antipati besliyor. Kan akıtılmadan kazanılacak zaferleri tercih ederdi. Bu sebeplerden dolayı oldukça zayıf da olsa barış için hâlâ bir umut olduğunu düşünüyorum.

6 Ekim 1939

Hitler'in yaptığı konuşmanın metnini Duce'ye verecek olan von Mackensen'e eşlik ettim. Duce onunla oldukça samimi bir şekilde konuştu

ve kendisine İtalya'nın askeri hazırlıklarını istikrarlı ve hızlı bir şekilde sürdürdüğünü söyledi. O vakit savaş devam ediyor olursa İtalya bahar geldiğinde yardım almaktan ziyade yardım gönderebilir hâle gelecek.

Duce, yalnız kaldığımızda Hitler'in söylevini okuyup lehinde yorumladı. Konuşmayı uluslararası duruma bir değişiklik getirebilmesi için duygu uyandırması açısından faydalı ve etkili buldu. Kendisini öylesine zorlama bir hüsnükuruntuyla şımartmış ki, akşam savaşın bittiğini düşündüğünü söylemek için bana telefon etti.

Ben onun bu iyimserliğini paylaşmıyorum. Hitler'in söylevinin pasifist çalkantılarla bölünen düşman kampında belli bir duygu uyandıracağına şüphe yok. Fakat Führer tatlı sözlerden başka ne vaat ediyor ki? Ve onun bu tatlı sözlerinin ederi ne? Fransa ve İngiltere'ye hâlâ Hitler'in tuzağına düşeceklerine inanmayacak kadar saygı duyuyorum. Savaş bugün sona ermedi; gerçek savaş daha yeni başlıyor.

7 Ekim 1939

Hitler'in konuşmasına ilk tepkiler gelmeye başladı. Genelde olumsuz olsalar da, verilen tepkilerde konuşmanın gerçek niteliği sebebiyle ortaya çıkması gereken şiddeti göremiyorum. Polonya Büyükelçisi, eski tavizsiz tutumunu hafif bir tonda tekrar teyit etse de, bu sabah Alman tekliflerinin görüşülmesini *a priori* reddetmiş gibi görünmüyordu.

Mussolini'nin gönlünden bizi oyuna sokacak bir şey yapmak geçiyor. Kendini bir köşede bırakılmış hissediyor ve bu ona acı veriyor. Şüphesiz bu an gelecek, fakat bu vakit başarı şansı düşük herhangi bir adım atmaktan kaçınmamız gerek.

Muti'nin *curriculum vitae*'sini verdiğim Duce, onun bir Ortaçağ savaşçısınınkine layık askeri özgeçmişinden etkilendi.

8 Ekim 1939

Fransız ve İngilizlerin tepkilerini vurgulamalarından başka yeni bir şey yok.

İngiltere'de Hitler'in tekliflerinin lehinde sadece iki ses duyuluyor. Bu sesler Lloyd George ve Bernard Shaw'a ait ki, bu da İngilizlerin Hitler'in tekliflerini tamamıyla kabul edilemez gördüklerinin kesin kanıtıdır.

9 Ekim 1939

Duce'yi hiçbir zaman bu sabahki kadar kederli görmedim. Savaşın kaçınılmaz olarak süreceğinin farkında ve bunun dışında kalmak zorunda oluşunu bütün ağırlığıyla hissediyor. Kendisi için son derece sıra dışı bir şeye imza atarak duygularını bana açtı. "İtalyanlar," dedi, "Benim on sekiz yıllık savaşçı propagandamı işitmelerinin ardından, şimdi Avrupa alevler içerisindeyken benim nasıl olup da barış elçisi kesilebildiğimi anlayamıyorlar. Bunun ordumuzun savaşa hazır olmayışından başka bir açıklaması yok, fakat hep silahlı kuvvetlerimizin gücünden söz etmiş olduğum için sorumluluk yine bana dönüyor." Hitler'e yönelik hislerini de dışa vurup Führer'in, "birçok kişiyi ezip Mussolini gibi bir adamda bile çatlağa neden olan" bir durum yarattığını söyledi. Haklı. Bunda itiraz edecek hiçbir şey yok. Ülkede Duce'nin kendisi de dâhil olmak üzere herkes ve her şey hakkında dedikodular yayılıyor. Fakat hep iyi niyetle davranmış olan Duce, yanlış yaparak yüksek mevkilere getirdiği ve hâlâ gerektiğince cezalandırılmamış birkaç zatın ihanetine uğradı.

Üzüntülüyüm. Maria hâlâ yatakta. Sanki fildişinden yapılmış gibi çelimsiz ve kansız görünüyor. Tanrı yardımcısı olsun. Onu çok seviyorum. Yitmekte olan gençliğimle aramdaki tek bağlantım o.

10 Ekim 1939

Radyodan Fransa Başbakanı Daladier'in konuşmasını dinledim. Ölçülü ve şeklen doğru olsa da bana tavizsiz göründü. Mussolini aynı görüşte değil. Aslına bakılırsa bana telefon edip daha ziyade memnun bir havayla, "Fransızlar zaafiyet göstermeye başladı," dedi. Açıkçası ben buna inanmıyorum. Bekleyip göreceğiz.

11 Ekim 1939

Daladier'in konuşmasına verilen tepkiler, konuşmanın tavizsiz karakterine dair ilk fikrimi haklı çıkarıyor. Aslına bakılırsa Mussolini bu konuşmadan daha fazla söz etmek istemiyor. François-Poncet de savaşın artık kontrol edilemeyeceği ve askeri harekâtların yakında daha kapsamlı bir hâle gelebileceğini düşünüyor. Karşı karşıya oldukları görevin zorluklarını reddetmiyor, fakat Fransa'nın zaferine gerçek bir inancı var. Sözcüklerinden bunun kokusunu alabiliyorum.

Alman hükümeti, Almanların Alto Adige'den tahliye edilmesine yönelik bin bir zorluk çıkarmaya devam ediyor. Her gün yeni talepler ve gerginliklerle dolu. Kapı kollarını ve anahtarları bile kendileriyle birlikte götürmek istiyorlar. Bu sırada yerel durum daha da rahatsız edici hâle geliyor. Ayrılmaları gerektiğini bilen kişiler kendilerini bir nevi hukuk dışında görmeye başladılar. Hâlihazırda bazı hadiseler yaşandı. Meseleyi siyasi bir zeminde ele almasını istemek için Mackensen'i aradım. Bu meseleyi büyük bir ilgiyle takip eden İtalyanlar, Almanya'nın Rusların baskısıyla Baltık devletlerinden birkaç saatte 80.000 Almanı tahliye etmesine tanık olduktan sonra bu husustaki gecikmeleri meşru göremezler.

12 Ekim 1939

Hırvatistan'daki durumla ilgili Bombelles Markisi'nden ilginç bir rapor geldi. Kazan kaynamış ve gönderdiğimiz para, vaziyeti seferber edilmiş Hırvat askerler ile Sırp subayları arasında ciddi olayların çıkmasına vesile olan bir noktaya taşımış. Bombelles Markisi durumun neredeyse müdahâleye yetecek kadar olgunlaştığını düşünüyor. Bunlardan Duce'ye bahsettim. Hırvatistan meselesinde ben de bir darbe vurmamız gerektiğini düşünmekle beraber, bunu Fransa ve İngiltere'nin rızalarıyla yahut en azından muhâlefetleri olmaksızın yapmamız gerektiğine inanıyorum. Almanlara engel olabilir ve Macaristan'ı Almanya ve Rusya'nın kıskacından kurtarabilirsek bunların lehlerine olacağını bu insanların anlamalarını sağlamalıyız. Yine de acele etmemeliyiz. Bu, sonunda muvaffak olacağımız bir operasyon olsa da, mutlaka Arnavutluk'ta yapıldığı gibi titizlikle icra edilmeli.

Chamberlain konuştu. Bana göre konuşması Daladier'in söylediklerine kıyasla yeni bir şey barındırmıyor. Gerçek şu ki, konuşmanın bende uyandırdığı ilk izlenim daha kararlı bir uzlaşmazlık içerdiği yönünde.

13 Ekim 1939

Chamberlain'in konuşması en inatçı pasifistlerin bile umutlarını suya düşürüyor. Yaşlı devlet adamının sesinde geleneksel İngiliz kararlılığı görülebiliyor. Duce, orijinal metni okuduktan sonra bir anlaşmaya yönelik her türlü ihtimalin artık ortadan kalkmış olduğu sonucuna vardı. Kendisi de bir demeç vermeye hazırlanıyorduysa da, bunu şimdilik bir yana bıraktı. İyi de etti. Bu gerçekten çenelerin tutulmasını gerektiren bir an.

Chamberlain'in konuşması Almanya'da öfke ve hiddetle karşılandı. Attolico konuşmanın Almanya'da bir savaş çağrısı gibi kabul edildiğini belirten bir telgraf gönderdi ve von Mackensen de durumu benzer bir çerçevede ele aldı. Mackensen, polemiğin bazı noktalarına basınımızın destek vermesine yönelik Ribbentrop'un talebini iletti. Von Mackensen daha ziyade kederliydi ve tüm çabalarına rağmen savaştan en çok sorumlu olan kişi olarak gördüğü Ribbentrop'a karşı duyduğu kuvvetli antipatiyi saklamakta bütünüyle başarılı olamadı.

14 Ekim 1939

Yeni bir gelişme yok.

15 Ekim 1939

Yeni bir gelişme yok.

16 Ekim 1939

Öğleden sonra Duce silahlı kuvvetlerimizin durumuyla ilgili uzun bir söylev verdi. Gerçeklerle yüzleşmeli. Herkesin bildiği durumu artık o bile daha fazla göz ardı edemez. Sonunda Pariani ve Valle'yi kovmak istediğini söyledi. Bu akıllıca olur. Ayrıca harbe haziran veya temmuz ayından önce girmemizin imkânsız olduğunu söyledi. Fakat o vakit bile sadece üç ay savaşmaya yetecek malzememiz olacak. Bu şartlar altında savaşa girmek aptallık olurdu. Beklemeyi bilmek gerekiyor ve mevcut pozisyonundan dolayı ölümüne acı çeken Duce'nin, İtalya'nın çıkarlarına en iyi şekilde hizmet edilebileceği ana kadar beklemeyi bileceğinden eminim.

Tüm dünyanın üstüne çöken kasvetli sükûnet iyiye işaret etmiyor. Almanlar öfkeli bir sessizlikle içlerine kapandıklarında bir darbe vurmaya hazırlanırlar. Top sesinin yakında duyulacağına inanıyorum. Rusya'yla ilgili elimize geçen bazı belgeler ve bilgiler Duce'yi çok etkiledi. Rusya'da Bolşevizmin öldüğünü ve onun yerini bir tür Slav Faşizminin aldığını İtalyanlara açıklamak adına bir basın kampanyası başlatmak istiyor. Kendisini bundan vazgeçirmeye çalıştım. Ruslarla arkadaşlık İtalyanların yutmayı pek arzu etmeyecekleri bir ilaç, özellikle de bir Alman tüpünde servis edildiği şimdiki şekliyle.

17 Ekim 1939

Maria'nın sağlık durumu kötüleşti. Doktorlar onu kurtarma umutlarını yitirdiler. Meryem Ana bir mucizeye vesile olsun. Saflık ve iyilikle dolu genç bir yaşamın adım adım tükenişine şahitlik yapmaktan daha üzüntü verici bir şey yoktur. Kader bu sene beni zorlu bir imtihandan geçiriyor.

18 Ekim 1939

Bu gece trajik bir şekilde geçti. Maria'nın ölümü an meselesi gibi görünüyordu. Ardından toparlandı ve şimdi daha iyi. Pamuk ipliği kadar da olsa hâlâ umudum var. Bakire Meryem Ana'nın merhameti onu tamamıyla hak eden varlığının üstünde olsun.

Hitler, Maria'ya sıhhat dilemek için Büyükelçisini gönderdi ve Ribbentrop bir telgraf çekti.

Clodius'la birlikte Alto Adige hakkında yarın imzalanacak antlaşmanın son maddeleri üstünde çalıştık. Bölgedeki Almanların tahliyesini kolaylaştırmak için Hitler'in bazı ekonomik bazlı taleplerini karşılamaya çabaladım. Desteğimizin askeri nitelikte olmaması için bunun haricinde Almanlar için yapabileceğimiz her şeyi yapmamız gerektiğine inanıyorum.

Duce, Starace'nin yerine takdire şayan Muti'yi geçirerek parti içerisinde bir nöbet değişimi yapma isteğini teyit etti. Geç olsun güç olmasın.

19 Ekim 1939

Maria'nın durumu iyileşmekte, bu da beni büyük umutlara sevk ediyor.

Bugün Fransa ve İngiltere Türkiye'yle bir antlaşma imzaladı. Almanya'nın puan kaybetmesi anlamına geldiğinden dolayı bu beni rahatsız etmiyor. Poncet, Paris'ten aldığı talimatlar doğrultusunda beni arayıp antlaşmanın İtalya'ya karşı değil, sadece Doğu Akdeniz'deki *status quo*'nun muhafazasına yönelik olduğunu söyledi. Bu teminatın kıymeti harbiyesini bilmiyorum, fakat verilmiş olması güzel. Hükümette bir nöbet değişikliği gerçekleşmek üzere. Duce, arkadaşlarım Muti, Pavolini, Riccardi ve Ricci'yi bakan yapmaya hazırlanıyor. İyi bir yoldaş olduğundan dolayı Alfieri'yi postalaması hoşuma gitmedi. Onu

siyaseten su üstünde tutmaya çalışacağım. Olur da meclis başkanı olarak atanmasını sağlayamazsam kendisini Vatikan büyükelçimiz olarak görmeyi isterim. Starace'nin Ege Valisi olarak benim yetkimin altına girme ihtimali olsa da bunu hiç arzu etmiyorum. Pariani ve Valle de sonunda görevlerinden ayrılıyorlar.

20 Ekim 1939

Maria'nın durumu kötüleşti. Şimdi kör talihin kaçınılmaz ve eli kulağında olduğunu hissediyorum. Kederim ve annemin kalbini saran o sessiz ıstırap karşısında duyduğum acı, kalbimi yakıyor.

21 Ekim 1939

Maria'nın hastalığı tehlikesini sürdürüyor. Hafif ve geçici iyileşmeler üzücü gerçeği daha bariz kılıyor, aynı şimşeklerin fırtınanın dehşetini bir anlığına daha açık bir şekilde sergilemesi gibi. Akli salahiyetini bütünüyle muhafaza ettiğinden ötürü kendini bekleyen kaderden şüphe duymaması gereken Maria'nın bu yavaş ıstırabını izlemek ve ona gülümsemekten daha üzücü hiçbir şey olamaz. Şu ana kadar ölümün kendisini pençesine almaya hazırlandığını fark etmedi ve bu yüce Tanrı'nın gerçekten çok büyük olduğunu kanıtlıyor.

22 Ekim 1939

Gece yarısını altı dakika geçe, babamın gölgelere karıştığı aynı saatte Maria'yı sonsuzluğa uğurladık. Uzun ve acı verici bir ıstırabın ardından son nefesini verip dinin kutsayışına nail oldu. Vefatından önce neredeyse yarım saat boyunca bilinçten yoksun kaldı.

Bu, beni uyuşturan büyük bir darbe oldu. Maria iyi bir kardeşti. Ruhen hep yanımdaydı, fakat sürekli ketum ve düşünceliydi. Benim maziyle olan bağım oydu. Mütevazı bir subay ailesinde olması gerektiği gibi gençliğimizin ilk çağları tam bir yakınlıkla geçti. Uzun bir süre aynı odada yattık, aynı yemlikten yiyen iki tayın kendiliğindenlikleriyle yemeklerimizi birlikte yedik. Daha sonra, hayat bizi uzun süreliğine fiziken birbirimizden ayırmış olsa da, esasında hiçbir vakit ayıramamıştı. Maria gururlu, sadık, dürüst ve bir kılıç gibi dosdoğruydu. Kendisini tüketen hastalık belki kimi zaman kişiliğini etkilemişti,

fakat ruhunun temel özelliklerini biraz bile olsun değiştirememişti. Onu tanıyan herkes ondan etkilenmekten kendini alamamıştı. Kendisi için büyük ve derin bir yas tutuluyor. Melankoli ruhuma hükmediyor. Onun yokluğuyla kalbimde açılan boşluğu ne zaman ne de olaylar giderebilir. Seni öpüyorum Maria. Tanrı, seni o hak ettiğin büyük kollarının arasına alsın. Elveda.

23 Ekim 1939

Maria'nın cenazesi için Livorno'dayım. Bir kez daha kedere boğuldum, benimle birlikte acı çektikleri görülen insanların arasından ilerleyerek çocukluğumun geçtiği şehirden geçtim. Maria, Purificazione Mezarlığı'ndaki babamın istirahat ettiği bir nişin altına yerleştirildi. Sevdiklerime daha yürekten veda edebilmek için o gün daha sonra mezarlığa döndüğümde kız kardeşimi o hüzünlü yerde bırakmak benim için daha az zor oldu, zira büyük, unutulmaz babamız onu orada bağrına bastı ve ona, bize çocukken yaptığı gibi göz kulak olacak.

24 Ekim 1939

Hayat kendi akışında devam ediyor. Bakanlıkta Duce'yle bir görüşmemiz oldu. Bana babacan davrandı. Görüşmeler, konuşmalar, basın, telgraflar... Fakat bir düşüşün ardından yürümeye devam ettiğimizde yokuş daha dik görünür ve omuzlarımızdaki yükün arttığını hissederiz.

25 Ekim 1939

Duce, Hitler'e bir mektup yazarak İtalya'nın şimdilik Almanya'ya ekonomik ve manevi alanda yardım ettiğini, fakat ileride ayrıca askeri bir rol de oynayabileceğini bildirmeyi düşünüyor. Ben böyle bir mektuba lüzum görmüyorum, fakat Duce biraz huzursuz ve bir şey yapmak istiyor. Neler olduğuna dair üyelerini tam olarak bilgilendirmek için Yüksek Faşist Konsey'i toplamaktan bahsetti. Ayrıca ülkeyi yaşanmakta olanlardan haberdar edeceğim çok önemli bir konuşma yapmamın yerinde olacağını ima etti. Eğer bu konuşmada gerçekleri söyleyecek olursam, dinleyicileri Duce'nin amaçladığı ve bana vurguladığı noktaya, yani Mihver'in ve Almanya'yla ittifakın hâlâ mevcut ve bütünüyle faal olduğuna inandırmak zor olur.

26 Ekim 1939

Ribbentrop'un Danzig'de yaptığı konuşmanın zararlı yankıları oldu. Bu, Hitler'in konuşmasının vasat bir tekrarıydı. Loraine, Ribbentrop'un ikinci el fikirleri olan ikinci sınıf bir adam olduğunu söyledi. Ona katılıyorum.

Mussolini, siyasi pozisyonumuzun mantığını halka izah edebilmek için ortaya koymam gereken argümanları sıralayarak, yeniden 16 Aralık'ta yapacağım konuşmadan söz açtı. Kendisi hâlâ Alman yanlısı bir tavrı muhafaza etmek istemekle beraber, onlara karşı en sert eleştirileri yöneltmekte. Bu zor bir iş olacak, fakat bu hâleti ruhiyesinden yararlanarak zevahiri olabildiğince kurtaracak, fakat aslında bizimle Almanların arasını en nihayetinde açacak bir söylev vermeye çalışacağım.

Bu sabah Duce, Hitler'in şartlar gereği bütün gücü ordunun liderlerine vererek kendisi için vahim riskler yarattığını söyledi. Silahların halkın ve gücün subayların elinde olması her diktatörlük için açıkça sakıncalıdır. Duce bunu eylül ayında, Faşizm aleyhtarlığı büyümek ve serpilmek için en uygun ortamı kışlalarımızda bulduğunda fark etti. Savaş zamanında partinin etkisi gittikçe daha kırılgan hâle gelirken, düzenli ordu subayları, kara gömleklileri karantina altına alıyor. Yakın geçmişte elimize bu doğrultuda birçok kanıt geçti.

27 Ekim 1939

Hem parti içinde hem de çeşitli bakanlıklarda olmak üzere yüksek mevkilerde görev değişiklikleri olmak üzere. Duce, Starace'nin yerine Muti'yi getirmeye karar verdi, fakat Valle'nin hâlefinin kim olacağına ilişkin şüpheleri var. Bu pozisyon için General Pinna'yı düşünüyor. Fakat Valle'nin işleriyle çok yakından bağlantılı olması gerekçesiyle bu isme karşı çıktım. Yeni birini seçmeliyiz. Benim tavsiyem Piccolo. Duce, donanma için de ortaya bir isim koymamı isteyerek, kendisi Amiral Riccardi'yi öne sürdü. Savaş zamanında[64] işten kaytarmaya çalıştığı için babam ona fazla itimat etmezdi. Bence donanma için yapılacak en iyi şey takdire şayan bir hizmet vermiş olan Cavagnari'yi yerinde tutmak olur. Bunda Duce de mutabık kaldı. Değişiklikler pazartesi günü gerçekleşecek.

64 Birinci Dünya Savaşı. (ç.n.)

Uluslararası alanda herhangi bir gelişme yok. Almanların batıya edecekleri bir taarruzun an meselesi olduğuna dair kulağımıza gittikçe güçlenen dedikodular geliyor. Mussolini böyle bir şeyin gerçekleşeceğine inanmıyor. Bilakis bense olacağı görüşündeyim.

28 Ekim 1939

Yeni bir gelişme yok. Roma Yürüyüşü'nün bu seneki yıldönümü cansız ve coşkusuzdu. Aramızda en huzursuz ve memnuniyetsiz olan Duce. Hadiselerin hem umutlarımıza hem de vaatlerimize ihanet ettiklerini hissediyor. İstikbâlde bizi neler bekliyor? Bu yine bize bağlı. Görüşlerimde kararlıyım, eğer sakin kalabilir ve sabırsızlığımızın üstünden gelebilirsek bu avantajsız durumu hâlâ lehimize çevirebiliriz. Fakat bu amaca giden yolda sakinlik ve ihtiyat elzem.

29 Ekim 1939

Yeni bir şey yok.

30 Ekim 1939

Pomezia'daki gezintisinden dönen Duce, dün bana görevden alındığını Starace'ye bildirdiğini söyledi. Yerine Muti'nin geçmesine karşı çıkan Starace bu makam için arkadaşları olan bazı *federali*'leri[65] önermiş. Fakat Duce bunu yutmayarak Muti'de ısrarcı oldu. "Nihayetinde," dedi, "Starace dikkate değer hiçbir itiraz öne süremedi." Sadece taşra dedikoduları. Bence Starace kendisinden daha fazla madalyası olduğu için Muti'yi kıskanıyor.

Muti'yle uzun uzadıya konuşarak talimatları kendisine ana hatlarıyla özetledim. Muti bir çocuk gibi peşimden gelecek. İnsanlara dair artmakta olan genel şüpheciliğime rağmen, Muti samimi olduğuna inandığım ender kişilerden biri.

Starace'ye Faşist milislere komuta etme görevi verildi. Orada da sorun çıkaracak olsa da, şüphesiz bu, öncesinde çıkardığı sorunlara nazaran daha az olacak.

31 Ekim 1939

Bakanlıklardaki değişiklikler gündeme bomba gibi düştü. Starace'nin görevinden ayrılıyor olması sebebiyle genel bir coşku ve yeni

---

65 Faşist Parti'nin İtalya'nın büyük şehirlerindeki federal sekreterleri. (ç.n.)

bakanlar için iyi dilekler söz konusu. Starace ve Muti ofisimde bir araya geldi ve görüşme neredeyse samimi bir havada gerçekleşti.

1 Kasım 1939

Dışişlerinde herhangi bir gelişme yok.

2 Kasım 1939

İki sevdiceğimi ziyaret için Livorno'ya gittim. Akşamındaysa Faşist milislerin beni dikkate değer bir sıcaklıkla karşıladıkları Floransa'daydım.

3 Kasım 1939

Yeni kabineye, *sotto voce,* "Ciano kabinesi" deniyor. İş avcıları kapımın önüne yığılmaya başladılar. Ayrıca dış politikadaki fikirlerim soruluyor. Büyük saçmalık!

4 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

5 Kasım 1939

İtalya'nın içinde ve dışında kayda değer bir şey yok. Attolico, her zamanki gibi büsbütün savaş çığırtkanlığı yapan von Ribbentrop'la Berlin'de bir görüşme yapmış. Ribbentrop barış için şu an savaştan başka yol olmadığını söylemiş. Bunlar, Almanların, olayların bizi her gün daha fazla şüpheye düşürdüğü hızlı bir zaferin kesin olduğunu düşünmelerinden kaynaklanıyor.

6 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

7 Kasım 1939

Almanya ve İtalya da dâhil olmak üzere savaşan ülkelerin orta sınıflarını hedef alan Komintern manifestosuna Duce şiddetli bir tepki gösterdi. Tepkisi, benim tavsiyemle *Giornale d'Italia*'da yayınlanan kuvvetli bir makaleye dönüştü. Rusya'yla sürtüşmemiz şüphesiz Berlin'le ilişkilerimize yardımcı olmuyor. Fakat Berlin'le münasebetlerimizde rol oynayan başka meseleler var. Bunlardan ilki, Ribbentrop'un,

İngiltere'nin İtalya'nın tarafsız kalacağını öğrendiği için savaşa girdiğini söylemesi. Bu bir yalan. Eğer Ribbentrop hatalarını meşru kılma çabasındaysa yeni ve tehlikeli bir hata daha ediyor. Berlin Büyükelçimiz Attolico'ya, Almanlardan derhâl açıklama istemesini talep eden bir telgraf gönderdim. Eğer Ribbentrop hatasında ısrar edecek olursa gerçek bir tatsızlığa sürüklenebiliriz. Duce bu sabah huzursuzdu.

Almanya, Avusturya ve Prag'dan gelen haberlerin hepsi bu ülkelerdeki iç durumun kötüleştiğini gösteriyor.

Soddu'yla görüşme. Kendisi gayet iyi bilgilendirilmiş. Ordumuzun gerçek hâlinin düşündüğünden daha kötü olduğunu söyledi. Nisanda savaşa girilmesine ihtimal dahi vermeyerek belki en erken ekim ayında hazır olabileceğimizi belirtti. Almanya'nın nihayetinde bozguna uğrayacağında kendisi de benimle hemfikir ve bu fikrini Duce'ye de aktaracak.

8 Kasım 1939

Duce, General Liotta'nın Almanların alkolizm eğilimiyle ilgili kendine söylediklerinden çok etkilendi. General, "Alman tehlikesi ancak Almanya'nın alkolikleştirilmesiyle engellenebilir," diyecek kadar ileri gitti ve "geleceğin dünyası su içen insanlara ait olacaktır," dedi. Lakin Almanlara birkaç şişe kötü şarap verdiği için onların güvenini kazandığına inanan Liotta gibi Sicilyalı bir hödüğü ciddiye almaya değeceğinden emin değilim.

Belçika ve Hollanda tarafından yapılan barış girişimleri en azından şimdilik başarılı olmadı.

Bana yardımlarını sunmak için gelen Badoglio'yla bir toplantı yaptık. Silahlı kuvvetlerimizin durumu hakkında pek kötümser. Ancak iki yıl boyunca çok çalışırsak ve bu esnada öteki devletler yıpranırlarsa savaşa girebilecek bir pozisyonda olabileceğimizi söyledi. Tarafsızlığımıza kuvvetle bağlı olan Badoglio, öte yandan Almanlara karşı savaşmayı Almanlarla savaşmaya tercih eder.

9 Kasım 1939

Hitler'e Münih'te yapılan suikast girişimi herkesi şüpheye düşürdü. Bunların arasında en şüpheci olan da Mussolini. Olay pek çok açıdan gazetelerde bize sunulduğu hâliyle örtüşmüyor. Ya bu Alman polisi tarafından oldukça kayıtsız olan Alman halkındaki İngiliz aleyhtarlığını

artırmak amacıyla ustaca kurulmuş bir komplo ya da eğer bu gerçek bir suikast girişimiyse, Nazi erkânının bir iç çekişmesi; belki de Münih'te unutulamayan 30 Haziran'ın bir uzantısıdır.[66] Duce, Hitler'e tehlikenin atlatılmış olmasından duyduğu memnuniyeti belirten bir telgrafı tertiplemek için oldukça güçlük çekti. Zira mesajının samimi olmasını, fakat başta kendisi olmak üzere hiçbir İtalyanın Hitler'in ölümden kurtulmasından herhangi bir mutluluk duymamasından dolayı çok da samimi olmamasını istedi.

Birkaç kaynaktan gelen bilgiler bize Almanların Hollanda ve Belçika'ya saldırmalarının an meselesi olduğunu düşündürüyor. Attolico bu raporların sözcülüğünü ettiyse de doğru olduklarına garanti vermemekte. Belçika'nın Roma Büyükelçisi oldukça endişeli ve Almanların yoğun hazırlıkları sebebiyle mevcut endişenin meşru olduğunu düşünüyor. François-Poncet'nin ise bu hususta şüpheleri var.

Alman propagandacıların faaliyetlerinin, İtalyan olmayan halkın bölgeden göç ettirilmesine dair yaptığımız antlaşmaya ters düştüğü Alto Adige'de gelişen durumla ilgili von Mackensen'le açık konuştum. Attolico'ya da bu hususta talimatlar verdim. Bölgedeki Almanlar ihtiyatlı bir şekilde Alto Adige'nin yeniden Alman Reich'ına katılmasından bahsediyor ve gittikçe daha fazla gerginleşen durumu yok yere daha da fenalaştırabilecek umutlar besliyor. İngiliz ve Fransızlar akıllı olsalardı bu meseleden bizimle Almanların arasında büyük bir olay çıkarmak için istifade ederlerdi.

10 Kasım 1939

Yeni bir şey yok. Birçok açıdan hâlâ gizemini koruyan Münih'teki Hitler'e suikast girişimiyle ilgili iki tarafın da spekülasyonları devam ediyor.

11 Kasım 1939

Almanların Belçika ve Hollanda'yı işgal etmek üzere olduklarına dair rivayetler daha da şiddetlendi. Bu gibi haberler şimdi ciddiye alınamayacak kadar çok yerden işitiliyor. Lakin iki şeyi söylemem gerek:

---

66 Nazilerin, 30 Haziran 1934 tarihinde gerçekleşip tarihe "Uzun Bıçaklar Gecesi" olarak geçen politik tasfiyeleri. Nazi Partisi'nin sol kanadındaki Strasserist hizibinin başını çeken Gregor Strasser, önemli muhafazakâr Nazi karşıtları (eski Şansölye Kurt von Schleicher ve 1923'te Birahane Darbesi'ni bastıran Gustav Ritter von Kahr) ve başta Ernst Röhm olmak üzere birçok "SA" lideri (Nazi milisleri, *Sturm Abteilung*) öldürülmüştür.

Berlin'den bu hususta bana hiçbir şey iletilmedi ve işin gerçeği, Hitler ile Ribbentrop ahlaki ve teknik sebeplerden dolayı tarafsız ülkelere saldırmaktan hep kaçındı. Fakat mazide olanlar dikkate alınınca her şeyin mümkün olduğu düşünülebilir...

Mussolini böyle bir taarruzun gerçekleşeceğine inanmıyor, fakat gerçekleşecek olsaydı, Almanya'nın eylemlerini bütünüyle itibarsızlaştıracağını ve İtalya'da Almanya'ya karşı herkesi iki kez düşünmeye itecek fevkalade bir nefret dalgası yaratacağını kabul etti.

12 Kasım 1939

Yeni bir gelişme yok.

13 Kasım 1939

Yeni bir gelişme yok.

14 Kasım 1939

Hesse Prensi'ni kabul ettim. Alışıldık hoş mizacını sergilemek için gösterdiği çabaya rağmen kendisini oldukça karamsar buldum. Fransız cephesinde yakında bir Alman taarruzunun söz konusu olacağına dair raporları teyit ederek, bu taarruzun Hollanda ve Belçika üzerinden yapılmayacağını söyledi.

Hollanda-Almanya sınırında gerçekleşen hadiseye ilişkin, bunun Gestapo'nun İngiliz İstihbarat Servisi'nin başını ele geçirmeye yönelik bir akınının sonucu olduğuna dair bana gizlice bilgi verdi.

Hitler'e Münih'te yapılan suikast girişimiyle ilgili neredeyse hiçbir şey söylemedi. Sorumluların Röhm'ün eski dostları arasında olduğunu düşünüyor.

15 Kasım 1939

Yeni bir gelişme yok.

16 Kasım 1939

Yeni bir gelişme yok.

17 Kasım 1939

Yeni bir gelişme yok.

18 Kasım 1939

Piedmont Prensi bana küçük bir hediye verdi – Annunziata Madalyonu için smokin brövesi. Bu vesileyle de bazı meselelerden söz açtı: (1) Kabinedeki değişikliklerden memnun. Starace'ye, takipçilerine ve yöntemlerine karşı antipatisini saklamadı; (2) Fransa sınırındaki askerlerimizin Fransız askerlerle sürekli dostça ilişkiler kurmaktalarken, Almanlara karşı duyulan hoşnutsuzluk gittikçe daha belirgin hâle geliyor. Ayrıca Almanlar da bu durumu körüklüyor. Askeri ataşeleri Rintelen beklenmedik bir şekilde İtalyan askerlerinin arasına karışıp, sanki cepheyi teftiş ediyormuş edasıyla onlara gereksiz sorular sormuş. Askerlerimiz ve özellikle de subaylar bu duruma içerlemiş; (3) Hesse durum karşısında kendisinin oldukça kaygılı olduğunu gösterdi. Ona ayrıca Berlin Büyükelçimiz Attolico'nun görevden alınması olasılığından bahsettim, fakat Prens meseleyi irdelemedi.

19 Kasım 1939

Medici mülkünde avlanmak üzere Torino'ya gidiyorum.

20 Kasım 1939

Prag'dan gelen haberler bizi durumun resmi raporlarda kabul edilenden daha zor olduğunu düşünmeye itiyor. Duce, bunun Almanların Batı Cephesinde yapabilecekleri bir taarruzu geciktirebileceğini veya rafa kaldırabileceğini düşündüğünden, Bohemya'daki buhrandan bilhassa memnun. Mussolini için Hitler'in savaşıyor ve daha da kötüsü onun kazanıyor olması fikri büsbütün katlanılmaz bir ağırlık teşkil ediyor. Prag'daki konsolosumuza Bohemyalılara komünistlerle dayanışmalarını telkin etmesi talimatını verdi. Bu, Almanların bölgedeki baskılarını artıracak ve Moskova ile Berlin arasında anlaşmazlıklara sebep olacak.

21 Kasım 1939

Alto Adige'deki işler kötü gidiyor. Almanlar bir plebisite hazırlanıyor. Alman nüfusun tercihini belirtmesini müteakip derhâl bölgeyi terk edecekleri sözü üzerine şu vakte kadar herhangi bir sorun olmadı. Aksine, hiçbir şey olduğu yok. Alman nüfusun, arzu etmeleri hâlinde bölgede üç yıl daha kalma imtiyazı var ve Alman tarafının bu süreyi kısaltmak isteyeceğine dair hiçbir işaret görmüyoruz. Mussolini olayı kavrayamadığını söylüyor. Bugün bu meselenin Reich'la bir çatışmaya

yol açabileceğini kabul etti. Bu esnada kolluk kuvvetlerini takviye ederek sınırdaki gücümüzü de artırıyor.

Almanya'yla aramızı, Duce'nin nezdinde dahi her geçen gün daha da açtığından dolayı bunların hepsi güzel gelişmeler. Bu Fransız ve İngiliz propagandasının sahneye çıkması için uygun bir zaman. Alto Adige'de bir hadise çıkması durumunda Berlin'le ilişkilerimiz son derece kırılgan hâle gelecektir.

22 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

23 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

24 Kasım 1939

İtalya'nın abluka altına alınmasına yönelik yeni hamleleri protesto etmek için Fransız Büyükelçiliği ve İngiliz Maslahatgüzarlığı nezdinde birtakım adımlar attım. Bu protestolar makul bir dille beyan edildi. İngilizler meseleyi gündemlerine alsalar da, hep oldukça akıllı davranan Poncet, ablukanın daraltılmasına yüzen mayınların sebep olduğunu söyleyip, dolayısıyla protesto çekmemiz gerekenin kendisi değil Alman Büyükelçi olduğunu öne sürdü. Ardından, Fransızlarla uzlaşmak hep mümkün olduğundan, bizi asıl ilgilendiren mesele için, yani Alman kömürünün İtalya'ya nakline fazla bir güçlük çıkarılmadan izin verilmesi için duruma müdahâle edeceğini söyledi.

25 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

26 Kasım 1939

Dresden'deki konsolosumuzun da hazır bulunduğu bir ziyafette *Statthälter*[67] Almanya'nın düşmanlarından ziyade kendisine ihanet eden dostlarından korkması gerektiğini söylemiş. Von Mackensen'i çağırıp ona bu kez herhangi biri ihanete uğramışsa bunun Almanya olmadığını söyledim.

67 "Reichsstatthalter". Nazilerin, iktidara gelmelerinin ardından, Almanya'ya bağlı federal eyaletlerdeki parlamento ve hükümetleri lağvederek, bu bölgelere vali olarak atadıkları kişilere verilen sıfat. (ç.n.)

Von Mackensen, ziyafetin sonunda *Statthâlter*'i kafasının muhtemelen kıyak olduğunu söyleyerek onu mazur göstermeye çalıştı.

Dresden'de telaffuz edilen bu cümleye Duce'nin canı sıkıldı. Onun nezdinde bile Almanların yıldızı sönüyor ki, en önemlisi de bu.

27 Kasım 1939

Attolico, donanmamızın Fransız ve İngilizlerin çıkarlarına hizmet ettiğini söyleyen bir Alman hükümet yetkilisinin protesto çektiğini söyledi. Ayrıca bir denizaltının bize ateş açabileceğini söyleyecek kadar ileri gitmiş. Bu, Duce'nin damarına basmak için etkili bir şekilde kullanılacak tipik bir Alman diplomatik gafı.

16 Aralık'ta yapacağım konuşmayı kaleme almayı tamamladım. Söylevim Duce tarafından bu hâliyle kabul edilirse, Almanya'yla ciddi bir şekilde bozulmakta olan ilişkilerimizi mutlak surette tasfiye edecek ya da en azından altını oyacaktır.

28 Kasım 1939

Duce, 16 Aralık'ta yapacağım konuşmanın metnini yeni bir gelişme olmadığı müddetçe bütünüyle kabul etti. Benimle yeni meclis başkanı hakkında konuştu. Bu görev için Francisci'de karar kılmıştı. Kendisini bu fikrinden caydırdım. Babamın yerinin Faşizm tarafından kurtarılan vasat bir birey tarafından doldurulması bana doğru gelmiyor. Bu pozisyona Grandi'nin atanması lehinde konuştum ve Duce bu yönde karar aldı.

Rusya ve Finlandiya arasındaki, yaklaşan bir saldırının habercisi olan artan gerginlikten başka uluslararası alanda herhangi bir gelişme yok. Peki Almanların bu durum karşısındaki tutumları nedir? Bir şey kesin ki, bu da Almanların yıllardır Finlere silah tedarik ettikleri. Bu hususa ilişkin Rusları bilgilendirmek adına yollar bulmayı ihmal etmedim.

29 Kasım 1939

Yeni bir şey yok.

30 Kasım 1939

Rusya, Finlandiya'ya saldırdı.

Londra'dan dönen Sir Percy Loraine'le uzun bir görüşme yaptık. Kuvvetli bir şekilde abluka sorununa değindim ve ikinci dereceden

önem taşıyan meseleler için İngiliz-İtalyan ilişkilerine zarar vermenin ahmakça olacağını belirttim. Bende, bu hususta elinden gelenin en iyisini yaptığı, fakat uygulamada sorunlarla karşılaştığına dair bir intiba oluştu. Genel durumdansa sakin bir eminlikle söz etti. Karada, havada ve denizde birçok taarruz planı beyan eden Almanya henüz bunlardan hiçbirini ciddi olarak icra etmiş değil. İngiltere ise, her geçen gün daha da güçlenip Avrupa barışı için daimi bir tehlike hâline gelen Almanya'daki bu rejime son vererek savaşı neticelendirmek yönünde gittikçe daha kararlı hâle geliyor.

İngilizler bize karşı pek yakın davranıyorlar. Loraine ayrıca bana Halifax'ın, oldukça nazik bir üslupla kaleme alınmış fakat özel bir önem arz etmeyen mektubunu iletti.

1 Aralık 1939

Golf Kulübü'nde Balkanlar'a ettiği bir sayahatten henüz dönmüş olan Lord Lloyd'u gördüm. Büyükelçinin bana dün söylediği, yani İngiltere'nin savaşı topyekûn zafere taşımakta kararlı olduğu dışında söyleyecek özel bir şeyi yoktu.

Alman Büyükelçi abluka meselesinde ne yapmayı düşündüğümüzü bana tekrar sordu. Ribbentrop bize telgraflar yağdırıp ne pahasına olursa olsun Londra'yla aramızda bir kriz çıkarmak istiyor. Beni en çok rahatsız eden şey ise Mackensen'e Duce'yi görmesi için emir vermiş oluşu. Yarın Mackensen'i Duce'nin huzuruna çıkarmalıyım. Bu tarz görüşmelerin her zaman tehlikeli bir yanı bulunur.

SIM'nin[68] yeni başkanı General Carboni Münih'te Amiral Canaris'le[69] bir araya gelecek. Kendisine Almanlara ciddi bir taahhüt vermemesini tavsiye ettim. Almanların küçük isteklerine evet demek durumunda ki, büyük isteklerine hayır diyebilelim.

2 Aralık 1939

Savaş ekonomisi için bir koordinasyon ofisi kurulması adına bu sabah Ricci, Riccardi ve Host Venturi'yi çağırdım. Üçü de yüzde yüz Alman karşıtı olsalar da Salzburg'da ve sonrasında neler yaşandığını anlatarak kendilerini vaziyete ilişkin güncellemenin uygun olduğunu

68 İt. "Servizio Informazioni Militare". İtalyan Askeri İstihbarat Teşkilatı.

69 Hitler Almanyası'ndaki askeri istihbarat teşkilatı "Abwehr"in başkanı.

düşündüm. Canları sıkıldı. Fransa ve İngiltere'yle aramızı sıkılaştırmak ve Almanya'yla farklılıklarımızı öne çıkarmak için ellerinden gelenin en iyisini yapacaklarına eminim.

Duce, von Mackensen'i kabul etti. Duce Almanlarla konuşurken savaş yanlısı bir tutum sergilemekten kendisini alıkoyamıyor. Fazla açık bir şekilde olmasa da bu sabah bunu yine yaptı. Bataklıkta debelenen Ribbentrop'un bizi savaşa sürüklemek için elinden geleni ardına koymadığı açık. Oynadığı bu oyunu görmemek ahmaklık olacağı gibi bu oyuna iştirak etmek bir suç olur. Her hâlükârda, Duce somut bir taahhüt vermedi ve daha da önemlisi politikamızdaki anti-Bolşevik yönelimi ona tekrar teyit etti.

Gerçek şu ki, Rusya'nın Finlandiya'ya saldırmasına tüm İtalya'nın canı sıkkın ve bu hususta toplumsal gösterilere mani olan tek şey disiplin anlayışımız. Abluka sorunuyla ilgili Lord Halifax'a bir mektup hazırladım. Abluka'nın seyrüseferlerimizi aksattığı bir gerçek ve Duce'nin sürmekte olan kararsızlığı göz önüne alındığında, bizimle Londra arasında yaşanabilecek bir krizi körükleyebilecek herhangi bir olaydan uzak durmak akıllıca olur.

3 Aralık 1939

Duce ve ben bir sonraki Yüksek Faşist Konsey toplantısında ele alınacak gündem maddelerini belirledik. Mussolini bunların arasına Roma ve Berlin arasındaki münasebetlerin değişikliğe uğramadığını teyit eden bir beyanın eklenmesi için oldukça ısrarcı – *palabras y plumas el viento las lleva.*[70] Dikkatli ve silahlı bekleyişimizi kategorik bir şekilde teyit edecek bir başka beyanın da söz konusu olması kaydıyla buna itiraz etmedim.

Mussolini gittikçe huzursuzlaşıyor. Bu büyük mücadelenin dışında kaldığını hissediyor ve o veya bu şekilde oyuna girecek bir yol bulmak istiyor. Konseyin toplantısının ardından, diplomatik bir çözüm bulunması için Hitler'e bir mektup göndermek niyetinde. Duce diplomatik bir çözümü desteklemeye hazır. Öte yandan, Hitler savaşı sürdürmek isterse, Duce Almanya'yla aramızdaki antlaşmanın hükümleri çerçevesinde savaşa 1942 yılında gireceğimizi belirtecek. Bütün bunlar bana

---

70 "Güzel sözler karın doyurmaz," anlamına gelen İspanyolca deyiş. (ç.n.)

faydasız ve tehlikeli görünüyor, fakat henüz ona karşı çıkılacak zaman değil. Eğer tasarısını eyleme dökmek isterse o zaman ona karşı çıkarım. Şu anda eylemsiz, büsbütün eylemsiz kalmaktan daha iyi alternatif yok. Bu bize, manevi çerçevede dahi birtakım faydalar sağlıyor. Ayrıca kendimizi hiçbir şekilde kandırmamalıyız. İtalyan halkı her zamankinden daha Alman karşıtı bir tutum benimsiyor. Bolşevik aleyhtarı şiddetli gösteriler bile Alman karşıtlığının belirtileri olarak yorumlanabilir. Eğer Ruslar her bakımdan Almanların müttefiki olmasalardı, Finlerin kaderleri İtalyanları daha az ilgilendirebilirdi.

4 Aralık 1939

Bütün İtalyan şehirlerinde Finlandiya yanlısı öğrenciler tarafından Rusya aleyhinde gösteriler yapılıyor. Fakat insanların "Rusya'ya ölüm!" derlerken aslında, "Almanya'ya ölüm!" demek istediklerini unutmamalıyız.

Poznan'da[71] yaşamasına izin verilen tek yabancı olan bir İtalyan'ın, Grande Ufficiale Volpato'nun raporunu Duce'ye gösterdim.[72] Raporda, gerçeklerin korkunçluğunu vurgulayan bir sadelikle Almanların sebepsiz yere telaffuz edilemez mezalimler ettiği anlatılıyor. Duce'nin de canı sıkkın; bana raporun içeriklerini dolaylı yollardan Amerikan ve Fransız gazetelerine ulaştırmamı tavsiye etti. Dünya olanları bilmek zorunda.

Starace, kendisine bağlı haber alma servisinin sunduğu bir raporu bize getirdi. Alman Büyükelçiliği, ben ve Duce arasında ciddi bir kırılma yaşandığı haberleri tertipliyormuş. Bu iş artık bitti. Bu, Salzburg'dan sonra başlayan eski bir manevranın son ayağıdır. Sadakatini kanıtlamak isteyen Starace, bunu Duce'ye göstermeye kesinlikle niyeti olmadığını bana söyledi. Fakat ben tavuğumu tanıyor ve yumurtlayacaklarından imtina ediyorum. Kendisine rapora hiçbir şekilde aldırış etmediğimi söyledim ve hatta gidip onu Duce'ye vermesini tavsiye ettim. Israrla bunu yapmayacağını söyledi ki, bu da beni tamamen meselenin dışında bırakıyor.

---

71 Alman işgali altında bulunduğu dönemde yabancıların girmesine izin verilmeyen, orta-batı Polonya'da bir sanayi şehri. (ç.n.)

72 Ciano burada, Almanların Posen'in giriş çıkışları kontrol altında tutulan sanayi bölgesinde yabancıların yaşamasına izin vermemelerine gönderme yapıyor. (ç.n.)

5 Aralık 1939

Dr. Ley'le bir toplantı yaptık. Roma'yı ettiği ziyaret Alman zihniyetinin mükemmel bir tezahürü. Kimse ondan canımızı sıkmasını istememişti. Venedik'teki Cronetti'yi görmekte ısrarcı olmuştu ve buna yönelik resmi iznimizi alır almaz ziyaretine siyasi bir hava katmak için Duce ve benimle görüşmek adına Roma'ya koştu.

Mazide Köln'deki bir umumhanede yaşamış iyi tanınan bir sarhoş olan Ley, diplomatik görevleri yerine getirmek adına en iyi tercih değil. Efendisinin kendisinden söylemesini istediklerini bozuk plak gibi tekrarladı ve beklemediği bir soruyla karşılaştığında göze çarpan bir endişeyle ürktü. Yapılan toplantının zabıtlarını tutturdum. Söylediklerinde sansasyonel bir şey yoktu, fakat birkaç çok önemli meseleye değindi: (1) Almanya, tarafsızlık beyanına sadık kalmadığı bahanesiyle Hollanda'ya karşı bir taarruz tertiplemektedir; (2) Rusya'ya İsveç ve Besarabya'da hemen hemen hareket serbestisi tanınacaktır; (3) Almanya birkaç yıl içerisinde Sovyetlerle bir çatışma öngörmektedir, (4) Hitler'in tek düşüncesi savaşa devam etmektir.

Percy Loraine, Akdeniz'deki ablukayı daha tahammül edilebilir kılması için Kraliyet Donanması Komutanlığı'nı ikna etmeye Malta'ya gidiyor.

6 Aralık 1939

François-Poncet, Müttefiklerin Almanya'dan ithal ettiğimiz kömüre müdahâle etmeyeceklerine dair bana bilgi verdi. Yaptığımız görüşmenin tek önemli noktası, Fransızların, Almanların Majino Hattı'nı geçme ihtimalini kabul etmeleri, fakat Fransız ordusunun müteakiben açık alanda Alman ordusunu yenebileceğini belirtmeleriydi. Paris'te de Alman taarruzunun eli kulağında olduğu düşünülüyor. Berlin'den gelen Attolico'yu gördüm. Almanlar artık bizimle çok az şey paylaştıklarından bana söyleyebileceği pek az şeyi vardı. Ona diğer büyükelçilere söylediklerinden daha az şey söylüyorlar. Baharda savaşa gireceğimize bazı çevrelerde kesin gözüyle bakılmasına rağmen herkesin dilinde olanı, yani Alman halkının İtalya'ya gittikçe daha olumsuz baktığını teyit etti. Baharda savaşa gireceğimize ilişkin kesin kanaat ise muhtemelen Mussolini'nin bir ay önce Mackensen'le yaptığı görüşmeye dayanıyor.

7 Aralık 1939

Herhangi bir gelişme yok. Akşamleyin Yüksek Faşist Konsey'e uzun bir rapor verdim. Elimdeki tüm belgeleri okumak için iznini istediğim Duce buna rıza gösterdi. Ortaya koyduklarım büyük bir etki yarattı. Yüksek Faşist Konsey'in sır tutabileceğine dair şüphem olmadığından(!) ötürü, dün söylediklerimin hepsinin ülkeye yavaşça sızarak yapmaları gereken etkiyi yapacaklarına eminim...

8 Aralık 1939

Duce raporumdan oldukça memnun kaldı. Öte yandan *Corriere Padano* gazetesi vasıtasıyla, Almanya'ya dolaylı yoldan saldıracak kadar açık bir komünizm aleyhtarlığı sergileyen bir basın kampanyası yürüten Balbo'ya fena hâlde kızgındı. Benim ve Pavolini'nin önünde, "Balbo bulanık suda balık avlayabileceğini düşünüyor fakat benim herkesi, istisnasız herkesi duvara dizdirebileceğimi unutmasın," dedi.

Tarafımızca ülkesine verilen manevi destek için bana teşekkür ederek, silah ve imkân dâhilindeyse ülkesine askeri uzmanlar göndermemizi isteyen Finlandiya temsilcisini kabul ettim. Silah göndermeye bir itirazımız yok; bazı uçaklar hâlihazırda yola çıktı bile. Öte yandan bu ancak Almanya'nın hava trafiğine müsaade ettiği müddetçe sürdürülebilir. Fakat Almanya buna daha ne kadar rıza gösterecektir? Fin temsilci meselenin bu yanının hâlledildiğini belirterek Almanya'nın kendisinin de Finlandiya'ya silah gönderdiğini, özellikle de Polonya'dan ele geçirilen savaş ganimetlerinden olmak üzere birtakım teçhizatı kendilerine aktardığı sırrını verdi. Bu, Alman-Bolşevik antlaşmasının Berlin ve Moskova'nın inanmamızı istedikleri kadar sağlam olmadığını kanıtlıyor. Temelde güvensizlik, horgörü ve nefret hâkim.

9 Aralık 1939

Duce'nin, İtalya ve Rusya arasında ilişkilerin yakın olmayacaksa da en azından uygar olması gerektiğini belirten bir paragrafı söylevime eklememi istemesiyle sıkıntı yaşadım. Zaman bunun için bana çok uygun gelmediği gibi eklenecek bu kısım konuşmamın geri kalanıyla da keskin bir tezat teşkil edecekti. Yeni Sovyet Büyükelçisi'nin, Moskova'ya çağrıldığından ötürü ayın 12'sinde itimatnamesini sunamayacağını belirten bir mesaj göndermesi meseleyi çözüme kavuşturdu. Böyle bir hareketin sıra dışı bir nezaketsizlik olduğuna vurgu yaparak kendisine

haber verdiğim Duce, duruma derhâl tepki gösterdi. Konuşmam değişecek olursa bu daha yumuşak değil daha sert bir doğrultuda olacak.

Öte yandan, Duce sürekli tereddüt hâlinde ve temelde hâlâ Alman yanlısı. Bugün, Korsika ve Tunus'u Fransızlardan isteyeceğimiz zamanın yakında gelip çatacağını söyledi. Kendisine bunu yapmadan önce hazır olmamız gerektiğini, zira bunun kaçınılmaz olarak savaş anlamına geleceği yanıtını verdim. İtalya'nın haysiyet gerekçeleriyle Almanya'nın yanında savaşa girebileceğine dair İngiltere'de yayınlanan bir makaleye oldukça memnun olmuş. Bu aynı zamanda onun da görüşü. Aksi yönde bin ses de dile gelse, kendisinin haklı olduğuna dair kaynağı belirsiz tek bir ses onu kendi fikrine tutunmaya ve ötekileri göz ardı etmeye yöneltiyor. Bu hâleti ruhiyesinin bana sıkıntı verdiğini saklayamıyorum.

10 Aralık 1939

İngiliz ablukası Mussolini'nin gittikçe daha çok canını sıkıyor. Karşı önlemler ve intikam alma tehditleri savuruyor. Ben ise buna karşılık pek az şey yapabileceğimize inanıyorum. Ya güç kullanır ve savaşa gireriz, ya da çenelerimizi kapalı tutup güçlükleri arkadaşça bir yolla çözmeyi deneriz. Duce'nin gerginliği gittikçe artsa da gururla sakin olduğunu beyan ediyor. Savaşan veya savaşmaya hazırlanan bir Avrupa'da tarafsız bir rol oynamak onu küçük düşürüyor. Fakat şahsen bizim için bundan başka bir çıkış yolu göremiyorum. Su götürmez askeri hazırlıksızlığımız, gereken araçlardan yoksunluğumuz ve ekonomik bağımlılığımız bizi uzun bir süre daha mevcut pozisyonumuzu korumaya zorlayacak ki, bu da beni biraz olsun rahatsız etmiyor. Tarafsızlığın İtalya'ya sağladığı faydaları herkesin göreceği gün gelecek.

11 Aralık 1939

Yeni bir şey yok.

12 Aralık 1939

Tek nikel kaynağımız olan Lokris madenini çalıştırdığımızı öğrenen Almanlar bizden nikel talep etti. Duce'nin buna şiddetle karşı çıkacağını düşünmüştüm. Bilakis böyle bir şey olmadı. Talebin tamamını karşılamaya hazır değilsek de ürünün en azından bir kısmını onlara vermeye niyetli. Bunların hepsi çok güzel, fakat bu beyefendilerin nasıl zorbalar ve soyguncular gibi davrandıklarını görmek aydınlatıcı. Buna daha ne kadar tahammül edeceğiz?

13 Aralık 1939

Arnavutluk meselesindeki hizmetlerim sebebiyle verilen madalya hususunda Kral'la uzun bir görüşme yaptık. Ardından genel meselelere değindik. Bana yeni bir şey söylemedi, fakat kendisinin tarafsızlık yanlısı ve büsbütün Alman karşıtı olduğunu açıklığa kavuşturdu. Fransızlardan da hoşlanmadığı gibi askeri yetkinliklerini de oldukça yetersiz buluyor. Aksini umsa da, Alman taarruzunun başarılı sonuçları olmasını muhtemel görüyor. Duce, vereceğim söyleve Almanya'yla olan ittifakımızın tasdikine ilaveten, kendisinin Faşist milislere yaptığı konuşmadan da bir atıf ekletti.

Bu referansın Fransa'ya karşı beyan edilenlerden değil, fakat uluslararası yükümlülüklere ilişkin söylenenlerden ötürü önem arz ettiğini basına açıklamak mühim. Aksi takdirde kendimizi tehlikeli hâle gelebilecek bir tartışmanın içine çekilebiliriz.

Von Mackensen, nikel meselesinden ötürü yeniden geldi. Bol miktarda kanıt göstererek nikelin ancak küçük bir bölümünden vazgeçebileceğimiz yanıtını verdim. Tatmin olmadı, bense onun kadar bile tatmin olmadım.

14 Aralık 1939

Mecliste babamın ölümü anıldı. Grandi, babam için gayet asil bir konuşma yaptı ve Duce, ağzından nadiren çıkan sözcükler telaffuz etti. Burayı içinde babam olmadan hiç görmemiştim. Bugün onun sandalyesinde büyük bir defne çelengi vardı, fakat bana hiç bugün olduğu kadar yakın olmamıştı.

15 Aralık 1939

Yeni bir şey yok.

16 Aralık 1939

Meclise bir konuşma yaptım. İçindeki Alman aleyhtarı zehir, vekillerin tamamı tarafından fark edilmemiş olsa da konuşmam büyük bir başarı elde etti. İlk izlenim konuşmanın sadece anti-Bolşevik nitelikte olduğu yönündeydi, fakat temelde Alman aleyhtarıydı. Bana Alman Büyükelçi'nin konuşmayı sessizce dinlendiğini ve kimi zaman hayal kırıklığını saklamaya muvaffak olamadığını söylediler. Güzel.

Akşamleyin Sir Percy Loraine'i gördüm. Konuşmamdan oldukça memnun olmuştu ve bana iltifat etti.

17 Aralık 1939

Kendisinden söz ettirmeye devam eden konuşmam İtalya'da olduğu kadar yurtdışında da ses getirdi. Siyasi bağlamda oldukça başarılı oldu. Mazide İtalyanları Almanlarla yan yana yürümeleri için ikna etmek pek zor olduysa da, artık tüm gerçeği ve perde arkasında neler döndüğünü bildiklerinden ötürü, vermiş oldukları söze rağmen bu artık imkânsız.

Herkes Almanya'nın bize iki kez ihanet ettiğini biliyor ve anlıyor.

18 Aralık 1939

Herhangi bir gelişme yok. Konuşmam hakkında hâlâ birçok yorum yapılıyor. Bunların hepsi olumlu yorumlar. Hatta acı bir reçeteyle karşı karşıya olsalar da, Berlin'den gelen yorumlar da bunlara dâhil.

Kral'ın Papa'ya gerçekleştireceği ziyaret ve bunun iade-i ziyareti için gereken ayarlamaları tamamladım – bu emsali görülmemiş bir olay. Çok konuşulacak ve Almanya'yla münasebetlerimize yardımcı olmayacak. Almanya Katolisizme karşı amansızca ve ahmakça bir savaş yürütüyor.

19 Aralık 1939

François-Poncet'nin konuşmama daha sempatik yaklaşacağını düşünmüştüm. Dün bana gerçekleştirdiği ziyarette, söylemiş olduklarımdan şikâyet etmese de Almanya'yla dayanışmaya fazla vurgu yapmış olduğumu ifade etti. Gerçeği söylemek gerekirse bunun konuşmamın hangi kısmında gerçekleştiğine dair bir fikrim yok. İngilizler ise daha sezgisel davranarak ölçülü bir ihtiyatla konuşmamı hoş karşıladılar. Fakat en akıllılar, konuşmanın alt metnini büsbütün anlayan İtalyanlar ve onlar konuşmamı Mihver için gerçek bir cenaze olarak görüyorlar.

Finlandiyalı bir temsilci bizden silah almak istiyor. İmkânlarımız çerçevesinde kalması ve nakliyatla kendilerinin ilgilenmeleri kaydıyla buna bir itirazımız yok.

Polonya Büyükelçisi Wieniawa beni "dünyanın en habis suikastçisi" olmakla suçluyor. Kendisine göre sayıları yirmi beş milyon olan Polonya nüfusunu yedi milyon azaltmışım.

Arnavut senatörlerle uzun bir toplantı yaptık. İtirazlarını ve dileklerini dile getirdiler. Bunlar, onları tatmin edebileceğimiz önemsiz kişisel ve yerel meselelerdi. Bizzat kendilerinin anlattıklarından Arnavutluk'taki meselelerin memnun edici bir şekilde ilerlediğine ikna oldum.

20 Aralık 1939

Arnavutlar senatoda yemin ettiler. *Osservatore Romano*'da İtalyan kraliyet ailesinin Vatikan'a yapacağı ziyarete dair sadece kısa bir haber geçilmesi Duce'yi çıldırttı. "Vatikan'ın her zamanki hâli. Güzellikten anlamıyorlar." Duce Papa'yı şiddetle eleştirdi. "Gittikçe daha fazla Ghibelline'leşiyorum (dipnot). Forli'nin zirvesinde beyaz bir kartal var." Duce'yi öfkeden kudurtan bir başka şey de İngilizlerin gemilerimizi durdurmuş olması. Bununla ilgili ne yapmamız gerektiğini bilmiyorum. Öte yandan, Berlin'le olan dayanışmamızın reklamını yaptığımız sürece İngilizlerin ablukanın hükümlerini bize karşı uygulamamaları zor. Yarın Duce'nin huzuruna çıkacak olan Percy Loraine'e eşlik edeceğim. Mussolini'nin hâleti ruhiyesini kendi gözleriyle görmesi iyi olacak.

21 Aralık 1939

Kral ve Kraliçe'nin Vatikan'a ziyareti. Keyfi yerinde olan Kral söylevim için beni tebrik etti. Rusya'dan yardım almazlarsa Almanların savaşı kaybetmeye mahkûm olduklarını düşünen Kral, söylevimin Almanlara rahatsızlık vermiş olmasından dolayı memnun.

Ziyaret herhangi bir güçlük olmaksızın gerçekleşti, fakat Papa bir söyleve başlayınca bir kargaşa oldu. Hep oldukça çekingen olan Kral ne yapacağını bilemedi. Söylevi yanıtlaması gerektiğinden korkup hitabeti kuvvetli olmadığından çaresizlik içinde bana döndü. Kendisine hareket etmemesini işaret ettim ve sakinleşti. Papa, Kral'la yaptığı görüşmede Kiliseye zulmettiğinden dolayı Almanya'yı şiddetle eleştirdi.

Himmler'i gördüm. Oldukça önemsiz bir konuşma yaptık. Yapacakları taarruzla ilgili bilgi almaya çalıştım fakat Almanlar artık bana güvenmediklerinden dolayı bilgi alamadım. Duce geçen gün Himmler'le iki saat kadar başbaşa görüştü ve Himmler, Mappamondo'dan oldukça memnun bir şekilde ayrıldı. Acaba Duce ona ne vaat etti? Mussolini bana yaptıkları toplantıdan söz ederken Himmler'in Rus aleyhtarı olduğunu, bir miktar bezgin göründüğünü ve Himmler'in ona, "Almanya'nın yenilmesine asla müsaade etmeyeceğini," söylediğini belirtti. Bana aktardıkları az değildi, fakat korkarım aralarında bunlardan çok daha fazlası konuşuldu.

22 Aralık 1939

Abluka hususunda Percy Loraine'le uzun uzadıya fikir teatisinde bulundum. Durumu tehlikeye atıp, sorunu ticari kategoriden uzlaşması

daha zor olan prestij kategorisine taşıyacak bir hadise yaşanmadan İngilizlerle aramızdaki soruna bir çözüm bulmak zorundayız.

23 Aralık 1939

Zemin yoklamak ve Ruslar Romanya'ya saldırırsa tavrımızın ne olacağını öğrenmek maksadıyla Romanya Kralı tarafından gönderilen Antonescu'yla uzun bir görüşme yaptım. Bolşevik aleyhtarı tutumumuzu teyit ettim fakat azami derecede hareket serbestisine sahip olmak durumunda olduğumuz şu zamanda bizi Romanya'ya bağlayabilecek herhangi bir söz vermekten kaçındım. Rumenler bizimle Macarlar hakkında da masaya oturmak istiyorlar; zira arkalarındaki Macar tehlikesi onları Ruslarla anlaşmaya zorlayabilir. Böyle bir mutabakat mümkün olsa da, Czaky'nin inatçılığı fazla ümide mahâl bırakmıyor.

Von Mackensen'e Prag'dan gelen çok mühim bir belge verdim. Bu, kendisi de bir Alman olan Prag Vali Yardımcısı Dr. Pfitzner tarafından çekilen ve Almanların emperyalist hedeflerinin ortaya çıktığı bir nutkun özetiydi. Bu nutukta Almanların Alto Adige ve Trieste'yi almakla yetinmeyecekleri gibi Lombardiya vadisini de fethetme niyetlerinden söz ediliyordu.

Mussolini'nin buna bir hayli canı sıkıldı. Belge Rusya'ya karşı da birçok tehdit içerdiğinden bana belgeyi el altından Paris'teki Sovyet Büyükelçiliği'ne ulaştırmamı emretti. Böyle bir belgenin ortaya çıkması durumunda bunun İtalyan halkını Almanya'ya karşı kontrol edilemez bir düşmanlığa sevk edeceğini von Mackensen'e söyledim. Mackensen fevkalade etkilendi. Artık her danışmaya geldiğinde titriyor, zira hareket çerçevemi gayet iyi anlıyor.

24 Aralık 1939

François-Poncet bana Fransız hükümetinin Balkanlar'daki durumdan endişe duyduğunu söyledi. Fakat aslında bu kendi endişesi. Suriye'de hazır durumda olan Weygand'ın ordusu Alman veya Rus olması fark etmeksizin herhangi bir tehdidi savuşturmak için duruma müdahil olacak, fakat Paris'in bölgedeki öncelikli çıkarları tanınmış olan İtalya'yla evvela anlaşmadan herhangi bir şey yapmaya niyeti yok. Şu anda herhangi bir yükümlülük kabul edemem, fakat Fransızların inisiyatifi almış olmaları önemli.

25 Aralık 1939

Herhangi bir gelişme yok.

Bayram artık bu dünyada olmayan sevdiklerimin yokluğunda beni daha üzgün hissettiriyor.

26 Aralık 1939

Mussolini'yle Romanya hakkında konuştuk. Rumenlerin talebini Macarlara aktarmamı destekliyor ve hatta Rusların saldırması durumunda Franco'ya İspanya'da verdiğimiz türden bir askeri desteği Rumenlere vermeye hazır. Prag Vali Yardımcısı'nın söylediklerine ilişkin rapor onu Almanlara karşı daha güvensiz hâle getirdi. Şimdi, ilk kez olsun Almanların yenilmesini istiyor. Berlin'deki askeri ataşemiz Marras, güvenilir kaynaklara dayanarak Hollanda ve Belçika'nın Almanlar tarafından istilasının an meselesi olduğunu belirtmişti. Duce, Hollanda ve Belçikalı diplomatları gizlice bundan haberdar etmemi istedi. Mussolini'nin aklında sürekli Hırvatistan'ın işgal edilmesi var. Bence mümkün olmakla beraber, bunu Fransız ve İngilizlerle mutabakat hâlinde gerçekleştirmemiz gerektiğini söyledim.

Olası Rus-Balkan komplikasyonları karşısında benimsediğimiz program hakkında Antonescu'ya bilgi verdim. Oldukça mutlu oldu. Bana Fransa'nın Bükreş Büyükelçisi'nden, İngiltere'nin Paris'e müteakip şartları içeren bir nota verdiğini öğrendiğini söyledi: (1) İtalya bir kez daha İngiliz tarafına çekilmelidir; (2) İtalya Balkanlar'a inmek istemektedir; (3) Eğer ikinci madde birinci maddeye vesile olacaksa, İngiltere buna müsaade etmeye hazırdır. Aynı Paris'in sığ ve miyop politikaları gibi olduğundan bu notanın gerçek olması kuvvetle muhtemel. Fakat İngilizlerin bu şekilde düşünüyor olmaları iyiye işaret.

27 Aralık 1939

Almanlar, Prag nutku hakkında von Mackensen'i görüşmek için Berlin'e çağıracak kadar büyük bir telaş ettiler. Doğal olarak nutkun gerçek olduğunu kabul etmeyecekler. Fakat nutuk mantıki temelini, Prag Vali Yardımcısı Dr. Pfitzner'in dile getirdikleriyle aynı çerçevede bulunan ve uzun süredir propagandası yapılmakta olan Alman söylemlerinden alıyor.

Papa beni Altın Milis Nişanı'yla ödüllendirdi. Nişanın kendisinden ziyade Kardinal Maglione'nin gönderdiği telgrafa memnun oldum.

"Davaların en soylusu olan barışa" ve Kilise ile Devlet arasındaki *uzlaşmaya* dönük çabalarımı övmüş. Mussolini Papa'nın Kral'a gerçekleştireceği ziyaretin önemini küçümseme eğiliminde. Mazide hiçbir vakit kendisine "inançsız" demekten son birkaç günde aldığı kadar keyif almadı. Öte yandan bu olay, ziyarete Alman ve Bolşevik aleyhtarı bir anlam atfeden İtalyan halkını oldukça memnun ediyor.

Bocchini'yle uzun bir görüşme yaptık. Duce'nin, birlikte çalıştığı herkes tarafından fark edilen huzursuzluğundan yakınarak yoğun bir anti-sifiliz tedavisinden geçmesi gerektiğini söyleyecek kadar ileri gitti. Bocchini, Mussolini'nin ruhsal durumunun eski hastalığının nüksetmesinden kaynaklandığını düşünüyor. Mussolini'nin çelişkili tavırlarının kendisiyle çalışan herkesi gerçekten üzdüğünü ben de görüyor olsam da bunu Bocchini'nin dile getirmesi beni oldukça şaşırttı ve üzdü.

Verlaci, "Öldüğünde bugünküne kıyasla daha az utanca sebebiyet verecek Kral Zog'a karşı inisiyatif almak için," iznimi istiyor. Bizi ilgilendirmeyen bu mesele karşısında bir Arnavut'un yaşayıp yaşamayacağına ancak bir başka Arnavut'un karar verebileceğini söyledim.

28 Aralık 1939

Papa Kral'ı ziyaret etti. Her şey planlandığını gibiydi. Kral ziyaretten oldukça memnun oldu ve görüşmeden sonra Papa'nın Almanya'yla ilişkileri geliştirmek istediğini, fakat Almanların sergilediği gittikçe uzlaşmaz tavrın bunu imkânsız kıldığını birçok kez dile getirdiğini belirtti. Ziyaretin hemen ardından Duce'ye gittim. Papa'nın Kral'ı ziyaretiyle ilgili yine ironik yorumlar yaptı ve ziyaretin önemini küçümsedi.

Czaky bize ocak ayının ilk haftasında Venedik'te olacağını bildirdi. Her şey bir yana, Macaristan'ın çıkarlarının Romanya'yla yan yana olduğunu ve Rus tehlikesinin yaklaşmasıyla bu gerçeğin daha da malum olduğunu ona anlatmaya çalışmalıyım. Eğer Macaristan yaşamak istiyor ve hatta orta hâlli bir refah talep ediyorsa mozaik bir devlet olmaktan bugünküne kıyasla daha çok kaçınmalı. Zira mazideki tecrübe bunun oldukça tehlikeli olduğunu gösterdi.

Rosso'yu Moskova'dan geri çağırdım. Sovyetler Roma'ya bir büyükelçi göndermedikleri sürece bizim Moskova Büyükelçiliğimiz de maslahatgüzar seviyesinde temsil edilecek. Bu kararımız Rusya ve Almanya'yla münasebetlerimizi iyileştirmiyor. Stalin'in Ribbentrop'a gönderdiği ve Stalin'in Rus ve Alman kanının yan yana döküldüğünü

(acaba nerede dökülmüş?) belirttiği saçma ve yalan yanlış telgraf Bolşevizm ve Nazizm arasındaki gizli antlaşmanın gittikçe daha derin ve samimi bir hâl aldığını kanıtlıyor. Bu onlar için daha kötü, zira Rusya ve Almanya aynı acı kaderden muzdarip olacaklar.

29 Aralık 1939

1942 senesinde gerçekleşecek bir sonraki Faşizm Fuarı'nın Fransa temsilcisi olan Besnard'ı gördüm. Bir nebze politikadan konuştuk, ilginç bir şey söylemedi. Eski büyükelçiler, mevcut pozisyonlarıyla ülkelerinin o anki büyükelçileri ve maslahatgüzarlarının yapamayacakları, fakat mazide buna fırsatları olduğu vakit kendilerinin de yapmamış oldukları şeyleri gerçekleştirebilecek bir pozisyonda olduklarına inanarak kendilerini şımartırlar.

Sir Percy Loraine İngiliz hükümetinin abluka bağlamında İtalya'ya karşı daha bonkör davranmak niyetinde olduğunu söyledi. Oldukça iyi olan bu haber Duce'yi sakinleştirecek.

Muti'nin tavrından dolayı endişeye düştüm. Sadık, adanmış ve iyi bir adam, fakat metaneti beyninden daha büyük. Bunun yanı sıra, bütün eylemlerini şahsi kanaatlerine dayandırmaktan kendini alamıyor. Kafasına koyduğundan başka hiçbir şeyi önemsemiyor. Sorunun kaynağını görmüyor. Farkında olmaksızın kendi bildiğini okuyor ve benim ne dediğime gittikçe daha az kulak asıyor. Mussolini'yi kazandığını düşünüyor, fakat Mussolini'nin insanları soğukça yargıladığını anlamıyor; Mussolini muhatabıyla zıtlaşmaz, tartışmaz, asla itiraz etmez fakat en amansız yöntemleriyle kişileri tüketir. Muti, Mussolini karşısında kediyi oynadığını sanıyor, fakat aslında fareyi oynuyor. Belki bir gölgeye cisim veriyor olabilirim, fakat partininki kadar Duce'nin de durumu sallantıda ve Muti'nin siyasi hayatının kayan bir yıldızınki kadar kısa ve anlık olmasını istemem.

30 Aralık 1939

Verlaci'yi Duce'ye getirdim. Arnavutluk'taki duruma ilişkin oldukça iyimser bir rapor verdi ve buradaki İtalyan temsilciliğinin daha yetkili olmasını istedi. Kamusal güç müteakip şekilde bölüştürülmeli: Tiran hükümeti temsilciliğe ve temsilcilik de Roma'ya karşı sorumlu olmalı. Bunu sağlayabilmek için Parini'yi, Arnavutluk hadisesinin hazırlık aşamasında iyi bir hizmet sunan fakat çok fazla kişiye ödün veren Grio'nun yerine partinin genel müfettişi olarak atamayı düşündüm.

Piedmontlu Maria'yla uzun bir görüşmemiz oldu. Almanların Belçika'yı işgaline yönelik tehditten bilhassa huzursuz. Elimize geçen en son bilgilerin ışığında kendisine böyle bir işgalin oldukça mümkün olduğunu söyledim. Kral Leopold'a derhâl bilgi verecek. Elime ne zaman bilgi geçerse güvenilir bir kişi aracılığıyla kendisini bilgilendirmem noktasında mutabık kaldık. Salzburg'a yaptığım ziyaretin detaylarını bilmek istedi. Bana oldukça arkadaşça ve nazik bir şekilde hitap etti. Almanlardan tüm kalbiyle nefret edip, onlara yalancılar ve domuzlar diyor.

Mussolini Arnavutların Kral Zog'a karşı planlarını askıya almalarını istedi. Bu husustaki emirlerinin sebebi bundan herhangi bir fayda değil sadece ayıplamalar geleceği.

31 Aralık 1939

Mussolini hâlâ alışıldık Alman yanlısı gelgitlerinden muzdarip. Şimdi Hitler'e bir nasihat göndermek (önceki nasihatinin bir etkisi olmadı) ve onu İtalya'nın silahlanmaya devam ettiğine dair bilgilendirmek istiyor. Fakat neye hazırlanıyoruz? Almanya'nın yanında savaşa giremeyiz ve hiçbir zaman da girmeyeceğiz. Bu bir suç, ahmaklığın zirvesi olur! Almanya'ya karşı savaşa girmek hususundaysa, şu an bunun için de bir sebep görmüyorum. Her hâlükârda, eğer savaşa girmemiz gerekecekse bunun Almanya'nın yanında olmasındansa Almanya'ya karşı olmasını tercih ederim. Görüşüm budur. Mussolini'nin görüşüyse tam tersi istikamette. Almanya'ya karşı asla savaşmaz ve hazır olduğumuzda, benim gördüğüm kadarıyla ciddi ve dürüst bir zeminde anlaşabileceğimiz tek ülkeler olan demokrasilere karşı Almanya'nın yanında savaşmak ister.

Şimdilik savaştan söz etmemeliyiz. Ülkemiz buna büsbütün hazırlıksız. Şu an eylülde olduğumuzdan daha fena bir hâldeyiz. General Favagrossa, eğer hâlihazırda talep etmiş olduğumuz ve bütün fabrikalarımızın çift vardiya çalışmasına neden olacak bütün materyali almış olsaydık bile yeterli hazırlığın ancak 1942 Ekim'inde tamamlanabilecek olduğunu söyledi.

Böylelikle bana şahsi hayatımda çok acımasız, siyasi hayatımda ise çok bonkör davranan bir senenin sonuna gelmiş oluyorum. Fikrimce gelecek yıl birçok sürprizlere gebe. Belki de insanlığın arzu etmediği ve anlayamadığı bu trajik kargaşanın hızlı bir şekilde neticelenmesine tanıklık ederiz. Bu saçma ve izah edilemeyen savaşı kimsenin anlamlandıramadığı gerçeğinin ışığında, belki de onun bitmesi için bir çözüm bulabiliriz.

1940

1 Ocak 1940

Mussolini, barıştan çok söz ettikleri için demokrasilere sitem ediyor. Bu kamuoyunun canını sıkarak savaşın aleyhinde akımlar yaratıyor. Duce'de güçlü bir Alman yanlısı hissiyat uyanmakta. Bu sebepten ötürü bugün Hitler'e bir telgraf gönderdi, günün birinde bundan dolayı ayıplanacağımız bir telgraf.

2 Ocak 1940

Fin ordusuna gönüllü olarak katılmak isteyen ve Finlerin ihtiyacı olan avcı uçağı pilotlarımıza ve topçu subaylarımıza izin vermesi için Duce'yi ikna ettim. Yarın Finlandiya temsilcisiyle bir anlaşmaya varacağım.

Graziani, benimle yaptığı bir toplantıda kendisinin savaşa müdahil olma taraftarı ve Alman yanlısı olduğunu açık ederek, Gamelin'le olan irtibatları sebebiyle Badoglio'yu şikâyet etti. Badoglio'yla birçok kez anlaşmazlığa düştüysem de bu kez onunla aynı fikirdeyim. Öte yandan Graziani ise Almanya'nın yanında savaşa girmemizi istiyor ve Duce'yi bu süreci hızlandırması için ikna etmeye çalışıyor. Onun etkisini tesirsiz bırakmak zorundayız. Belçika'nın Roma Büyükelçisi'ni Almanya'nın tarafsız ülkelere saldırabileceğine dair bilgilendirdim. İki ay evvel kendisine böyle bir şeye ihtimal vermediğimi söylemiştim. Bugün ise ona yeni kaynaklarımın beni fikrimi değiştirmeye sevk ettiğini söyledim. Etkilendi.

Ribbentrop alışıldık yeni yıl tebrik telgrafını göndermediği için Duce üzüntüsünü belirtti. Vermiş olduğu söylev besbelli Ribbentrop'u rahatsız etmiş. Öfkesine karşı kayıtsızım. Bilakis bu bana şeref veriyor.

3 Ocak 1940

Duce, Hitler'e göndermek üzere bir mektup hazırladı. Okuduğum kadarıyla içeriği bana fazla tavizkâr görünmedi, fakat etraflı analizini yarın yapacağım.

Von Mackensen, Pfitzner'in konuşması hakkında Alman hükümetinin yürüttüğü soruşturmayı da içeren oldukça kapsamlı bir dosya getirdi. Dosyadaki belgeler elbette böyle bir konuşmanın varlığını reddediyor. Almanlar bu bilginin kaynağını kendilerine bildirmemizi istiyorlar. Bu mümkün değil. Biz jurnalci değiliz. Attolico bize yazarak Almanların yürüttüğü soruşturmanın, bizim görüşümüzü en azından kısmen teyit eden sonuçlar verdiği izlenimine kapıldığını belirtti.

Kayda değer sayıda diplomatın atamasını yaptım. Badoglio'nun oğlunu bizzat atadım. Usta bir diplomat sayılmaz, fakat babası ona tapıyor ve her ne pahasına olursa olsun Badoglio'nun gönlünü hoş tutmak niyetindeyim.

4 Ocak 1940

Yeni bir şey yok.

5 Ocak 1940

Von Mackensen, Pfitzner hadisesinden sorumlu olan kişinin adını öğrenmek için yeniden beni görmeye geldi. Ona bu kişinin hâlihazırda İtalya'ya dönmüş ve bizim tarafımızdan cezalandırılacak biri olduğunu ima ettim. Bu açıklamayı kabul etmiş gibi göründü. Aslına bakılırsa belge Muti'ye, Muti'nin sorumluluğunu üstlendiği Çek bir avukat tarafından verilmişti. Belgenin tercümesini ise Matteucci isimli bir konsolosluk çalışanı yapmıştı.

Duce, birkaç değişikliğin ardından bir süredir üstünde kafa patlattığı mektubun Hitler'e gönderilmesini emretti. Bu gayet makul öğütlerle dolu bir vesika olsa da vaziyette bir değişikliğe vesile olmayacak. Hitler Mussolini'nin öğütlerini ancak kendi görüşleriyle uyuştuğu vakit dinler.

Akıllı ve ihtiyatlı Kont Czaky'yi görmek için Venedik'e gitmek üzere bu akşam yola çıkıyorum.

Mussolini ülkenin hâleti ruhiyesini, "İtalya Almanya'yı sevmiyor, Fransa'ya karşı kayıtsız, İngiltere ve Rusya'dan ise nefret ediyor," şeklinde yorumladı. Bu teşhise ancak pek çok şerh düşerek rıza gösterebilirim.

6-7 Ocak 1940

Czaky'yle Venedik'teydik. Kendisiyle yaptığımız görüşmenin sonuçlarına ilişkin detaylı bir rapor hazırlattım ve genel olarak görüşmeyi tatmin edici buldum. Czaky, Macaristan'ın Balkanlar'da inisiyatif almayacağına ve ateşi körüklemeyeceğine dair beni temin etti. Aslına bakılırsa Macarların tavrını hâlihazırda biliyordum. Bu tavır yumruklaşmamak için bağıran, el-kol hareketleri yapan ve tehdit eden insanların tavrını anımsatıyor. Macarlar (Çekoslovak krizinde bunu kanıtladıkları gibi) lafa gelince radikal, fakat eyleme gelince ılımlılar. Hem de kimi zaman fazlasıyla...

8 Ocak 1940

Mussolini'nin hırslarının gittikçe yoğunlaştığı Hırvatistan'a, Czaky'nin gösterdiği alakadan rahatsız olan Duce'ye rapor verdim.

François-Poncet'le görüştük. Yeni bir şey söylemedi. Bir nebze tedbirle kendisine Venedik'teki toplantının sonuçlarına dair bilgi verdim. Mussolini'nin gelgitlerinden yakındı. "Çok kötü," dedi, "zira Fransa'da Duce'nin iki ülke arasındaki bir antlaşmanın önündeki tek engel olduğuna inanmaya başlıyorlar."

Hesse Prensi'ni kabul ettim. Bilmem kaçıncı kez Papa ve Reich arasındaki bir *modus vivendi*'nin an meselesi olduğunu söyledi. Von Ribbentrop'un Roma'yı ziyaret edebileceği ihtimalinden bahsetti. Onu caydırmak için elimden geleni yapıyorum.

9 Ocak 1940

Hollanda Eski Başbakanı Colijn, Avrupa'daki durumla ilgili görüşümüzü öğrenmek ve mümkünse daha doğrudan ilişkiler kurmak için Roma'ya geldi. Ülkesinin olası bir Alman istilasını engellemek için neler yaptığını anlattı. Hollandalıların çaresizlikten aldıkları enerjiyle savaşacaklarına emin. Prusyalıların cepheyi yarmaları kolay olmayacakmış. Colijn'e şu anda bekleyip görmekten ve azami şekilde silahlanmaktan daha iyi bir seçenek olmadığını söyledim. Eski başbakan bir Alman zaferini mümkün görmediğini belirtti. Ona kendisiyle aynı fikirde olduğumu ima ettim.

Venedik'teki toplantının neticelerine ilişkin Percy Loraine'e bilgi verdim. Bunlardan memnun oldu. Romanya için yaptıklarımızın, bizi Alman karşıtı kampa gittikçe yaklaştırmaları açısından büyük faydaları var.

10 Aralık 1940

Siyaseten artık iyi bir pozisyon almış olan Badoglio, savunmalarımızı gelecek sene içerisinde hazır etmekten ümidini kestiğini söyledi. Hammadde yetersizliğinden muzdaribiz. Savunmaya yönelik hazırlıklarımızı ancak 1941 yılı sonunda tamamlayabileceğimizi ve taarruza geçebilecek bir duruma 1942 senesinde bile erişemeyeceğimizi söyledi. Badoglio'yla mutabakat hâlinde General Graziani'nin heveslerini frenleyeceğiz. Graziani beyninden daha fazla hevesi olan bir zat olsa da, Duce'yi savaşa katılma yönündeki tehlikeli fikir lehinde etkiliyor.

Duce'nin mektubu dün Hitler'e ulaştı. Görünüşe göre Hitler mektuba yazılı bir yanıt verecek. Attolico güvenilir bir yazmanıyla bana Duce'nin tavsiyelerinin Almanya'da hoş karşılaşacağına inanmadığını ve Almanya'da yakında savaşa gireceğimiz görüşünün kuvvetlendiğini belirten bir mesaj gönderdi. Mussolini'nin Mackensen ve Himmler'le yaptığı konuşmaların sonuçlarını işte şimdi görüyoruz. Mussolini ne kadar az Alman görürse hakkımızda o kadar iyi.

Büyükeçi Rosso Moskova'dan döndü. Diplomatların bugünlerde tecride zorlanmaları sebebiyle yanında fazla haber getirmedi. Rusya ve Almanya arasındaki uzlaşının sağlam olduğuna fakat Rusların savaşta Almanlara kayda değer bir yardım yapmaya meyilli olmadıklarına inanıyor. Elinde kesin bir bilgi olmadığından bunun şahsi kanaati olduğunu da vurguladı.

11 Ocak 1940

Attolico, Ribbentrop'la yaptığı uzun toplantı hakkında bilgi verdi. Sadece Duce'nin mektubu ele alınmış: Almanlar, Müttefiklerin hâlihazırda öne sürdükleri gibi Mussolini'nin de Polonya devletinin yeniden inşasını barış için önkoşul olarak görüp görmediğini merak ediyorlar. Böyle bir durum söz konusu değil. Fransız ve İngilizlerin savaş istemedikleri Duce'nin şahsi kanaatidir ve kendisi yanılmaktadır. Göring'e yakın çevrelerde bir Alman taarruzunun kısa zamanda başlayacağı yeniden konuşuluyor ve zafer bekleniyor. Duce'nin mektubu Almanların nezdinde genel olarak iyi karşılanmış değil.

Mussolini bugün bana, "1941'in ikinci yarısında Almanya'nın yanında savaşa girmekten," söz etti. Silahlı kuvvetlerimizdeki hazırlıksızlığın bu zamandan önce harekete geçmemizi imkânsız kıldığına o da ikna

oluyor. Von Ribbentrop'un, Attolico'yla konuşurken Fransa ve İngiltere'nin savaşa girmeyeceğini iddia etmiş olduğunu Von Mackensen karşısında yalanladığını duydum. Von Mackensen, kendisine Salzburg'daki bahsi hatırlatmamın ardından kafasını eğip, "Ribbentrop bakanım olduğu için bir şey diyemem, fakat hafızası bu kadar zayıf bir adam olmak durumunda olduğumdan ötürü üzgünüm," dedi.

12 Ocak 1940

Yeni bir şey yok.

13 Ocak 1940

Duce benimle Muti hakkında konuştu. Faşist Parti yönetiminin çok yumuşadığını ve bunun "kendisinin bayıldığı" Starace'nin katı formalizmiyle şiddetli bir tezat teşkil ettiğini söyledi. Bunu kabul etmek durumundayım. Çevresi kötü ve küstah kişilerden müteşekkil olan Muti'nin makamında fazla uzun soluklu olacağını düşünmüyorum.

Halifax'ın şahsıma gönderdiği ve bugün elime ulaşan oldukça nazik bir mektuba rağmen abluka problemini çözmek üzere İngilizlerle yaptığımız müzakereler karaya oturdu.

Villani'yle yeniden Macaristan'daki veraset sorununu tartıştık. Ya tek bir isimde mutabık kalınacak ya da Aosta Dükü taç giyecek. Daha hızlı yol aldığımız sürece hangisinin gerçekleşeceği mühim değil, zira Hırvatistan sorunu hızla doruk noktasına ulaşıyor.

14 Ocak 1949

Almanlar, İtalya'nın Fransa'ya uçak motorları satmasını şiddetle protesto etti. Mussolini, Müttefik devletlere savaş malzemeleri ihraç edilmesini yasaklamak istiyor. Fakat bu yasağı getirirsek yakında dövizsiz ve dolayısıyla askeri hazırlıklarımızı sürdürmek için zaruri olarak hammaddelerden yoksun kalacağımız noktasında Riccardi'nin de mevcut olduğu uzun bir tartışmanın ardından ikna oldu. İtalyan liresinin düşük değerinden dolayı bu hammaddeleri ancak döviz aracılığıyla alabiliyoruz. Dolayısıyla Almanlara karşı bu hususta açık olabilirim. Onlara durumumuzu beyan eden bir memorandum kaleme aldım. Kendimi kandırmıyorum. Almanlar öfkeden çılgına dönecekler, fakat bu bize şu an lehimizde seyreden uluslararası ticarette daha kapsamlı bir hareket serbestliğini mümkün kılacak.

Percy Loraine'e abluka hususunda İngilizlerin tekliflerine razı olmamızın mümkün olamayacağını söyledim. İtalyanlar en temel ihtiyaçlarının karneye bağlanmasına izin vermeyecekler. İngilizlerin ısrarı abluka meselesine siyasi bir boyut kazandıracak. Bu da oldukça tehlikeli. Her gün daha anlayışlı bir hâl alan Sir Percy Loraine meseleyi kavradı.

15 Ocak 1940

Duce'nin onayladığı memorandumu akşamleyin von Mackensen'e ilettim. Alman Büyükelçi bunu birkaç kelime ve büyük bir hayal kırıklığıyla karşıladı. Bu tepkisini değiştirmek adına hiçbir şey yapmadım.

Askeri kuvvetlerimizin gerçek durumunu artık öğrenmiş olan Mussolini çok üzgün. Savaşa hazır tümen sayımız on, ocak sonunda ise bu sayı on bir olacak. Geri kalan tümenlerin ihtiyaç duyduğu teçhizatın aşağı yukarı tamamı eksik. Bazı tümenlerdeki eksiklerin oranı yüzde 92'ye kadar yükseliyor. Bu şartlar altında savaştan söz etmek ahmaklık. Mussolini, ümidinin ülser hastalığının nüksetmesine sebebiyet verecek kadar kırıldığını söyledi.

İtalya Dışişleri Bakanlığı'nda Finlandiya için özel bir büro kurdum. Büro, bu Baltık ulusunun lehindeki bütün siyasi, askeri ve iktisadi çabalarımızı koordine edecek. Büronun başına Yüzbaşı Bechi'yi getirdim.

Sir Percy'yle bir araya geldik. Malların ablukadan geçmesi hususundaki zorlukları çözmeye çabalıyoruz. Bana ambargonun çok geçmeden deniz yoluyla İtalya'ya nakledilen Alman kömürüne de sıçrayacağını söyledi. Duce, İngilizlerin bu kararına fazla ehemmiyet veriyormuş gibi görünmese de bunun ülkemiz ekonomisinin tamamı üzerinde doğurabileceği sonuçlardan oldukça endişeliyim.

16 Ocak 1949

Carabinieri, Arnavutluk'la ilgili Duce'ye endişe verici bir rapor verdi. Duce bu raporu oldukça ciddiye alıyor. Carabinieri güvenilir bir bilgi kaynağı olsa da çok konuşuyor ve kimi zaman sadece astsubayların izlenimlerini aktarmakla yetiniyorlar. Jacomoni Carabiniéri'nin verdiği bütün raporları hararetle yalanlıyor ve Benini'yle birlikte bir karşı rapor hazırlıyor. Arnavutluk'ta metodik çalışıyor ve kurusıkı atmıyoruz ki, birkaç kişi bunu bir hata olarak görüyor. Fakat bu hususta herhangi bir değişiklik yapmaya niyetim yok.

Muti'yle birlikte Faşist Parti Bölge Sekreterleri Toplantısı'nın gündemini hazırladık. Parti mekanizmasının her zamanki kadar iyi çalıştığı izlenimini vermeliyiz. Duce, toplantıda verilecek beyanlara Müttefikler aleyhine bazı cümleler eklenmesini istiyor, fakat bize karşı Fransız-İngiliz tutumunu sertleştireceğinden ve pratik bir faydası olmayacağından ötürü bu hata olur.

Piedmont Prensesi, bana onun için yaptıklarım sebebiyle kardeşi[73] adına teşekkür eden bir mektup gönderdi. Kendisini zamanında uyardığımı düşünüyorum. Ve Berlin Büyükelçimiz Attolico bugün Belçika'ya yapılacak bir Alman taarruzunun sadece olası değil fakat aynı zamanda an meselesi olabileceğini söyledi. Attolico haber toplarken oldukça özenli davranıyor.

17 Ocak 1940

İkircikli hisler yaşayan Mussolini, bugün nedense Almanlara karşı düşmanca bir tutum sergiledi. "Eğer onulmaz hatalar yapmak istemiyorlarsa izimden gelmeleri gerekir. Siyasette Hitler'den daha akıllı olduğum su götürmez," dedi. Alman Şansölyesi'nin bu fikri paylaştığına dair emsaller sunmadığını söylemek zorundayım.

Belgrad'dan dönüşünde İtalya'yla dostluk teminatlarını yineleyen Christic, Sırplar ile Hırvatlar arasında bu kez köklü ve faal bir anlaşmaya varıldığını ısrarla vurguladı. Lakin bize başka bir kaynaktan gelen bilgiler bunun tam aksini göstermekte.

Roma'dan geçmekte olan Belçikalı temsilci De Man'ı ve bana ülkesinin Alman mezaliminin boyunduruğu altında her gün nasıl can verdiğini söyleyen Polonya Büyükelçisi'ni kabul ettim.

Jacomoni'nin de eşliğinde Duce'yle Arnavutluk'taki durumu tartıştık. Bırakalım Carabiniéri istediğini yazsın ve düşünsün. Lakin kesin olan tek bir şey var, o da Arnavutluk'un bize en ufak rahatsızlık vermemiş olduğu.

18 Ocak 1940

Jacomoni'yle birlikte Duce'yi görmeye gittik. Arnavutlar tarafından "Doldurulmuş Aslan" sıfatıyla anılan General Agostinucci'nin

73 Belçika Kralı. (ç.n.)

sebebiyet verdiği endişenin büyük ölçüde yersiz olduğunu Duce'nin de anladığını düşünüyorum. Toplantımız hiç olmazsa Tiran'da gerçekleştirilecek kamu hizmetleri adına birtakım planlarda mutabakata varmamız açısından faydalı oldu.

Kömür meselesiyle ilgili Ricci'yle fikir teatisinde bulundum. Duce ona, "*Memnuniyet* kısmına vurgu yaparak söylemek isterim ki, size İngiliz kömürünün İtalya'ya gelemeyeceğini bildirmekten memnuniyet duyuyorum," dedi. Sadece kendi kaynaklarına güvenmelerini öğrenmeleri açısından bunun İtalyanlara iyi bir ders olacağını düşünüyor. İngiltere'den ithal ettiğimiz kömürün yerine kendi linyit kömürümüzü koyabileceğimize güveniyor. Fakat linyit kömürümüz ihtiyaçlarımızı karşılamaya yeterli olacak mı? Ve linyit kömürünü çıkarmak için gereken makinelere sahip miyiz? Ricci bu husustaki şüphelerini saklamıyor.

Percy Loraine'le bir görüşme yaptık. Benimle abluka ve ticari sorunlar hakkında konuştu. Ardından düşünceli bir hâl aldı. Bir şey söylemek istiyor fakat söyleyip söylememeye karar veremiyor gibi görünüyordu. Onu konuşması için teşvik ettim. Hasmane bulduğu Duce'nin tutumu hakkındaki endişesini bana açtı. "Duce bugünkü İngiltere'nin bir sene önceki İngiltere olmadığını bilmelidir. İngiltere artık güçlüdür ve her şeye hazırdır," dedi. Buna karşı çıkmak benim için zor olurdu, zira ben de kendisiyle hemfikirim ve bunu o da biliyor.

19 Ocak 1940

Bugün, François-Poncet, Duce'nin takınmakta olduğu tavır hakkındaki endişesini saklayamadı. Parti sekreteri tarafından dile getirilen (ve kaynağından şüphemiz olmayan[74]) beyanlar Fransa ile İngiltere'nin aleyhindeydi ve kulağa tehdit gibi geliyorlardı. Yine de Müttefiklerin savaşı kazanacaklarına kendimizi ikna etmeli ve muharip olmasak da müzakere masasında kendimizi Almanya'nın suç ortağı olarak bulmamalıyız. François-Poncet'yi kendisinin yanıldığına ikna etmeye çalıştıysam da gerçekler sözlerden daha geçerli ve benim sözlerim de buna istisna değil. Beni görmeye gelen ve her konuda benimle aynı fikirde olan Balbo da Muti'nin iç ve dış politika hakkındaki sözüm ona beyanlarına oldukça karşıydı.

74 Mussolini kastediliyor. (ç.n.)

20 Ocak 1940

Bakanlar kurulu toplantısı sırasında, sadece kâğıt üzerinde mevcut olan, fakat aslında sahip olmadığımız milyarlardan ve herhangi birinin soluğunu kesecek geçici bütçelerden söz edildi - tabii istifini bozmayan Duce dışındaki herhangi birinin... Mussolini devletlerin hiçbir zaman mali güçlükler yüzünden çökmediklerini, çöküşlere ya siyasi istikrarsızlığın ya da askeri bozgunların sebep olduğunu söyledi. Revel, Fransız İhtilali'nin bu yüzden başarısız olduğuna dair zayıfça bir itiraz belirttiyse de Duce herhangi bir tartışmaya mahâl vermeden onu susturdu ve devasa bir enflasyonun avantajları hakkında bir şey ilave etti. Şükür ki sadece akademik bazda konuşuyordu.

21 Ocak 1940

Geçen yıl Bialowieza'da kendisiyle yaban domuzu avladığım ve birkaç hafta önce bir Rus hapishanesinden serbest bırakılmasına aracı olduğum Kontes Potocka beni görmeye geldi. Rusya'daki tutsaklığı esnasındaki yaşantısından, dönüş yolculuğundan ve Gestapo'yla karşılaşmasından vakur bir şekilde bahsetti. Ne beni endişelendirmek ne de benden merhamet görmek istedi. Bunlar için fazla aristokrat bir kadın. Rusları hor görüyor. Almanlardan nefret ediyor. Politikaları kabul ve destek gören Beck'in Polonya'da sevilmiyor olmadığını, fakat Mareşal Smigly-Rydz'in ülkeye asla dönemeyeceğini söyledi.

Bombelles Markisi, Kral Naibi Paul'ün Zagreb'e gerçekleştirdiği ziyareti "kimsenin şapkasını çıkarmadığı bir cenaze" olarak tanımladı. Zaten kötü olan durumun fecaat bir hâl aldığını, Sırpların gittikçe daha çok nefret gördüklerini ve daha az etkili olduklarını söyledi. Yakında isyan için gereken tüm şartlar olgunlaşacakmış. Pavelić'le bir araya gelmemi teklif etti, bu teklifi ne kabul ettim ne de reddettim. Nihai eylem planımız şöyle olmalı: İsyan, Zagreb'in işgali, Pavelić'in gelişi, İtalya'dan müdahâle talep edilmesi, Hırvatistan Krallığı'nın kurulması ve Hırvatistan tacının İtalya Kralı'na sunulması. Bu eylem planında hemfikir olan Bombelles tam bir halk isyanı söz konusu olacağı, Sırpların her yerde vurulacak ve Hırvatlar tarafından acımasızca kovulacak olmaları sebebiyle bizim askeri faaliyetlerimizin asgari boyutta kalacağını söyledi.

22 Ocak 1940

Mussolini, Pavelić'le konuşmam gerektiğini kabul etti. Bu görüşme yarın evimde gerçekleşecek. Hırvat sorunu prensipte bir çözüme doğru ilerliyor gibi görünmekte. Lakin bunun için Londra ve Paris'te zemin hazırlamak gerekiyor. Bu temel bir koşul. Aksi takdirde hiçbir şey yapmasak daha iyi. Zira çok geçmeden bedelini ağır bir şekilde öderiz. Lakin Mussolini bütün bunlara kulaklarını tıkıyor. Dün kendisinden, Loraine ve Poncet'ye istikbale dair vermeyi arzu etmiş olduğum teminatlar istedim, o ise, "Kesin olan tek bir şey var, o da asla onlara katılmayacağımız," dedi. Mussolini'nin isteyeceğinin aksine bunu iki büyükelçiye söylememek için büyük dikkat gösterdim.

Romanya'dan gelen temsilciden, devletin bekasına karşı komploya karıştıkları sebebiyle suçlanan bazı Macarların serbest bırakılmasını istedim. Mahkemeye çıkmaları iki ülke arasındaki gerilimi artıracağından ötürü bu faydalı bir jest olacak.

23 Ocak 1940

Bakanlar kurulu. Askeri bütçe konuşuldu. Duce bu vesileyle ülke içerisindeki durumdan söz etti. Gerdiği bütün oklar, "artık savaşı kazanamayacaklardır" dediği Fransa ve İngiltere'ye dönüktü. Sonsuza kadar tarafsız kalamayacağımızı yineledi. Savaşın sonuna kadar tarafsız kalmak bize Avrupalı güçler arasında ikinci sınıf bir rol oynatırmış. Askeri olanaklarımızın bize ya 1940'ın ikinci ya da 1941'in ilk yarısında hareket imkânı tanıyacağını tahmin ediyor. Her iması Müttefiklere karşıydı. Fransa'ya terör bombardımanları yapılmasından ve Akdeniz'in kontrolünün ele geçirilmesinden söz etti. Özellikle de Ricci ve Revel'in canı gönülden kabul ettiği beyanı bakanlarda büyük bir etki bıraktı. Daha sonra antrede konuştuğumuz Riccardi ise elimizdeki hammaddeler on tümeni bile donatmaya zar zor yeterken yetmiş tümeni donatmaktan söz etmenin absürt olduğunu söyledi.

Pavelić'i kabul ettim. Anfuso toplantının zabıtlarını tuttu. Pavelić ne istediğini bilen ve bu yolda sorumluluktan korkmayan kararlı ve sakin bir adam. Hazırlık ve eylem aşamalarının prensip noktalarını kararlaştırdık.

Finlandiya için, "bir şeylerden fazlasını" yaptığım noktasında Sir Percy Loraine'i temin ettim. Memnun oldu.

24 Ocak 1940

Yeni bir şey yok.

25 Ocak 1940

Yeni bir şey yok.

26 Ocak 1940

Yeni bir şey yok.

27 Ocak 1940

Fin temsilci büyük bir çaresizlikle daha fazla silah, özellikle de ağır toplar istedi. Eğer Finlandiya'daki savaş şu an gitmekte olduğu şekilde devam ederse, iş Rus kaynaklarının ezici üstünlüğünün Finlerin moral ve direnişini kırmasıyla sonuçlanır. Belki de Fin temsilci duruma dair fazla karamsar bir portre çizmiştir, fakat sonsuz bir direnişin boş bir hayal olduğu kesin.

Fransa Başkomutanı General Gamelin, Almanların taarruz etme iyiliğini kendisine yapmaları karşılığında bir milyar vermeye hazır olduğunu General Visconti Prasca'ya söylemiş. Bunu bana Visconti Prasca söyledi. Visconti Prasca, Fransız ordusunun dünyanın en iyisi olduğunu düşünüyor. Almanların savaşı kaybettiğine daha bugünden ikna olmuş durumda.

28 Ocak 1940

Duce, Terminillo'dan döndü. Pek gergin sayılmazdı, fakat normalde olduğundan daha aksiydi. Sinirini her zamanki gibi Fransa ve İngiltere'den çıkardı ve uyguladıkları politikalar sayesinde "zaferi yitirdiklerini" söyledi. Ardındansa üç yıl daha beklense, "demokrasiler arasındaki anlaşmazlıklar sayesinde sebebiyle kazanılacak" olan savaşı erkene aldığı için Almanya'ya patladı.

Muti'den dolayı iç politikadan bile hoşnutsuz. Muti'nin güçlü yankıları olan birtakım disiplin önlemlerine başvurup anti-Faşist çevrelerin dahi takdirini görmesi Mussolini'yi huzursuz etti. "Üyelerini hiçbir zaman kamuoyu önünde cezalandırmayan Kilise gibi davranmak zorundayız," dedi. "Bir keresinde Jesi Piskoposu'nu ahlaksızlıktan ötürü Tacchi Venturi'ye şikâyet etmiştim. Elimizdeki kuvvetli kanıtlara rağmen Kilise

bana o an bu hususta hiçbir teminat vermemiş olsa da yıllar sonra suçlu adamın Frascati'de karanlık bir şekilde öldüğünü öğrenmiştim."

Poncet'yi gördüm. İtalya'nın tutumundan rahatsızdı. Savaş çığırtkanlığına ve Alman yanlısı eylemlere dair birçok belirti gördüğünü düşünüyor. Demokrasi nefretinin Mussolini'nin gözlerini kör ettiğine ve Duce'nin günün birinde kaçınılmaz bir krize neden olacağına ikna olmuş.

29 Ocak 1940

Uzun bir zaman sonra Kral'ı yeniden gördüm. Her zamanki gibi bana oldukça nazik davrandı ve yaptığım işleri övdü. Kendisi Alman aleyhtarı, düşünceleri ve yaradılışı bu yönde, fakat Almanların savaşı kaybedeceklerinden artık emin değil. İngiliz İmparatorluğu'nun iç direncinden şüpheli. İtalya'nın durumundan rahatsız. "Mevcut politikamızla '*a Dio spiacente ed a' nemici suoi*'[75] hâline gelme tehlikesi altındayız," dedi. Mussolini'nin Hırvatistan'la ilgili planları hakkında yeterli derecede bilgilendirilmiş, fakat Fransa ve İngiltere'yle vakitli bir anlaşma çerçevesinde icra edilmediği sürece böyle bir girişime güveni olmadığını saklamadı.

Duce ülke içerisindeki durumdan rahatsız. İnsanlar söyleniyor. Gıda kısıtlamalarından kaygı duyuluyor. Savaş bir kez daha ülkenin üstüne gölgesini düşürdü. Mussolini sabun istifleyen Torino Kontu'na öfkelenmiş. Kont'un sabunları, "Sağlık durumu göz önüne alındığında onlarla ne yapabileceği anlaşılamayan otuz beş bin fahişesini yıkamak için," istiflediğini söyledi. Bir ayaklanma ihtimalinden söylendi: "Bir halk içgüdüleri sabit ve fikirlerden yoksunsa ancak güç kullanmak onları kurtarabilir. Darbe vurduklarımız, bugün onlara vurduğumuz darbe kendilerini cehenneme sürükleyen korkulardan kurtardığı için bize minnettar olacaklar. Hiç kurt hâline gelen bir koyun gördün mü? İtalyan ırkı bir koyundur. On sekiz yıl onları değiştirmeye yetmedi. Bu belki yüz seksen yıl, belki de yüz seksen yüz yıl alacak."

30 Ocak 1940

Son zamanlarda Görice'deki[76] üniversitelerde huzursuzluk çıkaran öğrenci ve profesörlerin kimler olduğunun tespit edildiğini belirten Piero

---

75 İt. "Tanrı'nın da, düşmanlarının da sevmedikleri". Dante'nin *Cehennem*'inin üçüncü kantosundan bir alıntı. (ç.n.)

76 Arnavutluk'ta bir şehir. (ç.n.)

Parini, bunların sert bir şekilde cezalandırılmalarının elzem olduğuna inanıyor. Duce de aynı fikirde. Bunların tutuklanmaları ve Tiren Denizi'ndeki bir adaya nakledilmelerini emreden bir telgraf çektim. Arnavut entelektüeller doğal olarak ülkedeki yeni duruma en çok muhâlefet eden kesim. Mümkün olan her fırsatta onları zapt etmek yahut ikna edilmeye isteksiz olanlarla şiddetli bir şekilde başa çıkmak şart. Bu en fazla iki veya üç yüz kişinin karıştığı, çok ciddi olmayan bir sorun. Arnavut halkı sorun yaratmıyor. Çalışıyor, kazanıyor ve şimdiye kadar bilmedikleri konforlu bir yaşamın tadını çıkarıyorlar. Kahir ekseriyeti hâlinden memnun.

31 Ocak 1940

İngiltere Büyükelçisi bana hükümetinin Finlandiya'ya malzeme nakliyatını artırma fakat bu ülkeye askeri birimler göndermeme kararı aldığını bildirdi. Kendisine bizim de Finlandiya'ya malzeme ve çekirdek bir askeri uzman ekibi gönderdiğimizi söyleyince memnun oldu. Görüşmenin sonunda Duce'nin şahsi tutumu sebebiyle ortaya çıkan endişelere işaret etti. İngiltere Duce'nin düşmanca tavrının köklü ve samimi bir uzlaşmaya mani olacağını düşünüyor. Bunu yalanlamaya çabaladım, fakat ne o beni dinledi, ne ben Percy Loraine gibi zeki ve dürüst bir adama bu çerçevede yaklaşabildim ne de genellikle geleneksel diplomatik beyaz yalan olarak tabir edilen şeyin fazla ötesine geçebildim.

Hitler iktidara geldiği tarihi kutlamaktan başka bir maksadı olmadığını düşündüğüm bir konuşma yaptı.

1 Şubat 1940

Faşist milislerin kuruluş yıl dönümü. Mussolini benim işitmediğim, fakat şahsıma iletildiği kadarıyla endişe verecek kadar radikal bir konuşma yapmış. Kısa ve tavizsiz konuşmasını, İtalyanların "gelip çatacağı muhakkak olan savaşta" mücadele etmeye sabırsızlandıklarını belirterek noktalamış. Maalesef yapılabilecek hiçbir şey yok. Savaşı kafasına koymuş. İyi olan tek şey Pavolini'ye bu konuşmasının basında yer almamasını emretmesi. Böylelikle en azından Fransa ve İngiltere'yle yeni bir kriz yaşamayacağız. Yarını düşünmeden yaşandığı vakit bu da bir şey.

Mussolini Romagna'ya gitmek için yola çıkıyor.

2 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

3 Şubat 1940

İngiltere Büyükelçisi ticari ilişkilerimize ilişkin bir memorandum verdi. Şartlar fena değil, fakat maddelerden biri, İngiltere'ye silah ve mühimmat satışı *sine qua non*[77] olarak nitelendirilmeli. Duce'nin bundan hoşlanmayacağından eminim, fakat Riccardi bunu bir öncelik meselesi ederek İngilizlerle bir anlaşmaya varmak zorunda olduğumuzu, aksi takdirde ekonomik durumun idare etmek için fazla güçleşeceğini söylüyor.

4 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

5 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

6 Şubat 1940

Almanya'dan henüz dönen General Carboni'yle toplantı yaptık. Almanya'nın durumu hakkında dürüst ve kötümser bir rapor verdi. Ülke gıda ve her şey bir yana, coşku eksikliğinden muzdaripmiş. Büyük bir kara taarruzu tertipleniyor olsa da bunun nisan ayından, karların çözülmesinden önce icra edilmesi mümkün olmayacak.

Hesse Prensi'ni gördüm. Hitler adına Duce'ye danışmak istiyor, fakat söyleyeceği özel bir şey yok. Bana Göring'in İtalya'ya ve şahsıma karşı her zamankinden daha çok bilendiğini söyledi. Bundan dolayı uykularım kaçacak değil. Meselenin hakiki sebebi, ödüllendirilmeyi beklediği Annunziata Madalyonu'nun Ribbentrop'a verilmiş olması. Bu yüzden beni suçluyor. Nişan kendisine de verildiğinde sakinleşecek.

Mussolini, Forli'den telefon etti. İngilizlere silah satışına karşı çıkmaya devam ediyor. İngilizlerin durumunun gün geçtikçe güçleştiğini düşünüyor. Acaba neden?

---

77 "Olmazsa olmaz" anlamına gelen Latince deyiş. (ç.n.)

7 Şubat 1940

Forli'den dönen Duce'yle uzun bir konuşma yaptık. İngiltere'ye silah satışını kabul etmiyor. Savaş icra edebilmemiz adına elimizin altında bulunan imkânları azaltmayı istemediğini ve Almanya'ya son dönemde verdiğimiz taahhütlere bağlı kalmak niyetinde olduğunu söyledi. "Hükümetler de bireyler gibi bir ahlak ve şeref çerçevesinde hareket etmek zorundadırlar." İngilizlerin kaçınılmaz ve sert olacağını öngördüğüm tepkilerinden endişe duymuyor. Ne de kömür sorunumuz zihnini meşgul ediyor. İtalyan halkının ülkenin yüz yıllık ruhsal tembelliğini sarsacak sınavlarla sınanacak olmasının iyi olduğunu tekrar ediyor. "Onları sabahtan akşama kadar disiplinli ve üniformalı tutmalıyız. Onları döveceğiz, döveceğiz ve döveceğiz." Sınıflar arasında ayrım yapmadan, pasif bir hayat sürmek isteyen herkesi kastediyor.

Duce'nin İngiltere'yle ilgili ticari kararını Riccardi'ye bildirdim. Riccardi oldukça kasvetli bir ruh hâlinde. İngilizlerle yapılacak antlaşmanın bir parçası olan 20.000.000 pounda güveniyordu. Şimdiyse çoğunu İngiliz piyasasından alacak olduğumuz hammaddelerden yoksun kalacağımızdan korkuyor. Von Mackensen sergilediğimiz dalkavukluk gereği bizden alışılageldik birtakım taleplerde bulunmaya geldi. Maalesef yeniden masaya konulacak olan büyük talebe, gelip çattığı vakit olumsuz yanıt verebilmek adına, bu ikincil dereceden isteklere her zaman olduğu gibi yine olumlu yanıt vermek eğilimindeyim.

8 Şubat 1940

İngiltere'nin savaş materyali alımına yönelik bütün taleplerini Duce'nin reddettiğini Percy Loraine'e bildirdim. Bunun güçlü bir tesiri oldu. Loraine bu gelişmenin müzakerelerin temelini dinamitlediğini belirterek, Almanya'dan İtalya'ya kömür ihracının yakında engelleneceğini söyledi. Ayrıca tekliflerini reddetmemizin siyasi önemine de vurgu yaptı. İngiliz-İtalyan ilişkileri keskin bir gerginlik sürecine doğru ilerliyor. Duce'nin altı ay içerisinde kararını yeniden gözden geçireceğini belirttiğimde bana o vakte kadar Avrupa'nın gelecek on nesli etkileyecek şekilde yeniden şekillenmiş olacağı yanıtını verdi.

Hesse Prensi'ni Duce'ye götürdüm. Hitler iki liderin sınırda buluşmalarını teklif ediyor. Mussolini derhâl bu teklife olumlu yaklaştığını beyan etti. Bu buluşmadan korkuyorum. Duce Almanlarla beraberken

heyecanlanıyor. Bugün, Hesse'yle birlikteyken büsbütün cengâver bir dil kullandı. Askeri hazırlıklarımız savaşa girdiğimiz vakit Almanlara ayak bağı değil de yardımcı olacağımız aşamaya gelir gelmez Almanya'nın yanında yerini almayı amaçladığını söyledi. Hesse'yle birlikteyken bile herkesin endişelendiği kömür krizine ilişkin kayıtsızlığını korudu. Ülkenin hâleti ruhiyesinin gittikçe istikrarsızlaştığına yönelik raporların doğruluğunu teyit eden Emniyet Genel Müdürü Bocchini, yakın gelecekte üzücü olay ve karışıklıklar çıkabileceğinden korkuyor.

9 Şubat 1940

Ticari meseleler sebebiyle birkaç gündür Roma'da olan Clodius, Duce'nin İngiltere'nin teklifini reddettiği haberini sevinçle karşıladı. Eğer İtalyan silahları Müttefiklere satılsaydı, bunun bilhassa Alman askeriyesinde şiddetli bir tepki doğuracak olduğunu beyan etti. Clodius Almanya adına icra ettiği müzakere sürecinden mutsuz. Birçok şey, belki de çok şey istiyor ve yetkililerimiz bu talepleri reddediyor. Ona teminatlar ve güzel sözler vermekle yetindim. Ne de olsa bunlar ucuz.

Duce İngilizlere "hayır" dediğinden oldukça gururlu. Devletlerin de, bireyler gibi, hiçbir taviz veremeyecekleri bir ahlaki duruşları olması gerektiğini tekrar etti; şeref müessesi göz ardı edilemez. Hâliyle buna pratik düzlemde ne kadar tavizsiz kalabileceğimizi görmemiz gerektiği yanıtını verdim. Hammadde kaynaklarını ellerinde bulunduran ötekiler şimdi nasıl tepki gösterecekler?

Duce, Hitler'le görüşmekten yana olduğu yönündeki beyanını teyit etti. Ayrıca Ribbentrop'un Roma'ya yapacağı bir ziyareti, özellikle de bu ziyaret Almanya Dışişleri Bakanı'nın Papa'yı görmesine vesile olacağından ötürü uygun buluyor.

10 Şubat 1940

Herhangi bir gelişme yok. Buccari'nin[78] yıldönümü için Livorno'ya gittim.

11 Şubat 1940

Babamın mezarı başındaki tören bende gurur ve hüzün duyguları uyandırdı. Eskiden çocukluğumun geçtiği şehre gitmek bana mutluluk

---

78 Ciano'nun babasının önderliğindeki İtalyan donanmasının Birinci Dünya Savaşı esnasında Avusturya donanmasına karşı icra ettiği ünlü Buccari akını. (ç.n.)

verirdi, şimdiyse eski yaraları açıyor. Babamın ölümü hayatımı değiştirdi veya daha ziyade hayata bakışımı. Onun mezarına benim gençliğim de gömülü.

Benini, Riccardi'nin Ulusal Güvenlik Kurulu önünde mevcut parasal durumumuz, stoklarımız ve silahlarımızın hakiki ahvali hakkında oldukça cesur bir konuşma yaptığını bildirdi. Konuşmada büsbütün kötümser sonuçlara varmış ve daha önce hiç duyulmamış bir üslupla konuşmuş. Badoglio konuşmanın üslubuna itiraz ettiyse de içeriğiyle bütünüyle hemfikir.

12 Şubat 1940

Duce, Riccardi'nin konuşmasından rahatsız olmuş. Kendisine göre Riccardi'nin söyledikleri Faşist Parti'yi eleştirenleri öylesine memnun etmiş ki, Duce odadan çıkar çıkmaz Balbo o vakte kadar amansız düşmanı olan Riccardi'nin elini sıkmaya gitmiş. Duce, Dış Ticaret ve Döviz Bürosunun zırlamalarına itibar etmediğini tekrar dile getirdi. Guarneri'nin altı yıldır iflasın eşiğinde olduğumuzu söylemesine rağmen durumu oldukça iyi idare ettiğimize inanıyor. Fakat buna son altı sene zarfında 12 milyar lirelik döviz ve 5 milyar lirelik altın sarf ettiğimizi ilave etmiyor. Bugünkü döviz rezervimiz 1400 milyon lireden ibaret ve bu para da bittiğinde geriye bir tek gözyaşlarımız kalacak. Riccardi üslupta hata ettiyse de alarmı çalarak cesur davrandı.

13 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

14 Şubat 1940

Sözleşmesi hâlihazırda yapılmış olan eğitim uçakları da dâhil olmak üzere, İngiltere'ye her türlü savaş materyalinin gönderilmesini Duce'nin veto ettiğini Sir Percy Loraine'e bildirdim. Sir Percy hayal kırıklığını saklamayarak, ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin gün geçtikçe daha güç bir döneme doğru ilerlediğini söyledi.

Ulusal Güvenlik Kurulunun bir toplantısı sırasında Riccardi'nin konuşmasına yanıt veren General Graziani, ülkeye çok ağır gelebilecek ekonomik fedakârlıklar talep etmediği için orduya teşekkür edilmesi gerektiğini iddia etti. Duce bütün sorumluluğu üstüne alarak silahlanma

programını müdafaa etti. İtalyan iktisatçıların 1935'ten beri ülkenin iflas edeceğini söylediklerini, fakat buna karşın ülkenin yoluna devam ettiğini belirtti. Buna karşılık Riccardi, cumartesi günü yaptığı konuşmadaki üslubundan dolayı özür dilemek suretiyle hatasını oldukça iyi bir şekilde telafi ederek aslında o gün söylediklerini bir kez daha dile getirdi.

Balbo, Palazzo Chigi'ye giderken bana eşlik etti. Kendisini güçlükle kontrol ediyor. Tutumumu bütünüyle onaylıyor. "Sen sadece ıslık çal, ben yardımına gelirim," dedi.

15 Şubat 1940

Bocchini'nin ülkenin iç durumuna ilişkin verdiği rapor oldukça kötümser. Yoksulluk ve her türden zorluk artıyor. Rejimin itibarı eskisi gibi değil. Peki, Bocchini bunları Mussolini'ye söylüyor mu? Söylediğine dair bana yemin ediyor.

16 Şubat 1940

Uzun zamandır görmediğim François-Poncet basınımızın saldırılarından, özellikle de *Popolo d'Italia*'da çıkan yazılardan yakındı. Fransız gazeteleri şimdilik tepki vermiyor olsalar da iki ülke arasındaki münasebetler yıpranıyor ve aylar içerisinde kurduğumuz uzlaşı atmosferi yine çalkalanıyor. Nazik sözcükler sarf ettim. Zaten basın kampanyası bizzat Duce tarafından yönetildiği ve benim etkim oldukça kısıtlı olduğu için bundan fazlasını yapamazdım.

Donegani'nin kömür sorunundan dolayı sinirleri bozuk. Eğer gelecek hafta içerisinde stoklarımız tükenirse sanayimiz imalat ve çalışma alanlarında vahim sonuçlar doğuracak âni bir kesintiyle karşı karşıya kalacak.

Rumen Gençlik Hareketi Lideri Sidorovici'yi kabul ettim. Tam bir ahmak. İlgi uyandırmayan akılsız bir yaratık.

17 Şubat 1940

Finlandiya'dan gelen haberler Finlerin durumunun gittikçe ciddileştiğini teyit ediyor. Ruslar muazzam insan kitleleri ve silahlarıyla baskılarını gittikçe artırıyorlar. Bu şartlar altındaki bir direniş fazla uzun süremez. Malum sebeplerden ötürü Finler için hâlihazırda yapmış

olduğumuzdan fazlasını yapamıyoruz. Ne de kontrolümüzün ötesinde olan böyle bir askeri sürece kendimizi bağlamamız uygun olur.

Sir Percy, Nazizm ile Komünizm arasında bir gizli antlaşma olduğunu kanıtlama maksadı taşıyan ve fazla önem arz etmeyen bazı vesikaları göstermek için beni görmeye geldi. Böyle bir kanıta ihtiyacım yok. Duce'ye, Fransa'ya karşı icra ettiğimiz basın kampanyasını durdurmamız gerektiğini söyledim. Bana bu doğrultuda söz verdi, fakat sözünü eyleme dökmesi ne kadar sürecek?

18 Şubat 1940

Dün gece Colonnas'ta, Percy Loraine bana İngiltere'nin Almanya'dan deniz yoluyla İtalya'ya gönderilen kömürü durdurmak için mart tarihini belirlediğini söyledi. Konuya karşı kayıtsızlığını sürdüren Duce'ye bununla ilgili bilgi verdim. Ulusal yakıtlar hakkında bolca konuşup linyit madenlerimizdeki üretimin artmasına güveniyor. Başkaları onu, o da kendisini kandırıyor. Öte yandan teknik uzmanlar (bununla gerçekten işin erbabı ve dürüst kişileri kastediyorum) kömür noksanlığının ulusal yaşantımızı büyük çapta felç edeceği görüşünde. Geçen birkaç ay Mussolini'ye kendi kendini pohpohlamanın tehlikelerini öğretmiş olmalıydı.

Sebastiani, *tassa sugli scambi*'deki[79] başarısızlığı sebebiyle Mussolini'nin Revel'i kovmayı düşündüğü hakkında bana bilgi verdi. Bu aptalca bir uygulamaydı, zira milyonlarca vergi mükellefine varlığını her defasında hatırlatan bir vergiden daha çok nefret uyandıran bir şey olamaz.

Casertano'yla Muti hakkında konuştum. Muti'nin iyi niyetli davrandığını kabul etmekle birlikte gücün başını döndürdüğünü, kişisel çıkarları için onu hatadan hataya sürükleyen bir grup arkadaşının ve ordu ile başka alanlardaki astlarının etkisi altında olduğunu söyledi. Muti'nin uzun süre Faşist Parti Genel Sekreteri olarak kalacağını düşünmüyorum.

19 Şubat 1940

Siyasette herhangi bir gelişme yok. İngiliz savaş esirlerini taşıyarak Norveç sularında seyreden Alman buharlı gemisi *Altmark*'a İngilizlerin yaptığı saldırı büyük ses getirdi. Bu hadiseden söz ettiğim Percy Loraine'i şaşırtarak İngiliz eyleminin meşru olduğunu ve Francis Drake

79 Bütün ürünleri kapsayan bir tüketim vergisi. (ç.n.)

dönemindeki İngiliz donanmasının cesur geleneklerini andırdığını beyan ettim.

Villani'ye sakin, oldukça sakin olmasını tavsiye ettim. Eğer kısa zaman içerisinde Macaristan'ın provoke ettiği bir savaş çıkacak olursa herhangi bir yardım edecek durumumuz olmaz. Bunun yanı sıra, Kont Czaky'nin sözlü, fakat oldukça tehlikeli saldırılarını onaylamıyor. Aynı gün, Golf Kulübü'ndeyken Kontes Betlem ülkesinin taşkın Dışişleri Bakanı'nın[80] kulağını çekmemi önerdi.

20 Şubat 1940

Göring, Teucci'yle İtalya'nın tutumu hakkında konuşurken hayal kırıklığına uğradığını ve oldukça öfkeli olduğunu ele veren yorumlar yapmış. Bunu aklımızda tutmalıyız. Alman liderler arasında en insancılı o olsa da, duygusal ve hiddetli biri olması sebebiyle tehlike arz edecek bir hâl alabilir. Bu esnada Clodius ve Mackensen ticari müzakerelerde karşılaştıkları zorlukları protesto etmeye geldiler. Bizden ne istiyorlar? Fransa ve İngiltere'ye karşı hasmane bir politika izlediğimiz sürece hammadde temin etmekte gittikçe zorlanacağımızı onlara açıkça söyledim. Balkan pazarlarından bizim de kendileri gibi vazgeçmemizi talep edemezler.

Percy Loraine, İtalya'ya gidecek Alman kömürüne kısıtlama getirileceğini, hükümetinin bugün Avam Kamarası'nda beyan edeceğine dair bana yazılı bilgi verdi. Kriz yaklaşıyor. Üretimimiz ve linyitimizin yeterli olacağına dair Stefani'nin[81] geçtiği ve bugün gazete yazılarını dolduran haberler durumu telafi etmeye kâfi gelmeyecek.

Ansaldo, Duce'yle yaptığı bir konuşmadan söz etti. Temelde yeni bir şey yok. Duce demokrasilere karşı katı düşmanlığına ve benim gittikçe daha az itibar ettiğim bir fikir olan Almanya'nın yanında savaşa girme fikrine yeniden vurgu yapmış.

21 Şubat 1940

Duce Almanları tatmin etme eğiliminde. Palazzo Venezia'da Riccardi ve Giannini'yle bir toplantı yapılacak. Kendimizin bile eksikliğini çektiğimiz kenevir, bakır gibi ürünler ve diğer hammaddeleri Almanlara

80 Kont Czaky kastediliyor. (ç.n.)

81 İtalyan haber ajansı. (ç.n.)

vermeyi reddetmemiz gerektiğinde ikisi de ısrarcı. Fakat Duce otuz beş bin ton bakırı Almanlara vermeye karar verdi. Bunu, İtalyanların bu miktarda bakırına zorla el koyarak telafi etmeye hazırlanıyor. Halktan müsadereyle yirmi ton bakır toplanacağını tahmin etse de bu tahmini çok iyimser olabilir. Bununla beraber, halk bu talebi hoş karşılamayacağı gibi, bakırın nefret duyulan Almanlara verileceği öğrenilirse işler daha da kötüleşecek. Duce'ye kiliselerdeki kutsal objelere el koymaması için ısrar ettim. "Kiliselerin bakır değil imana ihtiyaçları var ve bu zamanda imanı ara ki bulasın. Katolisizm modern insandan fazla saflık bekleyerek hata ediyor," dedi.

22 Şubat 1940

Almanlarla müzakere ettiğimiz ticari antlaşma Duce'nin müdahâle etmesinin ardından hızla neticelendi.

Piedmont Prensi'ni gördüm. Kendisine, zaten oldukça iyi bildiği ve sağduyuyla tarttığı durum hakkında bilgi verdim. Söylemeye cesaret edemediklerini benden duymuş olmasının Prens'in hoşuna gittiği açıktı. Kendisi oldukça Alman aleyhtarı. İtalya'nın mutlak surette tarafsız kalması gerektiğine ikna olmuş. Büsbütün acınacak hâlde gördüğü mevcut silah durumumuz sebebiyle ordumuzun yapabileceklerinden şüpheci, hem de oldukça şüpheci.

23 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

24 Şubat 1940

Yeni bir şey yok.

25 Şubat 1940

Hitler konuştu. İngilizlerin yorumları konuşmanın oldukça sıradan olduğu yönünde. Fakat Duce, Führer'in bu konuşmada *Lebensraum* ilkesine dayanan Almanya'nın tanınmasını ve Almanya'nın eski kolonilerinin iadesini barış koşulları olarak ortaya koyduğunu düşünüyor. Bu koşullar öylesine aşırı ki bence Londra bunları tartışmaya değer bulmayacak, fakat Duce, Almanların koşullarını kabul edilebilir görüyor. Mussolini bir kez daha Müttefiklerin savaşı kaybedeceklerinden

emin olduğunu teyit etti. Tüm politikasını bu inancının üstüne temellendirmiş durumda. Fransa'ya yönelik taleplerini yeniden dile getirdi ve açık denizlere serbestçe çıkamadığı müddetçe İtalya'nın asla bir imparatorluk olamayacağı yönündeki tezini ana hatlarıyla özetledi.

26 Şubat 1940

Roosevelt'in temsilcisi Sumner Welles'i kabul ettim. Kendisini Amerikan ve dünya kamuoyunun ilgi odağı hâline getiren görevini kolaylıkla taşıyan, görünüşü ve görgüsüyle seçkin bir Amerikalı. Toplantı oldukça samimi bir havada geçti. Kendisine bilgisi dâhilinde olmayan olaylar ve kendi planlarım hakkında bilgi vermekten bile çekinmedim. Konuşmaya normal, sade bir eda vermem böyle bir şeyi beklemediğinden ötürü kendisini etkiledi. Kendisi Alman karşıtı olsa da, icap ettiği gibi tarafsız davranmak için çaba gösterdi. Lakin kendisine düşünce ve hislerimi açtığımda memnun oldu. Maalesef, kendisinin Duce'yle yaptığı toplantı (başka bir yerde değinildi) daha ziyade soğuk bir atmosferde gerçekleşti. Mussolini artık Anglo-Saksonlarla olan ilişkilerine koyduğu mesafeye açık vurgu yapıyor. Sumner Welles, Mappamondo odasını geldiğinden daha karamsar bir şekilde terk etti. Duce daha sonra görüşme hakkında istihzalı bir yorum yaptı: "Meseleleri onların yüzeysel, bizim ise derinlemesine ele alışımızdan ötürü biz ve Amerikalılar arasında herhangi bir uzlaşma olması imkânsız." Duce, Welles'in kişiliği hakkında genel olarak olumsuz bir hüküm vermiş olsa da ben onunla aynı fikirde değilim. Avam takımından müteşekkil küstah Alman yetkililerle Sumner Welles'in bir centilmen olduğu gerçeğini reddedemeyeceğim kadar iştigal ettim.

27 Şubat 1940

Prens Humbert ve Prenses Maria José'nin kızları olan Prenses Maria Gabriella'nın doğumunu kraliyet adına tasdik etme vazifesiyle Napoli'ye gittim. Ayrıca üç yılda bir gerçekleşen Deniz Aşırı Fuar için yapılan hazırlıkları ve ismine layık bir kurum olan Ciano Gemi Yapım Şirketi'ni gördüm. Duce, yokluğum esnasında *Giornale d'Italia*'da italik harflerle basılan bir başyazı yayınlamak suretiyle *Daily Herald*'a yanıt vermiş. Yazıda totaliter rejimimize Müttefikler safından herhangi bir tehdit söz konusu olması durumunda Almanlara ilaveten Ruslara

katılmaya da hazır olduğumuzu söylemiş. Bu yazı hiçbiri lehte olmayan birçok yoruma neden oldu.

28 Şubat 1940

Duce dün Anfuso'ya, "İtalya'da hâlâ Almanya'nın yenileceğine inanan bazı suçlu ve embesiller var. Size söylüyorum, Almanya kazanacak," demiş. Eğer kastettiği bensem "embesil" ifadesini kabul edebilirim, fakat "suçlu"nun haksız bir yakıştırma olduğunu düşünüyorum. Duce, Sumner Welles'le yapılan görüşmeye ilişkin raporun Mackensen'e verilmesini istedi. Mackensen rapordan oldukça memnun oldu. Bunu anlayabiliyorum. Zira Duce, Alman tezlerini tam bir kararlılıkla savunmuştu.

Paris'ten Fransız basınına uygulanan siyasi sansürün kaldırıldığı haberi geldi. Bu gelişmenin işleri karıştıracağı kesin.

29 Şubat 1940

Fransız gazeteci Henri de Kerillis'in İtalya'nın tarafsızlığı hakkında yazdığı bir makale üzerine Pavolini, Fransız gazetelerine karşı bir polemik başlatmak için talimatlar aldı. Bu oldukça hassas bir konu. Biz düğmeye basarsak gerisi gelecektir. Endişeliyim.

Bu sabah Duce, Milanlılar gibi, "iflah olmaz İngiliz destekçileri ve aynı zamanda bir nevi terbiyesiz" olan Cenova halkı hakkında içini döktü. Albini'nin bunu kabul etmemesine rağmen bunun sebebi Cenova'da ülkenin geri kalanına kıyasla durumdan daha çok şikâyet edilmesi.

Emniyet Genel Müdürü Bocchini ülke içerisindeki durumla ilgili gittikçe daha çok kaygılanıyor. Ekonomik zorluklar, siyasi belirsizlik, gıda eksikliği: Bunlar şikâyetlerin temel sebepleri.

Almanya'nın Batı Cephesi'nde bir taarruza hazırlandığı farklı kaynaklar tarafından teyit edildi. Bu taarruz hemen gerçekleşemez. Göring'in çevresinde, Hitler'in batıl inanç beslediği mart ayından bahsediliyor.

1 Mart 1940

İngiliz basını Alman kömürünün bugünden itibaren yasak mal ilan edileceğini ve dolayısıyla el konulacağını ilan etti. Ödemedeki zorlukların yanı sıra tedarik hazırlığında da İngilizlerle ciddi güçlükler yaşayacağız. Duce bunun için İtalya Merkez Bankasındaki bir milyar

lire değerindeki altını bir kenara ayırdı. Yakında yola çıkacak olan *Rex* gemisiyle iki milyon dolarlık altın külçe göndereceğiz. Bu milyar da çekildikten sonra, bu yıl dört milyar olarak öngörülen ödemeler dengesindeki açık karşısında altın rezervimiz 1.3 milyon olacak. Bu zorluklara rağmen Duce hiçbir hükümetin ekonomik veya finansal güçlükler sebebiyle çökmediğini tekrarlıyor. Bugün, siyasi sınırları etnik sınırlarla uyumlu hâle getirmek adına bir nüfus mübadelesi edilmesi temelinde, "Avrupa'daki yaşantıya düzen verme" fikri bağlamında Hitler'in politikalarındaki geniş vizyonu yüceltti.

Revel finansal durumdan fazla endişeli değil. Şaşırdım. Bugün golf kulübünde bana altının hiçbir değeri olmayacağı ve sanat eserleri satarak zengin olacağımız yönündeki fantastik teorisini anlattı. Efendisini tatmin etmek adına radikal bir savaş taraftarı rolünü oynamaya başlayan Revel bir aptal. Fakat bu tehlike arz ediyor, zira ekonomi bakanının bir fren görevi görmesi gerekir – tabii dürüst ve donanımlıysa...

2 Mart 1940

Kömür ablukası uluslararası basında pek çok yoruma ve İtalya'da belirli bir miktarda galeyana sebep oldu. Duce durumu protesto etmek için İngiliz hükümetine sert bir nota vermemiz gerektiğini düşünüyor. Notanın sert ve tehditkâr olan kapanış cümlelerini bizzat kendisi yazdı.

Hasta olan Sir Percy Loraine'in yerini alan Sir Noel Charles'ı kabul ettim. Hükümetinin ablukayla ilgili tedbirlerini açıklığa kavuşturmak istediyse de çok az önem taşıyan bir açıklama yaptı. İngilizlerin iyi bir dostu olarak, kömür meselesi hakkında alınan tedbirlerin İtalya'yı Almanya'nın kollarına ittiğini söyledim. İngilizlerin nezdimizde birçok puan kaybettiklerini kabul etmemek saçma olur.

Charles da bana imparatorluktan gönderilen taze kuvvetlerin Yakın Doğu'ya intikallerinin eli kulağında olduğunu söyledi, fakat bu gelişme Balkanlar'daki durumla ilişkilendirilmemeli.

3 Mart 1940

Duce, kendi kanaatleri çerçevesinde hazırlamış olduğum, fikrimce katı ve amaç odaklı, fakat buna mukabil, karşı tarafla köprüleri atmayan notayı onayladı. Von Mackensen beni görmeye geldi. Notanın bir kopyasını ona da ilettim. Hükümeti, kömür meselesinde Alman basınının

İngiltere'ye karşı taaruza geçmek için emrimizde olduğunu bize iletmesi talimatını vermiş. Berlin'in oyunu ortada. Almanlar ne pahasına olursa olsun bizimle Londra arasındaki ilişkileri bozmaya çabalıyorlar. Benimse bunu teşvik etmeye yönelik en ufak bir niyetim yok. Von Mackensen'e teşekkür ettim ve daha fazlasının gerekli olmadığını söyledim. Meselenin icabına kendi imkânlarımızla bakabiliriz.

Guariglia, Fransız-İtalyan ilişkileriyle ilgili hüner dolu bir rapor gönderdi. İşi müzakereler ve bir antlaşma akdi teklif edecek bir raddeye vardırmış. Şüphesiz raporda Duce tarafından hoş karşılanmayacak cümle ve argümanlar varsa da, düşünce yapısında sıhhatli bir etkisi olabileceğinden dolayı bunu yine de kendisine sunmaya karar verdim.

Duce'yle sanat eserlerinin olası ihracatı meselesini görüştüm. O lehte olsa da ben değilim. Mussolini sanat eserlerinden hoşlanmıyor ve her şey bir yana en büyük sanat eserlerinin meydana çıktığı tarihin o dönemini küçümsüyor. Pitti Sarayı ve Uffizi'ye yapılan detaylı bir teftiş gezisinde Hitler'e eşlik ettiği vakit kendisinde zuhur eden sıkıntı hissiyatını ve fiziksel yorgunluğu benim gibi o da hatırlıyor.

4 Mart 1940

Almanların bize karşı tutumlarına dair oldukça kötümser olan Berlin'deki askeri ataşemiz General Marras'la birlikte Duce'ye gittim. Almanların bize belirli bir saygıları olduğunu, fakat şimdilerde "ikinci ihanet" olarak adlandırdıkları durumun da katkısıyla bize karşı nefret ve horgörülerini muhafaza ettiklerini düşünüyor. Bizim mavi göklerimiz ve sıcak denizlerimizi hedef alacak silahlı bir istila dışında verilecek hiçbir savaş Almanya'daki hem eski hem de yeni kuşağın desteğini alacak kadar popüler olmazmış. Marras, verdiği rapor karşısında sarsılan Duce'ye bunu ve diğer hususları açık bir şekilde iletti. Duce paralel savaş teorisini tekrarladı ve İtalya'nın savaşa asla Müttefiklerin yanında girmeyeceğine vurgu yaptı. Bundan emin.

Bodini de Almanya'ya yaptığı ziyarete ilişkin bir rapor hazırlamış. Üstünkörü hazırlanmış bu rapordan iki sonuç çıkıyor: Taarruzun kesin olarak yaklaştığı ve Almanların savaşı eylül ayından önce kazanacaklarından emin oldukları. Eğer Almanlar gelecek kış kendilerini siperlerde bulacak olurlarsa bu ne acı bir sanrı olur.

5 Mart 1940

Napoli'deki Amerikan Konsolosu İtalyan halkının hâleti ruhiyesini öğrenebilmek adına bir dilenciyi sorgulamış. Dilenci, Konsolos'a kendisinin savaştan ziyade bir devrimden korktuğunu söylemiş. Duce'nin ellerine düşen rapor kendisinin keyfini yerine getirdi. Durumu, "Faşist rejimde dilenciler bile bir devrimden korkacak kadar hâllerinden memnun," şeklinde yorumladı. Fakat dışişleri bakanı olarak, bizimkiler de dâhil olmak üzere konsolosların haber kaynaklarını düşününce ürperiyorum.

Kral'la bir başka görüşme yaptık. Her ne kadar kendisinin inatçı Alman aleyhtarlığında bir değişiklik olmamışsa da, onu, İngilizlerin tutumundan dolayı hayal kırıklığına uğramış buldum. "Almanların kara listesinde olduğumu biliyorum," dedi. "Evet, Majesteleri. Hem de zirvedesiniz. Ve eğer bunu söyleme cesaretini göstermeme müsaade edecek olursanız, ben de listede hemen ardınızdan geliyorum." "Ben de öyle düşünüyorum. İtalya söz konusu olduğunda bundan ikimiz de şeref duymalıyız." Konuşmamız bu şekildeydi. Bir Alman zaferinin ülkemiz için büyük bir felaket teşkil edeceğini kendisine söylemekte tereddüt etmedim. Müttefiklerden neler alabileceğimizi sordu. "Alman hegemonyasının yüzyıllar boyunca hükmü altına alacağı İtalyanların hürriyetini," dedim. Bu sözüme katıldı.

6 Mart 1940

Duce kömür meselesinden dolayı çok kızgın. Basında yer alan bazı bilgiler ve ulaştırma bakanının iyimserliği, Almanya'dan gönderilen kömüre el konulması hususunda İngilizlerin bir erteleme yapabileceklerine ilişkin bizi umutlandırmışsa da, tam da Percy Loraine'in bize bildirdiği gibi dün ilk gemiler İngilizler tarafından alıkonuldu. Mussolini, bu hareketin pratik sonuçlarından ziyade İngilizlerin güç gösterisine öfkelendi. "Yakında toplar kendiliğinden ateş alacak. Avrupa'nın alay konusu olmayı kabullenemem. Bir aşağılamadan diğerine katlanmak zorunda kalıyorum. Hazır olur olmaz İngilizleri bu hareketlerine pişman edeceğim. Benim savaşa girmem onların yenilgileri anlamına gelecek." Fakat Duce hâlâ hızla silahlanabileceğimize dair hayal görüyor. Durumumuz oldukça güç ve kömür eksikliğimiz daha da fena. Belki savaşa gireceğiz, fakat bu hazırlıksız ve silahsız olacak.

İlk kez Almanlarla birlikte Fransa ve İngiltere'ye karşı savaşmak isteyen birini buldum. Bu gözü pek Cesare Maria de Vecchi di Val Cismon'dan başkası değil! Amerikalıların, "Dünyada her dakika bir başka keriz doğar" vecizelerini teyit etmek için ona bakmak yeter. İşte bu kez bunlardan birini buldum. Cesare Maria başkalarının dökeceği kanla kendine bir mareşal asası ve madalyalar kazanmayı uman boş hayallerle dolu bir adam.

7 Mart 1940

Londra'daki Bastianini, İngilizlerin tutumlarını yumuşatabileceklerini işaret etmişti. Buna rağmen rehin alınan kömürümüze ilişkin herhangi bir değişiklik yok. Mussolini çaresizlik içerisinde planlar yapıyor. Bugün, dişlerinin arasından İngilizlere yeni ve üstü kapalı tehditler savurdu. "İngiltere yenilecek. Merhametsizce yenilecek. Senin kafana sokman gereken yegâne gerçek bu," dedi. Yedi yıldır süren günlük temaslarımız süresince *ilk kez* beni hedef aldı. Eğer işimi vicdanımın üstüne koyuyor olsaydım bugün oldukça endişeli olmam gerekirdi. Aksine, tamamıyla sakinim. Çünkü çok sevdiğim ve çok şey borçlu olduğum ülkeme dürüstçe hizmet ediyor olduğumu biliyorum.

Hırvatistan'daki gelişmelerden kaygı duyan Yugoslavya temsilcisi, Pavelić'e karşı daha tetikte olmamızı istedi. Ona bu hususta derhâl en sağlam güvenceleri verdim.

8 Mart 1940

Almanların avam zevklerine yakışır teatral bir hareket: Mackensen, Hitler'in Duce'ye verdiği yanıtı taşıyan Ribbentrop'un pazar günü Roma'ya geleceğine dair bana bilgi verdi. Buna gururla Ribbentrop'un Papa'yı da ziyaret edeceğini de ilave etti. Kömür sorununun Londra'yla olan ilişkilerimizi son derece hassas bir hâle getirdiği bu dönemde böyle bir manevranın uygun olmayacağını vurgulamak için Mussolini'ye telefon ettim. Fakat Duce bundan fevkalade memnun oldu ve ziyaretlerinden memnun olacağımızı Almanlara iletmek dışında yapabileceğim bir şey kalmadı.

Açıkçası, bütün bunlardan rahatsızım. Tam da ateşi körüklememememiz gereken zamanda gerçekleşecek bu ziyaretin dünyada büyük yankıları olacak. Dahası Duce'nin Almanlarla irtibatından ürküyorum. Müttefiklere karşı düşmanca tavrı son birkaç günde daha aşikâr bir hâl aldı.

Savaş fikri benliğini sardı ve Almanların Batı Cephesi'ndeki taarruzları başlayınca daha da saracak. Müteakiben, eylemsizlik kendisinin kavgacı tabiatına aykırı gelecek. Bu şartlar altında, Ribbentrop'un, Duce'nin tüm ruhuyla arzu ettiğine Duce'yi ikna etmesi için büyük bir hitabet gücü sergilemeye ihtiyacı kalmayacaktır. Ribbentrop'un Papa'ya yapacağı ziyarete gelince, bunun sadece faydasız değil, göstermelik de olacağı kanaatindeyim.

9 Mart 1940

El koydukları gemiler hususunda İngilizlerle sonunda bir anlaşmaya varabildik. Gemilerimiz bir daha Alman kömürü almak amacıyla kuzey limanlarına gitmemeleri kaydıyla yükleriyle birlikte serbest bırakılacak. Bu akşam Charles'a anlaşmanın beni özel olarak çok memnun ettiğini söyledim ve o, tahmin edebileceğimden daha hızlı davranarak, yorumumun Ribbentrop'un İtalya'da hiç popüler olmayacak ziyareti hakkında herhangi bir soru sormasına mahâl bırakmadığı verdi.

10 Mart 1940

Ribbentrop'u karşılamak üzere Roma tren istasyonunda gerçekleştirilen tören soğuk geçti. Resmi makamların tazyikiyle güçlükle toplanabilen kalabalık oldukça durgun davrandı. Ribbentrop otomobildeyken iyi giden havaların eylem zamanını yaklaştırdığını belirterek ukala bir şekilde, "Birkaç ay içerisinde Fransız ordusu imha edilecek ve kıtadaki İngilizler savaş esiri olacak," dedi. Aynı cümleyi toplantı esnasında Duce'ye de tekrar etti.

Ribbentrop, içinde birçok önemsiz hususu barındıran, fakat Führer'in sorunu silahla çözme niyetine ve İtalya'nın yerinin kaçınılmaz olarak Almanya'nın yanı olacağına ilişkin iki temel noktaya vurgu yapan Hitler'in mektubunu getirdi. Alman Bakan bu fikirleri pek çok sözcükle sulandırdı. Mussolini onu dinledi ve mektubun yanı sıra bugünkü görüşmeleri hakkında da düşündükten sonra yanıtını yarın ileteceğini söyledi. Cephede Faşizmin yerinin Nazizmin yanı olduğu görüşüne derhâl katıldı. Toplantı iki taraftan da herhangi bir çıkışa sahne olmayarak oldukça samimi bir havada geçti.

Görüşmenin ardından yalnız kaldığımızda Mussolini, ne Almanların taarruz edeceklerine ne de topyekûn bir Alman başarısına inandığını

söyledi. Kesin bir hükme varmadı. Daha fazla düşünmek istiyor. Ribbentrop bugün belirleyici bir avantaj sağlayamadı.

11 Mart 1940

Bugün konuşma sırası Mussolini'deydi. Ribbentrop'la bugün yapılan görüşmenin zabıtları tutulmuş olmakla beraber bunlar başka bir yerde muhafaza edilecekler. Duce kendisini sakin bir şekilde, tumturaklı cümlelerden kaçınarak ifade ettiyse de, muhafaza etmek niyetinde olduğu ve en kuvvetli yargılarını teşkil eden (mevcut olaylara içkin) iki yükümlülüğü zikretmekten kendini alamadı. Tarihini seçme hakkını saklı tutmakla birlikte savaşa girmek ve Almanya'nınkine paralel bir mücadele vermek niyetinde olduğunu, yani, sözün özü Almanya'ya katılacağını beyan etti. Bunun ana sebebi Duce'nin İtalya'yı Akdeniz'de hapsolmuş addetmesi. Ribbentrop mümkün olduğunca mesafe katetmeye çalışarak, karşı tarafın da bu bölgeye kuvvet kaydırması için Fransa'yla olan sınırımızdaki kuvvetlerimizi artırmamızı istedi. Ardından, Hitler ve Mussolini'nin kısa zaman içerisinde Brenner Geçidi'nde bir araya gelmelerini teklif etti. Hızla doğurabileceği sonuçlardan ve istikbaldeki etkilerinden dolayı oldukça tehlikeli bulduğum bu teklifi Duce çabucak kabul etti. Bu mesele hakkında Duce'yle yeniden konuşmayı deneyeceğim.

Böylelikle von Ribbentrop'un ziyareti sona erdi. Eğer maksadı Mihver'i kuvvetlendirmektiyse bunda başarılı oldu. Eğer maksadı savaşa girmemizi hızlandırmaktıysa, Mussolini'den yeni fakat pek faydalı olmayan tavizler elde etmiş olmakla beraber bu hedefine ulaşamadı.

12 Mart 1940

Mussolini bu sabah ısrarla Berlin'den henüz gelmemiş olan dünkü görüşmelerin raporlarını istedi. Kayıtlarda bir yanlışlık olabileceğinden korktuğunu söylüyor, fakat aslında Müttefiklere karşı savaşma vaadinde çok ileri gitmiş olduğundan korkuyor. Şimdi tekrar tekrar Hitler'i kara taarruzu yapmaktan vazgeçirmeyi düşünüyor. Duce'nin omuzlarında hâlihazırda ağır bir yük teşkil eden İtalya'nın eylemsizliği, bir de Alman kuvvetleri Fransa'da mücadeleye girecek olursa katlanılmaz olur. Dolayısıyla onu taarruzdan vazgeçmeye razı etmek amacıyla Hitler'le Brenner Geçidi'nde görüşmek istiyor. Bu görüşmeye karşı olduğumu kendisine söyledim.

Almanlar Duce'nin bir kara taarruzuna karşı olduklarını artık anlamakla beraber bu vaziyetin kendi kararlarını değiştirmeyeceğini bize bildirdiler. Dolayısıyla ısrar etmek anlamsız. Fakat Alman taarruzu Brenner Geçidi'ndeki buluşmadan önce gerçekleşecek olursa, bu büyük katliamın sorumluluğunu Mussolini'nin üstünden hiçbir şey alamaz. Duce'nin, kendi doğasının da köklerinde yatan eylemlilik hâlinden dolayı kendini Hitler'e kaptırdığını unutmamalıyız. Führer, Duce'den Ribbentrop'un koparabildiğinden daha fazlasını koparacak. Nabza göre şerbet vererek münasip bir dille bunu Duce'ye de söyledim. Kısmen benimle mutabık kalsa da, Hitler'le buluşma teklifini artık geri çeviremeyeceğini söyledi. Muhtemelen haklı. Dolayısıyla bu aşamada elimden gelen tek şey tedbirli olması noktasındaki tavsiyelerimi iki katına çıkarmak.

13 Mart 1940

Von Ribbentrop telefon ederek Brenner Geçidi'ndeki görüşmenin 18 Mart Pazartesi gününe ayarlanmasını istedi. Mussolini evvela patladı: "Bu Almanlara katlanmak mümkün değil; ne nefes almaya ne de meseleleri düşünmeye zaman veriyorlar." Fakat ardından, mevcut durumun ışığında görüşmenin mutlaka gerçekleşmesi gerektiğinden dolayı bir an önce gerçekleşmesinin daha iyi olacağı sonucuna vardı. Yine de sinirliydi. Şimdiye kadar gerçek savaşın icra edilmeyeceği sanrısı altında yaşıyordu. Dışında kalabilmesi an meselesi olan bir çarpışma düşüncesi ona rahatsızlık veriyor. Kendi tabiriyle söylemek gerekirse, küçük düşürüyor. Yine de, eskiye nazaran daha az da olsa, Hitler'i etkileyebileceğini ve onu saldırma niyetinden caydırabileceğini umuyor.

Poncet bazı bilgiler almak istiyordu. Kendisine karşı ağzım sıkı olsa da savaşın eli kulağında olduğu gerçeğini örtbas etmeye çalışmadım. Bize gelince ise şu ana kadar sürdürdüğümüz siyasi çizgiyi muhafaza edeceğimizi söyledim.

Casertano[82] partinin durumu hakkında bir rapor hazırlamış: Berbat. Kurtarmak adına herhangi bir çabaya girişmeyeceğim Muti, kendisinin küstah ve güvenilmez olduğunu ve sık sık başıma geldiği gibi, bana düşündüğümden daha az bağlı olduğunu kanıtladı. Bana onu kaderine terk etmekten başka yapacak bir şey kalmıyor.

---

82 Yeni parti sekreteri. (ç.n)

14 Mart 1940

Golf oynadığım esnada Kraliyet Ailesi Temsilcisi Kont Acquarone yanıma geldi. Duruma dair kaygıları hakkında benimle açık konuştu. Ülkenin gidişatından Kral'ın da rahatsız olduğuna dair beni temin etti. Acquarone'ye göre Kral, işlere farklı bir yön vermek için duruma her an müdahâle etmesi gerekebileceğini hissediyormuş ve bunu yapmaya dirayetle hazırmış. Acquarone, Kral'ın bana karşı "sadece iyi niyet değil – gerçek bir sevgi ve ziyadesiyle güven" duyduğunu söyledi. Kendi inisiyatifiyle mi, yoksa Kral'ın emriyle mi hareket ettiğini söyleyemeyeceğim Acquarone, meseleyi daha derinlemesine ele almak istediyse de ben konuşmamızı genel bir çerçevede tuttum.

Mussolini, Brenner Geçidi'ndeki buluşmayla gittikçe daha fazla meşgul oluyor. Hitler'den, Batı Cephesi'ndeki çarpışmalar başlayacak olsa dahi, kendisine bunların dışında kalmasına müsaade edecek kadar hareket serbestisi tanıyacak resmi ve imzalı bir belge almak istiyor. Bu bana zor görünüyor, zira Hitler'in de göz önüne alması gereken bir kamuoyu var ve kartlarını kötü oynayıp İtalyan kozunu kaybedecek olursa asla affedilmez. Almanların Salzburg'daki eski tutumlarını yinelediklerini anlamalarını sağlayabilseydik daha iyi olurdu. Bize danışmadan iş yapıyor ve sıklıkla bizim duruşumuza aykırı davranıyorlar. Mazideki gibi şimdiki tutumları da hareket serbestimizde ısrarcı olmamamız adına uygun bir çerçeve sunuyor.

15 Mart 1940

Yeni bir şey yok.

16 Mart 1940

Sumner Welles'la biri Palazzo Chigi ve ötekisi Palazzo Venezia'da olmak üzere iki görüşme yaptık. Bunların zabıtları başka bir yerde muhafaza edilmektedir. En önemli sonuç şu: Londra ve Paris'te verilen demeçlerin ve çıkan gazetelerin işaret ettikleri kadar tavizsiz bir tutum mevcut değilmiş. Eğer bazı emniyet güvenceleri alırlarsa "oldubittiyi" aşağı yukarı tanımaya razı ve hazır olacaklarmış. Eğer ilerledikleri yol buysa, bozgunlarına doğru ilerlediklerini düşünüyorum. Eğer Hitler saldırıya geçme hususunda hâlâ tereddüt duyuyorsa, Mussolini'den demokrasilerin bu kararsızlık hâlini öğrendiğinde bu tereddütleri ortadan

kalkacaktır. Fakat kendisinin herhangi bir tereddüdü olduğuna inanmıyorum. Mussolini'yle yapacağı görüşmeyi aceleye getirdiği ve Brenner Geçidi'nde bir buçuk saatten fazla kalmak istemediğinden ötürü Mussolini, Hitler'in barut fıçısını kısa zamanda ateşleyeceği sonucuna varıyor. Duce bugün daha sakin. Almanlarla dayanışmayı sürdürmek eğiliminde, fakat savaşa girmeye niyeti yok – en azından şimdilik. "Ölüm cezasına, asılacağı ağacı kendisi seçmek suretiyle razı olan Bertoldo'nun yaptığını yapacağım. Tabii o ağacı hiçbir vakit seçmediğini söylemeye lüzum yok," dedi.[83] "Savaşa girmeyi kabul edeceğim, fakat zamanını seçme hakkımı saklı tutacağım. Kararı tek başıma vereceğim ve vereceğim karar savaşın büyük ölçüde savaşın nasıl gittiğine bağlı olacak." Bu sözleri beni yüreklendiriyor, fakat sadece bir noktaya kadar. Mussolini'yi itmek kolay, fakat geri çekmek ise zor bir iştir.

17 Mart 1940

Welles barış inisiyatifi almak adına iznini istemek için Roosevelt'e telefon ettiyse de olumsuz yanıt aldı. Telefon görüşmesi Roosevelt'in bu işe belirli bir noktanın ötesinde dâhil olmak istemediği ve özellikle de bunu Welles'in Avrupa'daki görevinin sonuçlarını ciddi bir şekilde incelemeden yapmak istemediği izlenimi veriyordu.

Saat 13:30'da Brenner Geçidi'ne gitmek üzere yola çıktık. Mackensen, utanmış bir şekilde Führer'in görüşmenin sadece kendisi ve Duce arasında yapılmasını istediğini söyledi. (Alfieri, Frau Mackensen'den Hitler'in Ribbentrop'a mesafe koymak istediğini öğrendiğini söylese de bu bana Alfieri'nin hayal ürünlerinden biri gibi geldi.) Yolculuk esnasında Mussolini'yle uzun uzadıya konuştum. Sakindi ve Hitler'in kendisini çağırmış olmasından dolayı yüreğinde mutluluk duyuyordu. Çarpışmaların her an başlayabileceğini düşünüyor ve bu olursa tutumumuzun ne olacağı hususunda en son dile getirdiği teorisini yineliyor. İtalyan kuvvetleri, diyor, Fransa sınırında kendileriyle aynı miktarda Fransız kuvvetini savaşmadan oraya bağlayacak, fakat müsait bir zamanda harekete geçmeye de hazır olacak.

Seyahatimize dair diğer başkentlerde çıkan haberler yolculuğumuz sırasında telgraf yoluyla bize ulaşmaya başladı. Hayret ve şaşkınlık ifade eden

---

83 Giulio Cesare Croce'nin ünlü eseri *Bertoldo, Bertoldino ve Cacaseno*'daki bir karakter. (ç.n.)

haberler bu gelişmeyi ekseriyetle Sumner Welles'in Roma'daki varlığıyla ilişkilendiriyor.

18 Mart 1940

Brenner Geçidi'nde kar yağdı. Mussolini muhatabını gergin bir mutlulukla bekledi. Führer'e olan düşkünlüğü son zamanlarda gittikçe arttı. Bunun sebebi Hitler'in askeri başarıları, yani Mussolini'nin kıymet verdiği ve arzu ettiği yegâne başarı. Biz Hitler'i beklerken, dün gece "geleceği aydınlatan bir rüya" gördüğünü söyledi. Fakat rüyadan bahsetmedi. Öte yandan böyle rüyalar gördüğü zaman hayırlı işler olduğunu belirterek, örneğin mazideki bir rüyasında sığ bir nehri geçtiğini görmesinin ardından Fiume sorununun çözüldüğünü haber aldığını söyledi.

Hitler-Mussolini buluşması samimi geçmekle beraber, zabıtları başka bir yerde bulunan toplantı bir monolog şeklinde cereyan etti. Hitler sürekli konuştu, fakat mazide olduğundan daha az rahatsız ediciydi. Birkaç jest yaptı ve sakin bir tonda konuştu. Sağlıklı görünüyordu. Mussolini onu ilgi ve hürmetle dinledi. Kendisi az konuştu ve Almanya'yla birlikte hareket etme niyetinden bahsetti. Sadece harekete geçeceği zamanı belirleme hakkını saklı tuttu (bu bana Bertoldo ağacını hatırlattı). Toplantı kısa süren bir yemekle sona erdi.

Sonrasında Mussolini bana izlenimlerini anlattı. Ribbentrop'un kendisini şüphelenmeye iten tavizsiz tavrını Hitler'de görmemiş (Ribbentrop dün ağzını sadece Hitler'in söylediklerine vurgu yapmak için açtı). Mussolini Hitler'in bir taarruza geçmeden evvel iki kez düşüneceğine inanıyor.

Toplantı siyasi pozisyonumuzu ciddi anlamda değiştirmedi.

19 Mart 1940

Brenner Geçidi'ndeki toplantının sebepleri ve sonuçları hakkındaki spekülasyonlar devam ediyor. Her zaman olduğu gibi, bu sebepler arasındaki en makul ve dolayısıyla en doğru olanları göz ardı edilmekte. Geçen günkü toplantı Roma'da barışa yönelik bir adım olarak yorumlanarak kutlanmış ki, bu da bana savaş ilanını aynı şekilde kutlatmanın ne kadar zor olacağını düşündürüyor.

Sumner Welles'i gördüm ve ona durum hakkında kısaca bilgi verdim: Mihver cephesinde hiçbir yenilik yok. Batıda bir askeri çatışmanın

an meselesi olmadığını duymaktan mutlu oldu. Böylece Roosevelt'in Welles'in raporları üstünde çalışmak ve belki de barışa yönelik adımlar atmak için zamanı olacak. Welles ayrıca Mussolini ve Roosevelt arasında Azor Adaları'nda gerçekleşebilecek muhtemel bir buluşmadan söz etti – bunun sonuçları belirsiz bir girişim adına oldukça çetrefilli bir proje olduğunu söylemeliyim.

Duce'nin Hitler'le görüşmesi üstüne düşünüyorum. Schmidt'in raporlarını okumayı bekleyen Duce, Hitler'in bir kara taarruzuna hazırlanmadığına ikna olmuş. Aslına bakılırsa, Mussolini görüşmelerinde konuşan tarafın sürekli Hitler olmasına içerlemiş; kendisi de bir şeyler söylemeye niyetlenmiş fakat ekseriyetle sessiz kalmak zorunda kalmış ki bu, bir diktatör olarak veya diktatörlerin başı olarak alışkın olmadığı bir durum.

20 Mart 1940

Chamberlain'in "Brenner Geçidi'nde buluşan iki beyefendi" hakkında dün Avam Kamarasında yaptığı konuşma çok mühim. Fakat Mussolini buna ne bir önem verdi ne de bundan bahsetti. Poncet buluşma hakkında teessüflerini bildirdi ve pozisyonumuzda herhangi bir yenilik olmadığına dair sözlerim onu ikna etmek adına pek fayda göstermedi. "Yanılıyorsunuz," dedi. "Duce kaybeden ata oynadı ve şimdi de bahsi artırıyor. Fakat İngiliz-Fransız atı, yarışın başında geriye düşebilecek olsa da son düzlükte kazanacaktır." Fransa'daki kabine krizinden ve etrafında güçlü adamlar istemediğinden ötürü önemli bir kabine kurmayacağını söylediği Daladier'den oldukça kuşkucu bir şekilde söz etti. Bu iş için Reynaud'nun doğru isim olacağını düşünüyor.

Sumner Welles ülkeden ayrılmadan evvel akrabası olan Blasco d'Aieta'ya açık konuştu. Taarruza geçmese dahi Almanya'nın bir yıl içinde tükeneceğini söyledi. Fransız ve İngilizlerin savaşı hâlihazırda kazandıklarını düşünüyor. Amerika Birleşik Devletleri de bu zaferi garantilemek adına tüm ağırlığıyla orada olacakmış. Büyük sempati duyduğu İtalya'nın, fena bir bozguna uğrayacak olan Almanya'yla gün geçtikçe daha fazla iştigal etmesi gerçeğinden müteessir olduğunu söyledi.

21 Mart 1940

Yeni bir şey yok.

22 Mart 1940

Yeni bir şey yok.

23 Mart 1940

Kont Teleki'yi tren istasyonunda karşıladım. Sonrasında babamın askeri başarılarının hatırasına adanan, Montecitorio'daki yeni sokak tabelalarının açılış törenine katıldım. Bu günlerde keyfi yerinde ve oldukça konuşkan olan Mussolini her geçen gün daha fazla Alman taraftarı oluyor. Almanya'nın yanında savaşa girmekten artık açıkça bahsediyor ve eylem planımızın çerçevesini Alpler'de müdafaa, Libya'da müdafaa, Cibuti ve Kenya'ya taarruz, Akdeniz'de hava ve denizden taarruz şeklinde çiziyor. Duce'nin tavrı, ya kendisini takip ettiklerinden ya da şahsi yargılarından dolayı birçok Faşist yetkiliyi tesiri altına alarak onları savaş yanlısı saflara çekti: Muti, Ricci ve daha kapsamlı ele alacak olursak Revel ve Riccardi artık mazide yaptıkları gibi acı gerçekleri dile getirmiyorlar. Grandi ve Bottai ise maceraya karşılar. Bu ikisi doğal olarak kaybetmek istemedikleri mevkilerdeler; toplumsal sınıfların hepsinden insanlar savaş istemiyorlar. Starace bana Duce'nin kendisine oldukça cengâver konuşmalar yaptığını ve Üniversiteli Gönüllüler'in komutanı General Galbiati'ye bu sabah, "Kendinizi hazır tutun. Kısa zamanda batıya yürüyeceğiz," dediğini söyledi. Starace şarabına çokça su katan bir adam. Ülkenin iç durumunun hassas ve "neredeyse tehlikeli" olduğunu kendisi de kabul ediyor.

24 Mart 1940

Teleki'yle golf oynadık. Macarların yüzde doksan beşinin Almanya'dan tiksindiklerini söyledi. Ülkesini savaşın dışında tutmak istiyor ve İtalya'nın da aynısını yapmasını umuyor. Villani bir kez daha tahta kimin çıkacağı meselesine değinerek Macarların tacı Savoy Hanedanı'ndan birine devretmeye niyetlendiklerini teyit etti.

Mussolini, Kilise karşıtı çıkışlarından birine daha imza attı. İman, dürüstlük ve ahlak çerçevesinde rahip sınıfına taarruz etti. İtalya'nın güneyindeki sayısız kasabada insanların papazları bir metres almaya zorladıklarını zira papazların kendi karılarını rahat bırakmasının tek yolunun bu olduğunu söyledi.

25 Mart 1940

Kont Teleki'yle uzun bir görüşme yaptık. Macarların hak iddiaları hususunda kendini nesnel ve mantıklı buldum. Macaristan'ın içine uygunsuz miktarda yabancı azınlığı almasının nasıl bir tehlike teşkil edeceğinin farkında. Ülkenin yaşantısı bundan doğrudan etkilenir. Bunun yanı sıra, Romanya'ya karşı hiçbir şey yapmayacak, zira dolaylı yoldan bile olsa Avrupa'nın kapılarını Rusya'ya açmaktan sorumlu olmak istemiyor. Teleki, savaşta herhangi bir pozisyon almaktan kaçınmakla beraber Batılı Güçlere duyduğu sempatiyi gizlemiyor ve Almanya'nın savaştan topyekûn zaferle ayrılma ihtimalinden vebadan korkar gibi korkuyor.

Öğleden sonra Duce ve General Soddu'yla konuştum. Almanlar bize derhâl uçaksavar bataryaları vermeye hazır olduklarını belirtmişler. Mussolini bunları hemen getirtmek niyetinde. Soddu, Duce'yle hemfikir olmakla beraber bataryalarda Alman personel istemiyor. Almanların kamuoyuyla paylaşmakta vakit kaybetmeyecekleri silah takviyesi Londra ve Paris'i daha ciddi şüphelere sevk edecek.

26 Mart 1940

Bu sabah Duce'yle birlikteydim. Siyasetten söz etmedim. Yürüyüş için dışarıya çıkan kadınları tekmeleyip, askerlere bakan rahipleri sopalayarak, günümüz Prusyası'nı yaratan Friedrich Wilhelm'i övdü. Konuşma sırasında göz kamaştırıcı ve iğneleyiciydi; fakat Prusyalıları "filozof soyu" olarak yüceltmekte yanlıştı.

Öğleden sonra Teleki'yi ona getirdim. Dünkü toplantı aşağı yukarı yinelenmiş oldu. Duce sonuna kadar tarafsız kalmayacağını ve makul an geldiğinde Almanya'nın yanında savaşa gireceğini açık etti. Teleki bu beyanları pek düşük bir hevesle dinledi.

27 Mart 1940

Reynaud'ya danışmak amacıyla yola çıkmaya hazırlanan Poncet beni ziyarete geldi. Olayların aldığı hâlden derinden etkilenmişti. Mevcut durum karşısında artık fermanı verilmiş kabul etmek durumunda mı olduğunu bilmek istedi. Kendisini sakinleştirmeye çalıştıysam da fevri bir adam olması ve son zamanlardaki gelişmelerin son derece açık ve net olmasından dolayı başarılı olamadım. Poncet bir kez daha kendileriyle daha iyi şartlarla müzakere etme ihtimalimiz olduğunu öne sürüp

Fransız Somalisi'nin tarafımıza verilmesinden bahsedecek kadar ileri gitti. Belirsiz olmalarından dolayı bu teklifleri kabul etmedim ve kendisine Mussolini'nin hâleti ruhiyesinin müzakereye meyilli olmadığını söyledim. Mussolini'ye Poncet'yle yaptığım toplantıdan bahsettiğimde, Fransızların hep kötü niyetli teklifler yaptıkları ve bunların tek amacının "bizden taviz alıp bizi itibarsızlaştırmak" olduğu yanıtını verdi.

Caruso, Bohemya Protektorası'ndaki duruma dair bir rapor sundu. Görünen o ki işler daha iyi. Alman baskısının şiddeti yatışmış. Fakat fırtına bulutları ufukta seyrediyor. Eğer günün birinde rüzgârın yönü değişirse oradan tek bir Alman bile sağ çıkamaz.

Teleki öğle yemeğinde ansızın bana, "Briç oynamayı biliyor musun?" diye sordu. "Neden?" dedim. "Çünkü Dachau Toplama Kampı'nda uzun müddet beraber kalacağız," dedi. Adamın gerçek hâleti ruhiyesi bu.

28 Mart 1940

Piedmont Prensi'yle geçen gece uzun bir görüşme yaptık. Genellikle tedbirli ve mesafeli olmasına rağmen, kendisini fazla açık etmeden politikamızdaki Alman yanlılığının artışına dair kaygısını ortaya koydu. Bu kaygıyı depreştirenin askeri vaziyetimizi bilmesi olduğunu söyledi. Silahlanma durumumuzda eylül ayından bu yana herhangi bir kayda değer gelişme olduğunu kabul etmiyor; malzemeler az ve moral düşükmüş. Ordunun gönüllülük ruhunu temsil etmediğine inandığı Faşist milislerin memnuniyetsiz ve disiplinsiz adamlardan müteşekkil olduğunu düşünen kendisi, onlardan kaygıyla bahsetti.

Duce'yle parti hakkında konuştuk. Gerçekten savaşa doğru yürüyorsak Muti'nin Faşist örgütlenmeleri ihya edip kuvvetlendirmek için doğru isim olmadığı noktasında kendisiyle mutabık kaldım. Mussolini başta kaygılı görünse de, ardından, artık alışılageldiği üzere iyimser bir sonuca vardı: "Doğru zaman geldiğinde partiyi bizzat toparlayacak ve bunu da Büyük Frederick'in usulüyle yapacağım."

Teleki'yle bir başka görüşme yaptık. Yeni bir şey konuşmadık, fakat gönlünde yatan Alman aleyhtarlığını bana açtı. Almanya'nın yenileceğini umuyor olsa da, şiddetli sarsılmalara neden olabileceğinden dolayı bunun topyekûn bir yenilgi değil, fakat Almanların dişlerini ve tırnaklarını uzun süreliğine törpüleyecek bir yenilgi olmasını istiyor.

29 Mart 1940

Almanya'da bir ay geçiren Melchiori'nin sunduğu rapor Duce üzerinde büyük tesir etti. Bu kişinin yaptığı gözlemlerin kıymetini bilmiyorum. Tek kelime Almanca bilmeyip vaktini konsolosluklaрın ve büyükelçiliklerin salonlarında ikinci el bilgiler için yalvararak geçiren ve ardından bunları oldukça kaba bir tarzda sunan kendisi ahlaksızlığın, gözü doymaz hevesin, kabiliyetsizliğin ve cahilliğin ışıldayan bir temsilcisidir. Sorun Mussolini'nin onu ciddiye alması. Son zamanlarda kendisini Mechiori'nin raporu kadar etkileyen bir başka belge olmadı. Rapor her zamanki gibi "kaçınılmaz Alman zaferi" hükmüyle neticeleniyorsa da Alman halkının yaşam şartlarındaki zorluğu da ortaya koyuyor. Rapor Duce'nin kararlarında herhangi bir değişikliğe neden olmadı. Yalnız ilk kez Almanların gül yatağında uyumadıklarını ve taarruzun başarısızlığa uğramasının veya uzun soluklu bir savaşın Almanya'nın yenilgisi ve dolayısıyla Alman rejiminin çöküşü olacağını kabul etti. "Hitler'in bunu neden anlamadığını anlayamıyorum," dedi. "Faşizmin, çok kuvvetli bir şekilde olmasa da, gözle görülür bir şekilde yıprandığını görüyorum, fakat krizin hâlihazırda daha endişe verici boyutlar aldığı Almanya'daki kendisi bunu görmüyor."

30 Mart 1940

Almanlar, Çin'deki Wang Jingwei hükümetini tanımamıza itiraz ettiler. Siyasetimizi Ruslarınkinden ayıran hendeği daha da genişletmek amacıyla kendisine attığım telgrafın ardından, artık bunun için çok geç. Duce'yle konu hakkında konuşarak Japonya'nın hoşuna gitmeyecek bir şey yapmanın tehlikeli olacağına işaret ettim. Mutabık kaldı. "Gerçekten uğursuz bir adam, zira aptal ve küstah," diyerek Ribbentrop'a yüklendi.

Molotov'un söylevi Almanya'yı memnun etmiş olamaz, zira konuşma Ribbentrop'un Moskova'ya hitap ederken kullandığından oldukça farklı bir tondaydı.

Mussolini, "İtalya'yı beynelmilel bir hâle sokarak onun ulusallaşmasını engellediği" gerekçesiyle Katolikliği hedef aldı. "Beynelmilel bir ülke kendisinden ziyade herkese aittir," dedi.

31 Mart 1940

Bugün Duce'nin beni dışişleri bakanlığından azledeceğine dair duyum aldım. Buna inanmıyorum. Her hâlükârda, eğer bu gerçekleşecek olursa dört yıldan beri başım dik bir şekilde hizmet verdiğim bu makamdan ayrılmaktan mutluluk duyarım. Ne dört yıl ama! Yaptığım her şeyi ülkeme ve Duce'ye hizmet etmek maksadıyla yaptım ve ne zaman Duce'ninkiyle çelişir gibi görünen bir pozisyon aldıysam, bunu Duce'nin pozisyonunu dışarıdan gelen saldırılara karşı korumak için yaptım. Salzburg'dayken Almanların karşısında bir kez daha sergilediğim tedavi edilmez hastalığımın gerçek ve en samimi sebebi budur. Fakat bunların önemi yok. Duce nasıl istiyorsa öyle yapacak. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*[84]

Molotov'un verdiği söylevin tam metnini okudum. İki hususta bize karşı sert davranmış ve bu, Berlin'in Ruslarla varmamızı istediği anlaşmadan kaçınmamıza bir nebze yardımcı oluyor.

Duce, Sumner Welles'a kızgın. Nedeni Chamberlain'le konuşurken ona Mussolini'nin oldukça yorgun ve tedirgin göründüğünü söylemiş olması. Bunu İngiltere Büyükelçiliği tarafından bize gösterilen sıradan telgrafların birinden öğrendik.

1 Nisan 1940

Berlin'den dönen von Mackensen bana Brenner Geçidi'ndeki toplantının stenografik raporunu verdi. Bu, Schmidt'in hazırladığı öteki stenografik raporların biçiminde değildi. Oldukça kısaltılmış bir özetti. Görülen o ki Hitler'in raporun kopyasının çıkarılmasına bazı itirazları olmuş. Büyükelçi, Ribbentrop'un talimatları gereği bir kez daha Rus-İtalyan münasebetlerinden söz açtı ve bu hususta efendisiyle hemfikir olmadığından dolayı biraz çekinceyle, basınımızın "Sovyetler'i az-çok öven" makaleler yayınlamasını istedi. Katiyetle reddettim. Böyle haysiyetsiz taklalar atamayız ve Molotov'un söylevi bizim tarafımızdan böyle bir jeste mahâl verecek bir içerikten kesinlikle yoksun. Duce beni onaylayarak, "Rusya için yapabileceğimiz en iyi şey sessiz kalmak ki, bu da çok şey demektir," dedi.

Mussolini raporu okumasının ardından bütün parayı tek bir karta yatırmak olarak gördüğü kara taarruzundan Hitler'i vazgeçirmek için

84 Esirgeyen ve bağışlayan Tanrı'dır. (ç.n.)

ona mektup yazma niyetini yineledi. Duce'yi bu hususta teşvik ettim; zira ya Hitler taarruza geçecek ve Mussolini bunun tesiri altında kalacak ve Tanrı'nın izniyle bu işten kurtulmak için bunu bahane edecek ya da Hitler taarruza geçmeyecek ve savaş birkaç ay içerisinde *en queque de poisson*[85] nihayete erecek. Bizim adımıza bunların ikisi de iyi sonuçlar. Fakat von Mackensen ve Berlin Büyükelçiliğimiz bir ihtimal taarruzun kısa zaman içerisinde gerçekleşebileceğini iddia ediyor.

2 Nisan 1940

Savaş istikametinde sert bir viraj aldık. Fransa ve İngiltere'nin beyan ettikleri gibi ablukayı katılaştıracak olurlarsa Mussolini bizi savaştan ayıran köprüleri yakmak istiyor. Göring, Albay Teucci'yle yaptığı bir toplantıda İtalya'nın pozisyonuna ilişkin bilgilendirilmek istediğini söylemişti. Mussolini Göring'e savaş hazırlıklarının hızlandırıldığının söylenmesi için Albay'a telgraf çekti. Şu an kimse ondan böyle bir şey yapmasını talep etmemişti. Duce siyasi ve stratejik eylemlerimize ilişkin bir memorandum hazırladığını söyledi. Bir kopyasını da bana vereceği vesikayla ilgili bilgilendirilecek olan yedi kişiyle cumartesi günü bir araya gelecek.

Duce, Bakanlar Kurulunda savaşın her an başlayabileceğini öngördüğünü söyledi. Kendini demokrasilere hizmet ediyormuş gibi (bu bizi Almanlarla ihtilafa sürüklerdi) göstermek istemediği ve tarafsız kalırsak İtalya'nın dünya ulusları arasında büyük güç olarak bir yüzyıl ve Faşist bir rejim olarak sonsuza kadar itibar kaybedeceğine dair inancı gibi gerçekleri dâhil etmediği konuşmasını, kendi amaçlarımız için Almanlarla hareket edeceğimizi belirterek noktaladı. Bir Akdeniz imparatorluğundan ve okyanusa açılmaktan söz etti. Almanların zafer kazanacağına körlemesine inanarak Hitler'in dünyasında toplayacağımız ganimetleri düşünüyor. Fakat Almanları muzaffer saysak bile (ki ben bu zafer hipotezini kuvvetle reddediyorum) hiç kimseye karşı verdiği sözleri tutmamış olan Hitler'in bize karşı olan sözünü tutacağı kesin mi?

3 Nisan 1940

Yeni bir şey yok.

85 Fr. "Aniden, birdenbire". (ç.n.)

4 Nisan 1940

Yeni bir şey yok.

5 Nisan 1940

Dün gece Almanların Polonya'yı fetihleriyle ilgili bir Alman filmi izledim. Daha önce filmin gösterimine katılmayı reddetmiştim, fakat dün gece de katılmasaydım yokluğum fazla dikkat çeker ve kuşku uyandırırdı. Eğer Almanlar vahşi bir güç gösterisi yapmak istiyorlarsa bu iyi film, fakat propaganda için fazla hayvani. Bir kısmı Almanların adamlarından ve diğer kısmı Alman yanlısı dümbüklerden oluşan izleyiciler, film hakkındaki beğenilerini ifade ederken sade bir nezaketin ötesine geçmediler.

Londra Büyükelçiliğimizdeki hukuk müşaviri ve Chamberlain'in arkadaşı olan Dingli'yle bu sabah yaptığım konuşma, bende Müttefikler safında zayıflık olduğuna dair bir intiba yarattı. Bana ikinci dereceden bir önem arz ediyormuş gibi görünen bu kişiye karşı Grandi'nin büyük bir saygısı var. Başbakan'dan, daha en başından kaderinde cevap verilmemek olan işe yaramaz ve oldukça genel bir mesaj getirmiş. Fakat mesajın önemi bundan ziyade Chamberlain'in kasvetli hâlini, huzursuz uzlaşı arayışını, zafere ilişkin kabul edilmemiş güven eksikliğini sergilemesi. Bu mesaj gerçekten de İngilizlerin moralini temsil ediyorsa Avrupa'nın trajik kaderi mühürlenmiş demektir. Fakat ben vaziyetin böyle olduğu görüşünde değilim.

Sumner Welles bana bu harita hikâyesinin temelsiz olduğunu ve Reynaud'nun kendisine Avrupa'nın yeni sınırları hakkında hiçbir şey söylemediğini belirtmek için büyükelçisini gönderdi.

6 Nisan 1940

Duce'nin hazırladığı, mevcut durumu özetleyen ve geleceğe ilişkin askeri ve siyasi planımızın genel hatlarını çizen gizli raporun sekiz kopyasından birini kendisinden aldım. Raporda iki sonuca varılıyor: İtalya büyük güçler arasındaki yerini kaybetmeden ne geri adım atabilir ne de savaşın sonuna kadar tarafsız kalabilir. Dolayısıyla şartlar buna elverdiğinde çıkarlarımız için Almanya'nın yanında savaşmalıyız. Yine rapora göre askeri eylem planımız ise şu şekilde: Bütün cephelerde savunmada kalınmakla beraber Cibuti istikametinde hava ve deniz unsurlarıyla

desteklenecek büyük bir taarruz. Fakat kendisini bu sabah gördüğüm Aosta Dükü, mevcut mevzilerimizi muhafaza etmenin dahi büyük bir sorun olacağını ve bu sorunun tek sebebinin Fransız ve İngilizlerin hâlihazırda teçhizatlı ve savaşa hazır olmaları olmadığını, fakat hâlâ kalkışma hissiyatıyla çalkanan yerel nüfusun zorluklarımızın kokusunu alır almaz ayaklanacaklarını söyledi. Kendisiyle bunu konuştum ve bunun ederi ne olursa olsun İtalya'nın oybirliğiyle Almanlardan tiksindiğini söyledim.

Mussolini'ye Dingli'yle yaptığım konuşma hakkında kısaca bilgi verdim. Onu temsilen barış için arabuluculuk yapmayı denemesini Dingli'ye söylememi istedi.

7 Nisan 1940

Arnavutluk'a girdiğimizden bu yana bir sene geçti. O günü duygu dolu bir şekilde hatırlıyorum. Ve Arnavutluk'tan söz açmışken, General Favagrossa bugün Arnavutluk'taki ikametgâh sorununu çözmek için gereken asgari miktarı reddetti. Fevkalade arzu etmesine rağmen parası olmadığından dolayı bunu veremiyor. Metal rezervlerimiz konusunda kendisiyle bir durum değerlendirmesi yaptık. Sonuçlar oldukça üzücüydü. İtalya bütün dış pazarlarını kaybediyor ve harcamak zorunda olduğumuz az miktarda altın bile ihtiyaç duyduğumuz metallere dönüştürülemiyor. İç kaynaklarımız kıt. Hâlihazırda toplamış olduğumuz bakır kaplar ve demir ızgaralarla sınırlarımızı zorladık. Hepsini tükettik. Gerçek şu ki, elimizdeki rezervler açısından bugün eylülde olduğumuzdan daha kötü durumdayız. Savaş için sadece birkaç ay yetecek kadar malzememiz var. Favagrossa'nın söylediği bu. Bu şartlar altında savaşa girmeye nasıl cüret edebiliriz?

Dingli'yle konuştum ve Chamberlain'in kabul edilebilir şartlar öne sürmeye hazır olması durumunda teklifleri ve uzlaşma sağlanması için arabuluculuk edebileceğimizi belirttim. Aksi takdirde İngilizler hayale kapılmamalılar: İtalya Almanya'nın yanında olacak. Kendisine verilen görevden memnun olan Dingli, Londra'ya dönmeye hazırlanıyor. Dingli'den bir daha haber alacağımdan şüpheliyim. Bu fazla itibar edilebilecek bir adam değil.

8 Nisan 1940

Budapeşte'de panik var. Teleki, Alman Genelkurmayı tarafından Macar Genelkurmayı nezdinde yapılan bir girişimi haber vermek için

habercilerinden biri olan Bay Baranyay'ı Roma'ya gönderdi. Almanya, Rusya'nın yakında Besarabya'yı işgal edeceği bahanesiyle Romanya'nın petrol havzalarına el koymak ve Macaristan'dan serbest geçiş hakkı sağlamak istiyormuş. Buna karşın kendilerine Transilvanya vaat edilmiş. Macarlar şimdi ya Almanların geçmesine izin vermek ya da onlara silahla karşı koymak sorunuyla karşı karşıyalar. Böylelikle Macarların istiklâli her hâlükârda nihayetine ermiş olacak. Razı olurlarsa yıkım ve enkazdan kurtulurlar. Karşı koyarlar ise, şu vakit daha çok acı çekecek de olsalar kendilerini gelecekte yeniden doğmaya hazırlayabilirler. Villani ve Baranyay, Almanlara direnilmesini savunup İtalyanların yardıma gelmesini umuyorlar. Duce'nin yanına çıkarlarken onlara eşlik ettim. Mussolini prensipte kendilerine Almanların taleplerini kabul etmelerini tavsiye ettiyse de yanıt verme hakkını saklı tuttu. Ayrıca onlara dirayetle Almanya'nın yanında durduğunu ve Fransız ile İngilizlere karşı savaşmaya hazırlandığını söyledi. Macarların bize söylediklerindeki doğruluk payını öğrenmek adına Berlin'e bir telgraf çektik. Kimse bize bir şey söylemedi; aslına bakılırsa, Almanlar şu ana kadar bizi tam tersi yönde temin ettiler. Fakat mazideki tecrübeler Almanların bu teminatlarının fazla bir anlam taşımadıklarını kanıtlıyor.

9 Nisan 1940

Almanlar Romanya'ya girmedi.

Bu sabah saat ikide Almanya Büyükelçiliği'ndeki kâtiplerden biri Von Mackensen'in mektubuyla evime geldi. Mektupta Von Mackensen'in saat sabah yedide huzura kabul edilmesi isteğinden başka bir şey yoktu. Saat altı buçukta solgun ve yorgun bir hâlde gelen Mackensen, Hitler'in Danimarka ve Norveç'i işgal etme kararını ileterek bu memleketlerin işgaline hâlihazırda başlanmış olduğunu ilave etti. Herhangi bir yorum yapmadı, fakat tarafsız ülkelerin ve özellikle de Amerikalıların buna şiddetli tepki göstereceklerini söylediğimde buna canı gönülden katıldı. Sonrasında Hitler'in ona yazdığı mektubu kendisine vermek üzere Duce'nin yanına gittik. Her zamanki tarzda, hâlihazırda yapılmış olanı beyan eden her zamanki mektup. Mussolini, "Hitler'in bu hareketini gönülden destekliyorum. Bu hesaplanamayan sonuçlar doğurabilecek bir hareket ki, savaşlar da bu şekilde kazanılır. Demokrasiler yarışı kaybetti. İtalyan basını ve İtalyan halkına Almanların bu

hareketini uluorta alkışlamaları için emir vereceğim," dedi. Palazzo Venezia'dan ayrılırken Mackensen'in ağzı kulaklarındaydı.

Daha sonra yanımda Macarlarla Mussolini'nin yanına döndüm. Attolico Almanların Romanya'ya taarruz edecekleri rivayetlerini yalanladı. Böylelikle Duce, Macarlara sakin ve ılımlı davranmalarını ve Almanların taleplerini kabul etmelerini salık verdi. Macarların bekledikleri ve umdukları yanıt bu değildi. Askeri direniş gösterirlerse İtalya'nın yardımına güvenip güvenemeyeceklerini soracak kadar ileri gittiler. Mussolini gülümseyerek, "Ben Hitler'in müttefikiyken ve böyle kalmaya da niyetliyken bu nasıl olabilir?" dedi.

Yalnız kaldığımızda Hırvatistan'dan bahseden Duce elini ovuşturuyordu.

Hırvatistan meselesindeki tempoyu hızlandırarak Avrupa'ya hâkim olan istikrarsızlıktan istifade etmek niyetinde. Fakat Yugoslavya'ya Fransa ve İngiltere'nin bize hücum etmeyecekleri bir şekilde saldırmaya kararlı olduğu dışında bu hususta herhangi bir detaya girmedi. Fakat bu nasıl olacak? Savaşmaya hazır mıyız? Balbo ve Aosta Dükü alakadar oldukları operasyon alanlarına ilişkin son birkaç günde bana söyledikleriyle fazla hayale yer bırakmadılar.

Norveç'teki çarpışmalar ve direnişe dair ilk muğlak haberler gelmeye başladı. Öncelikle böylesine eşitsiz bir çatışmanın dünyada sebep olacağı tepkiler, sonrasındaysa insanlığın haysiyeti namına nasıl savaşılacağını hâlâ bilen insanlar olduğunu kanıtlayacak olması sebebiyle umarım bu haberler doğrudur.

10 Nisan 1940

Almanların kuzeydeki ilerleyişine dair haberler, Mussolini'nin deyişiyle "kazanan tarafı tercih eden bir fahişe" olan İtalyan halkı üzerinde iyi bir tesir etti. Almanların hızlı ilerleyişlerinden daha şaşırtıcı olan ise Fransız ve İngilizlerin tepkileri. Müttefikler Hitler'in askeri başarılarına savaş açısından hiçbir yararı olmayan bir demeç ve makale ateşiyle karşılık veriyor.

Paris'ten dönen François-Poncet'nin bugün hiç keyfi yoktu. Bu hâli kendisinin canlı ve hararetli mizacıyla keskin bir tezat teşkil ediyor. "Zamanın her şeyi yoluna koyacağından", "kaybedilmiş muharebeler ve kazanılacak savaşlardan" ve "Amerika Birleşik Devletleri'nin

Hitler'in zafer kazanmasına müsaade etmeyeceğinden" söz etti. Katılıyorum. Fakat daha tayin edici hareketler görmek isterim. Fransa'da herkes, neredeyse herkes artık İtalya'nın kendilerine karşı savaşa girmeye hazırlandığına ikna olmuş durumda. Fakat Fransızlar, İtalya'yı tahrik etmek ve onun bu kararını hızlandırmak adına hiçbir şey yapmayacaklar. Savaşın tüm sorumluluğunu bize bırakmak istiyorlar. Poncet işleri hızlandırmanın arz ettiği tehlikeye bizzat dikkat çekti.

Mackensen bir bahaneyle beni görmeye geldi. Yaşananlara vereceğimiz tepkilerin nasıl olacağını öğrenmek istedi. Henüz son sözün söylenmemiş olduğuna kesinlikle inanıyor olsam ve belki de pek yakında olmak üzere durumda tam bir değişikliğe tanıklık edebileceğimize inansam da, şu an için yapacak başka bir şey olmadığından ötürü kendisini tebrik ve methiyelere boğdum.

11 Nisan 1940

Hitler'den Duce'ye acil kodlu bir mesaj geldi. Mussolini'yi görmek için Von Mackensen'le birlikte akşam saat on birde Villa Torlonia'ya gittik. Alışkanlığının aksine ayaktaydı ve bizi bekliyordu. Kötü bir soğuk algınlığından muzdaripti, ateşi vardı ve yorgundu, fakat Hitler'in mesajını aldığına memnun oldu. Bugün buna coşkulu bir yanıt hazırladı. Mesajında yarından itibaren İtalyan filosunun hazır olacağını, kara ve hava kuvvetlerinin de hazırlıklarına hızlandırılmış bir şekilde devam edeceklerini belirtti. Son olarak Hitler'in dikkatini Rumenlerin muğlak tutumlarına çekerken, aynı zamanda Avrupa'nın bu kısmındaki barışın şimdilik muhafaza edilmesine ilişkin arzusunu belirtti. Hitler, Attolico'yu kabul etmiş ve Duce'den gelen mesaj karşısındaki memnuniyetini dile getirmiş. Attolico, Almanların Müttefiklerle Norveç'te giriştiği hava-deniz muharebelerine dair iyimser raporlar verdi. Bundan şüpheliyim. Führer'in bir stratejist gibi mi davrandığını, yoksa tehlikeli bir tuzağa mı düştüğünü zaman gösterecek.

Mussolini bu sabah kasvetli bir ruh hâlindeydi. Kral'la gerçekleştirdiği ve tatmin olduğu bir toplantıdan döndü: "Kral işe sadece kırılmış tabak çanağı toplamak üzere girmemizi istiyor. Fakat böyle giderse kap kacağı önce bizim kafamızda kırarlar. Ve ötekiler tarih yazarken bizim ellerimiz bağlı oturmamızın aşağılayıcılığı... Kimin kazanacağının pek az önemi var. Bir milleti yükseltmek için tekmeleyerek bile olsa onları

savaşa göndermek lazım gelir. Ben de böyle yapacağım. 1918'de İtalya'da 540.000 asker kaçağı olduğunu unutmadım. Ve donanmamızı Fransız ve İngiliz kuvvetlerine karşı göndermek için bu fırsattan yararlanmayacaksak altı yüz bin tonluk savaş gemileri inşa etmenin ne anlamı var? Genç hanımları keyifli bir gezintiye çıkarmak için birkaç sahil güvenlik görevlisi ve birkaç yat yetecektir."

12 Nisan 1940

Kötü bir soğuk algınlığıyla yatağa düştüm ve ayın yirmisine kadar ayağa kalkamadım.

20 Nisan 1940

Hastalığım birçok söylentiye yol açtı. "Diplomatik hastalık" gibi sözlerin eşliğinde Roma'yı istifama dair dedikodular doldurdu. Almanların kazandığı başarılar, sözde arkadaşlarımın birçoğunun benden uzaklaşmalarına neden oldu. Öte yandan, eski bir anti-Faşist olan Alberto Giannini cesurca bir adım atarak Duce'ye beni kovmamasını, aksi takdirde bunun ülkedeki karışıklığı artıracağını belirten bir mektup yazdı. Mussolini sempatik davrandı. Öncelikle tüm bu söylentilere bir son vermek istediğini dile getirip, ardından Buffarini ve Muti'ye bana olan güveninin tam olduğunu söyledi.

Hasta geçirdiğim günlerde ülke içerisinden önem arz eden herhangi bir haber gelmedi. Hitler Avrupa'daki son duruma değinen bir mektup göndermiş. Mektup doğal olarak iyimser bir tonda kaleme alınmış. Hitler, doğrudan Duce'nin gönlüne sirayet edip arzu edilen etkiyi uyandıracak kelimeler seçiyor. Prens Hesse akşamleyin bana Almanların pek yakında taarruza geçeceklerini ve Hitler'in doğum gününü Paris'te kutlayamamış oluşundan kötü havaları sorumlu tuttuğunu belirtti.

On günün ardından Mussolini'yi her zamankinden daha fazla savaş ve Alman yanlısı buldum. Fakat ağustos sonundan, hazırlıkları olgunlaştırıp meyvelerini almadan evvel bir şey yapmayacağını söyledi. Böylelikle umutlarımızı bağlamak için sadece üç ayımız kalıyor.

21 Nisan 1940

Duce'nin Palazzo Venezia'nın balkonunda yaptığı konuşma makul ve tedbirli, işçi konfederasyonları temsilcileri karşısında içeride yaptığı

konuşma ise radikal ve yüzde yüz Nazi'ydi. Lakin bunun hemen ardından, "Ağustosun ikinci yarısına kadar savaştan söz etmek uygun olmadığını" söyleyerek konuşmasının kordiplomatik nezdindeki yankılarını hafifletmeyi denememi istedi.

22 Nisan 1940

Norveç harekâtı Avrupa'daki askeri operasyonların merkezini kaydırıp savaşın çözüme kavuşturulmasını daha da imkânsız hâle getirdiğinden dolayı, Duce İtalya'nın harbe iştirak tarihini bu sabah 1941 baharına erteledi. Tabii bu, fikrini biraz dahi olsun değiştirdiği anlamına gelmiyor. Görünüşe bakılırsa bugün Kral'la gayet hararetli bir görüşme yapmış. Kral'a, "Gerçek şu ki İtalya bugün bir İngiliz kolonisidir ve bazı İtalyanlar İtalya'yı 40 milyonluk bir Malta'ya çevirmek suretiyle bu gerçeğe kanuni bir boyut kazandırmaya niyetliler," dediğini şahsıma aktardı. Ardından, "Ben böyle söyleyince yaşlı adamın rengi attı," diye ilave etti. Savaşa son derece karşı olan Kral'ın artık bunu durdurmak adına yapabileceği bir şey kalmadı.

François-Poncet'yi gördüm. Telaşlı ve canı sıkkındı. İtalya'nın pek yakında savaşa gireceğinden, aslına bakılırsa bunun her an gerçekleşebileceğinden söz etti. Kendisine yanıldığını söylemeyi denedim. Odamdan politikamız hakkında daha iyi bilgilendirilmiş ve her şey bir yana, daha sakin bir şekilde ayrıldı. Kendisinin bir dost ve bir centilmen olduğunu her geçen gün daha çok ortaya koyan Amerikalı Büyükelçi'ye ve daha düşük rütbeli bazı öteki yabancı diplomatlara karşı da aynı tutumu sergiledim.

23 Nisan 1940

İhtiyatlı bir mizacı olsa da, geçen hafta hastalığımla birlikte başlayan söylentilere karşı kayıtsız kalamayan İngiliz maslahatgüzarını yatıştırdım. İtalya'nın Almanya'yla güçlü bir dayanışma içerisinde olduğunu, fakat ikinci bir beyana kadar bu dayanışmayı bir adım öteye taşımak gibi bir amacı olmadığını, yani Virginio Gayda'nın[86] kâğıttan topları yerine Bagodlio'nun savaş toplarını ateşlemek niyetinde olmadığını söyledim. İngiliz ve Fransızlar söylediklerimden memnun olmuşlar

---

86 Önde gelen Faşist ve gazeteci. 1930 ve 1940'larda *Giornale d'Italia*'nın editörü olarak görev yaptı. (ç.n.)

gibi görünüyorlardı ve inanıyorum ki vaziyet böyle kaldığı sürece de şüphesiz memnun olacaklar.

Renzetti, "Göring'in Annunziata Madalyonu trajikomedisi" olarak adlandırılabilecek şey hakkında benimle yeniden konuştu. Görünüşe bakılırsa, Annunziata Madalyonu'nun von Ribbentrop'un boynunda sallandığı göz alıcı, pitoresk sahneleri görünce Büyük Mareşal'in kalbi çaresiz bir acıyla doluyormuş. Reich'ın devasa yarı diktatörü daha fazla acı çekmemeli. Ve bu tarz ödüllere karşı gerçek bir tiksinti duyan Mussolini hassas Hermann'ın acınası hâlini Kral'a yazıp kendisine ittifakın üzücü yıl dönümü olan 22 Mayıs'ta Annunziata Madalyonu verilmesini teklif etmem için izin verdi. Kral'ın buna razı olacağını umalım, zira Annunziata Madalyonu konusunda eli sıkı ve ihtiyatlıdır.

24 Nisan 1940

François-Poncet, Paul Reynaud'dan Duce'ye mühürlü bir mektup getirdi. Fransa Büyükelçisi olarak Başbakan'ının gönderdiği mektubun içeriğinden tamamen habersiz bırakılması sebebiyle bir nebze içerlemiş. Reynaud'dan iyi bir şekilde bahsederken aynı zamanda hükümetine de birkaç salvo gönderdi: "Reynaud acı gerçeği dile getirmeye her zaman cesareti olan bir adam, fakat 1.60'dan kısa olan adamların bütün zaaflarını taşıyor. Ciddiye alınmayacağı korkusuyla kendisine ite kaka yol açıyor." Mussolini mektubu keyif ve tiksintiyle okudu. Aslına bakılırsa bu garip bir mesajdı. Yazarının mizacını pek güzel ortaya koyacak şekilde biraz melankoli ve biraz kibir barındırıyordu. Mektup, iki milletin kılıçlarını birbirine çalmadan önce bir araya gelmelerine yönelik bir tür davetle sona eriyordu. Mussolini, Reynaud'nun işlere bakış açısındaki teatralliği söndürecek birkaç söz ekleyerek vereceği yanıtla bu teklifi reddetmeyi düşünüyor. Tabii Duce'nin ilk düşüncesi Hitler'e mektubun aslı gibi bir kopyasını göndermek oldu.

Berlin'den dönen von Mackensen beni görmeye geldi. Kendisiyle birlikte Duce'yi görmeye gittik. Macarların üç devletin katılacağı bir konferans teklif ettiklerini ve kendisinin buna karşı olduğunu söyledi. Fevri bir adam olan Kont Czaky'nin zoraki fikri. Otomobille Palazzo Venezia'dan dönerken Attolico'nun pozisyonundan bahsetti. Kendisini konuşmaya davet ettim. Berlin'dekilerin Attolico'nun görevden alınmasını hoş karşılayacaklarını söyledi. Bu doğal. Attolico bir İtalyan ve

bir beyefendi. Hitler onun yerine Farinacci ve Alfieri'yi düşünüyor. İlk seçeneği çekmeceye koyup ikincisi üstünde düşünüyorum. Mussolini'nin Almanların isteğini yerine getireceğinden şüphem yok.

25 Nisan 1940

Berlin büyükelçisi meselesini Duce'yle konuştum. Mussolini'nin Attolico'nun yerine geçmesine itiraz etmediği Alfieri'ye Palazzo Venezia'ya giderken eşlik ettim. Duce derhâl ona Almanya'daki göreviyle ilgili bazı talimatlar verdi. Yapılan antlaşmalara sadık olduğunu yineleyip savaş hususundaysa, "Sadece kazanacağımız yarı-matematiksel bir kesinlik kazandığında harbe gireceğiz," dedi. Alfieri, Mappamondo odasını Almanya'da ağır ve tedbirli davranması gerektiğine ikna olmuş bir şekilde terk etti.

Giunta, mecliste göze çarpacak kadar Alman yanlısı karakterde, ikna edici olmayan ve kaba bir konuşma yaptı. Sunduğu öneriler öylesine saçmaydı ki meclis şaşkınlığa düştü. Konuşmanın ilk kısmını onaylayan Mussolini, Giunta'nın amiyane Alman hayranlığının mecliste yarattığı soğuk atmosferden rahatsız oldu. Öte yandan, meclise ilk kez bakan sıfatıyla iştirak eden Pavolini ise büyük bir başarı gösterdi.

26 Nisan 1940

Oğul Barzini tutuklandı. İngiltere Büyükelçiliği tarafından bize gösterilen sıradan belgelerden birine bakılırsa İngilizlere büyükelçiliklerinde etkin bir şekilde faal olan bir gizli servisimiz olduğu hakkında bilgi vermiş. Mussolini'nin "deli" olduğunu ve İtalyan gazetecilerin Faşist Parti tarafından yazmaya mecbur bırakıldıkları her satırdan nefret ettiklerini söylemiş. Mussolini çılgına döndü ve hatta Barzini'yi Yüce Divan'da yargılatmaktan söz etti.

Reynaud'ya verilecek yanıt hazırlandı. Soğuk, sivri ve küstah bir içeriği olan mektubu yarın François-Poncet'ye verecek ve bir kopyasını bugün von Mackensen'e göndereceğim. Mektubun dilini en azından üsluben yumuşatmaya çalıştım, fakat çabalarımın fazla bir faydası olmadı. Duce'nin mektubunun Reynaud tarafından geriye kalan son İtalyan yanlısı Fransızların önüne provokatif radikalizmimizin bir kanıtı olarak sunulabileceği açık. Duce ayrıca Hitler'e Narvik'i her ne pahasına olursa olsun elinde tutmasını tavsiye eden kısa bir mesaj gönderdi.

27 Nisan 1940

Neticede François-Poncet Mussolini'nin Reynaud'ya verdiği yanıta ne şaşırdı ne de bundan rahatsız oldu. Reynaud'nun Mussolini'ye göndermiş olduğu ve içeriğini bilmediği mektubu kendisine gösterdim. Mektubun içerik ve üslubundan iyi bahsetse de Mussolini'yi tanımayan ve onu duygusallıkla kendi yanına çekebileceğine inanan biri tarafından yazıldığının aşikâr olduğunu belirtti. Bu Poncet'nin uzun zamandır boş yere düzeltmeye çalıştığı ciddi bir hataydı. Buna karşılık, sık sık Roma Büyükelçimiz Guariglia tarafından da teşvik edilen Laval benzeri İtalyan yanlısı Fransızlar tarafından, hükümetinin bu hatayı düzeltmesine engel olundu. Poncet'nin, hakkında "tatsız" dediği Mussolini'nin mektubu ise işleri açıklığa kavuşturmaya muvaffak olacak.

Attolico'ya Hitler'in kendisini ıskartaya çıkardığını bildirdim. Bunu oldukça olgun karşıladı ve görevini bu şekilde bitirmenin kendisi için bir şeref olduğunu söyledi. Vatikan'a gidecek oluşundan memnun – şeytanın kucağından kutsal suya... Almanların durumu hakkındaki kanaatini şu şekilde özetledi: "Savaş kısa sürerse Reich'ın, uzun sürerse Müttefiklerin zaferiyle sonuçlanır." Ribbentrop'un benden hoşlanmadığını saklamadığını ve İtalya'nın savaşa girmemesinden beni sorumlu tuttuğunu söyledi. Bundan gurur duyuyorum.

Ribbentrop Norveç meselesi üstüne Berlin'de sansasyonel beyanlar vermiş. Beyanları gözden geçirdiğim kadarıyla bende dağ fare doğurmuş intibası yarattı.

28 Nisan 1940

Hitler, Norveç'teki askeri başarılarıyla ilgili güncel bilgileri vermek için Duce'ye bir başka mektup göndermiş. Bu mektuplar genel olarak fazla önem taşımıyorlar, fakat Hitler iyi bir psikolog olduğundan bu mesajların doğrudan Mussolini'nin gönlüne hitap ettiğini biliyor.

Papa, barışı korumaya yönelik çabalarını methettiği ve İtalya'nın gelecekte de savaşın dışında kalması için dua ettiği bir mektubu Duce'ye gönderdi. Mussolini'nin bu mektuba tepkisi şüpheci, soğuk ve iğneleyici oldu.

29 Nisan 1940

Mussolini, Göring'e Annunziata Madalyonu verilmesine Kral'ın karşı olduğunu, fakat istemeyerek de olsa sonunda bunu yapacağını söyledi.

Öte yandan Reynaud'ya verilen cevabı yerden göğe kadar savundu. Mussolini'nin anlattığı kadarıyla kendisiyle Kral arasında gerçekleşen konuşmalar dostça geçmiyormuş. Bunlar Duce'nin mizacındaki fevri hiddetle savunduğu politikanın gerekliliğini ve Kral'ın, konumunun ve karakterinin talep ettiği ihtiyatla bu tarz bir politikanın tehlikelerini kanıtlamaya çalıştığı bitmeyen bir mücadele şeklinde zuhur ediyor. Mussolini genel olarak Kral'ın düşüncelerini pek az dikkate alıyor ve monarşinin fiili gücünün kayda değmez olduğuna inanıyor. İtalyan halkının sadece onu takip edeceğine ikna olmuş. *Populaire*'deki bir makalesinde aşağı yukarı aynı şeyi dile getiren Blum'u bu sabah methetti.

Artık resmi bir Alman tarafları rolünü kötü ve zayıf bir şekilde oynayan Helfand'la uzun bir konuşma yaptım. Ona genel bilgi verdim ve iki ülke arasındaki mevcut durumu başkalaştırabilecek her türlü siyasi imadan kaçındım. Neticede Almanların birçoğu Moskova'ya soğuk bakmaya devam ediyor. Dün Bismarck'ın kendisi de Ruslara iki sebepten dolayı güvenilmemesi gerektiğini söyledi: Bolşevik olmaları ve Rus olmaları, ikinci sebep ise birincisinden daha geçerli.

30 Nisan 1940

Yeni bir şey yok.

1 Mayıs 1940

Phillips, Roosevelt'ten Duce'ye bir mesaj getirmiş. Her ne kadar kibar cümlelerle bezenmiş olsa da, bu savaşa girmememiz yönünde açık bir uyarı: Eğer savaş yayılacak olursa tarafsız kalmak niyetinde olan bazı ülkeler pozisyonlarını derhâl gözden geçirmeye zorlanabilirlermiş. Tabii Mussolini bu mektubu iyi karşılamadı. Büyükelçiye İtalyanların açık denizlere çıkma hakkı olduğu dışında hemen hemen hiçbir şey söylemedi. Ardından Roosevelt'e keskin ve hasmane bir cevap yazdı. Monroe Doktrini'nin Amerikalılar için geçerli olacaksa aynı şekilde Avrupalılar için de geçerli olması gerektiğini belirtti.

İngilizler, gemilerinin Akdeniz'den geçmekten sakınmaları yönünde karar aldı. Mesele hakkında konuştuğum Charles'ın karşısında savaşın habercisi olan bu önlemden duyduğum şaşkınlığımı gizlemedim. Şükür ki henüz o aşamaya gelmedik. Londra'nın mevcut gerginliği artıracak önlemlerden kaçınması önemli. Charles bu hususta bana katıldı, fakat

Duce'nin 21 Nisan'da[87] Faşist teşkilatlara yapmış olduğu konuşmadan kaygı duyuyordu. Mussolini, "Muhafazakâr güçler ile devrimci güçler arasındaki mücadeleyi hep ikincisi kazanır," formülüyle bakanlar kurulunda Alman zaferinin kesin olduğunu söyledi.

Duce, Rusya'yla bir uzlaşma hususunda bir kez daha benimle bir görüşme yaptı.

2 Mayıs 1940

Duce son birkaç günde gelişen durum hakkında kendisine bilgi vermek için Hitler'e bir mesaj gönderdi. Mesaj, "Bütün İtalyan halkının hissiyatı Müttefiklerin aleyhindedir," kaidesine dayanıyordu. Acaba kendisi bu bilgiyi nereden aldı? Yazdıklarından gerçekten emin mi, yoksa şahsi etkisinin bilincinde olarak uygun zamanda ülkenin hissiyatını bu noktaya çekebileceğini mi düşünüyor? Dino Grandi mecliste yaptığı konuşmanın Londra ve Paris'te tetiklediği düşmanca tepkilerden hoşnutsuz. Londra'da geçen yıl yaptığı Mihver yanlısı konuşmayı anımsayarak bunun karakteri ve yaşamını lekelediğini söylüyor. Yaptığı konuşma hakkında sadece üç telgraf geldi: biri Starace'den, biri Morgagni'den ve ötekisi de konuşmayı yüz lire karşılığında şiir hâline getirmeyi teklif eden Katanya'daki bir akıl hastanesi sakininden.

Norveç'teki Alman zaferi hakkında gelen ilk somut haberler derin etkiler yarattı. Chamberlain'in söylevi ise daha da derin bir etki yarattı. İngiltere'ye yapılacak bir Alman çıkarması ihtimalini kabul edecek kadar boyun eğmiş bir kötümserliği vardı. Mussolini bayram ediyor. Bize karşı hiçbir zaman inisiyatifi alamayacaklarına ikna olduğu Müttefiklerin Akdeniz'e filo göndermeleriyle alay ediyor.

3 Mayıs 1940

Norveç'ten gelen haberler, Alman zaferine olan kesin inancını gittikçe artan bir vurguyla dile getiren Duce'yi bayram havasına soktu. Berlin'den iyimser telgraflar alıyoruz. Von Ribbentrop Zamboni'ye Majino Hattı'na edilecek taarruzdan hızlı ve kesin sonuçlar alınacağını söylemiş. Göring ilk defa savaşa bir an evvel girmemizi, zira Alman ordusunun hızla zafere doğru ilerlediğini söylemiş. Ben vaziyetin böyle

87 Roma'nın kuruluş tarihi. (ç.n.)

olduğuna inanmıyorum. Ayrıca savaşa katılmak isteyecek olsak bile durumumuz bunu yapmaya müsait mi?

General Soddu'nun belirttiğine göre, artık Graziani bile sorumluluklarından kaygılanarak, Hırvatistan'daki de dâhil olmak üzere herhangi bir askeri faaliyete girmemize açıkça karşı olduğunu söylüyormuş.

En büyük zaafiyetimiz topçu unsurlarımız. İtalyan donanması kendini bekleyen tehlikeli görevi biliyor. Duce, Amiral Cavagnari'nin yeterince coşkulu olmadığından şikâyet etmekte. Bir beyefendi olan Cavagnari, Duce'ye duymak istediklerini değil, gerçekleri söylüyor.

Hava birimlerimiz güç bela tertipleniyor. En iyi teknikerlerimizden biri olan General Aimone Cat, kendisini oldukça kötümser bir çerçevede ifade ederken aynı zamanda Pricolo'nun yapmış olduklarının kayda değer bir ilerlemeye sebep olduğunu kabul etti. Uçaksavar unsurlarımız hakkında ise daha da kötümser. Kötü silahlar, kötü işleyiş.

Duce, Franco'dan, iç savaşta aldığı yaraları sarmaya hazırlanan İspanya'nın savaş karşısında kesin ve kaçınılmaz surette tarafsız kalacağını belirten tekdüze bir mektup aldı.

4 Mayıs 1940

Hitler, Mussolini'ye birbiriyle alakasız paragraflardan müteşekkil bir mektup gönderdi. Mektup Norveç'teki savaşın tekâmülüne ilişkin detayları içeriyor. Hitler, Norveç'e çıkan İngiliz kuvvetlerini topyekûn imha etmesine olanak vermediği için müthiş bir hızla zafer kazanılmasından şikâyet etmiş. Mektubun üslubu Müttefiklerin askeri olanaklarına karşı ilk kez istihza içeriyor. Mektubunu, Amerika'nın savaşa girmesi tehlikesine karşı Batı Cephesi'nde mümkün olduğunca hızlı bir zafer kazanmaya niyetli olduğunu söyleyerek noktalamış.

5 Mayıs 1940

Bugünü Livorno'da geçirdim. Babam ve Maria'nın kabirlerinin önünde diz çöküp dua ettim. Hava güzeldi; evimin camlarından neredeyse parmaklarımızın ucunda olan Capo Corso'yu[88] görebiliyorduk. Hâl böyleyken Livorno'da, hatta meseleye en çok ilgi duyan insanlar arasında dahi Akdeniz meselesinin çok kuvvetli hissedilmediği görülüyor. Yine de savaş sebebi sayılacak kadar kuvvetli...

---

88 Korsika. (ç.n.)

6 Mayıs 1940

Meclisten geçen yasaları imzalaması için Kral'la bir araya geldik. Majesteleri, Almanların aleyhindeki önyargılarını söz konusu etmeden itidalli bir şekilde savaş hakkındaki görüşlerinden bahsetti. İtalyan ordusunun oldukça zayıf olduğuna dair düşüncesini belirtip ağır davranılmasını salık verdi. Kral'ın tavsiyesi, tetikte bekleyişimizi mümkün olduğunca uzun bir müddet boyunca sürdürüp hazırlıklara devam etmemiz yönünde. İsteksiz bir şekilde olsa da Göring'e Annunziata Madalyonu verilmesine karar verdi. Bu konuda Kral'la fikir teatisinde bulunan Mussolini kendisine, "Majesteleri, belki şu an ekşi bir limon yemek zorundasınız, ama eldeki bütün veriler bize şu an böyle bir jest yapmamızı salık veriyor," demiş.

Christic'le bir toplantı yaptık. Geçtiğimiz günlerde yaptığım beyanlar karşısında hükümeti rahat bir nefes almış. Durumumuzun bu beyanlara uzun bir süre sadık kalmamızı gerektireceğini inanıyorum.

7 Mayıs 1940

Yeni bir şey yok.

8 Mayıs 1940

Percy Loraine Londra'dan geri döndü. Söylediğine göre kendisine verilen talimatlar İtalya ve İngiltere arasındaki münasebetleri, "şeref ve iyi niyet çerçevesinde" muhafaza edebilmek için elinden gelen her şeyi yapması yönündeymiş. İtalyan basınındaki tavrın, düşmanları arasında Faşist İtalya'nın da bulunduğuna hâlihazırda inanan İngiliz kamuoyunun bu inancını pekiştirdiğine parmak bastı. Ülkesinin zaferle ayrılacağına emin olduğu savaşın sonu gelip de hesaplar görüleceği zaman bu ciddi bir durum teşkil edecekmiş. Kendisiyle politikamız hakkında açık konuştum. Duce'nin kendisini Berlin'e bağlayan pakta sadık kalmak niyetinde olduğunu, fakat bunun yakın zamanda tarafsızlığımızdan vazgeçeceğimiz anlamına gelmediğini söyledim. Duce tarafından dile getirmem emredilen bu beyanlar maalesef yanımdan tatmin olmuş bir şekilde ayrılmayan Sir Percy'yi rahatsız etti. Lakin pek sakin ve İngilizlerin istikbalinden emin hâlini muhafaza etti.

Balkanlar'daki İngiliz diplomatlarının toplantısına dair tarafımıza İngiltere Büyükelçiliği'nce iletilen kayıtları Von Mackensen'e verdim.

Kendisine Annunziata Madalyonu'nun Göring'e takdim edileceği törenden de bahsettim. Töreni 22 Mayıs'ta Brenner Geçidi'nde gerçekleştirebiliriz. Böylelikle konuşma yapmaktan kurtulur ve Almanya'yla ittifakımızı vakur bir şekilde yeniden vurgulamış oluruz ki, bu da zor ve beni rahatsız eden bir görev.

9 Mayıs 1940

İtalya'nın tarafsız kalmasını hâlâ fanatikçe savunsa da Almanların Norveç'te kazandığı zaferin etkisiyle şimdi maziye nazaran daha az Alman aleyhtarı olan Badoglio'yla Meçhul Asker Anıtı'nda bir konuşmamız oldu. Majino Hattı'na yapılacak bir taarruzun başarılı olmayacağını söyledi. Badoglio Majino Hattı'nı bizzat bilen biri olarak hattı aşmanın altı aylık çaba ve bir milyon askerin fedasını gerektireceğine inanıyor. Mussolini, benimle Badoglio hakkında konuşurken, daha önce yapmış olduğu gibi mareşali yine kendi tezlerine ikna ettiğini söyledi. Fakat ben vaziyetin böyle olduğuna inanmıyorum. Almanların kazandıkları zaferleri Badoglio'yu daha tedbirli davranmaya itmiş olabilir, fakat ikna olduğu görüşünde değilim.

Anfuso, kendisiyle oldukça dostane ilişkiler içinde olduğu Prenses Bismarck'ın gözyaşları içerisinde Almanya'nın savaşı kaybettiğini, Hitler'in ülkeyi ve milleti mahvettiğini söylediğini aktardı. Prenses öylesine emin konuşmuş ki, Anfuso onun bir *ajan provokatör* olabileceğinden şüphelenmiş. Fakat Prenses'in konuşmasındaki birçok husus bu şüphesinin dağılmasına sebep olmuş. Ribbentrop ve politikalarına karşı daha da öfkeli sözler telaffuz etmiş.

10 Mayıs 1940

Bu yazdıklarımı tarihe not düşerim: Dün gece Almanya Büyükelçiliği'nde kötü bir yemek yedim. Yemeği uzun ve sıkıcı bir sohbet takip etti. Zaten Almanlardan daha fazlası da beklenemez. Avrupa'daki durum hakkında tek kelime edilmedi. Saatler 00:25'i gösterdiği vakit kalkmaya yeltendik. Von Mackensen, "*Berlin*'den beklediği önemli bir haber sebebiyle belki beni rahatsız etmek zorunda kalabileceği," gerekçesiyle şahsi telefon numaramı aldı. Saat 04:00'te kırk beş dakika içinde beni görmeye geleceğini ve birlikte Duce'yi görmeye gideceğimizi söylemek için telefon etti. Saat tam 05:00'te Duce'yi görmesini gerektiren

emirler almış. Gerçekleşecek toplantının sebepleriyle ilgili telefonda hiçbir şey söylemedi. Evime vardığında yanında kendisine telefonla iletilmediği kesin olan bir dolu belge vardı. Utanarak Berlin'den gelen işarete kadar otelde beklemek zorunda kalmış olan diplomatik kuryeyle ilgili bir şeyler mırıldandı.

Öncesinde şahsım tarafından durumdan haber edilen ve hâlihazırda kalkmış olan Duce'yi görmeye gittik. Duce sakin ve güler yüzlüydü. Bu eylem[89] için Hitler'in sunduğu sebepleri listeleyen ve İtalya'nın istikbali için gerekli olduğuna inandığı kararları alması için Mussolini'ye nazik bir davetle sonlanan mektubunu okudu. Müteakiben Duce, Mackensen'in getirdiği vesikaları uzun müddet inceledi. Son olarak, Fransız ve İngilizlerin, Almanya'ya Belçika ve Hollanda üzerinden taarruza hazırlanmış olduklarına kani olduğunu söyleyerek Hitler'in bu hareketini tamamıyla tasvip ettiğini neredeyse iki saatin ardından von Mackensen'e bildirdi.

Mackensen yanımızdan ayrıldıktan sonra Duce bana Nazi ordularının hızlı bir zafer kazanacaklarından emin olduğundan ve savaşa girme kararından söz etti. Şu an için bekleyip durumun nasıl gelişeceğini görmemizin iyi olacağı doğrultusundaki düşüncemi yineledim. Bu uzun, belki de öngörebileceğimizden daha uzun bir süreç olacak. Değindiğim hususlar kendisini sadece rahatsız etti. Sabah boyunca kendisini birçok kez gördüm ve yazık ki savaşa girme kararının gittikçe kuvvetlendiğine tanıklık ettim. Palazzo Venezia'da olan Edda da her zamanki coşkusuyla babasına ülkenin savaş istediğini ve tarafsız kalmaya devam etmenin İtalya'nın şerefine leke süreceğini söyledi. Mussolini'nin duymak istediği ve ciddiye aldıkları yalnızca bu türden konuşmalar.

Poncet, Loraine ve Phillips'le fikir teatisinde bulundum. İtalya'nın tutumuyla ilgili gelişmelerden haberdar olmak istiyorlar. Daha ziyade şüpheci ve kötümserler. Dinledikleri birtakım telefon konuşmalarından çıkardıkları sonuçlarla her an savaşa girmemizi bekledikleri görülüyor. Kendilerini sakinleştirmeyi denedim ve kısmen başarılı oldum. Öte yandan, benim şahsi fikirlerimden ve savaşa girişimizi ertelemek için samimi bir şekilde çalıştığımdan haberdarlar.

---

89 Almanlar 10 Mayıs 1940'te saatler 05:30'u gösterirken, "Fall Gelb", yani "Sarı Durum", ismini verdikleri bir operasyonla Belçika, Hollanda ve Lüksemburg üzerinden Fransa'ya taarruz etmişlerdir. (ç.n.)

Fransa Büyükelçisi Poncet oldukça kederliydi. Yorgun görünüyordu, kızarmış gözleri bilinçsizce elbisesinin üstünde geziniyordu. İngiltere Büyükelçisi Loraine soğuk ve kararlıydı. Böylesine ağırkanlı ve nazik bir beyefendiden beklenilmeyecek şaşırtıcı bir vurguyla Almanya'nın yok edileceğini söyledi. İngiliz ırkının tüm kararlığı bir anlığına gözlerinde ve sözlerinde zuhur etmişti. Birleşik Devletler Büyükelçisi Phillips, Almanların Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'u işgal etmelerinin Amerika'yı temelden sarsacağını söyledi. Herhangi bir kehanette bulunmuyorum, lakin Birleşik Devletler savaşa girişine ön hazırlık kabilinde Almanya'yla siyasi münasebetlerini derhâl kesecek olursa buna şaşırmam. Hakkında genelde hatalı görüşler benimsenen Birleşik Devletler göz önüne alınması gereken çok önemli bir oyuncu.

Mussolini Hitler'e sıcak, fakat tarafımız adına fazla bağlayıcılık teşkil etmeyen bir mesaj göndermeye hazırlanıyor. Mesajda Müttefikleri Belçika'nın tarafsızlığını tehdit etmekle suçlayan bir cümleyi silmesini istedim. Beni dinleyerek değişikliği yaptı.

Edda, Floransa'ya gitmeden evvel beni görmeye geldi. Derhâl savaşa müdahil olmaktan, harekete geçme ihtiyacından, onurdan ve onursuzluktan söz etti. Kendisini kişisel olmayan bir nezaketle dinledim. Onun gibi son derece zeki bir kadının mantığın sesine kulak vermemesi gerçekten esef verici. Daha faydalı bir şekilde müzikle meşgul olabileceği Floransa'daki müzik festivaline giderek fikrimce iyi yapıyor.

Belçika Büyükelçisi'ni ve Hollandalı Temsilci'yi gördüm. Üzgün fakat vakurlardı. İkisi de ülkelerinin direnme kabiliyetlerine ilişkin büyük bir inanç beyan ettiler. General Soddu ise aksine Belçika-Hollanda hattındaki mücadelenin hiçbir anlam teşkil etmeyeceği, Fransız savunmasının ise büsbütün aşılmaz olduğu görüşünde. Ne olursa olsun taarruzun başlangıcından en az bir ay sonrasına kadar harekete geçmememiz gerektiğini söylüyor.

Pavelić'i gördüm. Hırvatistan'daki durum olgunlaşıyor. Eğer çok fazla bekleyecek olursak Hırvatlar Almanya'ya yanaşabilirler. Şimdi kuvvetlerimizin kesin konumları ve en acil ihtiyaçlarını irdeleyen bir harita hazırlıyorum. Ardındansa icra sürecine geçeceğiz. Henüz herhangi bir takvim belirlemedim, aslına bakılırsa vaktinden evvel gerçekleşecek bir patlamadan kaçınmamızı tavsiye ettim. Belgrad'dan maaş

alan bir hain olduğuna dair elimize kanıt geçen Bombelles Markisi, Ustasci[90] kanunlarınca acımasızca cezalandırılacak.

Paveliċ'le yaptığımız görüşmeyi Duce'ye rapor ettim. Hızlı hareket etmek zorunda olduğumuzu söyledi. Takvimine, haziran ayının başlarına bir yere not aldı ve yarma harekâtını gerçekleştirecek kuvvetlere komuta etmesi için Gambara'yı İspanya'dan çağırmaya karar verdi.

Cepheden doğrudan elimize ulaşan haberler yok, fakat duyduğumuz kadarıyla işler Almanlar için gayet iyi gidiyor. Almanlar yüzlerce noktayı bombalarken Müttefik hava kuvvetlerinin buna yanıt verememesi özellikle şaşırtıcı.

Chamberlain'in makamına Churchill'in gelmesi İtalya'da büsbütün kayıtsızlık, Duce nezdinde ise istihza ile karşılandı.

11 Mayıs 1940

Geceleyin bazı Faşistler İngilizler aleyhindeki bir manifestoyu yırtan bir İngiliz yetkiliyi dövdüler. Sir Percy Loraine olay hakkında konuşmak için bu sabah beni görmeye geldi. Aramızdaki fevkalade şahsi münasebetle zıtlık teşkil edecek kibirli bir üslup takınması sebebiyle ben de herhangi bir açıklama yapmayı reddederek kendisine aynı üslupla yanıt verdim; öte yandan İngiliz Ordusu yiğitçe çarpışırken, İngiliz yetkililerin sabah saat dörde kadar barlarda gezeceklerine yatağa gitmelerinin daha iyi olabileceğini vurguladım. Öylesine soğuk bir şekilde ayrıldık ki, istikbalde yaşanabilecek muhtemel gelişmelerden dolayı Duce'yi görüşmeden haberdar etme ihtiyacı hissettim. Fakat akşamleyin Loraine'in bana her zamanki sıcaklığıyla telefon etmesi üzerine mesele kapandı.

Burada herhangi bir gelişme yok. Mussolini bugün düne nazaran daha az cengâver ve beklemeye daha çok meyilliydi. Görünüşe bakılırsa İtalyan genelkurmayı askeri beklentilerimiz noktasında tam zamanında soğuk bir duşa sebep olmuş. Balbo bile bana ordularımızın iki aydan evvel ve belirli bir miktarda silah ve teçhizatla donatılmadan muharebeye giremeyeceklerini söyledi.

---

90 Ante Paveliċ'in liderlik ettiği ve 1929 ile 1945 yılları arasında aktif olup Faşizm, Katolisizm ve Hırvat milliyetçiliğini sentezlemiş olan aşırı sağcı Hırvat hareketi. Savaş boyunca binlerce Sırp, Yahudi ve Çingene'nin öldürülmesinden sorumlu olmuştur. (ç.n.)

12 Mayıs 1940

Papa'nın işgal edilen üç ülkenin reislerine gönderdiği telgraflar Vatikan'ı zapt etmek isteyen ve birtakım aşırı adımlar atmaya meyilli olan Mussolini'yi öfkelendirdi. Papalığın ulusal yaşantıyı kemiren bir kanser olduğunu ve gerekirse sorunu ilk ve son kez tasfiye etmeye niyetlendiğini son birkaç gündür sık sık tekrar ediyor: "Papa, Kral ile bir ittifak kurabileceğini düşünmemeli zira her ikisini de aynı anda havaya uçurmaya hazırım. Romagna'nın yedi şehri[91] aynı anda hem Kral'ı hem de Papa'yı devirmeye yetecek."

Duce'nin bu politikasına katılmıyorum. Zira savaş yapmak istiyorsa Kiliseyle bir krizi provoke etmemek durumunda. İtalyan milleti Katolik olsa da bağnaz değildir. Belki görünüşte Kiliseyi hor görür, ama gönlünde dindardır ve özellikle de zor zamanlarda mihraplara sığınır. Vatikan'la herhangi bir çatışmadan kaçınmamızın elzem olduğuna inanıyor olmamdan dolayı, Alfieri'ye, Vatikan'a karşı Duce'nin istediği münakaşalı türden olmayan bir adım atması talimatını verdim.

Kral, Annunziata Madalyonu'nu Göring'e vereceğine dair haber gönderdi. Fakat ona bir tebrik telgrafı göndermek istemiyor. Bir yol bulmaya çalışacağım. Majesteleri bu talebinin Mussolini'den saklı tutulmasını istedi.

13 Mayıs 1940

Mussolini şu şekilde konuşmaya başladı: "Birkaç ay önce Müttefiklerin zaferi yitirdiklerini söylemiştim. Bugün size savaşı yitirdiklerini söylüyorum. Biz İtalyanların şerefine hâlihazırda yeterince leke sürüldü. Artık herhangi bir gecikme tasavvur edilemez. Bir ay içinde savaş ilan edeceğiz. Fransa ve İngiltere'ye karşı havadan ve denizden taarruz edeceğiz. Yugoslavya'ya karşı silaha sarılma fikrinden vazgeçtim. Çünkü bu küçük düşürücü bir çare olur." Bugün, ilk kez kendisine yanıt verdim. Maalesef Duce'yi caydırmak için artık yapabileceğim hiçbir şey yok. Harekete geçmeye karar verdi ve bunu yapacak. Almanların zafer kazanacaklarına ve bunun hızlı olacağına inanıyor. Kendisini kararını yeniden gözden geçirmeye itecek tek şey askeri sahadaki bir değişiklik

---

91 Mussolini'nin kastettiği yedi şehir İtalya'nın en devrimci kanadını teşkil eden Bologna, Modena, Reggio, Parma Forli, Ferrara ve Ravenna'dan müteşekkildir. (ç.n.)

olabilir, fakat şu an işler Müttefikler için öylesine kötü gidiyor ki bu doğrultuda herhangi bir umut yok.

Alfieri, Papa'yla konuştu. Yaptıkları görüşmeye ilişkin yazılı bir rapor verecek olsa da Kilisenin tavrında kesin bir tavizsizlik olduğuna vurgu yaptı. Papa, "Vicdanından ödün vermeyeceğini ve bunun için gerekirse bir toplama kampına atılmaya bile hazır olduğunu," söylemiş.

Poncet ve Loraine'i gördüm. Önem arz eden herhangi bir bahis olmadı. Ekseriyetle zemin yokladılar. Kaygılarını artırmamaya çalıştım, fakat dürüst davranarak durumun gittikçe daha ciddi bir hâl aldığı gerçeğini kendilerinden saklamak istemedim.

14 Mayıs 1940

Hitler'den Duce'ye mektup. Bu askeri gelişmeleri irdeleyen uzun ve serinkanlı bir vesika. Karada ve özellikle de Almanların şimdi tartışmasız hâkimi olduğu havadaki zaferlere ilişkin güvence veriyor. Pek tabii bütün bunlar, yakında savaşa girme kararını von Mackensen'e bildiren Duce'nin savaşa katılma yönündeki arzusunu pekiştirmek için. "Bu artık aylar içinde değil haftalar, belki de günler içinde gerçekleşecek bir meseledir." Ümidim en azından savaşa günler değil haftalar içinde girmemiz yönünde. Zira savaş Almanya'nın lehine dönüyorsa da, vakit bizim de sahneye çıkmamız için henüz çok erken ve büyük bir karar almadan önce İtalya'nın savaşa hazır olmadığını veya sadece çok kısa sürecek bir savaşa hazır olduğunu hatırlamak zorundayız. Zamanlamada edilecek bir hata bizim için ölümcül olur.

Duce, kendisinin şahsına talep ettiği başkomutanlık makamı için General Soddu'nun Kral'la konuşmuş olduğunu söyledi. Görünüşe bakılırsa, Majesteleri, anayasaya göre başkomutanı seçme hakkının kendisine ait olmasına istinaden buna şiddetle karşı çıkmış. Lakin sonunda yetki dağıtımı bazında bir uzlaşmaya razı olmuş. Mussolini'nin rahatsız olduğu görülüyordu. Ülkedeki ağırlığını artık hoş göremediği kraliyeti savaş kazanıldıktan sonra lağvetmeye niyetli olduğunu açık bir dille söyledi.

15 Mayıs 1940

Roosevelt, Duce'ye bir mesaj daha gönderdi. Üslup değişmiş. Bu ilki gibi aba altından sopa gösteren bir mesaj değil. Daha ziyade bezgin ve uzlaştırıcı bir tonda. Hz. İsa'nın öğretilerinden bahsediyor. Fakat

bu argümanların özellikle de zaferinin avucunun içinde olduğuna kani olan Mussolini'nin üzerinde pek az etkisi oldu. Onu farklı bir yöne çekmek için bundan daha fazlasına ihtiyaç var.

Almanların, Majino Hattı'nı Sedan mıntıkasında aştıkları yönündeki haberler büyük heyecan yarattı. Bu haberler beni tam olarak ikna etmedi, bunların ikinci dereceden önem taşıyan abartılı bilgiler olduğuna inanıyorum. Alman zaferlerinin kamuoyu üstünde olumlu tesirleri oldu, fakat ulusumuzun gerçek duyguları değişmiş değil.

Gelişmeler doğrultusunda Faşist Parti'nin savaş çığırtkanları ve Alman yanlıları listesine katılmak için siyasi çevremizde bir yarış başladığına tanıklık ediyoruz. Fakat cepheden aldığımız iyimser haberlerin gerisi gelmezse işte o zaman buna gülerim.

16 Mayıs 1940

Aslına bakılırsa gerçekler oldukça abartılıymış. Majino Hattı'nda açılan gedikle cephe yarılmış! Sir Percy'nin gönderdiği, cephedeki operasyonlar hakkında daha ziyade iyimser bir tonla yazılmış olan İngiliz raporu bunun kanıtıdır. Raporu Duce'ye gönderdim. Etkilendi, fakat tabiatı onu sadece kendi işine gelen haberlere kulak vermeye itiyor. Her şeye karşın, barut fıçısını ateşlemek hususunda gün içerisinde daha az heyecan sergiledi.

Kral'la yaptığı toplantı da onu ayrıca rahatsız etti. Majesteleri kamuoyunun buna karşı olduğunu söyleyerek savaşa girmemiz aleyhindeki tavrını hâlâ muhafaza ediyor. Sonunda pes etse de, başkomutanlık sorunu karşısında sayısız itiraz belirtti.

Loraine, Churchill'den Duce'ye bir mesaj getirdi. Muğlak ifadelere bezenmiş, lakin yine de vakur ve soylu bir iyi niyet mesajı. Mussolini mesajın üslubunu onaylasa ve hatta yanıt verme niyetinde olsa da, İngiltere gibi o da sözlerine bağlı kalmak niyetinde. Başta *Osservatore Romano*'nun halka satışına müdahâle edilmesi olmak üzere, günlük olaylar sebebiyle Vatikan'la yaşadığımız gerginlik gittikçe artıyor. Vatikan Büyükelçisi benimle yaptığı bir görüşmede bunları dikkatime sundu. Buna karşılık kendisine sadece nazik ve muğlak sözler verebildim.

17 Mayıs 1940

Fransa cephesinden gelen haberler ezici bir Alman ilerleyişinden söz ediyor. Almanlar Paris'i doğrudan tehdit etmelerine imkân veren Saint

Quentin'i almışlar. Almanların cepheyi ne derinlikte yardıklarının detaylarını öğrenemediğimiz gibi bu haberi de hâlâ Fransız kaynaklarından teyit ettiremedik. Lakin tüm bunlar bizi durumun çok ciddi olduğunu düşünmeye itiyor. İtalyan kamuoyu, (gerçek kamuoyunu kastediyorum, abartılı bir şekilde Alman yanlısı hâline gelen palyaço politikacıları değil) bu haberlere garip bir tepki veriyor: Almanları takdir ediyor, savaşın hızla sona ermesini diliyor ve her şey bir yana, gelecekten yana büyük bir kaygı duyuyor. Mussolini sakin. En azından şimdiye kadar savaşa girmemizi hızlandırmak adına bir arzu göstermedi.

Von Mackensen, Çelik Paktı'nın imzalanma yıl dönümü sebebiyle von Ribbentrop ve benim birbirimize telgraf göndermemizi önererek Annunziata Madalyonu'nun Göring'e takdiminden söz açtı. Annunziata Madalyonu'nu Göring'e Alfieri verebilir. Fakat Mareşal Göring, Kral'ın Annunziata Madalyonu'yla ilgili kendisine telgraf göndermesinde ısrarcı. Sanırım mevcut durum başka bir alternatife imkân vermeyecek. Kral bunu yapmak zorunda.

18 Mayıs 1940

Cepheden gelen haberler gittikçe Almanya'nın lehinde seyrediyor: Brüksel düşmüş. Antwerp tahrip edilmiş, Alman piyadesinin ardından geldiği panzer kolları Soissons'a kadar Fransa'nın içlerindeymiş. Lakin komuta kadememiz pozisyonunu muhafaza ediyor. General Soddu, bunun belirleyici bir muharebe olmadığına inanarak, askeri durum hakkında kesin bir yargıya varmadan evvel iki hafta daha talep ediyor.

Duce'nin Churchill'e yazdığı cevabı Sir Percy Loraine'e verdim. Bu kısa ve lüzumsuzcasına sert bir mektup. Loraine mektubu herhangi bir yorum yapmadan aldı. Buna karşılık, İngilizlerin inanılmaz bir tozpembelikle göstermeye çalıştıkları askeri durum hakkında bana olağan bir şekilde bilgi verdi.

François-Poncet ise daha endişeliydi. Durumun son birkaç saatte daha iyiye gittiğine inanıyor olsa da Fransa'nın kaderinin tehlikede olduğunu biliyor. Tavrımızdan duyduğu endişeyle, "Fransa'nın ezilmesinin İtalya'nın çıkarına olmadığını," düşündüğünü söyledi. Stalin'in Polonya'da yaptığı gibi düşene bir tekmeyi de Mussolini'nin vuracağına inanmayı reddediyor.

Sözlü bir şey ilave etmeden, Roosevelt'in mesajına karşılık Phillips'e kısa ve kuru bir yanıt verdim. Mektubu herhangi bir yorumda bulunmadan aldı. Yarın Cremone ve Milan'a gideceğim. Mussolini sadece yakında savaşa gireceğimizi değil, savaş esnasında kendisinin hem sivil hem de askeri yönetimin "tek lideri" olacağını kesin surette ima etmemi emretti.

19 Mayıs 1940

Cremona. Milan. İki şehirde de oldukça sıcak karşılandım. Milan'da yaptığım kısa konuşma esnasında savaşa gireceğimizi ima etmem Faşist milislerce heyecanla karşılandıysa da, büyük halk kitleleri arasında sınırlı bir coşkuya sebep oldu. İzlenimime göre, Almanlardan ısrarla nefret eden Milan, mevcut şartlarda bile savaşa girmemizi hoş karşılanmayan bir gereklilik olarak görüyor.

20 Mayıs 1940

Milan ziyaretim hakkında Duce'ye bilgi verdim. Durum hakkındaki görüşüme katıldı. Bugün savaşa girmekten söz etmedi. Vermiş olduğu tavsiyelerin çerçevesinde dün yapmış olduğum konuşmaları içeren metinleri tamamıyla onayladı.

Mackensen, Ribbentrop'un vasıtasıyla Rusya'yla aramızın bulunması ihtimalinden söz etti. Rusların inisiyatif alıp büyükelçilerini geri göndermeleri durumunda buna tarafımızın bir itirazı olmayacağı yanıtını verdim. Köprüleri atan kendileri olduğu için şimdi ilk adımı da kendilerinin atması lazım gelir.

Cepheden Almanların lehinde haberler gelmeye devam ediyor. General Giraud'yu kurmay heyetiyle birlikte ele geçirmişler. François-Poncet sadece birkaç gün önce Giraud'dan Fransa'nın büyük umudu olarak söz etmiş ve kendisinin Gamelin'in veliahtı olacağını öngörmüştü.

Bu gelişmelerin birçok İtalyanın üstünde büyük tesiri oluyor. Hatta yaklaşmakta olanı göremeyenlerin bile. Dino Grandi bile beni görmeye geldi ve oldukça dramatik bir havayla, "Her şeyi yanlış yaptığımızı kabul edip kendimizi önümüzdeki yeni zamanlara hazırlamalıyız," dedi. Kendisinin bu değişimini paylaşmıyorum; inatçı olduğumdan değil, fakat her şeye karşın görüşlerim değişmemiş olduğundan. Bir atın kıymeti harbiyesi uzun bir yarışta belli olur ve bu yarışın ne kadar uzun süreceğini kimse tahmin edemez.

21 Mayıs 1940

Kral gergin. Kraliyet Söylevine Yanıt'ı[92] getirmek için Arnavutluk'tan gelen heyete eşlik etmek adına saraya gittim. Kral, Göring'e Annunziata Madalyonu verilmesi meselesinde bana neredeyse hücum etti. "Bu iş büsbütün çok kötü oldu. Nişanı Göring'e vermekten rahatsızlık duyuyorum. Üstüne bir de telgraf göndermek ise binlerce sebepten dolayı iğrenç bir şey," dedi. Majesteleri askeri duruma ilişkin ise Almanlardan yana olumsuz görüş belirtti.

Duce'ye siyasi emellerimizi Almanların önüne açık bir şekilde koymanın ehemmiyetinden bahsettim. Eğer savaşa bodoslama bir şekilde gireceksek kesin bir anlaşma yapmalıyız. Savaş bugün bile, benim gözüme birçok ürkütücü ve bilinmeyen unsuru barındıran bir macera olarak görünüyor. Almanları oldukça iyi tanıyor, yazılı taahhütlerine pek az güveniyor ve sözlerine ise hiç inanmıyorum. 1 Haziran'dan sonra Ribbentrop'u görebilir ve savaşın sonunda bizim payımızın ne olacağını kendisine bildirebilirim.

22 Mayıs 1940

Arnavutluk'a gitmek üzere yola çıktım. Durazzo ve Tiran'ı ziyaret ettim. Oldukça sıcak bir şekilde karşılandım. Arnavutlar savaşa girme taraftarılar. Kosova ve Çamerya'yı istiyorlar. Arnavut milliyetçiliğinin taraftarlığını yaparak halk nezdindeki popülerliğimizi artırmak bizim için kolay bir iş.

23 Mayıs 1940

Scutari ve Rubico'yu ziyaret ettim. Bakır madeni pek bir umut vaat ediyor. Bu sabah görme fırsatı bulduğum kamu işleri de ayrıca memnuniyet verici. Her yerde sıcak bir şekilde karşılandım.

Arnavutluk'taki halk kitlelerinin İtalya lehine kazanılmış olduklarına artık şüphe yok. Arnavut halkı kendilerine günde iki defa yemek yemeyi öğretmiş olmamızdan dolayı bize minnettar, zira mazide bu nadiren söz konusu olurdu. İnsanların daha iyi oldukları dış görünüşlerinden bile fark edilebiliyor.

---

92 Parlamentoda bir Kraliyet Söylevi verildiği vakit formalite icabı İtalya Krallığı'na bağlı olan her bölgeden buna verilen yanıta verilen isim. (ç.n.)

24 Mayıs 1940

Ragosina'daki işçilerin arasına karıştım. İtalyan işçiler Arnavut işçilerle kaynaşmış. En büyük zorluklara yerlilere kötü davranan ve sömürgeci zihniyete sahip İtalyan orta sınıfta rast geldik. Maalesef subaylarımızda ve Jacomoni'nin dediğine bakılırsa, özellikle de eşlerinde bu tavır ve zihniyet hâkim.

25 Mayıs 1940

Butrinto'da durdum. Çok güzeldi. Korfu Kanalı. Edda Limanı. İtalya'ya döndüm.

Brindisi'de, Bari'de ve müteakiben uğradığım her durakta sıcak bir şekilde karşılandım. İnsanlar neler yapılacağını bilmek istiyorlardı. Savaş isteyen pek çok ses duydum. Bu birkaç gün öncesine kadar hiç olmamıştı.

26 Mayıs 1940

Genel olarak tatmin edici bir şekilde geçen seyahatim hakkında Duce'ye rapor verdim. Bana savaş esnasında başkomutanlığı kimin yapacağı meselesiyle ilgili Kral'la olan anlaşmazlığından söz etti. Görünüşe göre Kral, Duce'ye karşısında pes etmeden evvel kayda değer bir direniş sergilemiş.

Hitler, Göring'le yaptığı toplantı üzerine Duce'ye bir mektup ve Alfieri'ye bir rapor gönderdi. Göring savaşa gireceğimiz tarihi gündeme getirerek, Almanların İngiliz, Fransız ve Belçikalıların müstahkem mevkilerini tasfiye edip bütün ağırlıklarıyla Paris'e yüklenebilecekleri vakit taarruza geçmemizi önermiş. Duce teklifi prensipte kabul etti. Hitler'e haziranın ikinci yarısında savaşa gireceğimizi bildiren bir mektup yazmayı planlıyor.

27 Mayıs 1940

François-Poncet ve Phillips'le uzun toplantılar yaptık. Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips, Roosevelt'ten Duce'ye yeni bir mektup getirmişti. Fakat huzura kabul edilmedi ve Duce yerine benimle konuştu. Kısacası, Roosevelt bizimle Müttefikler arasında arabuluculuk rolünü oynamak ve savaşın ardından yapılacak antlaşmaların icrasından bizzat sorumlu olmak istiyor. Phillips'e Roosevelt'in olayların

gerisinde kaldığını, Mussolini'yi vazgeçirmek için bundan fazlasının gerektiğini söyledim. Aslına bakılırsa Mussolini'nin istediği şu veya bu değil, Mussolini'nin istediği savaş ve istediklerinin iki katını barışçıl yollarla elde edebilecek olsaydı bile yine de savaşa girerdi.

Sonuçlarından değil fakat psikolojik göstergelerinden dolayı Poncet'yle yaptığım görüşme de ayrıca önem arz etti. Bazı kesin teklifler etti. "Fransa'nın ayrılmaz bir parçası" olan Korsika dışında Tunus ve hatta belki de Cezayir üzerinde bir anlaşmaya varabileceğimizi söyledi. Phillips gibi kendisine de artık çok geç olduğunu söyledim ve Fransa'nın İngilizlerin 1938 tarihinde bize verdikleri Kızıl Deniz'deki dört kayalığa bile sahip olmamıza itiraz ettiğini hatırlattım. Machiavelli'nin de dediği gibi, Fransızlar bir kez daha "ihtiyatlıdan ziyade cimri"lerdi.

Poncet Fransızların hatalarını kabul etti, Fransa'nın mazideki hükümetlerini eleştirdi ve sorumluluğun büyük kısmını "uğursuz adam" dediği Leger'e attı. Sohbet hâliyle akademik bir çerçevede kaldı.

28 Mayıs 1940

Endişe içindeki Poncet'yle yaptığım görüşme ve gece yaşanan gelişmeler (Belçika'nın Almanlara teslim olması) artık işlerin nihayetine yaklaşmakta olduğuna ikna olan ve ganimetten pay almak için iddia sahibi olmak isteyen Mussolini'yi planlamasını hızlandırmaya sevk etti. Fransa söz konusu olunca bunda bir sorun yok. Fakat İngiltere hâlâ ayakta. Peki ya Amerika? Duce savaşa giriş tarihimiz olarak 10 Haziran'dan söz ediyor.

Christic'i gördüm; korku içerisindeydi. Ülkesine saldırıp saldırmayacağımızı öğrenmek istiyordu. Kendini kısmen temin edebildim. Sir Percy Loraine'le ıstıraplı bir toplantı yaptık. Abluka meselesini görüşmek için geldi ve müzakerelerin sekteye uğramasından yakındı. Kendisine tüm bunların faydasız olduğunu zira savaşın eşiğinde olduğumuzu söyledim. Bunun için hazırlanmış olsa da böylesine sert bir darbe beklemiyordu. Rengi attı. Ardından kendini topladı. "Eğer tercihiniz kılıç ise istikbalde ne olacağına kılıçla hüküm verilecek. Bunu savaşın sorumluluklarıyla bağlantılı olarak tesis etmek uygun olacaktır," dedi. Ardından üslubunu değiştirerek sözlerine devam etti, "Savaşa savaşla karşılık vereceğiz, buna rağmen ülkelerimiz arasında kan akacağını düşünmek kalbimi kederle dolduruyor." Benim de çok üzgün olduğumu, fakat başka bir yol göremediğimi söyledim.

Flandre'deki askeri durumla ilgili şunları söyledi: "Eğer kazanan Müttefikler olursa savaş bir yıl içinde biter. Eğer kazanan Almanlar olursa savaş üç yıldan uzun sürer. Fakat bu nihayeti, yani zaferimizi değiştirmez." Metanetle konuştu, fakat yüzü kederli ve gözleri sönüktü.

29 Mayıs 1940

Bugün saat on birde, Palazzo Venezia'da yüksek komutanlık heyeti tesis edildi. Mussolini'yi nadiren bu kadar mutlu gördüm. Rüyası gerçekleşti: Savaştaki ülkenin askeri Condottiero'su[93] oldu. Komutası altında Badoglio, Graziani, Pricolo ve Cavagnari olacak. Savaşa girilme kararı verilmek üzere; bunun için 5 Haziran'dan sonraki herhangi bir günün seçilmesi mümkün. Dün gerçekleştirdiğim toplantılar hakkında Duce'ye bilgi verip Yugoslavya'ya herhangi bir müdahâlede bulunmayacağımız ve özellikle de Balkanlar'daki barut fıçısına ateşle yaklaşmak niyetinde olmadığımız hakkında Yugoslavlara ciddi teminatlar vermesini tavsiye ettim. Ne de olsa savaşı kazandıktan sonra istediğimizi elde edebiliriz. Bu doğrultuda hareket etmem için bana yetki vermesini müteakiben Christic'le görüştüm. Ani bir şekilde çağırıldığı için odama bir hayalet gibi giren Christic yanımdan ayrıldığında rahatlamıştı.

Badoglio, bu kötü durum karşısında elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışarak savaşa hazırlanıyor. Fransa'daki durumu daha net görebilmek için birkaç gün daha istiyor, zira hâlâ sürprizler yaşanabileceğini düşünüyor. Fransızların olası bir hamlesinin başarılı olma şansı bulunan Libya hususunda endişeli. Lakin savaş kısa sürmeli. Kötümser olan Favagrossa'ya göre korkutucu derecede mütevazı olan malzeme durumumuzdan dolayı savaşın süresi iki veya üç ayı geçmemeli. Bazı metallerden kelimenin tam anlamıyla yoksunuz. Savaşın eşiğindeyiz – hem de ne savaş! – ve elimizde sadece yüz ton nikel mevcut.

30 Mayıs 1940

Kesin karar verildi. Ok yaydan çıktı. Bugün Mussolini savaşa giriyor oluşumuza dair Hitler'e yazdığı mesajı bana gösterdi. Hitler bu tarihi bizzat birkaç gün daha ertelemeyi düşünmediği sürece 5 Haziran'da savaşa gireceğiz. Hitler'e şahsen iletmesi emriyle birlikte mesaj Berlin Büyükelçimiz Alfieri'ye şifreli olarak gönderildi. Aynı zamanda

93 İt. "Lider". (ç.n.)

Von Mackensen'e duruma ilişkin bilgi verdim. Böyle bir haberi bekliyor olsa da kararımızı büyük bir mutlulukla karşıladı. Duce hakkında takdir dolu sözler söyledi ve savaşta pilot olarak yer alma kararımı methetti. "Almanya'da," dedi, "parti erkânı bu hususta iyi bir örnek teşkil etmedi. Baldur von Schirach, en azından şimdiye kadar, cephe gerisinde emniyette tutuldu."

Mussolini 4 Haziran günü öğleden sonra bir söylev vermeyi planlıyor. Bu söylevden bir saat önce Poncet ve Loraine'e ülkelerimizin savaş hâlinde olduğunu bildireceğim. Duce buna lüzum görmediğini söylese de en azından zevahiri kurtarmak için ısrar ettim.

Mısır'dan gelen temsilci kendi adına hükümetinin tarafsızlık ilan edeceğinden söz etti. Kendisini bu doğrultuda teşvik ettim. Mısır'ın tarafsız kalmasının oyunda büyük bir değişiklik yapacağına inanmıyorum, fakat her hâlükârda belirli bir faydası olabilir.

31 Mayıs 1940

Roosevelt'ten bu kez daha enerjik bir başka hamle geldi. Ülkesinin Akdeniz'e duyduğu geleneksel ilgiyi bize hatırlatmasının ardından, İtalya savaşa girerse Birleşik Devletler'in silahlanmasının artırılacağını ve Müttefiklere kaynak ve malzeme yardımının iki misline çıkarılacağını bildirmiş. Phillips'e, Mussolini'ye danışana kadar herhangi bir yanıt vermeyeceğimi belirtmekle birlikte, Roosevelt'in bu yeni teşebbüsünün de önceki teşebbüslerinin kaderini paylaşacağını ve Duce'nin kararını değiştirmeyeceğini söyledim.

Alfieri mesajı Hitler'e ilettiğini söylemek için telefon etti. Führer haberleri "memnuniyet ve coşkuyla" karşılamış. Generallerine danıştıktan sonra seçtiğimiz tarihin uygun olup olmayacağını bildireceğini söylemiş. İngiltere'ye ve Fransa'ya vereceğimiz resmi savaş beyanının taslağını Duce'ye sundum. Onaylamakla birlikte, alıngan olan ve bunun yanı sıra anayasa gereği savaş ilan edip etmeme yetkisini şahsında barındıran Kral'a danışmamı tavsiye etti. Daladier, Paris Büyükelçimiz Guariglia'ya bir mesaj göndermiş. Kesin bir teklif etmemekle birlikte savaşa girmemize mani olmak için her teşebbüse başvurulacağını açık bir şekilde arz etmiş. Fakat Mussolini bunu dikkate almayı reddedip mesaja yanıt bile vermeme kararı aldı.

1 Haziran 1940

Kral'ın huzuruna çıktım. Kendisinin takdirine sunduğum formülü kabul etti. Savaş fikrine artık boyun eğmiş durumda. Kendisi, Fransa ve İngiltere'nin feci darbeler aldığına inanmakla birlikte, mantıklı bir şekilde Birleşik Devletler'in savaşa eninde sonunda girecek olmasına büyük bir önem atfediyor. İtalya'nın savaşa hevesten yoksun bir şekilde giriyor olduğunun farkında. Savaş lehindeki propagandaya rağmen 1915'tekine kıyasla savaşa zerre kadar istek olmadığını belirtti. Sözlerini, "Bunun kısa ve kolay bir savaş olacağını söyleyenler aptaldırlar. Ortada hâlâ birçok bilinmeyen etken var ve manzara Mayıs 1915'tekinden çok farklı," diyerek noktaladı.

Christic geçen gün kendilerine iletmiş olduğumuz mesaj karşısında Belgrad'ın memnuniyetini bildirdi ve Yugoslavya'nın büsbütün ve neredeyse hamiyetperver bir tarafsızlık güdeceğine dair tam teminat verdi.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips'e Duce'nin Roosevelt'e verdiği yanıtı ilettim. Mesaj özetle şöyleydi: Amerika'nın Akdeniz'le alakası, İtalya'nın Karayipler'le alakasından fazla değildir. Dolayısıyla, Roosevelt'in bu mesele üstünde ısrar etmesi yalnızca Mussolini'nin duruşunu sertleştirmeye yarar.

Mackensen, Hitler'in Duce'ye gönderdiği yazılı cevabı getirdi. Savaşa giriyor oluşumuz şansölye tarafından coşkuyla karşılanmış. Lakin Fransızların havaalanlarına nihai bir taarruz yapmak istediğinden savaşa giriş tarihimizin birkaç gün ertelenmesini istiyor. İtalya'nın harbe girmesinin Fransızların hava kuvvetlerini dağıtmalarına neden olarak kendisinin imha planını sekteye uğratabileceğini düşünüyor. Ertelemenin Libya'daki hazırlıklarımız açısından da fayda teşkil etmesi bakımından Duce bunu kabul etti. Kendisi için "uğurlu bir tarih" oluşundan ötürü ayın 11'ini ayın 8'ine tercih ediyor.

Poncet, Daladier'in mesajıyla ilgili benimle konuşmaya geldi. Kendisine verdiğim yanıtlardan umut beslemeye ve hayal görmeye daha fazla yer olmadığını anladı. Mussolini kılıcı seçti. Poncet bir yanıt almak için ısrar etmedi. Aslına bakılırsa, "Hep yarınlar olacağından dolayı savaş sonrasında Fransa ve İtalya arasında temasa gerek olmayacağını düşünmemeliyiz," diyerek ters bir cevap vermektense bir cevap vermemenin daha iyi olacağını söyledi. Durumla ilgili hiçbir şey söylemedi. Oyunun henüz sona ermediğine ve Hitler'in verecek iki büyük kavgası

daha olduğuna inanıyor: Paris Muharebesi ve her şey bir yana, Londra Muharebesi hâlâ birçok sürprize gebe kalabilir.

Aklını kaçırmamış birkaç kişiden biri olan Bottai'yle bugün golf sahasında karşılaştık. Savaşa müdahil olunması lehindeki böylesine resmi bir atmosfer karşısında, "Art Niyetli Müdahâleciler Partisi" isimli yeni bir parti kurmamızı önerdi.

2 Haziran 1940

Duce, Hitler'e cevap yazdı. Libya'daki askeri hazırlıklarımızı tamamlamamız adına savaşa girişimizin 5 Haziran'dan sonraya ertelenmesi uygun olsa da yine de tarihi değiştirmekten rahatsızdı. Yeni tarih olarak 11 Haziran'ı belirledi.

Mackensen akşamleyin acil bir görüşme talep etti ve Hitler'in savaşa girmemizin ertelenmesi fikrinden vazgeçtiğini ve savaşa daha erken girmemizin son derece iyi olacağını belirttiğini söyledi. Bu mümkün değil. Birkaç tümenimizi daha yeni harekete geçirdik. 11 Haziran'dan evvel harp ilan edersek kuvvetlerimiz daha intikal noktalarına varamadan savaş başlamış olur. 11 Haziran kesin tarih olarak belirlendi. Bu aşamada Hitler'in "devam edin" demesi kâfi gelecek. Mussolini kararının ardından, her karar alışının ardından olduğu gibi sakin ve emin bir hâle büründü.

Akşamleyin Balbo'yu gördüm. Uzun bir konuşma yaptık. Libya'ya dönmeye hazırlanıyor. Mevcut şartlarla elinden gelenin en iyisini yapmaya karar vermişse de savaşın hızlı ve kolay olacağına inanmıyor. Emrindeki silahlar ancak kısa bir çarpışma için yeterli. Peki ya savaş uzarsa? Bir asker olan Balbo, vaziyet ne olursa olsun azim ve kararlılıkla çarpışacak. Pek tabii Mihver ittifakına karşı olan itirazlarından birini bile geri çekmiş değil. Balbo Almanları tartışmıyor. Onlardan nefret ediyor. Muhakemesine yön veren de bu amansız nefreti.

3 Haziran 1940

Berlin Büyükelçimiz Alfieri, Hitler'in "olur"unu gönderdi. Aslına bakacak olursak, Paris ve Fransa'daki diğer havaalanlarını bombardımana başlaması Hitler'in hamlesini hâlihazırda hayata geçirmiş olduğunu kanıtlıyor.

Mussolini, belki bize kazandıracağı küçük zamandan, belki kendisinin doğum gününün bugüne tekabül etmesinden ve belki de askerlikteki numarasının 1111 olmasından dolayı, Kral'ın da 11 Haziran tarihini uygun bulduğunu söyledi. Kılıcın kınından çıkmak üzere olduğu şu vakitte, Savoy Hanedanlığı'nın bütün üyeleri gibi Kral da bir asker ve sadece bir asker olmaya hazırlanıyor.

Sir Percy Loraine bazı küçük günlük meseleler vesilesiyle beni görmeye geldi. Aramızdaki kişisel münasebetler fevkalade olsa da, savaş hâlindeki iki ülkenin temsilcileri sıfatıyla konuştuk. Üzgün fakat sakindi. Önümüzdeki iki ya da üç ayın Müttefikler için son derece kritik olduğunun farkında. Fakat olur da dayanırlarsa Almanya'nın kaybedeceğini söyledi. Meseleyi tartışma isteğim olmadığını belirttim. Artık ülkem savaşta olduğundan veya yakında savaşta olacağından, konjonktür tartışmak istemediğim gibi, böyle bir tartışmayı da hoş göremem.

4 Haziran 1940

Bakanlar kurulu toplandı. Herkes heyecanlı sahnelere tanıklık edeceğimizi beklerken Mussolini toplantıya "on sekiz yıldır hiç olmadığı kadar katı bir idari mahiyet" verdi. Herhangi bir beyan olmadı. Sadece toplantının başında, "Bu barış zamanında toplanan son bakanlar kuruludur," dedi ve toplantı gündemine geçti.

Savaşta üstleneceğim askeri rolü seçtim. Pisa'daki bombardıman uçağı filosunun komutasını alacağım. Burayı tercih etmemin sebebi, Korsika'ya en yakın birlik olmasının yanı sıra, doğduğum ve babamın ebedi istirahatgâhına ev sahipliği yapan topraklar oluşundan. Duce bunu ve Pisa'ya gitmek üzere Roma'dan ayrılma kararımı onayladı, zira "bakan-asker" olmamdan ziyade "asker-bakan" olmamı tercih ediyor.

5 Haziran 1940

Almanlar Fransızların Somme'daki savunma hatlarına taarruz etti. Şimdilik yeterince bilgi alamıyoruz, fakat herkes Almanların burayı hızla aşacaklarına inanıyor. Fransızların moralinde herhangi bir iyileşme yok. Savunma teşkilatları yetersiz. Acaba belirleyici muharebe gelip çattı mı?

Bizim programımızda ise değişen bir şey yok. Yalnızca daha önce Fransa'ya bir hava taarruzu yapılmasını düşünen Duce, şimdi bu fikrini değiştirerek Akdeniz'deki İngiliz limanlarını bombardımana tutmaya

ve "Pazartesiden önce Almanların Fransızlara karşı taarruza geçecekleri ve bizim işi bitirmelerine yardımcı olacağımız" bir durum söz konusu olmadığı sürece Fransa'daki duruma gözlemci kalmamıza karar verdi.

6 Haziran 1940

Başkomutanlık meselesi sebebiyle Duce'yi Kral'a karşı öfkeli buldum. Kral'ın fazla zorluk çıkarmadan bu hususta rıza göstereceğini ummuştu. Aksine, Majesteleri başkomutanlığı kendisinin üstleneceğini, fakat savaşın siyasi ve askeri icrasını ona bırakacağını belirten bir mektubu Mussolini'ye göndermiş. Mussolini bunun, "Hâlihazırda zaten on sekiz yıldır sürdürdüğü görevin kendisine verildiği muğlak bir formül," olduğunu söyledi. Bu Duce için büyük bir hayal kırıklığı oldu. Her şeyi olduğu gibi bırakmasının daha iyi olacağını Kral'a yazmayı planlayan kendisi, "Monarşi biçiminde zuhur eden bu saçma anakronizmleri lağvetmesini savaştan sonra Hitler'e söyleyeceğim," diye de ilave etti.

Somme'dan pek az haber var. Almanlar alan genişletseler de cepheyi yarmışa benzemiyorlar. Şimdi kendi topraklarında savaşan Fransızların umutları büyük ölçüde sönmüş olsa da geleneksel cesaretleriyle mücadele ediyorlar. Reynaud kabinesindeki değişiklikler siyasi çöküşün bir işareti olarak yorumlanıyor.

7 Haziran 1940

İtalya'da herhangi bir gelişme yok. Fransız cephesindeki mücadele çok sert biçimde devam ediyor. Fransızlar birkaç noktada ricat etmek zorunda kalmış olsalar da Almanların cepheyi gerçekten yardıklarına dair henüz işaret yok. Somme'da dünya tarihinin yazılacağı kartların oynandığını bilen kamuoyu, muharebedeki gelişmeleri emsalsiz bir kaygıyla takip ediyor.

Percy Loraine hemen hemen bir veda ziyareti gerçekleştirdi. Büyükelçi üzgündü. Ülkesinin yaşadığı sürecin ciddiyetinin tümüyle farkında olsa da vakur bir sertlikle ülkesinin son ana kadar savaşacağını söyledi. "İngilizler yenilmeye alışık olmadıkları için" zafere yönelik inancını teyit etti. Ülkesine yapacağı dönüş yolculuğu ve İtalya'da bırakmak zorunda kalacağı bir tabanca hakkında kaygılıydı, fakat kendisi ve ekibine mükemmel bir şekilde davranılması için gerekli bütün önlemleri aldım.

8 Haziran 1940

Somme'daki muharebe devam ediyor. Almanlar yeni başarılar kazanmış olsalar da hâlâ cepheyi yardıklarını söylemek mümkün değil. Fransızların müdafaası azimli, inatçı ve kahramanca bir hâl alıyor. Mussolini pazartesi günü saat 18:00'da vereceği söylevi bana okudu. Mussolini'nin geleneksel tarzının en iyi örneklerinden birini teşkil edecek minvalde, savaşa giriş sebeplerimizi kısaca özetleyen bir ulusa sesleniş konuşması.

Sürmekte olan savaşı kaygıyla izleyen Duce, "Almanların sonunda zayıflayacak ve savaştan fazla taze ve güçlü bir şekilde çıkamayacak olmaları" sebebiyle Fransız mukavemetinden memnun. Büyükelçi Rosso'nun Moskova'ya gitmesi ve Sovyet Büyükelçisi'nin de Roma'ya dönmesi üzerine anlaşmaya varıldı. Politikasının büyük hedeflerinden birini teşkil etmesinden dolayı Ribbentrop buna memnun olacak. Yine de Kremlin'in Almanya'ya karşı tutumunda hâlâ açık olmayan bir şeyler var.

9 Haziran 1940

Almanların hızlı ilerleyişi muharebenin kaderini geri dönülmez bir şekilde mühürlüyor gibi görünüyor. Badoglio'ya göreyse arazi şartları sebebiyle muharebe uzun ve çetin olacak.

Bu sabah Duce'yi Almanlara karşı öfkeli buldum. Zira dinlenen bir telefon aracılığıyla Ribbentrop'un Mussolini'nin yapacağı konuşmayı yazılı olarak istemeye cüret ettiğini öğrenmiş. Duce bu duruma tepkisini, "Aynı küstah balta. Ben ne onun hizmetçisiyim ne de olmaya niyetim var," sözleriyle dile getirdi.

Poncet veda etmeye geldi. Üzgün ve kederliydi. Ülkesinin yenildiğini kabul etti. Şahsen Fransa'nın müstakil bir barış imzalamasını uygun görse de hükümetinin niyetlerini bilmiyordu. Müstakil barış mevcut şartlarda ehven-i şer olur. Savaşın devam etmesi uygarlığın, zenginliklerin ve yaşamın korkunç bir şekilde yıkımına sebebiyet verir. Poncet ağladı. Bazen üçe karşı bir, bazen beşe karşı bir çarpıştığı bu umutsuz mücadelede Fransa'nın en azından askeri şerefini kurtarmak istediğini belirtti. İkimizin de saklamayı başaramadığı duygularla birbirimize veda ettik. Poncet bizim gibi bir adam: Latin.

Mackensen, Hitler tarafından Duce'ye hava yoluyla gönderilen bir mesaj getirdi. Savaşa giriyor olduğumuz için bizi tebrik ediyor.

Bersaglieri[94] kuvvetlerinin Fransa'ya gönderilmesi teklifini kabul ediyor ve mukabilinde bazı dağcı alayları vermeyi teklif ediyor. Fransa'daki muharebenin çeşitli aşamalarına ölçülü bir iyimserlikle yaklaşıyor.

10 Haziran 1940

Savaş ilan edildi. Öncelikle duygularını ele vermemeye çalışan Fransa Büyükelçisi Poncet'yi kabul ettim. Kendisine, "Muhtemelen sizi neden çağırdığımı anlamışsınızdır," dedim. Kaçamak bir gülümsemeyle, "Çok zeki olmasam da sanırım bu kez anladım," dedi. Savaş ilanını dinledikten sonra, "Bu zaten düşmüş bir adamı hançerlemektir. Yine de kadife bir eldiven kullandığınız için size teşekkür ederim," deyip bunların olacağını iki senedir gördüğünü ve Çelik Paktı'nın imzalanmasının ardından da engellemek adına umudu kalmadığını söyleyerek sözlerini sürdürdü. Ne beni ne de herhangi bir İtalyanı düşmanı olarak görebiliyordu. Lakin Avrupa'nın istikbali için bir formül bulmak gerektiğinden, İtalya ve Fransa'nın arasında kapanmaz bir uçurum açılmayacağını umuyordu. "Almanlar zalim efendilerdir. Bunu siz de öğreneceksiniz," dedi. Cevap vermedim. Tartışılacak zaman değildi. Havacı üniformama işaret ederek, "Kendinizi öldürtmeyin," dedi ve elimi sıkarak ayrıldı. Sir Percy Loraine ise daha özlü ve ifadesizdi. Savaş ilanını göz kırpmadan ve renk vermeden dinledi. Kendisini söylediklerimi değiştirmeden yazmakla sınırlayıp, bunu bir uyarı mı yoksa gerçek bir savaş ilanı mı olarak kabul etmesi gerektiğini sordu. Söz konusunun ikincisi olduğunu öğrenince ağırbaşlılık ve nezaketle ayrıldı. Kapıda uzunca ve samimi bir şekilde tokalaştık.

Mussolini, Palazzo Venezia'da bir balkon konuşması yaparak İngiltere ve Fransa'ya savaş ilan etti. Bu haber kimseyi şaşırtmadığı gibi fazla heyecan da uyandırmadı. Üzgünüm, çok üzgünüm. İşte macera başlıyor. Tanrı İtalya'nın yardımcısı olsun!

11 Haziran 1940

Bakanlar kurulu toplantısı. Yargı ve ekonomi alanlarındaki birtakım savaş tedbirleri hızla onaylandı. Duce kanunlarımızın Almanlarınkine uygun olmasını istiyor.

---

94 İtalyan hafif piyade birlikleri. (ç.n.)

Komutasını üstleneceğim bombardıman filosunun başına geçmek için uçakla Pisa'ya hareket ettim. Antiguano'nun bu mutlu fakat kayalık kıyılarında savaşın ilk günü oldukça sakin geçti.

12 Haziran 1940

Yeni bir şey yok.

13 Haziran 1940

Yeni bir şey yok.

14 Haziran 1940

Yeni bir şey yok.

15 Haziran 1940

Cenova'yı bombalamış olan Fransız gemilerini bulmak için Nice'e kadar uçtum. Hava çok kötüydü ve uçuş için tehlikeliydi. İki saatlik uçuşun ardından düşmanı tespit edemeden geri döndüm.

16 Haziran 1940

Korsika bombalandı.

17 Haziran 1940

Bastia'daki[95] havaalanı Borgo'yu isabetli bir şekilde bombaladık. Fransızların yanıtı da güçlü ve isabetli oldu. Havaalanımıza geri döndüğümde Reynaud kabinesinin düştüğünü ve yerine Pétain'in geçtiğini öğrendim. Bu barış anlamına geliyor. Aslına bakılırsa Anfuso akşam Münih'e doğru yola çıkabilmem için derhâl Roma'ya dönmemi istedi. Fransızlar ateşkes talep etmiş ve Hitler koşullarını dikte etmeden önce Duce'ye danışmak istiyor.

Mussolini'yi hoşnutsuz gördüm. Bu âni barış onu huzursuz ediyor. Seyahat boyunca Fransızların önüne konulacak ateşkes antlaşmasının koşullarını görüştük. Duce bir radikal. Fransız topraklarının bütünüyle işgal edilmesini isteyecek kadar ileri gidip Fransız donanmasının teslim olmasını talep ediyor. Fakat görüşünün sadece istişari bir değeri olduğunun farkında. Savaş İtalya'nın herhangi bir aktif katılımı olmadan

95 Korsika'daki önemli bir liman şehri. (ç.n.)

Hitler tarafından kazanıldı ve son sözü Hitler söyleyecek. Bu pek tabii kendisini rahatsız ediyor ve üzüyor. İtalyan ulusu ve her şey bir yana, silahlı kuvvetlerimiz hakkındaki görüşleri bu gece oldukça sertti.

18-19 Haziran 1940

Trenle gerçekleştirdiğimiz seyahat esnasında Almanlar bizi oldukça hoş karşıladı. Münih'te Hitler ve von Ribbentrop'la bir görüşme oldu. Duce ve Führer yalnız görüştüler. Sıra dışı bir ılımlılık ve sakinlik sergileyen von Ribbentrop barıştan yana. Fransız donanmasının İngiliz donanmasına katılmasını engellemek için, özellikle de donanmaları noktasında Fransa'nın önüne merhametli ateşkes koşulları koymak zorunda olduğumuzu söyledi. Von Ribbentrop'un sözlerinden İngiltere'ye karşı tutumlarının değiştiğini sezdim. Eğer Londra savaş istiyorsa bu topyekûn, tastamam ve acımasız bir savaş olacak. Fakat Hitler bugün bile dünyadaki dengeler açısından önemli bir unsur olarak gördüğü İngiliz İmparatorluğu'nun ortadan kaldırılmasına ilişkin birçok çekince belirtiyor. Ribbentrop'a kesin bir soru sordum: "Savaşın sürmesini mi tercih ediyorsunuz, yoksa barışı mı?" Bir an bile tereddüt etmeden, "Barışı," dedi. Ayrıca İsveç aracılığıyla Londra ve Berlin arasında muğlak temaslar kurulduğunu ima etti. Ona Fransa'dan istediklerimizden bahsettim. Genelde kendisini anlayışlı buldum, fakat Hitler'in konu hakkındaki kesin düşüncelerini henüz bilmediğinden dolayı Ribbentrop konuşmayı daha ileri taşımak istemedi. Sadece Yahudileri Madagakaskar'a gönderme yönünde bir Alman projesi olduğundan söz etti.

Ardından görüşme Hitler, Mussolini ve askeri otoriteler arasında devam etti. Fransa'nın önüne koyulacak ateşkes şartları prensipte belirlendi. Mussolini Fransız donanması hususunda oldukça inatçı davrandı.

Fakat Hitler Fransız donanmasının İngilizler lehinde ayaklanmasına mani olmak istiyor. Söylediği her şeyden hızlı davranıp bu işe bir son vermek istediği anlaşılıyor. Hitler büyük bir meblağ kazanan ve daha fazla riske girmeden masadan kalkmak isteyen bir kumarbaz gibi. Böylesine büyük bir zaferin ardından gerçekten şaşırtıcı olan bir ihtiyat ve anlayışla konuşuyor. Kendisine karşı haddinden fazla bir muhabbet duymakla suçlanamam, fakat bugün kendisini gerçekten takdir ediyorum.

Mussolini oldukça mahcup. İkinci dereceden bir rol oynadığını biliyor. Hitler'le yaptığı görüşmeden ironi ve istihzayla bahsederek sözlerini

Alman milletinin içinde çöküş mikrobunu taşıdığını ve korkunç bir iç çatışmanın her şeyi yerle bir edeceğini söyleyerek noktaladı. Aslında Duce, barış saatinin yaklaşmasıyla hayatındaki o erişilmez hayalin, savaş meydanında şöhret kazanma hayalinin bir kez daha yitmesinden korkuyor.

20 Haziran 1940

Almanlarla mütareke şartlarını görüşmek için oluşturdukları komisyonu bizimle müzakere etmeleri için de görevlendiren Fransızlar, görüşmelerin eşzamanlı olarak aynı yerde gerçekleştirilmesini istedi. Münih'te bizim de görüşümüz bu yöndeydi. Fakat Hitler buna karşı çıkarak "iki ayrı komisyon" kurulmasını talep etti. Duce, Hitler'in bu isteğinin psikolojik olduğunu, Fransızların İtalyan ve Almanları denk bir konumda görmelerini istemediğini düşünüyor.

Mussolini dün Fransa'ya Alpler'den taarruz edilmesine karar verdi. Badoglio buna şiddetle karşı çıktıysa da Duce ısrar etti. Ardından onunla ben konuştum. Yenilmiş bir orduya taarruz etmenin şerefli bir hareket olmadığını ve bunu ahlaken tehlikeli bulduğumu belirttim. Mütareke geldi çattı ve eğer ordumuz Fransızların direnişini ilk hücumda kıramazlarsa harekâtı muazzam bir başarısızlıkla noktalamış oluruz. Mussolini bana kulak verdi. Görünüşe bakılırsa taarruzu İsviçre sınırındaki ufak bir mıntıkayla sınırlayacak. Bu yönde ikna olmasında General Roatta ve General Pintor'un dinlemeye alınan bir telefon görüşmeleri de etkili oldu. General Pintor bu görüşme sırasında yarın taarruz yapmak için büsbütün hazırlıksız olduğunu ilan etmiş. Dokuz aylık bekleyişe ve Fransız ordusunun tarumar olmasına rağmen hâl böyleyken eylülde savaşa girmiş olsaydık ya ne olurdu?!

Emrindeki adam ve teçhizat bolluğuna rağmen Sirenayka'da hâlihazırda bir başarısızlıklar dizisine imza atmış olan Balbo'dan Mussolini oldukça rahatsız.

21 Haziran 1940

Berlin Büyükelçimiz Alfieri, Almanların Fransızların önüne koyduğu ateşkes şartlarını bildirdi. Bunları Duce ve Badoglio'yla birlikte inceledik. Hitler'in hızla bir anlaşmaya varma arzusunun tezahürü olan ılımlı şartlar söz konusu. Bu koşullar altında Mussolini toprak iddiasında

bulunmak niyetinde değil. Bu müzakerelerde bir çatlağa yol açıp Berlin'le olan ilişkilerimizde gerçek bir kırılmaya neden olabilir. Dolayısıyla sınırdaki 50 kilometrelik bir sahanın askeri bölge ilan edilmesini istemekle yetinip taleplerimizi barıştan sonraya bırakacak. Mussolini oldukça küçük düştü, zira askerlerimiz bir adım bile ileri gidemediler. Bugün bile ilerlemeye muvaffak olamayıp biraz direniş gösteren ilk Fransız tahkimatının önünde durdular.

Libya'daki İtalyan generallerden biri esir alınmış. Mussolini, "Malzemeden yoksunum. Michelangelo'nun bile heykeller yapmak için mermere ihtiyacı vardı. Eğer elinde sadece kil olsaydı bir çömlekçiden fazlası olmazdı. On altı yüzyıldır örs olan bir millet birkaç yılda çekiç hâline gelemez," diyerek öfkesini İtalyan milletinden çıkardı.

Hitler'in ateşkesin imzalanması şerefine tertiplediği tören de Duce'yi ayrıca pek rahatsız etti. Almanların neden tek bir komisyon istemedikleri belli oldu.

22 Haziran 1940

Fransız delegeleri bekliyoruz. Bazı tartışmalardan dolayı küçük bir gecikme olduysa da Alfieri telefon ederek imzaların kesinlikle atılacağını söyledi. Görünüşe bakılırsa delegeler yarın gelecekler. Mussolini taarruza geçmiş olan General Gambara'nın bu esnada Nice'e ulaşacağını umarak imzaların mümkün olduğunca gecikmesini istiyor. Açıkçası bu iyi olurdu, fakat bunun için yeterli zaman olacak mı? Sovyetler Birliği'nin Roma Büyükelçisi'ni kabul ettim. Görüşme samimi fakat genel karakterdeydi. Rus-İtalyan ilişkilerinin her şeyden önce psikolojik bir temeli olduğunu zira bu iki uzak ülke arasında doğrudan bir çıkar çatışması söz konusu olmadığını belirttim. Büyükelçi Balkanlar'a ilişkin bazı sorular sordu. Politikamızın prensipte bu bölgedeki *status quo*'yu muhafaza etmeye yönelik olduğunu söyledim.

Ateşkes töreni için gereken hazırlıklar yapıldı. Mussolini, bir mücadele olmadığı için asgari gösteriş olmasını istiyor. Toplantı neredeyse gizli bir şekilde gerçekleştirilip basından sessiz kalması istenecek.

23 Haziran 1940

Fransız delegeler Alman uçaklarıyla geldi. Saatler 19:30'u gösterirken kendilerini Cassia yolundaki Villa Incisa'da kabul ettik. Badoglio

duygularını saklamadı. Fransızlara büyük bir nezaketle davranmak istedi. Fransız delegeler arasındaki Parisot kendisinin arkadaşı. Kim bilir kaç kez birlikte Almanlar aleyhinde konuştular? Zemin kattaki yemek salonunda bulunan uzun masanın bir ucuna oturduk. Sağıma Badoglio'yu, soluma da Amiral Cavagnari'yi aldım. Fransızları ayakta ve Roma selamı vererek karşıladık. Baş selamıyla yanıt verdiler. Ağırbaşlılardı. Hâl ve tavırlarından gurur veya hicap okunmuyordu. Yalnızca Büyükelçi Noël bembeyazdı. Oturdular. Ayağa kalkıp Badoglio'nun ateşkes şartlarını iletmekle yetkili olduğunu söyledim. Roatta şartları Fransızcaya tercüme ederek okudu. Huntziger, yetkili olduğunu söylese de, ülkesinin geleceğine ilişkin meselelerle iştirak ederken Bordeuax'ya bilgi vermek zorunda olduğunu söyleyerek toplantının yarına ertelenmesini istedi. Talebi onaylayarak toplantı saatini 10:00 olarak belirledim. Ayrılmadan önce bunu beklemeyen Huntziger'le el sıkıştım. Ardından bütün Fransız delegelere, müteakiben de Badoglio ve ötekilere veda ettim. Tüm merasim toplamda yirmi beş dakika sürdü. Palazzo Chigi'den telefon ederek Duce'ye bilgi verdim; ateşkesin silahlı kuvvetlerimizin herhangi bir zaferi söz konusu olmadan gerçekleşiyor olmasından ötürü canı sıkkın.

24 Haziran 1940

Badoglio müzakerelerin devamında yalnız bırakılmak istedi. Varlığımın Keitel'in Compiégne'de sahip olmadığı bir kontrol mekanizması şeklinde görünebileceğini söyledi. Dinlenilen telefon görüşmelerinden Bourdeaux'nun mutabık olduğunu öğrendiğimizden ötürü buna itiraz etmedim. Ateşkes akşam saat 19:15'te imzalandı. 19:35'te von Mackensen'e haber gönderdik. Altı saat içinde çatışmalara son verilecek ancak... Herhangi bir tahmin yürütmek istememekle beraber, Pétain hükümetinin iradesini imparatorluğun geri kalan kısımlarına ve donanmaya kabul ettirebileceğinden tam olarak emin değilim.

İstanbul'daki Fransız gemileri bugün İngiliz bayrağı çekmiş. Savaş henüz bitmedi, aslına bakılırsa daha yeni başlıyor. Arzu etmediğimiz birçok sürprizle karşılaşacağız.

Rusya Romanya'ya saldırmaya hazırlanıyor. Molotov, Berlin'in Moskova Büyükelçisi Schulenburg'a böyle söylemiş. Almanya'nın rıza göstermekten başka yapabilecek bir şeyi yok, fakat Rus politikasının gittikçe Alman aleyhtarı bir vaziyet aldığı açık. Dünyada Almanlara

karşı en fazla komplo kurulan başkent Moskova. Bolşevikler ağustos ve eylül aylarında Nazilerle antlaşmalara imza atarken durum farklı görünmüştü. O vakit Almanların zafer kazanacağına inanmıyorlardı. Almanları savaşa ve Avrupa'yı krize sürüklemek istemişlerdi, zira demokrasiler ve Hitler arasında vuku bulacak uzun ve yorucu bir mücadele gerçekleşmesini istiyorlardı. İşler Moskova'nın tahmin ettiğinden hızlı gelişti. Dolayısıyla şimdi suyu bulandırmak istiyorlar.

25 Haziran 1940

Halk ateşkesin şartlarından henüz haberdar edilmedi, fakat dolaşan rivayetler bile hâlihazırda göze çarpan bir memnuniyetsizlik yarattı. Halk Fransa'nın önemli bir kısmının derhâl işgal edilmesini bekliyordu. Silah gücüyle fethedilmemiş toprakların da antlaşmayla bize verileceğini ummuşlardı. Şartlar kamuoyuyla paylaşılınca hayal kırıklıkları daha da artacak.

Cepheden dönen Starace, Alpler'deki taarruzun ordunun büsbütün hazırlıksız ve yüksek rütbeli subayların kabiliyetten yoksun olduklarını kanıtladığını söyledi. Askerler ateşkesten sadece iki gün evvel yirmi yıl önce kullanılan yöntemlerle lüzumsuz ölümlere gönderildi. Eğer Libya ve Etiyopya'daki muharebeler de aynı şekilde icra edilecek olursa gelecek bizim için birçok acı hayal kırıklığı barındırıyor olabilir.

Diplomatik temsilcimizden aldığım haberlere göre düşmanlarının eline düşen ve ölümcül risk altında olan Stoyadinoviç'in hayatını kurtarmak adına Almanların duruma müdahâle etmelerini istedim ve bu talebim kabul edildi.

26 Haziran 1940

Von Mackensen'den aldığım bir mesajın ardından Besarabya meselesini konuşmak üzere Sovyet büyükelçinin ofisine gittim. Özetle, İtalya bu sorunun ortadan kaldırılmasına itiraz etmemekle beraber, mevcut ahvalin ışığında, meselenin barışçıl bir şekilde ve Balkanlar'da yeni bir yangın çıkmadan hâlledilmesini tercih eder.

27 Haziran 1940

Babamın ölüm yıl dönümü dolayısıyla Livorno'ya gittim. Duyduğum acı öldüğü zamanki kadar şiddetli değil, fakat şimdi bile yokluğu

kalbimde acı veren açık bir yara... Sevgili, büyük ve güzel babam, bana sadece hayatımı değil, fakat onun içinde güzel bulduğum ne varsa hepsini verdin. Hep yanında olduğumu bil ve ruhunla daima ışığım ve rehberim ol.

28 Haziran 1940

Ruslar Romanya'ya ültimatom verdi. Bükreş'ten bize ne yapmaları gerektiğini soruyorlar. Rıza göstermelerini söyledik. Her ne pahasına olursa olsun bizi ekonomik kaynaklarımızdan mahrum bırakabilecek Balkanlar'daki bir çatışmadan kaçınmalıyız. Kendi adımıza, Macaristan ve Bulgaristan'ın duruma müdahil olmalarını engelleyeceğiz.

Aslına bakılırsa Romanya oldukça üzüntüyle, fakat Rumenlerin savaş söz konusu olduğundaki geleneklerine uygun bir hızla boyun eğdi. Birçok diplomatik temsilciyle görüştüm ve İtalya'nın duruma bakışını kendilerine ilettim.

Papa, barış için inisiyatif almaya niyetleniyor. Durumdan kendisini telefonla haberdar ettiğim Duce buna derhâl ve kesin surette itiraz etti.

Amiral Cavagnari, karışıklığın hâkim olduğu ve kimsenin sorumluluk almak istemediği başkomutanlıktan şikâyetçi. Şimdiye kadar sekiz denizaltı kaybettik.

29 Haziran 1940

Balbo öldü. Feci bir yanlışlık hayatına son verdi. Tobruk'taki bir uçaksavar bataryamız uçağını bir İngiliz uçağı zannederek ateş açmış ve onu düşürmüş. Çok üzüldüm. Balbo böyle bir sonu hak etmemişti. Yaşamı her yönüyle seven, hayat dolu ve kıpır kıpır bir adamdı. Yetenekten ziyade atılganlığı, sezgiden ziyade enerjisi vardı. Düzgün biriydi ve partizan mizacı böylesini gerektirmesine rağmen siyasi mücadelelerde bile hiçbir zaman şüpheli ve onursuz yollara başvurmamıştı. Savaş istememiş ve savaşa son ana kadar karşı çıkmıştı. Fakat savaş kararı alındığında benimle sadık bir askerin konuşacağı şekilde konuşmuştu. Kader kendisine engel olmasaydı, kararlılık ve cesaretle hareket edecekti.

Balbo'nun hatırası İtalyanların hafızalarında uzun zaman yaşayacak, zira her şey bir yana, kendisi ırkımızın büyük zaafları ve büyük erdemlerine münhasır gerçek bir İtalyandı.

30 Haziran 1940

Berlin Büyükelçimiz Alfieri telefon ederek Hitler'in önemli kararlar vermeden önce girdiği bir inziva sürecinden geçtiğini söyledi. Dolayısıyla, kara ve hava kuvvetlerimizin İngiltere'ye yapılacak taarruzda yer almalarını teklif eden Duce'nin mesajına henüz yanıt vermiş değil. Fakat Hitler gerçekten de yardımımızı istiyor mu? Teucci'nin gönderdiği bilgiye bakılırsa, Almanlar 10 ve 15 Temmuz arasında sadece hava unsurlarının yer alacağı büyük bir operasyon düzenleyecek.

Duce, Batı Cephesi'ni ettiği ziyareti sürdürüyor. Hitler'in Paris'i ziyaretine denk gelen bu gezisi olumsuz yorumlara yol açtı. Eğer buna imkânım olsaydı kendisine bunu yapmamasını tavsiye ederdim.

1 Temmuz 1940

Hitler'e danışmaya giden Alfieri ayrıca yaklaşmakta olan Almanya seyahatimi gündeme getirecek.

Yeni bir gelişme yok.

2 Temmuz 1940

Mussolini Batı Cephesi'ni ettiği ziyaretten geri döndü. Tahmin ettiğim gibi görmüş oldukları kendisine heyecan vermiş. Silahlarımızın ahvalini iyi bulmuş. Majino Hattı'nın Alpler'de kalan kısmının yarılmasından coşkuyla bahsetti. Tabii aslında herhangi bir yarma yok. Fırtına birliklerimiz Fransızların tahkimat düzeneklerinin içine sızmış ve onlar vadilerdeki kasabaları ele geçirirlerken Fransız müstahkem mevkileri çekilme yollarını kesmiş. Tanrı'nın inayetiyle bu esnada ateşkes imzalandı da perde bunların üstüne kapandı. Aksi takdirde pek nahoş durumlar yaşanabilirdi. Mussolini, İskenderiye yolunun artık pratikte açıldığını düşünüyor. Badoglio'nun da bu süreci kolay ve emniyetli gördüğünü söylüyor.

Büyükelçimiz Alfieri, Hitler'le yaptığı toplantı hakkında bize bilgi verdi. Hitler'in aklında bir şeyleri evirip çevirdiğine şüphem yok. Şüphesiz yeni bir karar alınmış değil. Hitler'in Majino Hattı'nın aşılmasından bahsederkenki etkileyici ve kendinden emin hâlinden eser kalmadı. Şimdi birçok alternatifi göz önüne alarak, huzursuzluğunu ele veren şüpheler barındırıyor. Bu esnada Mussolini'nin İngiltere'ye edilecek taarruz için asker ve uçak gönderme teklifine yanıt vermiş değil. Öte yandan, Süveyş Kanalı'nı bombalamak için bize hava desteği teklif ediyor. Şüphesiz bize fazla güvenmiyor.

3 Temmuz 1940

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips'e, Cumhuriyetçilerin Wandell Wilkie'yi başkanlığa aday göstermelerinin manasını ve Amerika'nın savaşa girmeye hazır olup olmadığını sordum. "Demokratlar ve Cumhuriyetçiler dış politikada neredeyse bütünüyle mutabıktır. Şimdilik savaşa girmeyi düşünmüyoruz. Büyük bir silahlanma sürecindeyiz ve İngilizlere mümkün olan her şekilde yardım ediyoruz. Fakat birçok sivilin ölümüyle sonuçlanacak Londra bombardımanı gibi bir gelişme savaşa girmemizde belirleyici olabilir," dedi. Hitler'in son macerayı başlatmadan önce ihtiyatlı ve dikkatli davranmasının sebebi de bu. Özellikle de çeşitli kaynaklardan gelen birçok bilgi, Rusların Mihver'e karşı gittikçe şiddetlenecek bir şekilde cephe almaya hazırlandıkları yönündeyken.

Yunan diplomatla açık konuştum. De Vecchi, İngiliz gemilerinin ve belki de İngiliz uçaklarının Yunanistan'da konuşlandıklarını, ikmâl yaptıklarını ve muhafaza edildiklerini bildiren bir telgraf çekti. Mussolini çılgına döndü. Eğer hâl böyle devam ederse Yunanistan'a karşı harekete geçmeye kararlı. Yunan diplomat zayıf bir şekilde bunları yalanlamayı denediyse de huzurdan kuyruğunu kıstırmış bir şekilde ayrıldı.

Fransız ve İngiliz filoları Oran'da birbirlerine sınırlı bir şekilde ateş açmış.[96] Elimizde henüz hadiseye ilişkin detaylı bilgi olmasa da bu önemsiz bir olay değil.

---

96 Tarihe "Mers el Kébir Taarruzu" olarak geçen hadise. Fransa'nın 22 Haziran 1940'ta Almanya'ya teslim olması ve işbirlikçi Vichy rejiminin Fransa'da iktidara gelmesiyle, İngilizlerde, İngiltere'den sonra Avrupa'nın en büyük deniz kuvvetini bulunduran Fransız Donanması *Marine Nationale*'in Almanların eline geçebileceği korkusu baş göstermişti. İngilizler böyle bir durumda Atlantik Muharebesi'nde Alman Deniz Kuvvetleri *Kriegsmarine*'e karşı üstünlüklerinin sonlanabileceğinden ve bunun Büyük Britanya'ya bir Alman çıkarması ihtimalini doğurabileceğinden korkuyorlardı. Amiral James Somerville komutasındaki İngiliz donanması 3 Temmuz 1940'ta Fransız Cezayiri kıyısındaki Mers El Kebir'de bulunan Fransız filosuna bir ültimatom vermiş, ya onlara katılarak Almanya'ya karşı savaşmalarını, ya asgari sayıda tayfayla denize açılarak gemilerini İngiliz limanlarına teslim etmelerini ya da gemilerin Antiller'deki bir Fransız üssünde silahsızlandırılmalarını teklif etmiş, aksi takdirde Fransız gemilerinin batırılacağını iletmişti. Buna karşılık Fransız filosunun komutanı Amiral Gensoul, Vichy hükümetinin Donanma Komutanı Amiral François Darlan'ın talimatıyla İngilizlere Fransız donanmasına ait gemilerin asla Almanlara teslim edilmeyeceğini bildirmek suretiyle bu ültimatomu reddetmiştir.

Pazar günü Berlin'de olacağım. Hitler bir söylev verebilir. Fakat bu acaba bir barış söylevi mi, yoksa İngiltere'ye karşı topyekûn savaş söylevi mi olacak?

4 Temmuz 1940

İngiliz ve Fransızların denizdeki çarpışmalarına ilişkin haberler hâlâ muğlak. Her hâlükârda Fransız filosunun önemli bir kısmı yok edilmiş ve belki de öteki kısmı ele geçirilmiş. Bu, batırılan denizaltı sayımızın bu sabah itibariyle on olduğunu teyit eden Amiral Cavagnari'yi rahatsız ediyor. İngilizlerin Fransız filosuna karşı giriştikleri bu eylemin sonuçları hakkında hüküm vermek için henüz çok erken. Olayın şu an için kanıtladığı bir şey varsa o da Majesteleri donanmasının hayli yüksek bir savaşma azmi olduğu ve on yedinci yüzyıldaki kaptan ve korsanların amansız saldırganlığını hâlâ muhafaza ettiği.

Londra'dan dönen büyükelçi Bastianini, İngilizlerin morallerinin oldukça yüksek olduğunu ve buna erişmek için uzun bir süreye ihtiyaçları olsa bile zaferden şüphe duymadıklarını söyledi. Aristokrasi, orta sınıf ve sıradan insanlar dâhil herkes hırçın, sebatkâr ve mağrurmuş. Düşmanın taarruz kabiliyetini büyük ölçüde düşürmek ve püskürtmek adına Kraliyet Hava Kuvvetleri ve uçaksavar bataryalarında geniş çaplı hazırlıklar icra ediliyormuş. Hitler'in kararsızlığı böylelikle anlaşılıyor.

Mussolini, Almanların Fransızlardan ele geçirdikleri dokümanlar arasında bizi zora sokabilecek vesikalar olmasından endişeleniyor. Duce'nin alakadar olduğu vesikalar elbette sahtedir! Fakat kendi adıma aynısını söyleyemem! Lakin benim ne düşündüğümü gayet iyi bilen Almanların görüşlerimi Fransızların elindeki belgelerden teyit etmeye gereksinimleri yok.

Büyükelçi gelecek pazar Berlin'e gerçekleştireceğim ziyareti onayladı.

Bunu müteakip, 3 Temmuz 1940 günü saat 16:55 de üç dretnot, bir uçak gemisi, iki kruvazör ve on bir destroyerden oluşan İngiliz donanması, Fransız donanmasına ateş açmış ve bu 1297 Fransız denizcinin ölümüne, bir Fransız savaş gemisinin batmasına ve beşinin hasar görmesine neden olmuştur. Hadise Fransızlar tarafından "ihanet" olarak addedilerek, Fransız-İngiliz münasebetlerini on yıllar boyunca derinden etkilemiştir. (ç.n.)

5 Temmuz 1940

Almanya'ya gerçekleştireceğim seyahate ilişkin Duce'den talimatlar aldım. Gerçekleşmesi durumunda mutlaka İngiltere'ye yapılacak taarruza katılmak istiyor. Ayrıca Fransızların İngiliz karşıtı cepheye kaymayı deniyor olmalarından endişesi var. Bunun bizi ganimetimizden mahrum bırakabileceğinden korkuyor. İyonya Adaları'na çıkarma yapmaya niyeti olduğunu ve Versay'ın tipik sonuçlarından olup varlığı bizim aleyhimize olan Yugoslavya'yı bölmenin lazım geldiğini Hitler'e iletmemi emretti. Yunanistan'ın temsilcisi aracılığıyla tamamen tarafsız olduğuna dair verdiği güvenceler, özellikle de De Vecchi'nin Yunanistan aleyhindeki ithamlarını muhafaza etmesinden dolayı, Duce tarafından şüpheyle karşılandı.

6 Temmuz 1940

Berlin'e gidiyorum.

7 Temmuz 1940

Berlin'de sıcak bir şekilde karşılandım. Hitler'le kayıtları başka bir dosyada muhafaza edilen bir toplantı yaptık. Şahsen Hitler'in oldukça, hatta aşırı nazik davrandığını söylemeliyim. Mücadeleye devam etmek ve İngiltere'nin üstüne bir gazap ve çelik fırtınası yağdırmak niyetinde. Fakat nihai hükmünü henüz vermiş değil ki, her kelimesini ölçüp biçmek istediğini belirttiği söylevini ertelemesinin sebebi de bu. Sıhhati ise iyi. Sakin ve ihtiyatlı. Zafer kazanmış bir Almana göre oldukça ihtiyatlı.

Von Ribbentrop bile Münih'teki tutumuyla tezat teşkil edecek şekilde değişmiş. O vakit efendisinin savaş çığırtkanlığını yansıtıyordu. Şimdiyse yeniden savaş yanlısı ve radikal bir tutum sergiliyor.

8 Temmuz 1940

Cepheye ziyaret: Majino Hattı, Metz, Verdun. Mücadele benim uzaktan tahmin ettiğim kadar şiddetli geçmemiş; sınır ve Majino Hattı'ndaki birkaç kasabanın dışında öteki yerleşim bölgelerinde savaşın izleri görünmüyordu.

9 Temmuz 1940

Hâlâ cephedeyim: Lille, Dunkirk, Ostend, Brugge, Flanders. Buralarda kaçışa dair çok, savaşa dair ise pek az iz var.

10 Temmuz 1940

Münih. Hitler'in ikametgâhında Macarlarla görüştük. Hitler huzursuz olan Macarların durumunu açık bir şekilde analiz etti. Eğer başka bölgelerde meşgul olan İtalya ve Almanya'nın yardımı olmaksızın kendi başlarına bu işin içinden çıkabileceklerinden eminlerse bırakalım saldırsınlar. Macarlar görüşmeden memnuniyetsiz bir şekilde ayrıldı.

Salzburg. Büyük bir miting gerçekleşti.

11 Temmuz 1940

Duce'ye Almanya seyahatimle ilgili bilgi verdim. Sonuçlardan memnun kaldı. Von Ribbentrop İtalya'nın talepleriyle ilgili benimle açık konuştu. Mussolini'nin keyfi yerindeydi. Denizde ve havada alınan sonuçlardan memnun, yaklaşmakta olan Mısır harekâtıyla ilgili iyimserdi.

Von Ribbentrop telefon ederek, Balkanlar'da bulunan Mihver bataryalarını Almanların buradaki niyetleriyle ilişkilendiren gazetelerimizdeki bazı haberler hakkında ters ve kaba konuştu. Abartıyor. Ona nasıl cevap vereceğimi bilirdim fakat şimdilik dilimi tutacağım.

12 Temmuz 1940

Kayda değer herhangi bir şey yok.

13 Temmuz 1940

Deniz muharebelerindeki çekişme bizimle İngilizler arasında değil, hava kuvvetlerimiz ve donanmamız arasında yaşanıyor. Amiral Cavagnari çarpışmanın ilk safhasında hava unsurlarımızın bulunmadığını ve nihayet geldiklerindeyse altı saat boyunca kendi gemilerimizi bombaladıklarını söyledi. Verdiği diğer bilgiler de hava kuvvetlerimiz hakkındaki ışıltılı raporlara gölge düşürüyor. Hava kuvvetlerimiz hakkında benim de şüphelerimin olduğunu itiraf etmeliyim. Mussolini ise bu şüpheleri paylaşmıyor. Bugün üç gün içerisinde İtalyan donanmasının Akdeniz'deki İngiliz deniz kuvvetinin %50'sini imha etmiş olduğunu söyledi. Bu abartılı bir ifade olabilir.

Hitler'in konuşmasını bekliyoruz. Kararlarını kendisinden öğreneceğiz.

14 Temmuz 1940

Aylar boyunca Roma'daki Sovyet Büyükelçiliği'ni idare eden Helfand Moskova'ya dönmek durumunda kalırsa idam edileceğinden endişeleniyor. Ailesini bırakacağı ve gördüğüm kadarıyla kendisinin de kalacağı Amerika'ya kaçmak için yardım istemesinin sebebi buydu. Burjuva uygarlığıyla olan uzun teması kendisini tam takır bir burjuvaya dönüştürmüş olan akıllı ve izan sahibi bir adam. Talihsizliktir ki Yahudi kanı taşıdığı meydana çıktı. Son derece yardımsever bir hâle büründü ve el etek öpmekten başka bir şey yapmıyor. Ailesini ve çok sevdiği kızını kurtarmak istiyor. Tehcir edilmesinin ölümden daha kötü sonuçları olabileceğinden korkuyor. Ailesini kurtarmak isteyişi oldukça insancıl ve güzel.

15 Temmuz 1940

Alfieri, Hitler'in konuşma yapacağı tarihin henüz belirlenmediğini haber vermek için telefon etti.

Transilvanya sorununa ilişkin, Führer'in Kral Carol'a göndermeyi planladığı mektubun taslağı eline ulaşan Duce bu taslağı onayladı.

16 Temmuz 1940

Hitler, Duce'ye uzun bir mektup göndermiş. İngiltere'ye taarruz edilmesine yönelik karar alındığını belirtmekle beraber harekâtta yer alması için göndermeyi teklif ettiğimiz İtalyan kuvvetini kesin ve nazik bir surette reddetmiş. Buna gerekçe olarak iki ordunun ikmalinden doğacak lojistik sorunları öne sürmüş. Göring de, Alfieri'yle yaptığı bir görüşmede İtalyan Hava Kuvvetleri'nin Akdeniz'de üstlendiği rolün, gücünü bölmesine imkân vermeyecek kadar önemli olduğunu söylemiş. Hitler'in teklifini reddetmesinden oldukça rahatsız olan Duce, basına geçen haftaki deniz muharebesi üzerinde durmasını emrederek kendini teselli etti. Lakin Alman kaynaklarından aldığımız bilgilere göre İngiliz donanmasına vermiş olduğumuz hasar neredeyse sıfır. Hava kuvvetlerimizin hadiseyi abartmasına karşın deniz kuvvetlerimiz de Almanlarla hemfikir. Umalım ki hava kuvvetlerimizin söyledikleri doğru olsun, aksi takdirde bu Almanların nezdinde bile itibar kaybetmemize neden olur.

Fransa'daki İtalyanlara tam destek verilmesi için gerekli adımları attım. Yardım için yenik Fransızlara yalvarmak zorunda bırakıldıklarını öğrenmek gerçekten küçük düşürücü.

17 Temmuz 1940

Yeni bir şey yok.

18 Temmuz 1940

Almanlar son dakikada bize, Hitler'in söylevini yarın akşam saat 19:00'de vereceğini bildirdi. Derhâl yola çıkmalıyım.

19 Temmuz 1940

Berlin'e vardım ve Ribbentrop'la görüştüm. Hitler'in vereceği söylevde İngilizlere son bir kez daha barış teklif edecek. Kendileri böyle söylemeseler de bu tekliflerinin reddedilmemesini umduklarını ve bunun için dua ettiklerini görebiliyorum.

Reichstag'da vakur ve dramatik bir tören yapıldı. Hitler yalın ve söylemem lazım gelir ki, alışılmadık şekilde insancıl bir üslupla konuştu. Barış isteğinin samimi olduğuna inanıyorum. Aslına bakılırsa, akşamın ilerleyen saatlerinde, İngilizlerin Führer'in söylevine verdiği ilk soğuk tepkilerin üzerine Almanlar arasında saklamakta güçlük çektikleri bir hayal kırıklığı yayıldı.

20 Temmuz 1940

Führer'le zabıtları başka bir yerde muhafaza edilen bir görüşme yaptım. Bu, dünkü izlenimlerimi pekiştirdi. İngiltere'yle bir anlaşmaya varmak istiyor. İngilizlerle savaşın uzun ve kanlı olacağını, ayrıca insanların kan dökülmesine karşı olduklarını biliyor.

Öğleden sonra Göring'i ziyaret ettim. Heyecanlı görünüyordu, fakat Annunziata Madalyonu'nu boynuna geçirir geçirmez şahsıma karşı kaba ve kibirli bir tavır takındı. Kendisi ve çeşitli huylarından ziyade evindeki lüks eşyalarla ilgilendim. Her adımda artan bir şatafat. Hemen hemen sosyalleşmiş bir ülkenin insanlarının bu Batılı satrapın sergilediği sıra dışı gösterişe tepki göstermemesini anlamak gerçekten imkânsız.

21 Temmuz 1940

Dönüş yolculuğu.

22 Temmuz 1940

Duce'ye izlenimlerimi rapor ettim. Hitler'in söylev vermesini istememiş olan kendisi bunu, "fazla kurnaz bir konuşma," olarak nitelendirdi.

İngilizlerin bu söylev aracılığıyla müzakere zemini bulabileceğinden korkuyor. Bu, şimdi savaşı her zamankinden fazla isteyen Mussolini'yi üzerdi. Ve yine de bugün, *Colleoni*'nin kaybından dolayı, daha doğrusu geminin batmış olmasından değil de İtalyanların layıkıyla savaşmamış olduklarını düşündüğünden ötürü kederliydi.

Halifax, Almanya hakkında, Hitler'in muğlak barış tekliflerinin dikkate alınmadığı ehemmiyetsiz bir konuşma yaptı.

23 Temmuz 1940

Rumen temsilciler Almanlara akıl danışmak için Salzburg'a gittiler. Müteakiben de bize gelecekler.

24 Temmuz 1940

Herhangi bir gelişme yok.

25 Temmuz 1940

Birkaç gündür hasta olan Marzio'yu ziyaret etmek için Firenze'ye geldim. Onu her zaman olduğu gibi hayat dolu ve mutlu gördüğüme memnun oldum.

26 Temmuz 1940

Savaşın ilk ayında kaybettiğimiz uçak sayısı iki yüz elli. Aylık uçak imalatımız aynı miktarda. Fakat yerlerini doldurmanın kolay olmadığı pilot kayıpları ise daha meşakkatli bir sorun teşkil ediyor.

Von Mackensen'i gördüm. Ribbentrop ve Goebbels arasındaki alışıldık münakaşa onu bana getirmiş. Bu münakaşaya bizi de çekebilecekleri her türlü bahaneyi ortadan kaldırmak adına elimden gelenin en iyisini yaptım.

Macarlar, Rumenlerin Roma ve Berlin'i ettikleri ziyaretlerden endişeliler. Bunca yıldır Küçük Antant ve "Cenevrecilik"le böbürlenen Rumenlerin Mihver'e katılmak isteyip bu taleplerinin kabul edilmesinden korkuyorlar.

27 Temmuz 1940

Uzun bir aranın ardından Duce dün yeniden Kral'la görüştü. Majesteleri'nin Duce'ye ilk sorusu, "Prusya'nın yakında İtalya'yı da üç kâğıda getirebileceğinden endişelenmeli miyiz?" olmuş. Duce, "Gönlünde hâlâ

İngiltere'nin, yani muazzam servetini sakladığı ülkenin kazanmasını isteyen Kral'ın tavrında hiçbir değişiklik olmadığını ele verdiğinden ötürü," bu sorudan rahatsızlık duymuş.

Rumenleri kabul ettim. Düpedüz iğrençtiler. Ağızlarını sadece tatlı iltifatlar düzmek için açtılar. Fransa, İngiltere ve Milletler Cemiyeti karşıtı olmuşlar. Versay'ın *dikta*'sından tiksiyle bahsettiler – fazla yapmacıklardı. Palazzo Chigi'de yaptığımız ilk toplantıda kendilerine kesin bir amansızlıkla İtalyan aleyhtarı mazilerini hatırlattım. Öğleden sonra Palazzo Venezia'da ikinci bir toplantı daha yapıldı. Almanların Rumenlerle yaptığı görüşmelere dair rapor zamanında eline geçen Mussolini, Hitler'in Salzburg'da söylediklerini kendilerine tekrar etti.

28 Temmuz 1940

Pazar günü çocuklarla Livorno'ya gittim.

29 Temmuz 1940

Mussolini cumartesi günkü görüşmenin zabıtlarını tadil etmem için Riccione'den[97] birçok kez telefon etti. Sarf ettiği bazı Rus aleyhtarı cümleleri kaldırıp onların yerine Rus yanlısı birtakım ifadeler eklememi istiyor. Bu raporlar Berlin'e gidecek!

General Favagrossa ikmal sorunumuza ilişkin güncel durumdan beni haberdar etti. Durum düşünmüş olduğumuz kadar kötü değilmiş. En büyük ihtiyacımız bakır ve çelik alaşımlar.

30 Temmuz 1940

Berlin'den gelen haberler tamamıyla dingin. Fakat bu fırtına öncesi dinginlik mi? Alfieri'nin görüşü bu yönde. Geçen cumartesi Rumenlerle yaptığımız toplantıyla ilgili Macarlara bilgi verdim. Villani duyduklarından oldukça memnun kaldı.

31 Temmuz 1940

Yeni bir şey yok.

1 Ağustos 1940

Yeni bir şey yok.

---

97 Adriyatik Denizi kıyısındaki Rimini'nin aşağısında bulunan bir tatil beldesi. (ç.n.)

2 Ağustos 1940

Yeni bir şey yok.

3 Ağustos 1940

Yunan temsilciden Trieste'deki iflah olmaz İtalyan karşıtı konsoloslarını geri çağırmalarını istedim. Konsolosu savunmaya kalktıysa da önüne koyduğum kanıtların son derece açık olmalarından ötürü boyun eğmek zorunda kaldı.

Soddu, Libya'ya ikmal sağlayabilmek için İtalya'yı boşaltan Graziani'nin şimdi öncelikle sıcaklık sebebiyle Mısır taarruzunu gerçekleştirmeye kendisini hazır hissetmediğini söyledi. Harekâtı bahara ertelemeyi düşünüyormuş. Duce'nin buna nasıl tepki göstereceğini bilmiyorum, fakat sanırım şiddetli olacak. Almanya'dan da İngiltere'ye yapacakları taarruzun erteleneceği haberleri geliyor. Acaba bu haberler doğru mu?

Askeri İstihbarat Teşkilatımızın (S.I.M) dört üyesi bu gece Yugoslavya Büyükelçiliği'nde yakalanmış. Kendilerinin sıradan hırsızlar olduğu dedikodusunu yaymamız gerek.

4 Ağustos 1940

Mussolini Roma'ya döndü. Libya'daki taarruzun ertelenmesi ve bacağındaki geçen savaştan kalma yaranın yeniden açılmasına rağmen keyfi gayet iyiydi. Öte yandan, Badoglio bana Graziani'nin Roma'ya çağrıldığını söyledi. Bu esnada Aosta Dükü muazzam beklentilerle İngiliz Somalisi'ne karşı taarruza geçmiş.

Mussolini, Rusya'yla münasebetlerimizden bahsederek, ilişkileri iyileştirmek adına gereken adımları atma zamanının gelip çattığını söyledi. Mutabıkım.

Berlin Büyükelçimiz Alfieri, Hitler ve Nazi erkânının ani bir şekilde Berlin'e döndüklerini ve bunun kendisini, her zamanki gibi hiçbir şekilde öncesinde haberdar edilmediğimiz operasyonların eli kulağında olduğunu düşünmeye sevk ettiğini söyledi.

5 Ağustos 1940

Duce planları gerçekleşmediği her vakit "İtalyanlara" sövüyor. Altını çizdiği temel noktalar doğum oranındaki düşüş, alkolizme meyillilik ve rehavet. Günün birinde, "İtalya'nın Gizli Yaraları" başlıklı çok geniş

kapsamlı bir söylev vereceğini belirtti. Bunu, ulusun zayıflıklarıyla yüzleşmesi için yapacakmış. Alpler bölgesindeki ağaçlandırma faaliyetlerinin sebebinin İtalyan iklimini sertleştirmek olduğunu söyledi. Bu, zayıfların tasfiyesi vasıtasıyla İtalyan ırkının gelişimine katkı sağlayacakmış.

Alınacak ders: Duce, Balbo'ya pek çok suç atmış olan, fakat şimdi güçlüklerle yüzleşmeyi reddeden ve Mısır'a taarruz yapmak istemeyen Graziani'den memnun değil. Hesap vermesi için bugün kendisini huzura çağırmış olsa da görüşmelerinin sonuçlardan henüz haberdar değilim. Hitler'in muhtemel görünen İngiltere taarruzu da başlarsa Mussolini'nin siniri kıskançlıktan büsbütün bozulacak.

6 Ağustos 1940

Alfieri, Alman aktivitelerinin yavaşladığını belirtse de gerekçesini açıklayamadı. Acaba İsveç Kralı aracılığıyla bir müstakil barış yapılacağı rivayetlerinde doğruluk payı olabilir mi?

Mussolini sık sık eylül ayının ikinci yarısında Yugoslavya'ya edilecek bir taarruzdan bahsediyor. Dolayısıyla Hırvat sorununu bir yana bırakıp hızla Ruslarla "harikulade" bir anlaşma yapmamı istiyor. Buna ilaveten Moskova'ya gidebileceğimi gündeme getirdi. Eski Sovyet Dışişleri Bakanı Litvinov'un Roma'ya gelmesine karşın iade-i ziyarette bulunmamıştık. Fakat bunlar bana vakitsiz görünüyor. Her hâlükârda Mackensen'le bu hususta konuşmam gerek. Yugoslavya'ya edilecek taarruz noktasında ise, yeni bir gelişme olmadığı sürece Hitler'in Balkanlar'daki mevcut durumu bozmamıza izin vereceğini sanmıyorum.

Duce akşamleyin telefon etti. Askerlerimizin Zeyla'ya[98] girmiş olmalarından dolayı coşkuluydu. Bunun bir önemi var mı, bilmiyorum.

7 Ağustos 1940

Yeni bir şey yok.

8 Ağustos 1940

Graziani beni görmeye geldi. Mısır'a edilecek taarruzun çok ciddi bir iş olduğunu, mevcut hazırlıklarımızın bunun için yeterli olmadığını söyledi. Badoglio'nun Duce'nin saldırganlığını frenlemeyişini, "Afrika'yı bilen biri için bunun ya kendisinin beyninin sulandığından ya

98 Somali'nin Aden Körfezi'ne kıyısı olan bir kasabası. (ç.n.)

da daha fenası, kötü niyetli olduğundan başka bir açıklaması olamaz," diyerek yorumladı. "Su ikmali yetersiz. Çöl şartlarında hızla tamtakır bir felakete dönüşecek bir bozguna doğru ilerliyoruz," dedi.

Bu sözleri aktardığım Duce, Graziani'yle yaptığı son konuşmadan taarruzun birkaç gün içerisinde başlayabileceği sonucunu çıkarmış olduğu için çok bozuldu. Graziani bana herhangi bir tarih vermedi. Kendisinin niyeti daha ziyade iki-üç ay boyunca saldırıya geçmemek. Mussolini durumu, "Terfi etme kaygısı olmayanlara iş vermemek lazım dedi. Graziani'nin kaybedecek çok şeyi var."[99]

Mackensen, İsviçreli bir generalin yaptığı küstah konuşma sebebiyle Bern'e çekeceğimiz müşterek protestonun taslağını getirdi. Genel hatlarında mutabık kaldık.

Alfieri'ye göre Manş'a edilecek taarruz kötü hava koşulları sebebiyle ertelenmiş. Lakin General Marras, ertelemenin asıl sebebinin sürmekte olan gizli barış görüşmeleri olduğunu söylüyor. Fikrimce Alfieri'nin gerekçesi akla daha yatkın.

9 Ağustos 1940

Herhangi bir gelişme yok.

10 Ağustos 1940

Bakanlar kurulu toplantısı, savaştaki gelişmelere, alkolizme ve İtalyan orta sınıfına karşı kaçınılmaz saldırıya kadar her şeye değinen bir Mussolini monoloğuna sahne oldu. "Bir burjuva," dedi, "ne işçi ne de çiftçidir. O sadece kendi çıkarlarıyla ilgilenir." Ben şahsen hâlâ Flaubert'in, "Burjuva yavan olan her şeydir," şeklindeki tanımını tercih ediyorum. Burjuva konseptinin ekonomikten ziyade psikolojik bir anlamı var. Fakat burjuvaziye karşı sözüm ona sınıf mücadelesi meselesine gelince, bu hususta söylenecek çok şey var ve günün birinde bunları söylemek iyi olacaktır.

Yunan-Arnavut sınırında ortaya çıkan güçlüklere ilişkin Duce'yle görüştüm. Durumu dramatikleştirmek istemiyorum, fakat Yunanların tavrı oldukça oynak. Duce, "1923'ten beri görülecek bir hesabı olduğunu ve

---

99 Etiyopya'daki savaşın ardından mareşal rütbesine yükseltilen Graziani'nin rütbesinin indirilmesini ya da kızağa çekilmeyi göze alamadığına gönderme yapılıyor. (ç.n.)

eğer bunu unuttuğunu sandılarsa Yunanların kendilerini kandırmış olduğunu"[100] söyleyerek bir "şiddet eylemi" planladığını belirtti.

Berlin'den Almanların İngiltere'ye edecekleri taarruzu yine ertelediklen haberleri geliyor. Bu taarruz gerçekleşecek mi? Gerçekleşecek ise ne zaman ve ne şekilde? Hiçbir şey bilmiyoruz. Gerçek şu ki, bizi tarafsızken hiçbir şeyden haberdar etmeyen Almanlar, artık onların yanında çarpışıyor olmamıza rağmen bu tavırlarını sürdürüyor.

11 Ağustos 1940

Mussolini hâlâ Yunan meselesinden bahsedip Çamerya'yla ilgili detayları istiyor. Sorun hakkında ajitasyon yaratmaları için Stefani'nin ekiplerinden birini ayarladı. Roma'ya çağırdığı Jacomoni ve Visconti Prasca'ya danışmayı düşünüyor. Söylediğine göre eylülün sonunda Yunanistan'a sürpriz bir saldırı düzenleyecek. Eğer buna kararlıysa bence hızlı davranmak zorunda. Yunanlara hazırlanmaları için zaman tanımak tehlikeli olacaktır.

Alman Hava Kuvvetleri, İngiltere'ye edilecek taarruz için uçak göndermemizi istedi. Kendileri bir ay önce bu yöndeki teklifimizi reddetmişlerdi. Öyleyse şimdi neden yardım istiyorlar? Teknik ve siyasi sebeplerden ötürü bu isteklerinin yerine getirilmesine pek de taraftar değilim.

---

100 1923 senesinde İtalya ve Yunanistan arasında vuku bulan Korfu Hadisesi'ne atfediliyor. Arnavutluk ve Yunanistan arasındaki sınır anlaşmazlığından dolayı 1923 senesinde İtalyan, İngiliz ve Fransız üyelerden oluşan bir komisyon kurulmuş ve Milletler Cemiyeti, komisyonu anlaşmazlığı çözmesi adına yetkilendirmiştir. Komisyon başkanlığına İtalyan General Enrico Tellini atanmış, fakat Yunan tarafıyla Tellini arasındaki münasebetler, Yunan tarafının sonunda Tellini'yi Arnavutlar lehinde hareket etmekle suçlayacağı kadar olumsuz bir doğrultuda seyretmiştir. Tellini'nin otomobili 27 Ağustos 1923'te Kakavya'da pusuya düşürülmüş ve Tellini yanındaki dört kişiyle birlikte öldürülmüştür. Suikast her ne kadar Yunan-Arnavut sınırı yakınlarında gerçekleşmiş ve iki taraf da birbirini suçlamışsa da, pusunun Yunan toprakları içerisinde gerçekleşmiş olması ve Tellini'nin Yunan tarafıyla münasebetleri doğrultusunda, İtalya Yunanistan'ı sorumlu tutmuştur. Buna karşılık İtalya 29 Ağustos 1923'te Yunanistan'a bir ültimatom vererek bazı taleplerde bulunmuş, fakat aldığı yanıttan tatmin olmayarak 31 Ağustos 1923 tarihinde Yunanistan'ın Korfu Adası'nı bombalamış ve adaya çıkarma yaparak bazı Yunan yetkili ve subayları tutuklamıştır. İtalya'nın hadiseye ilişkin taleplerinin 8 Eylül'de toplanan uluslararası komisyonda kabul edilmesi üzerine İtalyan askerleri 27 Eylül'de Korfu'yu tahliye etmiş ve Mussolini'nin İtalya'daki itibarı artmıştır. (ç.n.)

Favagrossa durumumuzu muslukları kapatılmış ve tıpası çekilmiş bir küvete benzetiyor. Sadece duştan, yani Fransa'dan biraz su alabilmek mümkün. Fakat bu zamana kadar bu da söz konusu olmadı. Kalay, bakır ve nikel durumumuzdan endişeliyiz. Eylül ayının sonunda kalaydan yana elimizde hiçbir şey kalmayacak.

12 Ağustos 1940

Jacomoni ve Visconti Prasca'yla birlikte Duce'nin yanına çıkarak Yunanistan'a karşı girişilecek siyasi ve askeri eylem planını masaya yatırdık. Çamerya ve Korfu herhangi bir darbe indirmemize lüzum kalmadan teslim edilirse başka bir talebimiz olmayacak. Fakat herhangi bir direniş gösterilirse etraflı bir operasyon yapacağız. Jacomoni ve Visconti Prasca, derhâl icra edilmesi kaydıyla askeri operasyonu mümkün ve hatta kolay görüyor. Öte yandan Duce, genel askeri sebeplerden dolayı harekâtın eylül sonuna kadar ertelenmesi gerektiği görüşünde.

Almanya'dan yeni hava saldırılarına ilişkin haberler geliyor, fakat hepsi bu kadar. Alfieri'yle telefonda görüştüm. Kendisi her zamankinden daha muğlak konuştu. Mussolini orta sınıfa karşı yeni ve şiddetli bir çıkış yaptı. "Savaş bittikten sonra korkak ve aşağılık orta sınıfa karşı saldırıya geçeceğim. Onu maddeten yok etmeliyiz. Belki yüzde yirmisi kadarını muhafaza ederiz," dedi ve ekledi, "Vuracak ve St. Dominic gibi, 'Tanrı kendi kullarını ayırır!'[101] diyeceğim."

Somali'de çarpışıyor ve ilerliyoruz.

---

101 Orta Çağ esnasında Fransa'nın Albi bölgesinde "Katharlar" isimli bir tarikat baş göstermiş ve 12 ile 13. yüzyıllarda Avrupa'nın batı kısımlarında etkili olmuştur. Kilise ve Krallık birkaç kez Katharları imha girişiminde bulunmuş ve 1209 tarihli Albigeois Haçlı Seferi'nde bunu başarmıştır. Mussolini'nin bu sözü, bu sefer sırasında gerçekleşen ve çoğu kiliselerde olmak üzere yaklaşık 15.000 kişinin öldürüldüğü Beziers Katliamı'nda yaşandığı rivayet edilen bir hadiseye atıftır:
Kılıçlarından kan damlayan Kuzeyli Baronlar, zırhlarını şakırdatarak geldiler, Başpapaz Arnaud Amaury'nin huzurunda diz vurup sordular:
-Kathar sapkınları çoluk çocuk Beziers Katedrali'ne sığınmış. Onları korumak isteyen dini bütün halk, Katoliğiyle, Yahudisiyle aralarına karışmış. Tanrı'nın kullarını şeytana tapanlardan nasıl ayıracağız peder?
Katharlar üstüne Haçlı seferini Roma adına yöneten başpapaz yanıtladı:
-Hepsini öldürün! Tanrı kendi kullarını ayırır. (Alıntı: Kırıkkanat, Mine G., Kırmızı Kedi Yayınevi, 2014, s.19.) (ç.n.)

13 Ağustos 1940

Mussolini Somali'deki operasyonların gecikmesi sebebiyle Aosta Dükü'ne oldukça kızgın. "Prensler sivil kalmalı," şeklindeki formülünü tekrar ediyor.

14 Ağustos 1940

Çocukları görmek için Livorno'ya gittim.

15 Ağustos 1940

Bir Yunan gemisi hangi ulusa ait olduğu belirlenemeyen bir denizaltı tarafından batırıldı. Olaylar ciddileşiyor. Bence işin altında De Vecchi'nin ifratı var. Duce'ye danıştım. Bu lüzumsuz mevzuyu barışçıl bir şekilde çözmek istiyor. Yunanistan'a bir nota gönderilmesini teklif ettim. Meseleyi diplomatik bir zemine taşımak yerinde olacaktır.

16 Ağustos 1940

Yeni bir şey yok.

17 Ağustos 1940

Alfieri, von Ribbentrop'la ilginç bir görüşme yaptı. Görüşmeyi şu şekilde özetlemek mümkün: (1) Almanya, Rusya'yla münasebetlerimizi iyileştirmemize taraftar değilmiş; (2) Yugoslavya'ya gerçekleştireceğimiz taarruzdan vazgeçmemiz gerekiyormuş; (3) Yunanistan'a karşı yapılacak bir operasyon Almanya tarafından hoş karşılanmayacakmış. Bu her yönü kapsayan bir dur emri. Von Ribbentrop'a göre tüm çabaları İngiltere'ye karşı yoğunlaştırmalıymışız. Zira bu ülke "bir ölüm kalım meselesi" teşkil ediyormuş. Bunlar beni Almanların savaşın yaman olacağını düşündüklerine inanmaya itiyor. Duce karşı teklifimizi bizzat kaleme aldı. Pek tabii Berlin'in görüşlerini kabul ediyoruz, hatta Yunanistan hususunda dahi. Aslına bakılırsa hâlihazırda tertiplemiş olduğumuz notayı çekmeceye kaldırdık bile.

Sahilde Mollier'i, Almanya Büyükelçiliği'nin büyükelçiden daha fazla konuşan basın ataşesini gördüm. İngiltere'ye yapılacak çıkarmanın artık an meselesi olduğunu ve bu amaç için Manş denizindeki limanlarda binlerce çıkarma gemisinin hazır tutulduğunu, pek cüretkâr olan bu harekât zorlu ve kanlı olacaksa da sonuçlarından emin olunduğunu ve eylülün sonunda barışın sağlanacağını söyledi.

18 Ağustos 1940

Fazla önem arz eden bir mesele yok. Sadece Berlin'den gelen birkaç işaret bizi İngiltere'ye edilecek nihai taarruzun an meselesi olduğunu kabul etmeye yöneltti. Bu işaretlerin doğru olduğuna inanan Mussolini gelecek ayın sonunda barışın sağlanacağına inanıyor. Mısır'a hızla girmek istemesinin sebebi de bu.

Duce'nin bana söylediğine göre, Badoglio ve De Vecchi birbirlerine mektup aracılığıyla hakaret etmişler. Duce memnundu ve De Vecchi hakkında kendisinin gurur duyamayacağı bazı beyanlarda bulundu.

19 Ağustos 1940

Duce, Graziani'ye gönderdiği bir telgrafı bana okudu. Telgrafta, Almanlar İngiltere'ye çıkar çıkmaz Mısır'a yürümesini ona emretmiş. Mussolini, Graziani'nin öne süreceği itirazları çok iyi bildiğinden emrin sorumluluğunu üstüne alıyor.

20 Ağustos 1940

Graziani, komutasındaki bütün generallerin Mısır'a saldırılmasına karşı olduğunu belirten bir raporun kopyasını göndermiş. Bunu Duce'ye ileteceğim.

Churchill bir söylev verdi. Bu yıl ilk kez kesin ve ileriye dönük bir İngiliz söylevini okudum. Güzel sözler ve güçlü ifadelerin ardında irade ve inanç olduğu görülebiliyor.

21 Ağustos 1940

Herhangi bir gelişme yok.

22 Ağustos 1940

Mussolini, Yugoslavya ve Yunanistan'a düzenlenecek taarruzların süresiz olarak ertelendiğini belirten emrin bir kopyasını bana verdi. Görünüşe bakılırsa Almanlar bu doğrultudaki baskılarını yinelemişler. Duce, önce verdiği emirlerin bir kopyasının Almanya Büyükelçiliği'ne iletilmesini istediyse de, müteakiben telefon edip bu isteğinden vazgeçtiğini belirtti. Görünüşe bakılırsa kendisi bunları Hitler'e bizzat yazacak.

Riccardi malzeme durumumuzla ilgili artık iyimser. Bugünkü hızla 1941 senesinin sonuna geldiğimizde kayda değer bir sıkıntı çekmeyeceğiz.

Halifax önemli bir söylev verdi. İngilizlerin üslubu değişmiş, Almanya'yla bir anlaşmaya varılma ihtimali de göz ardı edilmemiş. Almanların İngiltere'ye edecekleri taarruzu ertelemelerinin açıklaması bu olabilir mi?

23 Ağustos 1940

Duce Hitler'e göndereceği mektubu hazırladı ve Franco'dan İspanya'nın yakında savaşa gireceğinden bahseden ilginç bir mektup aldı. Caudillo, söylediğine göre bu doğrultudaki ihtiyaçlarını temin etmek için Almanlarla hâlihazırda irtibata geçmiş. Onlardan tam olarak ne istemiş olduğunu ise bize belirtmemiş.

24 Ağustos 1940

Yeni bir şey yok.

25 Ağustos 1940

Herhangi bir gelişme yok. Günü Livorno'da geçirdim.

26 Ağustos 1940

Von Ribbentrop birkaç kez telefon etti. Macarlar ve Rumenler arasındaki ihtilâfın aldığı hâlden endişeliydi. Almanya bedeli ne olursa olsun Balkanlar'da çıkabilecek bir krizin önüne geçmek istiyor. Dolayısıyla, arabuluculuktan söz etmese de, iki ülkenin dışişleri bakanlarını Viyana'ya çağırmak ve bir çözüm bulunması için onlara Mihver adına dostça tavsiye vermek istiyor. Tabii bu tavsiyenin altında tavsiyeyi kabul etmeyenin bunun gelecekteki sonuçlarına katlanacağı bir tehdit mevcut olacak. Duce ve ben bu formülde mutabık kaldık. Ghigi ve Talamo'yu kendilerine daha fazla bilgi vermek için Roma'ya çağırdım. İki ya da üç gün içerisinde Viyana'ya gideceğiz.

Von Ribbentrop, Berlin'in kapısını çalmayı deneyen Yunan diplomata sert davrandığına dair bana bilgi verdi. Kendisini kabul etmemiş ve Almanya'nın bizimle her konuda mükemmel bir uyum içerisinde olduğu gerekçesiyle, ona İtalya'yla görüşmesini söyletmiş.

27 Ağustos 1940

Viyana'daki toplantının yarın gerçekleşmesine karar verildi. Macarlar ve Rumenler perşembe günü gelecekler. Von Ribbentrop telefon

etti. Führer 60.000 kilometrekare toprak isteyen Macarlara Rumenlerin 40.000 kilometrekare vermesi görüşündeymiş. Konu hakkında kesin fikirleri olmayan Mussolini, bana istediğim gibi hareket etme serbestisi tanıdı. Kendisi tamamıyla Mısır'a yapılacak saldırıyla meşgul. Keitel'in de Kahire'nin alınmasını Londra'nın alınmasından daha önemli gördüğünü söyledi. Keitel bana böyle bir şey söylemedi. Saldırı 6 Eylül'de başlayacak. Acaba Graziani bunun hakkında ne düşünüyor?

28 Ağustos 1940

Hitler, Viyana'ya iştirakından evvel benimle görüşmek istedi. Dolayısıyla Salzburg yolundan gideceğiz. Hava Alpler'in güneyinde güzel, kuzeyinde ise bulutlu. Berchtesgaden'da alışılageldik karşılama. Hitler her zamanki gibi sıcak ve samimiydi, fakat mazidekine kıyasla daha yorgundu. Öğlen yemeğinden sonra öncelikle genel durumdan söz ettik. Yaptığımız toplantının ana hatlarını telgrafla Duce'ye bildirdim. Hitler, İngiltere'ye yapılacak saldırının gerçekleştirilememesini kötü hava şartlarına yordu. İngilizlerin denizdeki üstünlüklerini etkisiz kılmak için en az iki hafta sürecek uygun hava şartlarına ihtiyaç olduğunu söyledi. Fakat söylediklerine bakılınca taarruzu kesin olarak ertelemeleri artık ihtimal dâhilinde gibi görünüyor. Fakat ne zamana kadar? Yine de Hitler sınırları zorlamaya kararlı görünüyor. Zira bana İsveç Kralı tarafından teklif edilen bir arabuluculuk girişimini reddettiğini söyledi.

Biraz da Macar-Rumen sorunundan söz ettik. Çözümü von Ribbentrop ve bana havale etti. İstediği tek şey o bölgede barışın muhafaza edilerek Rumen petrolünün depolarına akmaya devam etmesi.

Hava yoluyla Viyana'ya gittim. Şehrin durumu bir sene önceki haline kıyasla daha kötü görünüyor. Trafik seyrekleşmiş, dükkânlar yeterince dolu değil ve havada ağır bir atmosfer var. Sokaklardaki insanlar kötü giyimli ve bitkin.

29 Ağustos 1940

Ribbentrop'la sorunu hakem usulü çözmeye karar verdik. Eğer bir tartışmaya girecek olursak işin içinden çıkamayız. İlk Macarlarla konuştuk. Czaky mantıklı; Teleki hasmaneydi. Ribbentrop, Macarları hedef tahtasına oturttu. Ne de olsa nezaket kendisinin önde gelen özelliklerinden biri değil. Macaristan'ı birden fazla kez Alman aleyhtarı

politikalar benimsemekle suçladı. Sözleri daha ziyade tehditkârdı. Rumenlerle yaptığı görüşme daha dingin geçti. Ne yapması ve ne söylemesi gerektiğini bilmeyen Manoilescu, kendisi ve ülkesi adına dehşete düşmüş gibi görünüyordu. Ülkesinin sınırlarını garanti altına almamız karşılığında kendisine bedel ödetmeye çalıştık. Romanya'nın sınırlarının garanti edilmesini fevkalade bulsa da buna karşı ödenecek bedelin ağır olduğunu düşünüyor.

Öğleden sonra Macarları kabul ettik. Rumenler verecekleri yanıt için bizi sabah saat dörde kadar beklettiler. Bu esnada Ribbentrop ve ben yeni sınırları kararlaştırıp arabulucuk için şartlarımızı dikte ettik. Söz konusu çözmesi zor bir sorun; hatta aslına bakılırsa tam bir hakkaniyetle çözülmesi imkânsız. Fakat elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalışacağız.

Viyana'da insanlar az ve kötü besleniyor. Otellerdeki erzak öylesine yetersiz ve öylesine tertipsizler ki bunların Viyana otelleri olduğuna inanmak neredeyse mümkün değil. Savaşın ağırlığı bu şehrin üstüne başka herhangi bir yerden daha ağır çökmüş. Avusturyalıların moralleri de iyi sayılmaz.

30 Ağustos 1940

Belvedere'de imza töreni. Macarlar yeni haritayı gördükleri vakit mutluluklarını gizleyemediler. Ardından bir gümbürtü duyduk. Manoilescu masada bayılmıştı. Doktorlar, masaj ve kâfurulu yağ sayesinde sonunda kendine gelmiş olsa da şoku tam olarak üstünden atamadı.

Akşamleyin otelin önünde bir gösteri oldu. Almanlar mademki bu zahmete girdiler, öyleyse daha büyük ve sıcak bir gösteri tertipleyebilirlerdi. Viyana gerçekten kasvetli.

31 Ağustos 1940

Ribbentrop'la ava çıktık.

1 Eylül 1940

Roma'ya döndüm. Duce'yle görüştük. Öğrendiklerinden memnun kaldı. Savaşın bu ay bitmeyecek ve hatta belki kış sonrasına kadar devam edebilecek olmasından hoşnut. Zira bunun İtalya'ya daha büyük fedakârlıklar yapmak ve daha fazla hak iddiasında bulunmak için zaman

tanıyacağını düşünüyor. Haklı çıkacak mı? Savaşın yakında bitmeyecek olması, bizim aleyhimize olacak bir şekilde uzaması tehlikesini doğurmaz mı? Bu kafa yormaya değer bir soru ve omuzlarının üstünde kafa yerine saksı taşımayan birçok Alman artık kendilerine bunu soruyor.

2 Eylül 1940

Herhangi bir gelişme yok.

3 Eylül 1940

Yeni bir şey yok.

4 Eylül 1940

Amerikalılar İngilizlere elli destroyer ödünç verdi. Berlin'de büyük bir galeyan ve öfke var. Öte yandan Duce, kendisinin duruma kayıtsız olduğunu söylüyor. Almanların talebiyle saat 22:00'da radyo yayınlarımızı durdurduk. Görünüşe bakılırsa bu önlem İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin yayınların sürdürülmesinden istifade ettiği gerekçesiyle alınmış.

5 Eylül 1940

Mussolini, Roma'ya döndü. Askeri ataşemizin anlattıkları, kendisini Romanya'nın durumuna ilişkin paniğe sürükledi. Ghigi ise daha sakindi. Berlin de sakindi. Hitler bir konuşma yaparak İngiltere'ye sert tehditler savurdu. Blitzkrieg'den söz etmemiş, fakat Duff Cooper'la[102] yavan bir şekilde alay ederken kullandığına benzer bazı ifadeler kullanmış olması beni oldukça şaşırttı. Hitler gergin olmalı.

6 Eylül 1940

Duce sebebini bilmediğim bir şekilde heyecanlıydı. Sinirini görevden aldığı generallerinden ve Moskova'yla ilişkileri iyileştirmemize engel olan Almanlardan çıkardı.

Romanya Kralı Carol tahttan çekildi. Aptalca şaklabanlıklarının, hainliklerinin ve suçlarının bedelini ödüyor. Fakat sadece kısmen...

---

102 Alfred Duff Cooper (22 Şubat 1890–1 Ocak 1954), Muhafazakâr Parti üyesi İngiliz siyasetçi. Tarihe "yatıştırma politikası" olarak geçen, Hitler'in taleplerinin karşılanarak savaşa mani olunması siyasetine karşı çıkarak dönemin İngiltere Başbakanı Neville Chamberlain'in en sert tenkitçilerinden biri olmuştur. (ç.n.)

7 Eylül 1940

Bakanlar Kurulu. Toplantının sonunda Duce bazı siyasi beyanlar verdi. Öncelikle savaşın artık kışın bir bölümünü kapsayacak şekilde uzayacağını düşündüğünü söylese de, Almanların İngiltere'ye çıkarma yapacaklarına kesin gözüyle bakıyor. Bizi daha fazla alakadar eden konular noktasında ise yeniden Mısır'a gerçekleştireceğimiz taarruz meselesini ele aldı. Graziani normalde bugün başlayacak olan taarruzun bir ay daha ertelenmesini istemiş. Badoglio da taarruzun ertelenmesi taraftarı. Fakat Mussolini bu istekleri veto ederek taarruzun sorumluluğunu üzerine aldı. Eğer Graziani yarın da taarruza geçmezse onu görevden alacak. Duce ayrıca Akdeniz'deki İngiliz filosuyla karşılaşması ve onunla çarpışması için donanmamıza emirler verdi. Uzak gelecekte ise, takriben 1945 ve 1950 yılları arasında Mihver ve Rusya arasında savaş çıkacağının kesin olduğunu söyledi. O vakte kadar 100 tümenlik bir kuvveti silahlandırma programını tamamlamış olacakmış.

8 Eylül 1940

Graziani emre itaat edeceğini belirtti. Taarruz yarın başlayacak. Girişimin başarı şansı ve akla yatkınlığına dair şüphelerini belirten ve aralarında Piedmont Prensi'nin de olduğu askeri uzmanların çoğu duruma kuşkucu yaklaşıyor.

Hava keşif unsurlarımızın Cebelitarık'tan intikal eden İngiliz filosunu henüz tespit edememiş olmaları dolayısıyla İngilizlerle şu ana kadar denizde temas sağlayamadık.

9 Eylül 1940

Mısır'a edilecek taarruzda yeni bir gecikme söz konusu oldu. Graziani işi geciktirmek için elinden geleni yapıp ayın on ikisinde taarruza başlayacak şekilde hazırlanmayı sürdürüyor. Komutanlarımız askeri bir operasyona hiçbir vakit bu kadar karşı olmamışlardı.

Alman bombardımanı altındaki Londra'da neler oluyor? Buradan bir yargıya varmak güç. Darbe sert olmalı. Peki, belirleyici mi? Zannetmiyorum.

10 Eylül 1940

Herhangi bir gelişme yok.

11 Eylül 1940

Mısır'a edilecek taarruza yarın başlanması onaylandı. Hiçbir zaman gereğinden fazla iyimser olmayan General Carboni bile Mersa Matruh'a kadar kolayca ilerleyeceğimizi ve İskenderiye'ye varmamızın mümkün olduğunu söylüyor.

Alman Hava Kuvvetleri'nin Londra'ya saldırısı devam ediyor. Neticelerinden ise henüz haberimiz yok. Almanların İngiltere'de birçok muhbirleri olmasına rağmen, bu kulağa inanılmaz gibi gelse de, bizim bu ülkede bir tane bile ajanımız yok. Amiral Canaris'in söylediğine bakılırsa, Londra'daki ajanlarından biri kendilerine radyo aracılığıyla günde yirmi dokuz kez haber gönderiyormuş.

12 Eylül 1940

Yeni bir şey yok.

13 Eylül 1940

Von Ribbentrop, Berlin'den telefon etti. Rusya ve Amerika'ya ilişkin hususlarda istişare etmek için önümüzdeki hafta Roma'ya gelmek istiyor. Faydalı olabilecek bu ziyareti kabul ettim.

Graziani taarruza başlamış olmalı. Fakat şimdiye kadar elimize kesin bir bilgi geçmedi.

14 Eylül 1940

Mısır'a taarruz başladı. İngilizler şimdiye dek çarpışmadan çekilmişler. Bizi üslerimizden uzaklaştırıp ikmal hatlarımızı germek istiyorlar. Keyfi yeniden yerine gelen Duce, böylelikle hava kuvvetlerimizin İskenderiye'ye saldırabileceklerinden dolayı Mersa Matruh'a girmemizin büyük bir zafer olacağına inanıyor.

Kuzeyden kesin haberler yok. Duce hâlâ Almanların İngiltere'ye yapacakları çıkarmanın gerçekleşeceğine inanırken, bugüne kadar çıkarmanın gerçekleşeceğine kesin olarak inanan General Marras ise şüpheye düşmeye başladı. Belki gerçeği Ribbentrop'tan öğrenebiliriz.

Rusların tavrı endişe verecek şekilde kuşku uyandırmaya başladı.

15 Eylül 1940

Babam için tertiplenen törenlerde hazır bulunmak için önce Livorno'ya, daha sonra da Spezia'ya gittim. Messina'daki heykel, Rönesans

eserlerine layıktı. Heykelin üstündeki örtü kaldırıldığında babamın imgesi öylesine canlı göründü ki, heyecanlandım.

16 Eylül 1940

Kuvvetlerimizin Mısır'daki ağır ilerleyişleri Mussolini'yi geriyor. Yavaşlığından ötürü ganimetimizi kaybetmemize neden olabilecek Berti'ye kızgın. Aslına bakılırsa çarpışmalar henüz başlamış değil. Sadece artçı unsurlarla bazı karşılaşmalar söz konusu oluyor.

Ribbentrop'un ziyareti salı günü gerçekleşecek şekilde kararlaştırıldı.

17 Eylül 1940

Mısır'daki işler gittikçe iyiye gidiyor gibi görünüyor. İngilizler öngörülmemiş bir hızla geri çekiliyorlar. Askeri uzmanlar İngilizlerin Mersa Matruh'ta direneceklerini söylüyor. Bazıları ise mukavemetin İskenderiye'de gösterileceğine inanıyor. Mussolini neşe dolu. Taarruzun bütün sorumluluğunu üstlenmiş olan kendisi haklı çıktığından dolayı gurur duyuyor.

18 Eylül 1940

Herhangi bir gelişme yok.

19 Eylül 1940

Ribbentrop Roma'ya geldi. Keyfi yerindeydi ve polis komiseri tarafından bir araya getirilen "alkış ekibinin" kendisini sıcak bir şekilde karşılamasından memnun oldu. Arabaya biner binmez derhâl bana çantasındaki sürprizden, önümüzdeki birkaç gün içerisinde Japonlarla Berlin'de imzalanacak askeri ittifaktan bahsetti. Romanya'ya verilen garantinin ardından Rusların bu ülkeye ilişkin hayallerinin Belvedere Sarayı'nın salonlarında sonsuza kadar yittiğini söyledi. Böyle bir ittifakın, Japon donanmasının teşkil edeceği tehdit sayesinde Rusya ve Amerika'ya karşı çifte avantaj sağlayacağını düşünüyor. Ben ise karşı yönde görüş belirttim. Rus karşıtı garantiyi gayet iyi bulduğumu, fakat Amerikan aleyhtarı beyanın daha az uygun olduğunu, zira Washington'ın gittikçe artan bir doğrultuda İngiliz tarafına kaydığını söyledim. Ribbentrop, İngiltere hususunda havanın oldukça kötü olduğunu ve nihai

başarıyı R.A.F'tan[103] ziyade bulutların engellediğini belirtti. Lakin hava koşulları düzelir düzelmez çıkarmanın icra edileceğini, hazırlıkların yapıldığını ve bunların iyi netice vereceklerini söyledi. İngilizlerin anayurt topraklarını savunmak adına gereken hazırlıklarının bulunmadığını ve adaya çıkacak tek bir Alman tümeninin bile İngiltere'yi topyekûn çökertmeye kâfi geleceğini ilave etti.

Öğleden sonra Palazzo Venezia'da bir toplantı yaptık. Buna ilişkin kayıtlar başka bir dosyada muhafaza ediliyor. Ribbentrop'u Viyana'dakine kıyasla genel olarak daha iyi gördüm. Bu iyileşmenin ana sebebi, temel öneme sahip olduğunu düşündüğü ve kendisinin şahsi başarılarından birini teşkil edecek olan Japonya paktı.

20 Eylül 1940

Ribbentrop'la bir kez daha görüştüm. Artık kesin ve an meselesi olarak görünen İspanya'nın harbe iştiraki meselesini masaya yatırdık. Ribbentrop, Hitler'in Franco'ya gönderdiği bir mesajı okudu. Bu, Führer'in yazılarında sıklıkla görülen ikna edici mantıkla kaleme alınmış kısmen siyasi ve kısmen askeri bir vesikaydı.

D'Aieta, Ribbentrop'un iyimser tahminlerinin, kendisiyle orada bulunan ve savaşın uzun sürebileceğini düşünen yetkililerce paylaşılmadığını bildirdi. Kimisi de savaşın sadece uzun değil, çetin de olacağını düşünüyormuş.

21 Eylül 1940

Ribbentrop ile Villa d'Este'ye ve Villa Adriana'ya gittik.[104] Ribbentrop son birkaç günde hem siyasi çevrelerin içinden hem de dışından birçok insanla tanışmak istedi. Kimse onu sevmedi.

22 Eylül 1940

Von Ribbentrop'la son kez görüştük. Durumu kuşbakışı masaya yatırdık. Von Ribbentrop Mihver'in inisiyatifi ele alarak Amerika Birleşik Devletleri'yle ilişiğini kesebileceğini ima etti. Mussolini bu fikre yatkınlık gösterdi. Bense göstermedim, zira Amerika'yla çatışmaya girmekten her ne pahasına olursa olsun kaçınmak zorunda olduğumuza inanıyor

---

103 İng. "Royal Air Force" – "Kraliyet Hava Kuvvetleri". (ç.n.)

104 Tivoli yakınlarında bulunan iki villa. (ç.n.)

ve aksi takdirde Roosevelt'in ekmeğine yağ süreceğimizi, zira başkanlık seçimlerinde kendini saldırıya uğramış kişi olarak gösterip bundan istifade edebileceğini düşünüyorum. Yine de buna karar vermek için henüz vakit var ve umarım bu hususta söz söyleme fırsatım olur.

Kuzeydeki kötü hava koşulları devam ediyor ve bununla birlikte von Ribbentrop'un savaşın yaza kalmadan sonlanacağına dair kehanetleri de ufakta gözden kayboluyor. Macarlar, Transilvanya meselesinin üstüne fazla varıyorlar. Başarının tam da kapıya davrandığı vakit ılımlı davranmanın fevkalade bilgece olacağını Budapeşte'ye tavsiye etmek için, Ribbentrop'la mutabakat hâlinde, gereken adımları atıyoruz. Fakat Macarlar, üzerinde şu sözcükler bulunan propaganda broşürleri dağıtmaya başlamış: "Trianon öldü.[105] Sıra Viyana'da."

23 Eylül 1940

Herhangi bir gelişme yok.

24 Eylül 1940

Üçlü Pakt'ın son metni üstünde mutabakat sağlandı. Birkaç gün içinde imzalar atılacak.

Mackensen geceleyin de Gaulle hakkında konuşmak için telefon açtı. Bazı İngiliz gemileriyle birlikte Dakar'da ortaya çıkıp Fransızlara İngilizlere direnmemelerini söylemiş. Vali direnmiş ve Pétain, içlerinde *Strasbourg* da olan bazı Fransız savaş gemilerinin Atlantik'e gönderilmesini Ateşkes Komisyonu'ndan talep etmiş. Almanlar buna karşı çıkmışlar. Ben de karşı çıktım. De Gaulle'ün niyetini açık bir şekilde göremiyoruz. Aslına bakacak olursak, İngiltere'nin çökmesi ihtimali zaman geçtikçe azaldığından Hür Fransızlar ve Fransız Sömürge İmparatorluğu arasındaki işbirliği daha belirgin hâle geliyor.

Kendisi ayrıca Korsika'yı işgal etmeyi düşünen Duce'yle bu hususta görüştüm. Haklı. Eğer oraya biz çıkmazsak İngilizler çıkacak ve İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri Ghisonaccia'dan İtalya'ya saldıracak.

---

105 4 Haziran 1920 tarihinde, Birinci Dünya Savaşı'nın galip İtilaf Devletleri ile Macaristan arasında, Fransa'nın Versay kentindeki Trianon Sarayı'nda imzalanan ve savaşı resmen sona erdiren antlaşma. Bu anlaşma Macaristan'da da Almanya'da olduğu gibi tepkiyle karşılanmış ve bu ülkenin kaybettiği toprakları geri almaya yönelik politikalar izlenmesine neden olmuştur. (ç.n.)

Cavagnari, *Londra* sınıfı bir İngiliz kruvazörünün batırılmış olduğu iddiasını kesin bir dille yalanlıyor. Kendisine göre bu da donanmamızın alay konusu olan hava kuvvetlerimizin alışıldık palavralarından biri.

25 Eylül 1940

Oğlum Marzio'nun ameliyatı sebebiyle Floransa'ya geçtim; Tanrı'ya şükür her şey yolunda gitti. İstasyondayken Ribbentrop'tan telefon geldi. İttifakın imzaları cuma günü atılacakmış. Derhâl yola çıkmalıyım.

26 Eylül 1940

Berlin yolundayım. Hitler'in emirleri gereği trenim Münih'te durduruldu. Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin saldırıları bölgeyi tehlike altına aldığından Hitler trenimin açık kırsal alanda uzun süre bulunması riskini göze almak istemedi. Münih'te uyuyacak ve seyahatime hava yoluyla devam edeceğim.

27 Eylül 1940

Pakt imzalandı. İmza töreni aşağı yukarı Çelik Paktı'nınkini andırıyordu. Fakat atmosfer ona kıyasla daha soğuktu. Çoğunluğunu muntazaman fakat inançsız bir şekilde bağıran okul çocuklarının oluşturduğu Berlin sokaklarındaki kalabalık dahi nispeten ufaktı. Japonya uzakta. Edebileceği yardım şüpheli. Bir şey kesin ki, o da savaşın uzun olacağı. Bu, kendilerini savaşın yaz sonunda biteceğine inandırmış olan Almanların hoşuna gitmiyor. Kışın savaş icra etmek kolay değil. Berlin'de birçok ihtiyacın eksikliği çekiliyor ve vitrinlerin dükkânların içerisindekilerden daha fazlasını vaat ettikleri kolayca görülebiliyor.

Berlin'deki kasvetli havayı koyulaştıran bir başka etken ise İngilizlerin hava taarruzları. Berlin halkı her gecenin dört veya beş saatini apartmanlarının bodrumlarında geçiriyor. Uykusuzluk, hafifmeşreplik, soğuk; bunlar insanların keyfini yerine getirmiyor. Pek çok insan üşütmüş. İngiliz bombalarının sebep olduğu hasar az, neden oldukları gerginlik ise çok. Akşam on oldu mu herkes saatine bakıyor. İnsanlar evlerine, sevdiklerine dönmek istiyor. Yine de bütün bunlar Birinci Dünya Savaşı'nın kötü hatıralarını anımsayan ve en kötüsünden endişe etmeye başlayan bazı çevrelerin karamsarlıklarını meşru kılmaz.

28 Eylül 1940 [27 Eylül tarihli girdinin devamı]

Fakat şu bir gerçek ki bugün Almanya'nın tavrı geçen haziran veya ağustostakinden bile farklı.

Biri imza törenin ardından resmi mahiyette, ötekisi de ertesi gün olmak üzere Hitler'le iki konuşmam oldu. Mevcut durumdan söz etmedi. Daha ziyade, bunun adına ödenecek bedel getireceği kârdan yüksek olduğundan, karşı olduğu İspanyolların savaşa girmeleri meselesinden bahsetti. Duce'yle Brenner Geçidi'nde bir araya gelmeyi teklif etti. Derhâl kabul ettim. İngiltere'nin istila edilmesi söz konusu değil. Yakın gelecekte Blitz'le tahrip de edilmeyecek. Hitler'in konuşmasından uzun bir savaştan endişe duymaya başladığı anlaşılıyordu. Kuvvetlerini hesaplı bir şekilde kullanmak istiyor. Her zamanki iradesiyle konuştu, daha az aceleci olmakla beraber her zamanki kadar kararlıydı. Ribbentrop ise, belki sağlığından, belki de şikâyet edecek başka sebepleri olmasından ötürü daha gergindi. Savaşın hızla sona ereceğine öylesine bel bağlamıştı ki şimdi hayal kırıklığına uğramaması mümkün değildi. Almanlar biz İtalyanlara karşı fevkalade nazikler. Ansaldo bu nezaketin Almanların bize duydukları ihtiyaçla doğru orantılı olduğunu söylüyor. İspanyollara karşıysa bu kadar nazik değiller. Genel olarak konuşursak, Serrano Suñer vazifesinde başarılı olamadı. Ne Almanları tatmin etti, ne de edebilirdi.

29 Eylül 1940

Eve dönüş yolculuğu.

30 Eylül 1940

Duce'yle fikir teatisinde bulunduk. İtalya'nın üç yüz yıldır arayıp da bulamadığı şan ve şerefi sonunda Mısır'da elde edebileceğinden ötürü keyfi yerindeydi ve oldukça mutluydu.

Graziani'nin ordunun intikalini geciktirmeye yönelik rolünü üstlenmişe benzeyen Badoglio'dan ise oldukça rahatsızdı.

1 Ekim 1940

Serrano Suñer Roma'ya geldi. General Queipo de Llano da istasyonda olsa da, birbirlerini karşılamadıkları gibi, Queipo yemek davetini de reddetti. Serrano Suñer, Queipo'dan bahsederken ona, "haydut ve

hayvan" dedi. Bunların hepsi sembolik bir anlam teşkil ederek İspanyol toplumsal hayatının günümüzdeki durumunu anlatıyor.

Duce'yle uzun bir görüşme yaptık. Bu görüşmenin zabıtları başka bir yerde muhafaza ediliyor. İspanya'yla nasıl iştigal edecekleri noktasında hiçbir fikirleri olmaması sebebiyle, Serrano'nun Almanlara sövdüğü renkli kısımları görüşmenin Almanlara verilecek kopyasından çıkarmamız gerekti. Serrano haklı. Almanlar nezaket abideleri değiller ve bu kez hakkında söylenecek bir şey olsa da, Ribbentrop'un durumu ötekilerden de vahim. İspanyollar yıllardır birçok şey isteyip karşılığında hiçbir şey vermiyorlar. Lakin Serrano'nun kendini ifade edebileceği farklı yollar da mevcuttu.

2 Ekim 1940

Duce, Mersa Matruh'a edilecek taaruz dolayısıyla oldukça gergin. Operasyonun ekim ayı içerisinde icra edilemeyeceğini düşünen Badoglio'ya çok kızgın. Duce, kendisinin ne düşündüğünü öğrenmek istediğinden dolayı konu hakkında Graziani'yle konuştum. Graziani, başarının tek garantisi olan ikmal çerçevesindeki hazırlıklarımızı tamamlamak için en azından kasım ayı boyunca beklemek zorunda olduğumuzu düşünüyor.

Graziani, İngilizlerin Mersa Matruh'ta uzun süre direnebileceklerinden endişe ediyor. Hal böyle olur da ikmal hatlarımız iyi işlemezse geri çekilmek zorunda kalırız ve çöl şartlarında ricat etmek bozguna uğramakla eşdeğerdir.

Serrano'yla bir görüşme yaptık. Yeni bir şey söylememekle birlikte doğru dürüst bilgi alabilmek için, İtalya'dan ayrılmayı benim Brenner Geçidi'nden döneceğim zamana kadar erteledi.

3 Ekim 1940

Havacılıktan layıkıyla anlayan bir isim olan Biseo, Kuzey Afrika'daki hava unsurlarımıza ilişkin karanlık bir portre çizdi. Lojistik organizasyonumuz kötü ve avcı uçağı sayımız yetersiz. İngilizler bizden sayıca az olsalar da oldukça fazla sorun çıkarıyorlar. Biseo, Mısır'a yapacağımız taarruzu tamamına erdirmenin zor olacağı görüşünde.

Chamberlain'in hükümetten uzaklaştırılmasıyla Londra'da kısmi bir kriz yaşanıyor. Elimize gelen bilgilerin yetersiz ve belirsiz olmaları

sebebiyle bu gelişmenin önemine dair herhangi bir teşhis koyamıyoruz. Kral'la uzun bir görüşme yaptık. Kötümserdi. Almanya'ya karşı tavizsiz bir düşmanlık besliyor. Almanların kendisine güven vermediğine dair gözde nakaratını tekrar etti. Silahlı kuvvetlerimizin ahvalinden de ayrıca şüpheli.

4 Ekim 1940

Duce'yi bugün Brenner Geçidi'nde olduğu kadar keyifli ve formda haliyle nadiren görmüşümdür. Toplantı samimi bir havada geçti. Görüşmeler ise bu zamana kadar gerçekleşenlerin en ilginçleriydi. Hitler kartlarından bazılarını masaya açarak bize geleceğe dair planlarından söz etti. Görüşmeyi bir başka yere kaydettim. Buraya not düşeceğim genel izlenimlerim ise şunlar: (1) İngiliz Adaları'na yapılacak çıkarmadan hiç bahsetmedi ve hâlihazırda yapılmış olan hazırlıklar olduğu şekliyle bırakılacak; (2) Anglo-Sakson dünyasının çetin ceviz olduğunu fark ettiğinden Fransa'yı İngiliz karşıtı koalisyonun ekseninde tutmak istiyor; (3) Akdeniz mıntıkasına büyük bir önem atfediyor ki, bu da bizim için iyi. Hitler enerjik ve bir kez daha aşırı derecede Bolşevik karşıtıydı. "Bolşevizm," dedi, "Uygarlığın en düşük kademesinin doktrinidir." Ribbentrop ise oldukça sessiz ve gözle görülür şekilde sıhhatsizdi.

Orada bulunan Almanlarla uzun süre birlikte olan ve maiyetimdeki en Alman yanlısı kişi olan Anfuso, görüşmeden fazla tatmin olmayarak Almanlara yön veren şeyin bir macera ruhu gibi göründüğünü söyledi.

Duce'yle trende uzun bir konuşmamız oldu. Kabiliyetsiz ve fırsatçı biri olduğu için Muti'yi yakında kovacak; ayrıca Graziani'yi taarruzu daha kısa zamanda başlatması için dürteceğini söyledi ve "memleketteki yegâne bozguncu olduğu için" Kral'ı aşağıladı.

5 Ekim 1940

Görüşmenin İspanya'yı ilgilendiren neticelerine ilişkin bilgi verdiğim Serrano, İtalya'dan yarı tatmin olmuş bir şekilde ayrıldı. Almanların Fas'a göz koyduklarını şimdiye dek neden göremedi?

Duce, Brenner Geçidi'ne ilişkin raporu onaylayarak bir kopyasının Kral'a ve bir özetinin Badoglio'ya gönderilmesini istedi. Ayrıca Badoglio hakkında iyi olmayan hükümler vererek, bahar vaktinde onun yerine birini bulmayı düşüneceğini beyan etti.

6 Ekim 1940

Livorno'ya gidiyorum.

7 Ekim 1940

Herhangi bir gelişme yok.

8 Ekim 1940

Duce telefon ederek İtalyan askerlerinin Romanya'ya gönderilmesine yönelik bir talebin ortaya çıkarılması için harekete geçmemizi söyledi. Romanya'nın petrol bölgelerinde sadece Alman kuvvetlerinin görev yapmasından dolayı çok kızgın. Bu hassas ve zor bir adım olacaksa da Ghigi'nin altından kalkabileceğini düşünüyorum.

9 Ekim 1940

Yeni bir şey yok.

10 Ekim 1940

Ribbentrop telefon ederek Macar hükümetinin yeniden Tripartite Paktı'na kabul edilmek istediğini bildirdi. Ribbentrop mazide buna karşı idiyse de, şimdi tamamıyla Macarların pakta girmesinden yana, zira İngiliz karşıtı koalisyona katılmak isteyen kimsenin geri çevrilmemesi gerektiğine inanıyor. Mussolini, Tripartite Paktı'nın genişlemesini istemediğinden ötürü biraz gönülsüzce olmakla beraber talebe onay verdi. Macarların pakta girmesiyle kapının Rumenlere de açılacağını düşünüyor. Bu hususu kendisine ima ettiğim Ribbentrop, fikir karşısında son derece ölçülü bir heves sergiledi.

11 Ekim 1940

Herhangi bir gelişme yok.

12 Ekim 1940

Duce geri döndü. Taarruza yönelik emrini bir kez daha sürüncemede bıraktığından ötürü çok öfkeli olduğu Graziani'nin yerine General Messe veya General Valentino'yu geçirmekten bahsetti.

Lakin Mussolini her şeyden evvel Almanların Romanya'yı işgal etmelerinden rahatsızdı. Bu gelişmenin İtalyan kamuoyunu derinden

ve kötü etkilediğini söyledi. Zira Viyana'da alınan kararların ışığında kimse bunun olmasını beklemiyordu. "Hitler beni hep oldubittiye getiriyor. Bu kez ona kendi yöntemiyle yanıt vereceğim. Yunanistan'ı işgal ettiğimi gazetelerden öğrenecek. Denge bu şekilde sağlanmış olacak," dedi. Badoglio'yla anlaşmaya varıp varmadığını sordum. "Henüz değil," dedi, "fakat Yunanlara karşı savaşmamıza karşı çıkacak herhangi biri olursa İtalyanlıktan istifamı veririm." Duce harekete geçmeye kararlı görünüyordu. Aslına bakılırsa, Yunanistan'a düzenlenecek askeri harekâtın faydalı ve kolay olacağına inanıyorum.

13 Ekim 1940

Yeni bir şey yok.

14 Ekim 1940

Mussolini Yunanistan'a düzenleyeceğimiz operasyonla ilgili benimle yeniden konuşup harekât tarihini 26 Ekim olarak belirledi. Jacomoni'den, özellikle de Çamerya halkının bizden taraf olduğuna dair oldukça tatmin edici bilgiler aldık.

15 Ekim 1940

Yunanistan meselesini görüşmek üzere Palazzo Venezia'da Duce'yle bir araya geldik. Toplantıda Badoglio, Roatta, Soddu, Jacomoni, Visconti Prasca ve şahsım hazır bulunduk. Görüşmelerin zabıtları tutulmuştur.

Müteakiben, Palazzo Chigi'de harekât eylem planlarını açıklayan Ranza ve Visconti'yle görüştüm. Ayrıca siyasi duruma dair bilgi veren Jacomoni'yle de konuşum. Yunanistan'a edilecek taarruzun Arnavutluk'ta gayret ve hevesle beklendiğini söyledi. Bize karşı hep daha mesafeli durmuş olan Arnavut gençliği şimdi açıkça onayını beyan ediyormuş.

16 Ekim 1940

Graziani'nin gönderdiği raporun bir kopyası elime geçti. Mısır'a doğru ilerleyişine devam etmek için en azından iki aya ihtiyacı olduğunu beyan etmiş. Vesikayı derhâl Duce'ye gönderdim. Öfkesini tahmin edebiliyorum.

17 Ekim 1940

Duce, Terni'de.[106] Mareşal Badoglio beni görmeye geldi ve Yunanistan hususunda oldukça ciddi konuştu. Üç kuvvet komutanı da Yunanistan harekâtının aleyhinde olduklarını bildirdiler. Mevcut kuvvetler yetersizmiş ve donanmamız suyun fazla sığ olmasından ötürü Preveze'ye çıkarma yapabileceğini düşünmüyormuş. Badoglio'nun bütün söyledikleri kötümser bir tondaydı. Savaşın uzayacağını ve bununla birlikte hâlihazırda kıt olan kaynaklarımızın tükeneceğini öngörüyor. Dinledim ve tartışmadım. Fakat siyasi açıdan durumun elverişli olduğunu söyledim. Yunanistan tek başına. Ne Türkiye karşılık verecek ne de Yugoslavya. Bulgarlar savaşa girecek olurlarsa bizim yanımızda yer alacaklar. Askeri açıdan ise görüş belirtmedim. Badoglio bana söylediklerini herhangi bir tereddüt göstermeden Mussolini'ye de söylemek zorunda.

Napoli'ye gittim. Bir hastane gemisiyle Napoli'ye dönen Edda'yla buluştum. Yaralılarla konuştum. Muhteşem insanlar.

18 Ekim 1940

Erkenden Duce'yi görmeye gittim. Antrede Soddu'yla karşılaştım. Yunanistan'a girecek olursak istifa edeceğini beyan eden Badoglio'yla konuşmuş. Bunu, Graziani sebebiyle hâlihazırda oldukça keyifsiz olan Duce'ye bildirdim. Şiddetli bir öfke patlaması yaşadı ve "Yunanlardan korkan İtalyanların akıl almaz utancına tanık olmak için" Yunanistan'a bizzat gideceğini söyledi. Bedeli her ne olursa olsun Yunanistan'a girmeye hazırlanıyor ve Badoglio istifasını verecek olursa bunu derhâl kabul edecek. Fakat Badoglio bu istifayı henüz vermediği gibi dün bana söylediklerini dahi Mussolini'ye tekrar etmiş değil. Aslına bakılırsa Duce, Badoglio'nun bunları sadece harekâtı en azından iki gün olmak üzere birkaç gün daha geciktirebilmek için söylemiş olduğunu belirtti.

Kendisiyle birlikte Duce'yi görmeye gittiğim Manoilescu, Macarların şüphesiz bir gerçek teşkil eden fakat durdurmakta güçlük çektiğimiz zorbalıkları üstüne uzun ve kasvetli bir ağıt yaktı. Öte yandan, özellikle de Macarların yabani ve acımasız mizaçları göz önüne alındığında, yirmi yıllık Rumen zulmüne karşılık böyle bir tepki bekleniyordu.

İstihbaratımızın ele geçirdiği bir telgraf, Yunanistan'a girecek olursak Türkiye'nin buna karşılık harekete geçmeye hazırlandığını gösteriyor. Ben buna inanmıyorum, Duce ise ihtimal dahi vermiyor.

---

106 Roma yakınlarındaki metalürji sanayi merkezi. (ç.n.)

19 Ekim 1940

Bakanlar Kurulu. Duce ahvalden söz etti ve bize Yunanistan'ın işgalinin an meselesi olduğunu ima etmekle beraber buna ilişkin ne bir tarih ne de bir detay verdi.

Anfuso, Duce'nin mektubunu Kral Boris'e götürdüğü Sofya'dan geri döndü. Mektup Yunanistan harekâtına bir davet içermekten ziyade kendilerini alınan karardan haberdar etmeye yönelik. Artık bir Kral ve bir Bulgar olarak vicdanının yönlendirdiği doğrultuda neye karar vereceği kendisine kalmış. Duce'nin mektubuna yazılı ve mühürlü bir mesajla karşılık vermekle beraber, Anfuso'yla yaptığı uzun görüşmede, alışkanlıkları ve karakteriyle uyum teşkil eden kaçamak bir tavır sergilemiş. Bulgar Kralı her şeyden ziyade Türklerden korkuyor.

20 Ekim 1940

İkisi de son derecede önem arz eden iki hususta beni bilgilendiren Bismarck'la görüştüm. Birincisi, Hitler önümüzdeki hafta Fransa'da Franco'yla bir araya gelecek ve toplantının gidişatına göre, Brenner Geçidi'nde tartışılmış olan projeleri fiiliyata döküp dökemeyeceğini görmek adına Fransız hükümetinin yetkilileriyle görüşecek. Bunlar beni fazla tatmin etmedi. Berlin ve Paris arasındaki bir yakınlaşma uzun vadede bizim aleyhimize olur. Fakat böyle bir yakınlaşma mümkün olabilir mi?

21 Ekim 1940

Herhangi bir gelişme yok.

22 Ekim 1940

Hiçbir vakit olmadığı kadar kederli bir gün, zira bugün benim sevgili kız kardeşim Maria'nın ölüm yıl dönümü.

Mussolini geri döndü. Hitler'e genel duruma ilişkin bir mektup yazmış. Yunanistan'a karşı harekete geçeceğimizi ima etmesine karşın yine bir dur emrinin gelebileceğinden korkmasından ötürü bunun ne şekline ne de tarihine açıklık getirmiş. Birçok işaret bizi Berlin'in Atina'ya yapacağımız yolculuğa ilişkin fazla hevesli olmadığına inanmaya sevk ediyor. Harekât için belirlenen tarih 28 Ekim. General Pricolo, hava harekâtının sınırlı tutulması noktasında Badoglio'nun emir verdiğini bildirdi. Duce buna katılmıyor. Son derece kuvvetli bir şekilde

taarruz etmemizi ve her şeyin ilk darbede paramparça olmasını arzu ediyor. Yunanlara nefes almaları ve tepki vermeleri için fazla zaman tanırsak İngilizler ve belki de Türklerin de müdahiliyetiyle durum uzun ve zorlu bir hâl alabilir. Duce artık kendisi ve askerleri arasında bir engel olarak gördüğü Badoglio'ya zar zor tahammül edebiliyor.

Grazzi'nin 28 Ekim sabahı sabah saat ikide Metaksas'a vereceği ültimatomu hazırlamaya başladım. Vesika doğal olarak Yunanistan'a çıkış yolu bırakmıyor. Ya işgali kabul edecek ya da saldırıya uğrayacaklar.

23 Ekim 1940

Yeni bir şey yok.

24 Ekim 1940

General Pricolo'yla birlikte Yunanistan'a edilecek hava harekâtının planlarını inceledik. İyi bir plan. Atak ve cesur. Başlangıçta indireceğimiz sert bir darbeyle Yunanları birkaç saat içerisinde büsbütün çökertmek mümkün olacak.

Akşamleyin Ribbentrop Fransa'daki küçük bir tren istasyonundan telefon etti. Franco ve Pétain'le görüşüldüğüne dair bilgi verip, alınan sonuçlardan genel olarak memnun olduğunu söyledi. İşbirliği programının somut adımlara doğru evrildiğini belirtti. Şüphelerimi saklamadım. Mamafih, Fransa'nın bizim aleyhimize olacak şekilde Mihver'e alınmasına müsaade edemeyiz. Von Ribbentrop ayrıca Hitler'in Duce'yle fikir teatisinde bulunmak için İtalya'nın kuzeyindeki bir şehre gelmesinin an meselesi olduğundan bahsetti.

25 Ekim 1940

Duce'yle birlikte Yunanistan'a karşı gerçekleştireceğimiz harekâtın diplomatik çerçevesini kararlaştırdık. Taarruza geçmemizin hemen ardından Sovyetler Birliği Büyükelçisi'yle bir toplantı yapmamızı onaylıyor. Bu jest bulanık suları berraklaştırarak geleceğe yönelik zemin hazırlayabilir. Bu sırada von Mackensen, Hitler'in Fransız ve İspanyollarla gerçekleştirdiği toplantılar hakkında biraz daha detay vererek İspanya'yla imzalanacak gizli bir üçlü protokolün koşullarını bildirdi.

Duce, General Visconti Prasca'ya harekete geçmesi adına bir mektup gönderdi.

Von Ribbentrop'un Hitler ile Mussolini'nin bir araya gelmelerine yönelik telefonda ettiği teklif kabul edildi. Bu görüşme 28 Ekim Pazartesi günü, Floransa'da gerçekleşecek. Führer'in Pétain'le görüşmesinden bu kadar kısa zaman sonra İtalya'ya koşması pek hoşuma gitmiyor. Umarım Fransa'ya yönelik taleplerimizin üstüne bir bardak soğuk su içmemizi istemez. Bu, İtalyan ulusu için Versay'a kıyasla bile daha acı bir reçete olur.

26 Ekim 1940

Herhangi bir gelişme yok.

27 Ekim 1940

Arnavutluk'ta çok sayıda hadise çıktı. Artık her an harekete geçmemiz bekleniyor. Yine de Yunanistan'a vermiş olduğumuz ültimatomu yazılı olarak kendilerine ilettiğimiz Alman, Japon, İspanyol ve Macar diplomatlar oldukça şaşırdılar.

Yarın Floransa'da gerçekleşecek toplantının gündemini hazırladım. Hitler sadece birkaç saat kalıp ardından Brenner Geçidi'ne gidecek.

28 Ekim 1940

Arnavutluk'tan Yunanistan'a taarruz ettik ve Floransa'daki toplantıyı gerçekleştirdik. İki hadise de iyi gitti. Kötü hava şartlarına ve yetersiz hava desteğine rağmen askerlerimiz hızla ilerliyor.

Zabıtları başka bir yerde muhafaza edilen ve büyük merakla beklenilen Floransa'daki toplantıdan Almanların bizimle dayanışma hâlinde olduğu sonucu çıktı.

Duce'nin keyfi hayli yerinde. Uzun uzadıya partinin durumundan bahsetti. Genel sekreterliğe aday olan Ricci'yi bir kenara koyup bu göreve Serena'yı getirdi. Bu görev için ayrıca Milan Valisi Marziali'yi de düşündüyse de onu bu fikirden caydırdım. Bu, Muti'nin neden olduğundan bile daha büyük bir felaket olurdu.

29 Ekim 1940

Hava kötü de olsa Yunanistan'daki ilerleyişimiz sürüyor. Duruma karşı Balkanlar'dan gelen diplomatik tepkiler şimdilik oldukça sınırlı. Yunanları savunmak için kimse bir hamle etmedi. Mevzu artık bir sürat meselesi ve hızlı hareket etmemiz gerektiği muhakkak.

Akşamleyin Tiran'a gitmek üzere yola çıktım.

30 Ekim 1940

Tiran'dayım. Hava kötü. Uçakla seyahat etmiyorum. Kamu işlerini, yolları ve limanı teftiş ettim. Yağmurdan dolayı işler bir nebze yavaş ilerliyor.

31 Ekim 1940

Kötü hava şartları sürüyor. Duce'ye uzun bir mektup yazdım. Burada harekât için gereken hazırlıkları icra etmemiş olan kurmay heyetinin kötü niyetinden yakınıyorlar. Badoglio'nun Yunan meselesinin masada çözüleceğine yönelik inancının tutumunu etkilemesi, harekâta beklediğimizden daha zayıf bir şekilde tertiplenmemizle sonuçlandı.

1 Kasım 1940

Güneş nihayet ortaya çıktı. Bundan Selanik'i kıyasıya bombalamak için istifade ettim. Dönüş yolumda Yunan uçaklarının saldırısına uğradım. Her şey yolunda gitti. İki Yunan uçağı düştü, fakat itiraf etmeliyim ki ilk kez kuyruğumda düşman uçaklarıyla seyretmek durumunda kaldım. Fena bir his.

Duce'yle fikir teatisinde bulunmak için Tiran'dan Taranto'ya ve ardından da Almanya'ya gitmek üzere Taranto'dan Roma'ya geçtim.

2 Kasım 1940

Südetland'a gidiyorum.

3 Kasım 1940

Ribbentrop'la yaptığım konuşmalara ilişkin bir rapor hazırladım. Ekleyecek başka bir şey yok. Resmi komite ve ormancılar dışında kimseyi görmediğimden herhangi bir izlenimim olmadı.

Ribbentrop dün gece misafirleriyle konuşup savaşın hâlihazırda kazanılmış olduğuna dair favori sloganını tekrarlarken, bir Alman binbaşı bana dönüp aksak Fransızcasıyla şöyle dedi: "Bunu bize 1914, 1915, 1916 ve 1917'de de söylemişlerdi. İnanmıştım. 1918'deyse ölmüş olmayı diliyordum." Vakur samimiyeti ve kederi beni etkiledi. Almanların arasında böyle düşünen fazla kişi olmadığını umalım.

4 Kasım 1940

İtalya'ya dönüyorum.

5 Kasım 1940

Eve dönüş yolundayım.

6 Kasım 1940

Mussolini, Yunanistan'daki savaşın gidişatından memnun değil. Sonuçları İngilizlerin övündükleri kadar olmasa da Yunanların Görice'ye ettikleri taarruz gerçekleşti. Düşman biraz ilerledi. Operasyonların sekizinci gününde inisiyatifin ellerine geçtiği bir gerçek. Arnavutluk'a gitmek için yola çıkan Soddu komutayı eline alacak. Visconti ise Epir Ordusu'nun başında kalmayı sürdürecek.

Birçok kişi böyle düşünmeye başlamış olsa da ben yenildiğimiz kanaatinde değilim. Aslına bakılırsa Mussolini akşamleyin daha sakindi. Görice mıntıkasında toplanan kuvvetler Yunan ilerleyişinin yavaşlatıldığını gösteriyor. Müteakiben icra edeceğimiz karşı taarruzla başarı sağlayacağız. Bu tahmin ettiğimizden daha önce bile gerçekleşebilir.

7 Kasım 1940

Tiran'dan dönen Benini'yle görüştüm ve kendisiyle duruma ilişkin uzun bir rapor verdiği Duce'nin yanına çıktık. Görice mıntıkasındaki çöküşümüz, korkan bir Arnavut taburunun kaçmasıyla başlamış. Ortada bir ihanet var gibi görünmüyor. Askerlerimiz mucizeler yaratmışlar. Tam teşekküllü Yunan tümenleri küçük Guardia di Finanza[107] müfrezeleri tarafından durdurulmuş ve Yunanlar son adamlarımızı da öldürene kadar ilerleyememişler. Bir savunma hattına çekildik. Soddu birkaç Alpini alayının cepheye intikaliyle tüm tehlikenin ortadan kalkacağını savunuyor. Epir mıntıkasına ilişkin Visconti hâlâ görece iyimser ve Yanya'yı düşürebilecek bir pozisyona erişebileceğimizi düşünüyor. Bu fikri paylaşmayan Soddu ise manevralara son vermemiz, kuvvetlerimizi pekiştirmemiz ve yeniden taarruza geçmemiz gerektiği kanaatinde.

Sivil örgütlenme muntazam. Durazzo limanı tam kapasiteyle çalışsa da çok fazla gemiyle dolu değil. Yollar cephe ile cephe gerisi arasında yoğun ve güvenli bir trafik sağlıyor.

Öğleden sonra Sovyet Büyükelçiliği tarafından verilen bir davete katıldım. Bu, diplomatik çevrede büyük bir sansasyon yarattı. Dışişleri Bakanı olarak bu büyükelçiliğin kapılarından ilk kez girdim.

---

107 Ekonomi bakanlığına bağlı, kaçakçılık ve benzeri iktisadi suçlarla mücadele eden askeri polisler. (ç.n.)

8 Kasım 1940

Jacomoni'nin verdiği haberler karargâhtan aldığımız daha kötümser bilgilerle uyuşmuyor. Duce, Badoglio ve Roatta'yla uzun bir görüşme gerçekleştirip Yunanistan cephesine asker takviyesi yapılması hususunda planlar yaptı. Badoglio'nun sıkıntılı hali Duce'yi öfkelendiriyor. Taarruz için dört ay daha talep etmesi Duce'yi bilhassa kızdırdı. Dört ay çok uzun bir süre. Derhâl ve canlı bir şekilde hareket etmek zorundayız. İhtiyat kuvvetlerinden yoksun olan Yunanların taarruzu yavaşlıyor. Atina'dan dönen Grazzi ülkenin iç koşullarının oldukça kötü olduğu ve gösterdikleri direnişin sabun köpüğünden ibaret olduğunu teyit etti. Söylediğine göre ültimatomu geceliğiyle alan Metaksas pes etmeye hazırmış ve ancak Kral'la görüştükten ve İngiliz temsilcinin müdahalesinden sonra boyun eğmekten vazgeçmiş.

Akşamleyin elimize ulaşan haberler daha iyi. Yunanların taarruzu cephenin bütün mıntıkalarda zayıflıyor.

9 Kasım 1940

Arnavut cephesindeki durum stabil. Hızını kaybeden Yunan taarruzu yitiyor. Fakat maalesef biz de ilerleyişimize devam edecek kuvvete sahip değiliz. Bunun için birkaç haftaya ihtiyacımız var. Duce, Yunanistan harekâtının kolaylıkla nihayete ereceğini öne sürmüş olan Jacomoni ve Visconti'ye çok kızgın.

Hitler bir söylev verdi. Bundan pek hazzetmedim. İkna edici olmak için çok fazla şahsi argüman barındıran söylevin hedefi Amerika'daki başkanlık sonuçlarından hayal kırıklığına uğrayan Alman halkının moralini yükseltmekti. Peki Führer bu hususta başarılı oldu mu? Mussolini 18 Kasım'da konuşmayı planlıyor. Ülke içerisindeki durumun zorlaştığını ve kendisinin sözlerine ihtiyaç olduğunu biliyor.

10 Kasım 1940

Taarruza geçen süvarilerimiz Preveze dolaylarına kadar herhangi bir direnişle karşılaşmadan ilerlemişler ki, bu da Yunanların kırılgan bir savunma hatları olduğunu ve bunu yarmamız durumunda kolayca ilerleyeceğimizi gösteriyor. Eğer bugün Arnavutluk'ta iki tümenimiz bulunuyor olsaydı onları kesin bir başarı elde edecek şekilde harekete geçirebilirdik.

Neville Chamberlain öldü. Biri Münih'te ve diğeri Roma'da olmak üzere kendisini iki kez görmüştüm. Şahsına dair hoş hatıralarım var. Sade, doğal ve insancıl bir adamdı. Hadiseye fazla önem atfetmeyen Mussolini, "Bu kez kesinlikle otobüsü kaçırdı,"[108] dedi ve söylediği o kadar hoşuna gitti ki benden bunu günlüğüme yazmamı istedi.

11 Kasım 1940

Galeazzo di Bagno aracılığıyla tanıştırıldığım Belgradlı Avukat Stackic'i kabul ettim. Kendisi Sırbistan kraliyet ailesi ve özellikle kraliyet ailesi temsilcisi Antic adına bir görevde. Görünüşe göre Antic, İtalya ve Yugoslavya arasındaki bağların kuvvetlendirilmesi için beni görmek istiyormuş. Hatta Adriyatik bölgesinin silahsızlandırılmasını da içeren geniş kapsamlı garantileri içerecek bir ittifak hakkında bile konuşuldu. Durumdan kendisine bahsettiğim Mussolini projeyi teşvik etti. Bu hususta ben de son derece olumlu düşünüyorum. Yugoslavya'ya edilecek bir taarruzu hep oldukça zor bir iş ve Avrupa'nın istikbaldeki dengesi açısından sağlıksız gördüm. Gergin ve güvenilmez Hırvat kitlelerini İtalya'ya dâhil etmek yerine, Yugoslavya'yla sağlam bir mutabakatın temelini atmanın daha faydalı olacağına inanıyorum. Geleceğin bizi Rus yahut Alman aleyhtarı bir politika benimseye sevk etmesi durumunda bunun bize faydası olacaktır.

Arnavutluk'tan cephede düzenin yeniden sağlandığı haberi geldi. Eğer yeterli kuvvetimiz olsaydı daha da ileri gidebilirdik. Şimdi ise tek yapabileceğimiz beklemek. Maalesef, başarıyı sağladığımızda bunun çok şaşalı bir niteliği olmayacak.

Başta Moskova'dan olmak üzere birçok kaynaktan İtalyan aleyhtarı tutuma ve Almanların bile Yunanistan'da İtalyan karşıtı propaganda yaptıklarına dair haberler alıyoruz.

12 Kasım 1940

İtalya için kara bir gün. İngilizler Taranto'da demirli bulunan İtalyan filosuna ansızın taarruz edip *Cavour* drednotunu batırmış ve *Littorio*

---

108 İngiltere Eski Başbakanı Neville Chamberlain'in, 4 Nisan 1940'da partisine yaptığı bir konuşma esnasında, "Bir şey kesin, o da Hitler'in otobüsü kaçırdığıdır," demesine atıf yapılıyor. Chamberlain'in bu konuşmasından sadece beş gün sonra Almanlar Norveç'i, otuz beş gün sonra ise Fransa'yı istila etmişlerdi. (ç.n.)

ile *Duilio* savaş gemilerine ağır hasar vermişler. Bu gemiler pek çok ay boyunca savaş dışı kalacak. Duce'yi morali bozuk bulacağımı düşünmüştüm. Aksine alınan darbeyi makul bir şekilde karşılamış. Durumun vahametini şu an için tam olarak idrak edebilmiş gibi görünmüyor. Badoglio beni görmek için Palazzo Chigi'ye son gelişinde Yunanistan'a saldırdığımız vakit filomuzun artık Taranto limanında güvende olmayacağını ve onu derhâl intikal ettirmemiz gerektiğini söylemişti; peki operasyonların başlamasından bugüne kadar geçen 15 günlük süre zarfında bu neden yapılmadı?

İngiliz bombardımanı Durazzo'da da ciddi hasara yol açmış. Agijo'daki petrol rafinerisi yanıyor. Şükür ki liman çalışmaya devam ediyor. Arnavutluk'a açılan tek kapımız olduğundan ötürü bu limanı hasardan muhafaza etmek çok önemli. İyi işleyen ve hâlâ fevkalade iş gören limanda herhangi bir yavaşlama veya tıkanıklık yok. Etiyopya seferinin başında Massawa'da olanları hatırlıyorum da, ona kıyasla durum gayet iyi, fakat uçaksavar sistemlerimiz yetersiz ve İngiliz taarruzlarının şiddetleneceğine şüphe yok.

13 Kasım 1940

Duce, Badoglio'ya olan güvenini ciddi bir şekilde yitirmeye başladı. Keitel'la Innsbruck'te yapılacak toplantıda Almanlara neler söyleyeceğini öğrenmem için gözümü dikkatle ve sürekli Badoglio'nun üstünde tutmam talimatını verdi.

Mussolini 18 Kasım'da partinin önde gelenlerine yapacağı konuşmayı bana okudu. İyi bir söylev, fakat yeni veya değişik bir husus içermiyor. Hitler'le gerçekleştireceğim ve Serrano Suñer'in de hazır bulunacağı görüşme sebebiyle bu söylev sırasında mevcut olmayacağım.

14 Kasım 1940

Antonescu ve Sturdza geldi. Antonescu'ya dair izlenimlerim makul. Sturdza'ya dair izlenimlerimden ise bahsetmeye bile değmez. Mussolini kendisi hakkında "Rus dansları yapanlardan biri" dedi.

Palazzo Venezia'daki görüşme daha ziyade donuktu. Antonescu Viyana'da alınan kararları şiddetle eleştirdi ve Macarların bastığı renkli bir kâğıt üstünden hüküm verildiğini söyledi. Peki ya renklerin yeri değiştirilse ve hüküm Rumenlerin lehine olsaydı? Tartışmayı sürdürmek

istemediysem de anlaşmaya hakemlik eden iki kişiden biri olan şahsıma karşı çok nazik davranmadığını itiraf etmeliyim.

Mussolini, Farinacci'yle konuşurken ona, "Kont Ciano'nun bile kendisine isabetsiz bilgi verdiğini" ve müteakiben Faşist Parti'den bahsederken, "Muti'yi partiye Kont Ciano'nun takdim ettiğini" söylemiş. Farinacci bana bunlara şiddetle karşı çıktığını söyledi. Yunanistan hususundaki bu suçlamayı ancak Mussolini'den duyarsam yanıtlayacağım ve Muti hususunda, kendisinin üstlendiği vazife için uygun olmadığını ve derhâl görevden alınmasını 1 Ocak'tan itibaren sürekli tavsiye ettiğimi hatırlamakta fayda var.

15 Kasım 1940

Görünüşe bakılırsa Yunanlar kayda değer kuvvetlerle bütün cephede taarruza geçtiler. Şu ana kadar oldukça iyi bir direniş gösterdik. Bu Starace'nin gönderdiği gerçekçi ve kötümser olmayan bir mektup tarafından da teyit edildi. Starace her şeyden ziyade, aslında kuvvetlerimizin hazırlıkları büsbütün yetersizken, son derece gevşek bir şekilde her şeyin en ufak detaya kadar hazır olduğunu öne sürmüş olan Visconti Prasca'yı suçluyor.

Kral, tonları fark etmeksizin renkli gömleklerden pek hoşlanmadı. Dün sarayda bana, "Bu yeşil gömlekli Rumenler gerçekten saçma sapan görünüyor. Eski Rusya'nın otellerindeki kapı görevlilerini anımsatıyorlar," dedi.

Arnavutluk'tan akşamleyin gelen haberler daha ciddiydi. Yunanların cephedeki baskısı devam ediyor ve direnmek zorlaşıyor. Yunanların modern bataryaları iyi bir şekilde faaliyet gösterirken biz ise top noksanlığı çekiyoruz.

Mevcut koşullar karşısında Ege Valiliği görevinden istifa etmeyi ciddi bir şekilde düşünen Yoldaş De Vecchi, Yunanistan'a savaş açması için Mussolini'yi en ateşli şekilde teşvik edenlerden biriydi. Hatta aslına bakılırsa en ateşli teşvik eden kişiydi. Fakat şimdi batan gemiden ilk ayrılmak isteyen yine kendisi.

16 Kasım 1940

Arnavutluk'ta çetin bir direniş gösteriyoruz.

Arkalarında genel olarak kuvvetli bir izlenim bırakmayan Rumenler İtalya'dan ayrıldı.

17 Kasım 1940

Salzburg'a gitmek üzere yola çıkıyorum. Arnavutluk'tan gelen haberler belirsiz; geri çekilme olasılık dışı değil.

18 Kasım 1940

Salzburg'da bir araya geldiğim Ribbentrop'un davranışları bilmece gibiydi. Fuschl'da bulunan evindeki öğle yemediğinden önce Hitler'in Yunan krizinin sebep olduğu durum hakkında konuşacağını beyan etti. Almanlar kasvetli bir hâleti ruhiyedeler ve bunun nedenini anlamak güç değil. Serrano ve Ribbentrop'la öğle yemeği yedik. Serrano sözünü esirgemedi. Özellikle de Almanların Fransızlarla aralarını yapma çabalarını eleştirerek Almanların hoşuna gitmeyen bir serbestiyle konuştu. Fransızlarla bir uzlaşmaya varmanın zor olduğunu düşünüyor ve Laval'ın bu iş için uygun bir muhatap olduğuna inanmıyor.

Öğleden sonra Berghof'ta Hitler'le bir araya geldim. Serrano ve ötekilerle birlikte çay içip uzunca bir sohbet ettik. Ardından Hitler, Ribbentrop ve tercümanla birlikte uzunca bir özel görüşme yaptık. Bu görüşmenin ana hatlarını Duce'ye gönderdiğim bir mektupta özetledim. Ağır bir atmosfer mevcuttu. Hitler kötümserdi. Balkanlar'daki gelişmenin genel durumu tehlikeye attığını düşünüyordu. Eleştirisi açık, kesin ve nihaiydi. Kendisiyle konuşmaya çalıştım fakat devam etmeme izin vermedi. Yalnızca görüşmenin ikinci kısmında, Yugoslavya'yla mutabakata varılması noktasında rızasını vermesinin ardından sıcak ve samimi, zaman zaman da arkadaşça bir tavır takındı. Yugoslavya'yla kurulacak bir ittifak düşüncesi kendisini öylesine heyecanlandırdı ki başlangıçtaki kasvetli kötümserliğinin yerinde güller açtı.

19 Kasım 1940 [18 Kasım tarihli girdinin devamı]

Hitler bana bazı sırlardan bahsetti: Horthy, Macarların Fiume'deki iddialarını gündeme getirebilmek masadıyla Hitler'den İtalya'ya yapacağı ziyaret esnasında Trieste meselesini gündeme getirmesini istemiş. (Buna inanmalı mıyım?) "Şimdilik," dedi Führer, "Demiryollarına duyduğumuz ihtiyaçtan ötürü Macarlarla iyi geçinmek durumundayız. Fakat her şeyi açıkça ortaya koyacağımız vakit gelecek." (Ne kadar numara yaparsa yapsın Macarlar onun fikirlerini gayet iyi biliyor.) Otelden Duce'ye uzun bir mektup yazdım. Bunun şu an Almanların pek

hoşlarına gideceğine ikna olduğumdan Yugoslav meselesinin üstünde durdum. Mussolini'nin kuvvetli itirazlar öne süreceğine inanıyorum, en azından Yunanlardan intikamını alana kadar bütün askeri yardım tekliflerini reddedecek.

Arnavut cephesindeki yenilgi ve zaferlere ilişkin farklı haberler geliyor. Harekâta başlamadan evvel mevzilendiğimiz hatta geri çekileceğimizden korkuyorum. Görice'yi kaybetmek Paris'i kaybetmek olmasa da muharebeye adını verip düşmana İtalya'ya karşı propaganda davullarını çalma imkânı sunacak. Görice'de tutunmamızı bu yüzden umuyorum.

Trenle Viyana'ya gidiyorum.

20 Kasım 1940

Macaristan'ın Mihver'e katılmasına yönelik imzalar atıldı. Bunu Rumen ve Slovakların ittifaka müdahil edilmeleri izleyecek. Almanya'ya tabi yahut hemen hemen tabi olan bu devletlerin Mihver'e katılmalarına fazla önem atfetmiyorum. Aslına bakılırsa Tripartite Antlaşması'nı zayıflatan bu devletlerin katılımı, zaferimizin suni diplomasinin kullanışsız uzantılarından ibarettir.

Her şeyin ekim ayında sona ereceğine dair mazide Almanya'da yapılan konuşmalara karşılık nükteleri her daim hazır olan Viyana halkı, "Haklılar: yağ, tereyağı ve et bitti," diyordu. Avusturyalıların moralleri bozuk.

Macarlarla pek de ilgi çekici olmayan birkaç kelam ettik.

Hitler'le tekrar bir araya geldim. Sadece Yugoslavya hakkında konuştu. Duce'nin prensipte rızasını vermiş olmasından dolayı memnundu. Kral Naibi Paul'ü Berlin'e çağırmak ve kendisine büyük bir teklif sunmaya hazırlanıyor. Hitler, karısı hırslı bir kadın olan Paul'ün bizzat tahta çıkmasını destekleyecek. Bu bana zor görünüyor. Paul şekil ve şemailde halkı tarafından sevilecek kadar Sırp değil. Hitler görüşmemizin sonuna doğru kendine özgü duygusal anlarından birini yaşadı. "Anschluss günü buradan, Viyana'dan, yardımını hiçbir zaman unutmayacağıma dair kendisini temin eden bir telgrafı Mussolini'ye gönderdim. Şimdi sözümü yeniden teyit ediyor ve tüm gücümle kendisinin yanında olduğumu söylüyorum." Gözlerinden iki büyük damla yaş aktı. Ne garip adam! Bana mühürlü bir mektup verdi.

21 Kasım 1940

Hitler'in Duce'ye gönderdiği mektubun üslubu kendisiyle gerçekleştirdiğim görüşmenin ilk kısmındaki gibi – eleştirel ve kaygılarla dolu. Mussolini'nin mektuba sert tepki göstermesini bekledim. Aksine hiçbir tepki vermedi. Şüphesiz büyük önem arz eden bu vesikaya herhangi bir önem atfetmiyormuş gibi göründü. Duce'yi sakin, kararlı ve endişesiz buldum. Arnavutluk'ta olan şey kendini üzüyor, fakat germiyor. Askerlerimizi, Badoglio'yu kusurlu buldu ve komutanları derhâl değiştireceğini belirtti.

Soddu akşamleyin Görice'yi terk edip tüm cephede geri çekilmek istediğini beyan etti. Gerçi Yunanların baskısı azalmış gibi görünüyor. Mussolini konuyu yeniden düşünmesi için araya girdiyse de ok bir kez yaydan çıktığı için artık onu durdurmak mümkün değil.

22 Kasım 1940

Mussolini, Hitler'in mektubuna yanıt vermeye hazırlanıyor. Mektubu yeniden okumasını müteakiben bu vesikanın önemini anladı. "Beni gerçekten fena hırpaladı," dedi. Verdiği yanıt kısa ve vakurdu. Hitler'in askeri ve siyasi tekliflerini kabul etti.

Pavolini, Badoglio'nun kendisine söylediklerini aktardı. "Jacomoni ve Visconti Prasca'nın Arnavutluk'taki durumdan büyük ölçüde sorumlu olduklarına şüphe yok, fakat asıl suç başka yerde, bütünüyle Duce'nin komutasında yatıyor. Duce bu işin altından kalkamıyor. Bıraksın her şeyle biz ilgilenelim. O vakit işler ters gidecek olursa sorumluları cezalandırsın." Pavolini görev duygusuyla Badoglio'nun kendisine söylediklerini Duce'ye iletti. Duce şimşek gibi parladı. Badoglio'ya "rejim düşmanı" ve "hain" gibi, savaş vaktinde genelkurmay başkanlığını yapmış biri için güçlü etiketler teşkil eden sıfatlar taktı.

23 Kasım 1940

Bu sabah Sebastiani'den, Badoglio ve Soddu'nun yerine geçecek isimlere karar vermek için Duce'nin askeri *Annuario*'yu incelediğini öğrendim. Gözleri Pintor ve Orlando'ya takılmış. Orlando bilinmeyen bir isim. Mussolini bana şahsen bu konuyla ilgili hiçbir şey söylemedi. Her hâlükârda, eğer fikrimi soracak olursa bile askeri hususlarda fazla malumatım olmadığından ötürü bu işin dışında kalmayı planlıyorum.

Şahsen Messe'den hazzetmekle beraber babamın Gazzera hakkında iyi düşündüğünü anımsıyorum.

Farinacci tarafından yayınlanan *Regime Fascista*[109] Badoglio'ya açıkça saldırarak krize zemin hazırlamış.

Ribbentrop'la kısa bir telefon görüşmesi yaptım. Hitler, Duce'nin mektubunu henüz incelemediğinden herhangi bir yanıt verememiş. Kendisiyle yarın yeniden konuşacağım. Arnavutluk'tan gelen haberler düşman tarafından baskı altına alınmadan çekildiğimiz yönünde.

24 Kasım 1940

Herhangi bir gelişme yok.

25 Kasım 1940

Soddu, Arnavutluk'tan gelen daha iyi haberleri doğruladı. Savunma hattındaki istikrarı garanti altına almak adına elindeki kuvvetleri yeterli görüyor. Badoglio göz önüne çıktı. Hakkında çıkan yazı için Farinacci'den bir tekzip yayınlamasını istiyor. Farinacci'nin mevcut koşullar altında bunu yapmaktansa gazetesinin baskı makinesini dinamitleyeceğine bahse girerim. Badoglio ise Farinacci'nin bir tekzip yayınlamaması durumunda istifa edeceğini söyledi. Mussolini'nin niyeti artık Badoglio'yu tasfiye etmek, fakat tabiatı gereği bu tür meselelerde yavaş davranıp suyun akarak yolunu bulmasını istiyor. Kafasında Pintor ve Gazzera var.

26 Kasım 1940

Badoglio, Duce'yle yaptığı toplantının ardından istifasını verdi. Farinacci tekzip yayınlamamakta ısrarcı. Bu şekilde devam edemeyiz. Badoglio'nun Pavolini'nin yazılı beyanıyla karşı karşıya olduğunu da göz önüne aldığımızda durumun genel hatlarını görebiliyoruz. Bugün Palazzo Venezia'nın teşrifatçılarına umumi bir arbedeye engel olmaları için İtalya'nın en önemli adamlarını ayrı ayrı odalara almaları emredildi.

27 Kasım 1940

Genelkurmaydaki kriz sürüyor. Mussolini, Badoglio'nun istifasını prensipte kabul etmiş olsa da son dakikada çıkan bazı belirsizliklerin üstesinden gelmek zorunda. Badoglio'nun "sağlığı ve yaşı sebebiyle

---

109 Cremona'da yayınlanan Faşist gazete. (ç.n.)

istifasını verdiğini" beyan etmek istiyor. Badoglio bunu kabul etmiyorsa da, Mussolini bu formülle, "bu düzenbaz yaşlı çılgının, General de Bono'nun" adaylığının önünü almayı planlıyor. Bu sırada Badoglio evine değil, fakat arkadaşı Necchi'nin Milan dolaylarındaki villasına çekildi. Yine de durum bu şekilde devam edemez.

Soddu'nun Arnavutluk'tan gönderdiği haberler durumda kademeli bir iyileşmeye işaret ediyor. Öte yandan Starace'nin verdiği haberler ise pek de iyimser değil. Kendisi durumun pamuk ipliğine bağlı olduğunu düşünüyor.

De Vecchi'yi gördüm. Her zamankinden daha mantıksız konuştu. İstifasını nasıl açıklayacağını bilmiyor. Ayrılmak istiyor fakat ardında kötü bir isim bırakacağını biliyor. Benzersiz kibrine rağmen utanmış olsa da, aynı zamanda bir başka görev talep etmekten de geri durmadı.

28 Kasım 1940

De Vecchi ve Mussolini arasındaki toplantı herhangi bir sonuca varılmaksızın sona erdi. De Vecchi, "Başka herhangi bir yerde hizmet etmeye hazır olduğunu, fakat üniformasının koluna çokça şerit beklediğini," söyledi. Duce buna tepki vermedi.

Arnavutluk'tan kötü haberler geliyor. Yunan baskısı devam ediyor ve mukavemetimiz azalıyor. Eğer Yunanların hatlarımızı yaracak kadar kuvvetleri olsaydı başımız büyük belada olabilirdi.

29 Kasım 1940

Duce, Guzzoni'yi savaş bakanlığı müsteşarlığı ve genelkurmay ikinci başkanlığına atadı. Bu atama genelde iyi karşılandı.

Arnavutluk'tan henüz gelen Starace ahvali karanlık görüyor. Askerlerimizin davranışları hakkında da sert hükümler verdi. Askerlerimiz yetersiz ve kötü savaşmışlar. Bütün bu olanların gerçek ve temel sebebi buymuş.

30 Kasım 1940

Bakanlar Kurulu toplantısı. Duce uzun uzadıya durumdan bahsetti. Önemli vesikaları okudu ve Yunan meselesindeki siyasi kararların sorumluluğunu şahsen üstlenirken askeri kararlar noktasında Badoglio'ya sert eleştiriler yöneltti. Duce şu tezi öne sürdü: Badoglio

Yunanistan'a girilmesi hususunda yalnızca mutabık değil, fakat fazlasıyla hevesliydi. Meselenin siyasi ayağı mükemmel bir şekilde idare edilmişti, askeri ayağının icrası ise büsbütün yetersizdi. Güneye doğru ricatımız ve düşmanın Pogradec bölgesine ettiği taarruzla ortaya çıkan durumun vahametini saklamaya çalışmadı. "Durum ciddi," dedi, "Hatta trajik bir hâl bile alabilir." De Vecchi'nin adını söyleyip onun kendisini Yunanistan'a saldırmak için teşvik eden telgraflarını okuyunca bu zata karşı hakiki bir galeyan baş gösterdi.

Duce, General Cavallero'yu çağırdı ve ona niyetlerinden bahsetti. Cavallero, Arnavutluk'ta bozguna uğrayabileceğimize inanmayan bir iyimser ve yeniden taarruza geçebilecek kabiliyette olduğumuza dair kesin inancı var. Her şeyi not almakla beraber hiçbir şeyi garanti etmiyorum. Askeri hususlarda gittikçe daha ihtiyatlı bir tavır takınıyorum. Duce, General Cavallero'ya herhangi bir atama veya pozisyondan söz etmedi. Kendisini uzun uzadıya dinledi ve yarın bir başka toplantı yapmak üzere çağırdı. Bu esnada Badoglio sülün avlamaya devam ediyor.

1 Aralık 1940

Arnavutluk'tan gelen haberler iyileşti. Cepheyi tuttuğumuz gibi kuzeyde karşı taarruza geçtik. Güney sektöründeyse düşmanın baskısı söz konusu olmaksızın ricat etmeye devam ediyoruz. Duce, Cavallero'yla yaptığı görüşmede ona genelkurmay başkanı olarak atanmasının an meselesi olduğunu söyledi. Atama için Badoglio'nun Roma'ya dönmesi bekleniyor.

Alman-Yugoslav müzakerelerine ilişkin dolaylı haberler aldık. Bizi ilgilendiren hususları tartışıyor olsalar da bize iletilen herhangi bir şey olmadı.

Almanların bize karşı ince davrandıklarını söyleyemem.

2 Aralık 1940

Kayda değer herhangi bir şey yok. Vatikan Büyükelçisi'yle Yeni Yıl, Epifani ve Aziz Yusuf Günü bayramlarının yürürlükten kaldırılmasını tartıştık. Bu, teklifinden pek gurur duyan Duce'nin parlak fikriydi. Mussolini çabalarım karşısında Aziz Yusuf Günü'nün yürürlükten kaldırılmasından vazgeçse de, "Kilisenin kendisinin lağvettiği bir Yahudi ritüeli olan İsa'nın sünnet edildiği günden başka bir anlam taşımadığı

için," özellikle Yeni Yıl olmak üzere diğer iki bayramın yürürlükten kaldırılmasında ısrar etti. Ülke bu gibi zamanlardan geçerken böyle kaprislerle halkın canını sıkmaya değer mi, bilmiyorum.

3 Aralık 1940

Yunan ordusu, Arnavutluk cephesine yeniden yüklenmeye başladı. Görünüşe bakılırsa On Birinci Ordu, Argirocastro ve Port Edda'dan çekilmeye mecbur kalacak. Bundan kaçınmayı ummuştuk.

4 Aralık 1940

Sorice sabahın erken saatlerinde telefon edip Pogradec'i kaybettiğimizi ve Yunan ordusunun hatlarımızı yardığını söyledi. Ardından Soddu'nun artık "askeri çözümün imkânsız hâle geldiğini ve meselenin siyasi müdahaleyle hâlledilmesi gerektiğini" düşündüğünü belirtti. Mussolini tarafından Palazzo Venezia'ya çağrıldım. Kendisini hiç olmadığı kadar bezgin gördüm. "Yapacak başka bir şey yok. Grotesk ve saçma olsa da gerçek bu. Hitler aracılığıyla ateşkes talep etmeliyiz," dedi. Bu imkânsız. Yunanlar ilk koşul olarak kendilerine karşı bir daha hiçbir eyleme girişilmeyeceğine ilişkin Führer'den bizzat garanti isteyecekler.

Ribbentrop'a bunun için telefon etmektense kafama bir kurşun sıkarım. Gerçekten de yenildik mi? Komutan askerlerinin önünde silahını atacak mı? Askeri tavsiyeler verecek konumda değilim, fakat mantığım bana eğer bozgun hâlihazırda baş göstermediyse hâlâ Valona'da bir köprübaşı kurup taze kuvvetlerle Skumbini Nehri'nde bir güvenlik şeridi oluşturabileceğimizi söylüyor. Şu an önemli olan direnmek ve Arnavutluk'ta tutunmak. Zafer zamanla gelecektir, fakat şimdi pes edersek bu son olur. Mussolini beni dinleyerek yeni bir teşebbüse karar verdi. Cavallero'yu cepheye gönderdi. Müteakiben yeni bir bezginlik krizine girdi ve "Her adam ömründe bir kez ölümcül bir hata eder. Ben de bunu General Visconti Prasca'ya inanarak ettim. Fakat adam kendinden bu kadar emin ve bütün işaretler bu kadar temin ediciyken nasıl yapmazdım? Elimdeki insan kalitesi iş görmez, beş para etmez," dedi.

Aklıma Arnavutluk'taki durumu Jacomoni aracılığıyla öğrenmek fikri dank etti. Kendisine telefon ettim. Derhâl Tiran'dakilerin Roma'dakilerden daha rahat oldukları izlenimini aldım. Ortalıkta bir yanlış anlamanın olabileceğinden korkuyorum. Aslına bakılırsa Jacomoni,

"Siyasi bir çözüm olarak, Soddu'nun Yunan kanadına, Alman veya Yugoslav müdahalesi gibi bir askeri yanıltma harekâtı planlamış olduğunu" söyledi. Yüksek Komutanlıktan gelen haberler de gün içinde iyileşti. Soddu ve Cavallero durumu yerinde incelemek için Elbasan'a doğru yola çıktı.

Akşam yeniden Duce'yi gördüm. Daha rahattı. Badoglio'yla konuşmuş. Badoglio istifasını geri çekmeyi düşünmüş. Çok geç. Mussolini, "Fikrince Badoglio'nun artık çok yorulduğunu" söyleyen Kral'ın, mareşalin istifasını kabul etmesi adına kendisini bizzat teşvik ettiğini söyledi.

5 Aralık 1940

Arnavutluk'tan gelen haberler durumda herhangi bir değişiklik olmadığını gösteriyor. Almanların bize elli nakliye uçağı vermiş olmalarından dolayı kazanılan zaman bütünüyle lehimize. Bu şekilde askeri trafik kolaylaşacak.

De Vecchi'nin istifası da kabul edildi. Yerine Bastico geçecek. Duce Amiral Cavagnari'nin yerine Amiral Riccardi'yi atamayı düşünüyor. Babamın Amiral Riccardi hakkındaki görüşleri pek iyi değildi.

Duce'yi Yeni Yıl ve Epifani tatillerini yeniden yürürlüğe koymaya ikna ettim ve Vatikan Büyükelçisi'ne bu hususta bilgi verdim. Bunlar için böyle bir zamanda Vatikan'la kriz yaşamaya değmezdi.

6 Aralık 1940

Arnavutluk'tan gelen haberler değişmedi.

Akdeniz'deki Stukalar hususunu halletmeye gelen Mareşal Milch'le görüştük. Genel durumun yanı sıra Yunan sorununa ilişkin de sakin ve iyimserdi. Hitler'den getirdiği mektup şekil ve şemail açısından Viyana'dan gönderilenden farklıydı. Asgari önem atfedilen Yunan sorunu, beklentilerin yüksek olduğu genel durumdaki çözümü kesin bir detay olarak ele alınmış. Mussolini'yi fevkalade rahatlatan bu yaklaşım kendisinin iç meseleler de dâhil olmak üzere bir karşı taarruza geçmesine neden oldu. "Sosyalist olduğum dönemde," dedi, "Eğer İtalyan orta sınıfına dair bilgim Karl Marx'tan öğrendiğim teorik malumata dayalı değil de şu vakit sahip olduğum pratik tecrübelere temelli olsaydı öyle amansız bir devrim yapardım ki Yoldaş Lenin'inki bile buna kıyasla bir çocuk oyunu gibi kalırdı."

Cavallero genelkurmay başkanlığına atandı. Atamaya verilen tepkiler olumlu değil, özellikle de askeri çevrelerde. Kendisi çok tartışılan bir isim. Hakkındaki görüşler değişse de aptal olduğunu söyleyen yok.

7 Aralık 1940

Zvetkovic'in yaptığı konuşma Yugoslavya'nın dönüşümü adına edilecek hamlenin miladını teşkil ediyor. Ayrıca Stackic yakında İtalya'yı ziyaret edeceğini ve Adalet Bakanı Antic'in de ikinci bir ziyaret gerçekleştireceğini beyan etti. Christic'le yaptığım toplantıda ülkesine karşı iyi niyetli olduğumuzun altını çizerek Vardar Ovası'nın Slavlaştırılabileceğini ima ettim. Mussolini sakin ve bir kaya gibi sertti. De Vecchi'yi görevden almış olduğundan ötürü hoşnut. "Bu kişilerin yeniden Faşist saflara katılmak için başvuru yapmaları gerektiğinde, onlardan ayrılmalarını istediklerini, ilgili tüm tarafların" şüpheye yer bırakmayacak şekilde anlaması amacıyla, tebliğe "isteği üzerine" ibaresini koydu.

Cavallero Arnavutluk'tan döndü. Durumu hâlâ kritik görmekle birlikte bir çözüme doğru ilerlendiği kanaatinde. Hâlâ küçük oynamalar yaşanan hatlarımız bir hafta içerisinde kesin suretle istikrara kavuşacak. General bize Görice'yi kısa zamanda yeniden kazandıracak mahalli bir karşı taarruza geçmeyi düşünüyor ki, bu da prestijimiz açısından fevkalade bir gelişme olur. Yunanistan'dan gelen raporlar durumun ciddi olduğunu tasdik ediyor.

8 Aralık 1940

Yeni bir şey yok.

9 Aralık 1940

Faşist Parti, Badoglio'ya karşı bir karşı saldırı başlattı. İhanetten söz ediliyor olması dolayısıyla bu muhtemelen abartılı bir saldırı. Serena bana ne yaptığını ve taktiklerini açıkladı. Kendisiyle tam anlamıyla hemfikir değilim. Her mübalağa geri teperek ordunun haysiyetine zeval getirir. Aslına bakarsak durumu protesto etmek için Duce'ye giden Badoglio oldukça dostça bir yanıt aldı.

10 Aralık 1940

İngilizlerin Sidi Barrani'ye taarruz ettikleri haberi bomba etkisi yarattı. Başlangıçta durum önemli görünmüyordu, fakat Graziani'nin

sonradan gönderdiği telgraflar yenildiğimizi teyit etti. Gün içerisinde iki kez gördüğüm Mussolini oldukça sakindi. Durum hakkında gayrı şahsi bir objektiflikle yorumlar yaptı. Sanki meydana gelen şey kendisini birazcık olsun ilgilendirmiyormuş gibi görünüyordu. Graziani'nin itibarıyla daha alakadardı ve yaşanan gelişmenin önemini idrak etmeye meyilli değildi. Fakat bu hem yurt içinde hem de yurtdışında ciddi yankıları olacak bir gelişme. Yurtdışında yankıları olacak, zira Graziani'nin gönderdiği telgraflar bir karşı taarruza geçmek için henüz alınan darbeden yeterince toparlanamadığımızı gösteriyor. Yurtiçinde yankıları olacak, zira işleri daha da fenalaştıracak. Kamuoyu bu yeni ve ağır darbeye göğüs germek için hâlihazırda ziyadesiyle bölünmüş ve sarsılmış durumda.

Hitler'in verdiği söylev iyi bir izlenim bırakmadı. Saldırıdan ziyade savunmaya yönelikti ve dinleyiciye İtalya'nın ikinci dereceden bir rol oynadığını hissettiriyordu.

11 Aralık 1940

Libya'daki işler gerçekten kötü gidiyor. Dört tümenimiz imha edilmiş kabul edilebilir. Düşmanın azmi ve kararlılığını rapor eden Graziani, darbeyi karşılamak için ne yapabileceğimiz hususunda ise hiçbir şey söylemedi. Mussolini gittikçe daha sakin bir tavır takınıyor. İçinden geçtiğimiz zorlu günlerin, yaşanılması her savaşta kaçınılmaz olan değişimler olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşünü savunuyor. Hâlâ Graziani'nin İngiliz ilerleyişini durduracağına ilişkin ümidi var. İngilizleri Mısır taarruzuna başlamadan önceki sınırda durdurabilirsek durumun ciddiyet arz etmeyeceğini, fakat İngilizler Tobruk'a ulaşacak olurlarsa durumun trajediye çalacağını düşünüyor.

Akşamleyin Catanzaro Tümeni'nin İngiliz baskısı karşısında tutunamayıp dağıldığı haberi geldi. İki gün içerisinde beş tümenimiz imha edilebiliyorsa ordumuzun hali bu gidişle ne olacak?

12 Aralık 1940

Arnavutluk'ta sular duruluyor. Libya'daki halimiz ise fena. Graziani gönderdiği telgraflarda duruma ilişkin pek az haber verip neredeyse hiçbir detay aktarmıyor. Almış olduğu darbeden henüz toparlanmış değil ve bunun yanı sıra hayatına yönelik Addis Ababa'daki suikast girişiminden bu yana sinirleri oldukça bozuk. Bana İtalya'da bile hayatına teşebbüs edileceğinden Arcinazzo'daki villasını on sekiz Carabinieriye koruttur acak kadar

korktuğunu söylediler. Kirene'deki Roma mezarlığında kendisine yerin 18-20 metre altında bir sığınak yaptırmış. Sinirleri altüst olmuş ve karar alamıyor. Umutlarını kendi gücüne değil düşmanın gücünün tükenmesine bağlıyor ki bu da kötüye işaret. Duce artık gelişmelerin vahametini anlamaya başladı. "Libya'da gerçek bir bozgun yaşadık. Bu sefer siyasetçileri suçlayacak bir husus yok. Askeri yetkilileri fevkalade bir hareket serbestisi tanımıştım. Kral bugün pek kasvetliydi," dedi.

Bir bahaneyle beni görmeye gelen von Mackensen'i gördüm. Doğal olarak gelişmelerden söz açtık. Durumu saklamaya çalışmadım. Destek olup anlayış gösterdi. Ansaldo da Ribbentrop'un Berlin'de kendisiyle yaptığı görüşmede aynı şekilde davrandığını bildirdi. Sebastiani akşemleyin Palazzo Venezia'ya gitmemi tavsiye etti. Graziani'den heyecan, retorik ve endişe karmaşası feci bir telgraf gelmiş. "Bayrağımızı en azından bu kalede dalgalandırmaya devam etmek için" Trablus'a çekilmeyi düşünüyormuş, fakat Mussolini kendisini adeta "file karşı savaşan bir pire" gibi harbi sürdürmek zorunda bıraktığı için Rommel'i suçlamaya meyilli.

Mussolini'yi ziyaret ettim ve kendisini oldukça sarsılmış buldum. Ona diyecek hiçbir şeyim yoktu, fakat kendisinin her zamankinden daha çok yanında olduğumu anlaması için yakınında bulunmak istedim. Ülkenin bu darbeye nasıl tepki vereceğinin farkında. Halkın moralini düzeltmek için bir şey yapmaya yönelik tavsiyemi dinledi. İtalyanların gönüllerine hitap etmeliyiz. Onlara ipin ucunda olanın Faşizm değil, ülkemiz, hepimizin yuvası olan, kişilerin, zamanın ve hiziplerin üstünde olan ebedi ülkemiz olduğunu anlatmalıyız.

13 Aralık 1940

Bu sabah gelen haberler daha iyi görünüyordu. Duce rahatlamıştı. İngiliz taarruzunun kuvveti ve askerlerimizin zayıf direnişi herhangi bir umut beslemeye mahal bırakmadığından kendi adıma şüpheciyim. Duce'nin aksine İngilizlerin bizi Mısır'dan atmakla yetinip sınırda duracaklarına inanmıyorum. Daha kapsamlı amaçları var.

14 Aralık 1940

Libya'dan gelen haberler iyileşmişe benziyor. Graziani daha seyrek telgraf gönderiyor ve gönderdiği telgraflar da eskiler kadar kasvetli değil. Soddu Arnavutluk'tan rahatsız edici haberler iletmeye devam ediyor. Cavallero'nun telefonları ise oldukça sakin. Mussolini, "Altı generalimizden

beşi esir düştü biri ise öldü. İşte askeri nitelik taşıyan ve taşımayan İtalyanların oranı budur. İleride profesyonellerden müteşekkil bir ordu yaratacak, onları yirmi veya otuz milyon kişinin arasından, Po Vadisi'nden ve İtalya'nın merkezinden özel olarak seçeceğiz. Geri kalanların tamamı savaşçı aristokrasimize silah üretmek adına işe koşulacak."

Akşamleyin yeniden kötü haberler geldi. Almanya Büyükelçiliği'nde akşam yemeği yediğimiz sırada Duce, Fransa'daki hükümet krizini soruşturmam için telefon etti. Bu meseleye ilgi göstermişe benzemeyen Almanların bize karşı tutumları ise zalimce. Gözlerinden henüz mahkumiyet kararı okunmasa da birçok soru işaretiyle dolu oldukları şüphesiz.

15 Aralık 1940

Duce'yi genel olarak sakin, fakat Graziani'ye karşı öfkeli buldum. Graziani kendisine suçlamalarla dolu uzun bir telgraf göndermiş. Duce'nin Roma'daki askeri danışmalarının kendisini kandırmasına müsaade ettiğini söylemiş. Onu hiçbir vakit dinlemediği, insani olanakların dışına çıkıp gerçek dünyanın dışına tekabül eden bir maceraya kendisini sürüklediği için Duce'ye çıkışmış. Mussolini telgrafı bana okuduktan sonra, "Adam yerine koymadığımdan ona kızamıyorum bile," dedi. Duce hâlâ İngilizlerin Derna yakınlarında durdurulabileceğine inanıyor.

Arnavutluk'ta da geri çekiliyoruz. Bunu önemli görmeyen Cavallero ricatın tamamen stratejik amaçlı olduğunu söylüyor. İhtiyat kuvvetlerinin cephede açılan boşluğu doldurabileceği kanaatinde.

Marchesa Graziani'yi kabul ettim. Kendini kaybetmişti. Kocasından vasiyetini içeren bir mektup almış ve mektupta "birinin sadece tırnaklarıyla çelik bir zırhı kıramayacağı" yazıyormuş. Mareşal, bunun mevcut bozgunu hâlâ bir zafere çevirebileceğine inandığından dolayı Alman Hava Kuvvetleri'nin Libya'ya kuvvetle müdahale etmesini istiyor. Bu düşünceyi masaya yatıracak olsaydık bile Almanlar ihtiyat ve nakliye unsurlarını tertiplemeden uçaklarını böylesine kısa bir zamanda gönderme riskini alırlar mıydı? Şu kesin ki Mareşal Graziani kendini kaybetti.

16 Aralık 1940

Arnavutluk ve Libya'da bir sükûnet var. Lakin düşman Bardia'ya hücum etmek için kuvvetlerini topluyor. Almanya'dan hammadde talep edilmesine ilişkin Duce'yle bir toplantı yaptık. Hazin hikâye başlıyor.

Pek bir şey istemedik, fakat yine de bir şeyler istemek her daim zordur, özellikle de bu gibi bir zamanda.

17 Aralık 1940

Arnavutluk'ta Clisura ve Tepeleni'ye doğru bir başka vahim ricat. Duce Cavallero'ya sert bir mektup yazarak askerlerin mevzilerinde ölmelerini emretti. "Bu benim verdiğim bir emir olmaktan ziyade ülkemizin emridir," diye yazdı. Bu kırbacın etkili olacağını umalım.

Binlerce esir alıp yüzlerce tank yok ettiğimiz bir zafer kazandığımız söylentisi şehirde yayıldı. Gerçeklik payı bulunmayan bu dedikodu bir anda ülkenin dört bir yanını sardı. Bu halkın moralini bozmaya yönelik esaslı ve kurnazca bir hamle. Bana Caporetto'dan sonra da aynısının olduğunu, önce yanlış haberlerle uyanan umutların sonrasında yerini daha da karanlık bir kasvete bıraktığını söylediler. Sinir harbi.

18 Aralık 1940

Arnavutluk'tan gelen Cavallero'yla ayrıntılı bir görüşme yaptık. Açıkça iyimserdi. Sadece kayda değer bir sürpriz yaşayabileceğimize ihtimal vermekle kalmadı, fakat ayrıca kritik sürecin neredeyse sona erdiğini ve öbür gün Clisura'ya ilk taarruz darbesini vurmayı planladığını söyledi. Bunu Tomorrizza Vadisi'ne edilecek bir başka taarruz izleyecekmiş. Bizi Görice'ye sokacak taarruzun hazırlıklarını 1 Şubat'a kadar bitirmiş olacağını düşünüyor. Bu ruh hâliyle son birkaç günde hatlarımızda meydana gelen değişikliklere çok az önem atfediyordu.

İngiliz kuvvetlerinin bize Bardia çevresinde baskı uygulamaya devam ettikleri Libya'dan fazla haber yok. Fakat savunmaya yönelik vasıtalarımız, Bergonzoli'nin sağlam durması durumunda İngilizlere zor bir süreç yaşatacak kapasitede.

Gaziler Derneği heyetini kabul ettim. Bütün İtalyanların yüreğindeki, kendini ifade etmek için fırsat bekleyen o ateşi yakmak için fazla söze lüzum kalmıyor.

19 Aralık 1940

Olup bitenin Cavallero'yu haklı çıkardığını söyleyemeyeceğim. Kıyı şeridi boyunca faaliyet gösteren Siena Tümeni, Yunan ordusunun taarruzuyla dağılmış. Durum tehlikeli. Sciuscizza Vadisi'ne girerlerse

Valona'ya ilerlemeleri kolay olacak ve Valona'nın ne kadar ağır bir kayıp teşkil edeceğini görmek güç değil. Mussolini kuvvetlerimizin karşılık vermediklerini ve subayların moralsiz olduklarını düşündüğünden dolayı öfkeli. Buna Soddu'nun Duce'yleyken farklı, Sorice'yleyken farklı konuştuğunu da ilave etmek gerek. Ona göre mühim olan stratejinin hedefinde Yunan ordusu değil Palazzo Venezia mevcut.

20 Aralık 1940

Generaller arasındaki kıskançlık, kadınlar arasındaki kıskançlıktan daha fena. Soddu'nun Sorice'ye ettiği telefonları işitmek gerek. Bütün generalleri yerle yeksan etmiş. Geloso'nun beyni sulanmış, Perugi bir faciaymış, Trionfi batmış. Bugün ise bilinmeyen bir nedenden ötürü, "Zavallı Vercino. Öyle iyi ki. Beni görmeye geldi ve ağladı," diyerek Vercellino hakkında iyi konuşmuş.

Duce, Hitler'e bir mektup yazdı. Durumu olduğu gibi kaleme aldı ve Almanların Bulgaristan üzerinden Trakya'ya müdahale etmelerini istedi. Hitler'in bu talebi mart ayından önce yerine getirebileceğini sanmıyorum. Ne olursa olsun mektup derhâl gönderilecek. Duce, Cavallero'nun raporunu ve ayrıca muhtemelen, Cueno ve Acqui'den müteşekkil iki taze tümenin intikal ettiği Tepeleni'deki karşı taarruzumuzun sonuçlarını bekliyor.

Churchill bir başka söylev verdi. Durumun ciddiyetini koruduğu Libya'daki kuvvetlerimizin kıymeti harbiyesiyle ilgili acımasız sözler sarf ederek doğal olarak bize yüklendi. Bu satır aralarında birçok ima barındıran iyi bir söylevdi.

21 Aralık 1940

İki cephede de yeni veya kayda değer bir şey yok.

Kendini biraz daha iyi hisseden Mussolini benim de eşliğimde askeri ataşemiz Marras'la uzun bir görüşme yaptı. Görüşme Almanların verecekleri olası askeri yardıma ilişkindi. Marras şu sonuçlara vardı: (1) Hitler mart ayından evvel Trakya'da bir harekâta girişemez; (2) Alman askerlerinin Valona'ya intikal etmelerini istemek bu askerlerin bir aydan evvel oraya varmaları mümkün olmadığından ötürü faydasızdır; (3) Almanların Libya'ya iki zırhlı tümen göndermeleri söz konusu edilebilir. Duce bu hususlarda mutabık.

22 Aralık 1940

Hep iyimser telden çalan Cavallero, Arnavutluk'ta kıyı boyunca edilecek karşı taarruzun yarın hazır olacağını söylüyor. Taarruzdan büyük sonuçlar beklemiyor, fakat bunun Valona üstündeki baskıyı hafifleteceğini umuyoruz ki, Valona, Yunanlar ve İngilizler için birinci sınıf bir stratejik hedef teşkil ettiğinden bu bir başarı olurdu. Böylelikle ayrıca inisiyatifi de yeniden elimize geçirebiliriz.

23 Aralık 1940

Yeni bir şey yok. Fakat Cavallero'nun beklentileriyle zıtlık teşkil edecek şekilde gerçekleşen cumartesi günkü geri çekilme sebebiyle Duce'yi oldukça öfkeli buldum. Valona üstündeki baskı azalacağına artıyor. Duce artık Cavallero'nun söylediklerine itibar etmiyor. "Generaller," dedi Mussolini, "duvara horoz boyayıp altına 'Bu horoz öttüğünde hakkınızı vereceğim' yazan kırsal kesimdeki hancılar gibi oldular. Ben de bundan böyle askerlere haklarını, durumun değiştiğini ancak bana fiilen kanıtladıkları vakit vereceğim." Müteakiben askerlerimizin pek umarsız tavırlarından bahsedip ekledi, "1914'teki İtalyanların bunlardan iyi olduğunu kabul etmeliyim. Rejimimiz için onur verici bir durum olmasa da gerçek bu."

24 Aralık 1940

Kar yağıyor. Pencereden dışarıya bakan Duce kar yağıyor olmasından memnundu. "Kar ve soğuk çok iyidir," dedi. "Böylelikle hiçbir işe yaramayan adamlarımız ve bu vasat ırk gelişebilir. Alpler bölgesinin ağaçlandırılmasını istememdeki temel sebeplerden biri İtalya'nın iklimini daha soğuk ve daha karlı bir hâle getirmek."

Sirenayka'dan gelen Melchiori'yle uzun bir görüşme yaptık. Kendisi Graziani'nin irtibat subayı, dolayısıyla işlerin oldukça merkezinde biri. Görüşüne göre durum iyileşme göstermiş ve bundan gayrı ani sürprizlerle karşılaşmayacakmışız. Graziani, Badoglio'yu açıkça ihanetle suçluyor ve en karanlık saatlerinde bile kendisini intihar etmekten alıkoyan tek şeyin Badoglio'yu sanık sandalyesine oturtmaya ilişkin güçlü arzusu olduğunu söylüyormuş.

25 Aralık 1940

Noel. Duce somurtkandı. Yeniden Arnavutluk'taki durumdan söz etti. Her zamankinden daha yorgun görünüyor. Buna oldukça üzülüyorum. Duce'nin enerjisi şu vakit elimizdeki en büyük kaynak. Artık Cavallero'ya

itibar etmiyor. Onun iyimserliğinin karanlıkta ıslık çalmaya benzediğini söylüyor. Doğrusu, Cavallero Tiran'dan, "Krizin atlatılmış olduğunu ve askerlerin moralinde tam bir değişiklik görüldüğünü," rapor etti.

26 Aralık 1940

Yeni bir şey yok.

27 Aralık 1940

Arnavutluk'ta yine her zamanki film oynuyor ve bu Duce'yi rahatsız ediyor. Haklı. Cavallero'nun parlak sözlerine rağmen önümüzü göremiyoruz. Siciuscizza Vadisi'nde gerçekleşeceğini vaat ettiği taarruz icra edilmedi ve Yunanlar bir kez daha bizden önce taarruza geçerlerse şaşırmayız.

28 Aralık 1940

Yeni bir şey yok.

29 Aralık 1940

Babamın anısına ithaf edilen köyün açılışı için Cortellazzo'ya gittim. Kısa ve sade bir tören oldu.

Gözlem yapmaya fırsat bulamadığımdan dolayı Venedik'teki insanların hissiyatı hakkında pek bir şey söyleyemem. Hava sıfırın altındaydı ve lagünler buz tutmuştu; hâl böyleyken Venedikliler siyasetle ilgilenmeye meyilli değillerdi.

30 Aralık 1940

Yokluğum esnasında Duce silahlı kuvvetlerin komutasını Soddu'dan alıp Cavallero'ya vermiş. Soddu'nun değişken ruh hâlinden bir süredir rahatsızdı. Soddu'nun Arnavutluk'taki gecelerini bile film müzikleri bestelemeye ayırdığını öğrenmesi Duce için bardağı taşıran son damla oldu.

31 Aralık 1940

Cavallero, kıyı şeridi boyunca girişilecek büyük bir taarruz için Duce'den izin istediği mektubunun bir kopyasını da bana göndermiş. Bu talep tavşanı koşuya davet etmeye benzer. Zira bu sonu gelmez savunma hâli kimsede Duce'de yarattığı kadar hazımsızlık yaratmıyor.

Parini, Palazzo Venezia'ya geldi. Faşist Parti'nin askerler için yaptıklarından söz etti. İstikbalin parlak olduğunu düşünse de mazi hakkında oldukça sert eleştirilerde bulundu.

1941

1 Ocak 1941

Yeni yıl annemin sağlığına ilişkin şiddetli endişelerimle başladı. Bir kalp kriziyle hayatı tehlikeye girdi. Sonrasında durumu iyileştiyse de bu olay bende büyük kaygılar bıraktı.

Hitler durumun enine boyuna gözden geçirildiği uzunca bir mektubu Duce'ye göndermiş. Führer savaşın geleceğinden umutlu, fakat alınması gereken birçok karar olduğunu düşünüyor. Bunları da alışıldık dikkatiyle tek tek sıralamış.

Rusya'yla yaptığımız görüşmelere aşina olmasını sağlamak ve ayrıca Ribbentrop'u da bilgilendirmek adına Alfieri'ye bir telgraf gönderdim. Müzakereler artık yüzeysel bir aşamada değil; Ruslar birçok asli ve önemli meselenin temeline inmek istiyorlar ki, Almanlarla mutabakata varmadan bu noktada herhangi bir söz vermemizin ihtiyatsız olacağı kanaatindeyim.

Cavallero, Arnavutluk'ta kıyı şeridi boyunca icra edeceği taarruzun an meselesi olduğunu bildirdi.

2 Ocak 1941

Macaristan'dan gelen haberler bizi Yunanistan'daki iç durumun ciddi olduğunu düşünmeye sevk ediyor. Budapeşte'deki Yunan askeri ataşesi ülkesinin yapabileceği artık pek az şey kaldığını söylemiş. Öte yandan, Bulgaristan Mihver'e katılmaya karar vermiş gibi görünüyor. Filof yakında Almanlarla istişare etmeye gidecek.

3 Ocak 1941

Prens Hesse, Hitler adına Duce'nin Führer'e karşı gerçek hislerini sordu, zira Almanya'da Duce'nin bir nebze soğukluk gösterdiği intibası

olmuş. Buna Duce'nin desteği ve dostluğu için Hitler'e hiçbir vakit şu zamanki kadar minnettar olmadığını söyledim ki, bu yanıt gerçeğe yüzde yüz tekabül etmektedir.

Hesse'yle yaptığım görüşme esnasında Guzzoni telefon ederek İngilizlerin Bardia'ya yaptıkları taarruzun vaziyeti oldukça hassaslaştırdığını söyledi. Acı verici olsa da bu bizi şaşırtmamalı. Sağladığı ilk başarıların ardından İngiliz taarruzunun tükeneceğini düşünmek rahatlatıcı fakat oldukça hatalı bir düşünceydi.

4 Ocak 1941

Bakanlar Kurulu toplantısı. Duce, Libya ve Arnavutluk'taki durumların uzun bir izahını yaptı; Libya'daki vaziyet karşısında daha ziyade kasvetli, Arnavutluk'taki durum karşısında ise bir nevi iyimserdi. Çatışmaların başlamasından sadece iki saat sonra Bergonzoli müstahkem mevkiinin durumunu kritik addettiği göz önüne alınırsa, İngilizlerin Bardia'ya gerçekleştirdikleri taarruz tamamen başarılı olmuş gibi görünüyor. Duce, Graziani'nin "sağduyusunu veya aklını kaybettiği vakit" yazdığı telgraflar da dâhil elindeki bütün belgeleri okudu. Büyük saygı duyduğu Pecori Giraldi dışında bütün mareşalleri sertçe eleştirdi. De Bono'nun ismini verdi ve hemen ardından, "Onun hakkında söyleyecek hiçbir şeyim olmadığını bilmenizi isterim," dedi. Genel olarak sakindi. "Sessizce listelerini hazırlamakta olduğu ve bu kritik dönemde gerçek fıtratlarını ele vermiş olan kurum ile kişileri kapsayacak ve şimdiye kadarkilerin en fenası olacak üçüncü dalganın ardından" bir çözüm yolunun bulunacağına dair inançlı görünüyordu.

Grandi kendisine Farinacci tarafından gönderilen ve onu kaçak dövüşmeyi bırakıp açığa çıkmaya davet eden mektup sebebiyle içerlemiş ve korkmuştu.

5 Ocak 1941

Bardia radyo istasyonu dün saat 16.00'ten beri suskun. Neler yaşandığını yalnızca İngiliz mesajlarından öğrenebildik. Askerlerimizin direnişi kısa, sadece birkaç saat sürmüş. Halbuki herhangi bir silah kıtlıkları yoktu. Sadece top sayımız 430'du. Peki, savaş neden daha uzun sürmedi? Pirenin deveye karşı olma meselesi mi? Mussolini, "Sidi el Barrani, Bardia ve Tobruk'ta elinde binden fazla top bulunan şahsına münhasır

bir pire," dedi. "Bir gün bayramlık ağzımı açıp İtalyanlar hakkındaki birçok yalanın arasına gizlenmiş bütün gerçekleri söyleyeceğim. 3 Ocak'taki konuşmamın ardından 3 Şubat'ta yeni bir söylev vereceğim. Bu can yakacak söylevlerden biri olacak. Sadece Cavallero'nun Yunan ordusuna ilk darbeyi indirmekte muvaffak olmasını bekliyorum. Ardından konuşacağım."

Akşamleyin Bardia'dan haber geldi. Kuvvetlerimiz ikiye bölünerek çembere alınmış olsalar da hâlâ direniyorlarmış. Daha ne kadar direnecekler? Eğer İngilizleri yorabilir ve taze başarılarının ilham vermiş olduğu hevesli planlarını icra etmekten alıkoyabilirsek bu önem arz eder.

Berlin Büyükelçimiz Alfieri'ye Hitler ve Mussolini arasındaki görüşmenin ayın 12'si ile 19'u arasındaki bir tarihe ayarlanması için telgraf çektim. Mussolini bu vakte kadar buluşmayı geciktirmeye çalışıyor, zira ağırlığı altında olduğu bu ardı arkası kesilmeyen başarısızlıklar biraz olsun telafi edilmeden Hitler'le bir araya gelmek istemiyor.

6 Ocak 1941

Uzun bir aradan sonra yeniden Kral'ı gördüm. Libya'daki durumdan dolayı tasalıydı. Tobruk'ta tertiplenen kuvvetlerin ve Derna'daki girişimlerin İngiliz ilerleyişini durdurmaya yeteceğine inanmıyor. Almanlardan kuşku duyuyor. Kendisine Hitler'in bize fevkalade sadık olduğunu söylemem bile kuşkularını gidermedi. "Buna zorunda olduğu ve başka türlüsünü yapamacakları için size karşı nazik davrandı," dedi. "Fakat o da diğerleri gibi bir Alman ve İtalya'yla sadece gaddar bir çıkarcılık temelinde iştigal eder. Hitler'in istediği her şeyi yapmaya gücü olduğuna da inanmıyorum. Almanya'daki askeri faktör kuvvetlidir ve omuzlarının üstünde oldukça iyi bir kafa taşımış olan Bismarck bile buna boyun eğmek zorunda kalmıştı," dedi. Ardından askeri organizasyonumuzu eleştirerek devam etti: "Nicedir İtalya'da bir sandalyeye saray deniyor," dedi, "fakat bu sandalyenin sandalye olarak kalmaya devam ettiği gerçeğini değiştirmiyor. Dolayısıyla küçük ve silahsız olan tümenlerimizin tümenliği de sadece laftadır." Ardından İngilizlerin İtalya'ya bir çıkarma yapabilecekleri olasılığından söz edip yurtiçindeki kuvvetlerimizin zayıflatılmasına bu sebepten karşı olduğunu açıkladı. Bütün bunlara rağmen savaşın Almanların zaferiyle sona ereceğini, çünkü Hitler'in Avrupa kıtasını İngiltere'ye karşı birleştirdiğini düşünüyor.

7 Ocak 1941

Bardia'nın düşüşü kamuoyunun moralini sarstı. İçerideki durum elim bir hâl aldı. "Bu yıkama safhası," dedi Mussolini, "kurutmak için de en azından bir haftaya ihtiyaç var." Bakanlar Kurulu toplantısında Duce durumu yorum yapmadan, ağırbaşlı, korkusuz ve sakin bir şekilde özetledi. Bugünlerde bunu yapabilmek insanüstü görünüyor. Geçtiğimiz haftalardaki süreçte insani veya profesyonel muvaffakiyetsizliklerinden dolayı görevden alınan general ve albayların isimlerini okuyarak ordu ve personeline yönelik sert eleştiriler yöneltti. Son olarak gizli oylamaya sunulan ve geçen bir günlük emir teklif etti. Son ifadesi önemliydi: İtalyan kitlelere "proleterler ve Faşistler" olarak seslendi. Şikâyetçi ve hasmane bir tavır takınan İtalyan orta sınıfı tehlikeli bir oyun oynuyor. Mussolini'yi tanımıyor ve Mussolini'nin kendisine doğrultulan büyük bir ızdırabın altından kalkabileceğinden ve aynı anda bunun müsebbiplerine karşı derin bir kin güdebileceğinden habersizler. Eğer kazanırsa, daha doğrusu kazandığında, onun yoluna taş koyan burjuvazi karşısında uyandırmakta başarılı olduğu Romagnalı eski sosyalisti bulacak.

Cavallero yakında taarruza geçme niyetini onayladı, belki yarın. Bu sınırlı, fakat böyle zamanlarda moral değeri fevkalade yüksek türden bir taarruz olacak.

[Günlükte 8 ve 9 Ocak 1941 tarihlerine ait girdi bulunmamaktadır.]

10 Ocak 1941

Duce benim de varlığımda, iki lider arasında yapılacak görüşmenin tarihini belirlemek için Hitler tarafından gönderilen Almanya Büyükelçisi'ni kabul etti. Görüşmenin 19 Ocak Pazar günü Berchtesgaden'da yapılması kararlaştırıldı. Sicilya Boğazı'nda sürmekte olan hava ve deniz muharebesinin oldukça iyi gitmesinden dolayı Mussolini'nin keyfine diyecek yok. İngilizlere ait bir uçak gemisi ve iki destroyer alevler içerisinde. Ve netice bu kadarla da kalmıyor. Duce: "En azından rüzgârın yönü değişti," dedi. Öncelikle morallerini yüksek tutmak, ardından da güvenlerini kazanmak adına halka hep doğru söylemek gerektiğinden bahsetti. "İnsanlar hayatın ciddi olduğunu ve savaşın da hayattaki en ciddi iş olduğunu anlamalılar."

11 Ocak 1941

Dün geceki hava ve deniz muharebesine ilişkin haberler abartılmış olabilir.[110] İngiliz uçak gemisinin batırılıp batırılmadığını henüz öğrenemedik.[111] Öte yandan, Arnavutluk'taki gidişata dair Cavallero'dan iyi haberler almıyoruz. Clisura kaybedildi. Hemen hemen viran haldeki bir barakalar yığınından müteşekkil olan Clisura'nın kaybı tek başına bir anlam ifade etmiyor. Fakat İngiliz-Yunan propagandası basın ve radyoda borazanlarla Clisura'nın adını duyuruyor. Ayrıca bu direniş duvarının, 70 yıldır beklediğimiz o ünlü duvarın henüz örülmediğini de kanıtlıyor. Askerlerimiz, hatta taze olanlar bile Yunan ordusu yüklenir yüklenmez hızla mevzilerini terk ediyorlar. Neden? Mussolini'nin açıklanması güç bir dram olarak gördüğü durum, açıklanamıyor oluşundan ötürü gittikçe ciddileşiyor. Telefonla konuştuğum Cavallero Clisura'nın kaybının vahametini saklamaya çalışmadıysa da, Berat ve dolayısıyla Valona'daki durumumuzda herhangi bir zaafiyet olduğunu düşünmüyor. Kıyı boyunca yapacağı ünlü taarruzdan söz etmeye devam etse de buna yönelik somut bir şey görmüyoruz.

12 Ocak 1941

Herhangi bir gelişme yok.

13 Ocak 1941

Mussolini Arnavutluk'ta görev yapan generallerle bir araya gelmek için Foggia'ya gidiyor. Özellikle de Guzzoni'nin sahil boyunca edilecek taarruz için oldukça ısrarcı olmasından dolayı bir karar alma zamanının geldiğini düşünüyor. Bunun Yunan ordusunun taarruz planlarını suya düşüreceği ve bizi eski sınırlarımıza ulaştıracağı kanaatinde.

Almanlar Bulgaristan'a girdi. Alman askerlerinin yakınımızda oluşu hâlihazırda işlerin hızlanacağı izlenimi vermekte. Magistrati, Bulgaristan'ın açıkça Mihver'le kol kola girmeyip, formalite icabı bir direnişle fazla karşı koymadan işgal edilmeye rıza göstereceğini düşünüyor.

110 İngilizlerin "Excess Operasyonu" kapsamında Malta, İskenderiye ve Yunanistan'a gönderdikleri ikmal konvoylarının etrafında cereyan eden muharebeler. (ç.n.)

111 Kastedilen İngiliz uçak gemisi *HMS Illustrious* Mihver bombardıman uçakları tarafından ağır hasar gördüyse de Malta'ya ulaşmış ve taşıdığı uçakları adanın savunması için burada bıraktıktan sonra önce İskenderiye'ye, daha sonra ise tamir edilmek üzere ABD'deki Norfolk Tersanesi'ne intikal etmiştir. (ç.n.)

14 Ocak 1941

Herhangi bir gelişme yok. Duce'nin Berchtesgaden'a yapacağı ziyareti organize etmek için Mackensen'le bir araya geldim.

Alfieri bana oldukça gizli bir mektup göndermiş. Mektupta şahsıma karşı Almanya'da girişilen itibarsızlaştırma operasyonunun belli bir yankısı olmuşsa da şimdi bütünüyle bittiği yazıyordu. Bu beni şaşırtmadı. Almanların benim savaşta tarafsız kalma eğilimime karşı geçmişten gelen bir öfkeleri var ve zevahiri kurtarmaya çalışsalar bile bunu tamamıyla saklayamıyorlar. Özellikle de Ribbentrop. 1939 tarihli Salzburg görüşmemizden beri ilişkilerimiz değişti ve İngiliz ile Fransızların Polonya'nın işgaline sessiz kalmayacaklarına dair iddiam tamamen unutuldu. Haklı çıkmak hatasına düştüm. Yunanistan'daki savaşı destekleyip desteklemediğim hususunda kılı kırk yarmaları faydasız; şu kesin ki, ben hiçbir savaşı istemedim.

15 Ocak 1941

Önemli bir gelişme yok.

16 Ocak 1941

Sabah Kral'la, öğleden sonra da Duce'yle bir araya geldim. Bana karşı samimiyetin de ötesinde bir tutum sergileyen Kral, Almanların Trakya'ya girmeleriyle Yunan meselesinin sonlanmasını artık an meselesi olarak gördüğünü söyledi. Öte yandan, Libya'daki durumu vahim buluyor ve Tobruk müdafaasını büyük bir hata addediyor. Derna kıyısı boyunca icra edilebilecek cesur bir ricat bize belki de sonu zaferle bitecek bir direniş imkânı sunabilecekken bu müdafaanın pratik sonuçları olmadığı kanaatinde. Duce, Cavallero'yla görüştüğü Puglie'den döndü. Kasvetli ve kötümserdi. Gönderdiğimiz çokça adam ve teçhizata rağmen cephe henüz istikrara kavuşmamış. Askeriye bütünüyle iflas etmiş. "Yunanistan," dedi Duce, "Siyasi bir başyapıttı; Yunanları dış dünyadan bütünüyle izole edip bizimle tek başlarına karşılaşmaya zorlamakta muvaffak olduk. Fakat İtalyan ordusu bizi tamamıyla başarısızlığa uğrattı." Almanya'ya yapacağı seyahatten endişeliydi. Bu şartlar altında Hitler'le yapacağı görüşmeyi aşağı bir pozisyonda gerçekleştireceğini düşünüyor.

Clisura cephesinde yeni bir Yunan taarruzu gerçekleşti. Askerlerimizin mevzilerini koruyacaklarını umalım.

17 Ocak 1941

Bugünün konusu Duce'nin bütün kıdemli Faşist yetkilileri – hükümettekileri, Yüksek Faşist Konsey'dekileri, meclistekileri ve partidekileri 1 Şubat'ta seferberliğe dâhil etme kararıydı. Serena'nın projenin mümkünatına bazı itirazlar belirtmesine karşılık Duce, bürokrasiyle doğrudan çalışmanın hükümet için ilginç bir tecrübe olacağını söyledi. Bunu göreceğiz. Yine de, bütün yüksek hükümet çevrelerinde bu karara ve gündeme getiriliş şekline karşı büyük bir memnuniyetsizlik oluştu.

Bu sabah Duce'nin ofisinin girişinde beklerken beni şaşırtan cümle ve yorumlar işittim. Hükümetin işleyişine bütünüyle sirayet eden aksaklıklar var ve bunları göz ardı etmek akıllıca olmaz. Bottai gibi bazı kişiler Faşizmden kurtulmak ve kendisinin itimadını başka akımlara yöneltmek için Duce adına gerçek bir darbe yapmaktan bahsedecek kadar ileri gidiyor. Ben bunlara inanmıyorum. Zaman geçtikçe, fazla karmaşık olan her şeyi gözden çıkarmaya meylediyorum. Fakat seferberlik kararı şüphesiz netameli bir karar ve sivil cephede böyle deneylere girişmek için muhtemelen uygun bir zamanda değiliz.

Cavallero, Arnavutluk'ta bir Yunan taarruzu baş gösterdiğinden dolayı Almanya'ya gitmeyecek. Onun yerine Guzzoni'yi göndereceğiz. Bu değişikliği beğenmedim. Guzzoni'den hoşlanmıyorum. Sorun çıkaran ve güvenilmez bir adam olmasının yanı sıra Almanların karşısına böyle koca göbekli ve saçları boyalı biriyle çıkmak küçük düşürücü.

18 Ocak 1941

Salzburg'a gitmek üzere yola çıktık. Mussolini trene gergin ve öfkeli bir şekilde bindi. Arnavutluk'tan gelen haberlerle sarsılmıştı. Fazla dramatik bir şey olmasa da yine kıçımıza bir tekme yemiş ve birçok esir vermişiz. Ciddi husus ise bu durumun "Lupi di Toscana"yı, yani fevkalade itibar ve muazzam bir gelenek sahibi olup kısa zaman önce büyük umutlarla Arnavutluk'a gönderdiğimiz tümeni de kapsaması. Duce bütün bu hususlardan uzun uzadıya konuştu. Orduya ve İtalyan ulusuna ilişkin karamsarlığını yineledi. Durumu bütünüyle açıklayamıyor. Durmadan, "Eğer birisi kehanette bulunup 15 Ekim'de bugün olacakları söylemiş olsaydı onu vurdururdum," diyordu. Ardından konuyu değiştirdi. Almanya'da büyük başarı sağlayan, *Roma'nın Kiraz Ağaçları* isimli bir komediyi okumaktan fevkalade keyif alıyor. Komedi Lucullus'a odaklanıp, büyük

bir stratejistin bile rafine zevklere sahip olup konforlu yaşamı sevebileceğini kanıtlamaya çalışıyor. Mussolini komedinin başarısını Nazi sansürünün gözünden kaçan gizli siyasi hicve yoruyor.

19 Ocak 1941 [18 Ocak tarihli girdinin devamı]

Alman halkının yiyeceğini, içeceğini ve eğlencesinin herkesten daha çok sevdiği şeklindeki sözünü tekrarlayıp vakit bulduğunda şahsının da kendisini zevk ü sefaya vereceğini söyledi.

Küçük bir tren istasyonuna vardık. Sanıyorum Puch'tu. Hitler ve erkânı bizi karla kaplı bir platformda bekliyordu. Hava fena sayılmazdı, soğuk çok şiddetli değildi. Karşılaşma samimi oldu ve beni en çok şaşırtan şey de bu samimiyetin spontaneliğiydi. Mussolini'nin korktuğu gibi bıyık altından taziye edilmedik. Derhâl Hitler ve Duce ile ben ve Ribbentrop arasında ikili görüşmeler gerçekleşti. Ben ve Ribbentrop arasındaki görüşmenin yazılı bir raporu sunulmuştur. Duce kendisiyle Hitler arasındaki görüşme hakkında bana kısaca bilgi verdi. Hitler'i oldukça Rus aleyhtarı görmüş. Führer bize karşı sadıkmış. İngiltere hususunda gelecekte ne yapmaya niyetli olduğu noktasındaysa pek açık değilmiş. Her hâlükârda İngiltere'ye çıkarma yapılması artık söz konusu değilmiş. Hitler bunun oldukça zor olacağı ve bir kez başarısız olunması durumunda bir kez daha denenemeyeceği kanaatindeymiş. Buna ilaveten, İngiltere şu anda istiladan dolu bir silah gibi korkuyor, fakat Almanya'nın bunu başaramaması durumunda kurusıkı bir silahla karşı karşıya olduğunun farkına varır.

20 Ocak 1941 [19 Ocak tarihli girdinin devamı]

Mussolini, Kral'ın ötekileri etkilemeyen kararsız tutumu ve Hitler'in Fritsch meselesine benzettiği Badoglio meselesi de dâhil Führer'e İtalya'daki meselelere ilişkin güncel bilgileri verdi. Duce, Hitler'le yaptığı görüşmeden genel olarak tatmin oldu. Geçmişte sürekli kabadayılık sergileyen Ribbentrop'un, savaşın ne zaman biteceğine dair kendisine sorduğum soruya bunun 1942 yılından önce gerçekleşmesine olasılık vermediğini söylemesi sebebiyle ben Mussolini kadar tatmin olmadım. Peki ya biz ne olacağız?

Müteakiben, en önemlisi pazartesi günü askeri uzmanların eşliğinde gerçekleşen olmak üzere, birçok görüşme yapıldı. Hitler, iki saat kadar Almanların yaklaşmakta olan Yunanistan müdahalesinden söz etti.

Öncelikle teknik açıdan yaklaştığı sorunu genel siyasi manzara içerisinde değerlendirdi. Bu değerlendirmeyi sıra dışı bir ustalıkla yaptığını kabul etmeliyim. Askerlerimiz etkilendiler.

21 Ocak 1941 [20 Ocak tarihli girdinin devamı]

Alfieri, Guzzoni'nin kemerini zorlayan göbeği ve boyalı peruğuyla Almanlar üstünde vasat bir izlenim bıraktığını bildirdi. Hitler'in askeri meseleler karşısında sergilediği derin kavrayışın kendisini şaşırttığını da ilave etti.

Ziyaretin sonucu genel olarak iyiydi. Mihver ülkeleri arasında kesin bir dayanışma var. Balkanlar'a birlikte yürüyeceğiz. Yaramaz İspanyol evladı eve geri getirme görevi ise bize verildi. Buna şu notu düşmek isterim ki, İspanyollar bizden uzaklaşacak olurlarsa, bunda büyük sorumluluk, karakteristik özellikleri gereği uğraşması en çetin olan İspanyollar da dâhil Latinlerle iştigal ederken sergiledikleri hoyrat tavır sebebiyle Almanlara ait olacak.

Mussolini İtalya'ya döndüğümüzde Hitler'le her görüşmesinden sonra olduğu gibi yine bahtiyardı.

Serrano'ya bir mektup yazarak Duce ve Caudillo'nun Cenova'da bir araya gelmelerini teklif ettim. İspanyolların vereceği yanıtı göreceğiz.

22 Ocak 1941

Romanya'dan gelen haberler Berlin'i endişelendiriyor. Hitler, ortaya çıkan şüpheli durum sebebiyle Antonescu ve Lejyonerler arasında vuku bulan husumeti öngörmüştü.[112] Bu hususta Führer ağırlığını

---

112 21-23 Ocak 1941 tarihleri arasında gerçekleşen Bükreş pogromu ve Demir Muhafızlar'ın isyanı hadisesi. Birinci Dünya Savaşı sonunda elde ettiği Kuzey Besarabya ve Kuzey Bukovina toprakları Molotov-Ribbentrop Paktı gereğince 1940 Haziranı'nda Sovyetler Birliği tarafından ilhak edilen Romanya, daha sonra İtalya ve Almanya'nın hakemliğindeki görüşmelerde yine büyük toprak parçalarını Macaristan ve Bulgaristan'a vermek durumunda kalmıştı. İtibar kaybına uğrayan hükümet, Romanya'nın çarpışmadan kaybettiği bu büyük topraklar için Yahudileri günah keçisi ilan etti. Rejim tarafından Yahudilerin varlıklarının "Rumenleştirilmesi" politikası benimsendiyse de, yönetimin ortağı olan aşırı sağcı Demir Muhafızlar hareketi ile Ion Antonescu arasında bu hususta sorunlar çıktı. Antonescu'nun Demir Muhafızlar'ı gerçekleştirdikleri el koymaları devletinkini değil fakat sadece kendi çıkarlarını gözetecek bir şekilde icra etmekle suçlaması üzerine iki taraf arasında başlayan gerilim 21-23 Ocak 1941 tarihleri arasında ordu ve paramiliter

derhâl, "komutayı elinde tutmaya kararlı olan pek esaslı bir milliyetçi ve iyi bir adam olan" Antonescu'dan yana koydu. Aslına bakılırsa Ribbentrop günün ilerleyen saatlerinde bana telefon ederek Antonescu'yu mümkün olan her şekilde desteklemesi için Romanya'daki Alman temsilciye talimat verildiğini bildirdi. Bizden de Ghigi'ye aynı talimatı vermemizi istedi. Doğal olarak talebi yerine getirdim, fakat temsilcimizin etkisinin Alman meslektaşı kadar ağır olacağına ilişkin şüphelerim var.

Tobruk sadece küçük bir çatışmanın ardından düştü. Duce kuruntularının kendisini yanıltmasına izin veriyor. Kendisiyle acı bir dürüstlükle konuşmak gerektiğini düşündüm. "Sidi Barrani'de," dedim, "Baskına uğradığımızı söylediler. Ardından Bardia'da kahraman Bergonzoli'ye güvendiniz. Bardia da iki saat içerisinde düştü. Ardından umutlarınızı Tobruk'a bağladınız, zira topçular kralı Pitassa Mannella oradaydı. Tobruk da elimizden kolayca alındı. Şimdi büyük bir inançla Darna'nın sarp kayalıklarla çevrili olmasına güveniyorsunuz. Size yalvarırım bu tehlikeli kuruntularınızı bir kenara bırakın. Sorun vahim, gizemli ve derindir." Böyle söyledim, tabii aslında işin içinde pek az gizem var. Günümüzdeki İtalyanların 1918'dekilere kıyasla bu ürkütücü çöküşlerinin sebepleri orta halli her gözlemci için oldukça açıktır. Savaş istememekte haklıydım.

23 Ocak 1941

Cavallero Arnavutluk'ta taarruza geçmeye hazırlanıyor. Bunu fazla hayale kapılmadan, fakat inançla bekliyorum. Yunan cephesi, bu alacakaranlığın içinde birkaç saatlik aydınlık için bize umut veren tek cephe.

Gambara'yla görüştük. Duce'nin yanına çıkmasını sağladım. Dört yıl orada bulunmuş olsa da çabalarıma karşın kendisine Arnavutluk'ta bir komutanlık verdirmeye muvaffak olamadım. İtalyan genelkurmayı kendisinden hoşlanmıyor. Gambara içlerinden biri değil, kendisi kariyerini dişleri ve tırnaklarıyla kazımak gibi affedilemez bir günah işledi ki, bu kariyer İspanya'daki zaferlerimizle yakından ilişkili.

Duce'ye Livornolu Profesör Faccini'den ciddi ve sert bir mektup ilettim. 18 yaşındaki oğlu ayın 17'sinde askere alınıp silah nedir bilmeden aynı gün Arnavutluk'a gönderilmiş. Bu pek çok şeyi açıklıyor.

Demir Muhafızlar arasında silahlı bir çatışmaya dönüştü. Hitler'in ağırlığını Antonescu'dan yana koyması üzerine, Demir Muhafızlar'ın 125 Yahudi ve 30 Rumen askerini öldürmelerini müteakip ayaklanma bastırıldı. Yasaklanan Demir Muhafızlar'ın 9.000 üyesi tutuklandı. (ç.n.)

24 Ocak 1941

Gambara'yla uzun süre fikir teatisinde bulunan Duce'nin aklına, şu anda Vercellino'nun komutası altında olan ordunun başına Gambara'yı atama fikri yatmaya başladı. Görünüşe bakılırsa Gambara, Kral'ın pek de tuttuğu bir isim değil. Muhtemelen bu sebepten Duce, Gambara'nın Kral'ın huzuruna çıkmayı talep etmesini istedi. Tüm kariyeri boyunca Kral'ı bir kez bile görmediğini söyleyen Gambara'ya bunu ilettim. Kendisi yarın Kral'ı görmeye gidecek.

Grandi'ye göreve başlaması için emir verildi. Beklemiyor olduğu bu gelişmeden fazla hoşlanmadı. Evde oturmaktan duyduğu rahatlığa ilaveten göreve çağırılmamasına ayrıca siyasi bir anlam atfetmişti. Tüm bu umutları şimdi bir darbeyle paramparça oldu. Acımasız gerçek şu ki, fena halde yıpranmış oldukları için artık işlerinin bittiğini düşünen Alpine postallarıyla şimdi 45 yaşında karı eşelemeye gidecek.

Evvelsi gün öngördüğüm gibi Mussolini umutlarını Derna'nın sarp kayalıklarına bağlıyor. Bu zamana kadar olanlardan, en azından kendisi, pek az ders aldı.

25 Ocak 1941

Duce'ye veda ettim. Yarın Bari'deki hava filoma katılacağım. Olması gerektiği kadar samimi davranmadı. Son birkaç günde bakanları Roma'dan gönderme fikrinin kamuoyunda destek bulmadığını gördü ve böyle durumlarda her zaman olduğu gibi kararını daha inatçı bir şekilde savunmaya başlayıp konuşmalarını sertleştirdi. Veda sırasında yapmasaydı da olabileceği bazı gözlemlerden de geri durmadı.

Öğleden sonra Donna Rachele'yi[113] gördüm. Hadiselerin gidişatından oldukça endişeliydi. Basit doğası gereği özellikle de ekonomiye dair dedikoduları dinliyor ve neyin doğru neyin yanlış olduğunu ayırt edemiyor. Her hâlükârda barometrenin fırtınalı bir havaya işaret ettiğini düşünüyor ve herkesin Duce'ye yüklendiğini ileri sürüyor. Kendince bir uyanıklığı var. Avlamaktan hoşlandığı sığırcıkların Villa Torlonia'daki çamlara kaçtığından şikâyet etti. "Rüzgârla birlikte sığırcıklar bile yön değiştirdi, artık Villa Savoia'nın[114] ağaçlarına uçuyorlar," dedi.

Cavallero, Clisura yönünde taarruza geçti. Şimdilik her şey iyi gidiyor gibi görünüyor.

---

113 Mussolini'nin karısı. (ç.n.)

114 Kral'ın villası. (ç.n.)

26 Ocak 1941

Ayrılık vakti. Bu tür ayrılıklara ilişkin tecrübeli olsam da yine de zorlanıyorum. Kaygı barındırmıyorum, inancım az ve dolayısıyla hevesim de öyle. Zorla hizmete alınan arkadaşlarımın hepsi böyle hissediyor. Birçoğu da duygularını saklamıyor.

[Ciano 26 Ocak 1941'de birliğine katıldığından dolayı, günlükte 27 Ocak ve 23 Nisan tarihleri arasında girdi bulunmamaktadır.]

24 Nisan 1941

Notlarıma kaldığım yerden devam ediyorum. Yarın Lubiana'da Pavelić'le görüşeceğim. Amacım bir sonuca varmaktan ziyade Hırvatların ne düşündüklerini öğrenmek. Bu kolay olmayacak. İtalya'da, Dalmaçya'nın topraklarımıza katılmasına yönelik her zamanki provokatörler tarafından icra edilen güçlü bir propaganda söz konusu. Dalmaçya taraftarı olmak birçok kişi için adeta bir meslek. Yine de iki çözüm hazırladık: Biri sınırın Fiume'den Cattaro'ya istikrarlı bir şekilde genişletilmesini kapsarken, ikincisi ise tarihi Dalmaçya topraklarıyla sınırlı. İkinci çözüm pratikte tüm Hırvatistan'ı kontrolümüz altına sokacak siyasi bir mukaveleyle taçlandırılmalı. Almanların tüm bunlara karşı bakışları ise belirsiz. Viyana'da bir araya geldiğimizde bize hareket serbestisi tanımışlardı. Fakat bunda ne kadar samimilerdi?

Acquarone'yle birlikte Kral'ın Arnavutluk'a yapmak istediği ziyareti ayarladık. Ayrıca Karadağ'da Petroviçlerin yeniden tahta geçirilmelerinden bahsetti. Mussolini'nin ona hitap ettiği şekliyle, "Danilo'nun, o iflah olmaz hovarda Danilo'nun" bir oğlu var. Bu hususta yumuşak gitmeliyiz, özellikle de Arnavutlarda kendilerine ait bir hanedanları olabileceği umudunu uyandırmamak için. Fakat Kraliçe Elena meseleyi ilerletmek için kendi etkisini kullanıyor. Bu sırada Mazzolini'yi temsilcimiz olarak Çetine'ye gönderdim.

25 Nisan 1941

Lubiana'dayım. Ne gündü ama. Yağmur bardaktan boşanıyor ve dondurucu bir rüzgâr esiyordu. İnsanlar havadan perişan olsalar da aksi değillerdi. Katilleriyle çevrilmiş olan Pavelić'i gördüm. Öne sürdüğümüz çözümleri kabul edecek olursa kendisinin yerinden olacağını

beyan etti ve şunu teklif etti: Londra Antlaşması'nda çizilen sınırlarla Dalmaçya ve buna ilaveten Trau bizim olacak. Spalato ve Raguso ile bunlara ilave birkaç ada ise Hırvatistan'da kalacak. Takipçileri kendisinden daha radikallerdi. Dalmaçya'da İtalyan olan tek şeyin taşlar olduğunu kanıtlamak için istatistikler öne sürdüler. Aksine, Pavelić ise siyasi anlaşmadan taraftardı. Tek bir çatı altında şahsi birlik kurulması veya bir Savoy prensi altında bir monarşi tesis edilmesi ihtimallerini bile masanın dışında bırakmadı. Pavelić düşünmek için birkaç gün süre istedi. Bu sürenin ardından yeniden bir araya geleceğiz.

Slovenya eski valisini gördüm. Kendisini Stoyadinoviç döneminden beri tanırım. Slovenya'nın Almanların elinde kalan kısmının kaderinden dolayı mutsuzdu. Komiser Grazioli bana Almanların oradaki halka karşı tutumlarının acımasızlıktan da öte olduğunu söyledi. Her gün vuku bulan hırsızlıklar, silahlı soygunlar ve cinayetler. Kiliseler ve manastırlar da yağmalanıyor ve kapanıyormuş.

26 Nisan 1941

Mussolini, Spalato meselesi dışında Pavelić'le hemfikir. Haklı bir şekilde, hasım olacak Hırvat nüfusla dolu biraz daha toprak almaktansa Hırvatistan'ı eksenimize çekmenin daha iyi olduğunu savunuyor. Duce'yle birlikte Lubiana'nın ilhakına ilişkin kararnameyi hazırladık. Lubiana, hem kültürel hem de mali yönlerden geniş bir idari otonomiye sahip bir İtalyan bölgesi olacak. Onlara yapacağımız insani muamele, Almanların insanlık dışı muamelelerine kıyasla Hırvatların sempatisini kazanmamızı sağlar. Duce, Almanların Yunanistan'daki tavırlarına da kızgın. Almanlar Yunanların koruyucusu rolünü üstlendiler. Casale Tümeni ile Hitler'in SS alayına bağlı askerler arasında neredeyse hadise çıkıyordu.

Farinacci bile Almanların tavrından şikâyet etmek için beni aradı. O bile bunu yapıyorsa bu, meselenin büyük olduğunu gösterir.

Grandi, Cavallero'ya bir mektup yazarak Yunanistan'ın sivil komiseri olarak tayin edilmek istemediğini bildirmiş. Öte yandan Bottai ise gitmeye gönüllü gibi.

27 Nisan 1941

Von Mackensen saat sabahın birinde evime geldi ve birlikte Mussolini'nin bizi yarı uyku fakat nazik bir tavırla karşıladığı Villa Torlonia'ya

gittik. Hitler, Yunan General Çolakoğlu'nun Atina'da kurmaya hazır olduğu hükümetle Yunanistan'ın teslim şartlarını görüşebileceğimizi söylemiş. Mussolini bu fikre olumlu bakıyor. Aslına bakılırsa bunu, "Tanrı'nın nimeti" olarak değerlendiriyor. Yarın sabah erkenden Larissa'ya bir heyet göndereceğiz. Duce bu iş için önerdiğim Anfuso'yu kabul etti. Doğal olarak biz Almanlara kıyasla daha az hevesliyiz ve tüm bunlardan, son birkaç günde olanlar da dâhil, Almanların Yunanistan'daki tutumlarını anlamlandırabiliyoruz. Lakin sabah erkenden Larissa'ya varan Anfuso bize ne Alman ne de Yunan heyetini bulabildiğini ve bunun yanı sıra Mareşal List'in kendisinin geleceğinden haberdar edilmediğini bildirdi. Bu olay, "Almanya'da bile işlerin tıkır tıkır gitmediğinin" tezahürü olması açısından Duce'nin keyfini yerine getirdiği gibi, son altı aydaki Alman-Yunan ilişkilerini teşkil eden gelişmelere ilave edeceğimiz münferit önem taşıyan bir başkasını ekledi. Sonrasında List'ten iki heyetin de yarın geleceğine ilişkin bilgi aldık.

Cavallero'yu övdüğü telgrafı Stefani'ye vermek için izin istediğim Duce bu talebimi kabul etti.

28 Nisan 1941

Bu Çolakoğlu meselesi beni gittikçe daha çok rahatsız ediyor. Anfuso bunun yasal ve geçerli bir hükümeti tanımak anlamına geleceğini söyledi; Yunan topraklarının işgal altında olduğu her ne kadar bir gerçekse de, bu girişimin hedefinin Yunanistan'ın ulusal ve etnik birliğini muhafaza etmek olduğu açık ve Almanların buna göz yumdukları da gün gibi ortada. Bana, Almanlardan en azından hak iddia ettiğimiz toprakların sivil yönetimini bize bırakmalarını isteyebiliriz gibi geliyor. Aksi takdirde bu işten elde edeceklerimiz korkarım pek az olacaktır.

Casertano, Dalmaçya'nın sınırları hususunda Hırvatlarla oldukça aşama kaydettiklerini ve Savoy Hanedanlığından bir prensin tacı altında bir monarşi tesis edilmesi ihtimalini haber vermek için telefon etti. Kendisini Roma'ya çağırdım.

Kral, Karadağ'daki monarşinin ihya edilmesinde ısrarcı. Korkarım ki bu, müteakiben ulusal bir hanedanlık talep edecek Arnavutluk'la aramızda gerginlik yaratacak. Fakat Duce hâlihazırda mutabık kaldı ve ben de işleri bozan adam rolünü oynamak niyetinde değilim. Karadağ Kralı, Duce'nin "bir sürü ve yoksul akrabası olan genç bir adam" diye

bahsettiği Kraliçe'nin yeğeni olacak. Kendisi Almanya'da gözlerden uzak ve neredeyse yoksul bir hayat yaşıyor.

29 Nisan 1941

Lubiana vilayetimizin tesis edilmesi için Buffarini'yle birlikte siyasi bir harita hazırladık. Bu süreçte oldukça liberal kavramlardan ilham aldık. Bu, feci istismarların yaşandığı bildirilen Almanlaştırılmış Slovenya'daki halkın bize karşı sempati duymasını sağlayacak.

Casertano Duce'nin yanına çıktı. Hırvat meselesinde ileriye dönük birçok adım attık. Hırvatistan tacı bir Savoy prensine takdim edilecek olmakla beraber Hırvatlar Spalato hususunda herhangi bir taviz vermeyecekler. Pavelić, Spalato hususunda ödün verecek olursa istifa etmek zorunda kalacağını söyledi ki, böyle bir durumda tüm İtalyan yanlısı politikası da kendisinin istifasıyla birlikte çöker. Duce gerçek çıkarlarımızın bilincinde olsa da Spalato meselesini rafa kaldırmamakta ısrarcı davranıyor. 1919-1920 senelerinde baş gösteren Fiume-Dalmaçya ihtilafında kullandığı sözlerin aynılarını tekrar ediyor. Sorunun siyasi bir çözümle neticelendirilmesi gerektiğine gittikçe daha çok ikna oluyorum ki, fikrimce askeri açıdan da en uygunu budur. İçinde İtalyan olan yegâne şeyler heykeller olan bir şehri almak için büyük ve zengin bir krallığın kontrolünü kaybetmeye gerçekten değer mi? Taşların hakları su götürmez, fakat yaşayanların hakkı daha da kuvvetlidir.

Roatta'yla görüştük. Genelkurmay Hırvatistan hususunda siyasi çözümü savunup Dalmaçya noktasında herhangi bir aşırı adımın tehlikeli olacağını düşünüyor.

30 Nisan 1941

Hırvatistan meselesine ilişkin Kral'la bir araya geldik. Spalato hususunda taviz verilmesine karşı itirazı yok. Aksine, bundan memnun. Dalmaçya'nın ne kadar azına sahip olursak o kadar az sorunumuz olacağını düşünüyor. "Eğer bu konuda anlaşılır bir hassasiyet olmasaydı," dedi, "Zara'nın bile bırakılmasından yana olurdum." Öte yandan ait olduğu hanedandan bir prensin Hırvatistan tacını alacak olmasından dolayı oldukça mutlu. Eğer Aosta Dükü İtalya'da olsaydı Kral tereddüt etmeden tacı ona takdim ederdi; fakat mevcut ahvalde tek seçenek Spoleto ve Pistoia dükleri arasında tercihte bulunmak olacak. Fiziki

görünüşü ve belirli entelektüel kapasitesinden dolayı Kral'ın tercihi Spoleto Dükü'nden yana. Kral'ın sağlığını iyi gördüm, Alpler'e yaptığı turda bronzlaşmıştı ve genel olarak keyfi yerindeydi. Her zamanki gibi yine Alman aleyhtarıydı.

Duce, Pavelić'in mektubunu yanıtladı, tacı kabul etti ve Casertano'ya son talimatları verdi: Kırılmaya neden olmayacak şekilde Spalato'da ısrar edilecek. Paraşütçülerimiz bugün Cefalu'yu işgal etti. Sayıları azdı, yüz elli kişi kadarlardı. Yerel garnizon tarafından denize dökülmeyeceklerini umuyoruz. "Artık hatırı sayılır miktarda paraşütçümüz olduğundan ötürü, sadece bir alay bile olsalar onların bir tümen olduğunu söyleyebiliriz," diyen Duce gelişmeleri duyurmaya can atıyordu. Bu beni üzüyor. Mazideki olaylardan pek az ders almışız.

1 Mayıs 1941

Yunan meselesini en çok eleştiren dırdırcılar şimdi Dalmaçya meselesinde radikal davranıyor. Bu durum özellikle de Arnavutluk'a ilişkin tartışmaların döndüğü esnadaki zırvalarıyla öne çıkan senato için geçerli. Senatör Felici, Dalmaçya'nın kıyı şeridinde bulunan tek bir santimetre toprağın bile Hırvatistan'a bırakılmamasına ilişkin Duce'ye verilecek bir tür dilekçeden bahsetti. Acquarone'ye, bu gibi absürt bir kampanyaya girişmenin faydasız olacağını herkese açıklaması için zamanın uygun olduğunu söyledim. Zira kraliyet ailesinin sözlerinin senato üzerinde oldukça tesiri var.

2 Mayıs 1941

Badoglio'nun ortanca oğlu bir otomobil kazası sonucu Libya'da hayatını kaybetti. Bunun için üzgünüm. Badoglio, kendisini sevmemem için bana iyi nedenler vermiş olmasına rağmen oğlunu kaybettiği için gerçekten üzgünüm.

Casertano telefon ederek Spalato için bütün umutların yitmediğini bildirdi.

3 Mayıs 1941

Mussolini bana Rommel'in tümen komutanlarımıza vermiş olduğu bir emri gösterdi. Rommel bu emirde onları askeri mahkemeye vermekle tehdit edecek kadar ileri gitmiş. Görünüşe bakılırsa,

bu sebepten dolayı sorun çıkmış ki, aksine şaşardım. Ordumuzun bir noktadan sonra Almanların kayda değer mukavemetiyle karşılaştığı Arnavutluk'ta da müttefiklerimize karşı duyulan dargınlık göze çarpıyor. Bunların farkında olan Duce, olan bitene Hitler'in dikkatini çekmesi için Farinacci'ye bir mektup hazırlama görevini verdi. Bu iş için onu seçmesinin sebebi, Farinacci'nin resmi bir görevi olmadığı gibi Alman yanlısı tutumuna ilişkin herhangi bir şüphe bulunmaması.

4 Mayıs 1941

Casertano, şehrin idaresine ilişkin bazı koşullar öne sürülmekle birlikte Spalato'nun bize verilebileceğini bildirdi. Duce memnun. Görünüşe bakılırsa Pavelić, Duce'yle bazı ön görüşmeler yapmak istiyor. Özellikle de Almanların Hırvatistan hususundaki bize karşı tutumlarının açık olmamasından dolayı ben hızlı bir sonuca varmamızdan yanayım.

Alfieri, ne pahasına olursa olsun Berlin'den sürekli uyarı zilini çalarak, hak iddialarımızın temel noktalarını kararlaştırmak adına Hitler ve Mussolini arasında bir görüşme gerçekleştirilmesinin gerekli olduğunu belirtiyor.

Hitler uzun bir söylev vermiş. Şahsen söylev hakkında henüz bilgi sahibi olamadım. Fakat konuşmayı dinleyen Mussolini, kayda değer bir mesafelilikle bunun verilmeseydi daha iyi olabilecek faydasız bir söylev olduğunu söyledi.

5 Mayıs 1941

Farinacci'nin Hitler için kaleme aldığı mektup gönderilmedi. Duce, Führer'in açıklamasıyla tatmin olmasının yanı sıra, Farinacci'nin Arnavutluk'ta gerçekleştirdiği yiğitliklerle böbürlendiği mektubun giriş kısmını beğenmedi.

Öbür güne Mussolini ve Pavelić'in bir araya gelecekleri bir toplantı ayarladık. Toplantı sınırda, Zagreb'e mümkün olduğunca yakın bir yerde gerçekleştirilecek. Zira Pavelić'in başkentten uzun süre uzakta kalması ihtiyatlı olmaz. Duce, birçoğu daha sonra hayal kırıklıklarına yol açabilecek beklentiler yaratmak maksadıyla kötü niyetli davranan alışılageldik radikallerin Dalmaçya hususundaki provokasyonlarına bir son verdi.

Hitler'in konuşması her zamanki gibi mükemmeldi. Bu adamın hitabetini gittikçe daha çok beğeniyorum. Güçlü ve ikna edici. Bilgi

verici bir konuşma olmakla beraber aynı zamanda hiçbir teminat içermiyordu. Önceki beyanatları göz önüne alarak savaşın 1941 yılında biteceğine inanan herkes acı bir hayal kırıklığına uğradı. Benim ise bu yönde zaten pek az umudum vardı.

Duce'nin tavsiyesiyle Serrano Suner'e bir mektup yazdım. Söylevi için kendisini tebrik ettim ve Mihver'le uyuşmazlıkları hususunda kendisine tavsiye verdim. *Palabras y plumas el viento las lleva.*

6 Mayıs 1941

Monfalcone'ye gitmek üzere yola çıktık. Mussolini trende düşüncelere daldı. Savaşın geleceği hakkında uzun uzadıya konuştuk. Savaşın hızla biteceğine dair iyimser yaklaşımını şimdi bir kenara bırakmış olan kendisinin istikbale dair net bir fikri olduğunu söyleyemem. Ganimetimizi almış olduğumuzdan ötürü, artık uzlaşılarak sağlanacak bir barışın bizim açımızdan iyi bir gelişme olacağına ilişkin fikirlerimi kendisiyle paylaştım. Son zamanlardaki değişiklikler ve her şey bir yana, Yunanistan'daki Alman askerleriyle yaşanan gerilim kendisinin gözlerini pek çok şeye açmış olduğundan benimle aynı fikirde gibi göründü.

7 Mayıs 1941

Monfalcone'ye vardık. Hava kapalı ve serin. Vagonlardaki Ustasci'lerin Pavelić'e refakât etmeleri yolculuğa garip bir vahşi batı havası verdi. Kendisini tren istasyonundaki küçük bir bekleme odasında karşıladık. Sıra dışı bir şey olmadı. Önceki görüşmelerde alınan sonuçlar tasdik edildi. Gümrük birliği ve birtakım toprak parçaları gibi bazı hususlarda Pavelić Duce'nin cömertliğine sığındı ve Duce de doğal olarak bunları kabul etti. Curzola ve Buccari noktasında kendi adıma sağlam bir tavır koydum.[115] Buccari'ye babam adına bir anıt dikilmesini istiyorum. Taç giyme töreni 18 Mayıs Pazar günü gerçekleşecek.

Mussolini dönüş yolculuğunda keyifli ve konuşkandı. Alınan sonuçlara dair memnuniyetini belirtti ve Hırvatistan'ı göz ardı etmek suretiyle Dalmaçya sorununa totaliter bir çözüm isteyenleri eleştirdi. Eski İtalyan

115 Beffa di Buccari, bu günlüklerin yazarının babası olan Amiral Ciano'nun komutası altındaki İtalyan Donanması'nın Avusturya Donanması karşısında icra ettiği ünlü manevralardan dolayı Birinci Dünya Savaşı'nın ünlü hadiselerinden birini teşkil eder. (ç.n.)

sosyalistlerinin dünyasını eleştirirken ayrıca fevkaladeydi. O günlerin adamlarına kendi renkli betimleriyle hayat verdi. "Onlar proletarya karşısında dehşete düşen ve tek bir şeyden korkan burjuvalardı: Devrim."

Ordu komutanlıkları meselesinin icabına bakacak ve Guzzoni'yi tasfiye edecek.

8 Mayıs 1941

Hırvatistan hususunda aldığımız sonuçlardan kendisini Acquarone aracılığıyla haberdar ettiğim Kral, öbürgün Arnavutluk'a gitmek üzere yola çıkmaya karar verdi. Acquarone, Spoleto Dükü'nün kendisini bekleyen görevden gurur duyduğunu, fakat özgürlüğünü yitirmekten korktuğunu söyledi. "Kral olacağı haberini vermek için aradığımız kendisini ancak 24 saat sonra, genç bir kadınla Milan'daki bir otelde bulabildik."

Mussolini, şu vakte kadar neler yapıldığı ve bundan böyle neler yapılacağına ilişkin Bakanlar Kurulu'na bilgi verdi. Bakanlar Kurulu işittiklerini tam ve coşkulu bir şekilde onayladı.

Kral'ı karşılamak üzere Tiran'a yola çıkıyorum.

9 Mayıs 1941

Tiran'dayım. Genel hissiyat iyi; Yunanları bitap düşürenin İtalyanların çabası olduğuna gittikçe daha fazla inanıyor ve bununla gurur duyuyorlar.

10 Mayıs 1941

Kral geldi. Havanın kötü, soğuk ve yağışlı olması, sokakların heyecanlı – samimi bir şekilde heyecanlı kalabalıklarla dolmasına mani olmadı. Duygulanan Kral'ın keyfi oldukça yerindeydi. Arnavutluk'u böylesine gelişmiş ve bereketli bulacağını düşünmemişti. Hatırasında kurak topraklardan ve 1914'teki sınırlarına her şeye rağmen yeniden kavuşmasını istemesine sebebiyet verecek kadar muhabbet beslediği Karadağ'ın sert kayalarından müteşekkil bir ülke kalmıştı. Bunun mümkün olduğunu sanmıyorum. Arnavutlar böyle bir karara şiddetle isyan ederler. Şimdilerde Antivari ve ötesine uzanan tutkularını sınırlandırmak için bile hâlihazırda yeterince uğraşıyoruz.

Kral bana karşı oldukça nazikti. Defaatle Arnavutluk'u "ihya" edenin ben olduğumu söyleyip bana duyduğu dostluğu her şekilde

göstermeye çalıştı. Bunu fark ederek içerlediğini saklamayan Cavallero'ya karşı ise daha ziyade mesafeliydi. Cavallero'nun Kral'ın öğle yemeğine davet edilmesini sağlamak için epey uğraştım, zira böyle sıcak bir yemekten Cavallero'nun uzak tutulması birçok dedikoduya mahal verebilirdi.

11 Mayıs 1941

Bütün törenler güzel bir şekilde gerçekleştirildi. Kraliyet sarayı akşam resepsiyonu esnasında ilk kez tarafımızca kullanıldı. Resepsiyon esnasında sekiz çakmak, gümüş bir kutu, altmış çatal ve bıçak kayboldu. Sahneye ilk kez çıkan Arnavut yüksek sosyetesi adına bunun fena bir performans olmadığı söylenebilir.

Acquarone benimle Kral'ın şahsi ekonomik durumuna ilişkin konuştu. Ben de herkes gibi kendisinin oldukça zengin olduğunu düşünüyordum. Aksine, değilmiş. Kasasında 25 ilâ 30 milyon arasında bir meblağ var. Mücevherler ise kraliyet mülkü ve aileyi borçlar içerisinde ölen II. Vittorio Emanuele'in müsrifliğinden korumak adına satılmaları yasak. Kral kendisine ayrılan ödenekten ayda kızlarından her birine 20.000 lire verip 100.000 lireyi ise kendisine saklıyor. Oğlunun harcamalarından endişeliydi. "O da dedesi gibi hep para sorunu yaşayacak," diye kehanet etti.

12 Mayıs 1941

Kral, Tiran'daki Bakanlar Kurulu toplantısına başkanlık ettiği için Mussolini kızgındı. Ancak bunun her şeyden ziyade Kral'ın atması gereken imzalar için bir araya gelinen bir toplantı olduğunu kendisine açıkladığımda rahatladı.

Bu hususta kendileriyle birlikte hareket ettiğimiz Almanlar, Japonya hükümetini Amerika'ya karşı açıkça cephe almaya davet etmek için Tokyo'da harekete geçti. Notanın önemli bir etkisi olup olmayacağını bilmiyorum. Matsuoka Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı büyük dostluğunu ve saygısını saklamaya çalışmıyor. Bugün konuştuğum Phillips ise ülkesinin savaşa müdahale etme ihtimalini artık masanın dışında bırakmadı. Her zamanki gibi yine bunun oldukça uzun bir savaş olacağından söz etti. Hep bir yıldırım harbinden bahsetmiş olan Duce bile artık savaşın uzun süreceğine inanıp 1948 yılını işaret ediyor. Bu fikirlerini sözde Atina'da Mareşal List'le görüşen fakat bunu yaptığından

oldukça şüphe ettiğim Forzano'dan, o soytarı Forzano'dan aldığı bilgilere dayandırıyor.

Garip bir Alman tebliği Rudolf Hess'in bir uçak kazasında öldüğünü bildirdi.[116] Hikâyenin gerçekten böyle olduğunu sanmıyorum. Hatta öldüğünden bile şüpheliyim. Alfieri olayın bir kaza olduğunu teyit etse de bu işte bir iş var.

13 Mayıs 1941

Hess meselesi sansasyon yarattı. Hitler'in veliahtı, onun ikinci adamı, en güçlü Alman teşkilatını on beş yıldır ellerinin arasında tutan adam bir uçakla İskoçya'ya indi. Hitler'e bir mektup bırakarak kaçmış. Fikrimce bu oldukça önemli bir hadise: İngilizlerin ilk gerçek zaferi. Duce başlangıçta Hess'in bir isyan başlatmak üzere İrlanda'ya intikal ederken iniş yapmaya zorlandığını düşünüyordu, fakat hızla bu tezinden vazgeçti ve şimdi bu olayın sıra dışı bir önem arz ettiğine dair benim görüşümü paylaşıyor.

Von Ribbentrop beklenmedik bir şekilde Roma'ya geldi. Bezgin ve gergindi. Sözde birkaç hususta ben ve Duce'ye danışmak istiyordu; fakat aslında aklında sadece bir mesele vardı: Şimdi tüm dünya basınının diline düşen Hess olayı hakkında bizi bilgilendirmek. Resmi senaryoya göre hem aklen hem de bedenen rahatsız olan Hess, İngiltere ve Almanya arasında barış görüşmelerine vesile olmak umuduyla İngiltere'ye uçmuş. Yani hain değilmiş ve konuşmayacakmış. Dolayısıyla da onun ağzından aktarılan ve yayınlanan her şey sahteymiş. Ribbentrop'un bize yaptığı konuşma sökükleri dikmeye yönelik iyi bir işti. Hess İtalya'da derin etki yaratabilecek bir şeyler söylemeden evvel

116 Führer Vekili Rudolf Hess, Mayıs 1941'de kendi kullandığı Messerschmidt Bf-110 uçağıyla İngiltere'ye gitti. Amacı İskoçya'ya inip 1936 Berlin Olimpiyatları sırasında tanıştığı ve ileride Hamilton Dükü olacak Clydesdale Marki'ni görmekti. Hess, Marki'nin ona Churchill ile bir görüşme ayarlayabileceğini ve böylece İngiltere ile Almanya arasında süregelen savaşa bir son verebileceğini düşünüyordu. Fakat İngiltere Başbakanı Churchill, Hess'le görüşmeyi reddetti. Hadise sonrasında Almanya'da önce Hess'in öldüğüne ilişkin haberler verilmiş, sonra ise aklını yitirdiği beyan edilmiştir. Savaşın bitmesini İngiltere'de hapiste bekleyen Hess, Nürnberg Mahkemelerinde yargılandı ve suçlu bulundu. Batı Almanya'daki Spandau Hapishanesi'ne kondu. 1987 yılında 93 yaşındayken hücresinde kendini asarak intihar etti. (ç.n.)

Almanlar açıkları kapamak istiyor. Mussolini, Ribbentrop'u avutsa da, ardından bana Hess olayının Nazi rejimi için büyük bir darbe olduğunu söyledi. Ayrıca hadise Alman hisselerinin İtalyan hisseleri karşısında bile düşmesine sebep olacağından bundan memnun olduğunu söyledi.

Von Ribbentrop ve mesai arkadaşlarıyla evde akşam yemeği yedik. Almanların konuşmaları genelde depresifti. Von Ribbentrop İngiltere'ye karşı sloganlarını Göring'in kendisini neden, "Almanya'nın birinci papağanı," şeklinde sıfatlandırdığını kanıtlayacak bir tekdüzelikle yineledi.

Ribbentrop'tan nefret eden Bismarck, masanın altından Anfuso'yu tekmeleyerek bakanının her cümlesinin altını çizdi ve sonunda dönüp ona şöyle söyledi: "Öyle bir embesil ki tam bir doğa garabeti."

14 Mayıs 1941

Ribbentrop, Palazzo Venezia'daki kısa bir görüşmenin ardından Mussolini'ye veda edip ayrıldı. Hess olayına dair henüz başka gelişmeler olmadı. İngiliz radyosu Hess'in vaktini yazarak geçirdiğini belirtti ki, bu da Ribbentrop'u rahatsız ediyor. Ribbentrop'un dört motorlu uçağı havalanırken Bismarck, Anfuso'ya, "Umalım ki hepsi düşerek boyunlarını kırsın ama burada olmamak kaydıyla. Aksi takdirde pisliği biz temizlemek zorunda kalırız," dedi. İşte Alman ulusal dayanışması!

Bu sırada Japonya'daki işler gitmeleri gerektiği gibi gitmiyor ve Rusya'daki durum daha da kötü. Rusya meselesine ilişkin Duce'nin kendisine soru sorduğu Ribbentrop, bu hususta açık bir yanıt vermekten kaçınarak Stalin dikkatli olmazsa, "Rusya üç aylık bir süre zarfında dümdüz olur," dedi. Askeri İstihbarat Teşkilatımızın başı, Budapeşte'den elde ettiği bir bilgiye dayanarak Almanların Rusya'ya taarruz etmeye hâlihazırda karar vermiş olduklarını, taarruzun 15 Haziran'da başlayacağını ve Macar ile Rumenlerin de taarruzda yer alacaklarını söyledi. Doğru olabilir. Fakat bu tehlikeli bir oyun ve fikrimce kesin bir amaçtan da yoksun. Napolyon'un hikâyesi kendini tekrar ediyor.

Spoleto'yla uzun bir konuşmamız oldu. Hırvatistan Kralı olarak seçilmesinden gururlu, fakat ne yapması gerektiğiyle ilgili kesin bir fikri yok ve bundan muğlak bir gerginlik duyuyor. Kendisinin Faşist İmparatorluk'un emrindeki taç sahibi bir korgeneral olacağını söyledim. Her hâlükârda ipleri sıkı tutmamız gerekecek.

15 Mayıs 1941

Hess meselesinde İngiliz ve Amerikalıların yaptığı propaganda, beklentilerin aksine oldukça orta halli. Gerçekten zarar teşkil eden tek vesikalar Almanların bu konu hakkındaki karışık ve müphem tebliğleri. Berlin'deki karmaşanın zirvede olduğunu yazan Alfieri, yetkinlik ve kararlılıklarına rağmen şans aleyhlerine döndüğünde Almanların durumla iyi baş edemediklerine vurgu yapmış.

Piedmont Prensi'yle uzun bir görüşme yaptık. Bana karşı nazik olsa da yüreğinde kayda değer bir dargınlık olduğunu fark ettim. Çok ihtiyatlı bir adam olmasına rağmen Faşist sistemi genel ve Faşist basını özel olarak tenkit etti. Şimdi askerler arasında yaşayan kendisi, geçtiğimiz birkaç ay boyunca kendisinde birtakım etkiler yaratan bir zehre maruz kaldı. Henüz gerektiğince nasıl analiz veya sentez yapacağını bilmiyor. Ne babasının tecrübesine ne de onun sezgilerine sahip olsa da, ben onu itibarının işaret ettiğinden çok daha iyi bir adam olarak görüyorum. Hırvat meselesinin alacağı seyirle ilgili iki yıl önceki kehanetimi de hatırladı.

16 Mayıs 1941

Hess hadisesi hakkındaki beklentiler yatıştı. İngiliz basını bile bunun Hess ve Hitler tarafından önceden kararlaştırılmış gizemli bir barış girişimi olduğunu söylüyor. Bu iddia Ribbentrop'un beyanları ve Almanların hiçbir azalma göstermeyen galeyanlarıyla zıtlık teşkil etmekte.

Donna Rachele'nin yeğeni Augusto Moschi beni ziyarete geldi. Kendisi uzun bir süre boyunca güçlü teyzesinin gözdesi olmuştu. Fakat şimdi tahtından edilmiş ve yerine talaş ve mukavvadan evler inşa eden Pater isimli faydasız bir mühendis geçmiş. Moschi, Pater'e şiddetle saldırıp onu binbir türlü kumpas ve kötülükle Villa Torlonia'nın huzurunu kaçırmakla suçladı. Onu her türden kişisel çıkar sağlamak için nüfuzunu kullanan çelimsiz bir Rasputin olmakla itham etti. Moschi belki abartıyor olsa da, işin altında bir şeyler olduğu kesin. Akıllı ve açık sözlü bir kadın olan Edda birkaç ay önce bana Pater'in evde annesine karşı oynadığı garip rolden bahsedip bu durumu "menopozun etkilerine" yormuştu.

Aslına bakılırsa Donna Rachele birkaç aydır huzursuz ve mahcup. Şahsını ilgilendirmeyen bin türlü şeyle bir dedektif edasıyla meşgul

oluyor. Hatta görünüşe bakılırsa duvar ustası, halk kadını ve daha Tanrı'nın bileceği kılıklara girip insanları dinliyor. En iyisi korkunç bir hengâmeyle nihayetlenecek bu işten uzak kalmak. Starace'nin zamansız ve adaletsiz tasfiyesinde Pater'in etkisi olabilir. Zira kendisi Starace'nin azılı düşmanı. Duce duruma ilişkin bana, karısından Starace'nin dört köpeğini gezdirmek için bir milis kullandığını öğrendiğini söylemiş ve "İtalya, D'Annunzio'nun köpeklerinden Starace'ninkileri hoş göremeyecek kadar hâlihazırda usanmıştır," diye eklemişti.[117]

17 Mayıs 1941

Kral'ın Tiran'dan ayrılırken yaşadığı bir hadise dışında Arnavutluk ziyareti oldukça başarılı geçti. On dokuz yaşındaki bir Mihailoff[118], şairliğinin yerel otoriteler tarafından kabul görmeyişine karşı rahatsızlığı beyan etmek isteyen dengesiz bir çocuk kralın taşındığı arabaya birkaç el ateş açtı. Yazdığı şiirlerin ederinin bunlar karşılığında aldığı birkaç lireden pek daha az olduğunu söylemeye lüzum yok. Olaya herhangi bir önem atfetmeyen Kral oldukça sakin davrandı. Hatta yanında oturan Verlaci'ye dönerek, "Çocuk kötü bir nişancı, öyle değil mi?" demiş.

Starace görevden alındı ve bu darbeyi hafifletmek için yapılabilecek hiçbir şey olmadığını söylemek zorundayım. Beni görmeye geldiğinde üzgündü ve duyduğu keder dolayısıyla gözle görülür bir şekilde katılaşmıştı. Eğer gözümden kaçmış olan bazı hususlar yoksa Starace'nin tasfiyesi ve özellikle de bunun icra ediliş şekli haksızcaydı.

18 Mayıs 1941

Başlarında Pavelić'in bulunduğu Hırvat heyeti geldi. Keyifleri yerindeydi. Bize karşı yakın davrandılar. Spoleto Dükü Hırvatistan tacını giyince bize karşı Arnavutlarınkine kıyasla daha yakın davrandıklarını söylemeliyim. Tören aşağı yukarı Arnavutlarla yapılan gibiydi. Sokaklardaki insanlar az ve ilgisizdi. Birçokları bu olayın önemini fark edemedi. Majesteleri Spoleto Dükü'nün adını söyleyip de delegeler onu gördüğünde aralarında onaylar bir şekilde mırıldandılar. Spoleto Dükü'nü konuşurken gördüklerinde de aynı şekilde tepki vereceklerini umalım.

117 Sayıları oldukça yüksek olan köpeklerini üniformalı hizmetçilerin tasmayla gezdirdiği D'Annunzio bu sebepten İtalya'da alay konusu olmuştu. (ç.n.)

118 Yunan asıllı Makedon. (ç.n.)

Haklarında bilgi sahibi olanlar için içerikleri beklenenden daha iyi bir siyasi anlam taşıyan antlaşmaların imzalanmaları da dâhil her şey usulüne uygun gerçekleşti. Artık geriye inşa ettiğimiz şeyin dayanıp dayanmayacağını görmek kalıyor. Belki bu izlenimimde yanılıyorumdur, fakat havada Hırvatistan'daki İtalyan hâkimiyetinin kalıcı olmayacağına dair bir hissiyat var. Kamuoyunun gelişmeye kayıtsız kalmasının sebebi de bu. Sadece tek bir haber ülkede coşkuya sevk edecek ki, o haber de barışın ilanı olacak.

Pavelić kendisinden ziyadesiyle emindi. Bugün, Roma'da sürgünde yaşadığı günlerdeki gibi sakin ve mütevazı idi. İkinci dereceden önem taşıyan ve kendisinin durumunu pekiştirmek için vermemizin uygun olacağı birtakım imtiyazlar daha istedi. Sarayda gerçekleşen o resmi, sıkıcı ve sıradan akşam yemeklerinden birinin ardından Hırvat heyeti İtalya'dan ayrıldı.

19 Mayıs 1941

Volpi'ninki İtalyan-Hırvat Ekonomik Komisyonu başkanlığına ve Bastianini'nki Dalmaçya valiliğine olmak üzere Duce'ye iki isim sundum. İkisi de onaylandı. Kamuoyunun da bu isimleri iyi karşılayacağına inanıyorum. Basında ancak bugün yer alan dünkü olaylar kayda değer bir olumlulukla karşılandılarsa da, başka zamanlarda beklenilecek coşku söz konusu olmadı.

Bottai'yi gördüm. Sıcak ve inanıyorum ki samimiydi. Uzun zamandır işe boğularak çalıştığı ve kendine kişisel bir tatmin vermeyen Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki görevinden kurtulmayı çok istiyor. Yüreğinde Berlin büyükelçisi olarak atanma arzusu taşıdığını düşünüyorum. Şüphesiz bu pozisyonda faydalı olurdu, fakat bu en azından şu an için söz konusu değil. Yunanistan'daki altı aylık savaşa rağmen Florina'nın ne olduğunu bilmiyor olsa da Alfieri'yi üzmek istemiyorum.[119]

Duce bana Bismarck'tan bahsederken ne kadar büyük ve kudretli olsa da Şansölye'nin şiddetli bir duygusal yaşantıya sahip olduğunu ve "okul çocuğu mektupları" yazdığını uzun uzadıya anlattı. Duce'nin söylediklerinden kendisinin Demir Şansölye'nin hayatının bu parçasına karşı kişisel bir ilgi duyduğunu anlamak zor değildi.

119 Sert çarpışmalara sahne olan Yunanistan'daki bir kasaba. (ç.n.)

20 Mayıs 1941

Zagreb'e dönen Pavelić şehri oldukça iyi bir hâlde bulmuş. Daha ne isteyelim...

Bastianini vali olarak Dalmaçya'ya gidiyor. İhtiyatlı, dürüst ve inançlı bir adam.

Cavallero yapacağı girişimin niyetine ilişkin bana bilgi verdi. Güzel. Bu sırada Boyalı General Guzzoni'yi tasfiye edecek ki bu mükemmel!

21 Mayıs 1941

Kraliyet ailesinin duyduğu duygusal ilgiden dolayı özellikle zor bir mesele olan Karadağ meselesini halletmek için Mazzolini'yle birlikte Duce'nin yanına çıktık. Görünüşe göre Prens Michael'in tahta geçmesi fikri Karadağ'da pek popüler değil. Onu tanımıyorlar; kendisi Fransız bir kadınla evli ve şu zamana kadar Belgrad'ın verdiği maaşla yaşadı. Öte yandan Kraliçe'nin lehinde görüş birliği sağlanmış durumda. Petroviçlerin[120] tacını giymesi gereken kişi o. Ülkeyi sağlam bir şekilde boyunduruğumuz altına almamızı sağlayacağından böyle bir çözüm ayrıca benim açımdan da oldukça memnun edici olur. Kral şimdilik inatçı davranıyor. Kendisine durumu açıklaması için Mazzolini'yi gönderdik. Umarım rızasını verir. Sınırlar hususuna gelince, Kral, Karadağ'ın 1914'teki sınırlarına geri dönmesini istiyor. Bu imkânsız. Arnavutluk'ta bir ayaklanma çıkacak olur ki, kendi müttefiklerince kandırılmanın nasıl amansız bir öfke yarattığını en iyi biz biliriz. Versay bize bu dersi öğretti.

Pavelić, Zagreb'de ilk konuşmasını yaptı. Basından aldığımız ilk raporlara göre konuşması iyi görünüyor. Kendisinin etkileyici bir hatip olduğunu söylüyorlar. Grandi, Fransiskenlerin bağlılık ve tevazu beyanlarıyla döndü. Bunu bekliyorduk.

22 Mayıs 1941

Kral, Kraliçe'nin Karadağ tacını almasına itiraz etmeye devam edip, bir Petroviç evladı olan Prens Roman'ın oğlunu tavsiye ediyor. Oğlunun bir mankafa prototipi olan babasından daha iyi olduğunu umalım. Dahası, boğuk bir sesi var. Mazzolini meseleyi Cettigne'yle konuşmaya çalışacak olsa da, bu küçük çocuğun varlığından herkesin

120 Karadağ hanedanlığı. (ç.n.)

habersiz olduğuna dair basit gerekçesine dayanarak, bu fikrin iyi karşılanmasının oldukça imkân dışı olduğuna ilişkin görüşünü koruyor.

23 Mayıs 1941

Annemi görmek için taşraya gittim. Kendisini oldukça iyi buldum ve bundan oldukça mutlu oldum.

Müteakiben Livorno'ya uğradım. Livorno hep uyumlu bir profil sergilemiş olsa da Rodinis bana son gelişmelerin bile şehirde heyecan uyandırmadığını söyledi. Bütün tespitlerini gazetelerimizin kaç adet sattığına dayandıran kendisi satışların ne Dalmaçya ne de Hırvatistan'daki başarılarla arttığını söyledi.

24 Mayıs 1941

Önem arz eden herhangi bir gelişme yok.

25 Mayıs 1941

Riccardi'nin ısrarına boyun eğen Duce, Giannini'yi Ticari İşler Müdürlüğünden azletmeye karar vermişti. Giannini'yi desteklemek için araya giren Clodius nazik fakat kararlı bir şekilde Giannini'nin azledilmesinin iki ülkenin akaryakıt hususundaki taahhütlerini daha da karmaşıklaştırabileceğini belirtti. Öfkelenen Riccardi, Clodius'un bu yaptığının şantaj olduğunu söylüyor. Yine de Duce emrini rafa kaldırdı ve Giannini makamında kaldı. Bismarck, Filippo'ya Almanların şifrelerimize sahip olduklarını ve telgraflarımızı okuyabildiklerini ima etmiş. Bunu öğrenmem iyi oldu; istikbalde ne okumalarını istiyorsam onu okuyacaklar.

26 Mayıs 1941

Kral, Acquarone aracılığıyla Prens Roman'ın Karadağ tahtıyla ilgili bir şey duymak istemediği konusunda bilgi verdi; dolayısıyla yeniden Konstanz Gölü'nde yaşamakta olan Prens Michael'e odaklanmalıyız. O da reddederse bir naiplik düşüneceğiz. Açıkçası Karadağ gibi bir ülke için hiç bu kadar kafa yoracağımızı düşünmemiştim.

Siyasi bir gelişme yok. Girit'teki askeri operasyonlar iyi gidiyor ve dünya *Bismarck*'ın denizde kazandığı zaferi konuşuyor. Otto ise büyükbabasının adının İngiliz karşıtı mücadeleye dâhil edilmesinden zerre

kadar hoşnut değil ve *Kral George* tarafından takip edilen *Bismarck*'ın bu macerasının bedelini ağır bir şekilde ödeyeceğini kehanet ediyor.

Bottai'yi gördüm. Slovenya'dan dönen herkes gibi o da Alman aleyhtarı olmuş. Fikrince, tabiri caizse hukuk dışı olan iki grubun Duce üzerinde kuvvetli ve tehlikeli bir etkisi olduğu ülkemizin iç vaziyetinden kötümser bir şekilde bahsetti. Bir yanda Donna Rachele ve Pater varken, diğer yanda Duce'nin metresi Petacci ve efradı varmış. Bütün dışarlıklı kişiler gibi bunlar da bazı hukuki ve anayasal güç sahibi kişilere karşı komplo kuruyorlar ve Bottai, Mussolini'nin son zamanlarda Faşist erkânına karşı almış olduğu soğuk ve neredeyse düşmanca tavrı bu iki grubun çevirdiği dolaplara yoruyor.

Starace olayı, Starace'nin düşmanları da dâhil olmak üzere eski Faşistlerde derin bir etki bıraktı, zira herkes Starace hakkında verilen acele fakat sebepsiz hükümde kendisine karşı potansiyel bir tehdit görüyor. Belki de Bottai fazla karanlık bir resim çiziyordur, lakin Faşistler arasında gözle görülür bir huzursuzluk olduğu inkâr edilemez.

27 Mayıs 1941

Bismarck batırıldı. Özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'ne denizlere Anglo-Saksonlar tarafından hükmedildiğini kanıtlaması açısından bu hadise özellikle önem arz ediyor. Alfieri geldi. Kötümser olduğunu söyleyemem, fakat eski iyimserliğinden de eser kalmamış. "Savaş kazanıldı. Tüm yapmamız gereken onu durduracak bir yol bulmak," dedi. Bu tehlikeli bir formül. Mussolini sürekli keyifsiz ve orduya kızgın. Bu sabah, "üniformayı böylesine hak etmedikleri için arabadan inip Savaş Bakanlığı'na gitmekte olan subayları kırbaçlamak" istedi.

Duce öğleden sonra telefon ederek, biraz olsun akaryakıt temin edebilmemiz için benden Rusya'yla müzakereleri hızlandırmamı istedi. "Aksi takdirde," dedi Duce, "Kısa bir süre sonra elimiz kolumuz bağlı kalakalacağız."

28 Mayıs 1941

Cavallero askeri meselelerin kontrolünü kararlılıkla eline aldı. Bana söylediğine göre askeri müsteşarlıklardan bazıları bürolarında muhafaza ettikleri personel ve materyal sayısına göre müdürlük seviyesine indirilecek. Bu doğru bir adım. Ayrıca yeni savaş müsteşarı Squero'yu

kabul ettim. Bu namuslu, mahcup ve tevazu sahibi asker omuzlarına yüklenen sorumluluk sebebiyle oldukça şaşkındı. Görünüşe göre kamuoyu karşısında konuşmaktan çekindiği için atandığı bildirildikten sonra Cavallero'nun göğsünde ağlamış. Kendisinin üç veya daha fazla kişiyi bir arada gördüğünde bunu kamuoyu olarak kabul ettiğini de ilave etmek gerek.

Roosevelt bir söylev verdi. Eylem planlarının ne olduğunu açıklığa kavuşturmasa da bu kuvvetli bir söylevdi. Mussolini, Roosevelt'i şiddetle eleştirdi ve "Tarihte hiçbir vakit hiçbir ulus bir kötürüm tarafından yönetilmemiştir. Kel krallar, şişman krallar, yakışıklı ve hatta aptal krallar olmuştur, fakat asla, tuvalete yahut yemek masasına gidebilmek için başkalarının yardımına ihtiyaç duyan krallar olmamıştır," dedi. Bu tespitin tarihsel bir doğruluk taşıyıp taşımadığını bilmiyorum, fakat Duce'nin en çok nefret ettiği kişinin Roosevelt olduğu kesin.

29 Mayıs 1941

Alfieri'yle birlikte yanına çıktığımız Duce, Alfieri'ye Hess hadisesindeki gelişmeleri sordu. Alfieri'nin verdiği yanıtlardan anlaşıldığı kadarıyla bu mesele hakkında çok az şey bildiğini söylemeliyim. Alfieri, Almanların bu husustaki tebliğini ciddiye alıp "en yakın çalışma arkadaşının" kaybından dolayı Hitler'e taziye bildirmek için telgraf makinesinin başına koşan ilk kişiydi. Duce daha sonra Alman-İtalyan münasebetlerindeki üslubun yumuşadığını söyleyip, bu gözlemi bağlamında Almanlarla yaptığımız işbirliği ve hatta savaşa yaptığımız askeri katkılardan dolayı İtalya'nın Almanya için vazgeçilmez olduğunu belirtti.

Spoleto Dükü ziyaretime geldi. Guariglia'yı da kendisiyle birlikte Zagreb'e götürmek istiyor. Bence bu mükemmel bir seçim olur. Özel önem arz eden herhangi bir şey söylemedi, fakat açıkça Alman karşıtı bir üslubu vardı.

Acquarone'yle öğle yemeği yedik. Büyük bir tedbirlilikle, "Kral'a göre atıp tutma eğiliminde olan ve abartılı tutkular barındıran," Cavallero hakkında beni tedirgin etti. Ayrıca Kral'ın Duce'yi imparatorluk şansölyesi ve beni de meclis başkanı yapmayı düşündüğünü söyledi. Görülen o ki bu şekilde kendi makamının devamlılığını garantiye almayı planlıyor. Mussolini'nin bunlardan hiçbirini kabul etmeyeceğine eminim.

30 Mayıs 1941

Irak'tan gelen haberler kötü ve daha da fenası, çatışmanın üzerinden bir ay geçmiş olmasına rağmen uçaklarımız hâlâ aksiyona girmemişler. Eğer buna dair kanıta ihtiyacınız vardıysa, hava kuvvetlerimizin tertipsizliğine dair buyurun size yeni bir kanıt. Öte yandan, İngilizlerin tasfiye edilmelerinin an meselesi olduğu Girit'te ise işler daha iyi gidiyor. Mussolini Girit'i müteakiben Kıbrıs'a sıçramaktan söz ediyor, fakat Almanya Büyükelçiliği'ndekilerin bu hususta oldukça şüpheci olduklarını biliyorum. Mussolini Almanların Zagreb'deki işlerimize burunlarını sokmaları karşısında bir öfke nöbeti geçirdi. "Bizi yalnız bıraksınlar," dedi. "Ve onlar yüzünden bir imparatorluk kaybettiğimizi bilsinler. Biz kendimizinkini kaybetmişken Fransızların hâlâ bir imparatorlukları olduğundan ötürü yüreğimde bir yara taşıyorum." Duce'nin asabının bozuk olmasının nedeni buydu. "Rejimin incisi" adını verdiği Etiyopya'ya ve Etiyopya'nın alındığı, "Faşizmin Romantik Yılları" dediği 1935 ve 1936 yıllarına karşı kuvvetli bir gönül bağı vardı. Şimdi imparatorluğu yeniden fethetmeye hazırlanarak kendini teselli etmeye çalışıyor. Fakat bu süreçteki risk ve zorlukları ilk fark eden kişi yine kendisi.

Bottai bugün Roosevelt'in gerçek bir diktatör olduğunu ve bizim yönetim şeklimizin ise, mazide Akdeniz'de ortaya çıkan diğerleri gibi bir tiranlık olarak görülmesi gerektiğini söyledi. İtalya'daki kamu işlerinin ilerleyişine dair gittikçe daha şüpheci bir hâle geliyor.

31 Mayıs 1941

Hitler mümkün olan en kısa sürede, yarın veya öbür gün Duce'yle bir araya gelmek istediğine dair haber gönderdi. Duce ne davetin kendisinden ne de davetin şeklinden memnun oldu. "Oradan buraya çağrılmaktan bıktım usandım," dedi. Görüşmenin öbür gün Brenner Geçidi'nde yapılmasına karar verdi. Toplantının gayesini bilmiyorum, fakat ilk bakışta bunun iki konudan birine, yani ya Fransa'ya ya da Rusya'ya ilişkin olması gerektiği anlaşılıyor.

Sebastiani, durumu ailesinin kendisini sevmediği şeklinde açıklayan ve ayrıca Rocca di Papa'ya yaptırdığı villa sebebiyle ona sitem eden Mussolini tarafından tasfiye edildi. Söz konusu villayı gören herkes bunun oldukça mütevazı olduğunu söylüyor. Aslına bakılırsa Sebastiani de, Donna Rachele tarafından başlatılan itibarsızlaştırma kampanyasının

bir kurbanı ki, bu kampanyanın bütünüyle temelsiz olmasa da abartılı olduğunu belirtmekte fayda var. Sebastiani'nin Apuania'daki sanayi tesislerini kurmak adına para aldığı kişilerin isimleri bende mevcut.

Starace'nin yerine geçen Galbiati bana resmi bir ziyarette bulundu. Gönüllü Faşist Milisleri ülke hizmetindeki silahlı bir kuvvetten ziyade devrimin muhafızları olarak gördüğünü ve teşkilatın işleyişinin de bu şekilde olacağını söyledi.

Bottai'den Torino'da yayınlanan *Minerva* isimli fikir ve edebiyat dergisinin bir Yunan filozofonun sözünü slogan olarak kullanmasına Duce'nin kızdığını öğrendim. Slogan şu şekilde: "Bir ülkenin başına yaşlı bir tiran tarafından yönetilmekten daha büyük bir talihsizlik gelemez."

1 Haziran 1941

Brenner Geçidi'ne gitmek üzere yola çıktık. Trende Bismarck'la Nazi rejimindeki işler ve kişiler üzerine uzun bir konuşmamız oldu. Söylediğine göre Göring ona "çok fazla nasihat ettiğinden" dolayı Hitler üzerindeki etkisinin büyük kısmını kaybetmiş. Diktatörler nasihat edilmeyi sevmezler. Von Ribbentrop'un sözü ise pek tesirliymiş, Himmler de ayrıca güçlüymüş. Lutze'nin yıldızı ise yükselişteymiş. Majino Hattı'na edilecek taarruz hususunda Hitler haklı çıktığından dolayı askerleri artık ona karşı ağızlarını açmaya cesaret edemiyor. Alman askerlerinin en iyileri Hitler'i çevreleyenler değil, askerlerinin yanında olanlar.

Duce'nin keyfi pek iyiydi. Fakat hızla tertiplenen bu görüşmenin maksadını anlayamıyordu. Almanların Fransızlarla olan anlaşmalarını bizim aleyhimize olacak şekilde genişleteceğinden korkuyor. Batı'daki isteklerimizden vazgeçecek olursak bunun İtalya'da doğuracağı etkiler rejimimiz açısından oldukça ciddi ve zarar verici olur.

2 Haziran 1941

Brenner Geçidi'nde yaptığımız görüşmeleri başka bir yerde özetledim. Genel izlenimimiz Hitler'in şu anda kesin bir eylem planı olmadığı yönünde. Rusya, Türkiye ve İspanya ikinci dereceden unsurlar. Sorunun çözümü bunlarda yatmıyor. Artık Almanların en büyük umutları denizaltı filoları, fakat yıldızlı geceleri ve durgun denizleriyle yazın ne getireceğini bilemeyiz. Kimileri bunun bir gemi katliamına, kimileri de bir denizaltı katliamına gebe kalacağını düşünüyor. Anlaşmalı bir barışın Almanlar

tarafından coşkuyla karşılanacağına Duce de ikna oldu. "Zafer kazanmaktan bıktılar. Artık barış getirecek bir zafer istiyorlar." Toplantı olumlu bir atmosferde geçti. Mussolini, Hitler'le birebir yaptığı görüşmede Hitler'in Hess'ten bahsettiğini ve bu esnada ağladığını söyledi. Özellikle de Alman-İtalyan münasebetlerinin seyrinde herhangi bir düşüş söz konusu olmadığını gördüğünden, Duce görüşmeden memnun kaldı.

Duce monarşiler hakkındaki görüşlerini şu sözlerle özetledi: "Monarşiler kalın gövdeli ve kuvvetli ağaçlar gibidir, görünüşte oldukça heybetli olmakla beraber içleri böceklerle kaynar. Bir şimşekle aniden darmadağın olurlar ve dünyada onları yeniden bir araya getirebilecek bir güç yoktur."

3 Haziran 1941

Duce'nin talimatıyla Serrano Suñer'e bir mektup yazarak İspanya'nın Mihver Paktı'na girmesinin uygun olacağı yönünde tavsiyede bulundum. Mussolini mektuba kişisel bir not ekledi.

Duce, bir yandan Hitler'in ettiği lüzumsuz laf kalabalığını eleştirse de, dün gerçekleşen toplantı hakkında genel olarak olumlu düşünüyor. "İkili görüşmeler aracılığıyla" kişisel bağların kuvvetlendirilmesi gerektiğine inanıyor. Dolayısıyla benim vazifem de von Ribbentrop'la daha yakın ilişkiler kurmak. Duce, Keitel hakkındaki fikrini: "Keitel, Keitel olmaktan mutlu bir adam," diyerek belirtti. Bismarck'ın fikri ise daha isabetli: "Keitel bir embesil."

Yokluğum esnasında Donna Rachele bizi değil, fakat Popüler Kültür Bakanlığı'nı ilgilendiren Duce'ye yönelik bazı hakaretlerle ilgili Anfuso'yu telefon yağmuruna tutmuş. Kendini rafine bir dille ifade edemeyip Palazzo Chigi'ye gelerek, "etrafa ateş açacağını" söylemiş. Bunları kafasına kimin soktuğunu bilmiyorum, fakat kamu nezdinde yüksek ve soylu bir itibara sahip olduğuna yönelik hislerini zedelememek adına Duce'ye durumdan söz etmeyeceğim. Fakat ciddi bir mesele haline gelen Donna Rachele'nin artan müdahalelerinden dolayı günün birinde suskunluğumu bozup Duce'yle konuşabilirim.

4 Haziran 1941

Hızlı ve –en azından üstlerinin gözünde– netameli bir kariyeri olan Bardossy geldi. Kendisini bir sene önce Viyana'da Transilvanya meselesi

adına hakemlik ettiğimiz görüşmelerden hatırlıyorum. Bükreş'te görev yapan mütevazı bir yetkiliydi. Daha sonra Czaky'nin ölümü kendisini hükümete ve Teleki'nin intiharı ise başkanlığa taşıdı. Acaba Kral Naibi'ne ne olacak? Bardossy sivrilmiş ve ölçülü bir kariyer adamı. Duruma ilişkin dengeli hükümler verdi ve anın getirdiği mevcut muhafazakârlıktan ilham alan tavrın ötesinde bir tutum sergilemedi. Lakin Villani, Bardossy'nin "kendisiyle aynı fikirde olduğunu" söylüyor ki, bu da Almanlardan nefret ettiği anlamına gelir. Duce'yle yaptığımız görüşmede, Bardossy coşkulu bir şekilde Macaristan'ın Roma'ya duyduğu sevgiden bahsedene kadar özel önem arz eden bir durum olmadı. Ardından Mussolini, yaşlı bir kurt veyahut şeytani zekâya sahip bir hayvan edasıyla İsviçreliler için Cenova neyse Macarlar için de Fiume'nin o olduğunu söyledi. Bardossy sadece birkaç kelimeyle herhangi bir uzun konuşmada olabileceğinden daha fena bir şekilde yere serilmişti.

Donna Rachele'yi gördüm. Fazla heyecanlı halini sebepsiz yere sürdürmekte. Söyledikleri çok az önem arz ediyor. Sessiz ve rahat bir şekilde yaşayabilecekken günlerini faydasız ihtilaflarla geçiriyor.

5 Haziran 1941

Bardossy'le geçirilen bir sürenin ardından, sosyete kadınlarının verdiği çaylarda çörekleri götüren, Güney Amerika ülkelerine ait büyükelçilik binalarını ve meçhul konteslerin salonlarını devamlı ziyaret eden klasik bir kariyerist diplomatı kendisinde görmek mümkün. Konuştuğu dil bile sanki bir heyet başkanı gibi. Ülkesinin politikalarını uygulamaktan sorumlu olduğunu unutup, size geleneksel, "*qu'est ce que vous pensez, monsieur le Ministre,*" vb. gibi diplomatik kariyerini öteki ölümlülerinkinden ayıran laflar ediyor. Yine de Bardossy iyi bir adam ama diğerleri gibi Macar politikasının renkli dünyasından apar topar, bütün gösterişiyle o da geçip, gidecek. Her neyse, kendisi Roma'dan ayrıldı ve ettiği ziyaret en tipik şekilde faydasızdı.

6 Haziran 1941

Berlin'deki ticari müzakereler mevcut haliyle fazla tatmin edici değil. Kömür kotasında düşüş, petrol nakliyatında zorluklar söz konusu. Fransa'dan alacağımız hurda metal bile sadece az miktarda verildi. Mussolini kızgın, bu da sözlerine Alman karşıtı bir renk katıyor. "Demek

oluyor ki gelecekte 'bir ersatz savaşı' icra edeceğiz. Eğer Almanya Rusya'yla yapacağı savaşta çok kan kaybederse buna pek de üzülmeyeceğim. Rusların silah yokluğu çekmediklerini göz önüne alırsak bu da mümkün. Tek soru şu, yirmi yıllık Sovyet propagandası kahramanlık mistisizmiyle dolu kitleler yaratmaya yeterli oldu mu?"

Hint asilerin lideri Bose'yi kabul ettim. Mihver'in Hindistan için bağımsızlık beyanında bulunmasını istese de teklifleri Berlin'de oldukça ihtiyatlı bir şekilde karşılanmış. Özellikle de bu gencin kıymeti harbiyesinin henüz açık olmamasından dolayı taviz vermemeliyiz. Mazideki tecrübenin oldukça mütevazı sonuçları oldu.

7 Temmuz 1941

Berlin'den gelen bilgiler hâlâ hoş değil. Bu, Duce'nin zihin ve sözlerindeki Alman karşıtlığını depreştiriyor. Aslına bakılırsa, savaşa girmemizin senei devriyesi şerefine 10 Haziran'da mecliste yapacağı konuşmayı bile ertelemeyi düşünüyordu. "Benden Almanya'yla yaptığımız işbirliğini yüceltmem beklenirdi, şimdiyse bundan tiksiniyorum," dedi.

Tassinari gıda durumumuza ilişkin bana bilgi verdi. Vaziyet fevkalade olmasa da fena sayılmaz. Yağ stoğumuz noktasında bir gelişme öngörebiliriz. Karadağ tacını reddeden Prens Michael, içini Konsolos Serra di Cassano'ya dökmüş. İtalya ve Almanya'nın sonunda yenileceklerini düşündüğü için mevcut her çözümü geçici görüyor ve kendini karıştırmak istemiyormuş. Petroviçlerin bu üyesinin fikirlerinden Kraliçe'nin fazla gurur duyduğunu sanmıyorum.

8 Temmuz 1941

Starace başına gelen talihsizliklerden üzgündü; fakat bir ağlak gibi değildi; öfkesinden ve bunu dile getirmese de nefretinden dolayı gözyaşı döküyordu. Duce'yle kendisi hakkında görüştüm. Duce'nin onun hakkındaki en ciddi şikâyeti Starace'nin buna izni olmadan üstün hizmet madalyası taşıması. Starace'nin parasal işleriyle ilgili eleştiriler Mussolini'nin zihnini bunun kadar meşgul etmiyordu. Starace'yi Mussolini'ye karşı savunmakta fazla başarılı olamadım, fakat gözlemlediğime göre Duce'nin ona karşı kızgınlığı derin değil. Eğer Duce'nin kendisini paralamasına tepki göstermeden katlanırsa sanıyorum kısa zaman içerisinde yeniden iktidar sahibi olur.

De Gaulle, Suriye'ye girdi. Fransızların buna tepkisi ne olacak? Mussolini, "Akıllı değiller, mesele bu. Ateşkes sırasında bütün Fransa'yı işgal etmelilerdi," diyerek Almanlara sövdü.

9 Haziran 1941

Herhangi bir gelişme yok. Suriye'den gelen haberler hâlâ oldukça belirsiz. Lakin görünüşe göre Dentz'in ordusunun önemli bir kısmı Gaullistlere[121] katılmış ki, bu da beni çok rahatsız etmiyor; Mihver'le ittifak halindeki bir Vichy Fransası İtalya'nın aleyhine olurdu.

Roma'yı ziyaret etmekte olan Macaristan Savunma Bakanı General Bartha, Rus-Alman çatışmasının kaçınılmaz olmaktan ziyade an meselesi olduğunu söylüyor. Bu çatışmanın sonuçlarına ilişkin görüşleriyse iyimser. İnsan unsuru zayıf olduğundan ötürü Rus ordusunun altı veya sekiz haftadan fazla dayanamayacağına inanıyor. Yirmi yıllık Komünist devrimin Rusları nasıl etkilediğini göreceğiz.

10 Haziran 1941

Savaşa girişimizin yıl dönümü ne de garip! Hırvatistan'a gittikçe daha fazla burunlarını sokmaları nedeniyle, Mussolini Almanlara bugüne kadar kendisinden duyduğum en sert suçlamaları yöneltti. Agresif, yani ideal formundaydı. "Almanların Hırvatistan üstündeki haklarımızı kâğıt üzerinde tanımalarının bir önemi yok, gerçekte yine her şeyi alıyor ve bize sadece bir kemik yığını bırakıyorlar. Pis köpekler. Sana söylüyorum, bu böyle uzun süre devam edemez. Alman dalaveresinin Aimone'nin Hırvat tahtına çıkmasına izin verip vermeyeceğini bile bilemiyorum. Bunun yanı sıra, List'in bizim bilgimiz dışında Yunanistan'la ateşkes imzalamasından ve Forli'nin yerlilerinden müteşekkil olup Almanya'dan nefret eden Casale Tümeni askerlerinin, bir Alman askerinin Ponte di Perati'de yolu kapattığını ve bizi zaferin meyvelerinden mahrum bıraktığını görmelerinden bu yana Almanlardan adamakıllı tiksindim. Şahsen, Hitler ve davranışlarından burama kadar geldi. Ayrıca bunlar nasıl toplantılar? Faydasız ve sıkıcı bir monoloğu beş saat boyunca dinlemeye zorlandım. Saatlerce ve saatlerce Hess'ten, Bismarck'tan, savaşla az veya çok alakadar hususlardan konuşup hiçbir

121 Fransa'nın Almanya'ya teslimini ve Vichy Rejimini tanımayarak General de Gaulle'ün etrafında toplanıp Nazi Almanyası'na karşı mücadele edenlere verilen isim. (ç.n.)

meselenin teferruatına inmedi ve hiçbir karar vermedi. Bu sırada, Vallo Alpino'da tahkimatlar inşa ettirmeye devam ediyorum. Bunlar bir gün faydalı olacaklar. Şu an için yapılacak bir şey yok. Kurtlarla birlikte ulumalıyız. Bugün mecliste tatlı sözler söyleyeceğim, fakat kalbim öfkeyle dolu."

Duce vereceği söylevin metnini bana gösterdi. Kendisine, hâlâ İngilizlerin müttefiki olan ve özellikle de Suriye'deki Fransız direnişinin suya düşüyor gibi göründüğü göz önüne alındığında, bizim için bazı sürprizler saklama ihtimalleri bulunan Türklere karşı daha yumuşak davranmasını tavsiye ettim.

Duce'nin söylevine meclisin verdiği tepkiler hakkında söylenecek bir şey yok. Bize ulaşan ilk tepkiler de topyekûn coşkulu değiller. Fakat sorarım, mevcut durumda Duce bundan daha farklı veya daha iyi davranabilir miydi?

11 Haziran 1941

Duce'nin söylevinin yarattığı intibaı öğrenmek için erkânın ağzını aramaya çalıştım. Fakat en radikal Faşistlerin bile tepkileri iyi değil. Almanya Büyükelçiliği'nin tepkisi de oldukça soğuk. Bismarck, Anfuso'ya büyükelçilik çalışanlarından birinin durumu şöyle ifade ettiğini aktarmış: "Mussolini'nin on yedi söylevini dinledim ve bu şüphesiz içlerinde en kötüsüydü." Farinacci, Cini, Volpi ve Bottai yemek esnasında söylevi şiddetli bir eleştiri yağmuruna tuttular. Bu sert yorumlar parti erkânının zihinlerinde yatan huzursuzlukla da alakalı. Onlara katılmıyorum. Duce'nin belki de konuşmaması gerekirdi, fakat konuşmayı tercih etmesinden mütevellit bundan başka bir çizgiyi takip etmiş olabileceğini düşünmüyorum.

GUF[122] gazeteleri kendilerine verilen belirli ifade özgürlüğünü suistimal ederek parti erkânına yükleniyor. Olayları abartıyorlar, ortaya koydukları argümanlar ayak takımının sorumsuz ve absürt homurtularından etkileniyor. Bu gençler hatalı ama rejimin de yirmi yıl boyunca bu genç adamları göz ardı ederek hata ettiğini kabul etmek durumundayız. Onlara sadece üniformalar, şapkalar ve kepler verip gürültü etmeleri için onları rızaları dışında meydanlara doldurduk.

122 İt. "Gruppi Universitari Fascisti"–"Faşist Ünivetsiteliler Grubu". (ç.n.)

12 Haziran 1941

Herhangi bir gelişme yok.

13 Haziran 1941

Berlin'le müzakereler sürüncemede. Giannini, ahvali Almanların kötü niyetli olmalarına değil, kaynakların azlığına bağlıyor. Mussolini istihzalı. Alman tahakkümünün ne anlama geldiğini Avrupa'nın görmesinden memnun olduğunu söylüyor: "Biz sadece gömlekleriyle yetinebiliriz, fakat Almanlar onların kemiklerine kadar sıyıracak."

Duce, Jacomoni'yle birlikte Arnavutluk politikasına ilişkin bazı yeni talimatlar kararlaştırdı. Ülkede sözlerinin hâlâ geçtiği son gelişmelerle kanıtlanmış olan beyleri masa dışında bırakmadan daha kapsamlı bir otonomi sağlanacak. Ayrıca entelektüel sınıflar ve halk kitlelerine yakın bazı yeni unsurlar hükümete dâhil edilecek.

14 Haziran 1941

Hırvatistan'ın Mihver Paktı'na alınması sebebiyle Venedik'teyim. Ribbentrop, Venedik'e vardığında sıra dışı bir şekilde şen şakraktı. Akşam yemeğini yediğimiz Venedik hanındaki kadın garsonun kaba hazırcevaplığından bile fevkalade keyif aldı. Ben ve yanımdakiler şaşkınlık içerisinde kaldık. Siyasetten söz etmedik.

15 Haziran 1941

Her zamanki gibi yaptığımız görüşmelerin stenoyla notlarını tutturdum. Palazzo Ducale'deki törenin etkileyici olmasına karşın, Hırvatistan'ın pakta katılımı ev yapımı bir spagettinin yerel lezzetine sahip olduğundan, çerçevenin kendisi fotoğraftan daha önemliydi. Hadisenin hiçbir siyasi önemi yok.

Ribbentrop Venedik'ten ayrılışını hızlandırarak buna gerekçe olarak Rusya'yla krizin an meselesi olduğunu ima etti. Tabii bu hususta herhangi bir itiraz belirtmeden efendisinin hareketini onaylıyor. Lakin bu kez normalde olduğu kadar hevesli değildi. Mazide Moskova Antlaşması'nı coşkuyla yücelttiğini ve Komünist liderleri eski Nazilere benzettiğini anımsamaya cüret edebildi.

Pavelić olayların gidişatından memnun. Durumun pekiştirilmiş olduğunu diğerleri de tasdik ediyor. Pavelić, en azından astlarına karşı

hâlihazırda bir diktatörün üslubu ve mimiklerini benimsedi. Toplumsal alanda oldukça radikal bir tutumu var. Vittorio Cini'yle yaptığı görüşmede toprakların köylülere bırakılmasını ve sanayiye gelince, devlet mülkiyetine geçişte öncülüğü bizim etmemiz gerektiğini savundu. Bütün bunlar on sene içerisinde hayata geçecekmiş. Böyle fikirler karşısında öfkeye kapılan Ansaldo, "Böyle bir adamı ciddiye alamayız. On ay içerisinde kendisi tasfiye olacak," dedi.

16 Haziran 1941

Önce Ponte a Moriano'ya, müteakiben de Roma'ya gittim. Churchill'in işgal edilen ülkelerin temsilcilerine yaptığı konuşma dışında pek bir haber yoktu. Churchill inatçı ve ukala. Mussolini'ye "sefil bir uşak" demiş. Kendisi kısa bir tatil için bugün Riccione'ye geçmiş olduğundan Duce'nin tepkisini öğrenemedim.

17 Haziran 1941

Önemli bir şey yok.

18 Haziran 1941

Ribbentrop'la uzun bir telefon görüşmesi yaptık. İki haber var. Biri iyi, ötekiyse pek de iyi değil. Türkiye ile Almanya arasında bir saldırmazlık, karşılıklı saygı ve tüm ihtilafların barışçıl bir şekilde çözülmesine ilişkin gizli protokoller barındırmayan bir mutabakat imzalanmış. İkinci haber ise bütün Birleşik Devletler konsoloslarının Mihver topraklarından sınır dışı edilmesi yönünde. Bu da Amerika'yla açık bir savaş durumuna doğru koşar adım ilerlediğimiz anlamına geliyor.

Bolzano Valisi, gayri İtalyan nüfusun bölgeden tahliyesi meselesi için Alto Adige'deydi. Hitler'in buradan gönderilecek nüfusun nereye yerleştirileceğine henüz karar vermediği bahanesiyle süreç yavaşlatılıyor. Vali, Almanların savaştan sonra meseleyi yeniden gündeme getirebilmek için işi sürüncemede bırakmak istediklerine ikna olmuş.

Libya'daki vaziyet daha iyi. İngilizlerin taarruzu kırıldı ve elle tutulur bir başarı kaydettik. Bismarck bir an bile tereddüt etmeden, "Savaşı bitiren bu türden bir şey olmayacak," yorumunu yaptı.

19 Haziran 1941

Almanlarla yaptıkları saldırmazlık paktının bir benzerini bizlerle yapmaları olasılığını ele almak için Türkiye Büyükelçisi'yle[123] görüştüm. Bilakis, ülkelerimizin çıkarları benzer ve müşterek olduğundan biz bunun da ötesine geçebiliriz. Büyükelçi doğrudan yanıt vermedi, fakat memnun göründü. Büyükelçi, kendisiyle şu ana kadar çok az iştigal ettiğim garip biri. Beş yıl boyunca kendisini on kereden fazla görmedim ve bu görüşmelerin ana konusu kendisinin romatizma tedavisi oldu.

20 Haziran 1941

Yeni bir şey yok.

21 Haziran 1941

Birçok işaret Almanların Rusya'ya girmek üzere oldukları izlenimini veriyor. Bismarck gizlice Filippo'ya geceleyin Hitler'den bir mesaj beklediğini söylemiş. Bolşevizmin çöktüğü gün insanlık tarihinin en önemli günlerinden biri sayılacağından Rusya'ya karşı savaş fikri destek görüyor. Fakat bu, bir semptom bağlamında ele alındığında aynı destek söz konusu olmaz. Böyle bir savaş için kesin ve ikna edici bir sebep mevcut değil. Bu yeni savaşın açıklaması, bunun bir son çare, aleyhimize gelişen ve öngörülmemiş bir duruma çözüm bulma girişimi olduğundadır. Peki, savaşın seyri bundan sonra nasıl olacak? Almanlar her şeyi sekiz hafta içerisinde bitireceklerine inanıyorlar. Berlin'deki askeri hesaplamaların siyasi hesaplamalardan her zaman daha iyi olmasından dolayı bu mümkün. Fakat ya vaziyet böyle olmazsa? Eğer Sovyet orduları burjuva ülkelerin ordularına kıyasla daha güçlü bir direniş gösterirse bunun dünyanın proleter kitleleri üzerindeki sonuçları ne olur?

22 Haziran 1941

Bu sabah saat üçte Bismarck bana Hitler'in Duce'ye gönderdiği ve Führer'in Rusya'yı istilasının nedenlerini açıklayan uzun bir mektup getirdi. Mektup artık geleneksel hâle gelen İngiltere'nin savaşı kaybettiği iddiasıyla başlıyorduysa da bu kez her zamanki kadar şişirilmiş değildi. Hâlâ Riccione'de olan Duce'ye telefon ederek kendisini durumdan

---

123 Türkiye'nin o zamanki Roma büyükelçisi, 1932-1933 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı olan Reşit Galip'in ağabeyi Hüseyin Ragıp Baydur'dur. (ç.n.)

haberdar ettim. Müteakiben, Sovyetler Birliği'ne savaş ilan ettiğimizi kendisine beyan etmek üzere Sovyetler Birliği'nin Roma Büyükelçi'siyle irtibata geçmeye çalıştım. Şahsı ve bütün büyükelçilik çalışanları Fregene'ye yüzmeye gitmiş olduklarından ona saat on iki buçuğa kadar ulaşamadım. Tebliğimizi umursamaz bir kayıtsızlıkla dinledi, fakat kendisinin tabiatı böyledir. Tebliği boş sözlere mahal vermeden ilettim. Konuşmamız iki dakika sürdü ve dramatik bir vaziyet yaşanmadı.

Mussolini yarın Hitler'e yanıt verecek. Duce'nin gönlünde birliklerimizden birinin operasyona katılması yatsa da, Hitler'in yazdığından açıkça anlaşıldığı üzere bu olmadan da pekâlâ yapabileceği anlaşılıyor.

Riccardi mevcut ekonomik durumumuza çıkışarak sözlerini şu cümleyle sonlandırdı: "Rejimin mevcut halinde beni hâlâ şaşırtabilecek tek şey hamile bir adam olur; bunun dışında görmediğim hiçbir şey kalmadı."

23 Haziran 1941

Rusya'dan ilk Alman zaferlerine ilişkin haberler gelmeye başladı. Bir gecede 1700 Rus uçağının imha edildiğinden bahsediyorlar. Duce'yle Riccione'de görüşen Cavallero Almanların kolaylıkla büyük bir zafer kazanabileceğini düşünenlerden. Bolşeviklerin silahlı yığınlarının dağılarak ülkenin çöküşüne sebep olacağına inanıyor. Bismarck'a göre Alman askeri çevreleri beş milyon esir, Otto'nun deyişiyle ise "beş milyon köle" almayı bekliyorlarmış. Romanya ve Karpat Rutenya arasındaki sınıra General Zingales'in emrindeki bir sefer kuvveti gönderiyoruz.

Hess hadisesinden sonra Almanya'daki bütün falcı ve kâhinler tutuklandı.

Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips'i gördüm. Amerika'nın savaşa girmesinin kaçınılmaz ve yakın olduğunu düşünüyor. Ülkesinin, nefret ettiği Almanya'ya karşı savaşa girmesini arzu ediyorsa da, Birleşik Devletler ve İtalya arasındaki bir savaş düşüncesi kendisini oldukça üzüyor.

Churchill, objektif bir şekilde değerlendirildiğinde büyük bir hatibin izlerini taşıyan bir konuşma yaptı. Bundan bahsettiğim Grandi bir anlığına kontrolünü yitirip Churchill'den fevkalade bir takdirle bahsetti. "İngiltere'de," dedi, "birkaç arkadaşım vardı, fakat Churchill gerçek bir dosttu."

24 Haziran 1941

Rus cephesinden kesin haberler yok. Marras, Alman öncü unsurlarının Bolşeviklerin ilk savunma hattıyla karşılaştıklarını ve bir topçu saldırısına hazırlandıklarını telgrafla bildirdi. Cepheye gönderilecek ilk birliklerimiz üç gün içerisinde yola çıkacaklar. Birliklerimizin Rus Cephesi'nde katılım gösterecek olmalarından çok memnun olan Duce yarın askerleri teftiş edeceğini söylemek için bana telefon etti. Mussolini'nin Hitler'in mektubuna verdiği yanıtı yarın Berlin'e göndereceğim.

25 Haziran 1941

Türk Dışişleri Bakanı, De Peppo'ya saldırmazlık paktı teklifimizin olumlu karşılandığını söylemiş. Müzakereler kısa zamanda başlayabilir.

Falanjist birlikler Rus Cephesi'ne gitmek üzere İspanya'dan ayrılıyor. Durumdan hazzetmeyen Mussolini bunu engellemeyi tercih ederdi, fakat Alman-İspanyol anlaşması tamamıyla bilgimiz dışında olduğundan bu hususta ne yapabileceğimizi bilemiyorum.

26 Haziran 1941

Rusya'ya gidecek ilk tümen Mussolini tarafından Verona'da teftiş edildi. Telefonda tümeni mükemmel olarak tanımladı. Bu doğru da olsa, bizim kuvvetlerimiz ve Almanlarınkiler arasındaki doğrudan bir karşılaştırmadan endişe duyarım. Mükemmel veya mükemmel denilebilecek adamlardan yana değil de teçhizattan yana. Bir kez daha fakir akraba rolünü oynadığımızı görmek istemem.

Wang Jingwei hükümetinin tanınmasını isteyen Japonların bu talebi Berlin tarafından kabul edilmiş. Von Ribbentrop konu hakkında bana telefon etti ve Rus Cephesi'ndeki operasyonların gidişatından oldukça memnun olduğunu da ilave etti. Doğrusu Almanlar kayda değer bir ilerleme kaydettiler. Bu esnada Rumenler ise, tahmin edilebileceği gibi, geri püskürtülmüş.

27 Haziran 1941

Babamın mezarında dua etmek için Livorno'ya gittim. Zaman geçtikçe şahsiyeti sadece benim kalbimde değil, fakat onu sevmiş olan herkesin hatırasında büyüyor. Bugün, çocukken ve her zaman olduğu gibi güçlü bir şekilde onun koruması ve yardımına ihtiyaç duyuyorum. Onun beni kolladığını biliyorum.

28 Haziran 1941

Yeni bir şey yok.

29 Haziran 1941

Alman bültenleri Rusya'daki zaferleri yalın ve coşkulu bir dille veriyor. Ayrıca Alfieri'ye telefon eden Ribbentrop, operasyon sürecinin en iyimser beklentilerin bile ötesine geçtiğini söylemiş. Buna rağmen Ribbentrop'un hiç keyfi yok gibi; Alfieri bunu Almanların iç ihtilaflarına yoruyor.

Mussolini döndü. İyi görünse de keyfi son derece kaçıktı. Alışılageldiği gibi, ellerinde bulunan yüksek miktardaki silah ve teçhizata rağmen çok sayıda askerimiz başlarında generalleriyle birlikte Jimma'da[124] teslim olmuş. Lakin Moltke'nin de dediği gibi, bir çukura fırlatıldığında en modern silah bile fayda etmez. Duce ayrıca Alto Adige'deki durumdan da endişeli. Gayri İtalyan nüfusun bölgeden tahliyesi bir süredir neredeyse tamamen durmuş vaziyette. Topraklarından ayrılanların bize gönderdikleri mektuplar ise bütünüyle tehdit ve hakaretlerle dolu. Mussolini, "Almanlarla yapılan bütün anlaşmaların bir *chiffon de papier*'den[125] fazlası olmadığını İtalyanların zor yoldan öğrenmek zorunda kalacaklarından" korkuyor. Bunun için de başta Graziani olmak üzere itibarımızı beş paralık eden askeriyeyi suçluyor.

30 Haziran 1941

Arnavutluk ve Karadağ arasındaki sınırı netleştirmemiz gerek, aksi takdirde, öncelikle her yeni devlet gibi emperyalizmle oynamaya başlayan Hırvatistan'la olmak üzere hadiseler katlanarak artacaktır. Şimdi Novi Bazar sancağını talep eden Pavelić'in bu arzusu absürt ve hakkaniyetsiz. Bu talebi reddetmek üzere Duce tarafından imzalı bir mektup hazırlıyorum. Palazzo Venezia'da Mussolini ve Pietromarchi arasında bir görüşme gerçekleşti; görüşmede, Hırvatlar ve Bulgarların dalavere çevirmeleri durumunda sınırların onların tavsiyeleri dikkate alınmadan hükme bağlanması kararlaştırıldı.

Mussolini, Almanlara karşı uzun bir çıkış yaptı. Almanların Alto Adige'yi talep etmeye hazırlandıklarından korkuyor ve hâl böyle olursa

124 Etiyopya'nın güneybatı bölgesinde yer alan önemli bir şehir. (ç.n.)

125 Fr. Kâğıt parçası. (ç.n.)

silahlı direniş göstereceğini söylüyor. Fakat böyle bir tehdidi fiile dökmesini sağlayacak vasıtalardan yoksun. İçerledi, özellikle de Almanların Rus meselesinde kendisine karşı gösterdikleri tutumdan. Tamamıyla sessiz kaldılar ve işi oldubittiye getirip bizi bundan haberdar etmek için bir "gece alarmı" verdiler. "Ben geceleyin hizmetçilerimi bile rahatsız etmiyorum," dedi, "fakat Almanlar zerre kadar düşünmeden beni yatağımdan zıplatmaktan imtina etmiyorlar." Duce askerlerimizin Rus Cephesi'ne katılımından Hitler'in memnun olmadığının farkında olsa da yine de onları göndermekte ısrarcı. Fikrini değiştirmek için elimden geleni yaptıysam da aman vermedi. Bunların, "hem teçhizat hem de adamlar açısından Almanlara üstün tümenler," olduğuna kaniydi. Bense Rintelen'in bu konudaki fikrinin bambaşka olduğunu biliyorum. Şimdi Duce iki şey umuyor: Ya savaşın Avrupa'nın dengesini kurtaracak anlaşmalı bir barışla sona ermesi ya da uzun sürerek bize kaybettiğimiz itibarımızı kuvvet yoluyla yeniden elde etmemiz için imkân vermesi. Ah, kendisinin o bitmek bilmeyen kuruntuları yok mu!

1 Temmuz 1941

Görüşüne göre Almanlar Minsk'te daha güçlü bir Rus direnişiyle karşılaşmışlar. Bu durum Duce'nin çok hoşuna gitti. "Tek bir şey umuyorum, o da Doğu'daki bu savaşın Almanları bir güzel hırpalaması. Bolşevik karşıtı bir mücadeleden bahsetmek yanlış. Hitler Bolşevizmin bir süredir var olmadığını biliyor. Özel mülkiyeti Rus Medeni Kanunu gibi koruyan başka bir kanun daha yok. Doğrusu onun hesapları görmeye hazırlanan 52 tonluk tanklara sahip büyük bir kıta gücünün hakkından gelmek istediği," dedi.

2 Temmuz 1941

Hitler'den Duce'ye uzun bir mektup geldi. Öngörüldüğünden daha zor olsalar da hepsi iyi giden Rusya'daki operasyonların bir özeti. Rusların bölgede öyle bir yığınakları var ki bu, insanı taarruza hazırlanmış olduklarını düşünmeye itiyor. Hitler ayrıca operasyonların sürmesi dolayısıyla kendisi ve Mussolini'nin karargâhında buluşmasını teklif etti. Mussolini bu fikri öylesine beğendi ki derhâl kabul etti.

3 Temmuz 1941

Umarım yanılıyorumdur, fakat sanırım Alfieri'nin Berlin'deki yıldızı sönüyor. Pavolini'nin Goebbels'i ziyaret etmesinden huzursuz olan Ribbentrop'un bu ziyaretin içeriğini öğrenmek adına başlattığı ciddi ve teferruatlı araştırmanın neticesinde ortaya tüyleri yolunmuş bir tavuk gibi Alfieri çıkacak. Mesele, hadisenin oldukça ciddi olduğunu düşünen fakat en dramatik olaylar da dâhil Alfieri'nin başına gelen her şeye gülmeye meyilli olan Duce'yi eğlendirdi.[126]

4 Temmuz 1941

Önemli bir şey yok.

5 Temmuz 1941

Bakanlar Kurulu toplantısı. Ekonomik önemler alındı. Duce siyasi ve askeri durum hakkında uzun bir konuşma yaptı: Birleşik Devletler'in savaşa gireceğini, fakat bunun kıymeti harbiyesi olmadığını söyledi. Rusya'nın kısa zamanda mağlup edileceğini ve bunun muhtemelen İngiltere'nin pes etmesine sebep olacağını belirtti. Duce, sömürge topraklarımızın neredeyse tamamını kaybetmemizden ötürü çok müteessirdi. "Bu yüzden İngilizlere amansız bir nefret duyacak ve bu nefreti İtalyanlara miras bırakacağım," dedi. Bedeli ne olursa olsun imparatorluk toprakları yeniden fethedilecek, hatta bunun için radikal fedakârlıklar yapmamız gerecek olsa dahi.

Pavelić, Karadağ meselesine ilişkin yanıtını gönderdi: 1914'teki sınırlara dönülmesini kabul ediyor. Sınırlara ilişkin beyannamenin metnini Mazzolini'ye göndereceğim. Müteakiben de kral naibinin bizzat Mazzolini olacağı yeni krallığı tesis etmek için kurucu meclis toplanacak. Silimbani, Tunus'taki ahvale ilginç bir yorum getirdi: İleri gelenler bile Gaullistmiş ve orta sınıfın %80'i savaşı İngilizlerin kazanacağına inanıyormuş. Almanlardan nefret etmekle birlikte onları takdir ediyor; bizi ise sadece hor görüyorlarmış.

6 Temmuz 1941

Innsbruck'teki konsolosumuz, Alto Adige'nin Almanların elinde kalması adına Gauleiter Hofer'in bizzat başını çektiği faaliyetlerin

---

126 Kuzey Afrika'dan dönen bir Alman subayının, karısının Alfieri'yle ilişkisi olduğunu öğrenmesi üzerine Alfieri'yi kırbaçladığı hadiseye gönderme yapılıyor. (ç.n.)

sürdüğüne ilişkin bana bilgi verdi. Duce şaşkına dönüp öfkelendi. "Bunu günlüğüne düş," dedi, "İtalya ve Almanya arasında kaçınılmaz bir ihtilafın baş göstermekte olduğuna inanıyorum. Rejim için korkunç bir kriz yaratacak şekilde bizden sınırlarımızı Salerno'ya ve hatta belki Verona'ya kadar çekmemizi istemeye hazırlandıkları artık çok açık. Bunun üstesinden geleceğim, fakat bu, bu zamana kadar karşılaştığımız en zor kriz olacak. Bunu hissediyor ve artık gerçekten, 'İngilizlerin kazanacağı bir zafer istikbalimiz açısından Almanların kazanacağı bir zaferden daha iyi olabilir mi?' diye kendime soruyorum. Bruno'dan duyduğuma göre İngilizler her gün Almanya semalarında uçuyormuş. Bu beni oldukça memnun ediyor. Almanlarla savaşmak zorunda kalacağımızdan ötürü onların yenilmezlik mitine itibar edemeyiz. Yine de ırkımıza dair çok az inancım var; ünlü bir çan kulesinin veyahut bir Giotto resminin yok olmasıyla sonuçlanabilecek ilk Alman bombardımanıyla sanatsal duyguları kabaracak olan İtalyanlar teslim olmak üzere ellerini kaldıracaklardır. Bunun için Graziani'ye teşekkür etmemiz gerek; hâlihazırda batmış olan itibarımızı ona borçluyuz. Kendisi savaş bittiğinde artık bir mareşal olmayacak."

7 Temmuz 1941

Duce'nin Almanlara karşı öfkesi hâlâ diri. "Almanlar diğerleriyle konuşurken bağlılıktan dem vuruyor, fakat kendileri sadakatten acizler."

Almanya'dan dönen Della Giovanna'yı gördüm. İzlenimleri ne iyi ne de kötüydü; yaşam koşullarının gittikçe zorlaşmasından dolayı Almanların coşkusuz ve pek huzursuz olduklarını söyledi.

Duce, Puglia'ya gitmek üzere yola çıkıyor.

8 Temmuz 1941

Donanmanın genç aslarından Amiral Fioravanzo'yla tanıştım. Hayat dolu ve ilginç biri, lakin biraz kibirli. Alman aleyhtarı duygularını saklamıyor ve Avrupa'daki Alman hegemonyasından endişe duyuyor. Donanmamızın drednotlar ve kruvazörler açısından hâlâ oldukça etkili olduğunu fakat denizaltı güçlerimizin materyal yoksunluğundan ötürü telafisi zor olacak ağır bir darbe aldığını düşünüyor. Hız için zırh kalınlığından ödün verdiğimiz donanma programımızı eleştiriyor.

9 Temmuz 1941

Acquarone, Kral adına iki şikâyette bulunmak üzere ziyaretime geldi: ilki Karadağlılara verilecek beyanda Duce'den söz edip Kral'dan söz etmememiz ki, vesikayı henüz yayınlamadığımızdan ötürü bunu derhâl düzelttim. İkincisi ise Duce'nin cepheden dönen tümenleri teftiş edişi. Bu mazide Kral tarafından gerçekleştirilirdi. Acquarone'ye göre "siyasiden ziyade askeri hırslara sahip olduğu için" hanedanın güvenmemeye devam ettiği Cavallero'yla bu hususa ilişkin görüşeceğim.

Rusya'daki Alman ilerleyişi bir nebze yavaşlıkla sürüyor. Ciddi bir direniş var. Goebbels tarafından gönderilen belgelerde bunu açıkça gördüm.

Buffarini iç durumumuza ilişkin oldukça karamsar bir resim çizdi: Anti-Faşizm tehditkâr, amansız ve sessiz bir şekilde her yerde kök salıyormuş. Bunun için belgelere dayalı bir rapor hazırlıyorsa da Duce'ye göstermeye cesaret edemiyor.

10 Temmuz 1941

Duce Roma'ya geri döndü. Macarların Mura'yı ilhakı Zagreb'de büyük bir öfkeye yol açtı. Bu husustaki hayal kırıklığımı Villani'den saklamadım ve ona Macaristan'ın bu şekilde devam etmesi durumunda kötü sonuçlarla karşılaşacağını söyledim. On beş milyon nüfus ve beş milyon azınlık barındıran bir ülke tasavvur edilemez. Macarlar bütün mozaik devletlerin eninde sonunda paylaştığı kaderi paylaşacaklar.

Napoli düşman uçakları tarafından bombalandı. Ayrıca Köln de oldukça ağır bir bombardımana tutuldu. Rus Cephesi'nden gelen haberler oldukça ciddi. Ruslar iyi çarpışıyor. Almanlar savaşın başlangıcından bu yana ilk kez iki noktada geri çekildiklerini kabul ettiler.

Bulgaristan Dışişleri Bakanı'nın Roma'ya yapacağı ziyaret hastalığından dolayı ertelendi. Bulgarların bizimle konuşmak hususunda pek az istekleri oldukları izlenimine sahibim. Sınırları tek taraflı olarak tesis etmemizi istiyorlar. Bu vesileyle düzgün bir antlaşma imzalamamız durumunda yapamayacakları şekilde sürekli kararın adaletsiz olduğundan dem vuracaklar.

11 Temmuz 1941

Birkaç günlük yokluğunun ardından Duce'yi gördüm. İyiydi. Puglia'daki askerlerin teftişine ilişkin memnundu. "Tridentina Tümeni,"

dedi, "fevkalade. Avrupa'da onlardan daha iyi askerler olmadığını hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim."

Napoli'ye oldukça ağır bir hava taarruzu gerçekleştirildi. İnsan kaybı az olmakla birlikte bombardımanın en ciddi neticesi İtalyan-Amerikan petrol rafinerilerinin alev alması oldu. Altı bin ton petrol kaybettik ve bu petrole ne kadar ihtiyaç duyduğumuzu ancak Tanrı bilir. Duce, "Napoli'nin böyle ağır geceler geçirmesinden mutluyum. Soyları kuvvetlenir ve savaş Napolililerden Nordik bir ırk çıkarır," dedi. Bundan oldukça şüpheliyim.

Domberg'le bir görüşme yaptım. Sakindi, fakat neşeli değildi. Rusya'daki kayıplar ağır ve savaş bizim açımızdan büyük sürprizlere sahne olabilir. Karısı ondan daha neşeliydi ve duruma dair düşüncesini saklamayarak, "Bu, bedelini ödemekten kaçamayacağımız bir savaş," dedi.

Rus Cephesi'nden gelen haberler şöyle böyle. Bialystok ve Minsk'teki muharebeleri özet geçen bültenler olması gereken, fakat aslında olmamış şeylerden bahsediyor.

12 Temmuz 1941

Yeni bir şey yok.

13 Temmuz 1941

Mussolini Alto Adige'deki durumdan gittikçe daha çok endişeleniyor. Signora de Paoli'yle bir görüşme yaptı. İtalyan Altın Cesaret Madalyası[127] sahibi bir şehidin annesi olan bu Alman kökenli hanım İtalyan vatandaşı olmayı tercih etmişti. Somut ve inkâr edilemez deliller sunarak, Almanya'nın en geç savaş sonrasında olmak üzere Alto Adige'yi ilhak etme kararına Mussolini'nin gözlerini açtı. Duce, Almanlara karşı her zamanki argümanlarını tekrarlayarak, böyle bir hadisenin "rejimin çöküşüne" yol açacağına Hitler'in açıkça dikkatini çekeceğini söyleyerek sözlerini noktaladı.

Almanlar, Rus Cephesi'nde kayda değer bir ilerleme kat etti. Stalin hattını çeşitli noktalarda aşan Almanlar, Leningrad, Moskova ve Kiev'e doğru ilerliyor.

Frau Domberg, Nazi karşıtı da olsa yine de bir Alman, dolayısıyla kendisiyle tedbirli konuşmam gerek. Dün gece bana açıkça, "Mussolini'yi

127 İt. "Medaglia d'oro al Valore Militare". (ç.n.)

Hitler'den daha çok sevdiğiniz doğru mu?" diye sordu. Buna, "Korkarım ki bu hususta sizin hislerinizi paylaşmıyorum. Ben liderimizi oldukça severim," yanıtını verdim. Zorda kaldı!

14 Temmuz 1941

Karadağ'da karışıklıklar. Silahlı çeteler ateş açtı, Budua'daki Kraliyet Villası'na bir saldırı oldu. Görünüşe göre bu hadisenin kurucu meclisin toplantısıyla bir ilişiği olmasa da zamanlaması yine de garip. Bu esnada Karadağlıların Roma'ya gelişlerini erteledik. Ayrıca Kral'ın inisiyatifi neticesinde naiplik görevini Mazzolini değil üç Karadağlı yerine getirecek.

Duce kendisini "yanlış yönlendiren" askeriyeye karşı öfkeden deliye döndü. Floransa'daki Galileo Fabrikası'nın uçaksavar faaliyetinde kullanılmak üzere her ay sekiz ışıldak üreteceğine dair kendisini temin etmişlerdi. Şimdiyse iki türdeki ilk on üç ışıldağın ancak aralık ayının sonunda hazır olacağını öğrendi. Bu uçaksavar savunmalarımızı tertiplememiz için çok önemli bir faktör. İtalyan işçileri Almanya'ya göndermeye son vermeliyiz, zira Almanlarla yaşamaları gittikçe güçleşiyor ve her gün yumruklu kavgalar baş gösteriyor.

15 Temmuz 1941

Debra Tabor'un[128] teslimi hakkındaki detaylar elimize ulaştı. Sekiz haftalık süreçte dört bin kişilik kuvvetimizin verdiği zayiat iki ölü ve dört yaralıdan ibaret. Buna rağmen şerefli bir teslim gerçekleşmiş. Mussolini bunun "klasik İtalyan *combinazioni*"lerinden biri olduğunu söylüyor. Böylelikle fedakârlık etmelerine ve kayıp vermelerine lüzum kalmayan, ekserisi tüccar ruhlu İngilizler karşısında postlarını kolayca kurtarabildiklerini keşfetmiş durumdalar.

Karadağ'da işler daha ziyade kötü gidiyor. İsyancılar bütün yolları kapatarak başkentin dış dünyayla bağlantısını kesti. Bölgeye Arnavutluk'tan kuvvet gönderdik.

Mussolini garip bir eyleme imza attı: Ansaldo kaleme aldığı bir makalede, "Hitler'in liderliğinde Rusya'da süren savaş..." gibi bir şeyler yazmış olduğu için Pavolini'yi azarladı. "Böyle olursa," dedi Duce, "İtalyan halkı savaşı yönetenin Hitler'in olduğu fikrini benimser." Merak ediyorum. Acaba şaka mı yapıyordu, yoksa ciddi miydi?

---

128 Etiyopya'nın kuzeybatısındaki bir şehir. (ç.n.)

16 Temmuz 1941

Duce Rusya'daki gidişattan emin değil. Özellikle de Rus-İngiliz ittifakının Stalin'i Milliyetçi Rusya'nın lideri haline getirmesinden dolayı bugünkü konuşması kötümserdi. Almanya'nın kaldırması için fazla ağır bir yükün altına girdiğinden, kıştan evvel kesin bir çözüme ulaşamayacağından ve bunun da birçok bilinmeyen faktörü ortaya çıkaracağından endişeleniyor.

17 Temmuz 1941

Karadağ'daki isyan, aslına bakılırsa, büyüyerek sürüyor. Eğer derin ve acı bir manaya gelmeyecek olsaydı, İtalya ve Karadağ arasında bir savaş olması grotesk olurdu. Almanlardan duruma müdahale etmelerini istememize gerek kalmadan askerlerimizin sorunu çözeceğini umuyoruz.

Askerlerimiz hakkında her zamanki gibi acı sözler sarf eden Mussolini, sadece, Arnavutluk'ta askerlerine, "Hepinizin iyi aile erkekleri olduğunuzu duydum. Bu, evinizde işe yarayabilir fakat burada yaramaz. Burada hırsızlar, katiller ve tecavüzcüler olmaktan imtina etmeyeceksiniz," diyen ve adını hatırlayamadığım bir generali sevdiğini söyledi.

18 Temmuz 1941

Anfuso, Alman basın ataşesinin karısı Frau Mollier'le samimi ve oldukça ilginç bir görüşme yaptı. Frau Mollier, Rus seferinin Alman idare erkânında büyük bir krize yol açtığını ele vermiş. Hitler, Bolşevizme karşı savaşa, bunun Anglo-Sakson ülkeleri arasındaki savaşa son vermeye itebileceğini düşünerek girmiş. Von Ribbentrop bu fikre katılmamış; aslına bakılırsa, eğer Nazizmin yok edilmesini sağlayacaksa Churchill'in şeytanla bile anlaşma yapacağına kaniymiş. Ribbentrop'un bu kez haklı olduğunu söylemeliyim. Mücadele bu kez yaman ve kanlı olacak ve hâlihazırda yorgun olan Alman halkı bunun sebebini merak ediyor. Frau Mollier sert ifadeler kullandı. Hitler'in bir Dummkopf[129] olduğunu söyledi. Gerçek şu ki, Rusya'daki savaş Almanların öngörmüş olduğundan daha çetin. İlerleyişleri sürüyor, fakat yavaşça ve güçlü Sovyet karşı taarruzlarının sürekli tacizlerine uğrayarak. Bugün askeri duruma dair rapor veren Albay Ame ve General Squero, Rusların kış vaktinde bile cepheyi tutmakta başarılı olacaklarını söylediler. Eğer bu

129 Alm. "Aptal". (ç.n.)

gerçekleşirse, Almanya'da hesaplanamaz neticelere yol açacak bir kan kaybı başlamış demektir.

19 Temmuz 1941

Bazı taburlarımız Cettigne'ye ulaştı ve böylelikle Karadağ'daki durum, henüz çözülmemiş olsa da gözle görülür bir iyileşme gösterdi.

Duce'ye ettiği veda ziyaretinde Villani'ye eşlik ettim. Villani, bu kez Duce'nin oldukça hoşuna giden ve herhangi bir tepki vermesine neden olmayan alışıldık Alman karşıtı beyanlarına devam etti. Sohbetin sonu ise bu kadar mutlu değildi. "Yaş sınırına ulaştığım için eve dönüyorum," dedi. "Yaşlı bir adamım. Sizin yaşınızdayım, aslına bakılırsa bir yaş daha yaşlıyım." Mussolini, özellikle de Villani yaşlılığın ete kemiğe bürünmüş hâli olduğundan bu benzetmeden hoşlanmadı.

Bulgar-Arnavut sınırını tek taraflı olarak tayin ettik. Kabinenin istifadan söz ettiği Sofya'da fırtınalar esiyor. Bulgar temsilcilerin Roma'ya yapacakları yaklaşmakta olan ve faydasız ziyaret kötü işaretlerle başlıyor.

20 Temmuz 1941

Duce'nin Almanlara karşı öfke nöbetleri sürüyor. Bugün, "Villani'nin sözleri üzerine kafa yoruyorum. Uydu devletler arasında olup olmadığımızı düşünüyorum. Bugün değilse bile, Almanların topyekûn zafer kazandıkları gün bunlar arasında olacağız. Almanlar hain ve kendini dizginleme duygusundan yoksunlar. Tarafımıza yönelik Hırvatistan'daki bütün kumpasların Almanlar tarafından tertiplendiğine dair kanıtım var. İki ülke arasında kaçınılmaz bir kriz görüyorum. Venedik bölgesindeki nehirler boyunca bin top dizmek zorundayız, zira Almanlar İtalya'nın istilasına kolayca parçalara ayrılacakları Alto Adige'nin dar vadilerinden değil, buradan başlayacaklar. Şimdilik yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Bu yoldayız ve bu yolda kalmak zorundayız. Fakat iki şeyi ummalıyız: Savaşın Almanlar için uzun ve tüketici olmasını ve bağımsızlığımızı kurtarmamızı sağlayacak bir mutabakatla sona ermesini."

Rus Cephesi'nden gelen haberler Almanların zorlu bir direniş karşısında bedel ödeyerek ilerlediklerini gösteriyor. Amerikan ve Türk kaynakları tarafından elde edilen Moskova menşeli bazı raporlardan Sovyet askerleri arasında disiplinsizlikler görülmeye başladığını ve çöküşün yakın

olabileceğini öğrendik. Belki böyledir. Lakin Almanlar bunun için ağır bir bedel ödedi. Fakat Rusya bozguna uğrayacak olsa dahi ya dünyanın geri kalanı? Bu nihai bir zafer mi olur? Ben bu görüşte değilim.

21 Temmuz 1941

Bulgarlar geldi. Avrupa'nın üstünde kükreyen kasırganın kendilerini diktatörler, üniformalar ve törenlerle iştigal etmeye zorladığı iki geleneksel demokratik-parlamenter temsilci... Özellikle de ülkelerindeki durumu pekiştirmek için zaruri olan Ohri ve Prespa gölleri bölgelerinde bir takım sınır imtiyazları için yalvardılar. Şekilden ziyade hakkaniyete dayalı sebeplerden sağlam bir duruş sergiledim. Belki müşterek komisyonda bazı küçük imtiyazlar verilebilir. Kral'ı ve Piedmont Prensi'ni gördüm. Kral daha sakin ve samimi, Piedmont Prensi'yse memnuniyetsiz ve eleştireldi. Hitler, Duce'ye Rusya'daki askeri operasyonları özetleyen uzun bir mektup göndermiş. Gidişatın lehte olduğunu düşünüyor. Askeri ve siyasi açılardan ahvale ilişkin kapsamlı bir özet yapmış ve son kısımda, ki mektubun gerçek nedeni de bu, hava ve deniz komutanlıklarımızın idaresini talep etmiş. Hâlihazırda yapmakta olduğumuzdan daha iyisini nasıl yapabileceklerini bilmiyorum. Özellikle de donanmamız olanaklarına ve envanterine oranla fevkalade sonuçlar alıyor. Bu talebin birçok çevrede Almanlara duyulan muhabbeti artıracağını düşünmüyorum.

22 Temmuz 1941

Roma'da düzmece hava taarruzları sürüyor. Mussoli düşman Napoli'ye her hava akını gerçekleştirdiğinde Roma'da da alarm verilmesini emretti. Bunu yapmasının sebebi halka savaşta olduğumuzu hissettirmek. Ayrıca işlerin daha gerçekçi görünmesi için uçaksavarlara da ateş açmalarını emretti. Bütün bunlara değer mi? Sokaktaki yorumlara kulak verecek olursak pek de değdiğini söyleyemem. Libya'da yaklaşmakta olan İngiliz taarruzuna yönelik haberler daha fazla aciliyet arz ediyor. Squero elimize ulaşan raporda doğruluk payı olduğunu düşünse de, büyük bir şok taarruzuna direnebileceğimizden şüpheli.

Karadağ'da işler oldukça kötü. İsyancı güçler Hırvat ve Sırpların da katılımıyla artmış ve tümenlerimiz onlarla temas kuramıyor. Bu bütünüyle grotesk bir durum ve bizi oldukça düşündürüyor.

[Ciano boğaz enfeksiyonu geçirdiğinden dolayı, günlükte 23 Temmuz ve 21 Eylül tarihleri arasında girdi bulunmamaktadır.]

22 Eylül 1941

Beni ameliyat olmaya zorlayan bir boğaz enfeksiyonu nedeniyle uzun bir yokluğun ardından bugün bakanlığa geri döndüm. Bruno'nun öldüğü o üzücü gün haricinde iki ayı Duce'yle irtibatım olmadan hareketsiz bir şekilde geçirdim.[130] Mussolini'yi fiziken ve ruhen iyi gördüm. Aldığı darbeden toparlanmıştı. Konuşmanın ana teması her zamanki gibi savaşın gidişatı oldu. Rus Cephesindeki savaşa daha kapsamlı bir şekilde katılım gösterilmediği için İtalyan halkının huzursuz olduğunu söyledi. Onunla aynı fikirde değilim. İnsanlar Rusya'daki savaşla alakadar değil. İnsanımızın gerçek dertleri yiyecek, yağ, yumurta ve benzeri noksanlıklardan kaynaklanıyor. Fakat işin bu kısmı Duce'yi rahatsız etmiyor.

Lakin artık gıda meselesinden sorumlu olan veya en azından kâğıt üzerinde sorumlu olan Serena durumdan hoşnut değil. Bütün şikâyetlerin kaynağı olacak bu sorumluluğu partinin üstlenmesi büyük bir hataydı. Zira hayvan yemi ve gübre eksikliğinin gelecekte hasatları daha da kötüleştirip üretim oranlarını daha da düşürecek olmasıyla, bugün rahatsız edici olan durumun ileride daha da fenalaşacağını öngörmek zor değil.

23 Eylül 1941

Günün olayı sanayi ve devlet tahvillerinin özel mülkiyete alınması[131] meselesiydi. Revel, bu hususta hiçbir şey bilmediğini ve buna karşı olduğunu söyleyerek mağduru oynadı. Duce, böyle düşündüğünden ziyade inadından lehte görüş bildirdi. Revel'e göre bunu teşvik eden kişi, Mussolini'ye Giolitti'nin yaptığını yapmaya cesaret edemediği babında bir şeyler yazan bir polis muhbiri, İtalya Merkez Bankası'nın eski bir çalışanıymış. Öfkeden çılgına dönen Vopi bu değişikliğe geçit vermemek için elinden gelen her şeyi yapıyor.

---

130 Benito Mussolini'nin 274'ncü hava filosuna komuta eden 23 yaşındaki oğlu Bruno Mussolini, Pisa'daki San Giusto havaalanında Piaggio P.108B bombardıman uçağının prototipiyle test uçuşundayken düşük irtifada seyretmesi sonucunda bir eve çakılarak 7 Ağustos 1941 tarihinde hayatını kaybetmiştir. (ç.n.)

131 Devredilemez hâle getirilmesi kastediliyor. (ç.n.)

İstişare için Washington'a çağrılan Phillips'i gördüm. Her zamanki gibi yine samimiydi. Özel bir konuya değinmedik. Sadece Amerikan basınının artık İtalya'ya saldırmadığından bahsetti. Demokrasiler tarafından hâlihazırda kazanıldığını düşündüğü Atlantik Muharebesi'nden söz etti. Von Mackensen de bana bir nezaket ziyaretinde bulundu. Siyasetten konuşmadık. Genel bağlamda sakindi ve İtalya'nın meselelerinden dostane bir şekilde söz etti.

24 Eylül 1941

Duce, Alfieri'nin kendisi hakkında söylentiler dolaştığından bahsederek onu teyakkuza geçirdiğini söyledi. Söylentiye göre Duce Almanya'dan operasyonların gidişatına dair oldukça kötü bir izlenimle dönmüş ve Almanlara karşı sert ifadeler kullanmış. (Aslına bakılırsa bunu bazen benimle birlikteyken bile yapmıştır. Fakat daha çok ben yokken yapmıştır.) Alfieri bu bilginin kaynağını vermesi için baskıya uğradığında konuşmayı muğlak ve genel bir çerçevede tuttu ki bu da Duce'yi öfkelendirdi. "Alfieri oldukça itibar kaybetti," dedi. Alfieri benim hakkımda da böyle şeyler söylendiğini dile getirmişti. Bu küçük palavracıyı kendisini genellikle yolladığım cehennemin dibine göndermiştim. Yine de Duce duyduklarından rahatsız oldu ve bu tür söylentilere son vermek için ekim ayında İtalyan-Alman Derneği'ne konuşacak.

Berlin Büyükelçiliğimizde siyasi müşavir olan Cecchi'nin, Almanya'daki işçilerimize edilen muameleye ilişkin hazırladığı bir raporu gördüm. Bazı kamplarda işçilerimiz dövülmekle kalmıyor, buna ilaveten en ufak kabahatte bu iş için özel olarak yetiştirilmiş köpeklere bacakları ısırttırılıyormuş. Eğer bu rapor ortaya çıkacak olsaydı İtalyanlar pek az kişinin tahmin edebileceği bir şiddetle ayaklanırlardı.

25 Eylül 1941

Cecchi'nin raporunu Duce'ye gösterdim. Sarsıldı. Benden bunu Mackensen'e götürüp olan bitenin vahametine dair onu bilgilendirmemi istedi. Bunu yaparken, durumdan haberi olması gereken fakat olmayan Duce'nin bilgisi dışında, sanki kendi inisiyatifim dâhilinde Mackensen'e yaklaşıyormuşum gibi davranmamı istedi. Konu hakkında görüştüğüm Mackensen, bu vesileyle işçilerimizin Almanya'daki varlığının, "Ülkelerimiz arasında hâlihazırda mevcut olan huzursuzluğu

artırmakla yazgılı" olduğunu söyleyerek bu duruma sert tenkitler yöneltti.

Cavallero'yu gördüm. İyi bir martaval ustası olmasına rağmen zorlukları kabul edip, sözlerini kaçınılmaz olan, "*Tout va très bien, Madame la Marquise*"[132] nakaratıyla bitirdi. Akdeniz'deki durum karanlık ve bu durum devamlı olarak kaybettiğimiz ticaret gemilerimiz sebebiyle daha da karanlıklaşacak. Duruma vakıf ve güvenilir bir kişi olan Komutan Bigliardi, donanmanın sorumlu çevrelerinde elimizde yük gemisi kalmayana kadar beklemektense Libya'yı şu an tahliye etmemizin belki de daha iyi olacağının ciddi bir şekilde tartışılmaya başlandığını söyledi. Elimde kopyası bulunan bir rapora göre Alman silahlı hücreleri başlıca İtalyan şehirlerine yerleşmeye başlamışlar. Ne amaçla? Gözümüzü onların üstünde tutmalıyız.

26 Eylül 1941

Duce'ye başka kaynaklardan da Almanya'daki işçilerimize köpeklerin saldırtıldığı haberleri ulaştı. Duce durum karşısında sarsıldı ve rahatsız oldu. "Bunlar kalbimde onulmaz bir nefrete neden oluyor. Uzun yıllar beklemek durumunda kalabilirim ama sonunda bu hesabı göreceğim. İnsanlığa Sezar'ı, Dante'yi ve Michelangelo'yu vermiş bir ırkın Hunların köpekleri tarafından yutulmasına izin vermeyeceğim," dedi. Birtakım görüşmeler için Ribbentrop'la buluşmamı ve bu meseleyi gündeme getirmemi teklif etti. Bir araya gelme teklifini bir mektup yazarak Yoldaş Joachim'e ilettim.

Acquarone'yle saraydaki atmosferin gittikçe daha karamsar, kasvetli ve Alman aleyhtarı haline geldiği dışında özel bir şey konuşmadığımız bir görüşme yaptık.

Macaristan'ın yeni temsilcisi Mariassy resmi, boş ve işgüzar bir tipik kariyerist. Bana bazı siyasi sorular yöneltmek istedi ve bunlara Mihver'in savaşı kazanacağı kanaatinde olup olmadığımı sorarak başladı! Hayatında ilk kez karşılaştığı İtalya'nın savaş dönemi Dışişleri Bakanı'ndan nasıl bir cevap bekliyordu, doğrusu merak ediyorum. Emsalsiz bir embesil.

---

132 Paul Misraki'nin, "Bunun haricinde her şey iyi Madam Markiz" isimli 1935 tarihli ünlü parçası. (ç.n.)

27 Eylül 1941

Bakanlar Kurulu toplandı. Toplantıda alınan kararlardan ziyade Duce'nin hâleti ruhiyesinin üstünde durmak gerek. Neredeyse bütün argümanlarının hedef tahtasında "İtalyanların yüz karası" olarak tanımladığı burjuvazi vardı. Sadece artık savaşın uzun yıllar süreceğine inandığını söyleyebilmek adına savaşa ve gidişatına yönelik birkaç söz etti. Kişi başına düşen günlük ekmek tayını 200 gram olacak, ağır işçilerin tayını ise 300-400 gram artırılacak. "Kimse bu tayının savaş sonrasında sona ereceğini sanmasın," dedi. "Ben arzu ettiğim müddetçe devam edecek. Sadece bu şekilde Agnellis ve Doneganis işçileriyle aynı yemeği yer. Eğer iki yüz gram kulağa az geldiyse size şunu söyleyeyim, bahar vaktinde tayın daha da düşecek ve bu beni memnun ediyor, zira sonunda İtalyanların yüzlerinde ıstırabın işaretlerini görebileceğiz ki, bu da barış masasında bizim açımızdan önem teşkil edecek."

Duce tahvillerin artık sahiplerinin adını taşıyacak olmasından da memnun oldu, fakat ortaya koyduğu argümanlar ikna edici olmaktan uzak ve teknik olarak anlamsızdı. Bakanlar Kurulu sessiz kaldı. Sadece kendine "Kızıl Kont" demeyi seven Revel memnundu. Bana bakanlığa kadar eşlik eden Grandi, ilkokul yıllarında okumuş olduğu ve düşünce şekline tamamen yabancı olan *Lotta di Classe*'nin[133] editörünün gölgesinin ardında gördüğü "Mussolini'nin beyaz Bolşevizmi" dediği şeyden tamamen dehşete düşmüştü.

28 Eylül 1941

Gambara'yla uzun bir görüşme yaptık. Hem Duce hem de Cavallero bana kendisini I.N.R.A'nın geleceğinden emin bir iyimser olarak tasvir etmişlerdi. Hiç de böyle biri değil. Benimle kuvvetli bir sorumluluk duygusuyla konuştu. İstikbâli karanlık bulutlar ve tehlikelerle dolu görüyor. Geçmiş yıla kıyasla durumun oldukça iyileştiğini, fakat bunun ancak göreceli bir iyileşme olduğunu, yerine koyabileceğimiz hammaddelerin azaldığını ve onları elde etmenin de zorlaştığını düşünüyor. Şimdiyse Tobruk'a taarruz etmeyi düşünüyorlar. Bunun en iyi kuvvetlerimizi tüketebilecek ve kaçınılmaz İngiliz taarruzuna kapıyı aralayabilecek ciddi bir hata olduğuna inanıyor. Almanlar ve Duce'nin isteğiyle bu planı destekleyen kişi Cavallero. Dolayısıyla Gambara, Cavallero'ya amansızca

133 Mussolini'nin bir zamanlar editörlüğünü yaptığı sosyalist gazete. (ç.n.)

saldırıp, "Kendisine ordu içinde bir itibar sağlayamadı ve vaktini silahlı kuvvetleri hakkıyla organize etmek yerine boş siyasi aktivitelere harcıyor. Eğer bu tempoyla devam edersek savaşı kaybedeceğiz. Roatta ve Squero da böyle düşünüyor," dedi. Gambara haklı.

29 Eylül 1941

Yeni bir şey yok.

30 Eylül 1941

Mussolini Rusya'daki sefer kuvvetimizin başarılarından bahtiyar. İçeriğinin %90'ı İngilizler tarafından yalanlanan denizdeki son zaferimiz ve Doğu Cephesi'nde ele geçirilen savaş esirleri, şimdi askeri açıdan bile tozpembe bir gelecek gören Duce'nin gönlünü hoş etti. Fakat bu kendisinin tabiatındaki iniş çıkışların bir tezahürü.

Ülkeyi terk etmek üzere olan Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Phillips veda etmeye geldi. İtalyanların bezgin hâleti ruhiyelerinden uzun uzadıya bahsedip sözlerini Amerika'nın ülkemize duyduğu ve günün birinde ülkemizin yeniden yapılanması için zaruri olan sempatiyi vurgulayarak noktaladı. Özellikle de askeri istihbarat teşkilatımızın Amerikalıların diplomatik şifrelerini eline geçirmiş olması dolayısıyla bu konuşmaya dair bir rapor hazırlamadım; Phillips'in Birleşik Devletler'e gönderdiği bütün telgraflar tarafımızca okunuyor. Dolayısıyla raporum yanlış yorumlanabilir. Bu da doğal olarak Amerikalılarla herhangi bir uzlaşmaya varmamız ihtimalini felce uğratır.

Bugün, ilk kez, Alfieri tarafından imzalanan bir raporda (siyasi raporların ardındaki gerçek isim hep Ridomi'dir) Alman halkının gittikçe topyekûn zafer fikrinden uzaklaşarak anlaşmalı barış fikrine yakınlaştığından bahsediliyordu.

1 Ekim 1941

Mühih'ten Petralis'in raporu geldi. Eğer durumu kara renklere boyamıyorsa Almanların ahvali pek iç açıcı görünmüyor. Prusyalılar ve Bavyeralılar arasında meydana gelmeye başlayan ihtilaf çok önemli. Dini etkenin kayda değer bir önem arz ettiği kesin, fakat Bavyera'ya sığınan Prusyalıların keyfi için Bavyera pazarından yok olan birçok gıdanın bu husustaki rolünü de göz ardı etmemeliyiz. Bir de Almanlar

erzak depolarımızı boşalttığında öfkelendikleri için İtalyanlara şaşkınlıkla bakanlar vardı!

Amiral Ferreri'yle bir toplantı yaptık. Libya'nın geleceğinden şüpheli, özellikle de ticaret gemilerimiz eylül ayındaki gibi muazzam bir miktarda batacak olurlarsa. Mazide kaybettiğimiz gemilerin toplamı azami %5'ken, eylülde ise bu oran %18'e çıktı. Bütün donanma subaylarımız gibi Amiral Ferreri de büsbütün Almanya aleyhtarı.

İtalyan-Alman Enstitüsünde akademik yılın açılış töreni. Basit akıllı bir adam olan Balbino Giuliano, İtalyan *Risorgimento*'su[134] ile Almanya'da buna tekabül eden hareketin müşterek gelenekleri üzerine hiç de ikna edici olmayan bir konuşma yaptı. Duce'nin bu önemsiz törendeki varlığı Alfieri tarafından yayılan ve Mussolini'nin Mihver'deki mevkidaşına karşı soğuduğu yönündeki dedikoduları yalanlamak amacı taşıyordu.

2 Ekim 1941

Yeni bir şey yok.

3 Ekim 1941

Hitler Berlin'de beklenmeyen yahut hemen hemen beklenmeyen bir söylev verdi. Söyleve dair ilk izlenimler, Alman halkına Rusya'ya ettiği taarruzun sebeplerini açıklamak ve savaşı bitirmeye yönelik vermiş olduğu kesin taahhütlere rağmen bunu ertelemesini meşru kılmak istediği yönünde. Enerjisinin bir kısmını kaybetmiş olduğuna şüphe yok. Bu kez İngilizlere karşı dobra tehditler savurmadı. Konuşmasında bize özel bir önem atfetmedi; ötekilerle aynı kefeye konulduk ve bu Alman aleyhtarı hissiyatın gün geçtikçe kuvvetlendiği İtalya'da iyi bir intiba yaratmayacak. Plessen, "Yunanistan'daki insanların açlıktan kırıldığına ve orada meydana gelebilecek her şeyden sorumlu olduğumuza," ilişkin bakanlığımıza ziyadesiyle kuvvetli bir nota verdi. Söyleyebileceğim en hafif şey muammalı bir vesikayla uğraştığımız.

De Chirici portremi yapıyor. Garip bir adam bu sanatçı, dik kafalı, oldukça ürkek; kimi zaman dalgın, kimi zamansa derin ve keskin bir kavrayışı haiz. Sohbetin neredeyse farkına varılmadan akıp gitmesine sebep olan şaşırtıcı bir kültüre sahip.

---

134 19. yüzyılda İtalya Yarımadası'nda bulunan birçok devleti bir araya getirerek İtalya Krallığı'na dönüştürmeye çalışan politik ve sosyal harekettir. (ç.n.)

4 Ekim 1941

Riccione'de bulunan Mussolini, Hitler'in söylevine ilişkin telefon etti. "Kendi adına tatmin olmasına rağmen," konuşmadan biraz olsun hoşlanmamış. Plessen'in Yunanistan'a ilişkin adımı onu tahrik etti. "Yunanlardan ayakkabı bağcıklarını bile alan Almanlar şimdi oradaki ekonomik durumdan sorumlu olan bizmişiz gibi davranıyorlar. Sorumluluğu kabul edebiliriz, fakat ancak Atina da dâhil bütün ülkeden toz olurlarsa."

Birçok bölgede kötü gitmekte olan iç durum Sicilya'da kritikleşmeye başlıyor. Savaşın bütün çilelerinden mustarip olan ve faydalarının hiçbirinden yararlanmayan bu bölge, Duce'nin adadan Sicilyalı kamu görevlilerini uzaklaştırma kararıyla bilhassa kaynamaya başladı. Sicilyalıların sefaletine bir de hakaret addettikleri bu durum eklendi. Bunun neden yapıldığını bilmiyorum. Faşist Parti'deki genel sekreter yardımcılığı görevinden istifa etmek isteyen Gaetani'yi gördüm. Sicilya'daki koşullardan bahsederken ağlıyordu. Kuzey İtalya'ya tayini çıkan ve bunu reddeden Mezzi'yle görüştüm. "Babam Cenovalı, annem ise Sicilyalı. Eğer annem Yahudi olsaydı Aryanize edilirdim. Fakat bu durumda bana hiçbir çıkış yolu bırakılmıyor. Şimdi soruyorum, öyleyse Sicilyalı olmak Yahudi olmaktan daha mı kötüdür?" dedi.

5 Ekim 1941

Önemli bir şey yok.

6 Ekim 1941

Mussolini'nin Riccione'den telefon etti. Söylediklerine bakılırsa Hitler'in söylevinden rahatsız olmuş. Benimle irticalen konuşurken, "aksi takdirde affedilemez olan söylevin" açıklamasını bulduğunu söyledi.

Squero ordunun durumuna ilişkin benimle uzun bir görüşme yaptı. Çok derin görüşlü bir adam değil, fakat dürüst ve blöf yapmıyor. Cavallero kış mevsiminde düzinelerce tümenin hazır olacağından bahsederken, Squero gerçekten layığıyla donatılacak yeni tümen sayımızın dört veya beşi geçemeyeceği görüşünde. Libya'ya ikmal malzemesi göndermek gittikçe zorlaşıyor. Eylül ayı için tertiplenen materyallerin ancak %20'si gönderilebildi. Öte yandan gönderilen insan sayısı ise %50 daha fazla.

Gıda durumuna ilişkin epey memnuniyetsizlik var. Bazı bölgelerde kadınlar bastırılması zor küçük nümayişler düzenledi. Roma ahalisi büyük ölçüde homurdanıp alaycı davranarak Campidoglio'ya artık Campidaria diyor.[135]

7 Ekim 1941

Yeni bir şey yok.

8 Ekim 1941

Bazı insanlar yüzsüzdür! Ben Arnavutluk'tayken Verlaci, Jacomoni de oradayken, Arnavut hükümetinin Cavallero'ya bir miktar Arnavutluk toprağı teklif ettiğini söylemişti. O an bunun Grappa toprağı veya Piave suyu gibi verilmesi âdetten olan sıradan bir kap toprak olduğunu düşünmüş ve itiraz belirtmemiştim. Fakat teklifin sembolik bir jest değil de Fieri'de 25.000 akrelik bir toprak olduğunu öğrendiğimde buna kesinkes karşı çıktım. Bu da, Verlaci'nin devrin hâlihazırda gerçekleştirildiğine dair mektubu aracılığıyla işi çıkmaza sokmaya çalışan ilgili tarafların hoşuna gitmedi. Mesele hakkında Cavallero'yla konuştum. Bunu durduracağım. Fakat Cavallero bu yüzden bana minnettar değil. Aksine. Fakat stratejistliğini kimsenin kabul etmediği fakat rüşvetçiliğini herkesin takdir ettiği kendisi gibi bir adam için böyle bir hediyeyi kabul etmesinin felaketini mühürleyeceğinin farkına varamıyor. Ekmeklerin karneye bağlandığı ve insanların aç olduğu bir vakit, Yunanistan'daki oldukça şaibeli zaferi, Cavallero'nun birkaç milyon ederindeki bir hediyeyle taçlandırdığını açıklamak için uygun bir zaman değil.

9 Ekim 1941

Ghigi'nin söylediğine göre Yunanistan'daki koşullar öylesine umutsuz hâle gelmiş ki nüfusun kontrolden çıkmasından korkuluyormuş. Günlük ekmek istihkakı hâlihazırda 90 grama düşürülmüş. Yiyecek başka hiçbir şeyleri yok. Yarın Pire'ye buğday nakliyatı yapılmazsa fırınlar soğuk kalacak. Peki, çare nedir? Ghigi kesin bir öneri getirmiyor, fakat öncelikle biz ve Almanlar arasındaki komuta ayrımından kaynaklanarak birçok girişimi felce uğratan ve birçok obur gangster subayı

---

135 Ciano "yağla yaşamak" manasına gelen *Campi d'olio* ve "havayla yaşamak" manasına gelen *campidaria* şeklindeki söz oyununa gönderme yapıyor. (ç.n.)

barındıran Atina'daki gıda durumunu kötüleştiren yanlış anlamaların giderilmesi gerektiğini söylüyor. Yarın Ghigi'yi tekrar göreceğim. Bugün oldukça mutlu olduğunu saklamaya çalışmamasına karşın bunun nedenini açıklamayarak sadece tayinin çıkmasını istediğini söyledi.

Operasyonların gidişatına ilişkin Rusya'dan gelen haberler gittikçe iyileşiyor: Almanlar zafer nameleri çalıyor. Acaba bunlar doğru mu çıkacak, yoksa bunca insan ve materyal kaybından sonra sadece yüz veya iki yüz kilometre ötede yeni bir cephe kurulduğu haberlerini mi okuyor olacağız? Savaşın genel gidişatı için gerçekten önemli olan şey budur.

10 Ekim 1941

Mussolini Roma'ya döndü. Özellikle de "onu oldukça coşkulu bir şekilde karşılayıp bir kez daha kendilerinin ultra-politik şehirler olduklarını kanıtlayan" Bologna ve Parma'ya gerçekleştirdiği ziyaretlerden dolayı keyfi yerindeydi. Rusya'daki operasyonların gidişatı hususundaysa itidalli. Başarılar kazanıldığı yadsınamaz, fakat yaklaşmakta olan ve zor geçecek kış göz önüne alındığında tarafımıza gönderilen mesajların Alman halkına yönelik propagandanın izlerini taşıdığını düşünüyor. Bu görüş, en muhafazakâr askerler ve zafer davullarını çalan siyasetçiler arasında bu hususta görüş farklılıkları olduğuna ilişkin Alfieri'nin gönderdiği ve içimize biraz olsun su serpmeyen bazı telgraflarla da pekişti. Duce, Rusya'ya kuvvet göndermeye hevesli. "Bu şekilde savaş çabalarımız Almanlarınkiyle kıyaslanabileceği ve böylelikle zafer anı geldiğinde Almanlar bize fethedilmiş uluslar gibi iradelerini dikte edemeyecekleri için" bahar vaktinde Rusya'ya yirmi tümen daha göndermek istiyor. Cavallero'nun Arnavutluk'taki mülkü hususunda da Duce'ye güncel duruma ilişkin bilgi verdim. Derin ve olumsuz bir şekilde etkilendi.

11 Ekim 1941

Ghigi, tek kelimeyle "açlık" olarak ifade edebilecek Yunanistan'daki duruma ilişkin Duce'yle açık konuştu. Kaybedecek hiçbir şeyi olmadığını bilen bir halkta vahşi isyanlardan salgın hastalıklara kadar her şey görülebilir. Bir şey yapılmalı. Mussolini Yunanistan'a derhâl 75 ton buğday gönderilmesini emretti. Kasım ayında ihtiyaç duyulan buğday oranına kıyasla bu düşük bir miktar. Fakat daha fazlasını yapamıyoruz. İtalyanlar da kemerlerini son deliğe, "*foro* Mussolini'ye", yani "Mussolini deliğine" kadar sıkıyorlar.

Gıda müsteşarı bir ay boyunca yiyeceksiz kalmak istemiyorsak kişi başına düşen istihkakı daha da kısmaktan başka çaremiz olmadığını söyledi. Doğrusunu söylemek gerekirse bu kadarı çok fazla olur. Bu esnada Duce'nin en büyük kaygısı ise Doğu Cephesi'ndeki yokluğumuz. Rusya'ya ekim ayında yirmi tümen göndermek istiyor. Cavallero da kendisini bu yönde teşvik ediyor. Fakat bahar vakti yirmi tümenin asla hazır olmayacağı gerçeğini bir yana bırakacak olsak bile, ülkede tuttuğumuz ve tek güvencemiz olan azıcık materyali dahi dışarıya göndermek akıllıca olur mu? San Rossore'de olan Kral buna kesinlikle karşı.

12 Ekim 1941

Yeni bir şey yok.

13 Ekim 1941

Ribbentrop sülün avlamak için Macksensen aracılığıyla ay sonunda benden Schönhof'ta kendisine katılmamı istedi.

Duce, Rus Cephesi'ni ettiği ziyaret esnasında bir Alman'ın kendisi hakkında, "İşte İtalya valimiz geçiyor," demiş olduğuna dair haberler aldı. Bu ifade bir büyükelçilik çalışanı tarafından işitilmiş. Duce gerçeğin öğrenilmesi için Alfieri'ye yazdı. Mussolini, "Buna inanıyorum. Almanya'da belirli şarkılar var. Bunları Hitler besteliyor, ötekiler de söylüyor. İlk şarkı İtalya'nın Almanların sadık bir dostu, eşit bir müttefiki ve Akdeniz'deki partneri olduğu şeklinde. Ardından ikinci şarkı geliyor. Bu şarkının sözleri Avrupa'ya zaferin sahibi olan Almanların hükmedeceğini söylüyor. Fethedilmiş ülkeler sömürge, Almanya'yla ilişiği olan ülkeler ise onun konfedere eyaletleri olacak. Bu eyaletler arasında en önemlisi de İtalya. Bu koşulları kabul etmek zorundayız, zira herhangi bir başkaldırı bizim konfedere bir eyaletten sömürgeye dönüştürülmemizle sonuçlanır. Alman Lebensraum'unun bir parçası olarak yarın bizden Trieste'yi bile isteseler boyun eğmek zorunda kalırız. Aslına bakılırsa üçüncü bir şarkı daha var, Anglo-Amerikan direnişi bizim işbirliğimizi Almanlar nezdinde daha önem arz edecek hâle getirirse söylenecek bir şarkı. Fakat buna daha var."

Kendimi, hâl böyleyken İtalyanların bu savaşa duydukları hevesin neden düşük olduğunu anlamanın kolay olduğunu söylemekle sınırladım.

Serena gıda durumundan endişeliydi. Eğer durumdan haberdar edilmiş olsaydı, Mussolini'nin tedirgin olup dinlemeye alınan telefon görüşmeleri ve kimliği belirsiz raporlara dayanarak kısa zamanda tehlikeli bir kargaşa durumu yaratabileceği gerekçesiyle sinirini Duce'den çıkardı. Belki Duce benimleyken daha farklı davranıyordur, fakat Serena'nın tespitine katılmam mümkün değil. Mussolini bazen kendisini bulutların üstünde görebilir, fakat sürekli sakin, özenli ve kendindedir. Ayrıca Bruno'nun ölümü karşısında da kendisini tamamıyla toparladı.

14 Ekim 1941

Yeni bir şey yok.

15 Ekim 1941

Kral beni çağırttı. Sormak istediği özel bir husus olmayan kendisi, benimle görüşmek için Duce'ye Hırvat meselesini bahane etti. Her zamanki gibi durum hakkında ihtiyatlı fakat somut bir görüş belirtti. Rusya'ya daha fazla İtalyan askerinin gönderilmesine karşı ve Cavallero'nun bahar vaktine kadar yirmi tümen kurulabileceğinden bahsetmesinden müteessir. "Bu tüfeklerin birçoğunun, tüfeklerin mühimmatını bile çalan Faşist milislere ve GIL.'e[136] verilmiş olmasından ötürü şahsen saymak istediği üç milyon tüfek" de dâhil olmak üzere yeterli teçhizatımız olduğundan şüpheli. Başındaki konsülün[137] Mantua Lejyonu'nu terk ettiğine ve ancak çatışma bittikten sonra geri dönüp, "aslında sadece üniformalı siviller olan" adamları tarafından yuhalandığına dikkat çekerek milisleri eleştirdi. Ayrıca iç durumdan da rahatsız. Her şey bir yana, herhangi bir güç gösterisinden kaçınmamız gerektiğini ve olası hadiselerin mevcut kısıtlamalar sebebiyle zaten kaynama noktasında olan İtalyanları patlatabileceği görüşünde. Alman-Fransız anlaşmasının bizim aleyhimize gelişebileceğinden korkmakla beraber, Londra ve Berlin arasında bir anlaşmaya varılması olasılığından korkusu ise daha da büyük. Almanlara güvenmiyor ve onlardan her söz ettiğinde, "o çirkin Almanlar" diyor.

Duce bugün General Marras'la yaptığı bir konuşmanın etkisi altındaydı. General Marras kendisine Almanya'daki bazı grupların emperyal planlarını teyit etmiş. Savaş sonrasında Almanya'nın yegâne silahlı ve

136 İt. "Gioventù Italiana del Littorio". "Faşist Gençlik Örgütü". (ç.n.)

137 Albay rütbesine tekabül etmektedir. (ç.n.)

endüstriyel güç olmasına, öteki ülkelerin aşağı yukarı birer tarım ülkesi rolüne sahip olup Berlin'in kuklaları hâline gelmelerine yönelik bu grupların düşüncesinden söz etmiş. "Buna inanıyorum," dedi Mussolini. "Alman halkı kolektif hayaller kurmasından ötürü tehlikelidir. Fakat tarih bize Avrupa'yı tek bir hükümranlık altında toplamaya yönelik bütün teşebbüslerin başarısızlıkla sonuçlandığını öğretiyor."

Gıda durumumuzdan ötürü oldukça rahatsız olan Tassinari panikte. En kötüsünden korkarak, yorulduğu ve hasta olduğu bahanesiyle makamını devretmek istiyor. Onu, bunu yapmaması için ikna ettim.

16 Ekim 1941

Kendisi hakkında gayet iyi sözler eden babam dışında Arpinati'ye dair bir bilgim yoktu. Bugün kendisiyle tanıştık. Palazzo Chigi'de uzun bir konuşmamız oldu. Kendisini kabul etmeden evvel, kimlerle görüştüğüm hakkında oldukça şüpheci olan Duce'ye bilgi verdim. Rejimin adamları arasında Arpinati'nin önemli bir yeri var. Bunu zekâsına mı borçlu, bilmiyorum; fakat karakterine borçlu olduğu kesin ki, bu da İtalyanlar arasında bulunması zor bir nimettir. Maziden ve başına gelen talihsizliklerden sakince ve diyebilirim ki, gururla söz etti. Eski makamına iade edilmeyi yahut affedilmeyi istemedi; aslına bakılırsa, herhangi bir dedikodu etmeden vakti zamanında Mussolini'yi öfkelendiren fikirlerine olan bağlılığını tasdik etti. Anti-korporatist, anti-komünist ve anti-Alman, fakat kendisi de başka bir politika izlemiş olmamızın mümkün olamayacağını, aksi takdirde "Almanya tarafından bir yumurta gibi yutulmuş olacağımızın" farkında. Kişiler hakkında verdiği hükümlerde itidalli; sadece Grandi'nin bir hain olduğunu ve onu "istediği vakit yere serebileceğini" söyledi.

Marras, Duce'yle ikinci bir görüşme yaptı ve Almanların hızlı planlar yaptığını, 1942 yılında Rusya'yı tasfiye edip Mısır'a saldırmayı ve 1943 yılında İngiltere'yi işgal etmeyi düşündüklerini söyledi. Bu gibi planları daha önce de pek çok kez duymuştum...

17 Ekim 1941

Odessa'nın Rumenler tarafından zapt edilmesi üzerine Mussolini, şimdi Almanların nazarında İtalya'nın yerinin Romanya'dan sonra geleceğini düşünerek üzülüyor. Her gün öfkesini İtalyan generallere ve

özellikle de divanı harbe verilmesini istediği Graziani'ye yöneltiyor. Riom Davası'nın[138] kendisi üstünde tesiri oldu.

Von Ribbentrop ayın 25'inde beni Almanya'ya, Hitler'in bana danışmak istediği genel karargâha davet etti. Ardından ise Scönhof'taki alışılageldik av partisine katılacağım.

Oradan geçmekte olan ve görümcesinin eşlik ettiği Frau Goebbels'in şerefine verilen bir yemek için Attolico'lardaydım.[139] Bismarck'ın konu hakkında Anfuso'ya söyledikleri şunlar oldu: "Frau Goebbels tipik bir yüksek rütbeli Nazi eşi. Önce bir dolandırıcıyla evliydi ve fuhuştan para kazandı. Ardından Goebbels'le arkadaşlık etti fakat bu, kendisini Sportplatz'daki parti toplantılarının müdavimleriyle yatağa girmekten alıkoymadı. Goebbels sarhoşken onunla bir gecede evlendi. Birlikte birkaç çocukları oldu veya belki de birlikte olmadı, zira Frau Goebbels eski geleneklerini sürdürdü. Şimdi etrafta dolanıp erkek arıyor, o yetişemezse bir başka fahişe olan görümcesi de yardıma koşuyor. Karımın böyle insanlarla herhangi bir münasebeti olduğunu düşünmekten utanıyorum." İşte Bismarck, Nazi rejiminin en seçkin adamlarından birisinin karısını böyle anlattı.

18 Ekim 1941

Bazı bilgi kaynaklarımıza göre Almanlar, Moskova önlerinde yavaşlamaya başlamış. Bu durumda zafer marşlarını fazla önceden söylemiş olmayacaklar mı?

Ponte Ciano'ya gitmek üzere Roma'dan ayrılıyorum.[140]

19 Ekim 1941

Günümü çiftlik ve deniz arasında geçirdim. Livorno'da ilginç bir şey yok, fakat Livornoluların moralleri düşük. Kışın yaklaşması herkesi oldukça endişelendiriyor. Kasıtlı veya kasıtsız, savaşın kısa süreceği ve zaferin kolay kazanılacağına dair çok fazla beklenti oluşturulmuştu.

---

138 Fransa'nın Riom kentinde görülen ve Vichy hükümetinin nazarında Fransa'nın Almanya karşısında bozguna uğramasından sorumlu tutulanların yargılandığı dava. (ç.n.)

139 Attolico Vatikan Büyükelçiliği'ne atanmıştır. (ç.n.)

140 Pontea a Moriano'nun adı Ciano'nun babasının hatırasına Ponte Ciano olarak değiştirilmişti. (ç.n.)

20 Ekim 1941

Alfieri, her zamanki telden çalan Ribbentrop'la yaptığı uzun bir görüşmeye ilişkin bilgi verdi: Zafer kazanılmış, Rus Ordusu ezilmiş, İngiltere yolun sonuna gelmiş. Lakin Moskova önlerindeki zırhlı tümenler çok kuvvetli bir mukavemet karşısında oldukları yere çakılmış vaziyette ve Reich'ın bayrağı Kremlin'in burçları üstünde dalgalanmadan evvel daha pek çok Alman askeri dudaklarında annelerinin isimleriyle ölmeye mahkûm. Bu esnada yaklaşan kışla birlikte askeri operasyonlar oldukça sınırlı bir hâl alacak.

21 Ekim 1941

Funk ve Clodius Roma'dalar. Funk'la somut olmaktan ziyade genel bir görüşmemiz oldu. Clodius'la ise bilhassa Balkanlar üzerinde durduk. Türkiye'den dönen kendisi, Ankara'dakilerin orta yolda kalmayı arzu ettiklerini, savaşın uzlaşmalı bir barışla sona ermesini istediklerini söyledi. Tükenmiş bir Rusya ile Britanya ve Almanya arasında güç dengesinin muhafaza edildiği bir Avrupa şüphesiz Türkler için ideal olurdu.

Clodius, Anfuso'ya ekonomik durumumuzla ilgili ağır şeyler söyledi: "İtalya enflasyona doğru sürükleniyor ve bu gidişatı durdurmak için yapılabilecek hiçbir şey yok."

Bottai gittikçe kötümserleşiyor. Duce hakkındaki görüşü oldukça sertleşti. "İkimizin de sık sık farklı fikirlere sahip olmamızdan dolayı Balbo'yla olan dostluğumuz hep oldukça tartışmalı bir şekilde seyretmiştir. Fakat gidişata bakınca haklı çıkanın o olduğunu itiraf etmeliyim. Geçmişte Mussolini'ye, "frengi ürünü" dediğini ve benim de bu sözlerine itiraz ettiğimi anımsıyorum. Şimdi Mussolini hakkındaki bu hükmünün doğru olup olmadığını veya en azından gerçeğe yakın olup olmadığını merak ediyorum. Duce fiziksel ve entelektüel bir çürümeye kapıldı. Artık beni cezbetmiyor. Artık bir eylem adamı değil; küstah, hırslı ve sadece takdir edilmeyi, pohpohlanmayı ve ihanete uğramayı bekleyen biri."

22 Ekim 1941

Hayatın her gün nakşettiği gaye arzusunu barındırmayan birçok birey arasında General Cavallero açık ara başı çekiyor. Tarafımdan kendisine karşı ters bir rüzgâr estiğini bilen kendisi, şimdi hem beni kafalamaya çalışıyor hem de aynı zamanda benden iyilik istiyor. Bugün, o yapay,

ikiyüzlü ve yaltakçı iyimserliğiyle tam anlamıyla çekilmezdi. Birliklerin motorizasyon sorununu askerlere kamyon vererek değil, günlük yürüyüş ortalamalarını 18 kilometreden 40 kilometreye çıkararak çözdüğünü söyledi. Maskaralık. Buna şiddetle karşı çıkmam neticesinde geri adım atmak durumunda kaldı. Ardından bahar vaktinde muharebeye hazır 92 tümenimiz olacağını söyleyerek beni temin etmeye çalıştı. Bu utanmazca bir yalan. Bu sayının üçte birine bile sahip olamayacağımızı biliyor. Ama maksadı bu şekilde Duce'nin hayal gücünü kamçılamak.

Rusya'ya daha fazla kuvvet göndermemiz hususunda gittikçe daha çok ısrar eden Duce bunun için on beş tümenlik bir güçten söz ediyor. Cumartesi günü yapacağımız toplantıda Hitler'le bu hususa ilişkin konuşmam için bana talimat verip aynı zamanda Almanya'da işçi olarak bulundurduğumuz insan gücünü cepheye asker olarak göndermemiz adına ısrar etmemi istedi. Moskova önlerinde yerinde sayan müttefikimiz nezdinde itibarımızı bu şekilde artırabileceğimizi düşünüyor.

Almanlara karşı öfkesini sakınmayan Del Croix, Duce hakkındaki görüşlerini müteakip cümlelerle oldukça açık bir şekilde ifade etti: "Birkaç yıldır sürekli hedefi ıskalıyor. Önce Rusya'yla işbirliği yapmaktan söz ediyordu, sonra Rusya'yla savaş patladı. Roma'ya yürüyüşün Moskova'ya yürüyüşün taşlarını döşediğini söylüyordu, fakat henüz Moskova'ya varmadık. Blitzkriegden dem vuruyordu, fakat artık savaşın uzun yıllar süreceğine şüphe yok."

23 Ekim 1941

Cavallero fazla yüksekten attığını fark ederek ateşe biraz su serpmeye ve önceki beyanlarını toparlamaya geldi. "Rusya'ya altıdan fazla tümen gönderemeyeceğimiz ve bunları da ancak motorize gereçlerinin Almanya tarafından temin edilmesi koşuluyla gönderebileceğimiz doğru," dedi. Fikir değişikliğinin sebeplerini Mussolini'ye açıklamış olduğunu söyledi. Doğru söylüyor olsa bile bunun Mussolini üstünde pek az etki yaratmış olduğu kesin, zira Duce "daha az işçi daha çok asker" formülüyle açıkladığı dünkü talimatlarının altını çizdi. Duce, İtalya'nın gıda durumu hususunda bile başının çaresine bakabileceğine dair Hitler'i temin etti. "1926 yılında, Amerika'ya borcumuzun ilk taksitini ödememiz gerektiğinde, bu husustaki tek bir çağrım gereken yüz milyonlarca lirenin karşılanması için yeterli oldu. Bugün bile bir başka

talepte bulunursam, milyonlarca İtalyan'ın et ve ekmek istihkaklarından fedakârlık edeceğine eminim."

Birkaç lire bağış yapmanın vatandaşın zaten oldukça az olan gıda istihkakından vazgeçmesinden son derece farklı bir şey olmasının yanı sıra, 1926'dan bu yana İtalyan halkının zihninde birçok şeyin temelden değişmediğinden Mussolini emin mi?

Cumartesi günü Hitler'i göreceğim genel karargâhına gitmek üzere saat 20:00'de yola çıkıyorum.

24 Ekim 1941

Genel karargâha gitmek üzere yoldayım.

25 Ekim 1941

Genel karargâha vardım. Hitler'in hava hücumlarına karşı tahkim edilmiş barakasının girişinde Ribbentrop ve Hitler tarafından karşılandım. Bana Hitler'in yaşlı ve yorgun göründüğünü söylemişlerdi. Bu doğru değil. Onu fiziksel ve zihinsel olarak formunun zirvesinde gördüm. Oldukça nazikti veya belki samimi demeliyim. Von Ribbentrop ve tercüman Schmidt'le birlikte hızla beni çalışma odasına buyur etti. Görüşmemize ilişkin Duce için hazırladığım rapor başka bir yerde muhafaza edilmektedir. Bunun yanı sıra dürüst bir şekilde gözlemlerimi ilave ettim, fakat şimdilik günlüğüme görüşmelerin bazı kısımlarını ve izlenimlerimi aktarmakla yetineceğim.

Von Ribbentrop benimle garip bir güvenle konuştu. Normalde ağzı oldukça sıkı ve itidallidir. Dolayısıyla bu beni şaşırttı. Hatta kişisel konforuma ilgi gösterecek kadar ileri gitti ve öksürüğüme iyi gelmesi için odama şekerli sıcak süt gönderdi. Toskana'da şöyle derler: Alışılageldiğinden daha iyi davranılırsanız, bu ya kandırılmaya hazırlanıldığınız ya da hâlihazırda kandırılmış olduğunuz anlamına gelir.

Kraliyet'e karşı güvensizdi. Avlanırken bana dolaysız bir şekilde, "Kralınız ne yapıyor?" diye sordu. "Avlanıyor," diye yanıtladım.

26 Ekim 1941 [25 Ekim tarihli girdinin devamı]

"Hayır, siyaseten ne yaptığını kastettim."

"Özel olarak ilgi çekici bir şey yapmıyor. Kral'a siyaset hakkında bilgi verilir, fakat kendisi müdahil olmaz."

"Yine de saraydaki çevreler entrika çeviriyor."

"Bunu kesinkes reddederim. Belki, kimi zaman dedikodu ediyorlar, fakat bunu bile sınırlı tutuyorlar. Eğer saraydakileri tanısaydınız, bir veya ikisi hariç bu kişilerin şüphelenmeye bile değmeyeceklerini hızla anlardınız."

"Bunu duyduğuma memnun oldum. Fakat aynı şeyi Piedmont Prensi hakkında söyleyemezsiniz. Kendisi açıkça hasım."

"Katiyen. Piedmont Prensi'ne dair size kesin güvence verebilirim. Kendisi genç. Babasının ne itibarına ne de tecrübesine sahip, fakat rejime karşı oldukça saygılı ve Duce'ye sadık. Sizden istirham ederim sevgili Ribbentrop, dedikodulara kulak asmayınız. Bunlar her ülkede çıkarlar, fakat bir dayanakları yoktur. Bunlardan kanaat oluşturmamak gerek."

Av oldukça güzel geçti. Her şey mükemmel tertiplenmişti. Ava çıkmak için seçilen ve başlarında subaylar olan 400 asker, sanki Wiesma veya Briansck Ormanlarında Rusları takip ediyorlarmış gibi işlerini gayet ciddi bir şekilde telakki etti.

27 Ekim 1941 [26 Ekim 1941 tarihli girdinin devamı]

İtalya'da parti liderlerinden biri askerleri bu gibi bir iş için görevlendirseydi feci bir skandal çıkardı.

Akşam yemeğinde Ribbentrop söz alarak av partisinin misafirleri ve organizatörlerine karşı son derece incelik ve hünerle konuşarak sözlerini şu şöyle noktaladı: "Bir sonraki yıl sevgili Ciano, av partimiz daha güzel olacak, sadece bunun iki katı hayvan öldüreceğimiz için değil, fakat ayrıca İngiltere nihayet savaşı kazanamayacağının farkına varmış olacağı için. 1943 senesi sonunda bize barışı getirecek." 1939'dan beri zaferin on beş gün içerisinde kazanılacağını beyan eden Ribbentrop gibi bir adam için bu büyük bir sıçrama oldu.

Roosevelt'in söylevi büyük bir etki bırakmış. Almanlar Amerika'nın savaşa girmesine neden olacak veya bunu hızlandıracak hiçbir şey yapmamaya karar kılmışlar. Ribbentrop yemek esnasında Roosevelt'e saldırdı.

28 Ekim 1941 [27 Ekim 1941 tarihli girdinin devamı]

"Basına Roosevelt'ten bahsederlerken sürekli 'Yahudi Roosevelt' yazmaları için talimat verdim; tek bir kehanette bulunmak istiyorum: Bu adam başkentte kendi insanları tarafından taşlanacak." Ben ise Roosevelt'in

yaşlılıktan öleceğine inanıyorum, zira mazideki tecrübeler bana Ribbentrop'un kehanetlerine fazla itimat etmemem gerektiğini öğretti.

Tren istasyonuna giderken Ribbentrop pek çok kez duyduğum cümleyi bir kez daha tekrarladı: "Hitler'in Yeni Düzeni Avrupa'ya bin yıllık barış getirecek." Bin yılın uzun bir zaman olduğuna dikkat çektim. O kişi dahi bile olsa, birkaç düzine nesli tek bir adamın kazanımları üstünde tutmak kolay değildir. Ribbentrop sonunda indirim yaptı: "Bir yüzyıl diyelim," dedi. Bu kayda değer indirimle tatmin oldum.

Domberg kafası dumanlıyken yanımdakilere: "Avrupa'daki bir sonraki sömürgemiz Macaristan olacak. Ben de valisi olmayı umuyorum," dedi. Şarabın tesiri altında olmasına rağmen bence maalesef söyledikleri̇nde ciddiydi.

29 Ekim 1941 [28 Ekim 1941 tarihli girdinin devamı]

Almanya hakkındaki genel izlenimim iyi; ülke iyi durumda. İnsanlar sakin, iyi besili, iyi giyimli, iyi ayakkabılılar. Almanya'nın içeriden çökmekte olduğundan bahseden Amerikalılar yanılıyorlar veya en azından hükümlerinin zamansız olduğunu söyleyebiliriz. Almanya daha uzun süre dayanabilir, özellikle de zafer ruhu üstündeyken; bu koşullar altında bir isyan patlamaz.

Yolda İtalyan işçilerle dolu bir trene rastladım. Sakalları uzun, gömlek yakaları açıktı, ellerinde şarap şişeleri ve gitarlar vardı. On altı yıl önce Güney Amerika'da gördüğüm göçmenlere benziyorlardı. Almanya'da bize gösterilen dostluk ve itibar o bölgedeki işçi sayımızla ters orantılı.

Almanların ellerindeki savaş esirlerinin hâlleri ise üzücüydü. Bunlara her yerde rastlamak mümkündü ve özellikle erkek nüfusun yetersiz olduğu çiftçi ailelerinin yanına yerleştirilmişlerdi. Domberg, sanki bir inek veya attan bahseder gibi, "Her Almanın bir Fransızı var," dedi. Toprağa bağlı köleler. Eğer bir kadına dokunacak olurlarsa kurşuna diziliyorlar. Yine de bunların damarlarında Voltaire ve Pasteur'ün kanı var.[141]

30 Ekim 1941

Duce'ye raporumu ilettim. Almanya'dan gönderdiğim raporun bir kopyasını Kral'a da vermemi istedi.

141 İki ismin çapkın kişiliklerine gönderme yapılıyor. (ç.n.)

Mussolini bu sabah Birleşik Devletler'in savaşa gireceğine her zamankinden daha az inandığını söyledi. "Roosevelt'in ısıramadığı için havladığı açık," dedi. Acaba haklı olabilir mi?

31 Ekim 1941

Yeni bir şey yok.

Tam şu an, yani akşamın ilerleyen saatlerinde, Amerikan donanması destroyeri *Rueben James*'in dün gece İzlanda'nın batısında battığını öğrendim. Görünüşe bakılırsa birçok kurban var. Bu seferki hadisenin tabiatının Birleşik Devletler'le krizi provoke edebileceği veya en azından hızlandırabileceğinden korkuyorum.

Bana Marchesa Fanny Patrizi'nin casusluk şüphesiyle tutuklanacağını bildirdiler. Patrizi maceraları ve sarımsı saçlarıyla Roma'da çok tanınan bir Amerikalıydı. Birleşik Devletler askeri ataşesinin sevgilisiydi. Bu durum istihbarat servisindeki Sherlock Holmesleri alarma geçirdi. Ancak haklı da olabilirler: Her şey mümkün. Fakat Amerikalı diplomatla olan ilişkisi bana kalırsa siyasetten daha ziyade, tatlı hayat yıllarının geçmiş olmasından ve zamanın ritmini artık eskisi kadar kolay tutamamasından kaynaklıydı.

1 Kasım 1941

Hitler'den bir mektup gelmişti, fakat sabahleyin daha tercüme edilmemiş olduğundan ve içeriğini bilmediğimden ötürü henüz bunu Duce'yle görüşmemiştim. Mussolini'yi her şeyden ziyade en çok çarpan şey Führer'in uzun vesika boyunca tümenlerimizden pek az bahsetmesi oldu. Siyasete fazla değinmeyip büyük ölçüde askeri durumu tetkik etmiş. Mihver tarafından istikbalde atılacak adımlara değinilmeyen bu bölük pörçük ve rastgele incelemede daha ziyade İngiltere'nin bize indirebileceği darbelere parmak basmış. Hitler'in bizden yana endişeli olduğu şüphesiz. Geçen kış, tekrarını hafifçe atlatamayacağımız kadar çok sorun yaşadık. İngiltere'nin Korsika'ya, Sicilya'ya ve Sardinya'ya asker çıkarabileceğinden korkuyor ve buna karşılık bugünden itibaren bize destek vermeye hazır olduğunu belirtiyor. İşin özünde Almanlar bize güvenmiyorlar ki, fikrimce bu vesika da bunun kanıtıdır. Her şeye karşın bu mektup, ne tür gelişmelerin vuku bulabileceğinin farkında olup bundan oldukça endişe duyan bir adamın mektubu. Güçlü ve tehlikeli bir rakibe

karşı zorlu bir oyun oynadığını biliyor. Oysa Fransa'nın bozguna uğratılmasının ardından yazdığı mektupların tonu oldukça farklıydı.

Emniyet Genel Müdürü Senise'yle uzun bir konuşmamız oldu. İlk kez kendisiyle uzun uzadıya konuşmuş olduk. Bugüne kadarki görüşmelerimiz kısaydı ve ikimiz de temkinli bir tutum sergilemiştik. Ne de olsa kendisi bir dedektif. Fakat bugün memnuniyet duydum. Kendisi Napolili, hem zeki hem de cahil, garip bir karışım; içgüdüleri takip ediyor ve şantaj ediyor; özünde rahat birisi, geveze ve el hareketleriyle konuşuyor. Faşizmin yirminci yılında kendisi gibi bir adamın emniyet genel müdürü olması bu ülkede işlerin *plus ça change et plus c'est le meme chose*[142] olduğuna ikna olmaya yeter. Bir Bourbon bakanı olsa daha iyi olurdu. Kısacası bana ülke içerisindeki durumun huzursuz olmakla birlikte tehlike arz etmediğini, Mussolini'nin, nezdinde sürekli başarı sağlayan sahtekârlar tarafından kandırılmayı sevdiğini, Buffarini'nin bir ikiyüzlü ve hırsız olduğunu, zira Yahudilerin aryanizasyonu için rüşvet talep ettiğini ve mümkün olduğunca kendisinden daha büyük bir hırsız olan Bocchini'den para aldığını, ayrıca Duce'nin yeni sekreteri De Cesare'nin bir embesil olduğu kadar kötü niyetli biri olduğunu söyledi. Verdiği bilgiler aslında çok da önemli değil, fakat eğlenceli bir adam olduğundan dolayı kendisini daha sık görmeliyim.

2 Kasım 1941

Yeni bir şey yok.

3 Kasım 1941

Hırvatların, Gotların torunları olduklarını iddia etmesinden dolayı Duce, Pavelić'e öfkeli. Bu, onları Alman dünyasının eksenine çekmeye yönelik. Şu anda bile bu manevraya yönelik açık işaretleri görüyoruz.

Janiculum'da 1849 senesinde şehit olan Garibaldi Lejyonu askerlerinin şerefine bir tören düzenlendi. Mussolini Fransızlara karşı karanlık tehditlerle dolu kısa bir konuşma yaptı. Fransızları memnun etmeyecek bu konuşma, belki Almanları daha da az memnun edecek.

4 Kasım 1941

Yeni bir şey yok.

---

142 Jean-Baptiste Alphonse Karr'ın "değiştikçe aynılaşıyor" anlamına gelen hicvi. (ç.n.)

5 Kasım 1941

Cavallero bana Mareşal Kesselring'in İtalya'ya geleceğinden söz etti. Kesselring, İtalya'nın güneyinde ve adalarda faaliyet gösteren müşterek kuvvetlerin komutasını alacak, yani bütün muharip güçlerin. Cavallero bunun ülke içerisinde kötü bir etki bırakacağına dikkat çekti. Derdi bu gelişmeden en azından bir şekilde istifade etmek. Bana kendisinin mareşalliğe terfi ettirilmesi hâlinde durumun kısmen telafi edilebileceğini ima etti. Mussolini hapı yuttu. Kesselring hadisesinin gerek harbin genel seyrine ve gerekse ülkeye edeceği tesirin farkında, fakat iyi bir oyuncu gibi, darbeyi alıp onu hissetmiyormuş gibi davranıyor.

Ghigi'yle birlikte Duce'nin yanına çıktım. Ghigi, Yunanistan'daki durumu son derece karanlık ve gerçekçi bir şekilde tasvir etti. Kısa zaman içerisinde Yunan sokaklarında yaylım ateşlerinin başlayabileceğini teyit etti. Bu husustaki tutumumuzu Almanlara net bir şekilde göstermeliyiz: Yunanistan'da ya biz söz sahibi oluruz ya da onlar. Her şeyi karıştıran çift başlılık sorunlara çözüm bulunmasına mani oluyor. Mussolini, Ghigi'ye birtakım teskin edici sözlerden fazlasını vermedi. Bundan fazlasını yapabilecek durumu olmaması da muhtemel.

6 Kasım 1941

Anna Maria Bismarck, Anfuso'ya, Führer'i görmek üzere Doğu Cephesi'ne giden General Rintelen'e Alman mareşal ve generalleri tarafından yaklaşıldığını ve bir çeşit toplantı gerçekleştiğini söylemiş. Bu toplantı esnasında Rusya'da icra edilen savaşın tam bir budalalık olduğunu, Alman ordusunun kademeli olarak tükendiğini, dayanamayacağını ve Almanya'yı yıkımın eşiğine götürdüğünü Hitler'in anlamasını sağlaması adına General Rintelen'den bir yol bulmasını istemişler. Görünüşe bakılırsa, askeri erkânın tamamının bu hususta hemfikir olmasına rağmen kimse durumu Hitler'e açmaya cesaret edemiyor. Tabii Rintelen de ağzını açmamış. Fakat eğer bu doğruysa ki muhtemelen doğru, durum ciddi demektir, zira Almanya'da generallerin hatırları hâlâ oldukça sayılıyor.

Mussolini Almanlara karşı alışıldık çıkışlarından birinde bugün şöyle söyledi: "Şimdilik Almanya'ya karşı yapabileceğimiz hiçbir şey yok. Uygun zamanı beklemeliyiz. Almanya kimsenin askeri yoldan tasfiye edemeyeceği, fakat ülke içerisindeki dengesizlik yüzünden çökecek bir ülke. Bizim için bu, o vakte kadar 'dayanıp' beklemek meselesidir."

7 Kasım 1941

Uzun zamandır görmediğim Prens Humbert bugün bana karşı oldukça samimiydi. Almanya hakkında bilgi almak istedi. Söylediklerimi büyük bir ilgiyle dinledi ve müttefiklerimize karşı açıkça önyargılı olduğu, onları katlanılmaz bir şekilde ilkel gördüğü hâlde tarafsız görünmeye çalıştı. Ardından silahlı kuvvetlerimiz hakkında konuştu. Kendisini bu alanda yetkin görüyor veya öyle olduğuna inanıyor; dolayısıyla geçmişe yönelik değerlendirmeleri oldukça sert. Badoglio'yu suçlamakla beraber, yine de onun "yaşlı bir Farinacci"nin argümanıyla tasfiye edilmiş olmasını hatalı buluyor. Badoglio artık ordudakilerin hatıraları ve yüreklerinden ırak, fakat ordudan ayrılış sürecinin tetiklediği etik kriz hâlâ mevcut ve bunu iyileştirmek de zaman alacak. Prens'in Cavallero hakkındaki görüşleriyse neredeyse olumlu.

Alman propagandasının da vesile olmasıyla, Kosova bölgesindeki Mitrovica'da Arnavutluk'tan gelen sığınmacı unsurların küçük bir yerel hükümet tesis ettiklerine von Mackensen'in bir kez daha dikkatini çektim. Bu, kafa karışıklığı ve nizamsızlığa neden olup biz ve Almanlar arasındaki ilişkileri bozmak isteyenlere hizmet ediyor. Mackensen mutabık kaldı. Fakat bu hususta ne yapabilir?

Stalin, "Rus kuvvetleri kendilerinin güçlü, Alman kuvvetlerinin ise zayıf olduğunu kanıtladılar" ifadesinde görüldüğü gibi çelişkilerle dolu bir söylev verdi. Fakat bunu bir kenara bırakacak olursak, savaşmaya ve direnmeye kararlı olduğu açık.

8 Kasım 1941

Amerika'nın savaş malzemesi imalatına dair Washington Büyükelçiliğimizce gönderilen sayılar elimize ulaştı. Amerika'nın mevcut savaş malzemesi imalatıyla geçmiş aylardaki imalatının karşılaştırıldığı bir çizelge hazırlanmasını talep etmiş olan Mussolini gördükleri karşısında etkilendi. Artış gerçekten çarpıcı.

Clemma'nın evindeki bir akşam yemeğinde von Plessen bir hanımefendiye lafı dolandırmadan, "İtalya'da ne zaman devrim olacak?" diye sormuş. Hanımefendi de ona sakin bir şekilde, "Biliyorsunuz ki biz her hususta sizi takip ederiz. Yani sizin ülkenizde olduktan sonra," demiş. Ne şahane bir atmosfer! Her şey bir yana, Barones von Clemma, Anfuso'ya Almanların sıcak denizlere çıkış hakkı olduğunu ve günün

birinde Trieste'yi isteyeceklerini bizzat söylemiş. Anfuso ona iki tavsiye vermiş, birincisi siyaset konuşmaması, ikincisi enerjisini Barones'in bir tür uzmanı olarak tanındığı öteki istilaya vermesi.

9 Kasım 1941

19 Eylül'den bu yana ikmal konvoylarını Libya'ya ulaştırmayı denemekten vazgeçtik; her teşebbüste yüksek bir bedel ödemiştik ve ticaret filomuzun verdiği kayıplar bizi başka denemelere girişmekten caydıracak boyutlara ulaşmıştı. Bu gece yeniden denedik; Libya'daki unsurlarımızın materyale, silaha ve yakıta duyduğu gereksinim her geçen gün artıyor. Yedi gemiden müteşekkil ikmal konvoyuna refakat etmeleri için iki adet 10.000 tonluk kruvazör ve on destroyer göndermiştik, zira İngilizlerin kuzuların arasındaki kurt görevini görmeleri için Malta'da iki savaş gemisi tuttukları biliniyordu. İngilizlerle çatışmaya girdik ve bunun anlaşılmaz sonuçları oldu. Bütün, kelimenin tam anlamıyla ***bütün*** gemilerimiz battı. Bunlara ilaveten belki bir veya iki destroyerimiz de. İngilizler bizi biçtikten sonra limanlarına döndüler. Doğal olarak bugün çeşitli karargâhlarımız, beklediğimiz ve kaçınılmaz bir şekilde, bir torpido uçağıyla bir İngiliz kruvazörünü batırdığımız haberleri çıkardılar; tabii buna kimse inanmadı. Mussolini bu sabah depresif ve öfkeliydi. Bu hadisenin İtalya'da, Almanya'da ve hepsi bir yana, Libya'da sağlam yankıları olacak. Eğer Hitler güney bölgesine komuta etmesi için Kesselring'i gönderecek olursa bu şartlar altında şikâyet etmeye hakkımız yok.

10 Kasım 1941

Keşif uçaklarımız tarafından çekilen fotoğraflar Malta Limanı'nda dört İngiliz gemisinin demirli olduğunu gösteriyor. Hâlbuki haber bülteninde İngiliz kruvazörlerinden birinin vurulduğu bildirildi. Pricolo geminin vurulduğunda ısrar ederek geminin vurulmadan evvel kuru havuzun yanında demirlemiş olduğu savını öne sürüyor. Bu, mezarlığın yakınında yaşamaya gitmiş bir adamın hafiften ölü olduğunu söylemekle aynı şeydir. Soytarılar. Korunması ve savunulması için ülkemizi dış müdahaleye gereksinim duyduran, hatta bunu çağıran trajik soytarılar!

Şu andan itibaren, Almanlar gelene kadar, İngiliz Hava Kuvvetleri göklerimizde sanki kendi semalarındalarmış gibi hüküm sürecekler. Cavallero'ya bu faciadan sorumlu olan amirale ne yapılacağını sordum.

Cavallero'nun dün geceye kadar bu kişinin adından bile haberi yoktu. Ona Ricasoli'nin demokratik İtalya'sında, Lissa Muharebesi'nin ardından denizlere hükmettiğini belirten bir telgraf çeken Persano'yu divanı harbe verecek cesaret olduğunu söyledim. Ayrıca bunu hâlâ morali bozuk olan ve dün, haklı olarak bu hadiseyi savaşın başlangıcından beri gerçekleşen en utanç verici başarısızlık olarak nitelendiren Mussolini'ye de söyledim. "On sekiz aydır bir nebze olsun iyi bir haber almayı bekliyorum ve bu asla gelmiyor. Ben de kendi amirallerime Churchill'in kendi amiraline gönderdiği gibi bir telgraf gönderebilmekten gurur duyabilmeliyim, fakat nicedir bunun için boş yere bir fırsat bulmaya çalışıyorum."

11 Kasım 1941

Ülkede ve Duce'nin nezdinde kızgınlık ve keder hüküm sürüyor. Usanmış olan Mussolini, öfkesini askerlerimize bombalar atan Spalato'daki Hırvatlardan çıkardı. "Rehine yöntemini ben de uygulamaya koyacağım," dedi. "Yaralanan her askerimiz için karşı taraftan iki ve ölen her askerimiz için karşı taraftan yirmi kişinin kurşuna dizilmesini emrettim." Fakat bunu yapmayacağını kendisi de biliyor.

Yunanistan'dan dönen Galbiati ülkenin henüz açlıktan kırılma noktasında olmadığını, fakat kısa zaman içerisinde bu noktaya geleceğini söyledi. İlk çocuk açlıktan öldüğünde isyan patlayacak.

Jacomoni Arnavutluk hükümetini değiştirmemizi, Verlaci'nin yerine Kruia'nın geçmesini önerdi ki, bu da radikal Arnavutluk milliyetçilerine daha fazla taviz vermek anlamına geliyor. Şu vakte kadar bu politikanın sonuçları iyi olmadı; Benini Roma'da otorite topladığında işler daha iyiydi. Buna karşın Mussolini, Jacomoni'nin teklifini kabul etti. Neler olacağını göreceğiz.

Duce'nin *Parlo con Bruno*'sunu okudum.[143] Mussolini'nin kendi tarzında yazdığı çeşitli yazılar ve makalelerin bir derlemesi. Fakat bunun tarzı Arnaldo için olanınkinden oldukça farklıydı.[144]

12 Kasım 1941

Donanma karargâhındakiler Akdeniz'deki felaket sebebiyle rezil oldular, fakat mevcut komuta kademesiyle bundan daha iyisini beklemek

143 Mussolini'nin uçak kazasında hayatını kaybeden oğlu Bruno'ya atfettiği kitabı. (ç.n.)

144 Mussolini'nin ölen kardeşi için yazmış olduğu bir başka kitap. (ç.n.)

imkânsız. Bigliardi bana muharebenin çeşitli safhalarını anlattı. Eğer Cavagnari'nin Amiral Brivonesi'nin komutanlık için uygun olmadığının söylediği bilinmeseydi bütün bunlar açıklanmaz olurdu. Riccardi, muharebe sonrasında telefonla ulaştığı Bigliardi'ye ülkedeki kötü intibaı dengelemek için Atlantik'teki başarılarla ilgili bir haber göndermenin zaruri olduğunu söylemiş. Fakat bu başarılar neredeydi? Pek muğlak olan bazı bilgilere dayanılarak Malaspina denizaltısının on bin tonluk iki düşman gemisi batırdığı haberi geçilmiş. Hâlbuki batan tek şey on gündür kayıp olan bir İtalyan denizaltısıydı. Deniz Kuvvetleri Kurmay Başkanı Amiral Sansonetti kalemini aldı ve böylesi "daha büyük bir etki yaratacağından" on bin tonluk gemileri otuz bin tona çıkardı. Yorum yapmaya lüzum yok. Ciddi ve saygın bir kurum olarak nam salmış olan Deniz Kuvvetleri temel bir kriz yaşamadan bu gibi eylemleri hoş göremez. Bunun yanı sıra, donanmanın tamamı Amiral Ricardi'nin makamını Signora Petacci'nin hamiliğine borçlu olduğunu biliyor ve bunu söylüyor ki, bu da kesinlikle kendisinin itibarını artırmaya yönelik çıkarılmış bir dedikodu değil.

13 Kasım 1941

Tassinari'nin öngörüleri her zamankinden daha karanlık. Eğer Almanya bize beş yüz bin ton tahıl vermez veya vermek istemezse, 1 Mart'tan başlayarak haziranın sonuna kadar ekmek ve makarna istihkakını yarı yarıya düşürmemiz gerekecek. Mussolini Almanlardan buğday istenmesine tamamıyla karşı; Kesselring'in geliyor olması da dâhil askeri gelişmeler sebebiyle kendini aşağılanmış hisseden kendisi Almanlara minnet duymak ve dolayısıyla daha fazla aşağılanmak için ilave sebepler arzu etmiyor.

Elimizde döviz kalmadığından ve savaşın sonu hâlâ oldukça uzakta olduğundan ötürü ülke dışındaki diplomatik görevlilerimize yaptığımız ödeme sistemini değiştirmek durumunda kaldık.

Anfuso ayrılıyor. Budapeşte temsilcimiz olacak. Bunu çok arzu etmiş olan kendisi şimdi tatmin oldu. İşbirliğinden ötürü değil de arkadaşlığı sebebiyle ayrılıyor olmasından üzgünüm.

14 Kasım 1941

Alfieri, Almanya'daki işçilerimizin davranışlarına ilişkin von Ribbentrop'tan bir mesaj gönderdi. Bunların arasında serseri, işe yaramaz

ve taşkın kişiler olduğunu kabul etmeliyiz. Almanlar bile kuzeyli ve güneyli işçileri açıkça ayırt edebiliyor ve kuzeylilerin bir Alman işçisinin yapabildiğinin %80 ve %90'ını yaparken, güneylilerin ise %40'ından fazlasını yapamadığını belirtiyorlar. Yüksek sesle, "Birlikte Almanlara karşı yürümeliyiz," diyecek kadar ileri gittiklerini göz önüne alacak olursak Almanya'ya karşı olan nefret tepe noktasını görmüş olmalı. Von Ribbentrop'un gönderdiği mesaj sert olmasına karşın dürüst, yani takdire değer bir vesika, fakat Alfieri'nin benden istediği şekilde bunun için von Ribbentrop'a teşekkür edeceğim kadar değil.

15 Kasım 1941

Hava Kuvvetleri Komutanlığında devir teslim vakti. Artık zamanı gelmişti. Bizi büyük bir hayal kırıklığına uğratan Pricolo, kendisinin dar görüşlü, haset dolu ve adi bir adam olduğunu kanıtladı. Yerine Fougier geçecek. En azından sempatik bir adam ve gerçek bir pilot, güdümlü bir subay değil. Ekibinin başına vazifelerini kesinlikle ciddiye alan bir subay olan eski sadık dostum Casero'yu geçirecek. Onunla işler daha iyiye gidecektir.

16 Kasım 1941

Babamın hatırasına ithaf edilen anıtın açılışı için Cenova'dayım. Sade ve samimi bir tören oldu. Böyle olmasını istedim, zira bunun insanları kitle hâlinde bir yere toplamak için uygun bir zaman olduğuna inanmıyorum. Heykel devasaydı, lakin çok iyi yapılmamış. Denizaltı komutanı olan oğlunu henüz kaybetmiş olduğundan ötürü dün bizi üzüntüye sevk eden Cenovalı heykeltıraş Prini'nin elinden çıktı. Babamın 1919 yılında Via Corsica'da yaşarken Cenova'yı faaliyetlerinin merkezi yaptığını anımsadım. Mermerde tezahür eden benzerlik bugün nezdimde hüzünlü fakat hoş bir hissiyat yarattı.

17 Kasım 1941

Yokluğum sırasında yeni haberler gelmedi. Mussolini bana Tobruk'a edilecek taarruzu hızlandırması için Rommel'i ikna ettiğini söyledi. Taarruz bu ay içerisinde başlayacak. Gambara'nın buna açıkça karşı çıktığını hatırlıyorum. Tobruk'a gerçekleştireceğimiz hücum neticesinde İngilizlerin Sollum'da kanatlarımıza taarruz edeceklerinden ve bunu durdurmaya muvaffak olamayacağımızdan korkuyordu.

Cavallero, Duce'nin Graziani hakkında soruşturma başlatılmasını emrettiğine dair bana bilgi verdi. Soruşturma komisyonunun başında yaşlı Thaon de Revel olacak. General Ago, General Marmi ve ulusal konsey üyesi Manaresi de komisyonda yer alacak. Bu fikir bir süredir aklını meşgul ediyordu. Lakin arı kovanına çomak sokmak için bu gerçekten uygun bir zaman mı?

Kral, Spoleto Dükü'nün Roma'dan ayrılmasını istiyor. Mussolini kendisine Russo aracılığıyla bilgi verecek. Bu genç adamın davranışları aslına bakılırsa oldukça absürt. İyi tanınan bir sosyete kızıyla birlikte yaşıyor ve onu özel aracına alıyor. Sürekli restoran ve tavernalara giderek sarhoş oluyor. Birkaç gece önce Piazza Colonna yakınlarındaki bir restoranda, zamanının yarısını mutfakta, diğer yarısını hapishanede geçiren ve kendisinin en iyi arkadaşı olan dükkân sahibi zat ile garsonların arasında başına taç babında bir havlu sarmış. Bu adamdan iyi bir kral olur!

18 Kasım 1941

Ciddi bir hadise: Bismarck, Anfuso'ya, Kesselring'in İtalya'ya gelmesine karşı çıktığı için Pricolo'nun hükümet tarafından görevden alındığının öğrenilmesi sebebiyle Almanya Büyükelçiliği'nde telaş baş gösterdiğini söylemiş. Bu kesinlikle yanlış. Üzerine varılan Bismarck, kesinlikle gizli kalmak kaydıyla bu bilginin Rintelen'e böylelikle Almanya'ya etmiş olduğu hizmetle böbürlenen Cavallero tarafından verildiğini söyledi. Yoruma lüzum yok. Bu başlı başına Cavallero'nun ne mal olduğunu kanıtlamaya yeter. Gerçek şu ki, bambaşka sebeplerden dolayı ihtilafa düştüğü Pricolo'yu bu şekilde lekelemek istedi.

Mussolini, Belçika Kralı'nın Liége Valisi'nin kızıyla evlendiğini Majesteleri'nin aracılığıyla öğremiş. Belçika Kralı, Almanlar Belçika'yı istila ettiklerinde Almanlarla görüşmeye gittiği için Vali'nin toplum karşısında aşağılanmasına vesile olmuştu. Şimdi Laecken'deki kalesinde yaşayan Kral hükümet işlerine karşı kayıtsız. "Tasfiye edilmiş bir başka hükümdar," dedi gittikçe daha çok kraliyet karşıtı olan Mussolini. "Bu, hanedanlıkların ulusların daha fazla hoş göremeyecekleri geçmişin faydasız birer mirasından ibaret olduklarını kanıtlıyor."

Fransa'yla yürütülecek müzakereler için Palazzo Venezia'da toplanıldı. Koşullar bunun için çok uygun olmasa da, bir şey yapmak zorunda olduğumuz görüşünü belirttim, zira Almanlar Fransızların gönlünü almaya yönelik bir politika izliyor ve her şeyi gasp ediyorlar.

19 Kasım 1941

Casertano Hırvatistan'daki duruma ilişkin bana ve Duce'ye iç karartıcı şeyler anlattı. Pavelić'in iktidarının sağlam olmayışı, yerel kumpaslar ve Almanların işe karışması dolayısıyla bu yeni devletin hayatını belirsiz ve bizim onun üstündeki etkimizi kırılgan hâle getiren unsurlar... Hırvatistan'da artık bir Hırvat-İtalyan değil, fakat bir İtalyan-Alman sorunu var. Fakat bu, bizim ne istediğimiz ne de böyle olmasını kaldırabileceğimiz ihtilaflı bir sorun.

Bartoli portremi yapıyor. Kendisi gerçekten büyük bir sanatçı. İnsancıl. Ayakları yere basıyor ve bu kendisine kolay para ve ün getirecek olsa dahi inanmadığı tarz ve akımların takipçisi olmayı reddediyor. Bunun yanı sıra ender bulunan bir zekâ ve neşeyi haiz. Belirli meselelere değinmiyor, fakat rivayetlere göre pek sivri nükteleri var. Kısa zaman önce Mussolini'yi, Roma'daki tren istasyonundan ayrılan Yahuda Aslanı'na, "Bir dahaki sefere daha çok kalacağınızı umarız," derken gösteren bir karikatür çizdi.[145] Acımasız biri, lakin yakıcı hicivden keyif alıyor olsa bile kendisini tanıyanlar Bartoli'nin iyi bir vatansever ve inançlı bir Faşist olduğuna dair beni temin ettiler.

20 Kasım 1941

Libya'da İngiliz taarruzu. Bazı sektörlerde mukavemetimiz etkili oldu, diğer noktalardaysa taarruz seri ve derin bir şekilde savunma hatlarımızı yardı. İyimser olan Cavallero durumu "normal" addediyor. Aynı tutum Mussolini'de de görülmekte. Bense ikmal eksikliğimizden ve taarruzun ilk safhasında ciddi kayıplar veren hava unsurlarımızın yetersizliğinden endişeliyim.

Riccardi, İspanya'ya atanacak ticaret ataşesinin seçiminden, sahtekâr bir spekülatör olduğunu düşündüğü Dr. Pettaci'ye – o meşum kadının kardeşi –şiddetli bir şekilde saldırmak için faydalandı. Argümanlarını desteklemek için ise Polis Genel Müfettişi Leto'nun şu cümlesini kullandı: "Dr. Petacci, Duce'ye on beş muharebenin verebileceğinden daha fazla zarar veriyor."

Frascati'deki Almanlar Collegio Di Mondragone'ye[146] göz koydular. Buranın bir kışlaya dönüştürülmesini istiyorlar. Gerçekleşmesi

145 1897-1974 yılları arasında Etiyopya bayrağında yer alan sembol. İtalya'nın Etiyopya'yı İngiliz kuvvetleri karşısında kaybetmesine nükte yapılmaktadır. (ç.n.)

146 Ünlü Cizvit okulu. (ç.n.)

durumunda beş yüz aileyi etkileyecek olduğu hesaplanan bu tasarı halk nezdinde oldukça kötü bir etki yaratacaktır. Hususa ilişkin protesto çeken Vatikan'ın Roma Büyükelçisi, Almanların Frascati'deki mevcudiyetlerinin, Roma'nın bombardımandan muaf tutulmasına yönelik Vatikan'ın planına mani olacağını da ilave etti.

21 Kasım 1941

Libya'daki muharebe tüm şiddetiyle devam ediyor. Sorumlu askeri yetkililerimiz durum karşısında iyimser. Churchill söylevlerinden birinde taarruza radikal hedefler biçmiş olsa da, operasyonların gidişatı hususunda oldukça temkinli konuşmuş. Yine de bunun rahatsız edici bir söylev olduğunu kabul etmeliyiz. Duce ise aynı fikirde değil.

Serrano'dan aralık ayında Cenova'da bir araya gelme teklifiyle sona eren uzun bir mektup aldım. Bunu Berlin'de Almanlarla görüşmeliyiz. Yarın yola çıkacağım. Herhangi bir itiraz belirtmezlerse Serrano'yla yapılacak görüşme gerçekleşebilir.

22 Kasım 1941

Libya'daki muharebeyle ilgili henüz olumlu haberler yok. Cavallero durumdan rahatsız değil; Mussolini ise işlerin gidişatından kesinlikle memnun. Von Rintelen ise endişeli görünüyor. Malta'nın doğusundaki rotayı takip ederek doğrudan Trablus'a gidecek olan konvoy başarılı olmadı. Torpido uçaklarının taarruzu altındaki gemiler Taranto'ya çekilirken, *Trieste* ve *Duca degli Abruzzi*'den müteşekkil iki kruvazörümüz torpidolar tarafından vuruldu. Şükür ki batmadılar. İkmal sağlama görevinin çok zor olduğu ve yüreklerimizi ağzımızda tuttuğu kesin.

Bu gece Berlin'e gitmek üzere yola çıkıyorum. Duce'den birkaç talimat aldım: Rusya'ya asker göndermemiz için ısrarcı olacağım. Almanların Hırvatistan ve Yunanistan'daki niyetlerini açıklığa kavuşturacağım. Gıda sorunundan söz etmeyeceğim ve benimle Darlan arasında yapılacak bir görüşme için anlaşmaya varacağım.

23 Kasım 1941

Berlin'e gidiyorum.

24 Kasım 1941

Berlin'de yaptığım toplantılar ve edindiğim izlenimler hakkında notlar aldım. Buraya daha gevezece bir ilave yapacağım.

Anti-Komintern toplantısındaki atmosfer gerçekten müstesnaydı. Delegelerin hâleti ruhiyeleri çok farklıydı. Serrano Suner agresif, sivri fakat epey Mihver karşıtıydı. İspanya'nın savaşa girmesine mani olduğuna ilişkin Almanların kendisine yönelttikleri suçlama haksız. İngilizler, Amerikalılar ve Ruslardan gerçekten nefret ediyor. Fakat Almanlara da icap ettiği gibi davranmıyor ve onlara istihzalı yaklaşıyor. Macaristan Başbanı Bardossy bıkkın bir havadaydı. Bulduğu her fırsatta Almanya'ya karşı mütevazı ve tedbirli iğnelemelerde bulunmaktan çekinmedi. Mihai Antonescu ise dış politikada acemi. Kısa zaman öncesine kadar Bükreş'teki tanınmayan bir avukattı; şimdiyse ülkesini temsil ediyor ve oldukça iyi bir iş çıkarıyor. Fakat yine de nihayetinde bir Rumen olan kendisinin şüpheli bir mizacı var. Neden orada olduğunu bilmeyen, fakat talihi daha kötü gitmemiş olduğundan dolayı orada olduğundan ötürü memnuniyet duyan ufak tefek yaşlı bir adam olan Danimarkalı temsilci ise sudan çıkmış balık gibiydi.

25 Kasım 1941 [24 Kasım 1941 tarihli girdinin devamı]

Almanlar bize karşı bilhassa nazik davransalar da ev sahibi olduklarını hepimize hissettirdiler. Bundan sakınmanın yolu yok. Avrupa'daki hegemonyaları artık tesis edildi. İyi de olsa kötü de, konuyla ilgili de olsa ilgisiz de, bu artık bir gerçek. Sonuç olarak, en iyisi ev sahibinin sağ kolu olmak. Ve sağ kol da biziz.

Göring, büyükelçiliğimizle alakadar ikinci el bir dedikodu sebebiyle oldukça içerlemişti. Duygularını bana açtıktan sonra havada pus kalmadı. Birbirlerini yiyen ve ayrıca bir esir kampındaki Alman nöbetçiyi yemiş olan Ruslardan bahsederken etkileyiciydi. Hadiseleri tam bir kayıtsızlıkla anlattı. Yine de sevecendi ve son dönemde hayatını kaybeden Udet[147] ile Mölders'ten[148] bahsederken gözleri doldu.

---

147 Ernst Udet (d. 26 Nisan 1896-ö. 17 Kasım 1941), Birinci Dünya Savaşı'nın en genç as pilotu ve Hermann Göring'in yakın dostuydu. İkinci Dünya Savaşı sırasında *Generaloberst* oldu. Ernst Udet, 17 Kasım 1941'de kız arkadaşı Inge Bleyle'yle telefonda görüşürken kafasına ateş ederek intihar etti. Udet'in intiharı halktan gizlendi ve cenaze töreninde, yeni bir silahı test ederken uçuş esnasında hayatını kaybeden bir kahraman olarak övüldü. Berlin'deki Invalidenfriedhof Mezarlığı'na, Manfred von Richthofen'ın yanına gömüldü. (ç.n.)

148 Werner Mölders (d. 18 Mart 1913-ö. 22 Kasım 1941), İspanya İç Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nda büyük başarılar elde eden Alman as pilot. Ernst Udet'in intiharını haber alması üzerine cenazeye katılmak üzere Rus Cephesi'nden dönerken uçağı

Dramatik bir an: Göring bana Ruslar arasındaki açlığın öyle bir safhaya ulaştığını söyledi ki, bunları cephe gerisine sevk ederken başlarına silahlı muhafızlar koymak gerekmiyor, esir kafilesinin başına yemeğin hoş kokusunu yayan bir sahra mutfağı koyulduğunda binlerce ve binlerce esir aç hayvanlardan oluşan bir sürü gibi peşine takılıyormuş. Bu anlatılanlar 1941 senesinde oluyor!

26 Kasım 1941 [25 Kasım 1941 tarihli girdinin devamı]

Eğlenceli bir an: İspanyol Mavi Tümeni[149] askerleri dirayetli, fakat disiplinsiz ve tedirginlermiş. Askerler soğuktan ıstırap çekiyor ve kadın istiyorlarmış. Almanların şap etkili haplarının onların üstünde en ufak tesiri olmamış. Pek çok şikâyetin ardından Alman komutanlığı geneleve gitmelerine izin vermiş ve kendilerine prezervatifler dağıtılmış. Ardından karşı emir gelmiş: Polonyalı kadınlarla temas kurmayacaklarmış. İspanyollar durumu protesto etmek için prezervatiflerini şişirip tüfeklerinin ucuna bağlamışlar. Böylelikle Varşova banliyölerindekiler İspanyol lejyonerleri tarafından taşınan on beş bin prezervatifin geçit törenine tanık olmuş.

Marmarica Muharebesi Almanlar nezdindeki itibarımızı artırmış. İlk kez İtalyanların cesareti ve askeri katkılarımızdan konuştular. Operasyonların gelişimine dair olumlu görüşler Berlin'de bizim ihtiyatı muhafaza ettiğimiz Roma'dakinden daha çok telaffuz ediliyordu. Führer iki gün önce savaşı kazanılmış saydı.

[Günlükte 27 Kasım 1941 tarihine ait girdi bulunmamaktadır.]

28 Kasım 1941

Trenle dönüş yolculuğu.

29 Kasım 1941

Duce'ye raporumu verdim. Tatmin oldu, fakat acelesi olduğundan üstünde yarın konuşacağız. Arabasıyla kendisine Villa Torlonia'ya kadar eşlik ettim.

Breslau'da fırtınaya yakalandı. Pilotluğunu Üsteğmen Kolbe'nin ettiği uçağın iniş yapmaya çalışırken çakılması üzerine hayatını kaybetti. Invalidenfriedhof Mezarlığı'na, Ernst Udet ve Manfred von Richthofen'ın yanına gömüldü. (ç.n.)

149 İsp."División Azul" - Alm."Blaue Division". İkinci Dünya Savaşı esnasında Alman ordusuyla birlikte Doğu Cephesi'nde Bolşevizme karşı çarpışan İspanyol gönüllülerden oluşan 250. Tümen'e verilen isim. (ç.n.)

Marmarica Muharebesi İtalyanlarda savaşın diğer safhalarından daha fazla ilgi uyandırdı. Böyle de olması gerek. Eğer bu muharebeyi kazanırsak İngilizlerin durumu oldukça tehlikeli bir hâle, belki de kırılma noktasına gelebilir. Kısa zamanda belki olumlu ve öngörülmemiş gelişmelere tanık olabiliriz. İngiltere, her biri birinci dereceden önem taşıyan dört krizle yüzleşmek durumunda kalabilir: Ülke içerisindeki kamuoyunun altüst olması, Amerikalılarda hayal kırıklığı baş göstermesi, Fransızlardan daha keskin bir kopuş ve son olarak, bunun Türkiye ve hatta Hindistan'daki yankılarla Doğu'da itibar kaybı.

30 Kasım 1941

Cavallero Libya'daki durumu özetledi. İşin öneminin farkında olmakla beraber ne kötümser ne de iyimser bir tavır sergiledi. En büyük sorun ikmal. Beş gemiden oluşan bir konvoyla bu akşam ablukayı kırmaya çalışacağız. Acaba kaçı kordonu aşabilecek?

1 Aralık 1941

Beş gemilik konvoyumuzdan ikisi hedefine ulaştı, biri Suda Körfezi'nde karaya oturdu ve diğer ikisi ise batırıldı. Bu parlak bir sonuç değil. Fakat daha kötüsü de olabilirdi. Libya'daki durum biraz billurlaştı, fakat İngilizler takviye almaya devam ediyor. Cavallero durumun zorlu fakat makul olduğunu söylüyor. Ne demek istediğini sadece Tanrı bilir. Generallerin kendilerini anlaşılmaz bir jargonla çevreledikleri vakit bunun işin içinde bir bityeniği olduğu anlamına geldiğini geçmişteki tecrübelerimden biliyorum.

Osservatore Romano'da yayınlanan ve Mısır'daki esirlerimizi harika vakit geçirirken – futbol maçlarında, konserlerde ve şenliklerde gösteren bazı fotoğraflar sebebiyle Vatikan'ın Roma Büyükelçisi'ne protesto çektim. Mussolini durumdan endişeli. "Askerlerimizin esir alınmaya meyilli oldukları iyi bilinen bir gerçek," dedi. "Eğer yoldaşlarının orada böyle iyi vakit geçirdiklerini de görürlerse onları kim tutabilir?"

Düzeni sağlayabileceklerini garanti edemeyen polisin tavsiyesi üzerine Zagreb'e gerçekleştireceğim seyahati daha uygun bir zamana kadar erteledim. Bu kez Pavelić İtalya'ya gelecek – zannedersem Venedik'e.

2 Aralık 1941

Bir başka gemimiz daha battı. Neredeyse Trablus Limanı'nın girişinde. 700.000 ton benzin taşıyan *Mantovani*. Bunun sert bir darbe

olduğu inkâr edilemez. Muharebede – şimdilik – yeni gelişmeler yok, fakat zamanın aleyhimize işlediği açık. Darlan'la yapacağım görüşme Vacca Maggiolini'yle birlikte tertiplendi. Toplantı perşembe günü, Torino'da gerçekleşecek. Bu savaşın başından beri Fransızlarla kuracağımız ilk siyasi temas. Lakin bundan pek bir sonuç çıkacağına inanmıyorum ve Cavallero'nun Bizerte'ye serbest transit geçiş ümidi başarısızlığa mahkûm gibi görünüyor.

Duce gıda sorunundan endişeli. İhtiyacımızı karşılamak için 500.000 ton tahıl eksiğimiz olduğuna artık kani. Bunu Almanya'dan almak zorundayız. Borcumuzu temmuzda geri ödeyebiliriz, zira iklim şartları sebebiyle biz hasadımızı onlarınkinden iki ay evvel topluyoruz. Fakat Mussolini bu iş için gereken talep mektubunu yazıp yazmamaya bir türlü karar veremiyor. Onu anlayabiliyorum. Eğer bu yardım söz konusu olmadan işin altından kalkabilecek olsaydık bu oldukça isabetli olurdu, fakat şimdi yardım istememiz bana kaçınılmaz bir gereklilik gibi görünüyor. Serena ve Buffari gibi asayişten sorumlu kimseler bile gıda istihkakında daha fazla indirim yapılması durumunda bunun şüphesiz karışıklıklara sebep olacağına inanıyor.

3 Aralık 1941

Japonlardan sersemletici bir hamle. Japon Büyükelçi, Duce tarafından kabul edilmek istedi. Bunu müteakiben, Duce'ye Amerika Birleşik Devletleri ile Japonya arasındaki görüşmelere değinen uzun bir beyanat okuduktan sonra bu müzakerelerden hiçbir netice alınamadığını belirtti. Ardından, Tripartite Paktı'nın ilgili maddesi gereğince, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri arasında savaş çıkar çıkmaz İtalya'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilan etmesini istedi ve ayrıca bu devletle müstakil bir barış yapmayacağımıza ilişkin bir antlaşma imzalamamızı teklif etti. Bu talepleri İtalyancaya tercüme eden mütercim yaprak gibi titriyordu. Duce, Büyükelçi'yi genel olarak temin edip, mesele hakkında Berlin'le görüşeceğini belirtti. Duce, Büyükelçi'nin tebliği karşısında memnun olup, "Böylelikle 1939 Eylül'ünden beri öngördüğüm kıtalar arası savaş başlıyor," dedi. Peki, bu yeni vaziyetin manası nedir? Roosevelt'in hamlesi başarılı oldu, savaşa doğrudan giremediği için, Japonya'yı kendisine saldırmaya mecbur ederek dolaylı yoldan muvaffak olacak. Artık barışa yönelik bütün umutlar ufukta daha da gözden kaybolurken, savaşın uzun

süreceğini söylemek oldukça kolay bir kehanet olur. Soruyu şu şekilde sormak lazım: Nefesini en uzun süre tutmakta kim başarılı olacak?

Hitler, orduları Sovyet taarruzunun baskısı altında geri çekilmeye devam eden General Kleist'ı görmek üzere güney cephesine gittiğinden Berlin'den gelecek yanıt gecikti.

4 Aralık 1941

Japonların adımına Berlin'in tepkisi son derece itidalli oldu. Belki başka türlü davranamayacaklarından ötürü Japonların istediklerine razı olacaklar, fakat Amerika'yı savaşa girmeye kışkırtmak düşüncesi Almanlar nezdinde gittikçe daha az kabul görüyor. Öte yandan Mussolini ise bundan memnun.

Gambara'dan bir mesaj aldım. Afrika'daki kuvvetlerin başına Rommel'in getirilmesinden ötürü doğal olarak içerlemiş. Bunun yanı sıra durumun hassas ve bilinmeyen faktörlerle dolu olduğunu düşünüyor. İnançlı bir Faşist ve bir istihbarat subayı olan Nistri ise oldukça kötümser. Libya'daki kuvvetlerimizin gözle görülür bir şekilde bitap düştüklerinden, düşmanın Sirenayka'ya her yönden sızmayı başardığından ve son olarak İngilizlerin gerçekleştireceği bir başka taarruza direnme gücümüz kalmadığından bahsederek Gambara'nın telaffuz etmek istemediği şeyleri kâğıda dökmüş. "Askerlerimiz şerefli bir şekilde ölüyor olsalar da," diye bitirmiş sözlerini, "bu ölüyor oldukları gerçeğini değiştirmiyor."

5 Aralık 1941

Ribbentrop'un sabırsızlığı yüzünden gecem bölündü. Japonlara verilecek cevabı iki günü erteledikten sonra şimdi bir dakika daha sabredemeyip Japonların savaşa girmeleri ve tarafların müstakil barış yapmamalarına ilişkin Tripartite Paktı planı taslağını gecenin üçünde Mackensen'le evime gönderdi. Benden Duce'yi uyandırmamı istedilerse de bunu yapmadım. Duce buna pek memnun oldu.

Mussolini'ye Gambara'nın gönderdiği mektubun bir kopyasını vermekle birlikte bundan Rommel aleyhindeki cümleleri çıkardım. Gambara'ya karşı oldukça öfkeli olan Duce, Afrika'daki birliklerin komutasını Almanlara vermiş olmaktan son derece memnun. Gambara'dan hoşlanmıyor. İkisinin bambaşka doğaları var. Biri asker, ötekiyse politikacıyı oynuyor.

6 Aralık 1941

Gambara'ya, dostluk ve iyi niyet sözlerinden müteşekkil birkaç kelimelik bir yanıt verildi. Fakat Libya'daki işler iyi gitmiyor. Acı günlerin yakında olduğundan korkuyorum.

7 Aralık 1941

Libya'dan kasvetli haberler. Askerlerimiz artık uzun süre direnebilecek durumda değiller; düşmanla teması kesmeliler ve Gebel'i müdafaa edebilmek için bunu kesin surette gerçekleştirmeliler. Mussolini sakin; aslına bakılırsa bir karşı taarruz olasılığından söz ediyor. Karamsar olan Cavallero ise her şeyin Bizerte Limanı'nın Fransızlar tarafından tarafımıza verilmesine bağlı olduğunu söylüyor. Perşembe günü bunu Amiral Darlan'la görüşecektim, fakat akşamleyin Ribbentrop adına gelen Mackensen, Fransızlarla böyle görüşmeler yapmamam gerektiğini söyledi. Rintelen aracılığıyla Mussolini'ye iletilen bu karar Hitler'e aitmiş.

Hitler haklı: Tunus'un %101'i Gaullist; herhangi bir istenmeyen baskı Fransız İmparatorluğu ile Vichy Hükümeti arasındaki ayrılığı daha da keskinleştirir. Fakat Cavallero'nun dediğine göre Bizerte olmadan Libya kaybedilecek.

Doğu Afrika'daki ölü sayısının düşüklüğü sebebiyle Duce bu sabah çok öfkeliydi. Kasım ayında Gondar'da ölen askerlerimizin sayısı 76, esir düşenlerin sayısı ise 10.000. Bu oranların ne anlama geldiğini anlamak için fazla düşünmeye gerek yok.

8 Aralık 1941

Geceleyin telefon eden Ribbentrop neşe içerisinde Japonya'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne taarruz ettiğini bildirdi. Öylesine mutluydu ki, her ne kadar bunun bize sağlayacağı faydadan pek emin olmasam da, kendisini tebrik etmekten geri duramadım. Bir şey kesin. Amerika savaşa girecek ve savaş Amerika'nın tüm potansiyelini sahaya yansıtmasına olanak verecek kadar uzun sürecek. Bunu, sabah durumdan kendisinin de memnun olduğunu belirten Kral'a da söyledim. Sonunda "uzun vadede" haklı çıkabileceğimi kabul etti. Nicedir Amerika ve Mihver arasındaki vaziyetin açıklığa kavuşmasından yana olan Mussolini ise mutluydu.

Libya'daki işler biraz daha iyi gibi görünüyor. Duce'nin kanaatine göre son 48 saatin kasveti dağılmış. Cavallero ve onun yanı sıra Amiral Riccardi, bana İngiliz ablukasına karşı bu ayın 12'si, 13'ü ve 14'ünü kapsayacak büyük bir deniz harekâtı yapılacağını bildirdiler. Bütün gemiler ve bütün amiraller denizde olacak. Tanrı yardımcımız olsun!

Mackensen bana Göring, Pétain ve Darlan arasında gerçekleşen görüşmenin özetini gönderdi. Ortaya hiçbir şey çıkmamış; sadece sözcükler, öneri ve tavsiyeler. Darlan'la yapacağım görüşmenin de daha iyi sonuçlara gebe kalacağını düşünmüyorum.

9 Aralık 1941

Amiral Darlan'ı karşılamak için Torino'ya gidiyorum.

10 Aralık 1941

Darlan'la yaptığımız toplantıya ilişkin notlar aldım. Kendisine dair izlenimlerim iyi. Ufak tefek, enerjik, iradeli, kibirli ve lafını esirgemeyen bir adam. Siyasetten tat almaya başlamış bir asker ve Fransız olduğu için de bunu belirli bir ustalıkla icra ediyor. Samimi mi? Buna bir yanıt veremem. Fakat bir şey kesin: İngilizlerden nefret ediyor. Konuşma şekli ve bazı ifadeleri taklit edilemezdi. Öte yandan, onun için başka bir alternatif bulunmuyor ve İngilizlerin savaşı kazanması durumunda sonunun iyi olmayacağını kendisi de beyan etti.

Bugünkü toplantının sonuçları, havadaki pusun dağıtılması dışında bir hiç ki bu da Fransızlarla yapması çok güç bir şey değil. Görüşmüş olmamız kâfi. Onlarla kötü münasebetlere sahip olmamız için yapmamız gereken tek şey kendileriyle görüşmemek. İlişkileri koparmak için Mussolini'nin kullandığı formül hep bu olmuştur, zira onlarla görüştüğü vakit bizzat kendisi de uzlaşmanın önüne geçemiyor. Fransız misafirlere karşı Torino da yakın davrandı: Seyrek de olsa alkışlardan mahrum kalmadılar.

Japonların fevkalade deniz zaferleri kazandığına dair haberler gelmeye devam ediyor. Buna karşın Libya ve Rusya'daki karada icra edilen çarpışmalar iyi gitmiyor. İşte bunlar bu savaşın inanılmaz sürprizleri.

11 Aralık 1941

Mussolini, Darlan'la yaptığım görüşmelere pek az ilgi gösterdi. Kendisini Amerika ve Japonya arasındaki savaş meşgul ediyor. Saat

14:30'da bu zamana kadar pek iştigal etmediğim, iyi ve biraz çekingen bir adam olan Amerikan maslahatgüzarı kabul ettim. Kendisini çağırma sebebimin İtalya'ya henüz gelmiş olan bazı Amerikalı gazetecilerle ilgili olduğunu sandıysa da derhâl konuya girdim. Savaş ilanını dinledi ve rengi attı. "Bu çok trajik," dedi. Ardından Phillips'ten şahsi bir mesaj iletti. Savaş vaktinin yaklaştığını hissederek bana minnet ve iyi dileklerini ifade eden bir telgraf çekmiş. Phillips dürüst bir adam ve İtalya'yı da çok sever. Bu günün onun için bir yas günü olduğunu biliyorum.

Mussolini, Palazzo Venezia'nın balkonundan büyük bir kitle tarafından dinlenen kısa ve keskin bir konuşma yaptı. Konuşmanın çerçevesi oldukça Japon yanlısıydı. Japonların denizde kazandıkları zaferler İtalyanların hayal gücünü uyandırdı. Lakin gösteri fazla coşkulu değildi. Tabii saatin öğleden sonra üç olduğunu, insanların aç ve havanın oldukça soğuk olduğunu göz ardı etmemeliyiz. Bunlar coşku uyandıran unsurlar değiller.

Ribbentrop akşamleyin Tripartite Paktı'na mensup diğer ülkelerin de Birleşik Devletler'e savaş ilan etmesini teklif etti. Peki ya İspanya?

12 Aralık 1941

Vichy basınının Fransızları Torino'da ağırlayışımızdan muhabbetle bahsetmesi Duce'nin sinirlerine dokundu. Bu yapıya ait olmayan ve generallerin nasıl icra edeceklerini her zaman bilmedikleri yetkilerin Ateşkes Komisyonundan geri alınması için Vichy'ye bir siyasi temsilci gönderilmesi ihtiyacının altını çizerek Mackensen'e Darlan'la yaptığım konuşmaların bir raporunu verdim.

13 Aralık 1941

Denizden her zamanki acı haberler... Bu akşam *Barbiano* ve *Guissano*'dan müteşekkil 5.000 tonluk iki kruvazör ve ayrıca Libya'ya giden tankları taşıyan *Del Greco* ve *Filzi*'den müteşekkil iki büyük gemi kaybettik. Bu, savaş gemileri tarafından eşlik edilecek büyük konvoy henüz daha denize açılmadan oldu. Somigli'nin söylediği, yani kurmay heyetinin bütün eylemlerini felç eden bir aşağılık kompleksi tarafından ele geçirildiği doğru değilse donanmada olan bitenleri anlamak güç. Her gün daha ciddi bir hâl alan denizdeki kayıplarımızla donanmamızın savaşın sonunu görüp göremeyeceğini merak ediyorum.

Küba temsilcisi savaş ilan etmeye geldi. Oldukça duygusaldı ve benim kendi duygularını paylaşmıyor oluşumdan ötürü hayal kırıklığına uğradı. Fakat Fransa'ya, İngiltere'ye, Rusya'ya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilan etme şansına veya şanssızlığına nail olduktan sonra, Çavuş Batista'nın Küba'nın kara, hava ve deniz kuvvetlerini bize karşı seferber ettiğini işitmekten rengimin solacağını bu iyi bayım gerçekten düşünmüş olabilir mi? Ekvador da savaş ilan etti. Fakat Ekvador temsilcisini sekreterimle muhatap ettim.

14 Aralık 1941

Denizde uğradığımız bozgunları Cavallero eşi benzeri görülmemiş bir arsızlıkla aklamaya çalıştı. Amiral Riccardi'nin makamının savunucusu oldu ve bu sabah asla unutamayacağım bir azar yedim. Piedmontlu bir generalin Napolili bir milletvekili zihniyetine sahip olması garip.

Mussolini sakin. Bu sabah gayrı şahsi bir şekilde uzun süre benimle şakalaştı. Noel'le, Noel hediyeleriyle ve bütün diğer bayramlarda verilen armağanlarla alay etti. Zenginlerin verilen hediyeleri fakirlerin gözünde kendi iyi talihlerini meşrulaştırmak için kullandıklarını söyledi. Aslına bakılırsa bugünlerde insanlar gıda yokluğunu her zamankinden daha fazla hissedip şikâyet ediyor, fakat Mussolini, işler her yanlış gittiğinde âdeti olduğu üzere bunun da sinirini Tanrı'dan çıkarıyor.

Pavelić'le görüşmek üzere Venedik'e gidiyorum. Birçok şey isteyecek ve bunların tamamını reddetmek durumunda kalacağımı şimdiden biliyorum. Nazik davranmalı ve söyleyeceklerimi pamuklara sarmalıyım, fakat ağzımdan çıkacaklar her halükârda temelde olumsuz nitelik taşıyacak.

15 Aralık 1941

Stenoyla olağan şekilde yaptığım görüşmelerin zabıtlarını tutturdum.

İzlenimlerim: Pavelić, iktidarını sürdürdükçe, kendine olan güveni gittikçe artıyor. Daha dirayetli, doğal ve sakin. Bakanları üstünde tam bir hâkimiyeti var ve hatta onlara sert davranıyor. Ben de mevcutken azarladığı Hazine Bakanı saçlarının dibine kadar kızarıp başını eğdi.

Her şey Almanlara bağlı. Eğer Hırvatistan'ın İtalyan etkisi atındaki bir bölge oluşuna ilişkin yükümlülüklerini muhafaza ederlerse daha birçok şey başarabiliriz. Lakin eğer aksi olur ve zorla nüfuz sağlarlarsa

bayrağımızı indirip eve dönmekten başka yapacak bir şeyimiz kalmaz. Hırvatlar bize karşı oldukça sempatikler. Pavelić de bizi seviyor, fakat hepsi Almanlar tarafından terörize edilmiş vaziyette ve Berlin'den gelen herhangi bir baskıya direnmek akıllarının ucundan bile geçmiyor.

Kraliyet meselesi şimdilik bir kenara bırakıldı. Bundan hoşnut değilim, özellikle de Kralımız altında gerçek bir birlik tesis edebileceğimizi hâlâ düşündüğümden ötürü. Tabii bunlar henüz olgunlaşmamış mevzular ve yerel bağımsızlık konusunda daima en geniş garantileri vermeliyiz.

16 Aralık 1941 [15 Aralık 1941 tarihli girdinin devamı]

Ordu, kordiplomatik, polis, mahkemeler... Emperyal bir sistem için uyarlanan bütün bunların başlangıçta pratik olarak gerçekleştirilmesi, anayasal bakımından düzenlenmesinden daha kolay olurdu.

Özetle, fikrimce belirli bir güçlükle ilerlemeye devam eden gemi, yelkenleri zamanlı bir şekilde indirmeye başladı. Varmak istediğimiz yerden henüz uzağız, fakat bazı adımlar atıldı ve istikbaldeki her şey bize ve Hırvatistan'da bizim için çalışan adamlara bağlı olacak.

Venedik hüzünlü, ıssız ve yorgundu. Şehri hiç bu kadar bakımsız görmemiştim. Oteller boş, sokaklar tenhaydı. Sis. Keder. Karanlık. Venedik'e dair sadece önceki savaştan kalma belirsiz hatıralarım var, fakat yine de o vakit şehrin tamamen böyle olmadığını anımsıyorum. Hiçbir şey değilse de, o birinci sınıf şehirlerin duygusal çekimine sahipti.

17 Aralık 1941

Hırvatistan'daki işlerin gidişatından oldukça şüpheli olan Mussolini'yle fikir teatisinde bulundum. Almanların, ülkenin tamamında askeri kontrolü tesis etmemizi istemiş olmalarından dolayı memnundu. Bunun nedeni şüphesiz, Rus kışının çok sert geçme tehlikesi bulunduğundan, Almanların tümenlerini nakletmek zorunda olmaları ve Sırbistan'ın kendilerine çok fazla sorun yaratmasıdır. Lakin bu ayrıca Berlin'in Hırvatistan'ı gerçekten bizim Lebensraum'umumuz dâhilinde gördüğünü kanıtlıyor. Mussolini teklifin derhâl kabul edilmesini istedi. Libya'da iki gün önce Cavallero'nun yerini alan Roatta da böylesini uygun görse de teklifi inceleyip değerlendirememesi durumunda eldeki askeri kuvvetlerin bu iş için yeterli gelmeyebileceğinden korkuyor ve bitiremeyeceği bir işe başlamak istemiyor.

Libya'da işler iyi gitmiyor. Mussolini bile bunu kabul etmeye başladı. Vaziyetten amansızlığıyla durumu berbat ettiğini düşündüğü Rommel'i sorumlu tutuyor. Bugün bütün donanmamız denizde. Riccardi İngilizlerle temas sağlamamızın kaçınılmaz olduğuna inanıyor. Nitelik ve nicelik açısından kesinlikle üstün olduğumuzu söyleyip başarı vaat ediyor – uzun zamandır boş yere beklemekte olduğumuz başarıyı. Acaba talihimizde değişiklik olacak mı?

18 Aralık 1941

Konvoy muharebe ve sorunla karşılaşmadan hedefine ulaştı. Öte yandan, Sirenayka'daki durum bir kriz haline geliyor. Genel karargâh ve motorize kuvvetler Ecdebiye'ye çekilirken, piyadeler ise kurmay heyetinin İngilizlerin Tobruk'ta yaptıkları gibi tahkim edilmiş bir kamp kurup direnmeyi düşündüğü Bingazi'ye intikal ediyor. Denizde İngilizlerinki gibi bir hâkimiyetimiz olmadığını göz önüne alacak olursa bu mümkün mü? Şahsen şüphelerim var.

İşgal bölgemizi bütün Hırvatistan'ı kapsayacak şekilde genişletmek için Palazzo Venezia'da bir toplantı yaptık. Bu, askeri açıdan yeterli askerimiz olup olmadığına bağlı olan bir mesele. Hırvatistan'a kuvvetli birlikler göndermemiz gerekiyor, zira ormanların örtü ve kamuflaj imkânı sağlayacakları bahar vaktinde bir isyan patlayabilir. Eğer ülkeye garnizon kuracaksak bunu büsbütün yapmak zorundayız. Fakat bu benim işim olmadığımdan dolayı duruma müdahale etmiyorum. İşleri basit bir şekilde, yani Mihver komuta kademesinin özel kararı gereği Almanların Hırvatistan'ı terk edecekleri ve onların yerine bizim geleceğimizi Hırvatlara tebliğ etmek şeklinde icra etmek durumunda olduğumuza dair siyaseten görüşlerimi belirttim. Bu kararı bizim tarafımızdan kazanılmış bir başarı gibi göstermemek için ne gerekiyorsa yapmalıyız. Aksi hâlde Hırvatların tamamı bize karşı cephe alır.

19 Aralık 1941

Genel karargâhımızın resmi iyimserliğine rağmen Libya'dan gelen haberler hâlâ kötü. Tanrı'nın laneti bu yaltakçıların üzerinde olsun! Her şeyimizi mahvettiler. Bizi mahvettiler. Bu esnada, Rommel, elindeki az sayıda zırhlı kuvvetle Tunus'a gireceğini ilan etti, zira İngilizlere esir düşmek istemiyor. Bu sırada Cavallero kimsenin kendisini Sirte

çöllerinden geri çekilmeye zorlayamayacağına yemin etti ve Mussolini ona inanıyor.

Jacomoni'den söz ederken zehir tüküren Verlaci'yle görüştüm. Bu doğal, zira kendisi kapı dışarı edildi. En çok da bunun yapılış şekli ağırına gidiyor. Bu hususta daha önceden haberdar edilmek isterdi ki, böylesi de iki tarafı keskin bir kılıç gibi olurdu. Arnavutluk'taki durumun sorunlu bir hâl aldığını ve insanların memnuniyetsiz olduklarını söyledi. Belki abartıyordur ama söylediklerinde mutlaka bir doğruluk payı olmalı. Lakin ne yapılabileceği hakkında kendisine soru sorduğumda verecek hiçbir tavsiyesi yoktu. Uzun uzadıya fikir teatisinde bulunduğum Jacomoni kötümser değil ve iyi dümen tutarsak gemiyi yine rotasına koyabileceğimize inanıyor. Şu ana kadar hiç yanılmadı.

20 Aralık 1941

Mussolini Rusya'daki savaşın seyrinden memnun. Bundan açıkça söz ediyor. Alman askerlerinin başarısızlığı onu neşelendiriyor. "Fazla ileri gitmemek kaydıyla," diye önerdim. Hatta duruma ilişkin daha fazla bilgi alabilmek için Berlin Büyükelçimiz Alfieri'yi Roma'ya çağırdı. Libya'da yeni bir şey yok. Littorio Tümeni Afrika'ya çıkarsa birkaç günde Sollum'da olacağımız dillerden düşmüyor. Böyle olacağını umalım.

Mackensen, Almanların Vichy'ye bir temsilci göndermemizi onaylamadıklarını, fakat Paris'e Abetz'inkiyle özdeş pozisyondaki bir büyükelçi göndermemize olumlu baktıklarına dair bize bilgi verdi. Buti'ye gitmek isteyip istemeyeceğini sordum, fakat şimdiye kadar birçok çekince belirtti. Gerçekten anlayamıyorum.

21 Aralık 1941

Duce Paris'e bir büyükelçi gönderilmesini ve bunun Buti olmasını onayladı. Buti içgüdüsel itidalini bir kenara bırakıp görevi kabul etti. Duruma ilişkin Mackensen'e bilgi verdim. Bu hususta kendisiyle birlikte resmi bir tebliğ hazırlamak niyetindeyim.

Sirenayka'daki operasyonların gidişatına ilişkin Cavallero'dan bilgi aldım. Alışıldığı gibi her şeyin "mantıklı" seyrettiğini düşünüyor. Piyade unsurlarımızın kendisi sayesinde İngilizlerin eline düşmediğini iddia ediyor. Ecdebiye'ye sıkı sıkıya tutunmamız gerektiğini tekrar ediyor ve Trablus'a yönelik herhangi bir tehlike olduğunu kabul etmiyor.

Umalım ki haklı olsun. Öte yandan, Almanların Rus Cephesi'ndeki durumları oldukça çetin görüyor. Bismarck, d'Aieta'ya, Brauchitsch'in görevden alındığını bildirmiş. Bu ciddi bir krizin işareti. Buna Almanya'da kurmay heyetinin gerçek bir önem taşıdığını ve bu gelişmenin ülkede ciddi sonuçlara neden olacağını ilave etmek gerek.

Goebbels ve Hitler'in mesajları iyi bir intiba yaratmadı. Doğu Cephesi'ndeki askerlere sıcak giyecek gönderilmesine yönelik nazik fakat ısrarcı talep, şimdiye kadarki söylevlerine damgasını vuran ukala tonla doğrudan bir tezat teşkil etmekte. Ayrıca bu, Almanların kış savaşına hazırlıksız olduklarının da kanıtı.

22 Aralık 1941

Gündemde Brauchitsch'in tasfiyesi var. İngiliz ve Amerikan radyolarında bundan başka hiçbir şey konuşulmuyor. Haberler Almanya Büyükelçiliği'ni salladı. Herhangi bir görüş belirtmeyen Mackensen, buna karşın endişesini saklamadı. Sevincini gizlemeyen Bismarck ise Anfuso'ya dönerek şöyle söyledi: "İşte büyük trajedinin beşinci perdesine geldik. Bu bölümde Hitler'in bir dallama olduğunu göreceğiz." Genç adam abartıyor, fakat Almanya'daki tek muhalif kendisi değil. Bu rejimin içerisinde yaşanan bir kriz ve sadece sivilleri kapsamıyor; Alman genelkurmayının da liderleriyle dayanışma hâlinde olduğunu ilave etmek durumundayım. Ayrıca Cavallero'dan General Rintelen'in konu hakkında oldukça çekinceli olduğunu duydum.

Mussolini meseleye büyük bir önem atfetmiyor. Aslına bakılırsa, "bu savaş söyleyecek sözü olanların sadece siyasi ordular olduğunu kanıtladı ve Hitler şimdi ordusunu daha da siyasileştiriyor," diyen kendisi bu gelişmenin son kertede faydalı olacağına inanıyor. Soğuk ısırmalarının ve Ruslardan alınan darbelerin arasında bunu yapmak için zamanın uygun olup olmadığını merak ediyorum. Mussolini yeniden Noel'e saldırdı. "Dünyaya onu sadece zayıflatan ve cansızlaştıran teoriler vermiş ve özellikle de Papalık müessesinin parçalayıcı gücüyle İtalya'yı ağına düşürmeye muvaffak olmuş bir Yahudi'nin doğumunu anmaktan başka bir işe yaramayan" bu bayramı hâlâ yürürlükten kaldırmadıklarına hayret ediyor. Gazetelerin Noel'den bahsetmesini yasaklamış olmasına rağmen camdan baktığınızda insanların Noel'i hiçbir şey değişmeksizin hatırladıklarını ve sevdiklerini görüyorsunuz.

23 Aralık 1941

Verlaci'yle birlikte Duce'nin yanına çıktım. Uygun davranmadı. Jacomoni'ye şiddetli bir şekilde saldırıp ayrıca kendi yerine birkaç ay içerisinde sadece Arnavutluk'u değil fakat bütün Balkanlar'ı tüketme kapasitesi olan Guzzoni'nin atanmasını talep etti. Pek tabii Kruia'dan tiksiniyor, fakat ona karşı ortaya koyabileceği herhangi bir somut argümanı yok. Esat Paşa'nın evindeyken kendisine kahve getiren bir hizmetçinin oğlu tarafından ülkenin yönetilemeyeceğini söylemekle yetiniyor. Bize önyargı gibi görünen bu gibi şeyler feodal bir bey olan Verlaci için kutsal ilkeler teşkil ediyor.

Serena ve Tassinari Duce'nin huzurunda karşılıklı hakaretler yağdırıp bekleme odasında neredeyse birbirlerine girdiler. Görünüşe bakılırsa Duce, sürekli gölgeler içerisinde iş gören Buffarini'nin teşvikiyle Serena'yı gözden çıkarmaya hazır. Buffarini bir yılan. Serena'nın selefi hakkında gönderdiği *curriculum vitae*'ye ekli olan bir mektubu görmüştüm. Duce mektubu benim yanımdayken açmıştı. Buffarini böyle bir mektup gönderdiğini yüzüme karşı inkâr ettiyse de ben onun sözlerinden ziyade gözlerime inanırım.

Von Mackensen, Ribbentrop'un tavsiyesi üzerine, Darlan'la yapılacak üçlü görüşme hakkında fikrimi almak için geldi. Siyaset konuşmak durumunda olduğumuzu söylüyor. İstikşafi karakterdeki bir toplantının zararlı veya faydasız bir hâle gelmemesi gerektiğini söyledim.

24 Aralık 1941

Dış politikada yahut cephelerde yeni bir gelişme yok. İçerideyse ilgi Duce tarafından iki gündür huzura kabul edilmeyen Serena vakasına yoğunlaştı. Yeni adaylar ortaya çıkıyor. Osio tarafından Riccardi'nin adı masaya kondu, fakat Duce görevden alma hususunda benimle görüşmedi ve ben de mesele hakkında herhangi bir inisiyatif almıyorum. Şüphesiz Riccardi'nin genel sekreterliğini gerçek bir felaket addederim.

Öğleden sonra gördüğüm Serena bunun şimdi Duce'yi avucunun içinde tutan ve dolaylı ve sadakatsiz kanallar aracılığıyla hareket eden Buffarini'nin çevirdiği bir komplo olduğunu söylemeye devam ediyordu. Buffarini'nin hayır işi bahanesiyle ayda 100.000 lire verdiği Petacci'nin, rolü açıkça bilinmeyen Donadio isimli biri aracılığıyla Duce üzerinde etki kurduğunu üstü kapalı bir şekilde söyledi. Doğrusu

Serena, arka planda Buffarini tarafından yönlendirilen ve her geçen gün daha fazla nüfuz kazanarak art niyetle hareket eden De Cesare tarafından servis edilen Petacciler tarafından Duce'nin etrafının çevrilmiş olduğunu söylüyor. Kendine dair ise istifini bozmuyor. Kararın hızla verilmesini istiyor, zira genel sekreterlik makamının bu kadar uzun süre boş kalmasını partinin itibarı açısından iyi görmüyor.

25 Aralık 1941

Alfieri, Rus Cephesi'ndeki felaketlerin nezdimizde arzu edilir seviyede olmaktan öteye geçtiklerini yazmış. Vaziyetin böyle olduğunu büyükelçilikteki Almanlardan gözlemleyebiliyorum. Cesaretleri oldukça kırılmış. Başlangıçta sorunu küçümsemiş olan Duce, şimdi durumun ciddi olduğunu ve daha ileri seviyede sonuçlar doğurabileceğini kabul ediyor.

Papa'nın Noel münasebetiyle verdiği söylev doğal olarak Mussolini'nin hoşuna gitmedi, zira söylevin değindiği beş husustan dördünün diktatörlükleri hedef aldığını gördü. Almanların Katolik karşıtı politikaları göz önüne alındığında bu kaçınılmazdı. Dün gece Isabella Colonna bana, kısa süre önce görüştüğü Kardinal Maglione'nin ona Vatikan'da Rusların Nazilere tercih edildiklerini söylediğini belirtti.

Her halükârda Duce din aleyhtarı tavrını gittikçe açık ediyor. Noel bayramı kendisine bahane oldu. "Benim için," diye ilan etti, "Noel 25 Aralık'tan fazlası değildir. Dünyada bu dini bayramlara karşı en az hissiyat besleyen adam benim." Bunu kanıtlamak için normalden daha uzun süreyi kapsayan bir randevu listesi yaptı. Lakin kiliseler bu yıl dolup taşıyor.

26 Aralık 1941

Serena ve Tassinari görevlerinden alındı. Serena cepheye gidiyor, Tassinari ise üniversitede öğretim görevliliğine devam edecek. Pareschi, teknisyenlik mesleğine mensup, çok konuşan, hırslı bir adam olsa da bence iyi biri ve tarım bakanı olacak. Hukuk öğrencisi, altın cesaret madalyası[150] sahibi yirmi altı yaşındaki Vidussoni isimli biri ise Faşist Parti genel sekreterliğine getirilecek. Bu kişi hakkında bildiğim başka bir şey yok. Bu şüphesiz cesur bir deney. Umarım talih bu kez cesarete

---

150 Aldo Vidussoni, İspanya İç Savaşı sırasında Santander'de gerçekleşen çarpışmalarda bir kolu ve gözünü kaybetmiş ve altın cesaret madalyasıyla ödüllendirilmiştir. (ç.n.)

eşlik eder. Vidussoni hakkında bildiğim hiçbir şey yok, kendisini görmüş bile değilim.

Vacca Maggiolini, Tunus'taki limanları elde etmek için Fransızlarla görüşmelere başlamak adına Duce'den talimat aldığını söylemek için bana geldi. Bu görüşmeler siyasi bir çerçevede gerçekleştirilecek. Bu, iki sebepten dolayı beni şaşırttı: Birincisi, bu meseleye yaklaşımımız Almanlarınkinden farklı ve henüz onlarla hiçbir şey kararlaştırmış değiliz. İkincisi ise, Mussolini sadece birkaç gün önce Vacca Maggiolini'nin siyasetle uğraşmaması gereken bir embesil olduğunu söylemişti. Bana ne yapması gerektiğini soran Vacca Maggiolini'ye doğal olarak Duce'nin talimatlarını harfiyen yerine getirmesi tavsiyesinde bulundum.

27 Aralık 1941

Bakanlar kurulu. Duce askeri ve siyasi ahvali özetledi. Benim hâlihazırda bilmediğim hiçbir şey söylemedi. Bunun en az dört veya beş yıl sürecek uzun bir savaş olacağını ve insanlığın büsbütün "proleterleşmeye" doğru yol aldığını kehanet etti. Amerika'nın değerini ve savaştaki ağırlığını açıkça hafife alıyor.

Ataması herkeste şaşkınlık uyandıran Vidussoni'yi kabul ettim. Golf malzemecilerinden Kont Volpi'ye kadar herkes durumdan istihzalı bir şekilde söz ediyor. Şimdiye kadar kendisini pek az kişi tanıyordu. Bottai, Russo, Host Venturi, hepsi onun bir ahmak olduğunu söyledi. Şahsen henüz Venturi hakkında bir hüküm veremem. Kendisiyle yarım saat kadar görüştüm ve konuşmamız az çok muğlak bir çerçevede geçti. Hevesli ve sadık görünüyor, fakat tecrübesiz. Faşist Parti'deki eski fahişelerin meclisinde ecel terleri dökecek. Kendisinin benim adamım olduğu yönündeki söylentileri yalanlamak adına haber gönderdim. Durum böyle değil. Kendisi Minerva'nın Jüpiter'in alnından çıktığı gibi Mussolini'nin aklından çıktı.

Gambara, bana gönderdiği bir mektupta "ikmal" sağlanabilirse Trablus'un kurtarılabileceğine dair güvence verip "başarısız bir lider" olan Rommel'i suçlamış.

28 Aralık 1941

Tokyo Büyükelçimiz Indelli, Japonya Başbakanı'nın Mihver ile Sovyetler Birliği arasında müstakil bir barış yapılması olasılığına ilişkin

tedbirli imalarda bulunduğunu bildirdi. Haberi alan Mussolini, soruna bodoslama bir şekilde yaklaşarak bunu oldukça uygun buldu. Savaştaki değişiklikler, özellikle de yakın zamanda olanlar, onu bir toprak okyanusu olan Rusya'nın elinde sayısız sürprizi olabileceğini düşünmeye itti. Haklı da. Ben müstakil bir barışın mümkün olduğuna inanmıyorum. Almanların Rusya'ya girerkenki tutumları, bunun Bolşevizm'e karşı bir savaş olduğuna dair beyanları, olayların gelişimi, bunların hepsi bu ihtimali ortadan kaldırıyor.

Berlin'den, İngilizlerin Norveç'e, Rusların da Kırım'a çıkarma yaptıklarını öğrendik. Alman Büyükelçiliği herhangi bir endişe olmadığını bildiriyor, fakat iki hadise de tamamıyla önemsiz bulunmadı.

Almanlar Hırvat meselesine ilişkin fikirlerini değiştirdiler. Askerlerini çekmeyecek, fakat bizimle askeri işbirliğine gidecekler. Belki böylesi daha iyidir, zira Bosna, Sırbistan ve Karadağ bize bahar vaktinde oldukça baş ağrısı verecek.

29 Aralık 1941

Mussolini, Tunus limanları meselesi hakkında Hitler'e yazacağını söylüyor; ya Fransa bizimle bir anlaşmaya varıp limanları verecek ya da limanları kuvvet kullanarak almak gerekecek. Umarım mektubu yazmaz, zira bunun iyi sonuçları olmayacaktır.

Bismarck, Vidussoni'nin atamasıyla ilgili d'Aieta'yla konuştu. Bu tayin, özellikle de gençliği tanıma fırsatı bulan ve onun yetersiz olduğunu gören büyükelçilikte olmak üzere Alman çevrelerinde oldukça kötü bir intiba yarattı.

30 Aralık 1941

Tunus'taki limanlara ilişkin yazılan mektup Rintelen aracılığıyla Hitler'e gönderildi. Hitler'in buna vereceği tepkinin iyi olmayacağına eminim, özellikle de Rus Cephesi'nden gelen haberler iyi olmaktan bu kadar uzakken. Mussolini bile endişeli. Haklı olarak fiziksel etkenin belirleyici olduğuna ve Alman askerlerinin ancak iyi bir fiziksel durumda olmaları hâlinde Rus baskısına karşı bir mukavemet duvarı yaratmaya muvaffak olabileceklerine inanıyor. Nihai hükmü bu yönde ve Almanların mevcut durumunun tozpembe olmadığından emin.

Mussolini 3 Ocak'ta bir konuşma yapmak üzere Bologna'ya gitmemi istedi. Vidussoni'nin atamasının eski Faşizmi sarstığını fark etti ve buna yönelik tepkiyi dengeleyecek bir şey yapmak istiyor.

31 Aralık 1941

Rus Cephesi'nden gelen haberler hâlâ pek iyi değil.

Kesselring'i gördüm. Kendisiyle aşağı yukarı resmi mahiyette bir konuşmamız oldu.

1942

1 Ocak 1942

Cavallero birkaç bahaneyle beni görmeye geldi, fakat asıl meramı, Duce'nin Tunus'a saldırma fikrini kendisinin desteklemediğini Almanların benim aracılığımla öğrenmiş olmalarıydı. Aslına bakılırsa, fikri Duce'nin aklına sokan kişi oydu.

Hitler'in Duce'nin mektubuna verdiği yanıt geldi. Mektubunda Rusya'daki işlerin nasıl gittiğinin uzun bir özetini çıkarmış; genelde açıklamalardan ziyade mazeretlerle dolu bir vesika. Nazik bir tonda kaleme alınmış olan mektup İtalya hususunda belli belirsiz yumuşatılmıştı. Bu, biz geçen sene Arnavutluk'ta savaşırken kullanılan tondan oldukça farklıydı.

Alfieri, Palazzo Venezia'ya geldi. Almanya'daki durumu muğlak ve bölük pörçük bir şekilde tasvir etti. Hem hiçbir şey bilmiyor hem de çok konuşup hiçbir şey söylemiyor.

2 Ocak 1942

Burada yeni bir şey yok. Berlin Büyükelçiliğimizden Rus Cephesi hakkında gelen kötü haberler istikrarlı bir şekilde sürüyor olsa da Mussolini bunların doğruluklarından şüphe ediyor.

Alfieri'yle konuşurken, "Bundan üç yıl sonra bile İtalya'nın bugünküyle tamamıyla aynı koşullarda hâlâ savaşta olacağını Almanlara söyleyin," dedi.

Farklı düşünen birini görmek güzel. Bugün Barella, Vidussoni'nin parti genel sekreterliğine atanmasının ülkede iyi karşılandığını belirtti.

3 Ocak 1942

3 Ocak kutlaması için Bologna'daydım. Medica Tiyatrosu'nda hayli uzun bir konuşma yaptım. Konuşmanın kamuoyuyla paylaşılmasına şu sebeplerden dolayı mani oldum: Söyleyecek yeni bir şeyim yoktu; şu vakit ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olacağı kanaatindeyim; hükümette yer alan yoldaşlarımın da öteki şehirlerde konuşuyor olmaları dolayısıyla kendi konuşmamın öne çıkarılarak farklı muamele sebebiyle kıskançlıklara gebe kalmasını yahut onları sivriltmesini istemedim. Konuşmam ilgiyle dinlenip samimi bir şekilde alkışlanmış olsa da dinleyiciler ikna edilmek istiyorlardı. Faşistlerden oluşan bir dinleyici kitlesi bile mantık yürütüyor, heyecanlanmıyor ve gidişatı anlamak istiyor. Hitler ve Kral için en samimi tezahüratlar edildi. Bologna'da Duce aileden biri olarak görülüyor.

Dönerken trende Almanya'dan dönmekte olan von Mackensen'le karşılaştık. Fazla bir şey söylemedi lakin morali bir nevi bozuktu; Rusya'daki ricat, sanki şahsi bir talihsizlikmiş gibi bütün Almanların omuzlarında ağırlık oluşturuyor.

4 Ocak 1942

Bologna'da yaptığım konuşma Duce tarafından sıra dışı bir övgüye nail oldu. Libya'da mukavemet gösterebilmemiz adına silahlarımızı ve umutlarımızı taşıyan konvoyun denize açılmış olmasından başka yeni bir haber yok.

5 Ocak 1942

Bugün yine konuşmamı öven Mussolini, bana *Resto Del Carlino*'dan[151] bir kupür gösterip mevzuata uygun olmayan Faşist selamımı eleştirdi. Gerçekten, düşünecek bundan daha iyi bir şey yok mu? Vidussoni beni görmeye geldi. Rastgele birkaç şeyden bahsettikten sonra bazı siyasi imalarda bulundu ve Slovenlere karşı vahşi planlar beyan etti. Bütün Slovenleri öldürmek istiyor. Buna karşılık Slovenlerin sayısının bir milyon olduğunu belirtme hakkımı kullandım. Kararlı bir şekilde, "Fark etmez," dedi, "Ascarileri örnek alıp onları yok etmeliyiz!" Umarım sakinleşir. Parti sloganının artık "Tüfek ve Kitap," değil, "Genç ve Kitap" olduğunu söylüyorlar.

---

151 Bologna'da yayınlanan günlük gazete. (ç.n.)

Konvoyumuz hava veya denizden saldırıya uğramadan Libya'ya ulaştı. Bu direnişi canlandıracak.

Polis teşkilatı Zagreb'e gerçekleştireceğim ziyarete karşı çıkıyor. Durum iyi değil ve civarda zaman zaman ateş açılıyor. Öte yandan beni görmeyi bekleyen Pavelić'i hayal kırıklığına uğratmamalıyım. Hususa dair fikrini almak için Casertano'ya telgraf gönderdim.

6 Ocak 1942

Mussolini iki sebepten ötürü Almanlara öfkeli: Birincisi, Bardia'da İngilizlere esir düşen General Schmidt, *Daily Herald* muhabirine komutası altındakilerin İtalyan askerleri olduğu için direniş gösteremediğini söylemiş. Fakat görülen o ki pes etmek için inisiyatifi alan Schmidt'in kendisiydi. İkincisi, Antonescu'nun gönderdiği mesaja göre, Almanlar, Romanya'dan çıkarılan petrolün bizim için ayrılan kısmına da el koyuyorlarmış. Mussolini'nin onlara "eşkıyalar" demesinin sebebi bu.

Hırvatistan'da bulunan İkinci Ordu'da görev yapan basın ve halkla ilişkiler subayımız duruma ve askerlerin moraline ilişkin kötü haberler gönderdi. Bazı birlikler tek bir kurşun bile atmadan esir alınmalarına müsaade etmiş.

Ravasio beni ziyarete geldi. "Partinin geleneksel politikasını ve ahlakını gözetmek" talimatıyla Duce tarafından parti genel sekreter yardımcısı olarak atandı. Bu muğlak ve zor bir görev. Pek az tanıdığım Ravasio, Cova Café ve *Popolo d'Italia*'da Faşist Parti'nin yozlaşmış üyelerine şiddetli tehditler savuran bir Savonarola[152] olarak tanınıyor. Fakat yozlaşmış denilenler kimler? Gazeteden demagoji yapmak çok kolay, peki işin gerçeğine baktığımızda kimi suçlayacağız? Önce isim vermeli ve suçu kanıtlamalılar; ardından, ancak bundan sonra bu kişileri idam tahtasına çıkarabiliriz. Meseleyi açtığım Ravasio, enfekte olduğu gerekçesiyle veteriner tarafından uyutulan bir domuzu topraktan çıkarıp satan kasap örneğini verdi. Bu tabii kötü bir şey, fakat bütün Faşist liderleri karalamayı meşru kılmaz.

152 Girolamo Savonarola (21 Eylül, 1452–23 Mayıs 1498) Dominiken din adamı ve Floransa kentinin 1494-1498 yılları arasındaki hükümdarıydı. Rönesans karşıtı vaazları, günah olarak gördüğü kitap ve sanat eserlerini yaktırmasıyla tanınır. Çok dindar bir Katolik olmasına rağmen, din adamlarının görevlerini kötüye kullanmalarını eleştirmesi açısından Martin Luther ve diğer Reformcuların öncüsü sayılır. (ç.n.)

7 Ocak 1942

Yeni bir şey yok.

8 Ocak 1942

Yeni bir şey yok.

9 Ocak 1942

Zagreb'de İtalyan karşıtı protesto gösterileri baş gösterdi. Her şey seyahati iptal etmemiz gerektiğine işaret ediyor. Ziyareti başka bir zamana ertelemek durumundayız.

Mussolini, bölgenin sömürgeleştirilmesi ve kamu işleri için Etiyopya'ya gönderilen İtalyanların ilk kısmını yurda geri getirmek için gönderilen dört transatlantik gemimizin kaderinden endişeli. İngilizlerin gemileri dönüş yolunda Lizbon'da durdurup el koyacaklarından korkuyor. Ben bu görüşte değilim. İngiliz hükümetinin vaatlerini yerine getirmemekle suçlanmayı isteyeceği ihtimaline mahal vermiyorum. Her halükârda Duce hissettiği gibi davranmalı. Sorumluluğu üstüme alamam ve kararı ona bırakıyorum.

Acquarone benimle Sploleto Dükü hakkında konuştu. Hırvatistan'ı zerre kadar umursamayan Dük sadece para, para ve daha çok para istiyor. Ona en azından bir miktar tedarik etmek genel olarak çıkarımıza olur. Duce'ye kendisine ayda 100.000 lire vermemizi teklif edeceğim.

10 Ocak 1942

Mussolini, Etiyopya'ya göndereceğimiz gemilere ilişkin fikrinin sıkı bir şekilde arkasında duruyor. Lakin reddedilme ihtimaline karşın sorumluluğu üstüne almak istemeyerek müzakereleri sonlandırmamak kaydıyla bu kararı ertelememiz talimatını verdi.

Arnavutluk hakkındaki makalem olumlu tepkiler almış ve gariptir ki, Alman basını bile makale içeriğinin Mihver politikasını yansıttığını vurgulamış. Yine de işgal ettikleri ülkelerde makalede savunulan tutumu sergiliyor gibi görünmüyorlar.

11 Ocak 1942

Almanya gergin. Yabancı basının ülkede karışıklıklar olduğuna ilişkin haberlerini yalanlamaları bunun kanıtı. Duce müteessir. "Eğer tahtın

varisiyle bir düelloya girişmiş olduğumu inkâr etmiş olsaydım, halk buna çoktan inanmaya başlamış olurdu," dedi. Askeri duruma ilişkin kötü haberler gönderen Alfieri, Rus Cephesi'nden çekilen tümenlerin ülkede propagandaya sebep olmamaları adına Almanya'ya değil, işgal altındaki ülkelere konuşlandırıldıklarını telgraf çekti. Romano da, hâleti ruhiyenin oldukça kötü olduğuna ilişkin Viyana'dan haber göndererek birçok askerin Rus Cephesi'ne dönmektense intihar ettiğini belirtti.

12 Ocak 1942

Duce, İtalya'daki Alman askerlerinin tutumlarından ve özellikle de küstah, kavgacı ve sarhoş olan astsubaylardan şikâyet etti. Dün gece Foggia'da iki Alman astsubay yatmak üzere olan bir adamın evine zorla girip ona, "Fransa'yı, Belçika'yı, Hollanda'yı ve Polonya'yı aldık. Bu gece de karını alacağız," demişler. Adam da buna, "Bütün dünyayı alabilirsiniz ama karımı alamazsınız. Çünkü karım yok. Ben bekârım," diyerek yanıt vermiş. Evi terk etmeden önce hayal kırıklığıyla bütün mobilyaları kırıp dökmüşler. Durumu Rintrelen'e protesto eden Mussolini bile eğer bu şekilde devam edecek olurlarsa "vespro" baş göstereceğini öngörüyor.[153]

13 Ocak 1942

Siyasi açıdan oldukça boş günlerden geçiyoruz. Askeri ilgi odağı Almanlar için güçlüklerin sürdüğü Rus Cephesi. Her şeyi tozpembe görme alışkanlığına sahip Alfieri bile Almanların Rusya'da hapı yuttuklarını açıkça kabul etmeye başladı. Düşmanın artan baskısı altında ricat sürüyor. Duce fazla endişeli görünmese de durumu oldukça ciddi buluyor. Rusya'ya girdiği için Hitler'i eleştirerek, tarafımıza göndermiş olduğu bilgilerde tahrifat yapmış olduğunu söyledi. "Roosevelt ahmağı gibilerini etkilemek adına yüksek sayılar kullandı ve bunun sonuçları acı oldu. Aslına bakılırsa ikisi de büyük ahmaklar ve aynı bokun soyular."

Buti, Paris'e gitmek üzere yola çıkmadan önce Mussolini tarafından kabul edildi ve kendisine şu talimatlar verildi: Siyasi inisiyatif almayacak. Ekonomik ve ticari girişimleri teşvik edecek; Fransa'ya kitaplar, oyunlar, filmler gibi bazı ürünlerimizi göndermek dışında kültürel alanda fazla bir şey yapmayacak ve Fransızlardan hiçbir şey almayacak.

---

153 İt. "Vespiri Siciliani". Sicilyalıların Fransız Kral I. Charles'a karşı başlattıkları ve bu esnada adadaki 3.000 Fransız kadın ve erkeği öldürdükleri başarılı ayaklanmaya atıfta bulunuluyor. (ç.n.)

Von Mackensen'i gördüm. Hasta olduğundan dolayı kendisini on gündür görmüyordum. Almanların kötü zamanlardan geçtiklerinde hep oldukları gibi mahzun görünüyordu. Kendisine biraz şevk vermeye çalıştım.

14 Ocak 1942

Budapeşte'ye gidiyorum. Viyana'da kısa bir mola verdik. Şehir hüzünlüydü ve yorgun görünüyordu. Romano insanların keyfinin yerinde olmadığını teyit etti.

15 Ocak 1942

Macarlarla yaptığım görüşmeleri ve izlenimlerimi resmi evraka not düştüm, fakat bu notlar birçok farklı kişinin elinden geçtiğinden bunu yaparken oldukça ihtiyatlı davrandım. Gerçek şu ki, Macarlar Almanlara karşı çok öfkeliler. Kendisi Almanya hakkında kötü konuşmaya başlamadan önce bir Macarla fazla zaman geçiremiyorsunuz. Kral Naibi'nden (Horthy) sokaktaki dilenciye kadar hepsi böyle.

Amiral Horthy, "Almanlar cesur insanlar ve onları bu sebepten takdir ediyorum, fakat katlanılmaz, patavatsız ve yabaniler," dedi. Kanya daha da sivri çıkışlar yaptı. Bethlen sözlerini tarttı, lakin her ne kadar ihtiyatlıydıysa da, Alman müdahalesinden bahsederken öylesine sertti ki, anlatamam.

16 Ocak 1942

Budapeşte'deyim. Askeri törenler ve boş bir öğleden sonra.

17 Ocak 1942

Mesohegeys'le avdaydık. İyi bir avdı, fakat 1938 senesindeki kadar bereketli değildi. Ribbentrop bu bölgedeki hayvanların çoğunu hâlihazırda avlamıştı ve Horthy uzun bir ava dayanamayacak kadar yorgundu.

18 Ocak 1942

Budapeşte'deki İtalyanlarla, Faşistlerin genel merkezinde vatanperver bir tören yaptık. Akşamleyin şehirden ayrılıyorum.

19 Ocak 1942

Trenle Roma'ya gidiyorum. Akşam yemeği için Venedik'te mola verdim.

20 Ocak 1942

Seyahatime ilişkin Mussolini'ye rapor verdim. Raporumda belirttiklerim ve kendisine şahsen söylediklerimle ilgilenmiş göründü. Buna karşılık kendisi de bana en son haberleri verdi.

Fransa. Tunus'taki limanları hizmetimize vermek için Vichy rejiminin öne sürdüğü şartları Führer kabul etmiyor. Haklı. Bunlar aşırı şartlar. Bunun yanı sıra, Hitler'in bu husustaki niyetlerinden asla şüpheye düşmedim.

Rio de Janeiro. Birleşik Devletler, bizimle diplomatik ilişkilerini kesmeleri adına Güney Amerika'daki bütün devletlere baskı uyguluyor. Duce, işler bu raddeye gelecek olursa, zaman kaybetmeden bizim onlara savaş ilan etmemizin çıkarımıza olacağını düşünüyor. Bu şekilde Birleşik Devletler'e devasa bir cephede savunma yapma ağırlığını yükleyebiliriz. "Beyaz savaş[154] istiyorlar," dedi Mussolini, "Fakat kızılını alacaklar."

Libya. Durum hassas. İngiliz kuvvetleri son derece iyi donatılmışlarken bizim malzememiz ise yetersiz. Duce mevcut hattı tutmanın mümkün olmayabileceğinden korkuyor. Bunu Cavallero'yla görüşerek Sirte-Homs hattına çekilmeyi teklif etmiştim. Cavallero buna karşı çıktığı bir memorandum yazmış. Yine de Mussolini henüz tasarıdan vazgeçmedi ve üstünde yeniden düşünecek.

Mussolini bugün keyifli olsa da yorgun görünüyordu.

Kral, soyluluk unvanımızdaki Cortellazzo'nun yanına Buccari'yi de ilave etmiş. Babamın hatırası sebebiyle bundan gurur duydum.[155]

21 Ocak 1942

Kendisi Libya'ya gitmek üzere ayrılmadan önce Cavallero'yla durum değerlendirmesi yaptık. Tabii her zamanki iyimserliğinde ısrarcı. "Direneceğiz", "Geçit vermeyeceğiz" ve "Zorluklar irademizi güçlendirecek" gibi bir generalin ağzından duymaktan hoşlanmadığım

---

154 Yıpratma savaşı kastediliyor. (ç.n.)

155 Ciano böylelikle Cavaliere Galeazzo Ciano, Conte di Cortellazzo e di Buccari olarak anılacaktır. Cortellazzo ve Buccari Amiral Ciano'nun başarı kazandığı yerlerdir. (ç.n.)

propagandavari sloganlar telaffuz etti. Neyse, söyledikleri şunlar: (1) Doğu Cephesi'ndeki Rus ilerleyişi neredeyse tükenmiş; (2) Libya'da İngilizlerin gerçekleştireceği taarruza dayanabilirmişiz; (3) Silahlı kuvvetlerimizin hazırlıkları arzu edilen bir hızla sürüyormuş. Cavallero'nun ne kadar haklı olduğunu göreceğiz.

22 Ocak 1942

Kral'ı görmeye gittim. Az konuştu. Her zamanki gibi Alman karşıtıydı. Ordumuzun organizasyonunu eleştirdi.

Veda ziyaretine gelen General Roatta'yı kabul ettim. İçerlemişti, fakat ağırbaşlıydı. Cavallero'yla işbirliği etmeye devam edemeyeceğini, zira şahsı ayaklarını hep yere basmak isterken, Cavallero'nun ise sanrılar yaratıp bunlara inanmayı seven biri olduğunu fark ettiğini söyledi. Savaşın şimdi kritik bir safhaya girdiği görüşünde; Libya hakkında bile durumdan tam olarak emin değil ve İngilizlerin yakında mukavemet gösteremeyeceğimiz bir şekilde cepheye yükleneceklerinden korkuyor. Atanmış olduğu Hırvatistan'daki yeni komutanlığından mutlu. Bahar mevsiminde bol bol çarpışma görecek. Roatta çok hoş biri olmayabilir, fakat tanıdığım en zeki general kendisi.

Emek Bankası'nın kurucusu olan Osio işinden kovuldu. Kendisi güçlü bir adam olsa da, bana durumu anlatmaya geldiğinde gözleri yaşlarla dolmuştu. İşinden atılmasının nedeni henüz açık değil, fakat görülen o ki, Osio pek de geleneksel olmayan bir yorumda bulunmuş. Kimileri işle ilgili meselelerde Petacci'nin erkek kardeşiyle ihtilafa düştüğünü söylüyor. Aslına bakılırsa, Osio biraz fazla serbest bir şekilde konuşup Petacci'ye, "Lorenzino de Medici"[156] demiş.

Grandi bugün ağzından baklayı çıkardı ve "Yirmi senedir kendimi nasıl bir Faşist olarak göstermeyi başardığımı bilmiyorum," dedi. Arpinati bana Grandi'nin Bologna'da liberal reaksiyoner ve kral taraftarını oynadığını söyledi. Dediğine göre Kral kendisini sık sık yemeğe davet ediyormuş. Duyduklarımın gerçek olup olmadığını sorduğum Acquarone bu iddiayı en kategorik şekilde reddetti.

23 Ocak 1942

Rio de Janeiro'dan gelen haberler Arjantin ve Şili'nin kararlarıyla tezat teşkil ediyor. İhtilaflara rağmen bu ülkelerin de sonunda bize

156 Muhteşem Lorenzo'nun kardeşini öldüren yeğeni. (ç.n.)

karşı cephe alacaklarından korkuyorum. Mussolini ise bundan neredeyse mutlu. İtiraf etmeliyim ki son derece endişeliyim. Sadece barışa yönelik her umudun yitiyor oluşundan değil, fakat bu ülkelerdeki gayretkeş göçmenlerimizin 120 yıldır vesile oldukları iyi ilişkilerin de çökeceğinden ötürü. Şüphesiz bu toprakların bazı bölgelerinde anavatanın hatırası epey unutulmuş olsa da, İtalya birçok yerde hâlâ derin bir nostaljik bağlılıkla seviliyor. Savaş olursa birçok İtalyan gözyaşı dökecek.

Rusya'dan gelen haberler kötü. Rus ilerleyişi artan bir hız ve kuvvetle devam ediyor. Alfieri gönderdiği raporlardan birinde Ridomi'nin tarzından cayarak, kötümser neticelere varmasa da Almanya'daki iç durumu karanlık bir şekilde tasvir etmiş. Henüz bir hükme varmak için hâlâ çok erken olsa da, Grandi'nin dün söylediği gibi Berezina rüzgârları esiyor.[157] Buna karşılık askerlerimizin aktardığı kadarıyla Libya'daki durumda iyileşme var.

24 Ocak 1942

Duce, Alfieri'nin "gerçekten de teşvik edici olmayan" raporundan oldukça rahatsız oldu. Öte yandan, Libya'daki operasyonların gidişatından ve her ne kadar ticaret filomuzun incisi olan *Victoria* bugün batırılmış olsa da, deniz trafiğimizden memnun.

Mezzasoma partiden ayrılıp *Nazione*'nin[158] müdürü olmak istiyor. Haksız sayılmaz. Vidussoni'yle geçinemiyor. Zatın biri anonim bir mektup yazarak partinin bütün genel sekreterlerine isimler takmış: Turati'ye epilektik ve uyuşturucu bağımlısı denmiş; Farinacci'nin askeri vazifeden kaçmak için kendi kendini yaraladığı ve bunun yanı sıra hırsız olduğu söylenmiş ve Faşist gençliğin mükemmel bir örneği olarak tanımlanan Vidussoni'nin ahlaksız, cahil ve moron olduğu ifade edilmiş. Tabii bunları abartıyorlar ve Vidussoni hakkında etrafta birçok hakkaniyetsiz söylenti dolanıyor. Öte yandan, atandığı makama layık olduğuna dair henüz herhangi bir kanıt göstermiş olduğunu da söyleyemem. Zannedersem Duce öğretmenine layık olmayan bir öğrenciyle iştigal etmek durumunda olduğunu yakında bizzat görecektir.

157 Napolyon'un Moskova'dan geri çekilirken büyük kayıplar verdiği muharebe (26-29 Kasım 1812). Bérézina o günden beri Fransızcada "felaket" kelimesiyle eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. (ç.n.)

158 Floransa'da yayınlanan günlük gazetede. (ç.n.)

Pareschi Macaristan'dan tahıl alınmasını istiyor. Özellikle de, kendilerini daha da yoksullaştırmak niyetinde olan, nefret ettikleri Almanlara duydukları korkudan dolayı bize tahıl vermeyecekler. Yine de Macaristan'da her şeyden bolca mevcut, noksan olan tek şey savaşma isteği.

25 Ocak 1942

Mussolini yine İtalya'daki Almanların davranışlarından şikâyet etti. Berlin'le konuşurken bize "macaroni" diyen ve İtalya'nın da işgal altındaki ülkelerden biri olmasını uman Kesselring'in yardımcılarından birinin yaptığı telefon görüşmesinin kayıtları önündeydi. Duce "zamanı geldiğinde kullanılmak üzere" bunların hepsinin listesini tutuyor. Bu esnada, Clodius'un Almanya'ya daha fazla İtalyan işçi gönderilmesine yönelik talebine şiddetle karşı çıkıyor. Almanya'daki işçi sayımızı 200.000'den 325.000'e çıkarmak arzusundalar. Bu çok fazla. Dahası imkânsız, zira diğer hususların yanı sıra, iş gücü havuzumuz da giderek küçülüyor. Yakında yeni sınıfları da silâhaltına almak zorunda kalacağız.

Güney Amerika ülkeleriyle diplomatik ilişkiler kesilmeye başladı. Bugün Peru, görünüşe bakılırsa yarın Uruguay ve Brezilya. Buenos Aires'ten henüz dönen Arjantin Büyükelçisi'ni gördüm. Kararlı bir tavır sergileyen ülkesi bu tavrı sergilemeye devam edecek olsa da tecride sonsuza kadar dayanamaz. Dolayısıyla Güney Amerika'nın tamamıyla münasebetlerimizin kesilmesini beklemek durumundayız. Biz ve Almanya arasında ayrım yapabilecekleri ihtimaline işaret etti. Fakat bu noktaya ilişkin kafasındaki düşünceleri derhâl dağıttım. Duce bunu asla kabul etmeyeceği gibi, çıkarımıza da olmaz.

26 Ocak 1942

Yunanistan'da açlık büyüyor. Bu ülkeye çok az şey tedarik edebiliyoruz ve bunları tedarik etmek için daha da az nakliyat vasıtasına sahibiz. İtalyan ticaret filosunun bize ayırabilecek tek bir gemisi bile yok. İtalyan Kızıl Haçı'yla irtibata geçip birkaç gemi bulmaya çalışmaları için onları teşvik etmeliyiz. Duce bu çözümde mutabık kaldı.

Libya'daki işler iyiye gidiyor. Almanlar, yenilmeye devam ettikleri Rus Cephesi'ndeki gidişat yüzünden ülkelerinin oldukça düşük olan moralini yükseltmek adına propagandalarını şiddetlendiriyorlar.

27 Ocak 1942

Yeni bir şey yok.

28 Ocak 1942

Göring Roma'ya geldi, fakat kendisini henüz görmedim. Bunun ana sebebi ziyaretinin askeri bir nitelik taşıması ve askerlerimizin kendisinin ziyaretini tekellerine almakta ısrar etmiş olmaları. İkincisi sebebi ise, bu göbekli şahsın, Annunziata Madalyonu'nun von Ribbentrop'a verilmesinden bu yana bana karşı mağrur bir tavır takınmış olup benden fazla hoşlanmaması. Geçen sefer Berlin'e geldiğimde beni, şahsi bir samimiyet katmaya çalışmadığı krallara layık bir törenle kabul etmişti. Adresimin Palazzo Chigi'de olduğunu ve beni görmek isterse nerede bulacağını biliyor.

Duce bana Göring'in trenden inerken, "Zor zamanlardan geçiyoruz," dediğini söyledi. Daha sonra Cavallero, Göring'in Fransa'yla bir mutabakata varılması ihtimaline iyimser yaklaştığını söylemek adına bana telefon etti. Acaba bunun gerçeklik payı nedir?

Churchill'in uzun söylevini dikkatli bir şekilde okudum. Onların da zor zamanlardan geçtikleri ve istikbalde kendilerini birçok hayal kırıklığı beklediği açık. Fakat bunlar, Churchill'in mücadeleyi sonuna kadar sürdürme kararını değiştirmişe benzemiyor.

29 Ocak 1942

Duce dün Göring'le neredeyse üç saat boyunca konuştu. Schmidt her zamanki gibi konuşmanın notlarını tuttu. Bunları almaya çalışacağım, fakat bu pek de kolay değil. Rusya'daki durumdan ötürü öfkeli olan Göring sinirini Nazilere pek az sempati duyan veya hiç duymayan Alman generallerinden çıkardı. Güçlüklerin kış boyunca devam edeceğini düşünse de Rusya'nın 1942 yılında yenileceğine ve İngiltere'nin 1943 yılında silah bırakacağına kani. Bunlara kuşkuyla yaklaşıyorum. Göring, ateşkesi boykot etmek için her fırsatı değerlendiren ve derinlerde onulmaz bir düşmanlık besleyemeye devam eden Fransa'yla mutabakata varılma ihtimallerinden şüpheci. Kendisi Malta'ya edilecek taarruz için bütün tedbirleri almış. Birkaç gün içerisinde şiddetli bir hava bombardımanı başlayacak ve müteakiben çıkarma yapılıp yapılamayacağına karar verilecek. Duce izlenimlerini şöyle özetledi: Bize karşı hâleti ruhiyeleri iyi; genel moralleri ise oldukça iyi.

Brezilya bizimle diplomatik ilişkilerini kesti. Mussolini, savaş ilanını beyan eden maslahatgüzara Mussolini'nin zehir gibi bir hafızası olduğunu ve günün birinde bunu onlara ağır bir şekilde ödeteceğini söylememi istedi. Fakat nasıl? Ve ne zaman?

30 Ocak 1942

Yeni bir şey yok.

31 Ocak 1942

Yeni bir şey yok.

1 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

2 Şubat 1942

Mussolini Libya'daki operasyonlardan oldukça memnun. Ele geçirilen bazı Amerikan mesajlarından İngiliz kuvvetlerinin bir nevi gayrı nizami oldukları görüldüğünden bizden baskı uygulamamızı istiyor.

Şili Büyükelçisi'ni iki sene önceki kendini takdim ziyaretinden bu yana ilk kez gördüm. Hükümetinin hiçbir zaman Mihver'le diplomatik ilişkilerini kesecek kadar ileri gitmeyeceğine inanıyor. Yeni başkan seçilen Rios, halk cephesinden olması gerçeğine rağmen aynı çizgiyi takip edecek. Yine de Büyükelçi, özellikle de Anglo-Amerikalıların bozguna uğrayacaklarına yürekten inandığından ötürü, Rios'u bu doğrultuda yönlendirebilmek için elinden gelenin en iyisini yapıyor.

Cavallero'nun evinde Göring'le öğle yemeği yedik. Her zamanki gibi koltukları kabarık ve otoriterdi. Özellikle bahsetmeye değer bir şey söylemedi. Bir şey var ki, bu da şüphesiz oldukça üzücü, askerlerimizin kendisine karşı yaltaklanmaları. Göring'in karşısında kusursuz bir palyaço gibi hareket eden Cavallero, bundan fayda sağlayabileceğini bilse pisuvarların önünde bile eğilirdi. Üç kuvvet komutanımız bugün o Alman'ın karşısında sanki efendileriymiş gibi davrandılar. Göring de keyifli bir şekilde kasıldı. Bunun nafile olduğunu bilsem de, görüşme esnasında kendimi yemekten ziyade kinle besledim.

3 Şubat 1942

Duce bana Melchiori'nin Libya'dan gönderdiği iki mektubu okudu. Bu sevimsiz kişiye ait, kendi komutanlığımızı yerip Rommel'i yücelten iki tipik mektup. Haklı veya haksız olmadığını bilmiyorum, fakat bu zata ve yaptığı hiçbir şeye güvenmiyorum. Mamafih, kendisini Almanların hizmetine adayıp İtalyanları aldatan Melchiroi'nin tutumundan daha aşağılayıcı bir şey yoktur. Mektupları ciddiye alan Mussolini, Bastico'yu ve her ne kadar ben böyle bir şey söylediğine inanmasam da, "Mussolini, İtalya'yı Almanlara satmıştır. O vakit Almanlara karşı savaşacak bir orduya komuta etmek için yirmi yıl daha yaşamayı umuyorum," dediği söylendiği için özellikle de Gambara'yı şiddetle payladı.

Buna ilaveten, Libya'daki duruma ilişkin Gambara'dan uzun bir rapor aldım. Bu muhafaza etmeye değer, ilgi çekici bir vesika. Rommel'in geri çekilme harekâtına karşı çıkmış olan Gambara şimdi de onun hızla ilerliyor olmasına karşı. Haklı mı, haklıysa ne derece haklı, göreceğiz.

4 Şubat 1942

Göring Roma'dan ayrılıyor. Excelsior Oteli'nden akşam yemeği yedik. Göring yemek sırasında sahip olduğu mücevherler dışında pek az şeyden söz etti. Parmaklarında güzel yüzükler vardı. Almanya'daki bütün mücevherata el koyulduktan sonra bunları ufak bir miktar karşılığında Hollanda'dan satın almış. Bana küçük bir oğlanın oyuncaklarıyla oynadığı gibi mücevherleriyle oynadığını söylediler. Ziyareti esnasında gergindi, dolayısıyla yardımcıları kendisine elmaslarla dolu küçük bir vazo getirdiler. Onları masanın üstüne koydu, saydı, sıraya dizdi, karıştırdı ve yeniden mutlu oldu. Yüksek rütbeli subaylarından biri geçen gece: "Göring iki şeyi sever – güzel objeler ve savaş" dedi. Bunların ikisi de pahalı hobiler. İstasyondayken, otomobil sürücülerinin 1906 yılında giydikleri ile kaliteli fahişelerin operalarda giydiğinin karışımına benzer muazzam bir samur kürkü giyiyordu. Eğer aramızdan biri böyle bir şey giyecek olsaydı halk bizi sokaklarda taşlardı. Aksine, kendisi Almanya'da sadece kabul görmekle kalmıyor, hatta belki de bunun için seviliyor. Çünkü içinde insanlığın sadece kırıntısı kalmış.

5 Şubat 1942

Özel önem arz eden yeni bir haber yok. Fakat Libya'da işler şimdi bizim lehimize ve İngilizlerin aleyhine döndü. Vichy hükümeti hızla yüzünü bizden yana çevirdi, onlardan ne koparabiliyorsak koparmalıyız.

Almanya'dan gelen De Cicco'yla birlikte Duce'nin yanına çıktık. Durumu kayda değer bir iyimserlikle tasvir etti. Hitler asabi, halk ise güçlü ve sonuna kadar savaşmaya kararlıymış. Birkaç yıldır Berlin'de bulunan büyükelçilik sekreteri Lanza her ne kadar durumu daha karanlık bir şekilde tasvir etse de De Cicco'nun temelde haklı olduğunu düşünüyorum. Lanza'ya göre topyekûn zafer umudu Rus steplerinde duman olmuş ve Almanlar artık uzlaşmalı bir barış hedefliyorlarmış.

Piedmont Prensi'nin Rusya'daki İtalyan ordusunun komutanlığına seçildiğini öğrendim. Bu iyi bir şey mi? Kendisini göndermek akıllıca mı? Ben olsam bu sorulara cevap vermeden önce uzun müddet düşünürdüm.

Ravasio'yu gördüm. Başka bir bahaneyle beni görmeye gelmiş olsa da aslında kendisinin ve partinin durumunu izah etmek istiyordu. Vidussoni'yle veya daha ziyade etrafındakilerle anlaşmazlığa düşmesi kaçınılmazdı ve bu anlaşmazlığın ana hatları açıkça görülebiliyordu. Ravasio çok geçmeden infilak edecek, zira kendisine yukarıdan saldırıldığını hissediyor ve tepki vermek istiyorsa da Vidussoni tarafından propaganda bürosunda mütevazı bir pozisyona yerleştirildi. Vidussoni'nin bir sersem olduğunu bilen Ravasio durumun daha da fenalaşacağına ikna olmuş durumda. Tüm bunlar hâlihazırda sarsılan ve zayıf düşen partinin durumunu daha da hassaslaştırıyor.

6 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

7 Şubat 1942

Bakanlar kurulu toplantısı. Libya'daki savaşın gidişatı üzerine kısa bir açıklama yapan Mussolini sonunda alışıldığı gibi generallere saldırdı. Öte yandan her zaman tankının içerisinde taarruz kollarının başını çeken Rommel'i methetti. Bersaglieriler ondan coşku duyuyor. Rommel'e şapkalarındaki tüyleri[159] verip, zafer kazanıldığında onu omuzlarına

159 İtalyan hafif piyade birlikleri olan Bersaglierilerin şapkalarında 19. yüzyıldan beri siyah orman horozu tüyleri bulunur. (ç.n.)

alıyor ve onunla birlikte şüphesiz İskenderiye'ye ulaşabileceklerini haykırıyor. Bugün alınan tedbirler pek ahım şahım bir öneme sahip değildi, ancak Revel dolaşımdaki parayı kısmak amacıyla yeni bir borçlanma ilan ederek, savaş sona erdiğinde devlet tahvillerindeki faizin büyük oranda düşeceğini bildirdi.

Benimle birlikte bakanlığa gelen Grandi, rejimin toplumsal politikasını her zamanki gibi eleştirip ayrıca "üşüttü" dediği Kral'a sövdü. Kendisini durdurmak için sesimi yükseltmek durumunda kaldım ve her şey bir yana, bu doğru değil.

İngilizlerin Norveç'in kuzeyine yapılacak bir çıkarmadan fayda sağlayabileceklerine ilişkin Amiral Ducci'nin yazdığı bir makaleye Mackensen'den tepkiler geldi. Mackensen'e göre Amiral Ducci İngilizler açısından fevkalade isabetli argümanlar ortaya koymuş. Tam da bu sebepten daha aptalca bir şey yazılabilir miymiş diye insanın sorası geliyor.

8 Şubat 1942

Almanların itirazı bugün *Oggi* gazetesinin kapatılmasıyla sonuçlandı. Duce bana meseleden bahsettiğinde kendisini gazetenin kapatılmasına yönelik teşvik etmiştim. Bu, rejimi kabul etmiş, fakat bunu kayda değer ve aşikâr çekincelerle yapmış oldukça şüpheli bireyler tarafından çıkarılan bir yayın organıydı. Gazeteyi çıkaran memnuniyetsiz ve ikinci sınıf entelektüellerin başında, adını vermediği bir büyükelçiyi Petaccilerin evine akredite etmekle böbürlenen Bottai vardı.

İtalya'nın ikmal konvoylarından birine komuta etmiş olan Amiral Courten bana torpido uçaklarına karşı verdiği mücadeleyi anlattı. Tüm tümenini kaybetmemiş olması kaderin bir cilvesi. De Courten denizdeki savaşın gelişimine dair oldukça iyimser bir bakış sundu. Tek bir karanlık nokta var, o da petrol yetersizliği. Elimizde neredeyse 100.000 ton kadar petrol kaldı ve dışarıdan da elimize sadece önemsiz bir miktarda geliyor. Bu durum, aksi takdirde Akdeniz'e topyekûn hâkim olacak donanmamızı ve özellikle de büyük gemilerimizi kımıldayamaz hâle getiriyor.

9 Şubat 1942

Attolico ansızın öldü. Kaybı beni sadece kişisel sebeplerden değil, fakat işbirliğine de oldukça kıymet vermiş olduğumdan dolayı çok

üzüyor. Yıllar içerisinde benimle çalışan büyükelçiler arasında kendisi en zekisi ve sözünü en sakınmayanıydı. Berlin'deyken yeni Reich'ın gücünü önceden görmüş ve iki rejim arasında bir mutabakat ve dostluğa varılmasını savunmuştu. Blitzkrieg'in vaat edilen mucizelerine inanmamış ve ilk olarak savaşın çıkmasına, ikinci olarak da savaşa girmemize karşı amansızca mücadele etmişti. Eğer 1939 Eylül'ünde derhâl savaşa girmemiş ve müteakiben bundan doğacak sonuçlarla karşılaşmamışsak bunu büyük ölçüde kendisine borçluyuz. Attolico'yla beraber öteki zamanlarda "*un grand commis de l'état*" denilecek bir adamı yitirdik. Bottai onun Vatikan'daki yerini almak istiyor. Duce ise buna karşı. "46 yaşındaki Bottai'nin sonunda bir zangoç olmasını istemiyorum. Bunun yanı sıra, ortaya koyduğu ve şimdi de caymaya çalıştığı eğitim reformunu hâlâ icra etmesi gerekiyor. Bu makama hem zekâsına hem de karakterine itibar ettiğim Guariglia'yı atayacağız," dedi.

Baldur von Schirach Roma'da. Önümüzde uzun bir savaş olduğuna ikna olmuş. İyimser olmakla birlikte yüksekten atmıyor. Kendisine göre endişe edilecek asıl şey gıda durumumuz.

10 Şubat 1942

İngiliz karşıtı bir hareket başlatıp istikbaldeki Arap uluslarının temelini atabilmek adına şimdi Roma ve Berlin arasında mekik dokuyan Irak Başbakanı Reşid Ali Galiyani'yi kabul ettim. İhtiyatlı davranan Almanlar şimdilik kendisiyle herhangi bir antlaşma imzalamak istemiyorlar. Hem makamı hem de kişiliğiyle halkı üstünde büyük bir nüfuz sahibi olan hayat dolu ve yiğit bir adam. Mihver'in muzaffer olacağına inanıyor ve birliklerimiz Tiflis'e girdikleri zaman, İngilizlerin, himayeleri altındaki milletlerin isyan etmelerine engel olamayacaklarını söyledi. Türklerin tutumundan kuşku duyuyordu. Bazı askeri liderler dışında Türk halkının içtenlikle İngilizleri desteklediklerini ve onların kazanmalarını umduklarını söyledi. Buna Bismarck'ın bu sabah konuştuğu Vitetti'ye, Almanya'nın Türkiye'ye saldırmaya hazırlandığını ima ettiğini de ilave etmek zorundayım. Eğer petrol kuyularına ulaşmak istiyorlarsa bu gerekli. Fakat hesapları doğru mu? Görünüşe bakılırsa Bismarck işlere karanlık tarafından bakıyor. Kendisi hep böyleydi ve Rusya'daki işlerin gidişatı onu daha da yüreksizleştirdi. Bu aşamada azar azar daha fazlasını ele verecek.

Doğu Cephesi'nden gelen haberler yeniden alarm zillerini çaldırıyor. Ruslar her yönden taarruz ediyor ve Almanların mevcut hatlarından yeni ve nizami bir ricat gerçekleştirmeleri bekleniyor.

Vidussoni ilk kez Almanya Büyükelçiliği'ndeki akşam yemeğine katıldı. Mavi çizgili bir gömlek giymişti, kırmızı bir kravatı ve mendili vardı. Pek rahat görünmüyordu.

11 Şubat 1942

Attolico'nun cenazesi kendisine edilen itibarın ve duyulan hislerin tezahürü oldu.

Öğleden sonra Japonya'nın Dostları Derneği'nin açılış törenine katıldım. Küçük ve zekice bir konuşma hazırlamış olan Pistoia Dükü herkesi şaşırtacak şekilde söz istedi. Hiddetli olduğunu söylemem gereken bu konuşma, ekselanslarından beklenmedik ve alışılmadık tona sahipti.

12 Şubat 1942

İngilizler, Doğu Afrika'daki vatandaşlarımızın tahliye edilmeleri için Taranto'dan Cenova'ya yol alan tankerlerimizden biri olan *Lucania*'yı torpidoladılar. Gemi, İngiltere'yle varılan mutabakat çerçevesindeki plana uygun bir şekilde seyrediyordu. İngilizler sözlerini bozdular ve bunun hiçbir meşru tarafı yok. Bu fikre her daim karşı çıkmış olan donanma ve Duce şimdi bu hadiseyi tüm planı rafa kaldırmak için kullanacak. Doğruyu söylemek gerekirse artık kendilerine itiraz edemem. İngilizlerin iyi niyetine ilişkin şahsen garanti veren bendim ve dün olanlardan sonra bu tutumumu sürdürmem oldukça zor.

Moskova'daki Amerikan askeri ataşesinin Washington'a gönderdiği bir telgrafın metnini Mackensen'e verdim. Telgrafta Amerika Birleşik Devletleri'nin Moskova'ya edilecek silah yardımına ilişkin sözünü yerine getirmediğinden yakınılıyor ve S.S.C.B'ye derhâl ve yeterli bir yardım edilmemesi hâlinde ülkenin teslim olmayı göz önüne almak durumunda kalacağından bahsediliyordu. Yine de Sovyet taarruzları şu ana kadar ivme kazanan bir hızla devam etti ve iş şimdi Almanların Vitebsk-Smolensk sektöründe tutunmaları yahut çekilmeleri meselesi hâline geldi. Alfieri, gönderdiği telgrafta, orduları modern dinamik savunma kriterini karşıladığından dolayı Almanların durumunun ciddi olmadığını söylemiş olsa da ortaya koyduğu argümanların beni ikna etmediğini itiraf etmek zorundayım.

13 Şubat 1942

Lucania'yı torpidolayan denizaltı mahmuzlanarak[160] yüzeye çıkmaya zorlandı ve batan gemimizden bu denizaltıya alınan birçok kişi kurtarıldı. Dolayısıyla *Lucania*'nın mayına çarparak battığı varsayımını bir yana bırakmamız gerekiyor.

Duce her zamanki gibi orduya kızgındı. Mart ayında Rusya'ya iki tümen gönderebilmek için Almanlardan tanksavarlar, uçaksavar bataryaları ve motorlu taşıtlar istemek zorundayız. Buna rağmen Cavallero, Mussolini'ye her ay 280 tanksavar topu ürettiğimizi gösteren bir liste sundu. Bu sayı sorgulandığı zaman ise, bunun doğru olmadığını, fakat teorik ihtimalleri temsil ettiğini söyleyerek Duce'nin karşısında kalemle 280'i 160 olarak düzeltti. Bu kayda değer bir indirim oldu. Campo dei Fiori'deki Yahudiler gibi.[161] Mussolini öfkelendi ve onu kovmamasının tek sebebinin bunca değişikliğin ardından bütün generallerin eşit şekilde hilebaz olduklarını fark etmesi olduğunu söyledi. "İçlerinden sadece Squero samimi. Ahmak, fakat dürüst bir adam."

Pavelić'den bana bir mektup getiren Mareşal Kwaternik'i kabul ettim. Duce'yle görüşmek istiyor. Bunun Roma'da gerçekleştirilebileceğine inanıyorum, lakin kısa zaman içerisinde değil.

14 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

Akşamleyin, Clemmaların evinde Ninon Belmonte bana hâlâ inanamadığım bir hikâye anlattı. İki şey açık: Revel'in Ninon'la kafayı bozduğu ve Revel'in banker Armenise'den nefret ettiği. Beslediği nefret mantıksız, dayanaksız fakat Cataline'inki gibi amansız. Bu zulmün ağırlığını hissetmeye başlamış olan Armenise, yüzünü Rudolfo Borgese aracılığıyla tanıştığı Ninon'a döndü. Ninon, Armenise'nin davasını üstlendi. Böylelikle Revel sadece ona bir şey yapmayacağına dair yemin etmekle kalmadığı gibi samimi münasebetler kurmak üzere onu bir hafta içerisinde yeniden görecek. Ninon bu 50 yaşındaki bakan hakkında, "Eşek şakası yaparken yakalanmış bir çocuk gibi kızarmıştı ve

160 Savaş gemisinin, dalışa yeni geçmiş olan veya periskop derinliğinde seyreden düşman denizaltısının bordasına, pruvasındaki güçlendirilmiş metal çıkıntıyla yahut pruvasıyla süratle çarparak gövdesinde delik açması. (ç.n.)

161 Roma'daki işporta pazarı. (ç.n.)

üzgündü," dedi. "Fakat şimdi bana söz verdi ve icap ettiği gibi davranacağından eminim." İşte bu günümüz İtalyası'nın olumsuz yanlarını ciltlerce kitaptan daha iyi anlatan bir hadise.

15 Şubat 1942

Mussolini, Doğu Afrika'daki İtalyanların tahliyesi hususunda henüz İngiltere'yle müzakerelere son verme kararı almadı. Mesele hakkında daha fazla düşünmek istiyor. Prensipte gemilerimizi göndermeye karşı olsa da, bunun reddetmek için fazla mühim bir sorumluluk olduğunun farkında.

Bir miktar buğday ithal edilmesine ilişkin fikrimi Bardossy'ye yazdım. Pareschi ve Pascolato hububat üretimi hakkında benimle konuşmaya geldiler. Üretimi kötü buluyorlar. Mart ayında istihkakları elli gram düşürmek gerekecek olsa da, bu durumu idame ettirmemiz adına yeterli olmayacak.

Duce ise katbekat daha iyimser. Yetecek kadar buğdayın yetişeceğine ve halka yapacağı çağrının onları sabırlı ve anlayışlı kılacağına inanıyor.

16 Şubat 1942

Kruia, Tiran'daki kabinesi göreve başladığından bu yana ilk kez Roma'ya geldi. Kendisi göreve atandığında hatırı sayılır eleştiriler olmuştu: İtalyanlar arasında fazla milliyetçi, hâlâ feodal olan gelenekleri sebebiyle ise Arnavutlar arasında fazla mütevazı görülmüştü. Verlaci kendisi hakkında, "Babası Esat Paşa'nın evinde bana hizmet etmiş olan bir adama asla saygı duyamam," demişti. Kruia deneyi hakkında hüküm vermek için henüz hâlâ çok erken. Şu vakte kadar işler iyi gitti ve Arnavut çevrelerde meydana gelen huzursuzluk dindi. Kendisinin radikal davranacağından korkuluyordu, fakat aksine, ılımlı olduğunu gösterdi. Artık iktidarda olduğu için kendisi de fark etti ki, "*la critique est aisée, mais l'art est difficile.*"[162] Karadağ sınırında ve Arnavut bayrağında bazı düzeltmeler yapılması haricinde beklenmedik bir şey istemedi. Arnavutluk kartalının Fasces ve Savoy Hanedanı'nın sembolünde bulunan ipler arasında sıkışmasını istemiyorlar. Bu aceleyle reddedilmemesi gereken hassas bir mesele.

---

162 "Eleştirmek kolay, yapmak ise zordur" anlamına gelen Fransızca deyiş. (ç.n.)

Churchill bugün kararlı, fakat vahim olarak adlandırmamın uygun kaçacağı bir söylev verdi. Singapur'un Japonlara düşmesi İngiliz İmparatorluğu'na büyük bir darbe oldu. "Dört İngiliz subayının beyaz bayrakla teslim olmaya gitmelerinin bu tuhaf doğulular üstünde yarattığı etkiyi bilmek istiyorum," dedi. "Eğer söz konusu biz olsaydık buna kimse önem atfetmezdi, fakat bunlar İngiliz."

17 Şubat 1942

Mussolini ve Kruia arasında bir görüşme gerçekleşti. Arnavutluk Cumhurbaşkanı durum hakkında konuşarak olumlu bir bakış ortaya koydu. Mussolini Arnavutlara daha liberal ve otonom bir yerel yönetim sağlamak arzusunu vurguladı. Bu olumlu sonuçlar verecek ve mümkün olan tek politika. Aksi takdirde Arnavutluk da işgal altındaki diğer ülkeler gibi bir isyan ve entrika bataklığına döner. Revel, beklenilebileceği üzere, bana Armenise'yi kabul ettiğini ve uzun bir kucaklaşmayla bu amansız husumete son verdiğini söyledi. Ah, kadınlar, kadınlar!

18 Şubat 1942

Geylani'yle birlikte Mussolini'yi gördük. Geylani derhâl bir antlaşma yapılması ve Arap devletlerinin bağımsızlıklarının ilan edilmesinde ısrar etti. Almanlar bir süredir bu tarz hareketlere karşı olduklarının işaretlerini verdiklerinden Mussolini onu oyalamayı sürdürdü. Duce bunu bağımsızlık ilanını süratle etkisi olabileceği bir zamanda, yani silahlı kuvvetlerimiz Arap ülkelerine sözlerin derhâl eyleme dökülmelerini sağlayabilecekleri kadar yakın olduklarında yapacağını söyledi. Bir zamanlar hayalmiş gibi addedilenler artık mümkün görünüyor. Japonların kazandıkları zaferler her geçen saatle İngilizlerin direnişini kırıyor ve belki de savaşın öngöremediğimiz bir şekilde daha hızlı ve başarılı neticelenmesi için zemin hazırlıyor. Gerçek şu ki, Anglo-Saksonların durumu bana hiçbir zaman bu kadar umutsuz görünmemişti. Fakat dayanacaklarına inanıyorum. Dün, Kruia'yla yediğimiz ve bütün bakanların mevcut olduğu yemekte orada bulunanlar tarafından iyi karşılanan bir formül açıkladım: İnsanlar genç doğmazlar; gençleşirler.

19 Şubat 1942

Senatör Kruia, Roma belediye binasında bir konuşma yaptı. İtalyan-Arnavut birlikteliğinden söz etti, fakat konuşması siyasi olmaktan

ziyade teorik ve akademikti. Salonun yarısı boştu. Parti bu işleri daha iyi organize etmeli.

Vidussoni'nin özel kalem müdürü Farnesi, Muti'ye samimi bir şekilde patronunun "bir embesil" olduğunu ve yanındakilerin yardımı olmaksızın bir şey yapmaya kalktığında oldukça endişe duyduğunu söylemiş. Bunu bana Muti söyledi.

20 Şubat 1942

Alfieri'den garip bir telgraf geldi. Ribbentrop, İngilizlerin ellerindekileri kurtarabilmek için ateşkes isteyeceklerini kehanet etmiş. Almanlar bu savaşın beyaz ırk için teşkil ettiği korkutucu trajedinin farkına varmaya başlıyor olabilirler mi? Bu iyi olurdu, fakat ben vaziyetin böyle olduğuna inanamıyorum.

Bu sabah Mussolini kömür ve çelik durumumuza ilişkin biraz endişeliydi. Bu materyallerden yoksunuz ve Almanlar bize bu hususta verdikleri sözleri ancak kısmen yerine getiriyorlar. Mussolini, "Günün birinde dünyanın en büyük mezarlığını yaptıracak ve buraya Almanların vaatlerini gömeceğim. Söz verdikleri hiçbir şeyi vermediler veya neredeyse hiçbir şeyi. Bu sebepten ısrar etmemek daha iyi. Cavallero'yu Almanlardan tanksavar ve uçaksavar istememesi için ikna ettim. Roma'nın müdafaası için görev yapan on iki bataryayı bu iş için görevlendirme riskini almayı tercih ederim," dedi. Tabii sinirini, "hiçbir zaman kendini bu ülkenin kaynaklarını geliştirme zahmetine sokmayan" ve "1911 yılında fiziken yok edilmedikleri için üzgün olduğu" İtalyan burjuvazisinden çıkardı.

Horthy'nin oğlu[163] Macaristan Kral naibi yardımcılığına atandı. Anfuso milletvekillerinin ılımlı bir tepki gösterdiğini belirten bir telgraf çekti. Adam bu iş için uygun biri değil. Centilmen, mütevazı ve nazik biri, fakat daha fazlası değil. Macaristan bu hareketiyle Alman karşıtı bir sigorta poliçesi tesis etmeye çalışıyor. Tahminleri doğru mu, bilmiyorum. Berlin duruma oldukça soğuk tepki gösterdi ve bana Naip Yardımcısı'na tebrik gönderilmeyeceği söylendi.

---

163 István Horthy (09 Aralık 1904–20 Ağustos 1942). Amiral Miklós Horthy'nin en büyük oğlu, politikacı ve İkinci Dünya Savaşı esnasında avcı uçağı pilotu. Sovyetler Birliği'ne karşı çarpışan Macar İkinci Ordusu'nun avcı filosunda görev yaparken 20 Ağustos 1942 tarihli kazada MÁVAG Héja avcı uçağının yere çakılması sonucunda hayatını kaybetti. (ç.n.)

21 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

22 Şubat 1942

Prag Başkonsolosumuz, Bohemya ve Moravya Protektorası Genel Vali Vekili'nin[164] vatandaşlarımızı Çeklerden daha kötü muameleye tabi tutmamakla beraber, daha iyi muameleye de tabi tutmadığının şüphesiz olduğunu bildirdi. Raporu gösterdiğim Mussolini öfkelendi. Alfieri'nin bir parça ılımlılıkla durumu von Ribbentrop'a protesto etmesini istedi. "Ve bununla birlikte Almanlar Japonlara karşı ayrımcılığı protesto etmek cesaretini bulacak. Japonlar İran Körfezi'ne kadar inecek dahi olsalardı yine de sarı ırkı onlara fazlasıyla tercih ederdim," dedi.

Kömür durumumuz çok vahim. 540.000 ton kömür çıkarabilirsek bu ay olağandışı bir şekilde iyi bir sonuç alınmış olacak ki, bu kömür ihtiyacımızın sadece üçte birine tekabül ediyor. Böyle devam edecek olursak nisan ayına geldiğimizde demiryolları için gereken bütün mevcut materyali tüketmiş olacağız.

Duce'nin şiddetli Vatikan karşıtı söylevine ilişkin Roma'da baştan aşağı rivayetler dolaşıyor. Gerçek şu ki, söyledikleri politikten ziyade teorik, güncelden ziyade tarihi nitelikte şeylerdi – Duce'nin daha önce birçok kez söylediği şeyler. Kusursuz bir embesil olan Vidussoni bunları kâğıda döküp çeşitli yerlerde tekrar etti. Hatta d'Aieta'ya Vatikan'a saldırıya hazırlanıldığını söylemiş. Skandal. Çocukların ehemmiyet arz eden işlerle oynamalarına izin vermenin sonucu bu.

164 Reinhard Heydrich (7 Mart 1904-4 Haziran 1942). Alman asker ve siyasetçi. 1931 yılında NSDAP ve SS'e katıldı. Temmuz 1932'de, Himmler tarafından Güvenlik Teşkilatını (SD) kurmak ve başkanlığını yapmakla görevlendirildi. 1933 yılında Bavyera Siyasi Polis Amiri, 1934 yılında Berlin'de Gizli Devlet Polis Kurumu (Gestapo) Başkanı, Haziran 1936'da Asayiş Polisi ve Eylül 1939'da Reich Güvenlik Başdairesi (RSHA) Başkanı oldu. 1938'den itibaren, Yahudilerin Avrupa'dan sürülmeleri ve katledilmelerinde büyük rol oynayan kilit isimlerden biriydi. 29 Mayıs 1942'de yazlık villasından Prag'taki şatosuna Mercedes marka arabasıyla giderken İngilizlerce eğitilmiş Çek direniş örgütüne bağlı bir özel suikast timi militanları tarafından saldırıya uğramış ve aldığı yaralardan ötürü 4 Haziran 1942 tarihinde hastanede ölmüştür. (ç.n.)

23 Şubat 1942

Kral'ı bir süredir görmemiştim. Sağlığı bozulmuştu, ayakta zor duruyordu.

Özel önem arz eden herhangi bir şey söylemedi, fakat Rusya'nın düşüşünün İngiltere ve Amerika'yı savaş dışı bırakacağına ilişkin eski tezini tekrarladı. Ben de buna dair şüphelerimi yineledim.

Dini meseleler hakkında söylediklerine ilişkin etrafta dolaşan dedikodulardan endişeli olan Duce, benden bunları Guariglia'ya yalanlatmamı istedi. Belli ki, birçok şaşkın fikri olan Vidussoni'nin aklında Vatikan'la da ilgili bir şey var. Birkaç gün önce belediye binasında kendisini ona takdim eden Guariglia'nın, "Vatikan Büyükelçisi" dediğini duyar duymaz Vidussoni ona göstere göstere sırtını dönmüş. Onu Vatikan'ın Roma Büyükelçisi'yle karıştırmış.

Palazzo Venezia'ya giden Clodius'a eşlik ettim. Almanya'dan beklenilen kömürün gelmemiş olmasına ilişkin bazı açıklamalar yaptı. Kışın olağanüstü soğuk geçtiğini, iş gücünde ve demiryolu nakliyatında yetersizlik olduğunu; Rus Cephesi'nin tek başına öngörülmüş olandan beş bin fazla lokomotifi yuttuğunu söyledi. Fakat gelecekte işler daha iyiye gidecekmiş. Buna dair bize Führer'in adına söz verecek kadar cömertti.

24 Şubat 1942

Mussolini savaş hakkındaki yeni teorilerinden birini açıkladı. Savaşların bir halkın mahiyetini anlamak ve değerini biçmek için gerekli olduğunu, zira savaş esnasında çeşitli sınıfların, kahramanların, çıkarcıların ve uyuşukların ortaya çıktığını söyledi. Savaşın ters istikâmetteki bir doğal seleksiyon olduğunu, çünkü en iyilerin öldüklerini söyleyerek karşı çıktım.

Roosevelt bir söylev verdi. Sakin, ölçülü fakat kararlı bir konuşmaydı. Yakın zamanda barış istemeyi düşünen bir adamın konuşmasına benzemiyordu. Yine de bu doğrultuda yayılmakta olan garip bir inanç var. İtalya'da bile birçok dürüst insan buna inanıyor.

Vatikan'ın Roma Büyükelçisi, Padua Üniversitesi'nin Goebbels ve Rosenberg'e fahri doktora vermeye hazırlandığının doğru olup olmadığını öğrenmek istiyor. Aziz Anthony'nin şehrinde Katolisizmin en amansız iki muhalifini şereflendirmek Kilise'ye karşı feci derecede çirkinlik olurdu. Lakin bu asılsız bir dedikodu.

Bismarck, d'Aieta'yla oldukça kötümser bir tonda konuştu. Savaşla geçecek bir kışın daha yükünün kaldırılabileceğine Almanya'da hiç kimse inanmıyor. Ordunun yüksek komutanlarından Hitler'in yakınındakilere kadar herkes buna ikna olsa da kimse bunu Hitler'e söylemeye cesaret edemiyor. Lakin özellikle de Japon ilerleyişinin beyaz ırk açısından bir felaket teşkil etmesinden ötürü Hitler'e bunu söylemeli, dolayısıyla Anglo-Saksonlarla bir mutabakata varmalılar. Almanlar bu şekilde hiçbir şey yapamazlar. Kendilerine çok fazla nefret duyuluyor; "kara koyun" onlar. Dolayısıyla dünyadaki arabulucu rolünü biz İtalyanlar üstlenmeliyiz. Bismarck'a göre buna inanmayan tek bir zeki Alman bile yok.

25 Şubat 1942

Japonlarla Almanlar arasında bazı geçimsizlik alametleri var. Örneğin Japonlar, kendisini her zamanki gibi Mihver Paktı'nın Büyük Üstadı addeden von Ribbentrop tarafından öne sürülen bazı tekliflere içerlemişler.

Alman aleyhtarlığından dolayı Japon yanlısı olan Mussolini durum karşısında memnun olduğunu belirtti. "Japonlar, Almanların hâlihazırda aldıkları ve icra ettikleri kararları bildirmek için imparatorlarını veya başbakanlarını saat sabahın ikisinde yataklarından kaldırabilecekleri bir millet değiller," dedi.

Ankara'da tuhaf bir suikast girişimi. Von Papen yoldan geçerken patlayan bir bombanın etkisiyle yere serilmiş, fakat yaralanmamış. De Peppo'nun konu hakkında ne düşündüğünü göreceğiz. Fakat bu işte Almanların parmağı olduğunu ve Türkiye'yle çıkacak bir krizin taşlarını döşemeye başladıklarını öğrenirsem şaşırmam. Böyle bir krizin zamansızlığına dair şüphelerimi ise saklamıyorum.

26 Şubat 1942

Belki kaderin bir cilvesidir, fakat Almanlar, Doğu Cephesi'nde işlerin iyi gittiğine dair her mesaj gönderdiklerinde bir hezimete uğruyorlar. Bugün Wiasma düştü ve Rus-İngiliz radyolarından anlaşıldığı kadarıyla Rus taarruzu ivme kazanıyor.

Duce sivillerin seferber edilmesi için bir kanun yayınladı. Kanun şimdilik 18 ve 25 yaş arasındaki erkekleri kapsayacak; sonraysa sıra

kadınlara gelecek. Lakin insanların bütün bunları anlamlandıramamaları sebebiyle belirli bir huzursuzluk söz konusu. İşin gerçeği bunun Almanya'daki zorla çalıştırma uygulamasının bir kopyası olacağından korkuyorlar. Lombrassa müsteşar olarak işin başında olacak. Kendisinin adı ılım ve liyakatin teminatı.

Oriani'nin oğlu, başta toplumsal politika olmak üzere rejimin aldığı çizgiye karşı Faşist çevrelerin birçoğunda duyulan mevcut memnuniyetsizliğin sözcüsü haline geldi. Partinin eski üyeleri, "Fabrika ayarlarına geri dönelim," sloganını benimsedi. Fabrika ayarları Bolşevik aleyhtarlığı, gelenekselcilik, aile kurumunun savunuculuğu, özel mülkiyetçilik ve Kilise'ye saygı odaklıydı. Öte yandan şimdi ise gittikçe daha çok sola kayıyoruz ve korkarım ki hiçbir şeyden anlamayan bu Vidussoni partiyi lakayt bir şekilde savuracak. Onunla dün bir konuşma yapan ve sağduyulu bir genç adam olan Vito Mussolini, parti genel sekreterinin aptallığından, cahilliğinden ve kötülüğünden şaşkınlığa düştüğünü söyledi.

27 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

28 Şubat 1942

Yeni bir şey yok.

1 Mart 1942

Lucania'nın batırılmasının ardından İngilizler taleplerimize razı oldular. Yine en geniş garantileri verdiler ve batırılan *Lucania*'ya karşılık el koymuş oldukları petrol tankerlerimizden birini serbest bırakacaklarını belirttiler. Ne yapıp edip bütün bu girişime engel olmak isteyen donanmamız ise itirazlar belirtti. Aksi takdirde barış yapıldığı vakit elimizdeki tanker sayısının bir adet az olacağını söyleyerek, verilecek tankerin bir İngiliz tankeri olmasını istiyorlar. Mussolini, İtalyanların ülkeye geri getirilmelerine çok hevesli olmasa da bu aptalca itiraza şiddetle karşı çıktı. "Ya savaşı kazanır ve bir kenara atabileceğimiz tankerlerimiz olur," dedi, "ya da kaybederiz ve bize ağlamak için göz bile bırakmazlar."

Alfieri'nin Doğu Cephesi'ndeki durumun istikrar kazandığına dair bizi temin eden raporuna rağmen, bazı noktalarda oldukça derinlemesine

mesafe kat eden Rus taarruzlarının devam ettiğine dair haberler alıyoruz. Artık Mussolini bile endişeli. "Pekâlâ, Almanlar üç yüz tümenimiz olduğunu söylemişlerdi. Peki, bunun doğru olduğunu kabul etsek bile bu tümenleri teşkil eden insan malzemesi nedir? Moralleri nasıldır? Her şey bu soruların cevaplarına bağlı." Aosta Dükü'nün sağlığına ilişkin haberler oldukça kötü. Miliyer tüberkülozu var, dolayısıyla sonu kesin. Mussolini, Dük'ün sağlığına ilgi göstermiyor, hatta kraliyet ailesi bile hadise karşısında fazla hislenmiş görünmüyor.

2 Mart 1942

Jacomoni Arnavutluk'taki ahvale ilişkin rapor verdi. İçinden geçtiğimiz zamanları düşünürsek durum genel olarak iyi. Fakat ilgimi çeken bir husus var ki, bu da bölgedeki silahlı kuvvetlerimizin yetersizliği. Arnavutluk'ta güç bela dört tümenimiz var. Bunların her biri iki alaydan ve bu alaylar da iki taburdan müteşekkil; az sayıda Carabinieri mevcut ve tek bir tankları bile yok. Arnavutluk garnizonundaki kuvvetler bunlardan ibaret. Dışarıdan bir darbe vurulur ve düşman propagandası ülke içerisindeki geniş kitleleri harekete geçirecek olursa kayda değer bir direniş gösteremeyeceğimiz artık kesin. Balkanlar'ın topyekûn alevler içerisinde olduğunu, Arnavutluk'un sadece üç yıldır İtalyan hükmünde bulunduğunu, muazzam kaynaklara haiz Amerika ve İngiltere'nin yanı sıra üçkâğıtçılığın erbabı olan Rusya'yla da savaşta olduğumuzu unutmamak zorundayız. Bunlar hakkında Duce'yle çok ciddi bir konuşma yapacağım. Rusya'ya yeni kuvvetler göndermeden evvel elimizde olanları tutabileceğimizden emin olmamız gerektiği açık.

Gıda durumumuzun daha iyi olduğunu düşünen Pareschi'nin geleceğe ilişkin söyledikleri şunlar: Tahıl Muharebesi[165] esnasında büyük miktarlarda kullandığımız gübreyi hâlâ iyi oranda barındırması sebebiyle gelecek hasat bereketli, istikbaldeki mahsuller ise gübre eksikliğinden dolayı kötü olacak.

Cephenin bütün sektörlerinde yeni ve güçlü Rus taarruzları. Almanların hususa ilişkin yaptıkları duyurunun tonu zayıftı. Bizim tümenlerimiz de zorluklar yaşıyor.

---

165 İt. "Battaglia del grano". İtalya'nın 1920'li yıllarda kendine yeterlilik doğrultusunda benimsediği ekonomi politikasına verilen ad. (ç.n.)

3 Mart 1942

Aosta Dükü öldü. Onunla birlikte davranışlarında mütevazı, geniş görüşlü ve insancıl ruhlu bir prensin ve bir İtalyan'ın asil şahsı da yitmiş oldu. Bu savaşı istememişti. İmparatorluğun sadece birkaç ay dayanabileceğine kaniydi ve bunun yanı sıra Almanlardan nefret ediyordu. Dünyayı kana boğan bu savaşta kazanılacak bir Alman zaferinden bir İngiliz zaferine kıyasla daha çok korkuyordu. 1940 Mayısı'nda Etiyopya'ya gitmek üzere ayrıldığında kaderi ona malum olmuştu. Bu kaderle yüzleşmeye kararlıydı, fakat hüzünle doluydu. Kendisinin ölümüne dair bilgi verdiğim Duce üzüntüsünü kısa ve özlü bir şekilde ifade etti.

Hükümetinin Aosta Dükü'nün ölümü sebebiyle İngiliz Gizli Servisine karşı bir harekâta girişmeye hazırlandığını söylemek için Bismarck öğleden sonra telefon etti. Buna planın "kötü" olduğuna dair kişisel görüşünü de ekledi. Haklı. Dük'ün ölümünden İngilizlerin sorumlu olduğu suçlamasını destekleyecek hiçbir kanıt yok; aksine, bu oldukça saçma. Bu plan sonucunda ortaya çıkacak yegâne şeyler bunu öne süren kişinin zekâ ve ahlakı olur. Mussolini gün geçtikçe Japon taraftarı ve Alman aleyhtarı oluyor gibi görünüyor. Yüzyıllar süren acının ardından yüzlerini geleceğe dönüp birkaç ayda durumlarını tersine çevirerek "*dall'ago al miliardo*"luğa[166] terfi eden Japon milletini öven bir makale yazmak istiyor. Kendisi doğuda ve Pasifik'te olanların nihai nitelik taşıdığı görüşünde.

4 Mart 1942

Kendisiyle açıkça konuşabilelim diye Jacomoni'yi Duce'nin huzuruna çıkardım. İç durum temelde iyi. Fakat sınırlarımızın dışında nüfusun hâleti ruhiyesini hızla değiştirebilecek bin bir tehlike yatıyor. Sükûnetin ayrılmaz koşulu güçtür – güce sahip olmaktır. Şimdi bunun eksikliğini çekiyoruz. Duce, muhtemelen makamının getirdiği vazifeden ziyade buna inanıyor olduğundan ötürü, bizim kaygılarımızı paylaşmadığını söyledi. Her hâlükârda Tiran'a şehirde çok işe yarayacak üçüncü bir alay ve birkaç hafif tank bölüğü gönderecek. Pek çok aydan beri Duce'yi görmemiş olan Jacomoni onu daha ağır ve yüzünde tükenmişliğin izleriyle buldu. Gerçek şu ki, Duce bugün gözlerime normalde olduğundan daha kasvetli göründü.

---

166 Metelikten Milyarderliğe başlığını taşıyan bir İtalyan operası. (ç.n.)

Buffarini gıda durumumuzdan oldukça endişeli. İtalya'nın her bölgesinden alarm zilleri ve ıstırap feryatlarının sesleri yükseliyor ve kendisi durumun hızla daha da kötüye gittiği kanaatinde. Yiyecek yetersizliğine, sabit ücretle yaşayan her kesimden insan için hayatı gerçekten çekilmez kılan fiyatların istikrarlı yükselişini de ilave etmek gerek.

Aosta Dükü'nün ölümü ülkede büyük bir etki yarattı. Kendisinin vefatı herkesçe paylaşılan samimi bir kedere neden oldu. Kardeşi savaş esiri olan genç bir erkek çocuğu yanıma yaklaşıp bana, "Annem bugün ağladı. Bugün bütün esirlerimizin anneleri ağlıyor," dedi.

5 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

6 Mart 1942

Gambara'nın sekreterlerinden birinin bir arkadaşı, Libya'daki komutanlık görevinden alındığı zaman, Gambara'nın Roma'daki yardımcılarının tutuklandıklarını ve ofisinin General Maravigna ve Carabinieri tarafından arandığını söyledi. Bu darbeyi indiren Gambara'dan nefret eden Cavallero'ydu. Olanlar hakkında bilgi almak için Cavallero'ya telefon açtım. Fakat âdeti olduğu üzere yan çizip hadise hakkında hiçbir şey bilmediğini ve sorumluluğun kendisinin bilgisi dışında hareket etmiş olan Savaş Bakanlığı'na ait olduğunu söyledi. Gambara'nın yardımcılarının yasadışı iş etkinliğine karıştıklarını kabul edip, lakin Gambara'nın bununla hiçbir ilişiği olmadığını ve kolorduya komuta etmek üzere Bolzano'ya gideceğini söyleyerek sözlerini sonlandırdı. Cavallero Roma'da kalmamalı. Kimseye danışmamalı. Bu işin sonunun nerede biteceğini göreceğiz, fakat haddinden fazla konuşacak kadar dikkatsiz davranmış olan bu cesur generale darbe vurmak için Cavallero'nun Almanların yardımını istediğine şüphe yok. Görünüşe bakılırsa Gambara, Libya'daki bir subay yemekhanesinde, "Berlin'e yürüyecek bir İtalyan ordusuna komuta edecek kadar uzun yaşamak istiyorum," demiş.

Vidussoni partiye dair planları hakkında beni güncellemek adına şahsıma uzun bir ziyarette bulundu. Ölçülü bir ihtiyat gösteriyor olsam da, bu uzun süre devam edemez.

Paris'in sanayi bölgesine ağır bir İngiliz bombardımanı gerçekleştirildi. Alman propagandası bu hadiseyi Fransızları İngilizlere karşı kışkırtmak

için kullanmaya kalkmış. Fakat Buti'den Fransızların tahrik olmadıkları veya tahrikin farklı bir şekilde tecelli ettiği bilgisini aldık.

7 Mart 1942

İşlerin gidişatından memnun olmayan Duce, "Bu savaş İtalyan milletine göre değil. İtalyan milleti böylesine yaman ve belirleyici bir sınavı verecek olgunluğa veya uygunluğa sahip değildir. Bu savaş bize değil, Almanlara ve Japonlara göre," dedi.

Cenevre Başkonsolosumuz Luigi Cortese, savaşın Almanların topyekûn zaferiyle sonuçlanacağına artık kimse inanmadığı için İsviçre'deki istila korkusunun sona erdiğini bildirdi. Aslına bakılırsa, tahminler tamamıyla başka bir mahiyette. Almanların bir sonraki taarruzda da kesin bir başarı elde edemeden baltayı taşa vurmaları durumunda gelecek kıştan önce pes edeceklerine inanılıyor. İtalya'ya karşı beslenen hislerde büyük iyileşme var, gerçek şu ki, bu, İsviçre'de hayli umutla beklenen gelecek olasılıkları açısından oldukça hayırlı. Revel'in Graziani soruşturmasına ilişkin raporu Mussolini'nin eline geçti. Duce'nin bana bir kopyasını vereceği raporda Graziani'ye karşı oldukça sert davranılmış gibi görünüyor. Mussolini, Graziani'yi askeri mahkemeye mi vereceğine yoksa emeklilik aracılığıyla bürokratik bir şekilde tasfiye mi edeceğine henüz karar vermedi. Savaş döneminde olduğumuzdan ötürü şahsen ikinci çözümden yanayım. Duce, Graziani'yi ülkede üç ciddi kayba neden olmakla itham etmekte: İtalya'nın askeri itibarına darbe, Almanların İtalya'ya intikalleri ve imparatorluğun kaybı. Duce şimdi Tobruk'a taarruz yapmak zorunda olduğumuzu, aksi takdirde İngilizlerden bir başka darbe daha yiyeceğimizi düşünüyor.

Japon amiraller bize Hindistan'a doğru ilerlemek niyetlerine ilişkin bilgi verdiler. Mihver kuvvetleri İran Körfezi yönünde onlara doğru ilerlemeli.

8 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

[Günlükte 9 Mart 1942 tarihli girdi bulunmamaktadır.]

10 Mart 1942

Casero bana Hava Kuvvetleri İstihbarat ofisinin hazırladığı bir raporu okudu. Rapora göre, halk bir kış savaşını daha kaldıramayacağından

ötürü Almanya'nın Rusya'daki savaşı birkaç ay içerisinde nihayete erdirmesi gerekiyor. Acaba rapordaki gerçeklik payı ne?

Bu esnada tuhaf bir gelişme oldu. Von Ribbentrop'un basın bürosundan Prens Urach Roma'ya geldi ve d'Aieta'yı görmek istedi. Japonya'dan garip, muğlak ve kinayeli bir şekilde söz etmiş. Müttefikimiz oldukları için Japonların kazanmaları gayet iyi, fakat nihayetinde sarı ırka mensuplar ve kazandıkları başarılar beyaz ırkın zararına. Bu, Almanların konuşmalarında sık sık öne çıkan bir tema. Hatta d'Aieta, Urach'ın Mihver'in İngilizlerle müstakil barış yapmasına ilişkin ne düşündüğümüzü öğrenmek istediği izlenimini almış. Urach ayrıca Rusya'nın tasfiyesinin hâlâ çok zor göründüğünü söylemiş. D'Aieta ise konuşmalarını genel bir çerçevede tutmuş ve iyi yapmış.

Romanya'ya gerçekleştireceğim ziyareti ertelemek için Bova-Scoppa'ya telefon ettim. Rumenlerden ele geçirdiğimiz bazı mesajlardan ziyarete ilişkin bazı güçlükler çıkardıkları ve ziyarete Macar aleyhtarı bir nitelik kazandırmak istediklerini gördüm. Dolayısıyla yapacak başka bir şey kalmıyor.

11 Mart 1942

Duce, Urach'ın beyanlarına şiddetle karşı çıktı. Aksine, Japon taraftarı tutumunu tasdik etti. "Avrupa'nın yaşam standartları pahasına Japonların zenginleşmelerinin önemi nedir? Böyle materyalist tepkiler Nasyonal Sosyalist de olsalar Almanların ruhundaki Marksizm izlerini ele veriyor," dedi.

Bu sabah Sudario'da Aosta Dükü için ilahiler okundu. Sadece kraliyet ailesi üyeleri ve tabii Annunziata Madalyonu sahipleri davetliydi. Kraliyet ailesi bizim görüşümüzden saklı olan bir banka oturdu. Kapı açılıp yas içerisindeki, iki büklüm ve yaşlı bir kadın içeri girdiğinde tören henüz başlamıştı. Bu Donna Rachele'ydi. Bulabildiği ilk yere oturdu ve tören boyunca ağladı. Törenin sonunda otomobilini çağırttım fakat orada değildi. Kendi arabama binmesini teklif ettim fakat reddetti. Yayan bir şekilde geldi ve yayan bir şekilde gitti. Olan biteni anlattığım Duce buna pek şaşırdı. Karısının kraliyet ailesinin mahrem bir törenine katıldığından haberi yoktu. "İlk kez böyle bir şey oldu," dedi. Fakat bugün Sudario Kilisesi'nde ağlayan o yaşlı kadın büyük bir liderin karısı değildi. O sadece uçak kazasında ölmüş olan yirmi yaşındaki bir teğmenin annesiydi.

12 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

13 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

14 Mart 1942

Bakanlar kurulu. Hamiline yazılı tahvillerin düzenlemesi dışında önemli bir karar alınmadı. Bu konu, Duce'nin sonunu, "sekiz yıldır çekmecesinde bekleyen ve bu yasaya karşı çıkmak adına herhangi bir teşebbüs olması durumunda İtalya'daki tüm mülkiyet durumunu değiştirecek bir başka yasayı masaya koymak" gibi karanlık bir tehditle noktaladığı bazı radikal ekonomik-finansal beyanlar vermesine sebep oldu.

Savaş durumu sebebiyle başkaca kısıtlayıcı önlemler alındı ve bilhassa özel seyahatlerin sınırlanması planlandı. Bir bölgeden ötekine gitmek için bundan böyle seyahatin yazılı gerekçesi ve valinin onayı gerekecek.

15 Mart 1942

Japonlar, Tokyo Büyükelçimiz Indelli'yle yaptıkları bir toplantıda planlarının ana çerçevesini belirtmişler. Bu ülkeye girmeleri hâlinde kuvvetlerini çok büyük ve bilinmeyen bir alana dağıtmak durumunda kalacakları Hindistan'a taarruz etmeyecekler; Rusya'ya saldırmayacaklar; savaşı Amerikalılar ve İngilizlerin buradan bir karşı taarruza hazırlandıkları malum olan Avustralya'ya doğru genişletecekler.

Tokyo'ya dönecek olan Japon müsteşar Ando'yu Roma'dan ayrılmadan önce gördüm. Japonlar, Almanların tutumu karşısında hassas ve şüpheci olduklarından ötürü, hükümetine iletmesi için Ando'ya oldukça dost canlısı bir mesaj verdim. Bu Japon yanlısı nota biraz da Almanya'ya nispet niteliği taşıyor. Bunu onaylamıyorum. Kimse beni Alman taraftarı olmakla suçlayamaz, fakat yine de beyaz ırkı sarı ırka tercih ederim... Bir de Japonya'nın bize uzak, Almanya'nın ise yakın olduğunu hatırlamakta fayda var, hem de oldukça yakın...

Bastianini, Hırvatistan-Dalmaçya'daki duruma ilişkin aşırı kötümser bir tablo çizdi. Milisler haricinde silahlı kuvvetlerimiz acınası hâldeler. Ne enerjileri ne de hevesleri var. Anti-Faşizm saflarında genel ve

yaygın. Bastianini bahar ve yaz döneminde oldukça karanlık günler geçireceğimizi öngörüyor. Hep kötümserdir.

16 Mart 1942

Yeni ve şiddetli Rus hücumları Doğu Cephesi'ndeki durumu Harkov'un güneyinde oldukça belirsiz bir hâle getirmekte. Mussolini endişesini saklamıyor.

İsveç temsilcisi hükümeti adına Yunanistan'a ilişkin bir rapor verdi. İngilizler ablukayı açıp Yunanlara her ay 15.000 ton buğday vermeye hazırlar. Tabii bazı garantiler talep ediyorlar. Duce ve Almanların teklif edilen koşulları kabul edip etmeyeceklerini bilmiyorum. Lakin milyonlarca masum ve talihsiz insan kendilerini bekleyen kesin ölümden sadece bu şekilde kaçabileceği için tasarının gerçekleşmesi adına çalışacağım.

Pareschi'yle gıda durumuna ilişkin uzun bir konuşmamız oldu. Vaziyet iyi değil. Henüz pek bir protesto alameti görülmüş olmasa da ekmek istihkakından %25 oranında kesinti yapılması halk nezdinde ümitsizlikle karşılandı. Bir devşirmenin bütün coşkusunu taşıyan Pareschi geleceğe umutla bakıyor ve alacağı bazı önlemlerin, durumu bütünüyle değiştirecek olmasalar bile en azından büyük miktarda iyileştireceğine inanıyor. Yine de en iyimser hipotezlerimizin hepsi kaderin yardımına ve birtakım mazeretlere bağlı. Gerçek şu ki gübre stoğumuz üçte bir oranında azaldı, ağır iş gücümüz eksik, tarım makinelerimiz eskiyor ve yakıtımız az.

17 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

18 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

19 Mart 1942

Goebbels'le yaptığı bir konuşmanın ardından Roma'ya dönen Pavolini, Almanya'daki duruma ilişkin oldukça karanlık bir tablo çizdi. Geçmişte kibirli bir ton kullanan Alman meslektaşı bile bu kez vites düşürmek durumunda kalmış. Rejimdeki bir krizden, "bıçak sırtında yürümekten" bahsetmiş ve bu karanlık dönemin ötesini tasavvur ettiğinde

bile ancak ihtiyatlı bir iyimserlik sergilemiş. Almanlar artık Bolşevizm'in imha edilmesinden söz etmiyorlar; Kafkaslar'a ulaşabilirlerse bundan memnun olacaklar.

"Büyük zaferler", "dikte edilmiş barış" ve "Yeni Düzen" iddialarının yerini "direniş" ve "kararlılık" gibi kelimeler aldı. Ayrıca Pavolini sadece Naziler için değil, hizmetçileri için de önem arz eden komik ve mühim bir hikâye anlattı. Goebbels, İtalyancasıyla böbürlenen Gauleiter Esser aracılığıyla Farinacci'ye bir Hitler büstü göndermiş. Esser hediyeyi takdim ederken şöyle demiş: "Ekselans Farinacci, Bakan Goebbels benden bu mektubu size vermemi istedi."[167] Hikâye Almanya'da ağızdan ağıza dolaşıyormuş ve bunu ilk anlatıp gülen de bizzat Goebbels olmuş. Farinacci ise bu kadar gülmemiş.

Mussolini bu sabah ülkenin iç durumundan söz açarak İtalyan milletinin savaşa biraz dahi olsun gönül vermediğini kabul etmek durumunda kaldı. Bunu, sıradan insanlar tarafından kolaylıkla idrak edilebilecek öncelikli hedeflerin mevcut olmadığını söyleyerek açıklıyor. Dolayısıyla propaganda teşkilatımızın bozgun ihtimalini halkın üstünde bir sopa gibi sallaması gerektiği inancında. Düşmanlarımızdan merhamet görmeyecek ve bir yüzyıl boyunca köleleştirileceğiz. Fakat insanlar buna ikna olmuş değiller. Milan'da insanlar, "Kazansak da savaş bitse bari" diyorlar.

20 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

21 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

22 Mart 1942

Parti sekreteri olduğunu söyleyen genç bir adam birkaç gün önce bana telefon edip "bir kumpas hakkında önemli bilgiler vereceğini" söyleyerek

167 Esser'in hediyeyi takdim ederken büst anlamına gelen "busto" kelimesi yerine mektup anlamına gelen "busta" kelimesini kullanmasına gönderme yapılıyor. Böylelikle Esser'in kurduğu cümle, İtalyancada Hitler'in bir mektup, yani orijinal fikirleri olmayıp aklına başkalarının fikirleri sokulan bir kişi olduğu manası taşımıştır. (ç.n.)

beni görmek istemişti. Bugün kendisini kabul ettim. Armando Stefani isimli, yirmi yaşında, GUF mensubu, düzgün, zeki ve heyecanlı Triesteli bir genç. Felice Chilanti isimli bir gazeteci kendisine yaklaşıp, amacı partideki bütün sağcı ve muhafazakâr unsurları tasfiye etmek ve Duce'yi radikal-sosyalist bir politika benimsemeye zorlamak olan bir Ultra-Faşist ayaklanma hareketine katılmasını teklif etmiş. Her şey düşünülmüş – saldırılar, bakanlıkların ele geçirilmesi, Ciano'nun ölümü. Genç adam işittiklerinden fena hâlde endişelenerek bunları derhâl bana iletmeye gelmişti. Şahsen hadiseye fazla önem atfetmezdim, fakat polis işin içinde bir şeyler olabileceğine inanıyor. Olayın kaynağına inmek zorundayız. Birazcık toplama kampı veya belki hapisle bu genç adamların fevrilikleri giderilecektir. Fakat bu bizi bir soruyla karşı karşıya bırakıyor: Bütün bu hadiselerin nedeni nedir? Bu, devrim bayrağını resmen açmaya cesaret edemedikleri için partinin amblemleri arkasına saklanmaya çalışan anti-Faşist bir hareketin başlangıcı olabilir mi? Bunlar, partinin saflarında sevgiyle beslediği ve kimilerine göre, pohpohlama ve dalkavuklukla kontrol altında tutularak, aslında esef edilecek ve kınanacak bir yolu izlemeye teşvik edilen unsurları değil mi?

23 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

24 Mart 1942

Luciolli'nin Almanya hakkında hazırladığı bir raporu Duce'ye verdim. Mussolini bile, "Uzun zamandır böylesine önemli ve geniş kapsamlı bir vesika okumadığını," söyledi. Haklı. Luciolli, ülkedeki sefil iç durumdan söz etmesinin ardından, savaşın askeri ayağına nasıl siyasi destek verilmediğini açıklamış. Almanlar "Yeni Düzen"den çok dem vurmuş, fakat bunu fiiliyata dökmek adına hiçbir şey yapmamışlar. Tüm Avrupa Alman işgali altında inliyormuş. Şu an nefret etmek ve kendilerine mukayyet olmak dışında ellerinden bir şey gelmiyorsa da Almanya'nın düşmanları katlanarak artmış.

Luciolli raporunda Almanların artık olası bir yenilgiyi düşündüklerini söylüyor. Bu sebepten kıtadaki bütün ülkelerin tükenmesini istiyorlarmış, böylelikle yenilseler dahi Almanya nispeten güçlü kalacakmış. Duce bu fikir karşısında sarsılarak 1943 senesi sonunda Po Vadisi'ne 15

tümenden müteşekkil kusursuz bir kuvvet konuşlandırmak niyetinde olduğunu söyledi. Çok iyi. Kendisine harbin artık öngörülmesi kolay bir süreç barındırmayan bir yıpratma savaşına döndüğünü söyledim. Her şey mümkün. Dolayısıyla kuvvetlerimizi hazırlamamız ve onları ülke içerisinde muhafaza etmemiz gerekiyor. Çok da uzak olmayan bir tarihte küçük fakat dayanıklı bir ordu belki de Avrupa'nın kaderini tayin edebilir.

Beni görmeye gelen Cavallero'yla Gambara meselesi hakkında kısa bir tartışmamız oldu. Tartışma kucaklaşmayla sona erdi; fakat samimi mi?

25 Mart 1942

Türkiye'den bazı ilginç telgraflar var. De Peppo çeşitli şahsiyetlerle görüşmüş ve bunların askeri duruma ilişkin bazı görüş farklılıkları olsa da Alman-Rus savaşının Türkiye'yi kaçınmak istediği alternatife mecbur edeceği hususunda mutabıklarmış. Fakat De Peppo, bunun sonucunda Türklerin bizden yana mı yoksa bize karşı mı saf tutacakları sorusuna cevap verebilecek bir pozisyonda değil. Lakin birçok kaynaktan elimize ulaşan haberlere göre Türkiye ile Anglo-Saksonlar arasındaki ilişkiler gittikçe güçleniyor.

26 Mart 1942

Albay Ame, Almanların durumundan büyük kaygıyla söz etti. Ahvalin vahim olduğuna dair inancını sadece Almanya'daki askeri istihbarat servisimizden değil, fakat Alman meslektaşı Amiral Canaris'in kendisine bizzat söylemiş olduklarına da dayandırıyor; Almanya'daki durum hem materyal hem de moral bakımından ciddiymiş. Ordu siyasete karşı öfkeli ve onunla görüş ayrılığındaymış. Baharda edilecek taarruza pek az güven duyuluyormuş ve belirleyici bir başarı kazanılabileceğine dair inanç pek azmış. Alman milleti "zaferlerden" yorulmuş ve artık "zafere" inanmıyormuş.

Hitler'in bu birimden büyük ve müstakil bir askeri teşkilat oluşturmak için SS'i düzenli ordudan ayırmaya yönelik adımlarını Duce derin ve belki de onulmaz bir tedirginliğe yordu.

Churchill, Muhafazakâr Parti'ye bir söylev verdi. Yaşanan felaketleri her zamanki gibi kabul etmekle birlikte savaşı sonuna kadar götürme kararlılığını ve nihai zafere ilişkin inancını sergilemiş. Churchill, insanları derinden etkileyebilen müstesna bir hatip.

27 Mart 1942

Gambara hadisesine dair Squero'yla uzun bir görüşme yaptık. Cavallero'nun bin bir türlü imalarına rağmen Gambara sicili temiz olan mükemmel bir beyefendi. Kendisi yürütülen soruşturmadan tertemiz çıktı. Her şey, haddinden fazla cesur bir tenkitçiden yıkıcı bir intikam almak isteyen, kendisini gölgede bırakabilecek atılgan ve genç bir generali tasfiye etmek amacını taşıyan Cavallero'nun abartmasıydı. Yine de her ihtimale karşı Squero, Gambara lehinde hareket edecek.

Squero kesinlikle iyi biri. Bir dahi olmayabilir, fakat samimi ve dürüst bir şahıs. Mussolini de ona büsbütün güveniyor ve böyle yapmakla da iyi yapıyor.

28 Mart 1942

Hayatını kaybetmiş havacılarımız için gıyaplarında altın madalyalar dağıtıldı. Şemalen babasına benzemeyen, fakat bakan kişiye onu hatırlatan Balbo'nun oğlu babasının madalyasını göz kırpmadan, soluk ve gururlu bir şekilde aldı. Ardından sıra Bruno'nun duluna geldi. Kucağında kollarını dedesine uzatan küçük Marina'yı taşıyordu. Havada samimi duygular vardı. Mussolini'nin ifadesi kaya gibiydi ve değişmedi. Bruno'nun karısına, Bruno'sunun karısına madalyayı sanki o da sevdiğini yitirenlerden herhangi birisiymiş gibi verdi. Birisi Duce'nin insanüstü mü, yoksa insanlık dışı mı olduğunu sormuştu. İkisi de değil. O sadece göstereceği anlık bir zayıflığın binlerce yüreğe tesir edeceği gerçeğinin bilincindeydi. Daha sonra, Marina giderken, sadece bir anlığına Duce'nin gözlerinde bir ışık gördüm – perdelemek için demir iradesini kullandığı her şeyi bütünüyle ele veren bir ışık. İşte o anda kendimi onun yüreğine ve kederine pek yakın hissetim.

Venedik, ekmek istihkakındaki azalma sebebiyle düzenlenen ilk nümayişlere sahne oldu. Nümayişe katılanların birçoğu bütün ekmek karnelerini hâlihazırda kullanmış oldukları ve fırıncılar kendilerine ekmek satmayı reddettiği için oradaydılar. Duce kızgın ve üzgündü; kalabalıkların cebir yoluyla dağıtılmalarını emretmişti. Bu, gıda durumuna ilişkin birçok hesabın yanlış olduğunu ve gelecek haftaların kötü sürprizlere gebe kalabileceğini kanıtlayan çirkin bir hadise oldu.

29 Mart 1942

Bugün Matera'daki[168] kadın gruplarının Littorio Kulübü'ne[169] zorla girdikleri ve havaya ateş açmak zorunda kalan Carabinieri tarafından dağıtıldıkları ekmek isyanları çıktı. Bunlar, özellikle de hasat vaktinin uzakta olduğu ve mevcut gıda stoğunun gittikçe azaldığı göz önüne alındığında ciddi semptomlar. Ülke genelinde benzer isyanlar bekleyen Buffarini valilere "sakin olun" sözcükleriyle başlayan telgraflarla talimat gönderdi. Kan dökülmesinden kaçınmak istiyor, haklı da.

Kendisini pek az tanıdığım Torino eski bölge sekreteri Gastaldi, bana gelerek ortaklarından biriyle olan anlaşmazlıklarını anlattı ki, bunda sakıncalı bir şey yok. Fakat kendisinin rahatça söz ettiği bu hadiseye her zamanki gibi yine Petacci ailesi karışmış. Petacciler meselelere burunlarını sokup menfaatleri uğruna kimilerine siyasi koruma sağlıyor, bir yandan tehdit edip, öbür taraftan entrika çeviriyor ve her taraftan çalıyorlar. Bunu sadece birkaç dakika önce durumu gizlice bana açan Carabinieri komutanı Cerrica'dan öğrendim. Şüphesiz bu skandal büyüyerek Duce'nin şahsiyetini de içine alacak. Fakat Duce'nin en çok itimat ettiği iki adam olan De Cesare ve Buffarini de bu yeraltı düzeneğinden dünyanın parasını götürürlerken onu uyarmak için ne yapılabilir? Yine de ben bu işin dışında kalmak istiyorum ve Duce'ye duyduğum saygıdan ötürü bana bu hadiseden söz eden herkesin lafını kabaca kısa keseceğim.

Dün parti yöneticileriyle yaptığı bir toplantıda Mussolini, gençliği şiddetle eleştirerek partinin daha yaşlı üyelerinin arkasında durdu. Acaba parti içerisindeki derin ve endişe verici krizi fark etmeye başladı mı?

30 Mart 1942

Agostini, Cavallero'yu şiddetle eleştirdi. Söylediğine göre Cavallero kendi gizli amaçları için kullanmak istediği Carabinieri komutanını hâlihazırda seçmiş. Agostini'nin söyledikleri epey abartı olmakla beraber biraz gerçeklik payı da var.

Vidussoni, Schirach'ın onursal başkanlığı altında Avrupa Gençlik Derneği'nin kurulması hususunda Axmann'la görüşmek üzere Venedik'e gidecek. Vidussoni derneğe bir Alman'ın yanı sıra bir de İtalyan'ın

---

168 Basilicata bölgesinde bulunan bir şehir. (ç.n.)

169 Faşist Parti genel merkezlerinden biri. (ç.n.)

başkanlık etmesini talep etmek istiyor. Dernek kendi ürünü olacağından Schirach'ın bu fikre yanaşmayacağından eminim. Meseleye ilişkin şüphelerimi Vidussoni'den saklamadım, fakat cahil olduğu kadar küstah olan bu genç adam kendi bakış açısında ısrar etti. Bırakalım dersini alsın.

31 Mart 1942

Yeni bir şey yok.

1 Nisan 1942

Duce, Alto Adigeli bir sanayiciden şu şakanın Almanya'da ağızdan ağıza dolaştığını öğrendi: "İki ayda Rusya'ya, dört ayda İngiltere'ye ve dört günde İtalya'ya karşı savaşı kazanacağız." "1943 yılının hangi sürprizlere gebe kalacağı bilinmediğinden ötürü kendisi yeni tümenleri hazırlamaya başlarken," benim de bu esnada Berlin Büyükelçimiz Alfieri'den bilgi almamı istedi. Ayrıca tarım fuarı için Budapeşte'ye giden iki İtalyan heyetinin Macaristan'da gösterdikleri davranışlar hakkında Anfuso'nun hazırlamış olduğu rapordan oldukça endişe duydu. Gece kulüplerinde sarhoş olup dükkânlarda satışta olan istihkakı talan etmişler. Bu hadise orta sınıfın hedef alındığı şiddetli bir Mussolini tiradına neden oldu.

Pareschi alacağımız hasat hususunda oldukça iyimser. Öte yandan, gelecek hakkında gittikçe daha karanlık öngörülerde bulunuyor.

2 Nisan 1942

Napoli Valisi Albini, şehirdeki durumun kötü olduğunu, fakat Napolililerin kemerlerini sıkıp acı çekmeye alışmış insanlar olduğunu söylüyor; dolayısıyla yeni ve ciddi bir hadise yaşanmadığı müddetçe korkulacak bir şey yok.

Carabinieri komutanı Hason genel durumun daha iyi olduğunu, fakat ülkenin artık günlük yaşamın önemli bir unsuru olmayan partiye olan inancını kaybettiğini bildirdi. Ordu, Cavallero'nun yerini alacak gerçek ve itibarı tartışılmaz bir generali olmadığını kabul etse de ona karşı düşmanlığı elden bırakmıyor. Gariboldi'nin Rusya'daki ordumuzun komutanı olarak atanması iyi bir intiba yarattı. Kendisinin Cavallero'nun şahsi düşmanı olduğu biliniyor ve bu göreve atanması beklenmiyordu.

Farnesi gıda durumuna ilişkin endişesini belirtti ve gençlerin tutumunu eleştirdi. Bu bataklığın merkezleri, hırslı, çarpık ve güvenilmez bireylerin bulunduğu üniversitelerdeki siyasi liderlik sınıfları. Bundan böyle bunlar şehirlerdeki çeşitli işlere dağıtılacak ve üniversite gazeteleri ciddi ve sorumlu kişilerin gözetimi altına alınacak.

Cenova Valisi Borri şehrin iyi durumda olduğunu, fakat erzak yetersizliğinin endişeye sebep olmaya başladığını bildirdi.

Yunanistan'daki ordumuzun komutanı kamu düzeninin iyi olduğunu, kamu sağlığının ise alarm verdiğini ve gıda durumunun istikbalde bir nebze daha iyi olacağını rapor etti.

3 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

4 Nisan 1942

Japonya Büyükelçisi, hem Japonya'yla hem de Çan Kay Şek'le aynı anda diplomatik ilişkileri başlatan Vatikan nezdinde müdahalede bulunmamızı istedi. Japonlar, Çinli temsilcinin Vatikan'a gelmemesini veya gelecekse dahi bunun en azından ertelenmesini istiyorlar. Bu hususta elimizden ne geleceğini bilmiyorum, fakat büyükelçiye talebi doğrultusunda hareket edeceğime dair söz verdim.

5 Nisan 1942

Mussolini, Pareschi'nin Macaristan'dan sözünü aldığı 13.000 ton buğdayı satın almak istemiyor. Bunu çok düşük bir miktar olarak görüyor ve istihkakı daha fazla düşürmeden yeterince gıda imal edebileceğimize inanıyor.

Del Drago, Paris'ten döndü. Berlin'de görünürde yeni bir şey yok, lakin öte yandan Paris oldukça üzücü bir durumda. Bazı Alman çevrelerinde ona Rusya'yı tasfiye edecek taarruzun ardından Anglo-Sakson ülkelerle anlaşmalı bir barışa varmayı umdukları söylenmiş.

Bugün Santa Maria degli Angeli yortusuna gittim. Kilise inançlı bir kalabalıkla doluydu. Bazılarının arzu ettiğinin aksine, ben İtalya'nın temelde Katolik bir ülke olmadığına inanmıyorum.

6 Nisan 1942

Yahudilere ait olup Almanlar tarafından el konulanlar öncelikli olmak üzere, şimdi Fransa'da bulunan bazı İtalyan tablolarının İtalya'ya verilmesi olasılığından Göring'le kendisi Roma'dayken konuşmuştuk. Adı geçenler arasında birçok Boldini eserine sahip Rotschild de vardı. Göring bugün bana Boldini'nin eserlerinden birini hediye göndermiş. İlişikteki mektupta şöyle yazıyor: "Maalesef Rotschild'in evinde hiçbir şey kalmamıştı..." Eğer bu mektup günün birinde ortaya çıkacak olursa, bundan sanki onu Yahudilerin evlerini talan etmeye ben teşvik etmişim ve o da işe geç koyulduğu için üzgünmüş gibi görünecektir. İşte bu, Almanların siyasi zekâlarının tezahürüdür.

Vichy hükümeti, Doğu Afrika'daki İtalyanların ülkelerine dönmeleri hususunda tipik Fransız tarzında şantaj yapıyor. Öncesinde vatandaşlarımızın Cibuti'den gemilere bindirilmesi kararlaştırılmışken, şimdi aynı zamanda elimizdeki 50 Fransız sivil ve 650 Fransız askeri ülkelerine iade etmememiz durumunda birçok sorun ortaya koyuyorlar. Sivillerin iadesini kabul etmemiz mümkün, fakat aynı şey askerler için söz konusu değil. Onları sertçe geri çevirmeye değeceğini düşünüyorum. Buna daha bakacağız.

Japonların Kolombo'ya hava taarruzu düzenlediğine dair haberler aldık. Acaba bu Japonların Hindistan istikametindeki ilk adımlarını mı temsil ediyor? Ben hedefin daha ziyade Cripss heyetiyle[170] kısmen olumlu bir sonuca doğru ilerleyen müzakereleri sürdürmekte olan Hintlileri etkilemek olduğunu düşünüyorum.

7 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

8 Nisan 1942

Birisi bazı İtalyan bölgelerindeki okuma yazma oranlarının düşüklüğünden bahsederken Mussolini şöyle dedi: "Bu doğru olsa bile ne fark eder? 14. yüzyılda İtalya'daki nüfus okuma yazma bilmeyenlerden müteşekkildi lakin bu Dante Alighieri'nin çiçek açmasını engellemedi. Bugün,

---

170 Savaş boyunca İngiltere ve Müttefiklere tam destek verilmesi karşılığında savaş sonrasında Hindistan'a bağımsızlık verilmesi vaadiyle İngiliz hükümeti tarafından Hindistan'a gönderilen heyetin başkanı. (ç.n.)

herkes okuma yazma bilirken ise elimizde, tam olarak önemsiz olmasa da, kesinlikle Dante'nin yanına yaklaşamayacak şair Govoni var."

Roma Valisi, başkentin sokaklarında yürüyen pek çok genç gören Duce'nin öfkelendiğine ilişkin bana bilgi verdi. Bunların orduya alınması için emirler verdi. Fakat onlarla ne yapılacak? İşsizler ve işleri sebebiyle sokakta yürümekte olanları nasıl ayırt edecekler? Asker ihtiyacı olan yaşlı Chang Tso-Lin'in Pekin'de emrindeki askerlere birkaç sokağı kapattırması, yoldan geçen bütün erkekleri alıkoyması ve kafalarını tıraş ettirip onlara derhâl üniforma giydirtmesi aklıma geldi. Bunun karşısında hiçbir protesto fayda etmemiş, askere alım meselesi bir sokak trafiği meselesine indirgenmişti. Düşündükleri bu yaşlı despotun yöntemlerini Roma'da uygulamak mı?

Cavallero'nun ona karşı düşmanca tavrı yüzünden öfkeli fakat üzgün olmayan Gambara'yı gördüm. Görünüşe bakılırsa onu Rusya'ya gönderecekler. Eğer bu gerçekleşirse eminim kendisinin adı bir kez daha başarıyla özdeşleşecektir.

9 Nisan 1942

İzinli olan Alfieri Roma'ya geldi. Özel önem arz eden herhangi bir şey bildirmedi, fakat normale nazaran daha az iyimser ve Almanların Rus Cephesi'nde icra edecekleri yaz taarruzunun ancak sınırlı bir başarı sağlayabileceğini düşünüyor.

Öte yandan, Bismarck'ın Blasco d'Aieta'ya büyük bir gizlilikle söyledikleri daha ilginç. Bunları kısaca özetleyeyim. İşler nasıl giderse gitsin Almanya ekim ayında barış yapmak durumundaymış. Ordu, hem geleneklerine uymadığı ve hem de en iyi liderlerinin görevden alınmasıyla beli kırıldığı için bu hususta inisiyatif alamazmış. Parti içinde birçok rahatsızlık söz konusuymuş. Mazide radikal bir çizgisi olan Himmler, şimdi ülkenin nabzını tutuyor ve uzlaşmalı bir barış yapmak istiyormuş. Ekim ayı geldiğinde, özellikle de Almanlar, Asya'nın beyaz ırk tarafından yeniden fethedilmesi için Japonlara karşı bir işbirliği ihtimalini göz önüne alırlarsa, şartlar İngiltere'nin müzakereye oturması için olgunlaşacakmış. İtalya savaşı diplomatik bir zemine çekebilmek için Mihver içinde inisiyatif almalıymış. Acaba bunlar bizim Bismarck'ın hayal ürünleri mi, yoksa gerçekten Alman kamuoyundaki gerçek yönelimlerin tezahürleri mi? Bu hususta bir görüş belirtmek için gereken bilgiden yoksunum, fakat

Otto'nun Amiral Canaris'in Roma'yı ettiği ziyaretin hemen ardından konuşmuş olması kayda değer. Zira bu ziyaret sırasında Canaris'le birçok görüşme yaptılar. Şahsen, Alman direniş hareketinin gücünün bundan çok daha öte olduğuna inanıyorum.

10 Nisan 1942

Duce ile Alfieri arasında bir görüşme oldu. Mussolini bilgi almaktan ziyade savaşın gidişatı ve nihayeti hususundaki iyimserliğini tasdik ettirmeye yönelik konuştu. Söyledikleri Alman karşıtı ve Japon taraftarı hislerine kanıt oldu. Mutlu bir ruh hâlindeydi ve konuşkandı. "Dehalık bir yürek işidir," diyen Fransız filozofla hemfikir olduğundan Şarlman'dan söz ederken her şeyden ziyade onun mertliğini övdü.

Host Venturi trenlerden yataklı vagonların, lokanta vagonlarının ve birinci sınıf vagonların kaldırılmasının nedenini açıkladı. Bu, teknisyenlerin aksi yönde görüş bildirmelerine rağmen herkesin eşit seviyede olmasını isteyen Mussolini'nin fikriymiş. Mussolini eski devrimci ruhunu artık her zamankinden daha şiddetli hissettiğini söyledi. Bu sırada yolcu kitlesinin muazzam ve oturacak yerlerin sınırlı olmasından dolayı trenlerde her türden patırtı çıkıyor. Kimsenin ilerleyemeyeceği kadar tıklım tıklım olduğundan ötürü posta teşkilatının müsteşarı geçen gece Trieste'deki trenine camdan girmek zorunda kalmış. Doğal olarak bu hadise hükümete itibar kazandırmadı.

11 Nisan 1942

Mussolini, Japonya'nın Dostları Derneği'ni ziyaret etti. Kendisini "bir numaralı Japon taraftarı" ilan etmekten her geçen gün daha çok haz duyuyor. Lakin bu ifadesine açıkça Alman aleyhtarı bir nitelik katıyor. Muhabbetle kurduğu birkaç cümlenin ardından sözlerini şu şekilde noktaladı: "İtalyan askerleri, Japon askerleri ve Mihver Paktı'nın *diğer orduları* zafere kadar savaşmaya devam edecekler."

Ankara'daki De Peppo, Türkiye'nin durumunu şöyle özetledi: Bize karşı savaşmayacak olan Türkler, savaşın Mihver ordularına belirleyici bir zafer getirmesi durumunda belki bizim tarafımızda yer alabilirler. Bir numaraları düşmanları Rusya, iki numaralı korkuları ise Almanya. Türklerin mefkûresi geriye kalan son Alman askerinin son Rus cesedinin üstüne yığılması. Bize karşı hâlâ oldukça şüpheciler. Bu şüpheye son

vermek için Türk topraklarına taarruz çıkış noktamız olarak görülen Kızılhisar Adası'ndan çıkmamız icap eder. Fakat bunu şu an yapamayız. Bu hareket, böylesine uygusuz bir zamanda bir zafiyet belirtisi olarak yorumlanır ve bizim gözettiğimiz sonuçların tersi yönde etki eder.

12 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

13 Nisan 1942

Şahsımı görmeye gelen Macaristan Genelkurmay Başkanı, Cavallero tarafından adım adım takip edildi. Kendisi önem arz eden herhangi bir şey söylemedi.

Duce'nin kız kardeşi Donna Edvige'yle uzun bir konuşmamız oldu. Ufak bir iyilik istemek için beni görmek istemiş olsa da şüphesiz bu işin bahanesiydi. Gerçekte duruma dair izlenimlerini benimle paylaşmak, benim izlenimlerimi dinlemek ve artık ulusal bir mesele hâline gelmiş bir konuda içini dökmek istemişti: Petacci ailesi. Kıvrak zekâlı olan kendisi, kardeşine duyduğu büyük sevgiyle maalesef bana herkesin söylemekte olduğundan farklı şeyler söylemedi. Fakat Petacci ailesinin karanlık işlerine ve bunların sebep olduğu skandala dair elinde kanıt olduğunu ilave etti. Duce'yle yüzleşip durumu konuşmaya karar vermiş. Oldukça ihtiyatlı durarak kendisine hâlihazırda gayet iyi anladığı şeyi, yani meseleye ilişkin hassas pozisyonumu ifade ettim. Edvige, geçen sene Mussolini'nin Cammilluccia'ya[171] tenis oynamaya gideceği söylendiğinde meseleyi Mussolini'ye açmış olduğunu söyledi. Mussolini oraya gittiğini kabul etmiş, fakat tenis meselesini kesinlikle reddetmişti.

Revel duruma dair içini döküp, birkaç kez aşikâr bir acı içerisinde gördüğünü söylediği Duce'nin sağlığı hakkındaki kaygısını belirtti. Bu konuda bir şeyler yapmamı istedi. Fakat ne yapılabilir? Birincisi kendisinin gayet iyi olduğuna kaniyim, ikincisi ise kişisel bir mesele hakkında kendisiyle konuşmaya kim cesaret edebilir?

14 Nisan 1942

Japonlar, üç Mihver devleti tarafından Hindistan ve Arabistan'ın bağımsızlıklarına dair beyanat verilmesini teklif ettiler. Bu teklife

---

171 Petacci ailesinin konağı. (ç.n.)

Berlin'den gelen ilk tepkiler olumlu değil. Avrupa'ya yakın bölgelerdeki Japon inisiyatifi hoş karşılanmıyor. Öte yandan Mussolini ise teklifin derhâl hayata geçirilmesi arzusunda.

15 Nisan 1942

Laval, Fransa'daki hükümetin başına geçti. İşte bizden sürekli saklı tutulan uzun süreli Alman çabalarının sonucu. Meselenin bizi doğrudan ilgilendiriyor olmasına rağmen Paris'teki Alman temsilci ancak iş işten geçtikten sonra büyükelçimize bilgi verdi. Bu noktaya gelinmesi için Fransızlara ne sözler verildi? Ve bunlar kime rağmen verildi? Göreceğiz. Şimdilik herhangi bir şey tahmin etmek zor. Fakat tek bir şey kesin: Laval Fransa'yı temsil etmiyor ve Almanlar, Fransızların gönüllerini onun aracılığıyla fethetmeyi düşünüyorlarsa yanılıyorlar, hem de çok yanılıyorlar.

16 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

17 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

18 Nisan 1942

Laval hükümeti kuruldu. Bu müsteşarlardan ve bilinmeyen kişilerden müteşekkil hükümet, fiiliyatta Pétain-Darlan hükümeti olmayı sürdürüyor. Dolayısıyla Fransa üç olası neticeye hazırlanıyor: İngiliz zaferiyle De Gaulle'ün, Alman zaferiyle Laval'ın, uzlaşmayla ise Pétain'in iktidarı. Bunların hepsi pekâlâ bizim aleyhimize sonuçlar.

Amerikalılar, Tokyo'yu ve öteki Japon kentlerini bombaladılar. Bu, savaşın başından bu yana onların ilk taarruz hareketi. Şimdilik büyük işler yapabileceklerini düşünmüyorum, zira henüz hazırlıkları çok geride; fakat zamanla savaşa giderek daha fazla ağırlıklarını koyacaklar, özellikle de havada.

19 Nisan 1942

Cuma gününe denk geldiği için Führer'in 2 Mayıs Alman ulusal bayramını erteleme kararına Mussolini çok şaşırdı. Haklı. Söylediği

gibi, Katolisizme karşı cephe alan Almanlar açıkça Hristiyan kökenli bir önyargının esiri olduklarını gösteriyorlar. Fakat her şey bir yana, sinirleri bozuk ve ne yaptıklarını bilmiyorlar.

20 Nisan 1942

Goebbels, Hitler'in doğum günü sebebiyle tuhaf bir söylev verdi. Nihai zafere olan inancını tasdik etmek için daha ziyade kasvetli bir üslup kullanmış. Fakat birçok çevrede de sorulmakta olduğu gibi, gelecek bahar Almanların Doğu Cephesi'ne büyük bir güvenle bakmalarına vesile olacaksa neden böyle bir konuşma yaptı? Genelde olumlu yorumlamalara yatkın olan Mussolini bile Goebbels'in söylevi hakkında acı konuştu.

Budapeşte'den dönen Anfuso ahvale dair düşük bir tonda konuştu. Macarlar, Almanların taarruz hazırlıklarının iddia ettikleri boyutlarda olmadığını ve güney sektöründeki ikmalin yetersiz olduğunu belirtiyorlar.

21 Nisan 1942

Almanlar, Hindistan ve Arabistan'ın bağımsızlıklarının ilan edilmesine ilişkin Japon taleplerini birkaç gün sürüncemede bırakmayı planlıyorlar.

Bismarck, d'Aieta'ya Milan'daki Alman konsolosunun hakaret içeren pek çok mektup aldığını söylemiş. Sonuncusu şöyleymiş: "Duyduk ki kendinize kalacak yeni bir yer arıyormuşsunuz. Size çok güzel, halkınıza, milletinize ve liderinize layık bir yer öneriyoruz. Adres şurası..." Bahsedilen adrese giden konsolos kendisini bir hapishanenin kapısının önünde bulmuş.

Jacomoni Arnavutluk'taki duruma ilişkin daha ziyade iyimser bir rapor verdi. Karşılaşılan tek zorluk kamu işlerinin devam ettirilmesini imkânsız hâle getiren materyal eksikliği.

22 Nisan 1942

Duce, Almanya'dan dönen Mareşal Kesselring'in Malta'ya yapılacak çıkarmaya onay verdiğine ilişkin bana bilgi verdi. Görünüşe bakılırsa ada hava bombardımanlarından ciddi bir hasar almış. Lakin bu, kıyı savunmalarının hâlâ faal olduğu gerçeğini değiştirmiyor. Dolayısıyla, donanmadaki uzmanların görüşüne göre Malta'nın istilası hâlâ tehlikeli ve her halükârda masraflı bir girişim.

23 Nisan 1942

Arnavutluk bayrağı meselesini tartışmak için Jacomoni'yle birlikte Duce'nin yanına çıktım. Bayrak, tepesinde Savoy tacı yer alan Arnavutluk kartalının fasceslerin arasındaki mevcut hâliyle, ulusal sembollerine saygı isteyen Arnavut milliyetçilerine incitici geliyor. Buna karşılık Fascio Littorio'nun sancağını ve mavi Savoy şeridini taşıyacak eski bayrağı yeniden yürürlüğe koyacağız. Tabii Duce'nin kararını kamuoyuna açıklamadan evvel Kral'a danışacağım.

Büyükelçi Boscarelli, Buenos Aires'te hayatını kaybetti. Bir diplomat olarak, kendisi benim Rio de Janeiro'daki ilk dostumdu ve bana olan sevgi ve bağlılığını hep diri tuttu. Sıra dışı yetenekleri haiz değildi, fakat kendisini oldukça kullanışlı bir diplomat yapan her niteliğe sahipti – dürüsttü, çalışkandı ve nazikti. Ölümü beni son derece üzdü.

24 Nisan 1942

Japon askeri ataşesi, Prunas'la konuşurken, Almanların tutumlarını ve siyasi savaş icra etme yollarını şiddetle eleştirmiş. Japonlar bunların hepsini yanlış buluyor. Eğer Almanlar bu şekilde devam ederlerse bazı acı sürprizlerle karşılaşabilirler. Konuya ilişkin notlarımı gösterdiğim Duce'nin yorumları Japonların lehine oldu.

Mackensen, bu ayın sonunda Salzburg'da Führer'le bir araya gelmesi adına akşamleyin Duce'ye bir teklif sundu. Mussolini bu görüşmeyi mayıs ayının sonuna ertelemek istediyse de Hitler, "iradesinden bağımsız sebepler nedeniyle" bu ertelemenin mümkün olmadığına dair telefonla haber gönderdi. Böylelikle toplantı tarihi 28-29 Nisan olarak belirlendi.

Riccardi, Petacci'nin kardeşi ve ekibine dair hislerini açığa vurdu. Konu hakkında Duce'yle açıkça konuştuğunu söyledi. Lafa girmeden söylediklerini dinlemekle yetindim. Bir testere halini alan bu hadiseye parmağımı kaptırmak niyetinde değilim.

25 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

26 Nisan 1942

Yeni bir şey yok.

27 Nisan 1942

Hitler uzun bir söylev verdi. Artık hepsi üç aşağı beş yukarı birbirine benzediğinden söylevi hakkında yorum yapmak güç. Söylevin tonu fazla iyimser değil. Her şeyden ziyade maziye bakıp Rusya'daki kışın neden ve nasıl böyle zorlu geçtiğinden ve bunu nasıl aştıklarından söz etmiş. Fakat herkesin beklediği hususa, yani savaşın sonuna ilişkin bir ipucu vermemiş. Aksine, yeterli kuvvetlerle Rus Cephesi'nde bir kış daha geçirilmesi ihtimaline karşılık her türlü hazırlığı yaptığını ilan etmiş. Müteakiben de Alman halkından tam yetki istemiş. Elinde zaten tam yetki var, fakat bunu talep ederek Almanya'daki iç durumun daha sıkı bir kontrol gerektirdiği hissiyatını uyandırıyor. Mussolini'nin "fevkalade ve güçlü bir konuşma" olduğunu belirttiği söylev, İtalya'da genel olarak kasvetli bir etki bıraktı.

Venedik Valisi Marcello Vaccari bana genç Petacci'nin müsriflik-lerinden, Venedik'te nasıl büyük bir skandala imza attığından ve Vaccari'nin kendisine bizzat teslim ettiği Carabinieri raporlarını Buffarini'nin nasıl sümen altı ettiğinden bahsetti. Petrognano'nun söylediğine göre her ay Clara Petacci'ye 200.000 lire aktaran Buffarini bu şekilde kendisine dokunulmazlık temin ediyormuş. Lakin artık mesele hakkında konuşacak çok şey var.

28 Nisan 1942

Salzburg'a doğru yola çıktık. Bu, Almanlar tarafından talep edilen ve her zamanki gibi gündemi hakkında bize herhangi bir fikir verilmeyen bir toplantı. Cavallero yolculuk esnasında bana Malta harekâtından bahsetti. Bu işin çetin ceviz olduğunun farkında. Sürdürülmekte olan hazırlıklar azami bir ilgi, dikkat ve taarruzun mutlaka yapılması gerektiği inancıyla tertipleniyor. Amaç harekâttan sorumlu olanları azami bir şekilde teşvik etmek. Fakat operasyonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, gerçekleşecekse ne zaman gerçekleşeceği ise başka sorular ve Cavallero bunlara ilişkin sözler vermiyor. Tabiatı gereği yine kendisini bir mazeretler perdesinin arkasına saklıyor. Savaşın gelecekteki seyrinden söz ediyor. Savaşı bu sene kazanmalı veya kazanacak bir pozisyona ulaşmalıyız. Aksi takdirde tehlikeler artacak.

29 Nisan 1942

Salzburg'a (Puhl istasyonuna) vardık. Her zamanki sahne söz konusuydu: Hitler, Ribbentrop, her zamanki kişiler ve her zamanki tören.

Klessheim Kalesi'ne yerleştirildik. Bir zamanlar Salzburg'un prens-piskoposlarının sahip olduğu, şimdiyse Führer'in misafirhanesi hâlini alan görkemli bir yapı. Oldukça lüks ve nizami bir dekorasyona sahip: Mobilyalar, duvar kâğıtları, halılar, hepsi Fransa'dan gelmiş. Bunların kendilerine fazla pahalıya mal olmamış olmaları muhtemel.

Ortam oldukça samimiydi ki bu da beni temkinli olmaya itti. Almanların nezaketleri iyi niyetleriyle her zaman ters orantılıdır. Hitler yorgun görünüyordu; güçlü, kararlı ve konuşkandı. Fakat yorgundu. Rusya'da geçen kış aylarının ağırlığı üzerindeydi. İlk kez saçında birçok ak olduğunu gördüm.

Hitler, Duce'yle görüştü, ben de Ribbentrop'la görüştüm. Görüşmeler iki ayrı odada gerçekleşmiş olsa da ikisinde de aynı ezgi çalıyordu. Ribbentrop her zamanki nakaratı tekrar etti. Yaptığımız görüşmeyi başka bir vesikaya kaydettim. Napolyon, Berezina, 1812 draması, söyledikleri bunlara tekrar can veriyordu. Fakat Rusya'nın buzları Hitler'in dehası tarafından fethedilmişti. Önüme koyulan güçlü malzeme buydu. Fakat ya yarın? İstikbâlde neler var? Bu hususta Ribbentrop daha az açık. Ruslara karşı güney sektöründe ve siyasi-askeri hedefi petrol kuyuları olan bir taarruz.

30 Nisan 1942 [29 Nisan tarihli girdinin devamı]

Petrol kaynakları tükendiğinde Rusya dizlerinin üstüne çökecekmiş. Ardından İngiliz Muhafazakârlar ve nihayetinde aklıselim sahibi bir adam olduğu için Churchill bile örselenmiş imparatorluklarından geri kalanını kurtarmak için boyun eğecekmiş. Ribbentrop böyle söyledi. Peki ya tüm bunlar gerçekleşmezse? Ya inatçı İngilizler devam etmeye karar verirlerse? Bu durumda fikirlerini değiştirmek için nasıl bir yol izlenecek? Ribbentrop'un söylediğine göre uçakların ve denizaltıların yolu. Yani 1940 senesindeki formüle geri döneceğiz. Fakat bu formül sonuç vermediği için çekmeceye konmuştu. Şimdi adam akıllı tozla kaplanmış bu formülü yeniden önümüze koyuyorlar. Şahsen pek az ikna oldum ve Alfieri'nin korktuğu gibi bunu Ribbentrop'a da söyledim. Alfieri işittiklerinin pek azını anlayan ve sürekli evet diyen bir adam.

"Amerika büyük bir *balon.*" Önemli veya önemsiz herkesin toplantı salonları ve bekleme odalarında tekrar ettiği slogan bu. Bence Amerikalıların yapabilecekleri ve yapacaklarının düşüncesi hepsini rahatsız ediyor

ve Almanlar gerçeği görmemek için gözlerini kapıyor. Fakat bu, daha zeki ve dürüst kişileri Amerikalıların ne yapabileceklerini düşünmekten alıkoymuyor ki bu da onların tüylerini diken diken ediyor.

Fransa hakkında dostluktan ziyade şüphe hissediyorlar. Laval'a itimatları yok. Fransızların gerçek hisleri, Vichy'nin maaşlı işbirlikçilerinin sözlerinden ziyade, kâğıda Pétain yerine Putain[172] yazarak hayatını tehlikeye atan mürettipte vücut buluyor. Almanya'dakiler ise hayallere kapılmıyor ve hareket etmeye yeltenen herkesin canına okuyorlar.

Hitler konuştu, konuştu, konuştu ve konuştu. Konuşan taraf olmaya alışık olup sessiz kalmak durumunda kalan Mussolini ise ıstırap çekti. Görüşmelerin ikinci gününde, öğle yemeğinin ardından ve her şey ifade edildikten sonra Hitler bir saat kırk dakika boyunca aralıksız konuştu. Ortaya hiçbir argüman koymadı: Savaş ve barış, din ve felsefe, sanat ve tarih. Mussolini durmadan kol saatine bakıyordu, benim aklımda ise kendi işlerim vardı. Yaltakçılık abidesi olan Cavallero ilgiyle dinliyormuş gibi görünmeye çalışıp devamlı onaylarca başını salladı. Lakin Almanlar bu çile karşısında bizden daha az dehşete düştüler. Zavallı insanlar. Buna her gün katlanmak zorundalar. Hitler'in ezbere bilmedikleri tek bir mimiği, kelimesi veya duraklaması bile olmadığından eminim. General Jodl, destansı bir mücadelenin ardından divanda uyuya kaldı. Keitel mayıştıysa da başını yukarıda tutmayı başardı.

1 Mayıs 1942 [30 Nisan tarihli girdinin devamı]

Zira istediğini yapamayacak kadar Hitler'in yakınındaydı.

Almanya'nın sokaklarında fiziği yerinde adamlar yoktu. Sadece kadınlar, çocuklar ve yaşlılar mevcuttu. Bir de yabancı işçiler, toprak köleleri. İtalyan işçilerimizin bulunduğu çalışma kamplarından birini ziyaret eden Edda, işçilerimizden birinin vahşi bir gardiyan tarafından tırpanla yaralanmış olduğunu öğrendi. Durumu bildirdiği Hitler öfkeye kapılarak bir sürü tutuklama ve soruşturma emretti. Lakin bunlar işlerin seyrini değiştirmeyecek.

Rusya'daki kayıplar ağır. Ribbentrop 270.000 ölüden söz etti. Generalimiz Marras ise bu rakamı 700.000'e çıkardı. Ve kesilen uzuvlar, soğuk ısırmaları ve ciddi şekilde hastalanıp savaşın sonuna kadar iyileşemeyecek kişiler de eklenince zayiat üç milyona varıyor.

---

172 Fr. "Fahişe". (ç.n.)

İngiliz Hava Kuvvetleri ağır tahribatlar ediyor. Rostock ve Lübeck kelimenin tam anlamıyla yerle bir olmuş. Köln ağır darbe almış. Almanlar reaksiyon gösterip İngiliz şehirlerini vuruyorlarsa da ettikleri tahribat İngilizlerinki kadar ağır değil. Hep cezalandırmaya fakat hiç karşılık görmemeye alışmış olan Alman nüfusu böylesi ancak kısmen teselli ediyor.

2 Mayıs 1942 [1 Mayıs 1942 tarihli girdinin devamı]

Bu da Avrupa'nın yarısını viraneye çevirmiş olan birçok Almanın "pek çok Prusyalı aileyi evsiz bırakan İngiliz vahşeti" karşısında ağlamasına sebep oluyor. İşin en kötü yanı da gerçekten böyle hissediyor olmaları.

Mussolini seyahatten ve Hitler'le yaptığı konuşmalardan tatmin oldu. Zaten hep böyle olur. Fakat bunu açıkça söylemese de, bu seyahat henüz ortaya çıkmamış fakat havada hissedilir olan birçok hususta kendisini derin düşüncelere sevk etti. Son kertede durumu şöyle özetledi: "Alman savaş makinesi hâlâ müthiş güçlü olsa da ciddi bir yıpranmadan mustarip oldu. Şimdi yeni ve heybetli bir çaba içerisine girecek. Bu kez hedefine ulaşmak zorunda."

Salzburg görüşmeleri İtalya'da fazla yankı uyandırmadı. Savaş devam ediyor. Gerçek alaka insanlar barışı ufukta görebildikleri zaman söz konusu olacaktır. Fakat barış ihtimali Hitler'in konuşmasıyla hâlihazırda bir kenara atılmış oldu ki, bundan daha kötü bir intiba bırakılamazdı. Herkes Ruslara karşı taarruz ilan etmesini bekliyordu. Aksine, o Alman halkına karşı taarruz ilan etti.

3 Mayıs 1942

Dün bakanlar kurulu bir toplantı yaptı. Duce kısa bir konuşmayla Salzburg ziyaretinin neticelerini özetledi. Grandi bu sonuçları "rahatsız edici" buldu.

Berlin'le mutabakat hâlinde Tokyo'ya Arapların ve Hintlerin bağımsızlıklarını ilan etmek için uygun zamanın henüz gelmediği yanıtını verdik. Bu, siyasi sonuçları olmayacak platonik bir jest olur ve hatta belki olumsuz sonuçlar doğurabilirdi. Ancak ve ancak Mihver orduları bağımsızlık beyanını silahlı kuvvetleriyle fiiliyata dökebilecekleri bir noktaya geldikleri vakit böyle bir adım atılmalı.

Duce'ye Ribbentrop'la yaptığım görüşmelerin yazılı raporunu verdim. Rapora bir nevi ihtilaflı bir hava kattım ve bunun kendisini rahatsız edeceğini düşündüm. Aksine raporu tatmin edici bularak yarın bizzat Kral'a göstermek üzere muhafaza etti.

D'Aroma trajik ve gizemli bir tavırla bana herkesin ağzında olan klişelerden bahsetmeye geldi. Saçmalık. Elbette içinden geçtiğimiz dönem birçok sebepten ötürü övgüye layık değil, fakat halkın Duce'nin şahsına ettiği itibar su götürmez. Bunu görmek için sadece Tarvisio'dan Roma'ya ettiği tren seyahati esnasında vagonunun camından bakmak yeterdi. Duce'yi tanır tanımaz mutlu bir coşkunun işaretlerini vermeyen tek bir kişi bile yoktu. Aynı eskisi gibi. Dolayısıyla birkaç profesyonel dedikoducuyu ciddiye almak durumunda mıyız?

4 Mayıs 1942

Salzburg ziyaretimiz hakkında Kral'a bilgi verdim ve şahsım tarafından bizzat hazırlanan memorandumun Duce tarafından kendisine verileceğini söyledim. Her zamanki gibi oldukça açık konuştum ve Kral da bu tutumumu onayladığını gösterdi. Fakat kendisi bugün her zamankinden daha yorgun görünüyordu. Bazı Alman aleyhtarı yorumlarda bulundu. "Eğer ihtiyaçları olmasaydı bizi eski bir paçavra gibi bir yana fırlatırlardı. Duce'ye her zaman bu çirkin Almanlara güvenmememiz gerektiğini söylüyorum ve yorumlarımdan hoşlanmadığını biliyorum," dedi. Lakin savaşın seyri hakkında genelde kendini sakin bir şekilde ifade etti ve İngiltere'nin düşünüldüğünden daha vahim bir durumda olduğuna kaniydi.

Kral'la ayrıca Arnavutluk bayrağı meselesini de görüştüm. Fasces-ler ile Savoy tacını bayraktan çıkararak bu sembolleri sancağa koymayı konuştuk. Başka şansı olmadığından dolayı kabul etti.

Hint milliyetçilerinin lideri Bose'yi kabul ettim. Hindistan'ın bağımsızlığına ilişkin beyanın süresiz olarak ertelendiğini öğrenince kendini kötü hissetti. Böyle yaparak Mihver'in çıkarlarını düşünmeden kendi hesabına hareket eden Japonya'nın ekmeğine yağ sürdüğümüz kanaatinde. Hindistan'daki İngiliz hâkimiyetinin artık sona ereceğini düşünüyor. Hindistan'daki İngiliz kuvvetlerinin sayıları az, onlara bağlı Hint kuvvetlerinin ise savaşma istekleri yokmuş. Tabii Bose'nin söylediklerini kendi değirmenine su taşımaya çabaladığını unutmadan değerlendirmek gerek.

5 Mayıs 1942

İngilizler Madagaskar adasını işgal etti. Laval'in, adayı İngilizlerdense Japonların işgal etmesini temenni ettiğini dört bir yana duyurmuş olmasından ötürü bu bekleniyordu. Laval'in böyle davranarak İngilizleri harekete geçmeye teşvik ettiğini dahi düşünen Mussolini bu şüphesinden Berlin'in de haberdar edilmesini istedi.

Bose'yle birlikte Duce'nin yanına çıktım. Mussolini'nin, Hindistan'ın bağımsızlığına ilişkin Mihver'in vereceği üçlü bir beyan elde etmek adına Bose tarafından öne sürülen argümanlar sayesinde ikna edilmesi dışında yeni bir gelişmenin söz konusu olmadığı uzun bir toplantı oldu. Salzburg'da alınan kararların aksine Almanlara derhâl bağımsızlık ilanının edilmesini teklif eden bir telgraf gönderdi. Hitler'in bunu pek de gönüllü bir şekilde kabul etmeyeceği düşüncesindeyim.

Vatikan'ın Bern Büyükelçisi Monsenyör Bernardini'yle bir görüşme yaptık. Rusya'daki Alman taarruzunun ardından sonbaharda uzlaşmalı bir barış yapılabileceğine dair kayda değer umutlar besliyor. Bu umutlarına son verdim. Şu an uzlaşmaz bir tutum benimseyen Almanya, uzun süre boyunca da bu tavrını sürdürecek. Manzaraya mesafeli bir şekilde baktığımda bile savaşan iki tarafın tartışmak için bir araya gelebileceği sağlam bir zemin göremiyorum. Monsenyör Bernardini'ye başarısızlıkla sonuçlanması kesin olan bir işe girişmemesini tavsiye ettim.

6 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

7 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

8 Mayıs 1942

Mercan Denizi'nde büyük bir deniz muharebesi gerçekleşti. Hem Müttefikler hem de Japonlar büyük başarılar elde ettiklerini iddia etseler de muharebenin gerçekte nasıl seyrettiğine dair henüz elimizde detaylı bilgi yok.

İtalyan toplumsal ve politik hayatının oryantasyonuna ilişkin çok mühim bir mevzuyla karşı karşıyayız: Viddussoni golf kurslarının kapatılmasını istedi. Oldukça ahmak olan ve hiçbir zaman bir çıkış yolu

bulamayan kendisi, bu isteğini sorguladığımda bana içtenlikle nedenin "golfün aristokrat bir spor olması" olduğunu söyledi. Ne güzel bir neden! Neredeyse 1920 ve 1921'de sopaladıklarımıza benziyor. Hadise başlı başına çok az önem arz etse de, gelecekte neler yapılacağını göstermesi açısından büyük önem taşıyor. Lakin durumu abartmamalıyız, zira rahatsız olmaya başlayan birçok insan var. Sadece gömlek giydiğimiz ve ayaklarımızı yıkadığımız için ötekilerden daha büyük haklar talep etmemeliyiz. Fakat bu nedenlerden ötürü de bu kısıtlamaları kabul etmeye zorlanmamalıyız. En büyük fedakârlıkları savaşın icrasını omuzlarına alan ve ülkenin omurgasını teşkil eden İtalyan orta sınıfı ediyor. Gerçekten de onlara her gün saldırmak ve rejimin onulmaz düşmanları haline getirene kadar taciz etmek zorunda mıyız? Bunu büyük bir hata addederim, zira bu bize hiçbir şey kazandırmayacağı gibi zaten tutarsız ve değişken olan kitlelerin takdirini de kaybettirir.

9 Mayıs 1942

Mercan Denizi Muharebesi'nde işlerin nasıl seyretmiş olduğu henüz açık değil. Anglo-Amerikalılar, bazı kayıplar verdiklerini kabul etseler de, gür bir sesle zafer ilan ediyorlar. Öte yandan Japonların tavrı da aynı. Japon Genelkurmayının verdiği beyanatların imparatorun şerefini de işin ucuna koyduğu da göz önüne alınmalı. Dolayısıyla, her ne kadar savaşta söylenen yalanlar kadınların söyledikleri ve şereflerine leke sürmeyen beyaz yalanlar gibi olsalar da, yalan söylememeliler.

İlk komünyon ayini için Dindina'ya[173] sunağa kadar eşlik ettim. Bir rüya kadar güzeldi[174] ve çok duygulandı. Ben de biraz duygulandım.

10 Mayıs 1942

Mussolini askeri bir teftiş için Sardinya'ya doğru yola çıktı. Kendisi bir hafta boyunca orada olacak.

Senise, kendisine göre İtalya'daki her türlü pis işin ardında olan Buffarini'ye her zamanki saldırılarından birini yaptı. Yahudilerin aryanizasyonu skandalı sebebiyle sonunda onu gırtlağından yakalamış olduğunu umuyor. Başını açıkça Vali Lepara'nın çektiği çete, esasında bu işten edilen kârla ceplerini dolduran Buffarini tarafından idare ediliyor. Yaptığından vicdan azabı çeken Buffarini korkudan titriyor.

173 Ciano'nun kızı. (ç.n.)

174 Dindina kastediliyor. (ç.n.)

Senise ayrıca, son derece onaylamadığım bir şekilde işe şahsıma düzenleyecekleri suikastla başlayarak darbe yapmak istemiş olan dört kötü çocuğun sorgu raporlarını bana gönderdi. Beni etkileyen sapkınlıklarından ziyade aptallıkları oldu. Bu tasarılardan ilk kez tanıştıkları ve polis muhbirleri oldukları bariz olan kişilerin önünde söz etmişler. Biri dışında hepsinin kıçlarının tekmelenip serbest bırakılmaları gerektiğini düşünüyorum. Daha fazlasını hak etmiyorlar. Duce mesele hakkında konuşurken Senise'ye şöyle dedi: "Vidussoni'nin atamasının iyi mi yoksa kötü mü olduğunu bilmiyorum." Pekâlâ, kötü oldu. Fakat meselenin bu kadar kısa zamanda gündeme gelmesi ilginç.

11 Mayıs 1942

Churchill sert bir söylev verdi. Hitler'in Rus Cephesi'nde zehirli gaz kullanması durumunda Alman şehirlerine karşı zehirli gaz kullanılacağı tehdidini savurdu. Ne Almanların ne de İngilizlerin bu fena planı icra etmeyeceklerini ümit ediyorum.

Macarların duyduğu huzursuzluk Budapeşte'de dilden dile gezen şu küçük hikâyede ifade bulmuş. Washington'daki Macar temsilci hükümetinin Amerika Birleşik Devletleri'ne savaş ilanını beyan etmiş, fakat beyanın muhatabı olan Amerikalı yetkili Avrupa meselelerine ilişkin fazla bilgi sahibi olmadığından Macar temsilciye birkaç soru yöneltmiş.

"Macaristan bir cumhuriyet mi?" diye sormuş.

"Hayır bir krallık."

"Demek bir kralınız var?

"Hayır, hükümetin başı bir amiral."

"Öyleyse bir donanmanız var?"

"Hayır, denize kıyımız yok."

"Peki, herhangi bir toprak talebiniz var mı?"

"Evet."

"Talebiniz Amerika'ya karşı mı?"

"Hayır.

"İngiltere karşı mı?"

"Hayır."

"Rusya'ya karşı mı?"

"Hayır."

"Peki, bu talebiniz hangi ülkeye karşı?"

"Romanya'ya."

"Öyleyse Romanya'ya savaş ilan edecek misiniz?"

"Hayır bayım. Romanya bizim müttefikimiz."

Bu çelişkiler dizisi, içinde büyük bir gerçeklik barındırıyor.

12 Mayıs 1942

Cavallero Akdeniz'de icra edilecek savaş planının genel hatlarını çizdi. Rommel, İngiliz kuvvetlerini mağlup etmek maksadıyla ay sonunda Libya'da taarruza geçecek. Eğer yapabilirse Tobruk'u alacak ve eski sınırlarımıza kadar ilerleyecek; yapamazsa, düşmanın yapabileceği bir taarruzu engellemek adına önce kendisi saldırmakla yetinecek. Müteakiben bütün kuvvetler Malta'ya edilecek taarruz için yığılacak. Almanlar bize General Student'in komuta ettiği bir paraşütçü tümeni gönderiyor ve bizi taarruz için gerekli olan teknik materyalle donatıyorlar. Malta'ya temmuz yahut en geç ağustos ayında taarruz edilecek. Zira ağustostan sonra denizin durumu sebebiyle böyle bir harekât mümkün olmaz. Cavallero, "Bunun zor bir harekât olduğunu ve bize pek çok zayiata sebep olacağını biliyorum ve bu işin ucunda kellemin olduğunu da biliyorum. Fakat bunu arzu eden benim, zira savaşın gelecekteki seyri açısından bunu kesinlikle elzem görüyorum. Eğer Malta'yı alırsak, Libya emniyette olacak. Eğer alamazsak, Libya'daki durum sürekli hassas kalacak. Harekâtın komutasını bizzat üstleneceğim. Harekât için Piedmont Prensi de düşünülmüş olsa da, birçok sebepten dolayı kendisini bu işin dışında bırakmaya karar verdim," dedi. Cavallero bu operasyondan büyük bir şan kazanmayı umuyor. Bense bunu asla kazanamayacağı kanaatindeyim.

Alman Akademisindeki sergide Kral'ı gördüm. Fuardaki işler az ve ikinci sınıflardı.

13 Mayıs 1942

Albay Casero, Cavallero'nun Malta'ya gerçekleştirilecek taarruz hususundaki coşkusunu paylaşmıyor. Malta'daki uçaksavar savunmaları hâlâ oldukça etkili ve kıyı savunmaları da bütünüyle faal. Adanın içleri ise tam bir makineli tüfek yuvası teşkil ediyor. Paraşütçülerin yere inmesi oldukça zor olur; uçakların pek çoğu paraşütçüler atlayışa geçemeden vurulmaya mahkûm. Aynısı denizden yapılacak intikal

için de söylenmeli. Öte yandan, sadece iki gün süren küçük bir hava bombardımanımızın savunmalarını daha inatçı bir hâle getirmeye yettiğini de hatırlanmalı. Bu son saldırılarda hem biz hem de Almanlar pek çok kayıp verdik. Fougier bile bir çıkarma harekâtından büyük endişe duyuyor. Alman General Lörzer çıkarmaya açıkça karşı olduğunu saklamıyor. Çıkarmayı destekleyenler ise Kesselring ve Cavallero. Tabii Cavallero sorumluluğu başkalarının omuzlarına yüklemek için her zamanki numaralarını çeviriyor.

Arpinati küçük bir iyilik istedi. Kendisi, her zamanki gibi sakin, vakur ve endişesi kendi şahsi konumuna ilişkin değil. Ülkenin iç durumunu iyi görmüyor ve iki şeyden rahatsızlık duyuyor: Almanlarla kurduğumuz ve kendisinin hoşuna gitmeyen fazla samimi birlik ve sol eğilimli nümayişler.

14 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

15 Mayıs 1942

Geçen hafta Sennilerin evinde verilen partiye Amerikan Büyükelçiliği'nden genç bir sekreterin de katılmış olması Roma'da birçok dedikoduya yol açtı. Orada bulunanlardan hiçbirinin bu duruma karşı çıkacak cesareti bulamamış olması son derece acınası bir durum. Görünüşe göre Dışişleri Bakanlığı'ndan birkaç ataşemiz de partide mevcutlarmış, bu sebepten emniyet müdüründen dikkatli bir soruşturma yürütülmesini istedim. Birkaç düşüncesiz ve sorumsuz kişinin hareketi büyük bir patırtıya yol açarak savaşa kanı ve canıyla adanmış bütün bir zümrenin itibarına gölge düşürüyor.

16 Mayıs 1942

Mussolini, Sardinya'daki teftişten geri döndü. Seyahatinden ve gördüklerinden oldukça mutlu. Pek de yorulmuşa benzemiyor; aslına bakılırsa bronzlaşmış ve zayıflamış. Kendisine ekmek noksanlığından ötürü hiçbir tepki göstermeyen ve "birçok siyasi deneye sahne olan Valle Padana'nın aksine" barışa yönelik hiçbir talep almadığı Sardinya halkından coşkuyla söz etti. Adanın savunma tertibatından da memnun kalmış: iyi askerler, etkili silahlar ve İngilizlerin çıkarma yapabilecekleri muhtemel bölgelerde

Portonaccio ve Ponte Galera arasında duraklayan Frederick Barbarossa'nın askerlerini birkaç gün içerisinde kırıp geçiren türden bir sıtma.

Fougier, Almanların her talebini yerine getirmek için haysiyetsizce can atan tehlikeli bir palyaço olmakla suçladığı Cavallero'yu şiddetle eleştirdi. Bu hususta düşündüklerini Duce'ye açmak istediyse de kendisini en azından şimdilik bundan vazgeçirdim. Şartlar Cavallero'nun görevden alınması için henüz olgun olmasa da, uygun zaman geldiğinde bu elzem olacak. Fougier ayrıca Rommel'in ayın 28'inde taarruza geçip Nil Vadisi'ne kadar ilerleme planlarından söz etti. Roma'da böyle riskli bir taarruzu istemediğini söyleyen Cavallero, Derne'de ise farklı telden çalarak Rommel'i "elinden gelen her şeyi yapması" için teşvik ediyormuş.

17 Mayıs 1942

Starace iki kişiyi tavsiye etmek için bana kısa bir ziyarette bulundu. Eskiye göre daha sakin ki bu da bana, başka hiçbir yönden olmasa bile maddi yönden biraz tatmin bulmuş olduğunu düşündürüyor.

Gariboldi kısa zaman içerisinde Rusya'daki ordumuzun komutasını almak üzere yola çıkacak. Kendisini uzun yıllardan, Addis Ababa'yı ele geçirdiğimiz zamanlardan beri tanıyorum. Kendisi hakkında hiçbir zaman çok iyi görüşlerim olmadı. *A la fin de siecle*[175] tarzındaki beyazlamış-sarı bıyıklarına rağmen şimdi daha yorgun ve yaşlı görünüyor. Cavallero, Duce'nin ve ülkenin gözlerinde çok fazla önem kazanmaya başlamış olan Messe'den kurtulmak için Rusya'daki ordumuzun başına onun atanmasında ısrar etti. Cavallero, yılanın başını küçükken ezme prensibinin inançlı bir takipçisi. Gariboldi Almanya'daydı. Oradan genelde tatmin olmuş, fakat kazanda neyin kaynadığına dair açık fikirleri olmadan döndü. Lakin Rusya'nın gelecek kıştan önce topyekûn tasfiyesini mümkün görmüyor ki, bu da yakında Doğu Cephesi'nde 300.000 askeri olacak tarafımız açısından çok ciddi sorunlar ortaya çıkarıyor.

18 Mayıs 1942

Duce, Almanya'da gördüklerinden katiyen hiç kimseye bahsetmemesini Edda'ya tembihlemem için bana telefon etti. İşin izahı Kral'ın

175 "Yüzyılın sonundaki" anlamına gelen Fransızca terim. On dokuzuncu yüzyıl sonunda moda olan ve "kayzer bıyığı" da denilen uçları yukarıya dönük bıyık şekli kastedilmektedir. (ç.n.)

ona söylediklerinde: "Bir Alman hastanesinde parmağı kesilmiş bir İtalyan işçi olduğunu ve kızınızın durumu coşkuyla Hitler'e şikâyet ettiğini bütün Roma biliyor." Kral'ın söyledikleri, bunun, önemli bir ismin karıştığı bir hadiseyle İtalyan halkındaki Alman karşıtı hissiyatı besleme manevrası olduğunu fark eden Duce'yi endişelendirdi. "Hep Alman karşıtı tarafı oynayan Kral," dedi Mussolini, "kızını bir Alman'a, oğlunu ise Alman ırkından Belçikalı bir kadına verdi ve kendi hanedanında Almanlarla evli olan kişi sayısı düzinelerle sayılabilir."

Slovenya'daki işler pek iyi gitmiyor. Yüksek komiser bizden 24.000 asker göndermemizi istiyor. Görünüşe bakılırsa Lubiana sokakları artık askerlerimiz için güvenli değil; her kapı ve her pencere, ardında potansiyel bir tehdit saklıyor.

Amerikan sekreterle beraber Sennilerin evindeki dansa katılan bütün gençler Mussolini'nin öfkesinin odağı oldu. Evin hanımı da dâhil bunlardan bazıları kelepçelendi. Mussolini, "Bunun için bana ilk teşekkür eden kocası olmalı, zira kendisi cephede çarpışırken kuş beyinli karısı düşmanı evde ağırlayıp onlarla dans ediyor," dedi.

19 Mayıs 1942

İngilizler Malta'ya bazı hastane gemileri göndermek istiyorlar. Donanmamız prensipte bunu uygun bulsa da Almanlar itiraz ediyor. Duce ablukadan geçmesi yasak olan birçok şeyin hastane gemileriyle ablukayı aşabildiğinin tecrübesiyle sabit olduğunu söyleyerek bunu kabul etmedi. Nitekim biz de geçen kış İtalyan Kızıl Haçı'nın gemileriyle Bingazi'ye tam zamanında benzin nakletmeye muvaffak olmuştuk.

Roma'daki SS Yüzbaşısı Dolmann, d'Aieta'ya, hem materyal hem de psikolojik bağlamda zor geçecek kışa karşı kendimizi hazırlamamızı mecbur kılacak Rusya'daki parlak fakat belirleyiciliği olmayan taarruzun ardından, Himmler'in ekim ayında benimle görüşmek üzere Roma'ya gelmek istediğini söylemiş. Himmler'in Alman halkının hakiki nabzını tutan tek adam olmasından dolayı bunlar özellikle ilginç beyanlar.

20 Mayıs 1942

Duce, Dolmann'ın hamlesine herhangi bir önem atfetmedi. "Pekâlâ," dedi. "Bunu daha sonra konuşacağız. İtalya'da hiçbir şey olmayacağını zaten biliyoruz."

General Ame, General Marras'ın Alman ordusunun moral durumuna ilişkin iki raporunu gizlice bana gönderdi. Raporlara göre durum her açıdan kötü, herkesin cesareti kırılmış ve Rus Cephesi'ndeki kaçınılmaz kışın düşüncesi askeriyeyi hakiki bir ümitsizliğe sevk ediyormuş. Ölümü cepheye dönmeye tercih edenler arasında sayısız intihar varmış. Marras raporlarında herhangi bir neticeye varmasa da ana maddeler bunlar.

İngilizler radyo aracılığıyla bize Rommel'in Libya'daki taarruz hazırlıklarının gözlerinden kaçmamış olduğunu ima ettiler.

21 Mayıs 1942

Mussolini grip oldu. Bana ofisine gelemeyeceği söylendi ki, bu uzun yıllardan beri ilk kez oluyor. Kendisiyle kısa bir telefon görüşmesi yaptım. Sesi kısılmıştı ve kötü öksürüyordu. Oldukça keyifsiz olduğuna eminim.

Colonna ve Birleşik Devletler'den dönen bazı ataşelerle görüştüm. Heyecan verici bir şey söylemediler. Öncelikle hepsi Birleşik Devletler'in askeri zeminde büyük işler yapacak bir pozisyonda olduğuna mutabık; ikincisi, sanayi hazırlıkları muazzam boyutlarda olan ülke birkaç ay içerisinde tahayyül edilemeyecek bir üretim yapacakmış; üçüncüsü, halk her ne kadar savaş yanlısı olmasa da, icap etmesi durumunda yirmi yıl bile savaşmaya kararlıymış; dördüncüsü, kamuoyunun İtalya'ya bakışı düşmanca değilmiş.

22 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

23 Mayıs 1942

Duce telefon açarak öfke içerisinde Japon Büyükelçi'yi şu kabul edilemez beyanlarda bulunmakla itham etti: Dünya hâkimiyeti Japonya'ya aitmiş, Mikado dünyadaki tek tanrıymış ve hem Hitler hem de Mussolini bu gerçeğe boyun eğmeliymiş. Shiratori'yi Roma'yı ettiği kısa ziyaretten hatırlıyorum. Fanatik bir radikaldi, fakat her şey bir yana, oldukça görgüsüzdü.

Bismarck, Himmler'in insanları şikâyet etmeye teşvik ederek kişisel bir oyun oynadığını teyit etmiş. Bu doğru olabilir mi? Şimdilik bu söylentiye oldukça ihtiyatlı bir şekilde yaklaşılması gerektiği kanaatindeyim.

24 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

25 Mayıs 1942

Yeni bir şey yok.

26 Mayıs 1942

Mussolini bu aralar sadece yaklaşmakta olan Libya'daki taarruzla ilgileniyor. Taarruzun neticelerine yönelik fikirleri iyimser. Rommel'in, "İngilizler değil fakat kendi generallerimiz tarafından durdurulmadığı müddetçe Nil Deltası'na ulaşacağı" görüşünü muhafaza ediyor. Mevzu bahis Malta olduğunda bile iyi "tahminleri" var. "Fevkalade sonuçlara gebe kalacak bir sürpriz hazırlandı" dese de, bu sürprizin ne olduğunu söylemedi.

Serrano'nun İtalya'ya gelme isteğine Mussolini olumlu yaklaştı. Yapacakları toplantının Haziran ayının ortalarında Livorno'da gerçekleştirilmesini önerdim. Söyleyecek önemli şeylerimiz olacağını düşünmüyorum, fakat bize kan ve altına mal olmuş İspanyol kartımızı kaybetmememiz önemli.

Romanya ve Macaristan arasındaki durum gittikçe geriliyor. Mariassy bugün bir nevi alarm sinyali teşkil eden bir nota gönderdi. Macarların Rusya'daki taarruza büyük katkılar yapmaktan kaçınmak için böyle bir kaygı gösterdiklerinden şüpheleniyorum.

27 Mayıs 1942

Rusya'dan dönen Sorrentino, izlenimlerini aktarıp geleceğe ilişkin birtakım tahminlerde bulundu. İlk söyledikleri hoş olmadığı gibi, ikinciler de ferahlatıcı değildi. Almanların Rusya'daki gaddarlıkları devamlı bir suç boyutuna ulaşmış. Bu husustaki sözleri öylesine canlı ve dokunaklıydı ki dinleyeni gerçekliklerinden şüphe ettiriyordu. Ele geçirilen yerleşim alanlarındaki nüfusun topluca katledilmesi, tecavüzler, çocuk cinayetleri – bunlar her gün tekrarlanıyormuş. Buna mukabil, Bolşevikler neticede galip geleceklerine dair kesin inançla sonuna kadar direnmeye kararlılarmış. Öte yandan, Almanların morali tahmin edildiğinden daha düşük olabilirmiş. Söylediğine göre, "Gelecek dört ay eşi görülmemiş bir felaketin başlangıcı olabilir."

Fougier, Rommel'in Libya'daki hücumuna ilişkin ilk haberleri gönderdi. Hava kuvvetleri harekâta aktif destek veriyor ve zırhlı kollar ilerliyormuş, fakat neler olduğuyla ilgili kısmi bir şey söylemek için bile henüz çok erken. Görünüşe bakılırsa Rommel oldukça kapsayıcı olan harekât planını bir nebze sınırlamış. Hedefi artık Nil Vadisi'ne ulaşmak.

Bismarck, d'Aieta'ya Almanya'daki gıda istihkakının yakında dörtte bir oranında düşürüleceğini söylemiş. Anna Maria Bismarck dün bana içtenlikle şöyle dedi: "Otto'yla evli olduğum için Alman yanlısı ama Nazi karşıtıyım."

28 Mayıs 1942

Pazar günü senatoda yapacağım konuşma hakkında bilgi sahibi olmak isteyen Duce'ye konuşma metninin bir kopyasını gönderdim. Bugünlerde konuşma yapmaktan nefret ediyorum. Ya yalancılıkla suçlanmak ya da bayağı olmak işten bile değil.

Buenos Aires Büyükelçiliği'ne atanması üzerine Münih'ten dönen Pittalis, Almanların durumunu karanlık bir şekilde tasvir etti. İnsanların hâlihazırda her büyük fedakârlığı yapmış olmalarından ve dolayısıyla kendilerinden daha fazla fedakârlık beklenemeyeceğinden ötürü 1942 yılında dikkatli kararlar alınması elzem. Söylemek zorundayım ki, Pittalis şimdiye kadar hiçbir şeyden suçlu değildiyse bile iyimserliğinden suçluydu.

Ulaştırma Bakanı Venturi, yataklı ve birinci sınıf vagonların kısa zaman içerisinde demiryollarında yeniden hizmete gireceğini söyledi. Bunların hizmetten kaldırılmasına yönelik –demagojik– deney beklenilenin tam tersi yönde sonuçlar verdi.

Pavolini, Duce'nin aylak, hüküm giymiş bir suikastçiyi Kolezyum'da gün ışığında kurşuna dizdireceğini söyledi. Bu hazin hadisesinin umuma açık bir şekilde gerçekleştirilmesinin, psikolojisi genelde sanıldığından çok daha karmaşık olan İtalyan halkının moraline herhangi bir faydası olup olmayacağını kendime soruyorum.

29 Mayıs 1942

Duce, senatoda yapacağım konuşmayı tek bir kelimesini bile değiştirmeden onayladı. Özellikle de kuraklığın buğday hasadını bir milyon ton kadar düşürme tehlikesinden ötürü oldukça keyifsiz olduğundan bu kendisi adına oldukça sıra dışı bir tutum oldu.

30 Mayıs 1942

Senatodaki söylevimi verdim. Genelde eleştirel ve mesafeli olan senatörlerin daha ziyade coşkulu davranmış olmaları sebebiyle konuşma oldukça beğenilmiş gibi görünüyor. Yoğun bir şekilde alkış tutup konuşmamın son kısmında ayağa kalktılar. Mussolini oturuma dair detaylı bir rapor istedi ve memnuniyetini saklamadı.

Öğleden sonra Livorno'ya gitmek üzere yola çıkıyorum.

31 Mayıs 1942

Livorno'dayım. Günü dinlenerek ve balık avlayarak geçirdim. Fakat bu beni oldukça yetersiz olan gıda durumuna ilişkin şikâyetlerden kurtarmadı. Her şey gibi şarap da yetersiz. Balıkçım Renato birkaç ayda on üç kilo vermiş. Bana söylediğine göre ailesinin diğer üyeleri de aynı hızla kilo kaybediyor. Fakat buna rağmen insanlar güler yüzlü ve geleceğe dair inançlılar.

Carboni'yle uzun ve ilginç bir görüşmemiz oldu. Şu an Malta harekâtında yer alacak taarruz tümenlerinden birinin komutanı. Operasyona kesinlikle karşı. Ağır kayıplar vereceğimize ve operasyondan hiçbir sonuç alamayacağımıza kani. Bunun için kumpasçı ve kötü niyetli bir kişi olarak gördüğü Cavallero'yu suçluyor. Ayrıca Rus Cephesi'ndeki gidişata dair de oldukça kötümser. Almanların yazın büyük sonuçlar alabilecekleri herhangi bir operasyona girişebileceklerini düşünmüyor. Bu nedenden de Almanların savaştaki istikbaline ilişkin daha uğursuz sonuçlara varıyor. Carboni büyük yetenekleri haiz bir general. Lakin kendisinin Alman aleyhtarı tavrı sebebiyle SIM'den uzaklaştırıldığını ve Amerikan bir annenin oğlu olduğunu unutmamalı.

1 Haziran 1942

Kral, kendisine Acquarone aracılığıyla tam metnini gönderdiğim konuşmamı takdir etti. Sinirini her zamanki gibi her türlü üçkâğıt ve hainliğe muktedir gördüğü Almanlardan çıkardı. Fransa'nın ve doğal olarak onayladığı lakin aynı zamanda istikbaldeki kralına dair kayda değer bir ihtiyatla konuştuğu İspanyol monarşisinin restorasyonu üzerinde durdu. "Büyük bir burnu fakat oldukça iyi bir sağduyusu ve açık görüşlülüğü" olan Kraliçe'yi ise övdü. Geleceğe ilişkin görüşlerini değiştirdi. Mazide İngilizlerin çökeceğine inanıyordu. Artık bundan söz

etmiyor ve "savaşı kimse kazanamayacağından ve milletler savaştaki ıstıraplarına kaçınılmaz hayal kırıklıklarının neden olacağı memnuniyetsizlikleri de ekleyeceklerinden ötürü uzlaşmalı bir barış yapılması gerektiğini" düşünüyor.

Mussolini söylevim hakkındaki övgüsünü yineleyip Libya'daki taarruzumuzdan itidalle söz etti. Kendisine göre mekanize unsurların ikmal eksikliğinden ötürü asıl çarpışma henüz gerçekleşmemiş. Alman Büyükelçiliği ise işlerin seyrinden memnun değil. Tobruk şimdi imkânsız bir hedef haline gelmiş gibi görünürken, taarruzun başladığı gün grip şikâyetiyle yatmaya giden Cavallero ise Kahire'den söz ediyor!

2 Haziran 1942

Libya'daki taarruzda henüz nihai bir kırılma yaşanmadı. Duce genel olarak iyimser olmakla beraber yüksek komuta kademesi onun kadar iyimser değil. Mussolini ayrıca cepheye gitmeyi düşünüyordu fakat "onu iyi gitmeyen bir muharebeye tanık ettikleri Arnavutluk'taki tatsız hadiseyi yeniden yaşamak istemediği için" bundan vazgeçti.

Riccardi, Pettacci ailesi ve Dr. Marcello Petacci'nin işleri hakkında benimle oldukça eleştirel bir tonda konuştu. Görünüşe bakılırsa kendisi Petaccilerle açık bir münakaşa hâlinde ve telefonda birbirlerine sert sözler etmişler. Bana ilginç bir belge gösterdi. Bir Carabinieri astsubayı amirlerine yazdığı bir raporda (adını hatırlamadığım) bir kişi hakkında, "Bir sahtekâr olmakla beraber, Duce'nin metresi Clara Petacci'nin kız kardeşinin sevgilisi olduğu için ona dokunamıyorum" diye yazmış. Kulağa inanılmaz gelse de bu gerçek. Raporu bizzat kendi gözlerimle gördüm.

Gambara bana bir mektup yazıp emekli olduğunu belirtmiş. Bu Cavallero'nun eseri. Mektubu, ne iyilik ne de acıma talep edilmeksizin, samimiyetle kaleme alınmış. Bayrağımızı İspanya'da şanla donatmış bu adama zeval vermek gerçekten gerekli miydi?

3 Haziran 1942

Libya'daki operasyonların seyrine ilişkin Palazzo Venezia'da iyimserlik hâkim. Duce, Tobruk'un kuşatılmasının an meselesi olduğundan ve harekâtın Mersa Matruh'a kadar taşınabileceği ihtimalinden söz etti. Eğer elimizdekiler çiçekse, açacaklardır...

Duce, *Osservatore Romano*'da çıkan Falchetto imzalı bir makale sebebiyle Vatikan'a çok öfkeliydi. Makale Yunan felsefesinden söz etse de maksadı malumdu. Guariglia meseleyi Vatikan Devleti Sekreterliğinin dikkatine sunacak. "Cüppeli papazlardan nefret ederim," dedi Mussolini, "Fakat daha çok nefret ettiğim ve tiksindiğim bir şey varsa o da cüppesiz papazlar olan alçak Guelflerdir.[176] Bunları yok etmek gerekir."

Bottai'yle öğle yemeği yedik. Duce'yi son birkaç aydır "ruhani ve entelektüel açıdan oldukça zayıf" bir durumda gördüğünü de ilave ederek aşağı yukarı her zamanki şeylerden söz etti. Bu izlenimlerini neye dayandırdığını bilmiyorum.

Almanlar, Düsseldorf tren istasyonunda yolunu kestikleri Alfieri'nin Köln'e gitmesini engellediler. Şehirde büyükelçimizin görmesini istemedikleri kadar büyük bir enkaz olduğu açık. Ayrıca dün gece Essen de bombalandı. Görünüşe göre orada meydana gelen tahribat da Köln'deki kadar ağır.

Albay Casero'ya göre Libya'daki muharebe durağan bir hâl alarak yıpratma harbine dönüşmüş.

4 Haziran 1942

Cavallero, Libya'daki muharebenin sonuçlarının "kayda değer" olduğunu söyledi ki, bu şarlatan generalin gizemli dilinden anlayan herkes bundan işlerin kötü gittiğini anlayabilir. Durumu şöyle özetliyor: Önce bizim taarruz etmiş olmamız iyi olmuş, zira düşman da taarruza hazırlanıyormuş. Söylediğine göre İngilizler taarruzumuz karşısında materyallerini tüketmişler ve dolayısıyla taktik başarı kazanmışız. Buna yönelik soru geldiğindeyse, Tobruk'a veya daha uzaktaki bir hedefe ulaşabileceğimize inanmadığını fakat bunun bizi ümit etmekten alıkoymaması gerektiğini söylüyor. (Aynen böyle diyor!) Henüz bir hüküm vermek için biraz erken. Taarruzumuzun iyi mi yoksa kötü mü gittiğini daha sonra öğreneceğiz.

Rus Cephesi'nden dönen Messe'yi gördüm. Kendisinin mükemmel siciline rağmen, Cavallero'nun yaşlı ve aptal Gariboldi'yi anlamlandıramadığı bir şekilde Rusya'daki ordunun başına getirmiş olmasına ateş püskürüyordu. Almanlarla bir sebepten iştigal etmiş herkes gibi o da onlardan

176 Papalık ve Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu arasında, 12 ve 14. yüzyıllar arasında İtalyan Yarımadası'nda gerçekleşen mücadeledeki Papalık yanlıları. (ç.n.)

tiksiniyor ve onlarla baş etmenin tek yolunun midelerine bir yumruk indirmek olduğunu söylüyor. Rus ordusunun hâlâ güçlü ve iyi silahlı olduğunu düşünüyor. Sovyetler Birliği'nin topyekûn çökeceğine yönelik herhangi bir düşüncenin büsbütün ütopya olduğunu kanaatinde. Almanlar, belki de büyük çaplı olmak üzere hâlâ bazı başarılar kazanacaklar. Fakat hiçbir şeyi tamamına erdiremeyecekler ve kış gelip çattığında materyalleri daha da yetersiz olacak. Messe, herhangi bir sonuca varmamasına karşın ortaya çıkan oldukça ciddi soru işaretlerini örtbas etmeye de çalışmıyor.

5 Haziran 1942

Grandi, gelir vergisinin iki misline çıkarılmasıyla ilintili olarak, mükelleflerin vergi beyanlarını verirken bundan doğacak bütün sonuçları da kapsayan bir yemin etmelerine ilişkin bir tasarıyı, bakanlar kurulunun yarın gündemine alacağını söyledi. Bu, vergi tarihimizde ilk kez vergi kaçıranların hapse atılmasını düşündüklerini gösteriyor. Bu, mali meselelerde eğitimli olan bir memlekette işe yarayabilirdi. Fakat herkesin yalan yeminler etmeye zorlandığı ülkemizde bunun bir faydası olmaz. Eğer bu işi göz ardı edecek olursak ahmak durumuna düşeriz. Bu kanunu geçirmeye kalkarsak da hapishaneleri öylesine büyütmek durumunda kalırız ki bütçenin yarısını mahkûmların bakımına ayırmak gerekir. Dolayısıyla Revel, İtalyanlardan her şeyini almasının ardından şimdi de onların şerefine göz koydu.

6 Haziran 1942

Bakanlar kurulu toplantısı. Mussolini 132.000'i hâlihazırda ihbar edilmiş olan tüccarları kıyasıya eleştirdi ve onları ayrı bir ordu kurmak ve çok zor bir savaşa girmiş olan devleti sırtından bıçaklamakla itham etti. Dolayısıyla hâlihazırda kararlaştırılmış olan cezalara yeni ve daha katıları eklenecek. Öte yandan, Revel tarafından icat edilen vergi yemini tasarısı Bakanlar Kurulu'ndan çekilerek rafa kaldırıldı. Tabii "Kızıl Kont" denilen yeni Ekonomi Bakanımız Philippe Egalitée demagojik politikalarını empoze etmek için hiçbir fırsatı kaçırmadığından tasarı ileride yeniden raftan çıkarılacaktır.

Cavallero, Libya'daki durumu "makul" görüyor. Bu, Arnavutluk'ta sopalandığı günlerden beri rafa kaldırıp tozlanmaya bıraktığı bir ifadeydi. Bu esnada tuhaf ve daha ziyade şüpheli hastalığı sebebiyle istirahat etmeyi sürdürüyor.

7 Haziran 1942

Yeni bir şey yok.

8 Haziran 1942

Yeni bir şey yok.

9 Haziran 1942

Askeri istihbaratımız, merkezi Almanya Büyükelçiliği olan bir casusluk şebekesini meydana çıkardı. Kültür Ataşesi Dr. Sauer tutuklanarak suçunu itiraf etti. Para için değil, Nazizme ve Faşizme karşı duyduğu nefret sebebiyle casusluk ettiğini söyledi. İsviçre askeri ataşesine askeri duruma ilişkin bilgiler veriyormuş. Görünüşe göre von Rintelen'in yardımcısı olan bir Alman albay da işin içinde. Duce duruma ilişkin sivri yorumlar yaptı. Bunun Büyükelçi Mackensen'in durumuna zarar verebileceğinden korkuyor. Mesele hakkında d'Aieta'yla konuşan Bismarck ise hadiseye fazla önem atfetmedi. Söylediğine göre Sauer bir oğlancıymış ve bu vahim suçu işlemesine ahlaksızlığı yol açmış.

Gazeteler, Mussolini'nin emriyle birkaç gündür Birinci Dünya Savaşı'ndaki gıda durumunun bugünkünden daha kötü olduğunu kanıtlamaya çalıştılar. Bu, arzu edilenin tersi yönde sonuç veren bir propaganda girişimi oldu. Birinci Dünya Savaşı günlerinde hepimiz hayattaydık. Dolayısıyla hatıralarımız bu beyanatları kabul etmek için fazla taze. Pavolini bana Duce'nin gazetecilerin basın kampanyası yürütmeyi bilmediklerinden şikâyet ettiğini söyledi. Gerçek şu ki, Pavolini'nin gittiği bütün gazeteciler kendilerinden istenileni yazmayı reddettiler.

10 Haziran 1942

Kahraman denizcilerimizin şerefine Meçhul Asker Anıtı'nda bir tören düzenlendi. Livorno'daki denizciler ve deniz lisesi öğrencileri her zamanki gibi fevkalade bir gösteri yaptı. Lakin halk pek az coşku gösterdi ve yürüyüş boyunca alkış tutmadı.

Dalmaçya'daki durum oldukça gergin. Knin'deki tugaylarımızdan birini zapt eden isyancılar Zara'ya doğru ilerliyor. Aceleyle Roma'ya gelen Bastianini, karşılarına çıkarılabilecek asgari güçte bir kuvvet bulunmadığı için isyancıların Dalmaçya'yı işgal edebileceklerinden korkulduğunu

söyledi. Sorumluluk almasını bilen enerjik bir adam olan Testa'yla konuştum. Ölü askerlerimizden aldıkları postalları giymiş vaziyette bulunan beş isyancıyı göstermelik bir mahkeme bile tertiplemeden astığı için Mussolini kendisine çok öfkeli. Avusturyalıların mazideki zihniyetlerini hatırlatan ve bizim geleneğimizde yer almayan adam asmalar haricinde Testa nizamı muhafaza etmekte başarılı oluyor ve isyancılar kendisinin adı her zikredildiğinde korkuyla titriyor.

Arjantin, *Victoria* gemisinin Mihver denizaltıları tarafından batırılmasını şiddetle protesto etti. Duruma hep iyimser yaklaşan İtalyan yanlısı bir kimse olan Büyükelçi Malbran bile şimdi ülkelerimizin istikbaldeki ilişkilerine dair güçlükler görmeye başlıyor.

11 Haziran 1942

Bir Hakeim alındı. Bir Hakeim'deki Müttefik garnizonu, ele geçirilirlerse kendilerine merhamet gösterilmeyeceğine kani olan Fransız, İtalyan, Alman ve Yahudilerden müteşekkil oldukları için güçlü bir direniş gösterdi. Şimdi bu başarı sürdürülecek mi, yoksa yerel bir kazanım olmakla mı kalacak, göreceğiz. Duce, bu sabah, Tobruk'un alınmasının zor olacağına dair görüş bildirdi. Bu zamana kadarki harekâtın bize büyük kayıplara mal olduğunu göz önüne almak gerek.

Mussolini'yle Gambara hadisesi hakkında konuştum. Görünüşe bakılırsa Cavallero İspanyol İç Savaşı dönemine kadar uzanacak bir soruşturma başlatmak istiyor. Bu ayıptır, zira Gambara İspanya'da bayrağımıza şan kazandıran tek generaldi. Konu hakkında benimle mutabık kalan Duce bu uygunsuz duruma bir son verecek. Cavallero her geçen gün ordu ve ülkeye daha çok zarar verir hâle geliyor.

Her ne kadar son birkaç gündür süren yoğun sıcaklar buğday hasadına büyük bir zarar vermiş olsa da Pareschi gıda durumuna ilişkin iyimser. Gelecek kışın her halükârda bir öncekinden daha kolay olacağına kani.

Bismarck, d'Aieta'ya telefon ederek Amerika, İngiltere ve Rusya arasında bir ittifak akdedileceği ve Amerikalıların Almanya'ya karşı ikinci cepheyi açmayı taahhüt ettiklerini söylemiş. Bu taahhüt Rusları ayaklarının üstünde tutmak maksadıyla vurulan bir iğne gibi. Meseleye ilişkin bir kanaat oluşturmadan önce gelişme hakkında daha çok bilgi almayı beklemek gerek.

12 Haziran 1942

Mussolini Falchetto'nun imzasını taşıyan ve rejime karşı iyi gizlenmiş bir zehir barındıran bazı makaleler sebebiyle *Osservatore Romano*'ya gittikçe daha çok içerliyor. Gazetenin yayın yönetmeni Conte della Torre'nin tutuklanmasına karar verdi. Vatikan'la büyük bir kriz çıkaracağı kesin olan bu eylemden özellikle de şu an içinde bulunduğumuz zaman dilimi nedeniyle kaçınmamız gerektiğinde ısrarcı oldum. İkna olmadı, fakat kararını yeniden gözden geçireceğini umuyorum.

Lequio'nun raporları Serrano'nun ziyaretini İspanya'daki monarşi meselesiyle ilişkilendiriyor. Serrano, İspanya Kralı'nın şu an ikamet etmekte olduğu İsviçre'ye vizesini aldı. İspanya'da monarşinin yeniden ihyasına oldukça karşı olan Mussolini, bugün bu çerçevede oldukça uzun bir konuşma yaptı. Fakat bu hususta yapılabilecek hiçbir şey yok. Hiçbir şeyi çözmeyecek olsa da bütün İspanyolların istediği bu. Dolayısıyla, madem böyle bir şey gerçekleşecek, bizimle gerçekleşmesi bizsiz gerçekleşmesinden daha iyi olacaktır. Livorno'dan Serrano'yu alacak ve onu San Rossore'de Kral'la yemeğe götüreceğim.

Hırvatistan'dan henüz dönen Serena'yı gördüm. Ordunun morali hakkında ümitsizce konuştu. Lakin silahlı kuvvetlerimizin moralini düzeltmenin bir yolu olduğunu söyledi: Cavallero'yu kovmak. Cavallero her geçen gün daha az saygı görüyor ve daha fazla nefret duyuluyor. General Guzzoni de bana aynı şeyi söyledi, fakat kendisi meseleye objektif olamayacak kadar karışmış durumda.

Bigliardi'den, denizaltılarımızdan birinin hatası sonucunda destroyerimiz *Usodimare*'nin battığını öğrendim.

13 Haziran 1942

Yeni bir şey yok. Livorno'ya gidiyorum. Hava kötü.

14 Haziran 1942

Yeni bir şey yok.

15 Haziran 1942

Serrano geldi. Şehir onu içtenlik ve fena bir bozyelle karşıladı.

16 Haziran 1942

Majesteleri'yle öğle yemeği. Geleneksel bir konuşma geçti, fakat Kral buraya not düşmem gereken oldukça zekice bir söz etti. Serrano,

İngilizlerin Büyükelçileri Samuel Hoare aracılığıyla İspanya'da İngiliz propagandası yapılması maksadıyla 10 milyon pezeta harcadıklarını söyledi. Kral, "Bu büyük bir para, fakat bereket versin propaganda için ayrılan paraların mühim bir kısmı yine propagandacıların elinde kalırken, propaganda yapılacaklara ise sadece kırıntılar bırakılıyor. Bu iyi bir şey, aksi takdirde kaç tane devrim olacağını Tanrı bilirdi," dedi.

17 Haziran 1942

Yeni bir şey yok.

18 Haziran 1942

Yeni bir şey yok.

19 Haziran 1942

Roma'ya döndüm. Serrano'yla yaptığım konuşmalara dair bazı notlar aldım. Duce hâlâ Riccione'de.

20 Haziran 1942

Libya'da ve Akdeniz'de olanların ardından Duce'yi böbürlenirken bulacağımı düşünmüştüm. Aksine, duruma ilişkin görüşü oldukça ihtiyatlıydı. Kolay iyimserliğe de mahal vermedi. Tobruk'u ele geçirmemiz durumunda Afrika'ya gitmeye hazırlanıyor.

General Carboni, yeni ay vaktinde icra edilmesi kararlaştırılan Malta istilasını konuşmak üzere Roma'ya geldi. Benzeri görülmemiş bir felakete doğru kürek çektiğimize teknik olarak kani. Taarruza yönelik hazırlıklar çocukça, teçhizatın ise eksik ve yetersiz. Çıkarmaya katılan askerler karaya ayak basamayacaklar veyahut basarlarsa bile topyekûn imha edilmeye mahkûm olacaklar. Bütün komutanlar buna kani, fakat Cavallero'nun misillemelerinden korktukları için kimse bunu söylemeye cesaret edemiyor. Fakat ben Malta harekâtının gerçekleşmeyeceğine her zamankinden daha çok inanıyorum.

Duce, Livorno'da söylediklerini hemen hemen yineleyen Serrano'yu kabul etti. Mussolini totaliter devrimlerin potansiyel doğal düşmanları olan monarşilere karşı hasımlığını dile getirdi. İspanya Kralı'nın yakın zamanda Falanjizmi zaptetmek isteyeceğini düşünüyor. Bakış açısını desteklemek adına İtalya'da bu bağlamda yaşanan bazı hadiseleri örnek gösterdi. Savaşa gelince, Mihver'in başarısının kesin olduğu tahminlerde

bulunmakla beraber, harbin oldukça uzun süreceğini öngörüyor. Dört veya beş yıldan söz etti. Serrano'yu İtalya'dan ayrılmadan önce bir kez daha görecek. Duce bugünkü konuşmada bilhassa zeki ve enerjikti.

21 Haziran 1942

Tobruk düştü. 25.000 İngilizi esir aldık. Büyük bir başarı teşkil eden bu olay yeni gelişmelerin önünü açıyor. Öte yandan, Bigliardi'den hava ve deniz muharebesinde aldığımız sonuçların beyan edilenden çok daha mütevazı olduklarını öğrendim. Ticaret gemilerimiz vuruldu ve birçoğu battı, İngilizlerin kayıpları ise muhtemelen batmış olan bir kruvazör ile batmış bir destroyerle sınırlı. Riccardi, Clara Petacci'ye yönelik sözlü saldırılarını tekrarladı ve Petaccileri Buffarini'nin de işin içinde olduğu altın kaçakçılığıyla itham etti. Oldukça hiddetli ve inatçı olan Riccardi bir skandal başlatma potansiyeline sahip. Neler olacağını göreceğiz.

Ame, Anglo-Amerikalıların iç durumunu aydınlık bir şekilde tasvir etmemekle beraber, Almanların durumundan söz ederken daha da kötümser. Önümüzdeki dört ayın belirleyici olacağı şiarını kendisi de tekrar ediyor. İstikbâli görmek adına fikrimce önümüzdeki üç ay yeterli olacak.

22 Haziran 1942

Duce'nin keyfi oldukça yerinde. Afrika'ya gitmeye hazırlanıyor. Gerçek şu ki, yüksek komuta kademesinin aksi yöndeki görüşüne rağmen, belirleyici taarruzun ardındaki adam kendisiydi. Şimdi de yüksek komuta kademesinin başarının boyunu idrak edemeyip, bundan bütünüyle yararlanamamasından korkuyor. Güvendiği tek kişi Rommel. Birliklerin Fort Capuzzo-Sollum hattının ötesine geçmemelerini telkin eden sınırlayıcı bir telgraf Roma'dan gönderildi bile.

Öte yandan, Malta harekâtına yönelik bir tereddüt söz konusu. Mussolini Hitler'e mektup yazarak elimizin altında 40.000 ton petrol olmadığı müddetçe harekâtı süresiz olarak ertelememiz gerektiğini belirtti.

Petacci'nin kız kardeşi bu sabah Roma'da dünya evine girdi. Pahalı ve fantastik hediyelerin, çiçek bahçelerinin ve müsrifçe ziyafetlerin sahne aldığından söz edilen hadise tüm başkentte dillerden düşmedi. Bahsi geçen detayların birçoğu muhtemelen hayal ürünü, fakat hadise

hakkında çok fazla konuşuldu ki, önemli olan da bu. Duce, Pavolini'ye şöyle söyledi: "Şu an, biz konuşurken Santa Maria degli Angeli'de gerçekleşen bir düğün var. Bu düğün ekonomik açıdan iyi, sinema sektöründe gelecek vaat etmiş olan gelin açısındansa kötü. Umarım gazeteler düğünden bahsetmeyecek kadar aklıselim sahibidirler. Sadece gelinin babasının da yazarları arasında olduğu *Messaggero* haberi verebilir." Mussolini'nin bir bakanla bu konuya girmiş olması ilginç.

23 Haziran 1942

Serrano ve Duce arasında ikinci bir görüşme gerçekleşti. Portekiz'in Anglo-Saksonlar tarafından saldırıya uğraması durumunda İspanya'nın savaşa girmekte tereddüt etmeyeceği dışında önemli bir şey konuşulmadı. Franco ve Salazar[177] arasında buna ilişkin hâlihazırda bir anlaşma mevcut. Duce, "Bütün İtalyanlar gibi kendisinin de Apostolik Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı olduğuna ve Rosenberg'in teorisinin[178] savaştan sonra başarılı olmayacağını düşündüğüne ilişkin" şaşırtıcı bir beyanatta bulundu.

Kahire'deki Amerikalı gözlemci Fellers'in ele geçirilen telgraflarından İngilizlerin mağlup edildiklerini ve harekâtı sürdürmesi durumunda Rommel'in büyük olasılıkla Süveyş Kanalı bölgesine kadar ulaşacağını öğrendik. Hâliyle Mussolini taarruzun sürdürülmesi için baskı yapıyor.

Rommel'in mareşalliğe terfi ettirilmesi bazı organizasyonel sorunları da beraberinde getirdi – diğer bir deyişle, Bastico ve Cavallero'nun da aynı rütbeye terfi ettirilmeleri meselesini. Duce'ye bu hususta ne düşündüğümü söyledim: "Bastico'nun mareşal olması insanları güldürür; Cavallero'nun mareşal olması ise onları kızdırır." Diplomatik kurye aracığıyla İspanya ve İtalya arasında gerçekleştirilen altın kaçakçılığının meydana çıkması önemli bir mesele hâlini aldı. On sekiz kilo altını müsadere ederek polise teslim ettim. Hadiseye yönelik bilgi Riccardi'den gelmişti. Meseleye karışanların hepsi Petacci çetesi mensubu. İşin içinde Buffarini'nin de parmağı var. Daha fazla yorum yapmayacağım.

---

177 António de Oliveira Salazar, Portekiz Bakanlar Konseyi başkanı ve 1932-1968 yılları arasında Portekiz Cumhuriyeti'nin de facto diktatörü. (ç.n.)

178 Alm. "Positives Christentum" yani, "Pozitif Hristiyanlık". Hristiyanlığı semitik köklerinden ve Havariler Amentüsü'nden ayırmak ve onu saf ırk ve Nazi ideolojisiyle sentezlemek adına Nazilerin oluşturdukları akım. (ç.n.)

24 Haziran 1942

Petaccilerin altın meselesi gittikçe büyüyor. Riccardi, hadise hakkında, Buffari'nin kendini savunmak için hâlihazırda konuşmuş olduğu Duce'yle görüşmüş. Riccardi'ye göre Mussolini olup biten karşısında oldukça kızarak suçluların kim olduklarına bakılmaksızın ve merhamet gösterilmeksizin yasa gereğince cezalandırılmalarını emretmiş. Öte yandan, Buffarini'ye göre ise, daha farklı ve ihtiyatlı yaklaşılmış olunması gereken bir meseleden rezalet çıkarmış olduğu için Riccardi'ye öfkelenmiş. Kötü şöhretli Dr. Petacci'nin de hadiseye müdahil olması işleri daha da karıştırdı. Dr. Petacci, gölgelerin ardından çıkarak, Buffarini, Riccardi ve Duce'ye hitaben, "Faşist ve milli" bir nitelik atfettiği bu operasyonu engellemeye çalışan herkese kötü sözler ettiği hiddetli bir mektup yazdı. Kolay kolay yatışmayacak bu hadisede faturanın kime çıktığını görmek ilginç olacak.

Rommel'in Libya'daki harekâtı tüm hızıyla devam ediyor. Artık umutlu tahminler yürütülebilir.

25 Haziran 1942

Madalya törenleri için hava üslerine yaptığı ziyaretlerin ardından Duce bugün Roma'ya göndü.

Tobruk'ta kazandığımız zaferden cesaret bulan Libya'daki kuvvetlerimiz şimdi Mersa Matruh'u kuşatmaya hazırlanıyor.

Serrano, on bir günlük ziyaretinin ardından bugün İtalya'yı terk etti. Uzun bir ziyaret asla faydalı olmaz; ihtimal ki karşılıklı ve muhakkak tek taraflı olarak sıkıntı yaratır.

26 Haziran 1942

Mussolini, Libya'daki operasyonların seyrinden mutlu olmasına karşın, muharebenin Rommel'le özdeşleşmesi ve dolayısıyla gittikçe bir İtalyan zaferinden ziyade Alman zaferi gibi görünmesinden dolayı mutsuz. Ayrıca, "Hitler'in muharebenin Alman niteliğini açıkça vurgulamak için" Rommel'i feldmareşal yapmış olması Duce'yi oldukça rahatsızlık ediyor. Tabii öfkesini, "Rommel, tankından inmeyen bir general olarak teşkil ettiği örnekle askerlerine nasıl liderlik etmesi gerektiğini bilirken, kendisi ise sürekli Kirene'de, yerin yirmi bir metre altındaki bir Roma mezarında olan" Graziani'den çıkarıyor. Mussolini, şimdilik tahminlerde bulunmamakla birlikte, "on beş gün olmadan İskenderiye'deki

komiserliğimizi kurabileceğimizi" ümit ediyor. "Proletaryaya, burjuvazinin ordularına karşı ev ev savaşma talimatı veren ve böylece bu orduları topçu ve hava kuvvetlerinden mahrum kalmaya zorlayarak onları sadece tüfekler ve bombalarla savaşmaya mecbur eden Lenin'in infaz taktiklerini uygulamaya koyan Bolşeviklerle" çarpışılan Rusya'daki durum hakkında ise daha kötümser. Yetkililerimiz Mısır'ın bağımsızlık beyanını, hükümetteki değişiklikleri ve benzeri işlerin tertibini hazırladılar. Mersa Matruh ele geçirildikten sonra bunlar hakkında konuşacağız.

Babamın ölüm yıldönümü sebebiyle Livorno'ya gidiyorum.

27 Haziran 1942

Babamın anısına gerçekleşen törenler için Livorno'dayım; kendisinin hatırası yüreğimde diri ve mukaddes.

28 Haziran 1942

Livorno'dayım. Kıyıda dolaştım ve balık avladım. Libya'daki operasyonlar büyük bir hızla devam ediyor. Mersa Matruh düştü. Nil Deltası'na giden yol artık açık.

29 Haziran 1942

Mussolini Libya'ya gitmek üzere Roma'dan ayrıldı. Petaccilerin altın meselesi hakkında Duce'yle yaptığı konuşma hakkında bana uzunca bilgi veren Riccardi'yi gördüm. Görülen o ki, bu hususta pek kızgın olan Duce, Dr. Petacci'nin istikbalde bunun gibi işlerden uzak durmasını emretmiş. Bunu göreceğiz. Riccardi'nin bu meselede kendini çok fazla ortaya koyup koymadığından emin değilim. Şahsımla konuşurken ettiği şu söz beni etkiledi: "Duce'yle konuşurken karşımda küçük düşmüş bir adam vardı. Artık aynı seviyede değildik. Ondan iki karış yukarıdaydım." Eğer karşınızdaki Mussolini'yse, ondan iki karış yukarıda olduğunuza inanmanız oldukça tehlikelidir.

30 Haziran 1942

Ekonomik sebeplerden dolayı İsviçre'yle hakiki bir siyasi kriz çıkarmaması adına Riccardi'ye engel olmakta kayda değer bir güçlük çektim. Şu an kesinlikle böyle bir kriz istemiyorum. Her ne kadar bunun önüne geçmekte başarılı olduysam da, ağır ve can sıkıcı bir konuşma yaşadık.

Libya'da iyi gidiyoruz. Aldığımız bilgilere göre İngilizler vahim bir kriz yaşıyor.

1 Temmuz 1942

Kıyıda birkaç gün dinlenmek amacıyla Livorno'ya gitmek üzere yola çıkıyorum. Afrika'dan gelen haberler hâlâ fevkalade.

2 Temmuz 1942

Mussolini telgraf çekerek Mısır'ın istikbalde hükümetinin tesis edilmesi meselesine ilişkin Almanlarla irtibata geçmemiz talimatını verdi. Rommel'in askeri amir, bir İtalyan'ın ise mülki amir olmasını düşünüyor. Mülki amirin kim olabileceğine dair bir isim önermemi istemiş. Kahire'deki son temsilcimiz Mazzolini'yi tavsiye ettim. Blasco d'Aieta, von Mackensen'le görüştü. Eğer Duce'yi görmüş olsaydım, yemeğe tatlıdan başlamak olarak nitelendirdiğim bir hamle yapmaktan onu vazgeçirirdim.

3 Temmuz 1942

Hitler, Rommel'in askeri amirliğinde mutabık olduğunu, fakat meseleyi acil görmediğinden İtalyan mülki amir hususundaki teklifimize daha sonra yanıt vereceğini belirtti. Bunda haksız sayılmaz, zira İngilizlerin ani ve beklenmedik tepkileri bizi El Alamein önlerinde yerimizde saymaya mecbur etti. Duruma oldukça iyimser bakan Roma'daki yüksek komuta kademesi gecikmenin geçici olduğuna inanıyor.

4 Temmuz 1942

Cavallero, şüphesiz Rommel'in mareşalliğe terfi ettirilmesinin yarattığı intibayı dengelemek adına, mareşalliğe terfi ettirildi. Cavallero'nun terfiinin neden olduğu etki beklenenin tam tersi yönde oldu ve hamle özellikle de askeri çevrelerde herkes tarafından hoşnutsuzlukla karşılandı.

5 Temmuz 1942

Yeni bir şey yok. Libya'da hâlâ duraklıyoruz. Öte yandan Rusya'daki Alman taarruzu ise yavaşça ve büyük güçlükle ilerliyor. Ya düşmanın mukavemetinde kayda değer bir artış oldu ya da Alman ordusunun cepheyi yarma gücü artık mazideki gibi değil.

6 Temmuz 1942

Roma'ya döndüm. El Alamein önlerindeki duraklamaya ilişkin havada belirsiz bir endişe var. İlk taarruz neticesinde ortaya çıkan etkinin yitmesinin ardından Rommel'in daha fazla ilerleyemeyeceğinden korkuluyor. Şu bir gerçek ki, çöl muharebesinde duran taraf kaybeder. Her bir su damlasının Mersa Matruh'tan, düşman hava kuvvetlerinin sürekli bombardımanı altındaki 200 kilometrelik bir yoldan geldiğini düşünmek bile yeter. Almanlara Libya'daki tutumlarından dolayı şiddetli bir tepki olduğu askeri çevreler tarafından bana bildirildi. Ele geçirilen her ganimete el koymuşlar. Pençelerini her şeye geçiriyor, ganimetin başına Alman muhafızlar dikip her yaklaşanı kovalıyorlar. Tabii bu ganimetten bolca istifade eden tek kişi eline geçirdiği malları uçakla İtalya'ya gönderen Cavallero. Doğru olan bu bilgiyi hava kuvvetleri istihbarat bürosunun başındaki Albay Casero'dan aldım. Cavallero büyük bir stratejist olmasa da, mesele mal kaçırmak olduğunda Almanları bile üçkâğıda getirebileceğine şüphe yok.

7 Temmuz 1942

İlerlemiş yaşına rağmen kızını bulmak adına Doğu Afrika'ya uzun bir yolculuk eden Francesco Coppola eve tek başına ve kederli döndü. Kızı hâlâ Somali'de gözaltında ve eve ancak bir sonraki Kızıl Haç gemisiyle gelebilir; tabii böyle bir gemi olursa. İtalyanlar, İngiliz işgalinden sonra ekseriyetle son derece takdire şayan bir tavır sergilediler. Kendilerine gösterilen muameleden şikâyet etmediler. İngilizler ve onların yanı sıra Habeşliler, genel olarak adil davranıyorlar, özellikle de büyük merkezlerde. Negus[179], belki de istikbalde bizimle bir *modus vivendi* tesis etme umuduyla, İtalyanların canlarını ve mallarını korumak için güçlü önlemler almışa benziyor. Coppola'nın seyahati esnasında iştigal etmek durumunda kaldığı İngilizler de aynı şekilde iyi davranmışlar. Genel olarak savaştan fazla coşku duymuyorlar ve moralleri orta karar.

Kısa bir ziyaret için Libya'dan ayrılan Cavallero'nun operasyonların yaklaşmakta olan devamına ilişkin yüzde yüz iyimser bir tavrı var. Mihver kuvvetlerinin üstünlüğünün bizi derhâl İskenderiye'ye ve kısa zaman içerisinde Kahire ile Süveyş Kanalı'na taşıyacağından emin. Bu esnada Almanlar, daha önce bazı itirazlarda bulundukları Mısır'daki mülki komiserin bir İtalyan olması meselesini kabul ettiklerini bildirdiler.

---

179 Etiyopya hükümdarı. (ç.n.)

8 Temmuz 1942

Mussolini'nin bir süredir görmediğim eski sekreteri Sebastiani'yi gördüm. Mussolini görüşme isteğini kabul etmediği için üzgündü. Talihsizliğini Petaccilerin Duce üstündeki kötü etkisine yordu. Tedbirli bir adam olan Sebastiani bu mesele hakkında benimle ilk kez konuştu. Duce'nin ortaya çıkan durumla baş etmekte zorlanacağına inanıyor. ("Kız kötü biri değil, fakat ailenin öteki üyeleri bir avuç şantajcı!") Bir süredir yakayı bu meseleden kurtarmanın lazım geldiğine inanıyor. Bir keresinde Sebastine'ye, "Yakında bu hadise de sona erecek," demişti. Pavolini ise aksi kanaatte. Mussolini'nin Clara Petacci'nin kız kardeşinin düğününe kendi çocuklarının düğününden daha çok ilgi göstermiş olduğunu söylüyor. Hatta *Messaggero*'nun sosyete sütununda yer alan düğüne ilişkin makalenin içeriğini öğrenmek için gece yarısı telefon açmış.

9 Temmuz 1942

On günlüğüne bir kez daha Livorno'dayım. Sicilya'ya giden yolu kesmek için ortaya konan bir tasarının genel hatlarını özetleyen Amiral Riccardi ile buğday hasadına ilişkin daha ziyade kasvetli tahminlerde bulunan Buffarini'yle yaptığım görüşmeler haricinde herhangi bir siyasi temasım olmadı.

[10 Temmuz ile 19 Temmuz 1942 tarihleri arasında günlükte girdi bulunmamaktadır.]

20 Temmuz 1942

Roma'dayım. Mussolini de bu gece dönüyor. Dönüşü, Libya'dan gelen haberlerle birlikte, Mısır'a dair umutların en azından şimdilik yittiğine kamuoyunu ikna etti. El Alamein'e ettiğimiz sevkiyatın akıllıca olup olmadığını göreceğiz. Genelkurmaydaki bazı kişiler geri çekilmenin uygun olacağını düşünüyor.

Tamaro, sözde Lugano'da geçekleşmekte olan İngiliz-Alman müzakerelerine dair bir sürü detaylı haber gönderdi. Almanları Seyys-Inquart, Rintelen ve diğerleri temsil ediyormuş; İngilizlerin delegeleri de aşağı yukarı aynı mevkidelermiş. Rapora gizlice çekilmiş bazı fotoğraflar eklemiş olsa da, doğruyu söylemek gerekirse fotoğraflardaki kişilerden hiçbirini tanıyamadım. Bu işteki gerçeklik payının ne olduğunu

söylemek güç. Eldekilere bakılınca ucuz bir roman tadı geliyor. Fakat gözlerimizi dört açmakta fayda var. Bu işler hiç belli olmaz.

21 Temmuz 1942

Mısır'daki taarruza iki-üç hafta içerisinde kaldığımız yerden devam edip Nil Deltası ve Süveyş Kanalı'na yönelik büyük hedeflerimize ulaşabileceğimize kani olduğundan dolayı Duce'nin keyfi yerinde. Bundan o kadar emin ki, hızla geri döneceği gerekçesiyle şahsi eşyalarını Libya'da bıraktı. (Öte yandan Bismarck ise, General Rintelen'den gelen bilginin ışığında, askerlerimizin bitap düştüklerinin gayet malum oluşu ve İngilizlere ulaşan takviye güçlerin tahmin edilebilecek olandan çok daha kuvvetli olmaları nedeniyle taarruzu uzun bir süreliğine ertelenmiş addediyor.)

Mussolini de doğal olarak Libya'daki İtalyan komutanların Rommel aleyhtarı hissiyatından nasibini alıyor ve öfkesini, orada geçirdiği üç haftalık süre içerisinde onu ziyaret etmemiş olan Rommel'den çıkarıyor. Askerlerin tutumu da ayrıca aşağılayıcı. Alman motorlu taşıtları generallerimiz de dâhil kimseye geçiş hakkı tanımıyor. Bunun yanı sıra kimse Almanlardan fırsat bulup da en ufak bir ganimete dahi elini süremiyor. Araplar çok kötü davranıyor. "Balbo'nun politikası tamamıyla çökmüş ve ondan geriye kalan tek iyi şey Balbia."[180] "Çoğunu cellat suratlı ve güven verici olmaktan pek uzak bulduğu Yeni Zelandalı esirler sebebiyle elini hep silahının yakınında tuttuğunu," söyledi. Rusya hakkında az konuştu, fakat mevcut operasyonların belirleyici nitelikte olmadıklarına kani.

22 Temmuz 1942

Mussolini, Libya'da geçirdiği zamana ve Atina'ya yaptığı ziyarete ilişkin Hitler'e bir mektup yazdı. Aslında mektubun maksadı, Sabratha Tümenimiz hakkındaki meseleyi açıklığa kavuşturmaktı, zira Rommel, Almanya'ya gönderdiği bir telgrafta tümen hakkında kötü konuşmuştu – bu yüzden "Mussolini'nin onu hiçbir zaman affetmeyeceği" bir telgraf. Mussolini'nin mektubunda, "Size aktarma şerefine nail olduğum", "Müsaadenizle dikkatinizi çekerim" gibi, sanki bir ast üstüne rapor arz ediyormuş intibası uyandıran birçok bürokratik ifade bulunuyor. Mussolini

180 Balbo'nun yaptırdığı ve adını verdiği kasaba. (ç.n.)

Almanlara öfkeli. Yunanistan'ı sistematik bir şekilde yoksullaştırmalarına karşı çıkıyor. Onlara "Lanzi"[181] dediğim vakit, genelde seçtiğim sözcükleri pek beğenmeyen kendisi bu sıfatı hevesle kabul ederek, "Ülkedeki her şeyi alıp götürmek için İtalya'yı istila etmemiş olduklarına Almanların birçoğu belki pişmandırlar. Fakat bunu yapsalardı savaşı kaybetmiş olurlardı," dedi.

Mackensen bir bahaneyle beni görmeye geldi. "Teknik liyakatına ilaveten ayrıca fevkalade bir siyasi içgüdüye haiz olan Almanya'nın gerçek bir dostu" dediği Cavallero'yu methetti. Dost mu? Hayır, bir uşak. Mackensen, Mısır'daki taarruza ekimden önce devam edilebileceğine inanmayarak birçok çekince belirtiyor. Di Cesare de aynı şeyleri söyledi. Bundan özellikle endişe duydum, zira Di Cesare'de şeytan gözü vardır. Libya yolculuğu esnasında efsunu iyi çalışmış, Duce'yi takip edenleri taşıyan bir uçak kazasında dört kişi ölmüştü.

23 Temmuz 1942

Duce'nin tahminlerini Alman Büyükelçi'ye aktardım. Mussolini, iki günlük yapmacık itidalin ardından maskesini çıkarıp açık konuştu. "Cepheyi ikinci kez iyi olmayan bir zamanda ziyaret ettirip kendisini aptal durumuna düşürdüğü için" askeriyeye karşı öfkeden çılgına dönmüştü. (Elbette Arnavutluk'a gerçekleştirdiği ziyareti ima ediyor.) Askerlerimizin Süveyş Kanalı'na gireceklerinden emin olduğu vakit kendisine "*Tevere*" parolalı şifresiz bir telgraf göndermesi için Cavallero'ya emir vermiş ve "*Tevere*" 27 Haziran'da Duce'nin eline ulaşmıştı. Duce bir siklon sebebiyle Afrika'ya yapacağı seyahati iki gün ertelemek durumunda kalmış ve ancak o zaman işlerin iyi gitmediğini ve "Rommel'in stratejilerinin bile iniş çıkışları olduğunu" anlamıştı. Kendisini, "İsa'nın hırsızların arasında bulduğu gibi Rommel ve Kesselring'in arasında bulduğu için" Cavallero'yu feldmareşalliğe terfi ettirmesi kaçınılmaz olmuştu. Buna karşın Bastico da feldmareşalliğe terfi ettirilecek ve Bastico'yu müteakiben başka generaller de bu rütbeye ulaşacak. Hatta "kapıcısı Navarra'yı bile bundan mahrum bırakamayacakmış." Mısır'daki taarruza yönelik tahminler artık oldukça itidalli; bunun önünü nerede alacağımız belli olmadığından Mussolini'ye göre geri çekilmekten kaçınmalıyız.

181 Alman kökenli yabani silahlı kuvvetleri tanımlamak için 13 ve 19. yüzyıllar arasında genelde İtalyanlar tarafından kullanılan aşağılayıcı bir terim. (ç.n.)

24 Temmuz 1942

Duce'nin konuşmaları gittikçe Alman aleyhtarı bir tona bürünüyor. Bugün iki husustaki hislerini açığa vurdu: Alman genelkurmayının savaşa yaptığımız askeri katkıyı yetersiz addettiğine yönelik General Marras'ın bir beyanı ve ihtiyaçlarımız ile endüstriyel arzularımıza yönelik yetersiz anlayış. "İnsanlar," dedi Mussolini, "Hangi efendinin daha iyi olacağını düşünüyor. İngilizlerin mi, yoksa Almanların mı?" Kendisine François-Poncet'nin Fransızlara savaş ilan ettiğimiz gün odamdan çıkarken söylediklerini hatırlattım: "*Ne creusez pas des fosses trop profonds; n'oubliez pas que les allemands sont des maitres durs.*"[182] Onunla hemfikirim.

Almanlar Rostov'u işgal etti. Birçok kaynaktan edindiğimiz bilgilere göre İngiliz ve Amerikalıların Fransa'da ikinci bir cephe açmalarına kesin gözüyle bakılıyor. Alfieri'nin gönderdiği telgrafa göre bu durum Berlin'de endişeye değil, fakat rahatsızlığa sebep olmakta.

25 Temmuz 1942

Yeni bir şey yok. Duce, Riccione'ye gitmek üzere yola çıkıyor.

26 Temmuz 1942

Muti, Galiani'ye karşı sert ithamlarda bulundu. Öngörüleceği gibi ikili ihtilafa düştü ve *Auswaertiges Amt*'ın[183] Arap masası şefi Grobba ateşe benzin döktü. Mısır'daki operasyonların düzgün bir şekilde devam etmesi adına bu hadisenin çözülmesi özel önem taşıyor.

27, 28, 29, 30, 31 Temmuz 1942

Livorno'dayım.

1 Ağustos 1942

Sicilya'daki durum endişeye neden olduğundan, Buffarini, Mussolini tarafından Riccione'ye çağrıldı. Çiftçiler mahsullerini vermeyi reddedip bunları toplamakla görevli olan yetkililere birçok kez ateş açtılar. Buffarini, Sağlık Bakanlığı'ndan gelen raporların ışığında işçi sınıfı

---

182 Fr. "Aramızda büyük uçurumlar açılmamasına dikkat edin; Almanların zalim efendiler olduğunu unutmayın." (ç.n.)

183 Almanya Dışişleri Bakanlığı. (ç.n.)

arasında yetersiz beslenmeye dayalı sağlık problemlerinin başladığına Mussolini'nin dikkatini çekti. Aieollo'ya göre Piombino'da bile bunun örnekleri görülüyormuş.

Bottai bana bir ziyarette bulundu. Söyleyecek bir şeyi yoktu, fakat her zamankinden daha ziyade Mussolini aleyhtarıydı. Duce hakkında benim yüzüme karşı bile böyle konuşuyorsa kendi arkadaşları arasındayken neler dediğini Tanrı bilir!

2 Ağustos 1942

Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin Milan'a büyük bir bombardıman düzenleyeceğine ilişkin Lizbon tarafından uyarıldık. Bunun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmiyorum, lakin bu muhtemel ve öte yandan, oldukça mantıklı. Buffarini'yi konu hakkında bilgilendireceğim.

Edda beni Almanlardan nefret etmekle itham edip şiddetle eleştirdi. Almanlara duyduğum nefretin herkes tarafından, özellikle de, "bana fiziksel olarak itici geldiklerinin" Almanlar arasında bilindiğini söyledi. Ne Edda'nın bundan neden bu kadar galeyana geldiğini ne de onunla kimin konuştuğunu biliyorum. Böyle yaptığı zamanlarda genelde birinin tesiri altında olur. Yanıt babında ona pek az şey söyledim. Nihayetinde mesele hakkında ne hissettiğimi gayet iyi biliyor. Ve böyle hisseden tek kişi de ben değilim...

3 Ağustos 1942

Yeni bir şey yok.

4 Ağustos 1942

Genelkurmay Başkanı Ambrosio bana şunları söyledi: (1) Libya'daki faaliyetlerimize ekim ayının sonuna kadar devam edemeyecekmişiz; lakin bizim ve özellikle de Almanların takviye unsurları düzenli bir şekilde intikal ederken İngilizlerin takviyeleri Mısır'a öngörülenden daha yavaş ulaşmakta oldukları için vaziyet iyi görünüyormuş; (2) Rusya'daki operasyonlar iyi gidiyormuş ve Kafkaslar'daki Alman operasyonlarının kışa rağmen devam edeceği öngörülmekteymiş; (3) düşmanlarımızı tasfiye edecek bir zafer kazanacağımıza şahsen inanmıyormuş. Lakin Rusya'nın muhtemelen Müttefikler kampından kopacağını ve bunu müteakiben İngiltere ile Amerika'nın uzlaşmak durumunda kalacağını

düşünüyormuş. Özetle, genelkurmayımızın duruma ilişkin askeri ve siyasi değerlendirmeleri bunlar.

Lombrassa, işgücümüzdeki noksanlığının şiddetle artacağını ve bu nedenle sivillerin kısa zaman içerisinde büyük ölçüde seferberliğe dâhil edileceklerini öngörüyor. Vatandaşların zorunlu sivil hizmete nicedir sanki bir cezaymış gibi bakmalarına sebep olan algıyı ortadan kaldırmasını kendisine tavsiye ettim. Sivil hizmetin askeri hizmetle aynı ahlaki değeri taşıdığını vatandaş bilmeli. Dolayısıyla sivil hizmet görevlilerinin oğlancılar, üçkâğıtçılar, hanım evlatları veya Carbonia'ya[184] gönderdiğimiz türden kişiler olduğuna ilişkin alçakça dedikoduları ortadan kaldırmalıyız.

5 Ağustos 1942

Hitler'den Duce'ye bir mektup geldi. Açmadan Riccione'ye gönderdim.

6 Ağustos 1942

Orada bulunan hava filomuzun komutanı General Marchesi'ye göre Libya'daki olasılıklara ilişkin büyük bir iyimserlik söz konusu. Rommel taarruza hazırlanıyormuş ve işleri on günlük bir süre zarfında şüphesiz rayına koyacakmış. Hedefler Kahire, İskenderiye ve Süveyş'ten müteşekkil. Harekât bu ayın 20'si ile 26'sı arasında başlayacakmış.

Renato Ricci'nin duruma ilişkin tasviri ise daha az ümit vericiydi. Sanayi ve zirai vaziyetimizin önümüzdeki kış ne durumda olacağına dair açık konuştu. Kemerlerimizi geçen kışla kıyaslanamayacak kadar sert bir şekilde sıkmamız gerekeceğini tahmin ediyor.

Arpinati bazı arkadaşları için iyilik istedi. Müphem ve donuk olarak tanımladığı Romagna'daki durumu, büyük ölçüde Mussolini ailesine mensup kadınlardan birçoğunun yerel meselelere burunlarını sokmasına bağlıyor. Şimdi bunlara bir de kaplıcalar için gittiği Rimini'de hükümler verip, insanları kovan ve entrikalar çeviren Clara Petacci de eklenmiş. Petacci namına konuşan ve entrikalar çeviren Spisani isimli üçüncü sınıf bir dans hocasıymış. Komik anekdotlar anlatıldı. Görünüşe bakılırsa Petacci, kocasından boşanabilmek için kısa zaman önce

184 Sardinya'daki kömür madenleri. (ç.n.)

Budapeşte'ye gitmiş.[185] Kendisine Budapeşte seyahatinin nasıl geçtiğini soran birine, "Ne davetlere ne de partilere katıldım. Oraya tamamen tebdili kıyafet gittim," demiş.

7 Ağustos 1942

Bruno'nun naaşının aile mezarlığına nakledilmesi sebebiyle Forli'deydim. Trendeyken Vidussoni'yle konuştum. Pek akılsız biri olmasının yanı sıra aynı zamanda arsız bir cehalet sergiliyor. "Faşizmin Oriani'deki tarihinden" söz etti, fakat kastettiği Orano'ydu. Lakin onun için fark eden bir şey yok. "İki yıldır modern yazarları okumakla fazla meşgul olduğundan De Chirico'nun[186] kim olduğunu bilmediğini," söyledi. Daha da acınası olan artık dilini tutmuyor olması; çok konuşuyor ve söylediklerinde ısrarcı oluyor.

Mussolini, San Cassiano mezarlığındaki defin töreninin aile üyeleriyle sınırlı tutulmasını istedi. Mezarda sekiz kişiydik; yakın akrabalar ve Bruno'nun dulu. Büyük miktarda hüzün, mezarlık havası ve ikisi Mussolini'nin ebeveyni, biri ise oğluna ait gri taştan üç mezar mevcuttu. Ayin Latince'deki *s*'leri Romagnolo lehçesiyle vurgulayan bir rahip tarafından icra edildi. Duce üzgün gözükmemeye gayret ettiyse de içi kan ağlıyordu. Törenin ardından Bruno'nun mezarını öptü ve Bruno ile mihrap arasında kalan boş alana işaret ederek birkaç kez, öldüğünde buraya defnedilmesini söyledi. Ardından Rocca'ya ve Carpena'ya gittik. Mussolini, Bruno'nun çocukluğunun geçtiği yerleri görmek istedi. Aile üyelerinin köylülerin getirdiği yemek sepetlerini kabul etmelerine öfkelenip, "Oğlumun mezarından tavuklar ve armutlarla dönmek istemiyorum," dedi. Haklıydı.

8 Ağustos 1942

Mussolini, Roma'ya döndü. Kendisinin yokluğu sebebiyle bekletilen bazı meseleleri dikkatine sunduğum uzun bir konuşma yaptık. Hitler'in mektubu genel olarak büyük bir önem taşımıyor ve Yunanistan'daki

185 O vakit İtalyan yasalarında boşanmaya yer olmadığından dolayı kimi İtalyanlar boşanabilmek için Macaristan ve Çekoslovakya'daki mahkemelere başvuruyorlardı. (ç.n.)

186 Giorgio de Chirico (d. 10 Temmuz 1888-ö. 20 Kasım 1978), diğer adıyla Népo, sürrealist ressam. Yunanistan'ın Volos şehrinde İtalyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, *scoulo metafisica* sanat hareketini kurmuştur. (ç.n.)

duruma ilişkin her türlü sorumluluğu reddediyordu. Duce'yi endişelendiren gıda sorunu. Yaz sebebiyle geçici bir sebze ve meyve bolluğu olduğundan şu anda bir sorun yok, fakat yarın, kış gelip çattığında her şey yetersiz kalacak ve belki ekmek istihkakını artırmak bile mümkün olmayacak. Bazı bölgelerde yetersiz beslenme ve buna bağlı sağlık sorunları görülüyor. Bu, henüz çok fazla hissedilen bir durum olmasa da rahatsız edici. Mussolini bu sorunu, hakkında konuştuğundan ve ötekilerin sandığından daha çok düşünüyor. Mide krampları ve ülseri yeniden nüksetti ki bu da endişelendiği anlamına geliyor.

Genelde iyimser bir kimse olan Pareschi şu an cesaret verici olmaktan pek uzak. Ülke dışından yiyecek bulmak istiyor. Fakat bunun faydası yok. Ülke dışından bu sene elimize çok az gıda geçeceği, belki de hiç geçmeyeceği inancındayım. Ayrıca soğuklar da ıstırap verici olacak. Kömürümüz yok, odun ise karneye bağlanacak.

Alfieri, Hitler'i gördüğü Rus Cephesi'ne faydasız bir ziyarette bulundu. Elle tutulur hiçbir bilgi alamadı ve bu sebepten dolayı çok konuşuyor. Mussolini de Alfieri'nin miadını doldurduğunu düşünüyor; bugün için olmasa da, her halükârda onun yerine geçecek kişiyi hazır etmeliyim.

9 Ağustos 1942

Yeni bir şey yok.

10 Ağustos 1942

Günün haberleri: Almanlar Maykop'u ele geçirdi ve Hindistan'da karışıklıklar çıktı. Mussolini her iki gelişmeye de büyük önem atfediyor. İlki, derhâl ve bütünüyle olmasa da, Mihver'in petrol sorununu hafifletecek. İkinci gelişme ise Duce'nin kanaatine göre, Asya'da yeni bir krize zemin hazırlayacak. Japonların Hindistan'a yürümeye karar vermeleri durumunda büyük ve şaşırtıcı gelişmeler beklenebilir. Fakat Japonya neye karar verecek? Büyükelçi Taliani'nin bugün çektiği telgrafın ışığında, Çin'deki Japon aleyhtarlığının her zamankinden daha fazla olduğunu ve Nanking'in Laval'ı olan Wang Jingwei'nin bile Çinliler ve Japonlar arasında bir uzlaşma sağlamayı denemekten vazgeçtiğini göz önüne aldığımızda buradan bir kehanette bulunmak mümkün değil. Fikrimce Çin ve Japonya arasındaki mücadele ebedi olacak. Zaman

zaman taraflardan birinin veya ötekinin lehine duraklama ve değişiklikler baş gösterecek olsa da sular asla durulmayacaktır. Bu siyasi olmaktan ziyade biyolojik bir unsur ki Çin biyolojik açıdan oldukça güçlüdür.

11 Ağustos 1942

Bakanlar kurulu toplandı. Gündeme gelen tasarılar olağan idari işlere ilişkin olsalar da, Mussolini bu fırsatı Libya seyahati, imparatorluk topraklarının kaybedilmesi ve savaşın seyrine ilişkin bazı ilginç beyanlar vermek için kullandı. İstikbâle ilişkin her zamankinden daha iyimserdi: Savaş halihazırda kazanılmış, zira kuvvetlerini birçok cepheye dağıtmış olan Anglo-Saksonlar herhangi bir ciddi taarruza girişemezlermiş.

Grandi, Duce'nin beyanları hakkında kötümser yorumlarda bulundu. Ülke içerisindeki durumdan oldukça rahatsızdı ve yirmi yıldır ilk kez Carabinieri'den villasını korumalarını istediğini söyledi. Abartıyor. Cavallero'ya tiksinti duyuyor. "O namussuz, kendisini İtalya'nın Pétain'i haline gelmeye hazırlıyor ve hepimizi öldürmek istiyor. Fakat onu önce biz temizleyeceğiz," dedi.

İyi korunan büyük bir İngiliz konvoyu Cebelitarık'tan doğuya yöneldi. Hava ve deniz kuvvetlerimiz hâlihazırda pozisyon aldılar. Yarın çetin muharebelere sahne olacak.

12 Ağustos 1942

Hava-deniz muharebesi devam ediyor. Şimdilik elimizde detaylar mevcut değil. Fougier ve Casero durumdan çok memnun değiller. Almanlar, İngiliz uçak gemisi *Eagle*'ı batırdıklarını açıkladılar. Fakat bu beyanın doğru olduğundan şüphe etmek için elde birçok sebep var. Yarın şafak vaktinde bir deniz muharebesi gerçekleşmesi bekleniyor. Lakin düşmana kıyasla güçsüz pozisyondayız. Büyük savaş gemilerimiz yakıt azlığı ve refakat gemilerinin yokluğundan dolayı limandan ayrılamıyor.

13 Ağustos 1942

Bütün ilgi Akdeniz'deki muharebeye odaklandı. İşler lehimize gelişecek gibi görünüyordu, fakat *Bolzano*'nun kaybedilmesi ve *Attendolo*'nun hasar almasıyla ciddi bir bedel ödedik. Şu an İngiliz konvoyundan sadece dört gemi Malta'ya ulaştı. "Donanmanın topları[187]

187 İtalyan donanmasına ait büyük savaş gemileri kastediliyor. (ç.n.)

muharebede yer almadığından dolayı" Mussolini sonuçlardan bir dereceye kadar memnun.

14 Ağustos 1942

Herhangi bir haber yok.

15 Ağustos 1942

Ferragosto bayramı; şehir her zamanki gibi boş. Görünüşe göre peronların önündeki yoğunluktan dolayı halk bu sabah tren garında magandalara yakışan davranışlar göstermiş. İnsanların, eğer bu mümkünse, alışkanlarını değiştirmeye niyetleri yok. Herkes iyi vakit geçirmek istiyor. Savaş mı? Savaşı unutmak istiyorlar.

Tabiatı gereği söylemek durumunda olduğu şeyleri bölük pörçük dile getiren ve kendisini fazla bağlayacak hiçbir şey söylemeyen ağzı sıkı bir zat olan Buti'yle uzun bir konuşmamız oldu. Duruma dair düşünceleri aşağı yukarı şunlar: Bize karşı aynı durum söz konusu olmamakla birlikte, Fransızların Almanlara karşı duydukları nefret hızla artıyormuş. Fakat herhangi bir şey olmayacakmış; işler kurşunlamalar ve sabotaj şeklinde tezahür eden tepkilerin ötesine geçmeyecekmiş. Hükümet, Mihver'in zaferine inanıyormuş; halk ise Müttefiklerin zaferine inanıyormuş. De Gaulle bir şahıs olarak herkes tarafından hakir görülse de ülkenin hissiyatı Gaullistmiş. Savaşta aldıkları darbe Fransızlar için ağır oldu, fakat bu bireylerden ziyade genel şeylerden belli oluyor. Aynı alışkanlıklar, aynı fikirler ve aynı önyargılara sahip Fransızlar mazideki gibi olmayı sürdürüyorlar. Bunu gerekçelendirememelerine karşın, istikbalde söyleyecek çok sözleri olduğuna kaniler. Doğal olarak gözlerini Londra'dan ziyade Moskova ve Washington'a dikmiş vaziyetteler. "Fransızların İngilizlere karşı hissiyatı İtalyanların Almanlara karşı hissiyatıyla özdeşmiş." Ömründe bir kez olsun bundan daha açık olamazdı.

16 Ağustos 1942

Görünüşe göre Rus mukavemeti çetinleşiyor. Her halükârda bir çöküşe veya bunun an meselesi olduğuna dair herhangi bir işaret yok. İstihbaratımız tarafından ele geçirilen bir Türk telgrafına göre Rusya'daki yaşam standardı oldukça iyi ve halk istikbale yönelik umutluymuş. Büyükelçi Zorlu, gönderdiği telgrafta, "Yüzleri çökmüş insanlara

sadece Viyana ve Münih'te rastladım. Kuybişev'de herkes iyi yaşıyor ve bol yemek yiyor," diye yazmış. Diplomatların biricik sorunu can sıkıntısıymış ve bunu yenmek için herkes büyük bir kararlılıkla alkole sığınıyormuş. İtiraf etmeliyim ki birçok meslektaşımın bu bahane olmaksızın bile sarhoş olduklarını görmüşümdür.

Rusya'daki ordumuzun gıda ikmaline dair Giannini ve Clodius'la görüştük. Varılmış olan mutabakatların aksine Almanlar bu husustaki tüm sorumluluğu omuzlarımıza yüklemek istiyor. Giannini buna şiddetle itiraz etti. Fakat Roma'daki Alman Büyükelçiliği meseleyi tartışmaya açtı ve Mussolini'nin bu hususta neye karar vereceğini göreceğiz.

Bulgaristan'dan Arnavutluk sınırlarına girilmiş. Görünüşe göre bu işin ardında Almanlar var; gözlerini Jezerina'daki madenlere diktiler.

İsviçre'deki diplomatik temsilcimiz Tamaro'dan memnun değilim. Kendisini geri çağırmanın uygun olacağına inanıyorum. Bir garez siyasetine bulaştı ve ben, İsviçre'yle hem şimdiki hem de istikbaldeki münasebetlerimizi dostça sürdürmemizin her açıdan çıkarımıza olacağını düşünüyorum.

17 Ağustos 1942

Livorno'dayım.

[Ciano'nun Livorno'da bulunduğu 18 ve 24 Ağustos tarihleri arasında günlükte girdi bulunmamaktadır.]

25 Ağustos 1942

Uçak kazasında ölen Stephen Horthy'nin cenazesine katılmak üzere Budapeşte'ye gitmek için Livorno'dan ayrılıyorum.

26 Ağustos 1942

Budapeşte'ye vardım. Şehir yastaydı ve pek kederliydi. Pencerelere ve kemer altlarına mavi gökyüzüyle tezat oluşturan kara bayraklar asılıydı. İlk gördüğüm kişi Naip oldu. Kapıda rastlaştık. Oldukça duyguluydu ve derhâl oradan ayrıldı. Daha sonra beni çalışma odasında kabul etti. Nispeten sakin bir şekilde konuşup genel siyasi durumu tartışmak istedi. Fakat oğlunu kaybetmiş olmaktan dolayı acı duyuyor ve tahta kimin geçeceğini düşünüyordu. Stephen'in ölümü bugüne

kadar bu hususta elde edilen kazanımların hepsini heba etti. Naip'in açık fikirleri yok, fakat çeşitli alametlerden anladığım kadarıyla unvanı oğlunun bir yaşındaki oğluna devretmek niyetinde. Saçmalık. Macaristan'daki herkes, hatta Stephen Horthy'nin Kral Naibi Yardımcılığına olumlu bakanlar bile Macar halkının yirmi-otuz yıllığına elini kolunu bağlayacak bir çözüme karşı. Bunu bana bizzat Kallay söyledi ki, kendisi Macar siyasetinde Naip'in sıkı bir takipçisidir.

Kanya'yla yaptığım görüşmeye ilişkin bir hülasa kaleme aldım. Kral III. Vittorio Emanuele'in iki ülkenin de sembolik hükümdarı olması teklif edildi. Başka bir vesikada buna ilişkin görüş ve itirazlarımı belirttim. Fikri imkânsız veya en azından oldukça vakitsiz buluyorum.

27 Ağustos 1942

Macar cenaze törenlerinin Doğu'ya özgü ve görkemli bir nitelikleri var. Epey kargaşa ve gözyaşı mevcuttu, fakat bunların hiçbiri Stephen Horthy'yi yitiren annesinin acısından büyük değildi.

Ribbentrop'la uzun konuşmalarımız oldu. Gerçekten sıra dışı bir nezaket sergiledi. Macarlarlayken, her geleneğe tezat teşkil edecek şekilde öncelikli olanın kendisi olduğunu göstermek istediyse de beni görmeye önce kendisi geldi, öğle yemeğine davet etti ve kapının eşiğinde durup bana yol verdi. (Almanlardan nefret eden, fakat varlıkları karşısında titreyen Macarlar öncelik sırasının milletlerin Fransızcadaki alfabetik sıralamasına göre, yani Allemagne, Italie, vb. şeklinde düzenlenmesini teklif ederek onu memnun etmeye çalıştılar. Bir bardak suda fırtına koptu!)

İyimserliğini sürdürse de, Ribbentrop'un üslubu ılımlıydı. Almanların, "*Krieg ist schon gewonnen*"[188] ifadesinin yerini İngilizlerin, "*We cannot lose this war*"[189] deyişi aldı. Şüphesiz ayakları yere basmaya başladı. Detay vermese de Rusya'yı çetin ceviz görüyor ve Japonya bile saldıracak olsa bütünüyle yere serilmeyeceğini düşünüyor. Savaşın ne kadar süreceğine dair tahminlerde bulunmadı, hızlı neticelenebileceğini söylemekle beraber, "Buna çok da güvenmemek gerekir," dedi.

Ekim sonunda Schönhof'ta yapılan olağan av partisine yönelik teklifini yineledi.

---

188 Alm. "Savaş hâlihazırda kazanıldı." (ç.n.)

189 İng. "Bu savaşı kaybedemeyiz." (ç.n.)

28 Ağustos 1942

Venedik'teyim. Fuarı ziyaret ettim. Resim ve heykeller oldukça ilginçti. En iyi fuar pavyonu İspanyollarındı. Fuarda iki önemli ressamımız olan De Chirico ve Sciltian'ın eserleri yer alıyordu.

29 Ağustos 1942

Budapeşte'ye gerçekleştirdiğim ziyarete ilişkin Mussolini'yi bilgilendirip kendisine Kanya'yla yaptığım görüşmenin notlarını verdim. Yüzde yüz kayıtsız kaldı. Bunun temel sebebi Almanlardan duyduğu kaygı. Hitler'in böyle bir şeyi kabul edecek olsa dahi bunu bize ödeteceğine ve bunu da mümkün olan en kısa zamanda yapacağına emin ki bunda da haklı. İkinci sebep ise Mussolini'nin hem monarşilere hem de bizim monarşimize karşı gittikçe artan düşmanlığı. "Aosta Dükü'nün adını ortaya koyarak benzer bir teklifte bulunmuştum, fakat kendisinin ölmesiyle yapılacak bir şey kalmadı," dedi.

Grandi, Duce'nin onayıyla İspanya'ya bir ziyaret tertiplemişti. Şimdi ona bunu rafa kaldırmasını söylemek üzere talimat aldım. Meseleyi anlayıp itiraz etmeden seyahati erteledi.

30 Ağustos 1942

Ghigi, Yunanistan'dan imdat çağrısı gönderdi. Almanlar, Yunan hükümetinden astronomik rakamlarda tazminat istiyor ve hükümet de buna karşılık istifa tehdidinde bulunuyormuş. Her an bir kargaşa çıkabilir. Ne olursa olsun Mussolini'ye herhangi bir inisiyatif almamasını önerdim. Yunanlara, onlar için Hitler'le konuşacağını vaat etmiş, Hitler'e bir mektup göndermiş, fakat Hitler bunu reddetmişti. İtibarı elden çıkarmadan iki kez başarısız olmak mümkün değildir. Bu argümanım Mussolini'yi bir Alman dergisinde yayınlanan bir makaleden söz etmeye sevk etti. Makalede, Yeni Düzen ve Almanya'nın müttefikleri de dâhil bütün ulusların rollerinin ne olacağı detaylı bir şekilde açıklanmış. "Lider olacak ulusa" hizmet etmek dışında özgürlük, hak ve hukuk olmayacakmış. Makaledeki fikirlerin Almanya'daki yönetici sınıfların düşüncelerini yansıtıp yansıtmadığını öğrenmek adına Alfieri'ye telgraf çektim. Cevabı hayır bile olsa, ben asıl cevabın evet olduğu fikrindeyim.

31 Ağustos 1942

Dün gece saat sekizde Rommel Libya'da taarruza geçti. Kimsenin bir taarruz beklemediği ve İngiliz masalarında viskilerin ortaya çıkmaya başladığı bir saate denk getirdiği taarruzun zamanlamasını iyi seçmiş. Mussolini, görüş belirtmemesine karşın, temelde iyimser. Uzun zamandır yaşam belirtisi göstermeyen Cavallero ise harekâtın detaylarını bildirmek için bana telefon etti. Alışılageldiği gibi "evet" ve "hayır"lar arasında gidip geliyor. Kendisini taarruza fazla müdahil etmek istememekle birlikte, eğer söz konusu olursa diye, zaferin meyvelerinden faydalanmasına yetecek kadar da yakında durmak istiyor. Türk Büyükelçi'nin hükümetine çektiği telgrafa göre Churchill, Rommel iki hafta daha hücum etmeseymiş, operasyonlardaki inisiyatifi kendisinin alacak olduğunu söylemiş. İngiliz kuvvetlerinin her durum karşısında yeterli olduğuna inanmasına karşın Stalin'in şu cümlesini benimsiyor: "Söz konusu savaş olduğundan, her şey mümkün."

1 Eylül 1942

Büyük haberler yok. İngilizler Mısır'da asgari direniş göstererek deniz yönünde geri çekiliyor. Mussolini, İngilizlerin donanmalarının desteğini sağlayabilecekleri kıyıda çarpışmak istedikleri kanaatinde.

Jacomoni Arnavutluk'taki duruma ilişkin daha ziyade temin edici bir rapor verdi. Düşman propagandasının şimdi Balkanlar'daki tek barış vahası olan Arnavutluk'u hedef almasına rağmen, ülkedeki nizamı muhafaza etmek adına sadece asgari gıda gereksinimlerini karşılamak kâfiymiş. Hükümetin eline geçen belgelere göre, İngilizler, barış vakti gelip çattığında İtalya'yla birlikten yana olanları tasfiye etmek ve Arnavut-İtalyan münasebetlerindeki herhangi bir hukuki zemini ortadan kaldırmak adına ülkede isyan ve kargaşalar çıkarmaya teşebbüs ediyorlarmış.

2 Eylül 1942

Rommel yakıt yokluğundan ötürü Mısır'da durmak zorunda kaldı. İki günde üç petrol tankerimizi yitirdik. Cavallero bunun operasyonların seyrini değiştirmeyeceğini ve yakıt nakletmek için başka yollar bulunacağını söyledi. Büyük kolaylıkla tespit edilebilen petrol tankerleri yerine sıradan gemiler ve hastane gemileri kullanılabilir. Yine de Cavallero Rommel'in bu taarruzunun alın yazısında Süveyş Kanalı'na ulaşmak olduğunu tekrarlıyor.

3 Eylül 1942

Rommel'in duraklaması devam ediyor ve daha da kötüsü, gemilerimizin batırılması sürüyor. Bu gece iki gemi kaybettik. Cavallero iyimser beyanlarını tekrar ederek iki hafta içinde ilerleyişin devam edeceğini söyledi. Libya'dan henüz gelmiş olan Rintelen ise bu hususta bu kadar emin değil. Sadece yakıt değil her şey eksikmiş. Dolayısıyla bu vakit hareket etmeyi biraz riskli ve neticesi belirsiz addediyor. Mussolini kasvetli bir ruh hâlinde. Kendisini ifade etmiyor; aslına bakılırsa, Mısır konusunda üç gündür sessiz. Bir kez daha mide sancıları çekiyor. Dün kendisini bir radyoloğa gösterdi. Gastriti dışında önemli bir rahatsızlığı yok, fakat bu kendisine acı veriyor ve onu zayıflatıyor. Bugün, Arnavutluk'taki duruma ilişkin bana ve Jacomoni'ye danışırken, çektiği ıstırabı gizleyemedi. Duce dün sanayi işçilerine bir telgraf gönderdi. Onları övdü ve öteki açgözlü, tiksindirici ve egoist grupları fena bir şekilde tehdit etti. Hâliyle herkes orta sınıfları hedef aldığını düşündü, fakat aksine, hedefinde, "Rejimin 20 yıldır onların lehine bir politika izlemesinin ardından her şeyi alan ve cezaların en kötüsünü, yani tek kazananının devlet olacağı enflasyonu hak edecek kadar paragöz davranan çiftçiler," vardı. "Yine de bu sene kimse açlıktan ölmeyecek ve birçok İtalyan zayıflayacaksa da, bu onlara iyi gelecek."

4 Eylül 1942

Libya'da neler olduğu açık değil. Daha düşman tankları muharebeye bile katılmadı, buna rağmen, sol kanadı İngiliz uçaklarının saldırısı altında olan Rommel geri çekiliyor. Bu gece iki gemimiz daha battı. İkmal sorunumuz ciddi. Rintelen taarruzun süresiz olarak ertelenmesi gerektiği görüşünde. Casero da aynı fikirde.

İspanya'da hükümet krizi. Bu kaçınılmaz olmuştu. Serrano'nun Livorno'dayken Franco hakkında nasıl konuştuğunu duyduğumda bunu anlamıştım. Ondan sanki moron bir uşaktan bahseder gibi söz etmiş ve bunu herkesin önünde, ihtiyatsız bir şekilde yapmıştı. Bu gelişmenin neticelerinin ne olacağını söylemek için henüz erken. İstikbâle dair tek gösterge Jordana'nın tercih edilmesi olabilir ki bu da lehimize değil. Jordana hep Mihver'e gönülden bağlı olmayan ve Fransa ile İngiltere'ye sempati duyan bir adam olmuştur. Öte yandan, son zamanlardaki birçok gelişme, İber Yarımadası'nda geleceğe ilişkin endişeler görüldüğü ve

İspanyolların herkesle iyi geçinmek istediklerini gösteriyor. Belki Serrano Roma'ya gelir. Bu fikir karşısında çok hevesli değilim, zira kumpasçı ve dedikoducu bir adam olan Serrano büyük utanca neden olabilir. Kendisi hakkında son derece dikkatli olmak zorundayız.

5 Eylül 1942

Üç gündür gribim.

6 Eylül 1942

Hiçbir şey yok.

[7 ve 8 Eylül 1942 tarihleri arasında günlükte girdi bulunmamaktadır.]

9 Eylül 1942

Arnavutluk'taki duruma Mussolini'nin dikkatini çektim. Daha ziyade kaçınılmaz bir hoşnutsuzluk kaynağı. Asker sayımızın yetersizliğinden endişeliyim. Hepsi toplamda 11.000 adamdan müteşekkil, sadece kâğıt üzerinde tümen denilebilecek dört tümenimiz var. Bu şartlar altında her türlü sürpriz mümkün. Tehlikeyi haber verdiğim Cavallero bana elli tank vermekten fazlasını yapamadı. Yeterli değil. Duce, her şeyin kötü gidiyor ve hiçbir hususta iyileşme görülmüyor olması sebebiyle orduya karşı dönemsel hücumlarından birini gerçekleştirdi. Libya'daki operasyonlardan söz etti. Taarruz fikri en azından bir süreliğine rafa kaldırıldı. Umalım ki düşman bu durumdan fazla faydalanmasın. İngiliz kaynaklarına göre, Berlin'e gönderdiği bir telgrafta bazı subaylarımızı kendisinin istikbaldeki taarruz planlarından bir bölümünü düşmana sızdırmış olmakla itham eden Rommel'e de öfkeliydi. Her zamanki gibi zaferin yüz tane babası varken yenilgi öksüz. Libya'da şimdi ihtilaf hâlindeler. Kesselring, Rommel'i şikâyet etmek adına, Berlin'e koştu. Şimdi Rommel'in Almanya'ya geri çağrılması ihtimalinden söz ediyorlar.

Gambara açılan soruşturmadan temiz çıktı. Kendisine bir başka komutanlık verilecek. Bundan memnunum, zira kendisi vatansever bir İtalyan ve askerdir. Onu sırtından bıçaklamak istemelerinin sebepleri bunlardı.

Churchill uzun bir sessizliğin ardından yeniden konuşarak özünde iyimser olan sakin bir söylev verdi.

10 Eylül 1942

Arnavut Ulusal Partisi'nin sekreteriyle birlikte Duce'nin yanına çıktım.

Casero uçak imalatı meselesini bizim, Almanların ve Müttefiklerin imalat rakamlarını yan yana koyarak özetledi. Oranlar her geçen gün büyük ölçüde aleyhimize dönüyor.

11 Eylül 1942

23 Eylül'e kadar kalacağım Livorno'ya gidiyorum.

[12 ve 21 Eylül tarihleri arasında günlükte girdi bulunmamaktadır.]

22 Eylül 1942

Livorno'da geçirdiğim süre zarfında şunlar oldu.

Fougier uçak imalatımızdaki durumu karanlık bir şekilde tasvir etti. Almanlarınkiyle birlikte toplam imalatımız, Müttefiklerin imalatının beşte veya altıda birinden azmış. Yetiştirdiğimiz pilot miktarı da azmış ve düşüyormuş. 1943 yazında Müttefikler hava hâkimiyetini bütünüyle ellerine geçireceklermiş.

D'Aitea, Almanya'nın yenilerek "acı sonla" karşılaşacağından artık emin olan Bismarck'la yaptığı oldukça gizli bir konuşmayı aktardı. İtalya kendisine bir çıkış yolu bulacaktır ve benim Amerika ve İngiltere karşısında her zaman muhafaza etmiş olduğum ölçülü politika bu hususta faydalı olabilir. Ribbentrop başta olmak üzere Almanların genel olarak benden nefret etmelerinin sebebi bu politikadır. Eğer "savaşı kazanırlarsa isteyecekleri ilk kelle benimki olacak." Ayrıca beni İngiliz destekçisi olarak Alman Büyükelçiliği'ne ihbar eden birçok İtalyan mevcut. Mackensen her şeyi rapor ediyor, fakat benim hakkımda dostça yorumlarda bulunuyor.

Bottai'yi iki gün misafir ettim. Kendisi de gelecekten umutlu. Tabiatı gereği faydasız detaylardan keyif alıyor. Savaşa girmemizin hukuk dışı olduğunu zira Yüksek Faşist Konsey'e bu hususta danışılmadığını söyledi. Mussolini'ye karşı tutumu her zamanki gibi düşmanca. Onun için, "Fena bir öğretmenin kendi kendini yetiştirmiş berbat bir talebesi," dedi.

23 Eylül 1942

Roma'da hiçbir gelişme yok. Başkente dönüşümün ilk gününde önem arz eden herhangi bir görüşme yapmadım. Mihver Paktı'nın yıl dönümü törenlerinin tertibatına ilişkin Mackensen'le görüştük. Ribbentrop sevgili evladını yüceltmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyor.

Guariglia, Myron Taylor'ın seyahatine ilişkin yeni bir şey söylemedi. Her halükârda Vatikan'ın bizi sadece bilmemizi istedikleri şeylerden haberdar ettiği belli. İlginç olan şu ki, Almanlar, Papa'dan Alman açık şehirlerinin bombalanmasını durdurmasını istemişler. Yanlış hatırlamıyorsam "coventrize etmek"[190] Almanya'da üretilmiş bir ifadeydi.

24 Eylül 1942

İki cephede de söz konusu olan durgunluk kamuoyu üzerinde kuşkusuz olumsuz bir intiba yarattı. İnsanlar ilk kez savaşın ne kadar süreceğini değil nasıl seyrettiğini soruyorlar. Konuşma fırsatı bulduğum kişilerden bunu gördüm.

Bana Kooperatifler Bürosu'nun bir çalışanını tavsiye eden Arpinati'yle ufak bir konuşmam oldu. Arpinati genel durumdan pek az söz ediyor ve söyledikleri de ilginç şeyler değil. Kendisiyle yaptığım birkaç konuşma bende mütevazı bir zekâyı haiz olduğu izlenimine neden oldu. Onun dürüst bir adam olduğunu söylüyorlar. Bu doğru olabilir, fakat değeri bundan ibaret.

Albini, Napoli'deki durumdan endişeli. Şehirde yoğun bir ıstırap, büyük bir açlık ve kitlesel bombardımanların yeniden başlayacağına ilişkin endişe söz konusu.

Ricci, kendisine göre ülkenin dibe vurmuş olan iç durumuyla biraz daha alakadar olmamı istiyor. Fakat buna hangi otoriteye dayanarak karışabilirim ki?

---

190 Hedeflerinde kentin etrafına serpiştirilmiş birçok silah, endüstri ve uçak motoru imalathanesi olan 500'ün üzerinde Alman uçağı 14 Kasım 1940'ta İngiltere'nin Coventry kentini bombalamış, bir Alman haber ajansı bu akını "harp tarihinin en şiddetlisi" ifadesiyle yüceltmiştir. Bir ortaçağ kenti olan Coventry'nin 14. yüzyıldan kalma katedrali de dâhil tüm merkezi Luftwaffe bombardımanı sonucunda yok olurken, şehrin neredeyse topyekûn enkaza dönmesiyle binlerce kişi tek gecede evsiz kaldı. Conventry'ye düzenen katliam boyutlarındaki akın İngiliz diline de "coventrate" yani "topyekûn imha" anlamına gelen yeni bir fiil katmıştır. (ç.n.)

25 Eylül 1942

Bugün birkaç görüşme daha yaptım. Konuştuklarımın hepsi kasvetli bir hâleti ruhiyedeydi. Benim için bir arkadaş dışında her şey olabilecek bir zat olan Morgagni içlerinde en açık sözlüsüydü. Cephedeki işlerin iyi gitmediğini, ülke içerisindeki işlerin ise hiç iyi gitmediğini söyledi. Öyleyse istikbal neler getirecekti? Şahsımın, ötekiler iyimserken ihtiyatlı ve ötekiler kötümserken sakin ve dingin olduğunu söylemekle yetindim. Neden ve nasıl olduğunu bilmiyorum, fakat işlerin bizim adımıza topyekûn kötü gidemeyeceğinden eminim. Manzarayı karanlık görenler arasında Bastianini de var. Fakat bu kendisinin âdetidir. Onunla yaptığım konuşmalar arasında karanlık tahminlerde bulunmadığı bir tanesini bile anımsamıyorum. Çok zeki ve çok öngörülü biri değildir; fakat manzarayı her daim karanlık görür.

Son zamanlarda elimize geçen en karanlık rapor ise Almanya'daki genç konsolosumuz Farinacci tarafından gönderildi. Acaba babası ne düşünürdü?

Berlin'den, bu teklifi onaylayan Alfieri aracılığıyla, Myron Taylor'ı İtalya'da "esaslı bir şekilde yuhalatmamız" tavsiye edildi. Ne kadar da aptalca! Bunun saçma mı, yoksa tiksinç mi olduğunu söyleyemiyorum. Görünüşe bakılırsa hiçbir cevabı hak etmeyen bu önerinin mucidi o sakat Goebbels.

26 Eylül 1942

Edda'dan beni oldukça rahatsız eden bir mektup aldım. Mektubu bu sayfaya iliştiriyorum. Yarın Donna Rachele'yi görüp ne yapılabileceğine bakacağım. Bu şartlar altında Duce'nin hastalanması gerçekten felaket olur.

Alfieri, Alman Kara Kuvvetleri Genel Komutanı Halder'in görevinden azledildiğini bildiren bir telgraf çekti.[191] Halder, Alman askeriyesi için büyük bir şahsiyetti. Bu iyiye işaret değil.

---

191 General Franz Halder, 1942 yazında Hitler'e Sovyet kuvvetlerinin sayılarının Alman otoritelerinin zannettiğinden çok daha yüksek olabileceğini belirtmiş, Hitler ise buna Kızıl Ordu'nun çökmeye yakın olduğunu söyleyerek yanıt vermiştir. General Halder o vakit Rus İç Savaşı'yla ilgili bir kitap okumuş ve Alman Altıncı Ordusu'nun mevcut pozisyonunun, Beyaz General Anton Denikin'in Rus İç Savaşı'ndaki pozisyonuyla aynı olduğuna kanaat getirmiştir (General Denikin'in kuvvetleri 1920 senesinde Tsaritsin'de Stalin'in birlikleri tarafından mağlup edilmiş,

(Edda Ciano'nun kocasına yazdığı, günlüğe iliştirilmiş mektup.)

"Sevgili Gallo: Berbat bir yolculuğun ardından dün gece saat on birde eve vardım. Ailemi ailelerin en çekilmezi yapan aptalca bir tutarsızlıkla hepsinin bugün evden ayrılacaklarını, fakat istiyorsam benim kalabileceğimi söylediler. Annemin espri anlayışı yok. En fantastik şeyleri söylüyor ve yapıyor... Neyse, sana yazmamın sebebi bu değil. Babamın sıhhati iyi değil. Midesinde sancılar var. Sinirli ve depresif. Annem, babamın sağlığını iyi görmüyor. Bence ülseri yeniden nüksetti. (Son birkaç yıldaki özel hayatı ve bunun etkileri bizi düşüncelere sevk ediyor... Fakat bundan bahsetmeyelim.) Türlü röntgenini çektiler, hiçbirinden bir şey çıkmadıysa da onu şimdiye kadar doktora göstermiş değiller. Frugoni'yi çağırmaya niyet ettilerse de onun ayın dördüne kadar Roma'da olmayacağını öğrenip pes ederek her şeyi bir kenara bırakmışlar! Bu kadar kuş beyinli pek az insan gördüm. Lütfen bu işle sen ilgilen. Frugoni muayene edemeyecekse Pontano etsin; o da edemeyecekse başkası etsin. Yeter ki babam gerektiği şekilde muayene edilsin. Annemle irtibata geçip ona yardım et. Şu vakte kadar babamın sağlığı adına yaptıkları tek şey lanet edip sövmekten ibaret. Bir hastalık söz konusuysa kendisini kliniğe yatırmak gerek, tabii gizliliğe dikkat ederek. Güzel havaya rağmen bugün içime korku çöktü ve nefesim daraldı. Belki çok yorulmuş olduğumdan, sanki zehirlenmişim gibi hissediyorum. Bu gece yatakta gözümü bile kırpmadım, zira şarkıda da söylendiği gibi, 'Bütün gece elimde şamdanla boş yere iblisi yakalamak için uğraştım.' Yüzlerce sivrisinek bana rahat vermedi. Buyrun size Capri. Bugün bir ara uyumayı umduğum Castrocaro'ya geçeceğim. Senin de göreceğin gibi çocuklar iyi. Dadıya talimatlarını verdik. Çok yaşa Albay Oliva! Sevgili Gallo, işleri akışına bırakalım, başlar yukarı! Doktorlar ve gerekli işlerle ilgilenmeye başlarsan iyi olur. Seni sevgiyle kucaklıyorum,

"EDDA"

Bolşevikler bunun şerefine Tsaritsin'in adını 1925 senesinde "Stalingrad" olarak değiştirmişlerdir). Ayrıca Sivastopol Kuşatması'nı neticelendirmekte olan von Manstein'ın On Birinci Ordusu'nun Leningrad sektörüne gönderilmesine ve güney sektöründeki Alman kuvvetlerinin Kafkaslar'a açılmasına karşı görüş bildiren Halder, Hitler'in kendisinin bu itirazları sonucunda "yerine bir başkasını bulmayı düşündüğünü" beyan etmesini müteakip 24 Eylül 1942'de istifa etmiştir. (ç.n.)

27 Eylül 1942

Uzun yokluğunun ardından bugün Duce'yi gördüm. Kendisini incelmiş fakat sağlam buldum. Görünüşü Edda'nın endişelerini hiçbir şekilde teyit etmiyordu. Her zamanki gibi sakin olmakla beraber, özellikle de sergilenen büyük mukavemet ve fedakârlık ruhuyla kitlelere Rus halkının rejime sıkı sıkıya tutunduğunu gösteren Stalingrad'daki direniş başta olmak üzere, askeri gelişmelerin halkın morali üstünde derin tesirler ettiğinin farkındaydı. Rommel bana bir ziyarette bulunarak altı hafta içerisinde görevinden ayrılacağını söyledi. Mussolini, Rommel'in geri dönmeyeceğine kani. Alman General'i ruhen ve fiziken sarsılmış bulmuş. Müteakip şekilde ifade ettiğim durum değerlendirmemi Duce'den saklamadım: "Kışa, en kötü ihtimalle ancak kış sonunda baş göstermesi gereken bir hâleti ruhiyeyle başlıyoruz."

Mihver Paktı temsilcileriyle akşam yemeği yedik. Sofradaki hava pek ağırdı. Kayda değer tek şey, Japonya Büyükelçisi'ne kendisini sevdirmek için Stalingrad'dan başarı haberleri veren Cavallero'nun gafı oldu. Cavallero'nun ve Horichiri'nin yetersiz İngilizcelerinin bir araya gelmesi sonucunda ortaya Stalingrad'ın düştüğü anlamı çıktı. Söylenti, ta ki Almanlar Cavallero'yu fena hâlde utandıracak şekilde bunu yalanlayana kadar salon boyunca yayıldı. Bottai Japon generalinin Alman askeri ataşe yardımcısını tebrik ettiğini duydu. Alman ise, koyu İtalyanca aksanıyla, kuru ve askeri bir şekilde, "Saçmalık," dedi.

28 Eylül 1942

Yeni bir şey yok.

29 Eylül 1942

Host Venturi, ticaret filomuzdaki birçok geminin batırılmış olmasından dolayı endişeliydi. Kaybedilen gemilerin yerine yenilerini koyma süreci yavaşça ve bütünüyle yetersiz bir şekilde sürüyor. Elimizde kalan gemilerin toplam tonajı bir milyon tonu pek az geçiyor. Böyle giderse Libya'ya ikmal etmek için elimizde başka gemi kalmayacağından Afrika defteri altı ay içerisinde kendiliğinden kapanır. Venturi birkaç gün içerisinde bana duruma ilişkin yazılı bir rapor verecek.

30 Eylül 1942

Berlin ve Viyana'dan oldukça kötümser raporlar geliyor. Pek temkinli bir kişiliği olan Alfieri bile işlerin iyiye gitmediğini ve Rus Cephesi'ndeki yaz taarruzunun hedefine ulaşmakta başarısız olduğunu bildiriyor. Almanya'ya düzenlenen hava bombardımanları Alman halkını terörize ederek sık sık hayatı felç ediyor.

Emek Bankası Genel Müdürü D'Agostino yakında İsviçre'ye gidecek. Kendisini bankacı arkadaşlarına birçok iyi niyet mesajı vermekle görevlendirdim. İsviçre'nin istikbalde sunacağı işlev ve olanaklara inanıyorum ve İsviçre'nin dostluğunu kazanmamızı zorunlu buluyorum.

1 Ekim 1942

Hitler konuştu. *Quantum mutatus ab illo.*[192] Geçen yıl bu zamanlarda zafer nidası teşkil eden bir söylev vermişti. Şimdi ise en iyi ihtimalle defansif bir konuşma yaptı. Alfieri, bu gibi durumlarda her zaman olduğu gibi yine sessiz.

Pareschi, gıda durumuna ilişkin bugün bana oldukça gerçekçi bir rapor getirdi. Kış beklendiğinden daha çetin geçecek ve Almanların bize yardımcı olmamaları durumunda yeterli gıdayı bulmak için nereye başvuracağımızı bilmiyoruz.

2 Ekim 1942

Önem arz eden herhangi bir gelişme olmamasına karşın ülke içinden ve dışından gönderilen kötümser raporlar elimize ulaşmaya devam ediyor. Yurtdışından, özellikle de Almanya ve Balkanlar'daki konsolosluklarımızdan gelen raporlar cesaret kırıcı. Yurtiçinden gelen raporların ise hemen hemen hepsi cesaret kırıcı. Örneğin bugün Federzoni ve Del Croix'yı gördüm. İkisi de izinden geliyordu. Sanki önceden anlaşmışlar gibi ikisi de aynı gözlemleri aktardılar, aynı öngörülerde bulundular ve aynı pişmanlıkları dile getirdiler.

3 Ekim 1942

Yeni bir şey yok.

192 Lat. "Ne kadar da değişti." (ç.n.)

4 Ekim 1942

Castellani bana Duce'ye koyduğu teşhisin sonuçlarını gönderdi. Âdeti olduğu üzere yine amip hastalığı teşhis etmiş. Bense bunun kendi uydurması olduğuna inanıyorum. Yine de Mussolini, hafif bir acı da çekse iyi görünüyor ve çalışma kabiliyetini tam olarak yitirmiş değil.

5 Ekim 1942

Yeni bir şey yok.

6 Ekim 1942

Clodius, Yunanistan'ın gittikçe çetrefilli bir hâl alan ekonomik sorununu görüşmek üzere Roma'ya geldi. Eğer işler bu şekilde devam ederse bütün sonuçlarıyla beraber ciddi ve kaçınılmaz bir enflasyonla karşı karşıya kalınacak. Ghigi vaziyetin oldukça fena olacağını öngörüyor. Tedavülde olan Yunan parasının toplam miktarı 160 milyar. Savaştan önce ise bu miktar 9 milyardı. Yunanlara her ay 53 milyar vermek gerekiyor. Bu absürt, fakat Alman ordusu faiz oranını düşürmeye yanaşmıyor. Clodius da yanlış yapıldığı hususunda bizimle mutabık, fakat elinden bir şey gelmiyor. Amirlerine danışmak üzere Berlin'e dönecek. Genel duruma ilişkin yorum yapmasa da operasyonların ancak Ekim ayının sonunda bitmiş kabul edilebileceğini ve Rus Cephesi'nin bu yıl geçen senekine kıyasla "oldukça daha az kaygıya" sebep olacağını söylüyor.

7 Ekim 1942

Himmler'in Büyülü Buda dediği ve masaj yoluyla her sorunu iyi eden Dr. Kesterer, bugün bana Himmler ve von Ribbentrop'un birbirlerine kılıçlarını çektiklerini, fakat Himmler'in güçlü olduğunu ve Ribbentrop'un "deli ve hasta" olduğu gerekçesiyle tasfiye edileceğini söyledi. Hitler, Ribbentrop'u nadiren görüyormuş. Bu kısmen doğru olmalı, zira Ribbentrop, Himmler'in İtalya'ya gelmesine kuvvetle karşı çıkmıştı ve şimdi bile seyahat programının en yalın hâle indirgenmesini istiyor.

Mussolini, Myron Taylor'ın Roma'ya gelmesi münasebetiyle çıkan dedikodulardan rahatsız. Bütün bu dedikodular önemsiz ve temelsizler, zira Vatikan'a gelen bu zatın ne konuşmuş veya yapmış olduğu noktasında hiçbir şey bilmiyoruz. Fakat bu provoke edici lakırdıların istikbalde Anglo-Sakson uyruklu kişilerin Vatikan'ı ziyaret etmelerini daha da zorlaştıracağı kesin.

8 Ekim 1942

Mussolini, başta Yunanistan'da olmak üzere Almanların işgal altındaki ülkelerde sergiledikleri tutumdan oldukça rahatsız. Ortaya konulan iddialar yalnızca absürt. Bu, Almanların bedeli ne olursa olsun kargaşa ve karışıklıklar çıkarmaya çalıştıkları anlamına geliyor. Duce, "Savaşın askeri gidişatından kaygı duymuyorum. Ne sürprizler yaşanacak ne de ikinci cepheler açılacak, fakat bu savaşı kaybedecek olursak bunun sebebi sağduyulu ve ölçülü davranmayı denemeyip Avrupa'yı bir cadı kazanına çeviren Almanların aptallıkları olacak," dedi. Gelecek pazar günü Himmler'le bu meseleyi konuşmayı düşünüyor. Fakat sonuç alamayacak.

Korfu Belediye Başkanı Kont Capodistria'yı kabul ettim. Ciddi, ölçülü ve kendisini mükemmel bir İtalyancayla ifade eden seçkin bir yaşlı adam. Biraz idari hürriyete sahip olmak istemekle beraber, İyonya'daki nüfusun tamamının o iğrenç Helenik hükümete dönmek istemeyeceğini ve kaderlerini İtalya'nınkine bağlamaya tercih edeceklerini söyledi. Bugün bu hususta yapılacak bir plebisit oybirliği elde edilecek sonuçlara gebe kalabilir. Parini'nin yaptıkları büyük takdir topluyor ve kendisi bu takdiri gerçekten de hak ediyor.

9 Ekim 1942

Duruma ilişkin gözle görülür bir şekilde kötümser olan Askeri Haberalma Teşkilatı Başkanı General Ame'yle uzun bir toplantı yaptık. Verdiği bütün bilgiler ve yaptığımız konuşma kişiye Anglo-Saksonların, daha sonra buradan Mihver'e karşı darbelerini vurmak niyetinde oldukları Kuzey Afrika'ya çıkarmaya hazırlandıklarını düşündürüyor. Coğrafi ve mantıki olarak ilk hedefleri İtalya olacak. Kararlı, güçlü ve metodik hava-deniz taarruzuna karşılık dayanacak gücü ne kadar süre bulacağız? Rus Cephesi'nden önemli haberler gelmeyecek ve gelecek olursa dahi bunlar lehimize haberler olmayacak.

Almanya içerisindeki durum ağır ve baskıcı. Bundan neticeye varmıyor olsalar da söylediğine göre subaylarının çoğunun gelecekten beklentileri yüksek değil. Alman subaylar gözlemliyor, fakat dile getirmiyor ve öngörülerde bulunmuyorlar. Ame, bu ve diğer hususları, duyamayacak kadar sağırmış gibi davranan Cavallero'ya bildirdi.

Clodius bana Almanya'nın Yunanistan'dan aldığı tazminatı ayda sekiz veya belki on beş milyona indirmeye hazır olduğunu bildirdi,

fakat Sotirious Gotzamanis bu teklifleri reddediyor. Yarın ofisimde bir toplantı yapacağım. Mussolini, zararlı faydasızlığına kani olduğu Döviz Bakanlığı'nın kapatılacağına dair bana söz verdi. Bu mükemmel bir hamle olacak.

10 Ekim 1942

Bakanlar Kurulu. Rutin meseleler görüşüldü. Fakat bu, Duce'yi geleceğe yönelik iyimser beyanlar vermekten alıkoymadı. İtalyan halkının moraline ilişkin fikri güvenle dolu. "Zaferden önce hâlâ büyük fedakârlıklar yapmak; disiplin, itaat ve sebat göstermek zorunda olan bir halktan coşku bekleyemeyiz ki onlar bu erdemleri ziyadesiyle haizdirler."

Yunanistan meselesini görüşmek üzere bugün öğleden sonra bir toplantı yapıldı. Clodius resmi kanallar aracılığıyla etmiş olduğu teklifleri geri çekti. Öte yandan, Gotzamanis verecek hiçbir şey kalmadığı noktasındaki sade fakat su götürmez sebepten dolayı Yunanistan'ın daha fazlasını veremeyeceğini açıkladı. Eğer bu şekilde devam edecek olursak Yunanistan iki ay içerisinde büsbütün iflas edecek. Yunan orta sınıfı kıtlık karşısında hayatta kalabilmek için bugün mücevherlerini, yataklarını ve kimi zaman da kızlarını vermeye hazır. Dolayısıyla boyutlarını şu an kestirmenin imkânsız olduğu ayaklanmalar ve kargaşalarla karşı karşıyayız. Fakat hiçbir şey Almanların saçma ve aptalca tutumlarını değiştiremiyor. En kötüsü de bundan doğan sonuçların %80'ini omuzlamak zorunda kalanların biz İtalyanlar olmamız.

Mussolini'nin sağlık durumu değişmedi. Dikkatimizi çeken bir şey olmadı, kendisi de bir şey söylemiyor, lakin şiddetli mide sancılarından mustarip. Castellani artık ülserinin nüksettiğini düşünüyor.

11 Ekim 1942

Himmler'i tren istasyonunda karşıladım. Cepheden henüz döndü. Yeniden güzel bir şehirde ve mavi gökyüzünün altında olmaktan duyduğu mutluluğu saklamıyordu. Cephenin hatırasının kendisine bir kâbus gibi geldiği yüzünden okunuyordu. Castel Fusano'da Piedmont Prensi'ni gördüm. Kendisini uzun zamandır görmemiş olduğumdan dolayı bana sitem etti. Durumdan pek az söz etti. Kamuoyu karşısında bir miktar iyimserlikle söylemek zorunda olduğu şeyleri söyledi. Fakat bugünümüz ve yarınımız hakkında açıkça konuştuğumda kendisi de

açıldı ve aynı şeyleri iki-üç yıl önce de söyleyecek cesareti gösterdiğimi hatırladı. Bana Mussolini'yi gördüğünü ve Duce'nin kendisine 1943 senesinin Mihver için zor bir yıl olacağını, fakat 1944'ün daha iyi geçeceğini ve 1945'in bize zaferi getireceğini söylediğini belirtti. Prens, Duce'nin kendisine söylediklerini aktarırken bunlardan duyduğu şüpheyi saklamaya çalışmadı.

Himmler'le uzun bir konuşmamız oldu. Fazla önem arz eden hiçbir şey söylememekle beraber, mühim olan asıl şey konuşmasındaki ihtiyatlılıktı. 1938 senesinde Münih'te anlaşmaya varıldığı ve savaş engellendiği için yas tutan o hâlinden artık eser yok. Şimdi güçlüklerden, fedakârlıklardan, yapılanlardan ve hepsinden önemlisi de yapılması gerekeceklerden bahsediyor. İtalya hakkında, özellikle de monarşi ve Vatikan hakkında birçok şey öğrenmek istedi. Monarşinin sadakatini, Vatikan'ın ise sağduyusunu takdir etti.

12 Ekim 1942

Siyasette yeni bir gelişme yok. Duce, Rocca'ya gitmek için yola çıkmak üzereydi ki, kendini yatağa düşüren bir gastrit atağı sebebiyle ziyaretini ertelemek durumunda kaldı.

13 Ekim 1942

Benimle Duce'nin sağlığı hakkında konuşan Castellani'yi kabul ettim. Kendisinin ve Grugoni'nin koyduğu tehşis, Duce'nin ülserinin yeniden nüksettiği ve bir de akut dizanteriyle komplike olduğu yönünde. Castellani, Duce'nin uzun bir istirahate ihtiyacı olduğunu belirtmekle beraber korkacak herhangi bir şey olmadığını söylüyor. Bunu duyduğuma memnun oldum, zira Duce'nin sıhhatli olması şu an her zamankinden daha elzem.

14 Ekim 1942

Himmler, ziyaret ettiğine oldukça memnun olduğu Roma'dan ayrıldı. Cephede geçirdiği uzun ve korkunç günlerin ardından sivil bir ortamda vakit geçirmeye ihtiyacı varmış. Fazla konuşmamış olsa da konuşurken had safhada ılımlı davrandığını dikkate almak durumundayız.

Göring, şu anda Napoli'deki karısını almak için önümüzdeki birkaç gün içinde Roma'da olacak. Roma'da sadece iki saat kalacağını,

istasyonda kendisini karşılamak için kimseyi istemediğini ve pazartesi günü saat 11'de Mussoli'nin huzuruna kabul edilmeyi arzuladığını bildirdi.

15 Ekim 1942

Yeni bir şey yok.

16 Ekim 1942

İspanyollar Fernandez-Cuesta'nın Roma büyükelçileri olarak atanmasını kabul etmemizi istediler. Bu kişiyle Madrid düştükten hemen sonra tanışmış ve hakkında iyi bir intiba edinmiştim. Görünüşe bakılırsa görev yaptığı Brezilya'da iyi iş çıkarmış. Her halükârda kendisini, haddini bilmeyip İspanyol Büyükelçiliği'ni tehlikeli bir dedikodu merkezine çeviren Serrano Suner'e tercih ederiz.

Almanlar, Sapuppo'nun Kopenhag'da bozguncu konuşmalar yaptığını ve hâliyle kendisinin görevden alınmasının arzu edildiğini tarafımıza bildirdiler. Sapuppo gerçek bir ahmak ve ahmakları savunmak her zaman nafiledir, dolayısıyla kendisini savunmaya teşebbüs etmeden geri çağrılması için gereken hazırlıkları yaptım.

Refakatçilerinden Duce'nin durumunun pazartesi günü Göring'i kabul etmeye müsaade etmeyebileceğini öğrendik. Her halükârda onu kendi evinde buyur edecek olan Duce, yaşam alanının mütevazılığından dolayı bir nebze mahcup. Lakin dün bana kendisinin neredeyse iyi olduğu söylendi ve sesi telefonda kuvvetli ve emin geliyordu.

17 Ekim 1942

Ghigi, Giannini ve Baldoni'yle yaptığımız bir toplantının ardından, Yunanistan müzakerelerinin gerçek durumundan kendisini haberdar etmek için Duce'ye telefon ettim. Güç ilerliyoruz! Almanlar, büyük bir aptallıkla, birkaç ay içerisinde Yunan drahmisinin değerini sıfıra indirecek çılgınca bir para talep ediyorlar. Böyle giderse, Yunan hükümeti istifasını vereceğinden ötürü, daha bu dahi gerçekleşmeden siyasi bir kriz yaşayacak ve ülkeyi ancak silah zoruyla zapt edebileceğiz. Benimle hemfikir olan Duce, Almanlara karşı sert sözler sarf etti. "Bu hayvanca hareket tarzı ancak Almanların savaşı kaybettiklerine ikna oldukları ve nasılsa öleceklerini bildiklerinden etrafı büsbütün karıştırmak istedikleri şeklinde açıklanabilir," diyecek kadar ileri gitti.

Fakat kısa bir süre sonra Neubacher'le Roma'ya yeni teklifler gönderdiğini söylemek için Ribbentrop telefon etti. Dün büyük ilerleme kaydettikleri Stalingrad Cephesi'ndeki işlerin iyi gitmediğini de ilave etti. Oldukça samimi konuştu ve bir araya gelmemiz gerektiğini birkaç defa yineledi.

18 Ekim 1942

Yeni bir şey yok.

19 Ekim 1942

Mackensen bize feldmareşalin "tuvaletten on dakikalığına bile çıkmasına müsaade etmeyen" şiddetli bir dizanteriye tutulduğunu bildirdiği vakit Mussolini, Göring'i kabul etmek üzere Palazzo Venezia'ya gitmeye hazırlanıyordu. Pek saygılı olmasa da bize iletilen mesajdaki ifade tam olarak böyleydi. Aynı ifade daha komik bir tonda Bismarck tarafından da yinelendi. Böyle bir rahatsızlığın Reichsmarschall'ın büyüleyici fiyakasına pek uymadığı fark edilmiş olmalı.

Ribbentrop tarafından Yunan ekonomik ve finansal meselelerine ilişkin özel komisyon yetkilisi atanan Neubacher, Roma'ya geldi. Bizim de bir İtalyan'ı aynı yetkiyle donatarak atamamız gerek. Bu iş için yeterli niteliğe sahip olan D'Agostino'yu önerdim ve bu önerim kabul edildi. Duce "düğümün ucunu bulmamıza yardım edecek" bir çözümden yana.

Jacomoni, Arnavutluk'taki duruma ilişkin iyimser bir rapor verdi. Kritik dönemin artık sona erdiğine ve isyancılara biraz güç gösterilmesiyle ülkeye nizam ve sükûneti yeniden getirmenin mümkün olduğuna inanıyor.

20 Ekim 1942

Yeni bir şey yok.

21 Ekim 1942

Yunanistan'daki ekonomik duruma ilişkin Mackensen, Neubacher, D'Agostino, Ghigi ve Gotzamanis'in hazır bulunduğu bir toplantı yapıldı. Toplantıda büyük işler başarılabileceğine kani olan tek kişi Neubacher'dı. Ötekilerse, özellikle de başta ülkesindeki koşulları ve olanakları şüphesiz en iyi bilen Gotzomanis olmak üzere, oldukça

şüphecilerdi. Gotzomanis'in kuşkuculuğunu ben de az çok paylaşmakla beraber tabii bunu dile getirmiyorum.

22 Ekim 1942

Zavallı sevgili annem Maria'nın ölüm yıldönümü sebebiyle Livorno'daydım.

23 Ekim 1942

Harekâta katılan uçak sayısı 20'den fazla olmamasına rağmen Cenova İngiliz Hava Kuvvetleri tarafından ağır bir şekilde bombalandı. Zaman ilerledikçe hava bombardımanlarının günlük yaşantımızın bir parçası olacağını kabul etmeliyiz.

Partinin yetersizliğiyle daha da fenalaşan ülkenin iç durumundan usanmış olan Farinacci ve Bottai'yi gördüm. Bu usanmışlıkları, Farnesi'nin başkanlık ettiği ve "Petacci olayı"nın iyi mi, yoksa kötü mü olduğunun, bu hususta neler söylenmiş olduğunun vb. resmen tartışıldığı Lucca'daki toplantı hakkında Federali[193] tarafından hazırlanan ve hakkında çok şey konuşulacak raporla alakalıydı. Eğer bu, ciddi olan ve bazı diğer kişilerle birlikte bu rezalete son verilmesi için sesini yükselten Aiello tarafından teyit edilmemiş olsaydı, böyle bir şeye inanmazdım.

24 Ekim 1942

İngilizler Libya'da taarruza geçti. Gelen haberler şu an durumun lehimizde olduğunu gösteriyor. Fakat Rommel'in yerine geçen von Stumme hayatını kaybetti.[194] Cenova ve Milan bir kez daha ağır hava bombardımanların hedefi oldu.

25 Ekim 1942

Bismarck, İngiliz taarruzunun uzun sürmeyeceğini varsayan Alman askeri çevrelerinin, Libya'daki duruma bir nebze iyimserlikle baktıklarını söyledi. İhtiyat kuvvetlerimiz tamamıyla yetersiz ve çok çetin

---

193 Faşist Parti'nin bölge sekreterlikleri. (ç.n.)

194 Karargâhına gitmekte olan General Georg Stumme'un aracı 23 Ekim 1942 tarihinde İngiliz hava unsurlarının saldırısına uğramış, bu sırada hayatını kaybeden generalin bedeninde herhangi bir yara izi bulunamaması sebebiyle kalp krizinden öldüğü anlaşılmıştır. (ç.n.)

bir ikmal sorunuyla karşı karşıyayız. Bu durum, vaziyetin İtalya'dan hava yoluyla yakıt gönderilmesi noktasında olduğunu söyleyen Albay Casero tarafından da teyit edildi.

"Reich'ın başkentinde maddi manevi ağırlık olduğunu" belirten Alfieri'nin gönderdiği kısa bir mektup dışında siyaseten yeni bir şey yok.

Parti liderlerinin bir araya gelecekleri ayın 29'undaki büyük toplantıda konuşmaya niyetlenmiş olan Duce her şeyin iptal edilmesi için emir verdi. Peki, sebep nedir? Buna dair üç tane yorum var: (1) Doktorları uzun bir konuşma yapmasını istemedi; (2) Libya'daki taarruz neticelenene kadar bir şey söylemek istemiyor; (3) partide büyük değişiklikler yapmak niyetinde ve yapacağı konuşmayı yeni liderler karşısında yapmak istiyor. Şahsen durumun ikinci yorumdaki gibi olduğunu düşünmeye meyilliyim.

26 Ekim 1942

Duce'yi bugün iki haftadan bu yana ilk kez gördüm. Oldukça kilo vermiş, fakat gözlerinin feri yerinde, sesi iyi ve görüntüsü cüretli. Neredeyse yüzünü ve vücudunu kurutan hastalığın kendisini gençleştirmiş olduğunu söyleyeceğim. Dış politikada sükûnet hâkim olduğundan dolayı konuşulacak büyük önem arz eden bir mesele olmadığı açıktı. Duce, Myron Taylor ve Vatikan'a karşı öfkeliydi. Kuzey İtalya'daki şehirlere yönelik ağır bombardımanlara ilişkin Amerikan heyetinin raporundan söz etti. "Bu soytarı," dedi, "İtalyanların son demlerini yaşadıklarını ve bir veya iki sert darbeyle kolaylıkla yere serileceklerini bildirmek üzere Amerika'ya gitti. Bunları, bilgilerini kilise papazları aracılığıyla sağlayan Vatikan'dan işitmiştir. Fakat papazların peşinden gidenlerin en korkak ve en kötü, her zaman ağlamaya ve yalvarmaya hazır kişiler olduğunu oradakiler görmüyorlar." Her halükârda, "Anlaşmaya uysun veya uymasın, Myron Taylor'ın İtalya'ya dönmesi durumunda kelepçeleneceğini" Vatikan'ın bilmesini sağlamamı istedi.

Anglo-Saksonları İtalya'ya bu ağır darbeleri vurmaya yönlendiren sebeplere ilişkin Duce'nin teşhislerine katılmıyorum. Belki Myron Taylor'ın da bu işte payı vardır, fakat pek az. Bu daha ziyade Amerikalılar ve İngilizlerin genel taarruz planlarının neticesi.

Libya'daki unsurlarımız iyi dayanıyorlar gibi görünüyorlar. Fakat ağır kayıplarla ve baskının uzun sürmeyeceği umuduyla.

27 Ekim 1942

Alman Emek Cephesi Lideri Robert Ley, Roma Yürüyüşü'nün yirminci yıl dönümü şerefine Nasyonal Sosyalist heyetin başkanı olarak başkente geldi. Vudissoni, onu bana getirdi. Ley hem görünüşü hem de düşünce şekliyle kaba bir adam. Hatta öylesine beş para etmez biri ki nasıl olup da bir liderlik makamına sahip olduğuna dair beni meraka sevk etti. Yeni hiçbir şey söylememekle beraber propaganda yalanlarına bir yenisini ekledi: Tüm Stalingrad harekâtı Almanlara sadece üç bin ölüye mal olmuş. Bu rakamı üçle çarpmış olsaydı bile ona yine inanmazdım.

Pavolini, Lucca'daki Federali'nin "Petacci meselesini" ele aldığı rapora ilişkin hadise hakkında Duce'nin onunla konuştuğunu söyledi. Meseleye düz bir şekilde yaklaşıp kimsenin "başkalarının duygusal hayatını araştırma ve yargılama" hakkı olmadığını belirterek, her adamın aşk macerası olduğunu kanıtlamak için Rönesans tarihinden örnekler vermiş. Partiye karşı kızgın ve böyle olmak için her türlü sebebi de mevcut.

28 Ekim 1942

Roma Yürüyüşü'nün yirminci yıl dönümü kutlaması. Kutlama yeni Devrim Sergisi binasının açılışının yapıldığı tek bir törenden ibaretti. Mussolini hastalığından bu yana ilk defa halka gözüktü. Törene askeri üniformayla iştirak etti, etrafı birçok insanla çevriliydi, iki gün önce Palazzo Venezia'daki hâline kıyasla daha zayıf ve yorgun görünüyordu. Dokunaklı diyebileceğim bir şekilde karşılandı. Fakat tören, katılımcıları arasında en ufak yoldaşlık ruhunu bile meydana getiremeyecek kadar kötü tertiplenmişti. Mevcut parti sekreterliği tanınmayan adamlardan müteşekkil. Hâliyle onlar da bizi tanımıyorlar ki bu da törenin neden soğuk geçtiğini açıklıyor. Sadece bununla kalmayıp, ayrıca ülke içerisindeki ciddi güçlüklerin de birçoğuna ışık tutuyor. Bugün bile, bu Faşist kutlamada, beceriksiz, itibarsız ve şaibeli adamların elinde olduğundan dolayı partinin yetersizliği her zamankinden daha çok hissedildi.

Libya'da sert çarpışmalar devam ediyor. İnatçı bir direniş sergiliyoruz. Yüksek Komutanlık'ın söylediğine göre tek tehlike ikmal ve nakliyatımızdaki eksikliklermiş. Taktik durum iyi, lojiktik durum ise tehlikeli. İşin uzmanı değilim, fakat bu çeşit muharebelerde lojistiğin belirleyici bir rol oynadığına inanıyorum.

29 Ekim 1942

Bu gece bir başka petrol tankerimiz daha batırıldı. Bu, Libya'daki durum için kara bir leke. Bismarck, Rintelen'den, Rommel'in askerlerin kalitesi hakkında iyimser olduğunu fakat ikmal durumundan kelimenin tam anlamıyla dehşete düştüğünü öğrenmiş. Şu an sadece yakıt değil fakat aynı zamanda mühimmat ve yiyecek sıkıntısı da söz konusu.

Duce'nin keyfi yerinde. Müttefiklerle müstakil bir barış yapılması için saraya entrika çevirmeye giden Roseo isimli bir şahıstan bahsettik. Bu kişi tutuklanacak. Duce, Faşist Parti'nin kuruluşunun yirminci yıl dönümü münasebetiyle Hitler'in gönderdiği aşırı derecede övgü dolu ve ağza bal çalan mektubu gösterdi. Ayrıca, "savaşa en çok aleyhtar olan ve ahlaki zafiyet gösteren" Cenova halkına sert ifadelerle yüklendi. Diğer yandan, yüzyıllarca katlandıkları zorluk ve acılarla İngiliz bombardımanlarına ironik şarkılar besteleyecek kadar cefakârlaşan Napolilileriyse övdü.

Donna Edvige Mussolini bana uzunca bir ziyarette bulundu. Ülke içerisindeki durumu oldukça sağduyulu bir şekilde tahlil ediyor. Gelecekten ise kaygılı. Çeşitli çevrelerde konuşulanların bir nevi sözcüsü sayılan kendisi, beni İçişleri Bakanlığı'na götürmek istedi. Politikamıza daha insancıl bir nitelik vermemiz gerektiğini düşünüyor ki, bu konuda haklı. Fakat bu hayattaki hiçbir şey bana İçişleri Bakanlığı'na gitmeyi istetemez.

30 Ekim 1942

Özel önem arz eden herhangi bir şey yok.

31 Ekim 1942

Geçmişte oldukça iyimser olan General Ambrosio'nun artık istikbalden bu kadar ümitli olmadığı açıkça görülebiliyor. Libya meselesi hakkındaki görüşü, İngilizlerin muharebeyi bir yıpratma savaşına çevirme doğrultusundaki tutumlarını sürdürmeleri durumunda geri çekilmekten kaçınmamızın zor olacağı yönünde. Rusya'da ise kışın Sovyetler'in bir karşı taarruza geçeceğinden ve bunun bizim ordularımızı hedef alarak başlayacağından korkuyor. Askerlerimize düzgün yaşam koşulları sağlamak için her şey yapılmış olsa da, şimdi ne barınmak için yerel halkın evleri ne de Donetz havzasının kömürü mevcut olduğundan geçen seneye kıyasla daha büyük zorluklar beklemek durumundayız. Bütün bu koşullar General Ambrosio'yu mazideki ümitkâr öngörülerini değiştirmeye sevk etti.

İsviçreli bankacı Vieli'yi kabul ederek kendisine pek çok zeytin dalı uzattım. İsviçre'nin Avrupa'nın bugünü ve yarınındaki rolüne kuvvetle inanıyorum. Dahası, İsviçre'ye şimdi her zamankinden daha çok ihtiyacımız var.

Alessi'nin bana verdiği bilgiye göre, Marcello Petacci, Vali Tamburini'ye, Castellani'nin Duce'ye yanlış teşhis koyduğu ve yanlış tedavi belirlediğini belirten bir mektup yazmış. Tamburini'den, kendisinin yakın ilişkisi olduğu Donna Rachele'ye yeni bir doktor çağırması için baskı yapmasını istemiş.

1 Kasım 1942

Tuhaf ve bir nebze bağnaz olsa da zeki bir gazeteci olan Sorrentino, Rusya'ya gerçekleştirdiği uzun ziyaretten bariz bir kötümserlikle döndü. Söylediğine göre, Alman ruhunun sanctum sanctorumu[195] olan Alman ordusu bile en kötü düşmanla, yani endişeyle zafiyete düşmüş. "Bu sene bozguna uğramamak için savaştılar. Bu pek de iyi gitmedi. Almanlar artık savaşı kaybedebileceklerini düşünüyor ve belki içlerinden birçoğu da bunu arzu ediyor," dedi.

İşinin ustası sayılamayacak, fakat dürüst bir adam olan Lizbon'daki diplomatik temsilcimiz Fansoni'yle konuştum. Mihver'e karşı Portekiz'deki tutum oldukça değişmiş. İngilizlerin hazırlıkları, insanlara, Mihver'in Aşil topuğu olarak görülen İtalya'ya Akdeniz'de kısa zaman içerisinde güçlü bir darbe vurulacağını düşündürüyormuş. Mussolini, buna istinaden Hitler'e yazdığı mektubu, Salzburg'daki görüşmenin tarihini kasım ayının sonuna alacak şekilde noktaladı.

Golf oynarken karşılaştığım Senatör Castellani, Duce'nin sağlığı hakkında olumlu konuştu. Nekahet dönemi biraz zaman alabilecek olsa da kriz sona erdi.

2 Kasım 1942

Belki de Libya'daki operasyonların oldukça memnuniyet verici bir şekilde sürmesinden dolayı Duce'nin keyfi iyi. Fakat *Osservatore Romano*'nun diktatörlük aleyhinde fırlattığı oklar onu rahatsız ediyor. Bu duruma ilişkin, "İnsanları bizim modern yaşam konseptimize uyuşmayan şeylere inandırmak istediklerinden dolayı" Hristiyanlık ve Katolisizmin

---

195 Lat. "Kutsalların kutsalı."

çöküşte olduğunu söyledi. "Örneğin, bir noktada mucizeleri konu alan sanat eserlerinin bile otarşik olmaları gerektiğini savundum ve bundan Vatikan'a bahsettim. Müteakiben Lourdes'inkine rakip olarak Caravaggio'nun Loretolu Madonna'sını koydular ki bununla da oldukça fiyakalı bir iş yapmış olduklarını kabul etmek gerek."

Fernasi beni görmeye geldi. Ayakları altındaki zeminin kaymaya başladığını hissettiğinden birtakım bağlantılar kurmak istiyor. Birçok hususta, hem biçim hem de içerik açısından partinin mevcut yöneticilerinden farklı düşündüğümü kendisinden saklamamakla beraber kapıyı yüzlerine kapamadım. Kısa ömürlü olacaklarını düşünüyorum ve makamlarını muhafaza etmeleri adına onlara yardım etmek gibi bir niyetim yok. Fakat bu gibi bir zamanda parti içerisinde bir münakaşa başlatmanın sağduyulu olacağı kanaatinde değilim.

3 Kasım 1942

Yeni ve daha şiddetli bir İngiliz taarruzu Libya'daki durumumuzu oldukça tehlikeli kılıyor. Tükenmekte olan kuvvetlerimize ancak damla damla ikmal edebiliyor. Deniz aşırı savaşlara girmekle gerçekten aptallık ettik. O sahtekâr Cavallero karargâhta hâlâ iyimserlik mesajları verse de istikbalin oldukça karanlık olduğu görülebiliyor. Trablus'u savunmak için geri çekilmek düşünülüyor. Rommel durumun "çok ciddi" olduğu kanaatindeymiş. Birinin kendisine ihanet etmesinden oldukça korkan ve tarafımıza aktardığı gizli bilgilerin kimseyle paylaşılmamasını telkin eden Bismarck'ın söylediği bu.

4 Kasım 1942

Duce'nin bekleme salonunda nicedir görmediğim Cavallero'yu gördüm. Bana Libya'da işlerin nasıl gittiğinden söz etti. Rommel iki gün önce geri çekilmek istediği hâlde Hitler, "askerlerine ya zaferin ya da ölümün yolunu göster" diyerek kendisine engel olmuş. Mussolini de kuvvetlerimize aynı emri vermişti. Muharebe tüm şiddetiyle sürüyor ve genelde haddinden fazla iyimser olan Cavallero, her ne kadar söylediklerine hızla "inancının tam" olduğunu ilave etse de bu kez itidalli bir tavır sergiliyor. Bu sahtekârın erdemlerine pek az güvenim var, özellikle de kendisinin barındığı türden inanca ise hiç itimadım yok. Cebelitarık'tan içinde 381 kalibrelik toplara sahip savaş gemilerinin de

bulunduğu büyük bir Müttefik konvoyunun tertiplendiğini öğrendik. Bu Fas'a bir çıkarma yapılabileceği ihtimalini ortaya çıkarıyor.

Osservatore Romano'nun tutumundan dolayı Vatikan'a kızgın olan Duce "birkaç tahta kafayı kırmak" istiyor. Partinin de teşvik ettiği bu fikir uzun zamandır aklında. Bu hususta onlarla mutabık değilim. Şimdiye kadar Vatikan'la bir kriz yaşamamızın önüne geçmeyi başardım. Fakat yarın Palazzo Venezia'ya gelecek olan Guariglia'ya şimdi bu hususta bizzat talimat vermek istiyor. Yeni ve gerçekten bu kadar ciddi bir sorun çıkarmak için zamanın gerçekten de uygun olmadığını düşünüyorum, özellikle de Kilise'nin itibarı bu kadar yüksekken.

5 Kasım 1942

Libya cephesi çöktü. Mussolini, Kallay'ın Roma'ya yapacağı ziyareti ertelemem için sabahleyin telefon etti. Bu, herhangi bir misafiri ağırlamak için uygun bir zaman değil. Öğlene doğru Palazzo Venezia'da Duce'yi gördüm. Rengi atmış, suratı çökmüştü; yorgundu. Fakat yine de kendini muhafaza ediyordu. Durumu oldukça ciddi görmesine karşın İngilizlerin Fukra El Kattara hattında tutulabileceklerine dair hâlâ umudu var. (Öte yandan, tüm bu sorunlarımızdan sorumlu olan Cavallero bile Sollum-Halfaya hattı dışında bir mukavemet teşşebbüsüne girilmemesi gerektiğini söylüyor.) Duce ayrıca Guariglia'yla Vatikan'la münasebetlere dair bir görüşme yaptı. Düne kıyasla oldukça sakinleşmiş olan kendisi, tamamıyla ılımlı bir adım atılması için talimatlar verdi. Grandi'yi ve bazı diğer kişileri gördüm. Libya'dan gelen haberler kendilerini mutsuz etti, fakat şaşırtmadı. Onulmaz bir kötümserlik hâli bir süredir İtalyanları pençesine almış durumda.

6 Kasım 1942

Libya'daki ricat gün geçtikçe bir bozgun halini alıyor. İngiliz güçleri tarafından kuşatılan X. Kolordu'nun durumu hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Geri çekilmekte olan müfreze boyutundaki unsurlarımız bile düşmanın hava bombardımanlarıyla biçiliyor. Şimdiki hâle bakılınca Duce dahi Libya'nın muhtemelen kaybedileceğini düşünmekle beraber, "bazı bakımlardan bunun faydalı olabileceğini zira bu bölgenin bize ticaret filomuza mal olduğunu ve böylelikle İtalya'nın savunulmasına daha iyi odaklanabileceğimizi" hızla ilave ediyor. Yine de,

sıra dışı büyüklükteki bir konvoyun intikal etmekte olduğu batıdan gelebilecek muhtemel saldırıları hesaba katmasak dahi hangi hatta savunmaya teşebbüs edileceğini bugünden söylemek mümkün değil.

Mussolini bana günlüğümü güncel tutup tutmadığımı sordu. Tuttuğumu belirtince, bunun, Almanların hem askeri hem de siyasi olarak sürekli bilgisi dışında davranmış olduğunun kanıtı olacağını söyledi. Fakat bu tuhaf sorusunun ardında aslında ne vardı?

Gambara'yı, Fougier'i, Pirelli'yi ve Amiral Mancini'yi gördüm. Libya'dan gelen haberlerle hepsi yalpaladılar. En iyimser kişiler bile bugün geleceği karanlık görüyor. Öte yandan rütbeliler ise işin bu kez çöldeki alışılageldik tahterevalli müsabakalarından birine döndüğüne inanıyorlar.

7 Kasım 1942

Duce'nin duruma ilişkin görüşleri bugün daha iyiydi. Rommel'in Mersa Matruh'ta İngilizlere karşı sergilediği direniş ve Libya'dan gelen takviyeler kendisini işlerin seyrinde değişiklik olabileceğini düşünmeye sevk etti.

Fakat Cebelitarık'tan yola çıkıp doğuya doğru intikal eden Müttefik konvoyları hakkında ne yapacak? Veya şöyle sorayım, Cebelitarık'tan yola çıkıp doğuya doğru intikal eden Müttefik konvoyları ne yapacak? Çeşitli yorumlar söz konusu. Almanlar Müttefiklerin Malta'ya ikmal sağlayacakları veya Rommel'in gerisine hücum edebilmek için Trablus'a çıkarma yapacakları görüşünde. Bizim genelkurmayımıza göreyse amaç Kuzey Afrika'daki Fransız üslerini işgal etmek ki Duce'nin görüşü de bu yönde; aslına bakılırsa, çıkarmanın Fransızların karşılarında hiçbir direniş göstermeyeceği Amerikalılar tarafından icra edileceğini düşünüyor. Ben de Duce'nin bu görüşüne katılıyorum; hatta Kuzey Afrika'nın Gaullist bayrağı çekmeye hazır olduğu kanaatindeyim. Bunlar durumu bizim açımızdan oldukça ciddi kılıyor.

8 Kasım 1942

Amerikalıların Fas ve Cezayir'deki limanlara çıkarma yaptıklarını haber vermek için saat sabah beş buçukta Ribbentrop beni aradı. Gergindi. Ne yapmak niyetinde olduğumuzu bilmek istiyordu. Hazırlıksız yakalanan şahsımın tatmin edici bir cevap vermeme mani olacak kadar uykulu olduğunu itiraf etmeliyim.

Duce'nin tepkisi her zamanki gibi enerjikti. Derhâl Korsika'ya çıkarma yapılmasının ve Fransa'nın istila edilmesinin icap ettiğinden söz etti. Fakat elimizde böyle işlere girişecek kuvvet var mı? Genelkurmayımızdaki en sorumlu kişilerin görüşleri bunun tam olarak uygulanabilir olmadığı yönünde, fakat Almanlar şüphesiz hazırlar. Almanlardan resmiyette hiçbir şey öğrenmiş değilim. Anna Maria Bismarck'tan, Almanya Büyükelçiliği'ndekilerin bu oldukça şiddetli ve hiçbir şekilde beklenmeyen darbe karşısında kelimenin tam anlamıyla dehşete düştüklerini işittim.

Akşamleyin, duruma ilişkin bana güncel bilgileri aktaran General Ame'yi gördüm. Şehirlerde hâlâ mukavemet gösterilmekle birlikte, Gaullistlerin ve Amerikalıların baskısı küçük çaptaki Fransız direnişini yakında bastıracakmış. Ame, Müttefiklerin gelecek hafta içerisinde Tunus da dâhil bütün kolonilerde kontrolü sağlayacaklarına ve iki hafta içerisinde Libya'ya batıdan taarruz etmeye hazır olacaklarına inanıyor. Bunun neticesi son derece ciddi olacak. İtalya, Müttefiklerin Mihver'e karşı taarruzlarının merkezi hâline gelecek. Ame ordunun moralinin son derece düşük olduğunu söylüyor.

9 Kasım 1942

Geceleyin Ribbentrop telefon etti. Ya ben ya da Duce mümkün olduğunca kısa süre içerisinde Münih'e gitmeliyiz. Laval da orada olacak. Fransa'ya karşı tutumumuzu belirlemenin zamanı geldi. Duce'yi uyandırdım. Özellikle de henüz kendisini tam olarak iyi hissetmediğinden dolayı İtalya'dan ayrılmaya pek hevesli değildi. Dolayısıyla Münih'e gidecek kişi ben olacağım. Aldığım talimatlar şunlar: Eğer Fransa sadık bir işbirliğine gidecek olursa tarafımızdan eldeki bütün yardımı alacak; lakin eğer duruma göre tavır takınmaya kalkacak olursa serbest bölgeyi işgal edip Korsika'ya çıkarma yapmak suretiyle önleyici tedbirler alacağız.

Münih'e vardığımda Ribbentrop tarafından tren istasyonunda karşılandım. Yorgun, zayıf ve nazikti. Otomobille uzun bir yolculuk yapmakta olan Laval ise geceleyin varacaktı.

Bu akşam Hitler'le ilk görüşmemi yaptım. Fransızların Müttefiklerle çarpışma arzularına ilişkin hayallere kapılmış değil ve şimdi isyancıların arasına zekâ ve cesaret sahibi bir zat olan General Giraud

da katıldı. Dolayısıyla nihai kararı çok geç olmadan vermek zorundayız. Hitler, Laval'in söyleyeceklerini dinleyecek olsa da, Fransız'ın söyleyecekleri Hitler'in Fransa'nın topyekûn istilası, Korsika'ya çıkarma yapılması ve Tunus'ta köprübaşı kurulmasına yönelik kesin bakışını değiştirmeyecek. Hitler ne gergin ne de huzursuz, fakat Amerikan tehdidini küçümsemiyor ve bu tehdide elindeki bütün kaynaklarla karşı koymak istiyor. Göring ise Kuzey Afrika'nın istilasının, Müttefiklerin savaşın başından beri elde ettikleri ilk puan olduğunu söylemekte tereddüt etmiyor.

10 Kasım 1942

Hitler, Göring, von Ribbentrop ve ben Führerbahn'daydık. Özellikle de Amiral Darlan'ın Cezayir'deki tutumunun oldukça muğlak olması insana isyancılarla bir anlaşmaya varmış olabileceğini düşündürdüğünden harekete geçme kararı alındı. Laval'la yapılacak toplantı neredeyse gereksiz olacak, zira alınan kararlar hakkında kendisine hiçbir şey, ya da hemen hemen hiçbir şey söylenmeyecek.

Laval'in beyaz kravatı ve orta sınıf Fransız köylüsü kılığıyla bunca üniformalının bulunduğu büyük salona abes kaçtığı görülebiliyordu. Yolculuğu ve arabada çektiği uzun uyku hakkında arkadaşça konuşmaya çalıştıysa da sözleri havada kaldı. Hitler kendisine soğuk bir nezaketle muamele etti. Konuşma kısa oldu. İlk sözü alan Hitler, lafı dolandırmadan Fransa'nın Tunus'a yapacağımız bir çıkarma için kolaylık sağlayıp sağlayamayacağını sordu. Laval, iyi bir Fransız gibi, bunu tartışmak ve bu münasebetten İtalya'dan tavizler koparmak için istifade etmek istedi. Buna müdahale etme şansım olmadı, zira Hitler, İtalya'nın oldukça mütevazı olan toprak iddialarını bu vakit tartışmak niyetinde olmadığını kati surette belirtti. Laval, şahsının Tunus ve Bizerte limanlarını Mihver'e vermek mesuliyetini üstlenemeyeceğini belirterek, Vichy hükümetinin bir nota ile haberdar edilmek suretiyle bu işin bir oldubittiye getirilmesini bizzat önerdi.

11 Kasım 1942 [10 Kasım tarihli girdinin devamı]

Zavallı adam Almanların önüne koyacakları oldubittiyi hayal bile edemezdi. Laval'e yaklaşmakta olanla ilgili hiçbir şey söylenmedi. O sigarasını içer ve yan odadaki öteki insanlarla sohbet ederken Fransa'nın istilasına yönelik emirler verilmekteydi. Von Ribbentrop, Hitler'in ülkeyi topyekûn istila etmeye mecbur kaldığı belirtilerek Laval'in karardan

yarın sabah sekizde haberdar edileceğini söyledi. Laval, Mihver tarafından alınan bütün bu kararlara, her ne kadar çok aşikâr bir şekilde olmasa da, kendi rızasını verdiğinin Almanlar tarafından resmi bir bildiriyle ilan edilmeyecek olmasını bana borçlu. Yine de şeref ve sadakat sözcükleri sevgili Almanlarımızın dillerinden düşmüyor!

Roma'ya geri döndüm. Askeri operasyonlarımız olmaları gerektiği şekilde seyretmedikleri için Mussolini gergindi. Korsika'ya yapılacak çıkarma, filikalardan müteşekkil bir filoyla icra edilecek ki bu çılgınlık. Vercellino harekete geçilmeden önce 45 saatlik bir erteleme talep etti. Libya'da da Rommel'in ricatı artan bir hızla devam ediyor. Mussolini artık eski Ecdebiye hattında tutunabilirsek Tanrı'ya şükretmemiz gerektiğini düşünüyor. Birkaç kişiyi gördüm ve onlardan, son birkaç günde sahne alan gelişmelerin ilk kez cevaplarını alamadığı birçok soru soran ülkemiz için sert bir darbe teşkil ettiği izlenimini edindim.

12 Kasım 1942

İtalyan ve Alman kuvvetlerinin Fransa ve Korsika'yı işgal harekâtı herhangi bir direniş söz konusu olmaksızın devam ediyor. Sadece Fransız donanması bize Vichy hükümetine sadık kalacağını ve Toulon Limanı'nın Mihver tarafından istila edilmesini istemediğini bildirdi. Almanlar ve zoraki de olsa, Fransızların şeref sözüne güvenmeyen ve bir sabah uyandığımızda Fransız donanmasını Toulon'da bulamayacağımıza inanan Duce bunda mutabık kaldılar.

İlk Alman birliklerinin bu gece ulaşacakları Tunus'ta neler olacağını göreceğiz.

Rommel, Libya'da baş döndürücü bir süratle geri çekilmeyi sürdürüyor. Alman ve İtalyan kuvvetleri arasında büyük bir gerginlik var. Hatta Almanlar daha hızlı geri çekilebilmek için bütün kamyonlarımızı aldıkları ve bir sürü askerimizi kelimenin tam anlamıyla açlık ve susuzluktan ölmek üzere çölün ortasında bıraktıkları için Halfaya'da birbirlerine ateş açtılar.

Churchill parlamentoda müthiş bir konuşma yaptı. Söylediklerinden İngiliz ve Amerikan kuvvetlerinin bizi savaş dışı bırakmak için İtalya'ya girmek niyetinde oldukları açıkça anlaşılıyor.

13 Kasım 1942

Yeni bir şey yok.

14 Kasım 1942

Bu gece Almanlarla birtakım görüşmeler yaptık. Von Mackensen Tunus'taki Fransız kuvvetlerine ve halka hitaben yazılan bir mesaj ile Amerikalıların yaptığı çıkarmaların teşkil ettiği sorunun tamamına ilişkin İspanyol hükümetine verilecek yanıtın taslağını gösterdi. Bu tarz şeyler için beni uykumdan etmesine lüzum yoktu. Mackensen'e uykusuzluk hastalığı olan ve birçok kişiyi rahatsız eden Ribbentrop'a iyi uyku hapları bulmasını tavsiye ettim.

Rusya'dan henüz dönen Messe'yi gördüm. Doğu Cephesi'nde Bolşeviklerin büyük çaplı bir operasyona girişecek güçlerinin bulunmadığını, fakat Alman ordusunun neredeyse tamamını steplerde durdurabilecek kadar kuvvetli olduklarını düşünüyor. Afrika'ya ilişkin teşhisi ise daha kötü. Yeni bir savunma hattı tesis etmenin mümkün olmadığı ve dolayısıyla Trablus'un kaybının kaçınılmaz olduğu kanaatinde. Ne de Tunus'ta bir köprübaşı kurma teşebbüsünün kalıcı bir başarı sağlayabileceğine inanıyor.

Buti, Weygand'ın Almanlar tarafından tutuklandığını bildirdi. Duce bunu coşkuyla onaylıyor.

15 Kasım 1942

Duruma ilişkin bilgi isteyen Japon maslahatgüzar, bunu yaparken hükümetinin Avrupa ve Afrika'daki durumu tüm gerçekliğiyle bilmek istediğini açık bir şekilde gösterdi. Kendisini, tabii mümkün olduğu kadar, temin ettim.

Duce'nin duruma ilişkin görüşleri bugün daha iyimserdi. Kendisi tarafından Libya'ya gönderilen ve herhangi bir şey görmeden hızla geri dönen Cavallero'ya öfkeliydi. Duce'nin söylediği kadarıyla bu hızlı dönüşün sebebi kişisel güvenliğinden duyduğu endişeymiş.

Bunlar dışında yeni bir şey yok.

16 Kasım 1942

Yeni bir şey yok.

17 Kasım 1942

Duce, Afrika'daki krizin birkaç gün içerisinde iyi ya da kötü neticeleneceğine ikna olmuş. Bir Amerikan kolu Safakes veya dolaylarında;

ötekilerse Bizerte ve Tunus'a ilerliyor. Tutumları oldukça muğlak olan Fransızlardan kayıtsızlıktan ziyade hasımlık beklemeliyiz. Mihver kuvvetleri darbeye dayanabilecekler mi? Her şey sonraki birkaç günde Tunus'a neler nakledilebileceğine bağlı. Şu anda fazla bir şey yapılmadı. Almanların desteği umulan ve vaat edilenden oldukça az. Eğer Tunus düşerse Kuzey Afrika'daki son kalemizi de kaybederiz ve İtalya'nın durumu kısa zaman içerisinde son derece güç bir hâle gelir. Bugün düşünceli görünen Duce'nin suratından bitkinliği okunabiliyordu.

Gambiati, herhangi bir iç karışıklıkla tam anlamıyla ve başarılı bir şekilde başa çıkabilmeleri için milis kuvvetlerini hazırlamaya yönelik neler yaptığını anlattı. Söylediklerinden tam olarak ikna olmadım. Polis ve Carabinieri'nin kurumlarımızın elinde kalan tek güvenceler olduğuna inanıyorum.

İspanya seferberliğe başladı. Peki, ne için? Zannedersem iki tarafa da sınırlarını korumaya kararlı oldukları mesajını vermek istiyorlar.

18 Kasım 1942

Tunus Başkonsolosumuz Silimbani ataşelerle birlikte konsolosluğu terk etti. Kuzey Afrika'daki ateşkes komisyonunun komutanı Amiral Salza da İtalya'ya döndü. Silimbiani telefonda Tunus'taki durumun biçare olduğunu, Amerikalıların direnişle karşılaşmadan ilerlediklerini ve şehrin pratikte Amerikalılar ufukta görülür görülmez isyan başlatacak olan Gaullistlerin elinde olduğunu söyledi. Bundan haberdar edilmemiş olan Duce daha sonra bana telefon ederek Silimbani'nin Tunus'tan ayrılmak için Dışişleri Bakanlığı'ndan emir alıp almadığını sordu. Salza'nın İtalya'ya dönüşünün geçici ve başka sebeplerden kaynaklandığını da ilave etti. Askeri durumun "netleşiyor olduğunu" belirtti. Silimbani mi çıldırdı, yoksa Cavallero her zamanki gibi Duce'ye yalan mı söylüyor?

Vatikan'ın Roma Büyükelçisi, Farinacci'nin kaleme aldığı ve İtalya'ya gerçekleştirilen hava akınları için Vatikan ile Myron Taylor'u suçlayan aptalca bir makaleyi protesto etti. Böyle bir itham karşısında sessiz kalmayacak olan Vatikan epey sorun çıkarmaya hazır. Mussolini, Farinacci'nin bir tekzip yayınlaması için bana talimat verdi. Farinacci ise bilgiyi bizzat Duce'den aldığını söyleyerek tepki gösterdi. Bu meseleyle yarın ilgileneceğiz.

19 Kasım 1942

Uzun zamandır bir araya gelmediğim Kral'la görüştüm. Kendisini fiziken ve ruhen dingin buldum. Bir saat yirmi dakika süren uzun bir konuşma için beni alıkoydu. Münih'te konuşulan ve kararlaştırılan her şey hakkında bilgilendirilmek ve durumu bütünüyle tahkik etmek istedi. Bilhassa İspanya, İsviçre ve Türkiye'ye dair haberleri sordu. Akdeniz sahnesinde neler olduğu ve oluyor olduğuyla ilgili pek az konuştu. Asıl endişesi İtalya'daki ve bombacıların bile alındığı Roma'daki askerlerin azlığı. Bazı birliklerin İtalya'ya dönmeleri için Duce'ye ısrar etmemi isterken, "aksi takdirde gizli antlaşmalar yapıldığından şüphelenebileceği için" bunu Kral'ın istediğini söylemememi rica etti. Silahlı kuvvetleri tutkulu bir şekilde savundu. Cavallero hakkında bir hüküm vermemekle beraber, "Silahlı kuvvetlerin başına yeni birini düşünüyorlarsa, en iyiler olan en yaşlıları göz önüne almalılar" deyip, "Ago, Amantea ve Geloso"nun isimlerini telaffuz etti. Guzzoni hakkında arkadaşça konuştu. Söylediklerinden her zamanki gibi belirli bir Almanofobi eksik değildi. Savaşın seyrine dair daha ziyade genel bir güven beyanında bulunmasına karşın, bana Washington ve Londra hakkında birçok soru sorup, "bir örümcek ağı kadar ince dahi olsa" yeniden düğüm atılacak herhangi bir ipliği elimden kaçırmamamı önerdi.

Del Croix'yı gördüm. Mutsuzdu, fakat durumdan ötürü şaşkın değildi. O da en iyi tümenlerimizin İtalya'da bulunmamasından şikâyetçiydi. Bizde tüm avam diktatörlükleri tiranlığa dönüştüğünden dolayı Marius tipi Roma diktatörlüklerini şiddetle eleştirdi ve Marius'un tek büyük marifetinin Tötonları yenmek olduğunu ekledi.

20 Kasım 1942

Yeni bir şey yok.

21 Kasım 1942

Bakanlar Kurulu toplanarak rutin meseleleri ele aldı. Duce, mevcut durumu özetlemek ve ona ışık tutmak adına kurulun sonunda söz aldı. Söyledikleri kısaca şunlardı: (a) Gıda durumumuz öngörülmüş olan kasvetli ahvale kıyasla oldukça iyi; (b) Sirenayka'daki askeri durum düşmanın El-Algeila'da durdurulmasına ve belki de ona üstünlük sağlanmasına müsait, bu sırada Tunus'taki operasyonların seyri Mihver'in lehine meyil gösteriyor; (c) ülke içerisindeki durum, etrafı paniğe verenler haricinde

fevkalade; (d) Hitler, kendisi tarafından yapılan bir öneri neticesinde her gece R.A.F'ın ağır bombardımanlarına maruz kalan şehirlerimizin korunması için yüz uçaksavar bataryası göndermeyi kabul etti.

Gerçek şu ki, bombalanma sırası bu gece Cenova'daki de dâhil olmak üzere öteki şehirlere kıyasla daha ağır bir hava taarruzuna uğrayan Torino'daydı. Bu durum artık şehirlerin tahliyesi, erzak meselesi ve sanayi üretiminde düşüş gibi çok ciddi sorunlar çıkarıyor. Hayaller kurmanın bir faydası yok. Bunlar halkın moraline ciddi bir şekilde tesir ediyor. Mukavemet ruhu beklenebileceğinden daha düşük. İkisi çok ayrı şeyler olan tahammül ile direnişi birbiriyle karıştırmamamız gerek.

22 Kasım 1942

Duce, Cavallero'nun yerine başka bir kişinin geçirilmesi konusunda Majesteleri'nin kendisiyle konuştuğunu belirtti. Mussolini'ye bana önerdiği isimlerin aynılarını önermiş. Fakat bu günlerde yeniden iyimser olan Duce, iki cephede çarpışırken komuta kadememizde değişiklikler yapmamamız gerektiğini söyledi.

Kayda değer bir başarı elde eden Don Cephesi'ndeki Rus taarruzuna çok dikkat etmek gerekiyor.

23 Kasım 1942

Bismarck, "Rommel'in keyifli olmasına rağmen," Libya'dan dönen General von Pohl'un durum karşısında kötümser olduğunu söyledi. Genelkurmayımızdan Albay Montezemolo'nun Dışişleri Bakanlığı'nın irtibat subayıyla yaptığı gizli konuşmalara göre Almanlar Trablus'u kurtarmak için bir başka teşebbüste bulunmak niyetindelermiş. Biz ise her şeyi Tunus'un müdafaasına ayırmanın daha yerinde olacağı kanaatindeyiz. Bu tabii, Almanların uşağı hâline gelen ve kişisel çıkarlarını ülkenin çıkarlarının önüne koyan Cavallero dışında Yüksek Komutanlık'ta rahatsızlığa neden oluyor.

Ülkedeki endişe ve kötümserlik tahayyülün ötesine geçti. Hangi konumdan kiminle konuşulursa konuşulsun aynı şeyler işitiliyor.

24 Kasım 1942

Batı Afrika'nın tamamı Darlan hareketine katıldı. Bu gelişme çok mühim, zira böylelikle büyük bir insan kaynağı, Dakar'daki üs ve Fransız

donanmasının kayda değer bir kısmı Müttefiklerin tarafına geçmiş oldu. Buna ilişkin tepkiler henüz gelmeye başladıysa da gelişme önem arz ediyor.

Alfieri Berlin'den Roma'ya geldi. Hâlâ Alman çevrelerindeki resmi iyimserliği yansıtıyor. İtalyan ulusunun onu savaşa girişimizin temel sorumlularından biri olarak görebileceğini düşündüğü için endişeli görünüyordu. İtalyan ulusunun kendisini sadece bir ahmak olarak gördüğüne dair en ufak bir fikri bile yok.

Duce'nin yeni ve daha iyi çekilen röntgenleri sorunun omurgasındaki romatizma kaynaklı olduğunu gösteriyormuş. Eğer bu doğruysa ki umarım öyledir, kısa sürede sağlığına tamamen kavuşabilir.

25 Kasım 1942

Yeni bir şey yok.

26 Kasım 1942

Afrika'dan gelen haberler genel olarak daha kötü. Hem Tunus hem de Trablus'taki kuvvetlerimizin pozisyonu gittikçe kritik bir hâl alıyor ve aynı zamanda düşmanın baskısı artıyor. Dün gece 40 Amerikan tankı Tunus'un kapılarına dayandı. Gerçekçi ve dürüst bir adam olan Fougier birkaç gün içerisinde Tunus'tan ve bir ay içerisinde Afrika'nın tamamından çıkarılacağımızı söylüyor. Romanya'yla ticaret anlaşmamıza istinaden, "Benzin kotamızı artırmak için fazla ısrar etmemeliyiz. Gelecek yılki ihtiyacımız belirgin bir şekilde daha az olacak," demesinden anlaşıldığı kadarıyla Mussolini'nin fikri de az çok aynı.

Von Mackensen, Laval'in Hitler'e gönderdiği bir mektubun detaylarını bana iletti. Fransızların Mihver'le tam işbirliği yapmasını teklif etmiş. Fakat bu Auvergne'li Laval gerçekte kimi temsil ediyor. Fransa adına nasıl konuşabilir? Almanların yanıtı elbette ihtiyatlıydı. Laval'e Hitler değil, fakat Ribbentrop muğlak bir teşekkür belirtip yeni bir toplantı yapılması teklifini süresiz olarak ertelemiş.

Don-Volga bölgesindeki Rus taarruzu devam ediyor ve mühim neticeler vereceğe benziyor. Fakat bu hususta hiçbir somut bilgimiz yok. Şimdilik Almanlar bize ne söylerse ona inanmak durumundayız.

27 Kasım 1942

Günün önemli gelişmesi Toulon Limanı'nın Alman askerleri tarafından işgal edilmesi oldu. Hitler'in alınan karara ilişkin mesajı geceleyin

Duce'ye ulaştı. Mesaj ordu kanallarıyla iletildiğinden, Cavallero bana akşamüstü telefon edene kadar durumdan habersiz kaldım. Toulon'da işlerin nasıl gittiğini henüz kimse bilmiyor. İki şey kesin: Mukavemet gösterilmiş ve Fransız donanması kendini tamamen imha etmiş. Fransızların durum karşısında ne tepki verdiklerini henüz bilmesem de bu gelişmenin Laval veya Almanlara karşı sempatiyi artırmayacağı kesin. Hadisenin biz İtalyanlar açısından bir faydası var ki bu da Fransızların Akdeniz'de bir deniz gücü olmaları ihtimalinin uzun yıllar boyunca ortadan kalkmış olması. Donanmamızı muhafaza etmemizin gerekliliği gittikçe daha çok açığa çıkıyor.

28 Kasım 1942

Yeni bir şey yok.

29 Kasım 1942

Livorno'ya gittim.

30 Kasım 1942

Göring haber vermeksizin Roma'ya geldi. Genelkurmay mensuplarının söylediği kadarıyla bu seyahat Rommel'in Hitler'i görmek için gizlice Libya'dan ayrılıp Almanya'ya gitmesiyle alakalıymış. Tepki gösterdik ve Alman askeri ataşe yardımcısına "Böyle davranan bir İtalyan generali olsaydı askeri mahkemeye verilirdi," dedik. Göring, Roma'ya sorunu çözmek için geldiyse de söz konusu uyumsuzluk sadece bir zevahir meselesi değil. Trablus'un tutulmasını mümkün görmeyen Rommel bir an önce Tunus'a çekilmek istiyor. Bastico'nun fikri ise aksi yönde ve İtalyan genelkurmayındaki pek çok kişi de onun fikirlerini paylaşıyor. Palazzo Venezia'da bugün yapılacak olan toplantıdan ne sonuçlar çıkacağını göreceğiz.

Ame'ye göre Tunus'ta mukavemet gösterme şansımız oldukça düşük. Her şeyi hesaba katarak, on gün içerisinde Tunus'tan atılacağımızı düşünüyor. Noel'de ise Libya'dan çıkarılmış olacağız. Bu bizim için oldukça ciddi sorunlar çıkarıyor.

Churchill, özellikle İtalya'yla alakadar bir söylev verdi. Maalesef, ülkemize yönelik sistematik ve yıkıcı saldırısını engellemeye dair elimizde herhangi bir imkân görmüyorum. Torino son birkaç gündür daha büyük ıstıraplara katlanıyor.

1 Aralık 1942

Sağlığı sebebiyle Villa Torlonia'da bulunduğu on günlük sürenin ardından Duce'yi bugün yeniden gördüm. Kilo vermişti, fakat canlı ve enerjikti. Yarın mecliste Churchill'in konuşmasına cevap niteliğinde bir söylev verecek ve bunu, "Onun gibi hakaretlere başvurmadan" yapacak. "Bunun yanı sıra," diye ekledi, "İngiltere'nin gerçek düşmanı olarak beni gördüğünden, Churchill'in konuşması beni onurlandırıyor." Daha sonra bana Göring'le yaptığı görüşmenin raporunu gönderdi. Almanlar Afrika'ya *Adolf Hitler*, *Hermann Göring* ve *Deutschland*'dan müteşekkil üç zırhlı tümenlerini göndereceklermiş. "Almanya'nın şerefi için büyük anlam ifade eden üç isim." Libya'daki vaziyet karışık. Her şey, inisiyatifi alarak bizi mevcut savunma hattımızdan hızla sökebilecek İngilizlerin elinde. Buerat Hattı'na geri çekilmeyi düşünüyoruz. Böylelikle Sirte Çölü'nü arkamıza değil önümüze alma avantajını sağlayacağız. Duce'yi hem savaşa hem de iç duruma ilişkin genel olarak iyimser buldum. Göring'in heyetindeki subaylar emin konuşuyor. Alman zırhlı kuvvetlerinin üç ay içerisinde Fas'a ulaşacağını ilan ediyorlar. Rusya'daki savaşa ilişkin de umutlu kehanetleri var.

Bükreş'teki Bova Scoppa'dan, Don Cephesi'nden gelen bilgiler sebebiyle meydana gelen endişenin tezahürü olan telgraflar geliyor. Antonescu, Romanya'yı doğrudan çıkarı olmayan bir mücadeleye fazlasıyla müdahil etmekle suçlanıyor.

2 Aralık 1942

Mussolini, bugün meclis karşısında verdiği söylevle uzun süreli sessizliğini bozdu. Söylediklerine katılmayan kişileri salonda fark etmek oldukça kolay olduysa da, konuşması mecliste oldukça sıcak karşılandı. Fiziken oldukça ince görünmekle beraber, her zamanki gibi dinç ve ateşliydi. Konuşması mı? Henüz nasıl bir etki yaratacağını söylemek için çok erken. Fakat söylevin ortaya yeni gerçekler veya fikirler koymadığı açık ki bu da zaten yapılamazdı. "Smokinleriyle beş çayı içen İngilizler" gafından faydalanmayacak dahi olsalar İngiliz propagandası için bu söylevle başa çıkmak zor olmayacak. (Edda bu gaf karşısında dehşete düştü. İngilizleri tanıyor ve buna güleceklerini biliyor. Bana derhâl bir mektup yazarak söylevin gazetede yayınlanacak hâlinde bu kısmın düzeltilmesini istedi.)

Bismarck, Göring'in aniden Roma'ya gelişine ilişkin gizlice d'Aieta'yla konuşmuş. Afrika'da yapılacak bir şey kalmadığına ilk ikna olanların Almanlar olduğunu ve Göring'in bütün vaatlerinin havada kalacaklarını söylemiş. Fakat mesele, Almanya'da büyük nam sahibi ve diğer askerler arasında Nazilere en sadık kişilerden biri olan Rommel'in itibarını kurtarmak. Dolayısıyla Göring'in temel hedefi kafa karışıklığı yaratıp her şeyi bizim nakliyat, gemi, demiryolu ve benzeri teşkilatımızın zayıflığına yıkacak deliller yaratmak. Göring, bu sebepten Amiral Riccardi de dâhil herkese hor davranmaya başladı. Bismarck, Reichsmarshall'ın bir araya getirmeye muvaffak olduğu saçmalık miktarından Almanya Büyükelçiliği'ndeki askeri uzmanların şaşkınlığa düştüklerini de ilave etmiş.

3 Aralık 1942

Scannavacca, Göring'in Yüksek Komutanlık'taki subaylarımızda bile son derece kötü bir intiba bıraktığına dair görüşümüzü teyit etti. Dört mareşalin (Göring, Kesselring, Rommel ve Cavallero) toplantısına sekreterlik eden Albay Montezemolo, Reichsmarshall'ın "kibirli cahilliğiyle" şaşkınlığa düştüğünü söylemiş. Şu an Napoli'de olan Göring, "Genç, aktif ve düşündüğünü yapan Napoli parti sekreterini ulaşım müfettişi" olarak atamayı düşündüğünü bildirmiş. Tanrı aşkına, fevkalade bir çocuk olan Sekreter Milone bir doktor. Göring gerçekten de kendini İtalya'nın Reichsprotektor'u tayin etmeyi düşünüyor olabilir mi?

4 Aralık 1942

Yeni bir şey yok.

5 Aralık 1942

Guariglia, Roma'nın bombalanması durumuna ilişkin Kardinal Maglilone'yle görüştü. Vatikan bunu engellemek için elinden geleni yapıyor. Ebedi Şehir'in yıkılmasına Papa'nın kayıtsız bir şekilde tanıklık edemeyeceği İngiliz ve Amerikalılara bildirildi. İngiliz diplomatik temsilci Osborne'un buna yanıtıysa Roma'nın sadece Katoliklere değil fakat aynı zamanda İtalyan Yüksek Komutanlık'ına, kalabalık bir Alman kumanda heyetine, birçok havaalanı ve önemli bir demiryolu merkezine ev sahipliği ettiği olmuş. Dolayısıyla, Müttefiklerin en azından askeri

hedeflere karşı bütünüyle serbest hareket etmeye hakları olduğunu söylemiş. Dolayısıyla Kardinal Maglione komutanlıkların Roma'dan taşınmasının Papa'nın elini kuvvetlendirebileceğini belirtti. Söylediklerini Duce'ye ilettiysem de, tepkisinin ne olduğunu henüz bilmiyorum. Öte yandan, Kral'ın buna olumlu baktığını ve hatta böyle bir önlemi kendisinin de düşünmüş olduğunu öğrendim.

Göring, sivil kişileri, Buffarini'yi, teknik uzmanları davet ettiği toplantılara başkanlık etmeye devam ediyor. Buffarini, toplantıların basmakalıp ve faydasız olduğunu iletti. Cavallero'nun Reicshmarshall karşısındaki uşakça tavrından da oldukça rahatsızdı. Göring, dün Yüksek Komutanlık'a geldiğinde kendisini askeri şeflerimizle birlikte avluda karşılamış. Orada bulunan ve bundan rahatsız olan genç subaylar durumu bana bildirdiler.

6 Aralık 1942

Duce bana Göring'le yaptığı toplantıların kısa bir özetini yazdırdı. Bunları başka bir yerde muhafaza ediyorum. Siyasi zeminde herhangi bir neticeye varılmamış. Fakat askeri hususta Reichsmarshall Afrika'da daha fazla acı çekmek istemiyorsak çabalarımızın iki katına çıkarılması gerektiğini gözlemlemiş. Kendisinin bu çok değerli içgörüsü olmadan da bunu anlamıştık.

Mussolini, "İngiliz bombalarından korunmak adına Katolisizmin büyük şemsiyesi altına girdiğini söyletmemek için," Yüksek Komutanlık'ın bir başka yere nakledilmesine prensipte karşı değil.

Von Mackensen bu ayın 15 ile 20'si arasında Duce'yi resmen Almanya'ya davet etti. Görüşmelerin ikinci kısmına Laval de katılacak. Duce yanıtını yarın iletecek.

D'Aieta'nın Piedmont Prensi'yle uzun bir konuşması oldu. Prens, ahvali tamamıyla karanlık görse de konuşma genel olarak tatmin ediciydi.

7 Aralık 1942

Kral'la toplantı. Majesteleri'yle birlikte vaziyetin detaylarını ele aldık. Roma'nın bombardımandan korunabilmesi için Yüksek Komutanlık'ın başka bir noktaya nakledilmesinden söz ettik. Teklifimi kabul ederek, Duce'ye bunun için en uygun gördüğü yer olarak gördüğü Fiuggi'yi önereceğini söyledi.

Ardından dedesi, Kral II. Vittorio Emanuele tarafından kendisine verilen bir nasihatten söz etti. Halkla konuşan biri, söylediklerinin iyi karşılanması için iki şey söylemek durumundaymış: "Şehriniz ne kadar da güzel!" ve "Ne kadar da genç görünüyorsunuz!" Kral uzun yıllar boyunca elde ettiği tecrübelere dayanarak bu nasihatin kendisini hiç yüz üstü bırakmadığını söyledi. Fakat birkaç dakika sonra bana Livorno hakkında övücü mahiyette konuşmaya başlayınca kendisini durdurdum ve bu çok hoşuna gitti.

Duce, hevessiz de olsa, kendisine teklif edilen Almanya ziyaretini kabul etti.

8 Aralık 1942

Duce, Almanya'ya tek bir koşulla, ancak yemeklerini dairesinde tek başına yemesine izin verilirse gideceğini söyledi. Zira "bir sürü açgözlü Almanın, sadece süt ve pirinçle yaşamaya mecbur olduğunu görmesini istemiyor." Fakat son birkaç gün içerisinde sağlığı öylesine iyiye gitti ki artık neredeyse normal olduğunu söyleyebilirim.

Özellikle de Trablus'taki Agheila-Marada hattında tutunmayıp, İngilizleri aşmaları için 150 kilometrelik Sirte Çölü'yle başbaşa bırakacak şekilde Buerat'a çekilmeye karar vermiş olmasından ötürü, Afrika'daki askeri duruma dair iyimser.

9 Aralık 1942

Torino, R.A.F'ın yeni ve etkili bir bombardımanına maruz kaldı.

Amiral Canaris'le bir araya geldiği Nice'ten geri dönen General Ame'yi gördüm. Her şeyden ziyade Sovyetler'in şiddetle taarruz ettikleri ve Almanların tükendiklerine ilişkin Rusya'dan gelen haberlere temellendirdiği her zamanki kötümserliğini yineledi. Daha uzak bir tarihte gerçekleşeceklerini düşünse de Afrika için de karanlık tahminlerde bulundu.

Kendi adına durumu on gün öncekine kıyasla daha iyi buluyor. Tabii bu anlık bir bakış; istikbale ilişkin fikirlerinde herhangi bir değişiklik yok.

İngiliz ve Amerikalıların Tunus'ta kötü bir strateji izlediklerinin kanıtları, kendisini oradaki mücadelenin hâlâ uzun süreceğine düşünmeye itiyor. Ame'nin Canaris'in kaygılarını aktardığı Duce ise bunlara ilgi göstermedi. Hatta hızlı bir zafer kazanılacağına dair güvenini ifade etti.

Franco, Mihver İttifakı'na dair oldukça dostça konuştu. Mussolini'nin büyükelçimiz aracılığıyla tebrik ettiği kendisi, "Bunun faydasından ziyade zararı olacağından ötürü İspanya'nın savaşa iştirakini hızlandırmaya yönelik hiçbir şey yapmaya niyetli değilmiş."

10 Aralık 1942

Herhangi bir haber yok.

11 Aralık 1942

Yeni bir şey yok.

12 Aralık 1942

Komutanlıklarımızın Roma'dan taşınmalarına karar verildi. Vatikan'ı bilgilendirebilmesi için Guariglia'yı bundan haberdar edeceğim. Roma'nın bombalanmasından kesin surette kaçınılmalı; halk oldukça rahatsız ve dün verilen iki alarm kesin bir huzursuzluk yaratmaya yeterli oldu.

13 Aralık 1942

İngilizler Libya'da taarruza geçti. Şimdilik iyi bir direniş sergilesek de saldırı Buerat Hattı'na yönelik ricatımızı sekteye uğratıyor.

Mussolini sakin. Bu sabah sansür raporlarını okurken insanlığa ilişkin oldukça kötümser neticelere vardı. İki şeyin ebedi olduğu kanaatinde, "ekmek ve cesaret." Gerisi ise boş hayallerden ibaret - idealler, fedakârlıklar hiçbir anlam ifade etmiyor.

Almanlar, Klassheim'da gerçekleşecek toplantıya Cavallero'nun katılmasını uygun bulmadığımızı bildirmemize rağmen yine de gelmesi için ısrarcı oldular. Onu kendi adamları olarak gördükleri gittikçe daha açık bir hâl alıyor.

Guariglia komutanlıkların taşınacaklarına ilişkin Vatikan'a bilgi verdi. Görünüşe göre Osborne, Roma'dan özellikle de Alman kumanda heyetinin çıkarılmasını istiyor. Guariglia, Monsenyör Montini'ye Duce'nin bile başkenti terk edebileceğini söylediğinde Monsenyör'den, "Zannedersem Roma'ya dönmesi için bir başka yürüyüş yapması gerekecek,"[196] yanıtını almış.

---

196 Faşistlerin 1922 senesinde İtalya'da iktidarı ele geçirdikleri "Roma Yürüyüşü" hadisesine gönderme yapılıyor. (ç.n.)

Jacomoni, yaşanmakta olan birçok hadiseye karşın Arnavutluk'taki duruma dair oldukça iyimser. Haklı olarak Arnavutluk'taki durumun tamamıyla uluslararası alandaki gelişmelere göre şekilleneceğini düşünüyor. Kruia'nın yerine başkasını getirmek istemesine karşın bu deneyden pişman değil. "Bu," dedi, "Kendi çıkarlarımız için adım adım yok etmemiz gereken bir adamdı."

14 Aralık 1942

Ribbentrop, "Doğudaki operasyonlardan dolayı" Klassheim'daki toplantıyı birkaç gün ertelemenin uygun olacağını söyledi. Toplantının ne zaman yapılacağına dair kesin bir tarih vermemesine karşın umudu Noel'den önce gerçekleşmesi yönünde.

Libya'daki İngiliz taarruzu daha ziyade ağır bir şekilde ilerliyor. En büyük sorunumuz yakıt. Bugünlerde donanmamız da ağır kayıplar verdi.

15 Aralık 1942

Yeni bir şey yok.

Mackensen gecenin ilerleyen saatlerinde beni görmek istedi. Klassheim'daki toplantıya ilişkin yeni öneriler getirdiler. Hitler, Yüksek Komutanlık'tan ayrılamıyor, toplantıyı da erteleyemiyormuş. Duce'yi de neredeyse eski Litvanya sınırlarına kadar geleceği böyle bir uzun bir seyahate zorlamak istemediğinden ben ve Cavallero'nun kendisini en kısa zamanda görmemizi istiyor. Görüşmelerin önemli olacağı ve bir gün yahut bu civarda süreceğine dair önceden bilgi verdi. Kendisine yarın yanıt vereceğim.

16 Aralık 1942

Tahmin ettiğim gibi Duce, ne böylesine uzun bir seyahate çıkmaya ne de kendisine oldukça iyi geldiği görülen elektroterapi tedavisine ara vermeye niyetli. Hitler'i görmeye, bu kez kesin talimatlarla birlikte, ben gideceğim. Mussolini, Rusya'yla mutlaka bir anlaşmaya varılması veya bu olmazsa en azından küçük kuvvetlerle savunulabilecek bir savunma hattı kurulması görüşünde olduğunu Hitler'in muhakkak bilmesini istiyor (Göring'e de söylemiş olduğu gibi). 1943, Anglo-Sakson çabalarının yılı olacak. Mussolini, Mihver'in kendisini Afrika'da, Balkanlar'da ve belki de Batı'da savunabilmesi için elinde mümkün olduğunca çok tümen bulundurması gerektiğini düşünüyor. Aldığım talimatların ve yaptığımız toplantının kayıtlarını bir başka yere düşeceğim. Şimdilik Bismarck'ın, Führer'in

genel siyasi tartışmalara girmek istemediğinden dolayı Duce'yle bir araya gelmekten kaçındığını d'Aieta'ya söylemiş olduğunu not düşmek yeterli. Anlaşılan sadece Fransa'dan söz edeceğiz; o da Laval orada olursa.

İngilizlerin ricatımızı bir nebze düzensizleştirip bizi en vahim taktik ve lojistik koşullarda çarpışmaya zorladıkları Sirenayka'da işler kötü gidiyor.

Duce, Alman kumanda heyetlerinin Roma'dan taşınmalarını onayladı ve Kardinal Maglione'nin derhâl bundan haberdar edilmesi için talimat verdi. Belki, edilen müzakereleri not düşmek faydalı olacaktır. İngilizlerden Roma'yı bombalamayacaklarına dair hiçbir teminat almadık, fakat bu konuda iyimser olmayı sürdürüyorum.

17 Eylül 1942

Hitler'in karargâhına gitmek üzere yoldayım.

18 Aralık 1942

Görlitz ormanındaki görüşmelerimin kaydını alıp genel izlenimlerime ilişkin notlar tuttum. Şimdi, her zamanki gibi birkaç detaydan bahsetmekte fayda var.

Hitler'in karargâhındaki hava ağırdı. Kötü haberlere nemli ormanın hüznünü ve barakalardaki sıkıcı kolektif yaşamı da belki ilave etmek gerekir. Hiçbir renk görünmüyor, hiçbir hayat dolu ses işitilmiyordu. Bekleme odaları sigara içen, yemek yiyen ve sohbet eden insanlarla doluydu. Mutfağın, üniformaların, postalların kokusu. Bunlar büyük ölçüde gereksiz, en azından birçok insanın orada bulunmasına gerek yok. Bu kişilerden birincisi de, Dışişleri Bakanlığı'nın düzgün işlemesini engelleyecek şekilde çalışanlarının birçoğunu mağara koşullarında yaşamaya mecbur eden Ribbentrop.

Karargâha ulaştığımda kimse benden veya maiyetimdekilerden Rusların Alman cephesini yardıklarına ilişkin haberlerin yarattığı mutsuzluğu saklamaya çalışmadı. Bunun suçunu bizim omuzlarımıza yüklemeye yönelik açık teşebbüsler oldu. Hitler'e pek yakın bir isim olan Hewel ile Mario Pansa arasında şu konuşmanın geçtiğine (İngilizce) şahit oldum:

Pansa: "Ordumuz çok kayıp verdi mi?"

Hewel: "Hayır, hiç kayıp vermedi; hepsi kaçıyor."

Pansa: "Geçen sene Moskova önlerinde yaptığınız gibi mi?"

Hewel: "Kesinlikle."

19 Aralık 1942

Laval bu uzun yolculuğa katlanıp buraya kadar gelmeseymiş daha iyi edermiş. Trende geçirdiği iki günün ardından kendisini önce çay masasına, sonra yemek masasına oturttular ve ağzını açmasına dahi izin vermediler. Ne vakit konuşmaya çalışsa Führer müdahale edip uzun bir nutuk attı. (Bu kendisine sürekli konuşma fırsatı verdiğinden dolayı Hitler'in Hitler olmaktan mutlu olduğuna inanıyorum.) Laval büsbütün alçak bir adam, hatta Fransızların en alçağı o. Alman patronlarının gözüne girebilmek için kendi vatandaşlarına ihanet etmek ve mutsuz ülkesinin itibarına leke sürmekte tereddüt etmiyor. Akıllıca tek bir şey söyledi, o da Fransa'yı yönetmenin kendisi için güç olduğuydu; zira gittiği her yerde insanların, "*Laval au poteau,*"[197] dediğini duyuyor.

Yine de Almanlar Fransız cazibesine hâlâ nasıl da kapılıyor! Hatta bu Fransızınkine bile. Hitler dışındaki herkes boş boş dolaşıp onunla konuşmaya veya ona yaklaşmaya çabalıyordu; sahne sanki makamını kaybetmiş büyük bir lordun yeni zengin piçlerin arasına düşmesi gibiydi.

Ribbentrop da elinden gelenin en iyisini yapmasına karşın, Laval'e "meşhur vatandaşı" Napolyon'un da bir kez bu ormanda bulunduğunu hatırlatarak bir gafa imza attı.

20 Aralık 1942 [19 Aralık 1942 tarihli girdinin devamı.]

Eğer yanılmıyorsam, Napolyon orada bambaşka koşullar altında bulunmuştu.

Hatırlanması gereken bir husus var: Cavallero, Mussolini'ye ait bir mektubu iletmek için 1939 yılında Almanya'ya gitmişti. O görüşmeyi hatırlayan Keitel, o vakit Polonya'ya karşı savaşa girileceğini kararlaştırmış olduklarını, hatta tarihi bile belirlemiş olduklarını söyledi. Ve bizi tüm bunlardan habersiz bıraktıkları barış döneminde en azından üç senedir bizlerle kol kolalardı.

21 Aralık 1942

Dönüş yolculuğu.

22 Aralık 1942

Roma'ya döndüm. Rus Cephesi'nden gelen haberlerin halkta ciddi bir paniğe sebep olduğunu gördüm. Özellikle de Duce'nin Rusya'yla bir barış olasılığından söz etmesi insanlara umut ışığı vermişti.

197 Fr. "Laval darağacına." (ç.n.)

Mussolini'nin fazla keyfi yok. Kendisine seyahatime ilişkin ne düşündüğümü açıkça belirten bir rapor verdim. Sözlü yorumlarımda da olumsuz izlenimlerimi saklamadım. Cavallero'dan ve Almanlarla olan ilişkisindeki uşakça pozisyonundan bahsettim. Duce, "Cavallero'nun kullanışlılığı sona erdi. Birkaç yıl önce keskin bir zekâsı vardı, fakat bu artık geçerli değil," dedi. Lakin onun yerine kimi geçireceğini ima etmedi. Hitler'in karargâhını ettiğim ziyarete ilişkin raporumun bir kopyasını Majesteleri'ne göndermemin iyi olacağını söyledi.

Albay Stephens, Almanya seyahatime ilişkin radyoda oldukça keyifli bir yorum yapmış. 16 Aralık 1939 tarihinde mecliste yaptığım konuşmayı anarak İngilizlerle doğru düzgün konuşabilecek en uygun kişinin ben olduğunu zira bunu benim o vakitten beri yaptığımı savunmuş.

23 Aralık 1942

Yeni bir şey yok.

24 Aralık 1942

Kral raporumdan onaylayan sözlerle bahsetti. Ribbentrop'un donanmamızın hafif gemilerinin bir kısmını istemesinden rahatsız. Kral her zamanki gibi yine Alman aleyhtarı bir tonda konuştu, fakat özel olarak hiçbir meseleye değinmedi ve sözlerini zafere dair her zamanki resmi ve ikna edici olmayan inancıyla noktaladı.

Roma'nın bombardımana tutulmaması meselesinde yine güçlük var. Ele geçirilen bir İngiliz telgrafından, Roma'dan Duce ve komutanlıkların ayrılmasına ilaveten, İsviçreli yetkililerin nezaretinde Kral ve bütün hükümetin de başkentten ayrılmasını istediklerini öğrendik. Doğal olarak duruma şiddetle tepki gösteren Mussolini bunu reddetmeye hazırlanıyor. Dün Papa'nın radyoda yaptığı konuşmayı dinlerken kendisiyle birlikteydim. Konuşma hakkında, "Tanrı'nın vekili, Kâinatın Hâkimi'nin Yeryüzündeki Temsilcisi asla konuşmamalı; bulutların üstünde kalmalı. Bu, Predappio'daki[198] kilise papazı tarafından yapılsa daha iyi olacak bir konuşmaydı," şeklinde istihzalı bir yorum yaptı.

Rusya'dan gelen haberler hâlâ kötü, fakat Yüksek Komutanlık, Rusların ilk adımda elde ettikleri başarıları bu kez stratejik avantajla pekiştiremeyecekleri kanaatinde.

---

198 Mussolini'nin memleketi. (ç.n.)

25 Aralık 1942

Darlan, Cezayir'de suikasta uğradı. Üç tabanca mermisiyle öldürülmüş. Acaba fail Gaullistler mi, İngilizler mi, yoksa Almanlar mı? Yirmi yaşındaki genç bir adam tarafından vurulmuş; dolayısıyla bu kişi ya bir radikal ya da bir ajan olabilir. Belki gerçeği öğreniriz. Lakin İngiliz basınının haberi geçerken sergilediği soğuk kayıtsızlığı not düşmek gerek.

Fougier son derece karamsar. Savaşın hâlihazırda kaybedilmiş olduğunu düşünüyor; hatta savaş bir süre önce kaybedilmiş ve bizim için yapacak tek şey bu işten paçamızı mümkün olduğunca az zarar alacağımız şekilde sıyırmakmış. Düşüncesine göre teçhizattaki yetersizlik öyle belirleyici bir hâl almış ki, en azından hava kuvvetleri için ciddi bir askeri operasyonu imkânsız kılıyormuş.

26 Aralık 1942

Romanya'daki "Demir Muhafızlar"ın[199] Lideri Horia Sima[200], İtalya'ya geldi. Almanya'dan sahte pasaportla çıkmış olduğu için Himmler iadesini istiyor. Buradaki varlığı Antonescu'yla aramızda sorun yaratacağından ötürü, kendi adıma, Duce'ye bu talebin karşılanmasını önerdim. Böylelikle, her şey göz önüne alınırsa, bir seciyesiz daha eksilmiş olacak.

Mussolini'yle samimi bir dostluğu olan Prenses di Gangi, karşılığında benden herhangi bir tavsiye almadan bana Petacci meselesini açtı. Anlattığına göre Mussolini Claretta'dan, ağabeyinden, kız kardeşinden, bütün Petaccilerden bıkmış. Fakat şantaja ve skandal çıkarmaya hazır habis insanlar oldukları için onlardan kurtulamıyormuş. Duce, Prenses di Gaggi'yle konuşurken, bir zamanlar Clara Petacci'yi sevdiğini, fakat şimdi kadının ona "kafa tutmaya başladığını" söylemiş. Bunun ne kadarının doğru, ne kadarının kadınlık icabı kıskançlık olduğunu kestiremiyorum. Her halükârda Gangi, Duce'nin hastalığı da dâhil İtalya'da

---

199 Bkz. s. 387. (ç.n.)

200 Demir Muhafızlar'ın lideri Horia Sima, 1941 senesinin ocak ayındaki isyanın başarısızlıkla sonuçlanmasını müteakip Almanya'ya kaçmış ve burada tutuklu olarak muhafaza edilmişti. 1942 yılında Almanya'dan kaçarak İtalya'ya gelmesine müteakip Kont Ciano'nun inisiyatifiyle Almanya'ya iade edildi ve yeniden tutuklandı. 1944 Ağustos'unda Romanya'nın Müttefikler safına geçmesiyle Almanlar tarafından serbest bırakılarak Viyana'da sözde sürgündeki Rumen hükümetine başkanlık etti. Önce Paris'e, sonra İtalya'ya ve en son da 1993 senesinde ölene kadar yaşayacağı İspanya'ya kaçtı. (ç.n.)

kötü giden her şeyden Petaccileri sorumlu tutuyor. Doğruyu söylemek gerekirse bu noktada biraz abarttığını düşünüyorum.

27 Aralık 1942

Yavaşça ölmekte olan sevgili sadık dadım Emilia'ya veda etmek için Livorno'ya gittim. Omuzlarındaki 82 senenin ağırlığına bir de birçok hastalık eklendi. Onu büyük bir şefkatle sevmişimdir. Dün hayatımın en mutsuz günlerinden biriydi.

28 Aralık 1942

Roma'dan önem arz eden herhangi bir haber gelmedi. Duce grip sebebiyle istirahat ediyor. Sağlığı arzu ettiğim gibi değil.

Mackensen, Laval'in Görlitz ormanında istediklerine karşılık Alman hükümetinin verdiği yanıtı gönderdi. Bütünüyle formalite icabı, çok mütevazı tavizler verilmiş. Bizim açımızdan düşünüldüğünde mutabık kalmak çok zor değil.

29 Aralık 1942

Buffarini, Duce'nin bugün elinde olmalarını isteği Rimini polisine ait yazılı raporları bana gösterdi. Duce'nin halefi hâline gelmek istediğim ve benzer saçmalıklara dair hakkımda rivayetler uyduran Tiran'daki tanımadığım bazı kişilerin vasat ve basmakalıp dedikodularından fazlası değil. Buffarini'ye derhâl bu raporları onların kıymeti harbiyelerini kolaylıkla takdir edecek Mussolini'ye göstermesini söyledim. Sadece insanlar Duce'ye böyle aptalca raporlar getirdikleri ve beni bunca yıldır tanımasının ardından bunları ciddiye bile almadan dinleyen Duce için üzgünüm.

Buti geçerken uğradı. Yeni bir şey söylemedi. Almanya'nın savaşı kaybedeceğine artık bütün Fransa ikna olmuş ve herkes o günü bekliyormuş. İnsanlar Laval'e tiksinti duymalarına karşın, bir gangster olarak gördükleri Doriot'nun yerini almasından korktuklarından mecburen onu destekliyorlarmış. Buti Alman-Fransız ilişkilerinden bahsederken, eşeğini "işbirliği, işbirliği!" diye kırbaçlayan bir yük taşıyıcısı benzetmesi yaptı.

30 Aralık 1942

Donegani, Palazzo Chigi'ye koşarak Almanya'yla gümrük birliğine gidilmesi tasarısına karşı çıktı. Aslında, kim olduğunu hatırlayamadığım

biri bunu tavsiye etmiş, fakat ülkemizin uğrayacağı büyük kayıp aşikâr olduğundan fikir açıkça reddedilmişti. Bu, köydeki diğer evlerin kapıları kilitliyken kendi evimizin kapısını açık bırakmak gibi olurdu. Bizden yeterince şey alan Almanlar hâlâ mı tatmin olmadılar?

Roma'nın bombalanmaması meselesine ilişkin iyi bir gelişme söz konusu: Ele geçirdiğimiz bir telgraftan, Aziz Peter'in şehrini bombalamanın Müttefiklere faydasından çok zararı olacağını söyleyen Amerikalıların, Eden'in gaddar taleplerini reddettiklerini öğrendik. Böylelikle mesele çözülmüş gibi görünüyor. En azından şimdilik.

31 Aralık 1942

Emilia bu gece öldü. Onunla beraber gençliğimin bir parçası da yitmiş oldu. Belki de bu dünyadaki kimse bana böylesine tatlı ve değişmez bir şefkat göstermemiştir. Ona göre ben hiç büyümemiştim; adam oluşum, gençliğim, ergenliğim, onun için hepsi aynıydı. Beni, çocukken bana duyduğu şefkatin aynısıyla sarmıştı. Bonkör, dürüst ve son derece sadıktı. Bugün, babamın ve Maria'nın ölümlerinin ardından hayatımın en büyük acısını yaşadım.

Duce'nin onayıyla, Trablus hususunda ne yapılacağını açıklamak için bana Cavallero tarafından gönderilen Albay Montezemolo'yu kabul ettim. Yeterli ikmal ve takviye kuvvet göndermek imkânsızmış. Libya'ya gönderilen her şey kullanılmış ve Tunus'taki erzak çok azmış. Cavallero'nun günlük menüsünde Tunus'a iyimserlik, Trablus'a ise kötümserlik var. Hâlbuki sadece birkaç gün önce tüm sektörler için iyimserdi. Göreceğiz. Tunus'taki durumumuza ilişkin şahsi fikrini sorduğum Montezemolo, kendini zor duruma düşürmek istemediğinden dolayı, "Uzunca bir müddet dayanabileceğimize inanıyorum," dedi.

İstanbul'dan henüz dönen Albay Lucca'yla ilginç bir görüşme yaptık. İyi bilindiği üzere kendisi Saraçoğlu'nun sıkı bir dostu. Saraçoğlu kendisine iki-üç şey söylemiş: Mihver'in durumu Türkiye'de artık iyi görülmüyormuş; Rusya Mihver'le müstakil bir barış yapmaya yanaşmayacakmış; İngiltere'nin tarafsızlığını ihlal etmesi durumunda Türkiye, Bulgarların Almanlara davrandığı gibi davranırmış. Lucca'dan söylediklerine ilişkin yazılı bir rapor talep ettim.

1943

1 Ocak 1943

Almanya'daki Nazi liderlerinden oldukça nazik bir tonda kaleme alınmış telgraflardan başka yeni bir şey yok. Bu telgraflar içinden geçmekte olduğumuz zamanın bir tezahürü.

Hitler'in Alman halkı ve silahlı kuvvetlere gönderdiği mesajı pek beğenmedim. Mesajdan büyük bir kaygı okunuyordu. Mantıksız olmamasına karşın, bu kaygıyı hâlihazırda gerilmiş bir topluma beyan etmek akıllıca değil.

2 Ocak 1943

Petromarchi, Papa'yla uzun bir toplantı yaptı. Papa, herhangi bir sorumluluk almamasına karşın, Roma'ya yönelik bombardıman tehlikesinin artık savuşturulduğuna inandığını söylemiş. Washington'dan Londra'dakine kıyasla daha çok hayır görmüş ki bu da anlaşılabilir. Duruma ilişkin herhangi bir görüş bildirmemekle beraber, işgal altındaki topraklarda katliam ve yıkımlar yaşanmamasına yönelik Dışişleri Bakanlığımızın çabalarından haberdar olduğunu belli ederek sözlerini bana selam ve kutsamasını göndererek noktalamış.

Albay Lucca'yı Duce'nin yanına çıkardım. Lucca artık Rusya'yla müstakil bir barış yapamayacağımıza kani. İki ay önce bunu uygulanabilir bulmuş, fakat artık Don Kazakları, Donetz havzasında ilerler ve Veliki Lukki düşmüşken Stalin kabul edilmesi imkânsız taleplerde bulunuyormuş. Lakin çok geçmeden durumun daha iyi bir manzara sunabileceğini düşünüyor. Almanların ettiği hataları "stratejik ve dolayısıyla ciddi sonuçlar doğurmaya müsait" olarak gören Antonescu da Rus Cephesi'ndeki ahvalin pek fena olduğu teyit etti.

Çetniklerle vardığımız mutabakatın ardından Hırvatistan, Dalmaçya ve Karadağ'da oluşan hakiki duruma ilişkin Duce'ye memorandum hazırladım. Vaziyet oldukça hassas ve tehlikeli.

3 Ocak 1943

Yeni bir şey yok.

4 Ocak 1943

Duce, Türk Büyükelçi Zorlu'nun, hükümetine Kuybişev'den gönderdiği telgrafın bir kopyasını von Mackensen'e vermemi istedi. Sovyetler'in durumunun açıklandığı bu telgraf hem tarafsız bir şekilde kaleme alınmış hem de oldukça bilgilendirici. Zorlu'nun anlattığına göre, savaşın Ruslar üstündeki yükü ağır olmakla beraber, Rusya hâlâ güçlüymüş ve Kuybişev'deki diplomatik yetkililerin kanaatlerine göre Mihver güçlerinin erzağı azalıyormuş.

Ellinci doğum günü münasebetiyle Göring'e hediye düşünüyorum. Duce kendisine Messina tarafından dövülen altın bir kılıç armağan edecek. (Bu kılıç aslında Franco için düşünülmüştü, fakat zaman değişti.) Ben kendisine elmaslarla bezenmiş San Maurizio yıldızı vereceğim. (Bu da Zog için düşünülmüş ve bu zamana kadar muhafaza edilmişti.) Duce'nin şahsi mallar karşısındaki umursamazlığı etkileyici. Evinde kıymetli olan tek bir şey var, o da ressam Mancini tarafından şahsına hediye edilen otoportresi. Göring'e bir hediye verilmesi gerektiğini ve bu Güzel Sanatlar Bakanlığı'nın uygun bir şey bulmakta güçlük çektiğini duyunca derhâl Mancini'nin otoportresini vermeyi teklif etti. Fikrini değiştirmek için fazlasıyla uğraşmak durumunda kaldım.

5 Ocak 1943

İki günün ardından Duce'yi gördüm. Yorgundu. Edda mide sancılarının arttığını ve sadece sıvı gıdalar alabildiğini söylüyor. Libya'daki durumdan müteessir. Trablus'un kaybının insanların moralinde ciddi bir düşüşe sebep olacağını biliyor. Stalingrad'daki gibi ev ev çarpışılmasını istese de, bunun gerçekleşmeyeceğini biliyor. Dahası, bu zaten imkânsız. Şehre dört bir yanından girilebileceği gibi denizden de vurulabilir. Cavallero ve "Tunus'a çekilmekten başka bir şey düşünmeyen o deli Rommel" hakkında sert konuşuyor.

6 Ocak 1943

Roatta ve Geloso'yla konuştum. Önce Çetnik sorununu görüştük. Çetniklerin şu an teşkil ettikleri ve istikbalde edecekleri tehlikenin Roatta da farkında. Almanların imha planını uygulayabilmek adına bu iş için hem bizim hem de Almanya'nın ayırabileceğinden çok daha fazla askere ihtiyacımız olduğunu söyledi. İşlerin mevcut durumuna bakılırsa haklı olduğu kanaatindeyim. Fakat ya istikbalden ne haber? Gerçek şu ki, askeri kuvvetler yetersiz. Afrika'da, Rusya'da, Balkanlar'da, işgal altındaki ülkelerde, her yerde yeni ve daha büyük güçlere ihtiyaç var. Zaman zaman Mihver'i kendisine çok ufak gelen bir battaniyeyle örtünmeye çalışan bir adam gibi görüyorum. Ayaklarını örterse başı, başını örterse ayakları açıkta kalıyor.

Geloso, Yunanistan'daki vaziyeti daha ziyade mütevazı bir şekilde tasvir etti. Elindeki kuvvetlerin, en azından ilk aşamada, bir İngiliz taarruzunu savuşturmaya yeteceğini düşünüyor. Bu iki general de istikbali kasvetli görüyor ve bunu açıkça itiraf etmeseler de hoş olmayan tahminlerde bulunuyorlar.

Alfieri, Almanların durumuna ilişkin uzun bir rapor gönderdi. İlk kez olsun durumu yumuşatma çabasına zahmet etmeden kötümser neticelere varmış. Koşulsuz iyimserliğin fanatik temsilcisi olduğundan ötürü bu kendisi için zor olmuş olmalı.

7 Ocak 1943

Japonlar, bizimle ve Almanlarla, üç ülkenin de yaşam alanlarının ve özel gümrük tarifelerinin belirleneceği ekonomik anlaşmalar imzalamak istiyorlar. Durumumuzun böyle bir anlaşma için elverişsizliği aşikâr olduğundan tekerlerine çomak soktum.

Pirelli her şeyi açıkça ortaya koyarak benimle konuştu. Londra'dan henüz gelmiş olan İsviçreli bir bankacıyla yaptığı konuşmayı anlattı. Savaşın artık Müttefikler tarafından kazanılmış olduğu kanaatinde olduğunu açıkça söylüyor. Yeni haberler vermemesine karşın Londra'dan ziyade Washginton'la anlaşmamızın daha kolay olacağı gerçeğini teyit etti.

General Dalmasso, dışarıdan bir saldırı gerçekleşmediği müddetçe Arnavutluk'taki durumun kayda değer bir sakinlikle süreceği görüşünde. Aksi, birçok acı sürprizle sonuçlanabilir.

8 Ocak 1943

Üç gündür görmediğim Duce'yi bugün daha fena buldum. Görünüşe göre Frugoni de bu son birkaç günde endişesini dile getirmiş. Fakat naçizane fikrime göre sağlığına her şeyden ziyade genel duruma ilişkin huzursuzluğu zarar veriyor. Trablus'un terk edilmesinden dolayı kalbi öfkeyle dolu ve bunun ıstırabından müteessir. Her zamanki gibi, savaşı, "bir fanatiğin gazabından ziyade bir profesyonelin kayıtsızlığıyla" icra eden askerlere acı sözler sarf etti.

Bottai ve Farinacci'yle öğle yemeği yedik. İkisi de çılgına dönmüştü. Bottai, Libya'nın kaybından söz ederken, "Nihayetinde bir hedefe daha ulaşıldı. Mussolini 1911'de, 'Libya'dan uzak duralım,' demişti. Yirmi iki yıl sonra bu sözünü tuttu," dedi.

Dr. Petacci denen arsız, De Giacomo aracılığıyla, İspanya Büyükelçiliği'ne atanması için buyurgan ifadelerle bana iş ortağı Vezzari'yi önermiş. Vezzari hapishanelerde yatmış, cahil, dolandırıcı ve edepsiz bir adam. Mektubu reddettim. Mussolini'nin sağlığının iyi olmamasından ve onu kaygılandırmak istemediğimden ötürü kendisine şimdilik bundan söz etmeyeceğim. Fakat bunun da zamanı gelecek.

9 Ocak 1943

Vittorio[201] bana Duce'nin sağlığından söz etti. Son birkaç gündür çok şiddetli mide sancıları çekiyormuş. Gıda tüketimini son derece azalttığından ötürü bu ciddi bir durum. Bütün doktorlar ağız birliğiyle organik bir sorun olmadığını söylüyorlar. Benim gibi Vittorio da rahatsızlık sebebinin gerginliği olduğuna kani.

Wang Jingwei, Müttefiklere savaş ilan etti. Ülke içinde tüketilmesi için hakkında büyük manşetler atacak olsak da hadisenin fiili bir önemi yok. Tientsin Antlaşması'ndaki[202] pek de mühim olmayan, fakat geçmişten gelen bir miras olup benim için şahsen önem arz eden imtiyazlarımızdan vazgeçeceğiz.

10 Ocak 1943

Almanlar gözlerini Rumenlerin üzerinde tutarlarsa iyi ederler. Mihael ve Antonescu'nun hâl ve sözlerinde aksi istikamette bir dönüş görüyorum.

---

201 Mussolini'nin en büyük oğlu. (ç.n.)

202 Çin'deki 1900 tarihli Boxer Ayaklanması'nı müteakip 7 Eylül 1901'de İtalya Krallığı'na verilen, Pekin'in güneydoğusundaki 46 hektarlık arazi. (ç.n.)

Aniden Macarlarla anlaşmaya çabalamaları bana manidar geliyor. Eğer Rus taarruzu böylesine başarılı olmasaydı bunun gerçekleşeceğinden şüpheliyim. Finlandiya'da da tuhaf bir şeyler var; dikkat etmek gerek.

Martin Franklin'in bugün ilk Altın Yıldızlı Roma Kartalı Nişanı'nı verdiği Göring öylesine gürültülü bir şekilde teşekkür etti ki, çocukça mutluluğu gün gibi ortadaydı.

11 Ocak 1943

Pétain'in Marsilya'daki villasına gitmek üzere Vichy'den ayrılmaya hazırlandığına dair bilgilendirilmemiz için Ribbentrop'un verdiği talimata istinaden Von Mackensen akşamleyin bana telefon etti. Bu şüpheli bir hareket: Acaba Cezayir'e mi kaçmaya hazırlanıyor? Her hâlükârda, askerlere Yaşlı Mareşal'in hareketlerini yakından izlemelerine ilişkin emir verilip Fransız Hükümeti'ne de Pétain'in yerinden kımıldamamasının en iyisi olacağı belirtildi. Mussolini sabahın erken saatlerinde bana telefon edip meseleye dair benim de elimde olmayan detayları istedi. Müteakiben, aniden Forli'ye gitmek üzere ayrıldı. Gidişinin sebebi sağlık sorunlarıyla açıklanabilir, lakin ayın on altısına ayarlanmış olan bakanlar kurulu toplantısının süresiz olarak ertelenmesi kaçınılmaz olarak dedikodulara gebe kalacak.

Mareşal Antonescu, Bova-Scoppa'yla konuşurken mucizeler yaratması beklenen bir Alman gizli silahından söz etmiş: Bu, hiçbir zırhın karşısında duramayacağı çift namlulu bir elektrik silahı olacakmış. Acaba bunda gerçeklik payı var mı? Hitler'in söylevinde ima ettiği silah bu muydu? Yoksa her zamanki martavallar mı?

12 Ocak 1943

Piedmont Prensi, D'Aieta'yı çağırıp Roma'nın bombalanmasını engellemek için şahsım tarafından yürütülen faaliyetlerin askeri çevrelerde iyi karşılandığını, fakat şimdi herkesin bu hususta hâlâ ayak sürüyen Alman kumanda heyetlerinin başkentten ayrılmalarını arzu ettiğini söylemiş. Blasco d'Aieta, Prens'e Alman Yüksek Komutanlık'ına yaptığım ziyarete dair yazılı raporumu göstermiş.

Papa'ya oldukça yakın olduğu söylenen Monsenyör Montini'yle Colonnaların ikametgâhında uzun bir toplantı yaptık. Bir İtalyan gibi, ihtiyatlı ve ölçülü bir şekilde davrandı. Askeri duruma ilişkin herhangi

bir görüş belirtmedi, sadece Vatikan'ın savaşın hâlâ uzun ve zorlu geçeceğini düşündüğünü söyledi. Ülkesi için yapabileceği herhangi bir şey olması durumunda bütünüyle emrimizde olduğunu da ilave etti. Kendisine ülke içerisindeki nizama her zaman büyük önem vermemiz gerektiğinden bahsettim ve o da bunda mutabık kaldı. Kilise her zaman kendi istikametinde faaliyet gösterecek. Bolşevik aleyhtarı olsa da, yine de Stalin'in yapmakta muvaffak oldukları karşısında takdir ve şaşkınlık ifade etti. "Bir şey önemli," dedi, "Gelecek ne getirirse getirsin, halkımız güçlü, inançlı ve disiplinli olduğunu kanıtlamıştır. Bunlar eksiksiz bir dirilişe gebe kalacak değerlerdir."

13 Ocak 1943

Senatör Kruia istifasını verdi. Vali boşalan makamı Zog döneminde dışişleri bakanı olan Ekrem Libohova'yla veya Kensal Vrioni'yle doldurmayı düşünüyor. Aslına bakılırsa, hükümeti ülkede hâlâ kayda değer bir tesirleri olan ve kamuoyunu kuvvetli bir şekilde etkileyecek pozisyona sahip olan beylere geri vermek düşünüldü.

Suardo, bir keresinde Cavour'un sekreteri olan Senatör Borea d'Olmo'ya Cavour'a dair hatıralarını sorduğunu söyledi. Sorusuna karşılık aldığı tek yanıt, "Çok yerdi," olmuş. Tabii ister istemez akla bazı fikirler geliyor.

14 Ocak 1943

Yeni bir şey yok.

15 Ocak 1943

Mussolini telefon ederek Farinacci'nin evinde Bottai, Scorza ve Turaboni'yle öğle yemeğine gittiğimin doğru olup olmadığını sordu. Gayet doğru. Fakat bundan daha önemsiz bir şey olamaz. Farinacci kırsaldaki yeni evini görmem için beni davet etmiş, bunun neticesi kötü bir öğle yemeği ve basmakalıp bir sohbet olmuştu. Birinin Duce'nin aklına şüphe ve güvensizlik tohumları ekmeye çabaladığı açık. Bir anlığına dahi olsa bunlara inanabildiği için müteessirim.

16 Ocak 1943

Şifresini çözdüğümüz telgraflardan birinde Alman General von Thoma ile Montgomery arasındaki geçen bir konuşmaya değinilmiş. Eğer

hakikaten böyle bir konuşma olmuşsa durum çok ciddi demektir. Von Thoma, Almanların savaşı kaybettiklerine kani olduklarını ve bundan tamamıyla Hitler'i sorumlu tutan ordunun Nazi aleyhtarı bir tavır takındığını söylemiş. Duce'nin emriyle telgrafın bir kopyasını von Mackensen'e verdim. Thoma, Roma'dan geçerken Bismarck'a da aşağı yukarı aynı şeyleri söylemiş olduğundan işin içinde gerçeklik payı olmalı.

Edda, Duce'nin sağlığı hakkında Frugoni'yle konuştu. Cesabianchi'yle beraber yarın Rocca Kalesi'nde bir konsültasyon yapılacakmış. Hastalığı nicedir devam etse de Duce'nin iyileşeceğine inanmak için elde her türlü sebep olduğunu söylemiş. İşte bu iyi haber.

17 Ocak 1943

Yeni bir şey yok.

18 Ocak 1943

Tiran'daki polis müfettişinden akşamleyin hükümetin kurulamadığına, isyanın büyüdüğüne ve hükümeti askeriyeye devretmek zorunda olduğumuza dair kaygı verici bir telgraf aldık. Jacomoni'den haber yok. Şu kesin: Ya biri fazla sakin ya da öteki fazla endişeli. Jacomoni'ye telefon ettim. Üstü kapalı bir şekilde bana işlerin oldukça kötü olduğunu söyledi. Bunun sebebi bilhassa Scutari'nin Katolik lideri Marka Gioni'nin ya hükümeti bütünüyle kendisinin kuracağını ya da hiçbir görev üstlenmeyeceğini belirtmesiymiş. Jacomoni şantajı kabul etmeyip sorunu Ekrem Libohova'yla çözecek. Bu, yerel aristokrat aileler olan beylerin hükümetine dönüş olacak. Vaziyetten haberdar ettiğim Duce pek rahatsız oldu ve Jacomoni'ye askeri otoritelerin her halükârda ihtiyati tedbirleri almasını önerdi. Bu işin sonunda ne olacağını göreceğiz, fakat satranç tahtasındaki diğer gelişmelerin Arnavutluk'a bile yansıdıkları açık ki, bunlar iyi gelişmeler değiller. Alman ricatının gittikçe daha kapsamlı bir boyut aldığı Rusya'da işler kötü. Trablus'a yönelik tehdidin kapıya dayandığı Libya'da da öyle.

Duce'nin sağlığı hakkında Frugoni'den gayet temin edici bir mektup aldım.

19 Ocak 1943

Son derece bunaltıcı bir gündü. Dört bir yandan kötü haberler geliyor. Almanların Rusya'daki devam eden ricatları bazı sektörlerde bir

bozgun hâlini almışa benziyor. Libya'daki piyade tümenleri Trablus'u terk edip batıya doğru geri çekilirlerken, artçı unsurlarımız Montgomery'nin ihtiyatli lakin amansız ilerleyişini yavaşlatmak çabasında. Mussolini'yle telefonda görüştüm. Cesareti kırılmış gibiydi. Almanlar bize Tunus'a göndermeyi vaat etmiş oldukları zırhlı kuvvetleri gönderemeyeceklerini bildirdiklerinden, sorunu hafifletmek için Arnavut beylerine İngiliz ve Amerikalılara savaş ilan ettirmeyi düşünüyor. Kendisine bunun imkânsız, faydasız ve etkisiz olacağını açıklamaya çalıştım. Fakat ısrarcı oldu ve toplantı için Silimbani'yi Roma'ya çağırmamı istedi.

Bova-Scoppa, Alman karargâhından dönen genç Antonescu'yla yaptığı uzun görüşmeye dair rapor verdi. Almanya'nın trajik durumuna dair oldukça açık konuşan Antonescu, Avrupa'nın Bolşevikleşmesine karşı bir savunma hattı tesis edilmesi için Romanya ve İtalya'nın Müttefiklerle temasa geçme ihtiyacından söz etmiş. Bu raporu Duce'ye iletecek ve bir süredir kendisiyle yapmayı planladığım bir konuşmanın konusu edeceğim. Kırılmamış kafamızı bandajlamaya kalkmayalım ama duruma gerçekçi bakıp evvela kendimize derman olmamız gerektiğini de unutmayalım.

20 Ocak 1943

Ambrosio ve Vercellino'yla uzun ve ilginç bir konuşmamız oldu. Bu hem değerli hem de dürüst olan iki vatansever general işlerin seyrinden oldukça kaygılılar. Almanya'nın savaşı kaybedeceğine ve bu sebepten bizi yıkım, ölüm ve kaostan başka bir şey beklemediğine kaniler. Bu şekilde nereye kadar devam etmeyi düşündüğümüzü sordular. Almanlarla düşüp kalkan ve çalabildiği her şeyi çalan yalancı Cavallero'yu doğal olarak şiddetle eleştirdiler. Duce'yle açık konuşacağıma ve ondan hiçbir şeyi saklamayacağıma dair kendilerine söz verdim; vicdanıma hesap verebilmek için elimden gelen ve yapmak zorunda olduğum şey budur.

Aslına bakılırsa, Bova'nın raporundan feyiz alarak, Duce'ye hâlihazırda ne düşündüğümü söyledim. Duce yanıt vermek adına söze, "Almanların inatçı bir direniş göstereceklerine emindi," diyerek başladı. Ardından beni dikkatle dinledi. "Takip etmemiz gereken yol Danube'den geçmiyor," diyerek Antonescu'nun teklifini reddetti. Fakat konuşmanın bir noktasında Müttefiklerle doğrudan temasa geçmeyi denememiz gerektiğini açıkça söyleyince buna bir tepki göstermedi.

Fiziksel bakımdan üç hafta öncekiyle aynı hâlde. Biraz daha zayıflamış ama iyi görünüyor. Zihinsel olarak ise buhranlı.

Madrid Büyükelçiliğimize De Peppo'yu, Ankara Büyükelçiliğimize ise Rosso'yu seçtik. İkisi de görevlerine uygun adamlar.

21 Ocak 1943

Tahmin ettiğim gibi, Mussolini Bova'nın raporunu yeniden okumak istedi. Antonescu'nun dilini fazla kurnaz olarak tanımlayıp Almanya'yla sonuna kadar yürüme kararını dünkünden daha güçlü ifadelerle teyit etti. Buna ilaveten, "500 Tiger tankının, 500.000 kişilik ihtiyat kuvvetinin ve yeni Alman silahının durumu hâlâ değiştirebileceğini" umuyor. Söz konusu Afrika bile olduğunda kendini en iyimser şekilde ifade ediyor: "Libya'daki kuvvetlerimiz Tunus'a giriyor ve hâlâ açacak çok kartımız var." Bu kartların neler olabileceğini bilmiyorum. Arnavutluk meselesine ilişkin kendisiyle açık konuştum: Yaptığımızın sadece günü kurtarmak olduğunu, Arnavutluk'a daha fazla asker göndermek zorunda olduğumuzu söyledim. Arnavutların hem takdirlerini hem de güvenlerini yitirmiş olduğumuz artık açık. Bundan böyle sadece güç kazanacak – ilk adımda kullanmamalı, lakin en azından mevcut olduğunu göstermeliyiz.

General Ame oldukça karanlık bir ruh hâlinde. 1943 senesinde Almanya'nın çöküşüne tanıklık edeceğimize kani. Belki derhâl olmasa da, kesinlikle kısa zaman içerisinde kendi meselelerimizi düşünmeye başlamamız gerektiğine inanıyor. Mussolini'nin oldukça kısa zaman içerisinde hâlletmeyi düşündüğü Cavallero'nun yerine kimin atanacağı meselesine ilişkin ise bu makam için en uygun kişinin Ago olduğu görüşünde.

22 Ocak 1943

Duce bugünkü Alman duyurusunun savaşın başından beri en kötüsü olduğunu düşünüyor. Kesinlikle de öyle. Stalingrad'da bozgun, cephenin her kısmında ricat ve Trablus düşmek üzere. Görünüşe göre Rommel bir kez daha kendi askerlerini kurtarıp İtalyan kuvvetlerini açıkta bırakacak şekilde manevra yapmış. Mussolini çok kızgın. Almanlara diş biliyor. Trablus'un kaybından çok mutsuz ve Tunus'tan karşı taarruza geçerek Trablus'u geri alamayacağımıza tam olarak ikna olmuş değil. Dolayısıyla hakikati açık bir şekilde görmesine mani olan

birçok tehlikeli hayalle kendini meşgul etmeye devam ediyor ki bu gerçeklik artık herkes için besbelli. Bu hayal dünyasının yaratılmasından sorumlu olanların Cavallero ve etrafındakiler olduğunu söylemeye lüzum bile yok.

23 Ocak 1943

Bakanlar kurulu toplantısı. Mussolini, idari gündemin ardından askeri durumdan söz etti. İşin kötü tarafı Müttefiklerin her karada cephede inisiyatifi almış olmaları, iyi tarafı ise denizaltı harekâtının başarısı. Buna büyük vurgu yapıyor. (Fakat güç unsuru Alman Kara Kuvvetleri olan Mihver İttifakı'nın umut kaynağını neden denizlerde aradığını gerçekten anlayamıyorum!) Duce tahminlerde bulunmadı. Aksine, isabetli bir şekilde, savaşın "üç-dört yıl daha" süreceğini söyledi.

Bugün Trablus'un kaybedildiğine ilişkin duyuruyu yaptık. En sadık ve en mütevazı yüzlerde bile kederin derin izlerine rastladım. Propagandamız umutların çoğunu şimdi Tunus'a yoğunlaştırdı. Korkarım ki bunların hepsi boş umutlardır.

24 Ocak 1943

General Messe, dün Duce'yle bir araya geldiği ve Cavallero'nun da eşlik ettiği toplantıya dair bana bilgi verdi. Tunus'a gönderilmekte olan İtalyan kuvvetlerinin komutanlığına atanmış. Görevini, "dağınık kuvvetler komutanı" olarak tanımladı. Bunu, Tunus'ta bizim için herhangi bir başarı ihtimali olmadığına kendisi de ikna edilmesi gereken ve Messe'nin umutsuz bir kumarda itibarını yitirmesini yahut hatta bir esir kampına düşmesini isteyen Cavallero'nun ondan kurtulmak için vurduğu çift taraflı bir darbe olarak görüyor. Messe'yi şaşırtan şu ki; kesin başarılardan, taarruz olanaklarından, Afrika'daki toprakların yeniden ele geçirilmesinden ve benzer şeylerden söz eden Mussolini olmuş. Bunların hepsi Cavallero'nun durumu gerçek dışı bir şekilde tasvir edip Duce'yi kandırması yüzünden.

25 Ocak 1943

Kraliyet imzası. Majesteleri fena hâlde üşütmüştü. Sesi boğuktu ve öksürüyordu. Mevcut duruma herhangi bir şekilde değinmekten kaçınarak genel ifadelerle konuştu. Aslına bakarsa, Almanlara taş atma

fırsatını kaçırmasına karşın, kendini bir nebze üstünkörü bir iyimserliğe kaptırmıştı. Duyarsızlığını ve cahilliğini övdüğü Giolitti hakkında uzun uzadıya konuştu. Giolitti'nin, her sayfasını bir başka parlamento üyesine ayırdığı ve onların "yaşamlarını, ölümlerini ve mucizelerini" yazdığı bir not defteri tutmuş olduğunu söyledi. Parlamenterlerden hiçbiri Giolitti'nin şantajlarından kaçamamıştı. Eski bir iflas meselesi sebebiyle tehditlere karşı çok hassas olan Eugenio Chiesa'yla alakadar olan sayfayı Kral bizzat okudu. Majesteleri, Giolitti'nin cahilliğini göstermek için, Michetti'nin[203] senatör yapılmasını teklif ettiğinde Giolitti'nin bu kişinin kim olduğunu sorduğunu ve ardından Napoli Valisi'ne telgraf çekip "Michetti isimli biri" hakkında bilgi istediğini söyledi.

Voronez'i tahliye ettiklerini bildiren bugünkü Alman duyurusu kasvetliydi.

26 Ocak 1943

Yeni bir şey yok.

27 Ocak 1943

Favagrossa ikmal durumumuza ilişkin bana danıştı. Ne olumlu ne de olumsuz herhangi bir değişiklik var. Fakat şimdi üretim alanında büyük bir çaba sarf edilmesi gerek. Eldeki mallarda büyük bir azalma olacağını düşünüyor. Lakin silah üretimine katkımız oldukça mütevazı: Yüzde birin yarısı ile dörtte üçü arasında...

Duce, kendisine Bremen şehri tarafından armağan edilen atı getiren Bismarck'ı kabul etti. Mussolini daha önce bana bahsetmiş olduğu ve Alman bültenlerinin Alman halkına daha hoş sürprizler hazırlayabilmek adına özellikle karamsar oldukları şeklindeki teorisini açıkladı. Onun bu teorisine katılmayan Bismarck, bunu duyunca pek şaşırdı.

Roosevelt ve Churchill'in Kazablanka'da bir araya geldikleri ve Mihver ülkelerinin "kayıtsız şartsız teslim" olmalarına yönelik karar verdikleri haberlerini aldık. Henüz bir hükme varmak için çok erken, fakat bu bana ciddi, hatta çok ciddi bir gelişme gibi görünüyor. Basınımızda çıkan basit ironilere ne katılıyor ne de bunları onaylıyorum.

---

203 Francesco Paolo Michetti (2 Ekim 1851–5 Mart 1929). İtalyan ressam. Sahip olduğu uluslararası ün sebebiyle Kral III. Vittorio Emanuele tarafından 1909 yılında senatörlüğe atanmıştır. (ç.n.)

28 Ocak 1943

Duce, Rusya'daki durumu iyimserlikle yorumlamaya devam ediyor. Almanların durumu kontrol edecek, hatta belki de lehine çevirecek insan, kaynak ve enerjiye sahip olduklarını düşünüyor. Afrika'daki duruma ilişkin fikirleri bile karanlık değil. Fakat Cavallero'dan gittikçe daha olumsuz bir şekilde söz ediyor.

Duce'nin görüşlerinin Rusya'dan henüz dönmüş olan Üçüncü Celere Tümeni Kurmay Başkanı Albay Battaglini'ninkilerle örtüştüğünü söylemek mümkün değil. Durumu çok karanlık bir şekilde tasvir eden kendisi, benimle ilk kez konuşuyor olmasına rağmen İtalya'yı, orduyu ve rejimi kurtarmak için geriye kalan tek yolun müstakil bir barış yapılması olduğunu söyledi. İnsanlar arasında kök salmaya başlayan bu fikirden bana Mussolini'nin kız kardeşi tarafından bile bir nebze tasviple bahsedildi.

29 Ocak 1943

Tunus Başkonsolusumuz Silimbani'yle birlikte Duce'nin yanına çıktım. Ciddi kabul ettiği durumu bir nebze objektiflikle aktardı. İngiliz ve Amerikalıların çift taraflı baskısı başladığında Tunus'ta şu an elimizde bulunan toprak parçasını oldukça kayda değer zırhlı kuvvetlerin yardımı olmaksızın nasıl muhafaza edebileceğimizi bilmiyor.

Anfuso, Budapeşte'den Mussolini'nin oldukça övdüğü ilginç ve zekice bir rapor gönderdi. Ortada henüz elle tutulur bir şey olmasa da, birçok alamet Macaristan'ın Anglo-Saksonlarla hâlihazırda bazı temaslar kurmuş olduğuna işaret ediyormuş. Bunun yanı sıra, Mariassy bugün kayda değer bir gerginlikle d'Aieta'ya Rumenlerin İngilizlerle müzakere ettiklerinin ve görüşmelerin Lizbon'da sürdüğünün doğru olup olmadığını sordu. D'Aieta bunu yalanlamış olsa da gerçekte bunun hakkında ne biliyoruz ki?

Grandi, dışişleri görevlisi Casardi'yi başkâtip olarak Madrid Büyükelçiliği'ne göndermemde ısrar ediyor. Yarı İngiliz ve karısı Amerikalı olan Casardi, belki tesadüf olsa da günümüzde İngiltere'nin İspanya büyükelçisi olan Samuel Hoare dışişleri bakanıyken Grandi'yle birlikteydi.

30 Ocak 1943

Ambrosio genelkurmay başkanı olarak Cavallero'nun yerini aldı. Bu, dürüstlüğün, olayların ve kariyeri ile kişisel çıkarları uğruna hep

yalan söylemiş bir adama bütün İtalyanların duyduğu öfkenin bir gereği oldu. Ordu Ambrosio'ya saygı duyuyor. Kendisine bir yıldırım gözüyle bakılmıyor, fakat mevcut koşullarda Napolyon Bonapart'ın bile mucizeler yaratabileceğini düşünmüyorum. Şu an önemli olan silahlı kuvvetlerimizin başında işlerin gerçekliğini dürüst gözlerle gören ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstüne koyan vatansever bir İtalyan'ın bulunması. Ambrosio, kendisiyle yaptığım konuşmalardan anladığım kadarıyla, böyle bir adam.

31 Ocak 1943

Cavallero'nun görevden alınması İtalyanlar arasında coşkuya, Almanlar arasında ise hayal kırıklığına neden oldu. Bu hususta Almanların sözcüsü görevi gören Bismarck, Mareşal'in Alman silahlı kuvvetleriyle gerçekleştirmiş olduğu mükemmel işbirliğini övdü. Elbette meselenin herhangi bir siyasi önemi olmadığını, değişimde ülke içerisindeki ve askeri tabiattaki sebeplerin belirleyici olduğunu söyledim. Bunun yanı sıra, Almanlar üç defa genelkurmay başkanı değiştirdiler ve daha dün Amiral Raeder görevinden azledildi.

Ambrosio bugün benimle yaptığı bir görüşmede, en son bir araya geldiğimizde konuştuklarımızı teyit etti. O, ülkesinin çıkarlarını kendi çıkarlarının üstüne koyan dürüst bir adam.

Günün olayı: Churchill ile Türk hükümetinin üyeleri bir araya geldiler.[204] De Peppo ve Alfieri toplantıya fazla önem atfetmiyorlar. Hadiseye ilişkin kendisine telefonda bilgi verilen Mussolini, "Churchill, Türklerin yardımını istemek için yalvarmak zahmetine katlanmak zorundaysa," bunun İngilizlerin zayıflığını kanıtlayacağını söyledi. Ben, kendisinin bu fazla iyimser yorumuna katılamıyorum. Kazablanka planı hayata geçiriliyor ve Türkiye, kendisinden istifade etmemenin mümkün olmayacağı kadar önemli bir üs. Ben, Türklerin Berlin'in söylediği yahut inandığı kadar tarafsız olduklarından emin değilim.

204 Türkiye Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile Britanya Başbakanı Winston Churchill arasında 30-31 Ocak 1943 tarihlerinde Adana yakınlarındaki Yenice Tren Garı'nda gerçekleştirilen ve tarihe "Adana Görüşmesi" olarak geçen hadise. Görüşme sonunda Türkiye, Müttefiklere yakınlaşmakla birlikte, onların savaşa girmesi yönündeki tekliflerini kabul etmemiştir. (ç.n.)

1 Şubat 1943

Mussolini, Faşist milislerin kuruluşunun yirminci yıl dönümü münasebetiyle oldukça gururlu bir söylev verdi. Söylevi iyimser değildi; zaferden ziyade mücadeleden söz etti.

Arnavutluk'tan gelen haberler rahatsız edici; Libohova'nın hükümeti de dümen çeviriyor. Bize en sadık adamlar bile gemiyi terk etme çabasında. Vrioni ve Verlaci bile. Bunlar zamanın işaretleri. Çok geçmeden iktidarı bütünüyle askeriyeye devretmek gerekeceğini düşünüyorum.

2 Şubat 1943

Yeni bir şey yok.

3 Şubat 1943

Duce'ye üç sorundan söz ettim.

Arnavutluk: Mevcut durum sebebiyle Jacomoni'nin yerine bir başkasını atamamız gerektiğini düşünüyorum. Bir süre boyunca başarı kaydetmiş olsa da politikaları artık ekşimeye başladı. Kuvvetten söz edebilecek ve ayrıca bunu icra edebilecek bir adama ihtiyacımız var. Bu iş için, ülkeyi tanıyan ve saygı gören iki general olan Guzzoni veya Pariani'yi önerdim. Mussolini düşünüp karar vereceğini belirtti.

Cavallero: Görevden alınması, uşağı olduğu Almanları paniğe sevk etti. Onun gidişiyle tüm sistemin değişeceğinden korkuyorlar. Bismarck'ı temin ettim, fakat Duce'nin bu hususta Hitler'e bir mektup yazmasının iyi olabileceği kanaatindeyim.

Tunus: Silimbani hasta numarası yaparak Tunus'a dönmemeye çalışıyor. Onu cezalandırmakta fayda yok; zaten kendisini yeterince aptal durumuna düşürdü. Onun yerine uzun yıllar başkonsolosluk eden Bombieri'yi görevlendireceğim.

Missiroli'yle bir görüşme yaptık. Mazide önemli makamlar işgal eden kişilerin durum hakkındaki görüşlerine dair bana bilgi verdi.

4 Şubat 1943

Thaon de Revel şahsıma uzun bir ziyarette bulundu. Almanların muzaffer olacaklarına yüzde yüz emin olmak suretiyle savaşa girilmesini en ateşle savunanlardan biriydi. Şimdiyse bir krizle, gerçek bir krizle karşı karşıya. Siyasette sıra dışı olarak nitelendirilebilecek bir samimiyetle

bana içini döktü. Ülkenin monarşi tarafından kurtarılmasını bekliyor. Bu maksatla, Kral üstünde büyük bir tesire sahip gibi görünen amcası Büyük Amiral'in yardımını istemeye bile hazır.

Öğleden sonra Prenses Beatrice'in doğum kaydı için Kraliyet Sarayı'na gittim. Majesteleri fena hâlde üşütmüştü ve yorgundu. Piedmont Prensi oldukça yakın davrandı ve kendisiyle küçük bir sohbetimiz oldu. Her şeyi açıkça gördüğü için, rahatsız oluşuna şaşmamak gerek.

5 Şubat 1943

Öğleden sonra saat dört buçukta Duce beni yanına çağırdı. Odasına girdiğim anda pek müşkül bir vaziyette olduğunu fark ettim ve bana ne söylemeye hazırlandığını anladım. "Şimdi ne yapacaksın?" diye söze başladı ve alçak bir sesle kabinenin tamamını değiştireceğini ilave etti. Gerekçelerini anlıyorum. Onları paylaşıyorum ve tek bir itirazda bile bulunmayı düşünmüyorum. Bana önerdiği kişisel çözümler arasındaki Arnavutluk valiliğini kati surette reddettim. Kendilerine kardeşlik ve eşitlik vaat etmiş olduğum insanların celladı ve infazcısı olmak istemiyorum. Vatikan büyükelçisi olmayı tercih ettim. Bu dinlenebileceğim ve dahası, istikbal için birçok kapı açabileceğim bir makam. Ve istikbal, hiçbir vakit olmadığı kadar, Tanrı'nın ellerinde. Elimden gelenin en iyisini yaparak yedi yıldır boyunca başında olduğum Dışişleri Bakanlığı'ndan (ki bunun nasıl bir yedi yıl olduğunu Tanrı bilir) ayrılmak kesinlikle sert ve acı bir darbe. Buranın duvarları arasında, kelimenin tam anlamıyla, azledilişimden keder duymamamı mümkün kılmayacak kadar çok şey yaşadım. Fakat bunun bir önemi yok. Güçlü olmasını biliyor ve yüzümü daha büyük bir hareket serbestisi gerektirebilecek olan geleceğe dönüyorum. Tanrı bazen gizemli yollardan çalışır.

6 Şubat 1943

Duce sabahın oldukça erken bir saatinde telefon ederek Vatikan Büyükelçiliği'ne tayinimin tehir edildiğini söyledi. "Terfi ettirildiğini söylerler, fakat sen terfi ettirilmek için henüz çok gençsin," dedi. Fakat Mussolini'nin tereddütlerini öngörmüş olduğumdan hâlihazırda Vatikan Devlet Sekreteri Kardinal Guariglia'dan tayinimi onaylamasını istemiştim. *Cosa fatta capo ha.*[205] Duce oldubittiyi kayıtsızlıkla karşıladı.

205 İt. "Olan olmuştur."

Acquarone bana, beni perşembe günü görmüş olan Kral'ın o vakit hükümetten azledilmemle ilgili hiçbir şey bilmediğini söyledi. Kral Vatikan'a atanmamdan memnun. Acquarone'yse bundan kendi adına coşku duyuyor.

7 Şubat 1943

Vatikan Büyükelçiliği'ne atandığıma dair resmi duyurunun yapılmış olması dışında yeni bir şey yok.

8 Şubat 1943

Dışişleri Bakanlığı'ndaki ofisimi devrettim. Ardından Duce'den icazet almak için Palazzo Venezia'ya uğradım. "Şimdi kendini uzun bir istirahat dönemine giriyor olarak görmelisin. Ardından sıran yeniden gelecek. Geleceğin benim ellerimde, dolayısıyla endişelenmene gerek yok," dedi. Bana yaptıklarım için teşekkür edip dışişleri bakanı olarak gerçekleştirdiğim önemli hizmetleri hızla birer birer saydı. "Eğer bize üç yıl daha vermiş olsalardı, savaşı farklı koşullarda icra edebilirdik veya belki onu icra etmek bile gerekmezdi," dedi. Ardından bana bütün belgelerimi tanzim edip etmediğimi sordu. "Ettim," dedim. "Hepsini düzenledim ve unutmayın ki, zor zamanlar geldiğinde –zira artık zor zamanların geleceği kesin– Almanların, savaşa hazırlandıkları dönemden, bize ancak askerleri sınırı geçince haber verdikleri Rusya'daki harbe kadar, birbiri ardına sergiledikleri ihanetlerin hepsini belgeleyebilirim. Eğer bunlara ihtiyacınız olursa bunların detaylarını derler yahut daha iyisi, yirmi dört saat içerisinde, zihnimde muhafaza ettiğim her şeyi dökeceğim bir söylev hazırlayabilirim. Zira içimdekileri dökmezsem patlayacağım." Beni sessizce dinledi ve neredeyse mutabık kaldı. Durumdan endişeliydi, zira Almanların Doğu Cephesi'ndeki ricatları neredeyse bir bozgun hâlinde devam ediyor. Beni kendisini sıkça, "hatta her gün" görmeye davet etti. Samimi bir şekilde ayrıldık ki buna pek memnun oldum, zira Mussolini'yi seviyorum, onu çok seviyorum ve en çok özleyeceğim şey onunla olan irtibatım olacak.

[9 Şubat ve 22 Aralık 1943 tarihleri arasında günlükte girdi bulunmamaktadır.]

[Son girdi – 23 Aralık 1943]

Eğer bu notlarım günün birinde gün ışığına çıkacak olursa, bunun nedeni, beni alçakça bir kandırmacayla tutuklayan Almanların eline düşmemeleri için gereken önlemleri aldığımdandır. Bu çalakalem notları alırkenki niyetim bunları bu şekilde basına vermek değildi; daha ziyade olayları, detayları ve gerçekleri istikbalde faydalı olabilecekleri şekilde tanzim etmek istiyordum. Eğer Tanrı bana uzun bir ömür bahşetmiş olsaydı, otobiyografim için ne de mükemmel bir kaynak olurlardı! Dolayısıyla bunlar bir kitaptan ziyade, daha sonra yazılabilecek bir kitabın hammaddesi olurdu.

Lakin belki de bu günlüklerin gerçek değeri, hiçbir fuzuli detay barındırmayan bu ham hâllerinde bulunacaktır. Burada yer alan gelişmeler üzerlerinde oynanmadan resmedilmiş, ilk izlenimler gelecek yılların eleştiri ve bilgeliğinden etkilenmeden, en ham hâlleriyle işlenmiştir. Önemli hadiseleri gün gün, saat saat yazmaya alışmıştım ve belki, hayatın kendini çok sık tekrar ettiği ve kendisiyle çeliştiği gibi, bu notlarda da zaman zaman tekrar ve çelişkiler görülebilir.

Eğer bu notlar üzerinde çalışma fırsatı elimden aniden alınmasaydı, diğer belgelerin ve şahsi hatıralarımın ışığında, dünya tarihi üzerinde özel ve belirgin bir tesiri olan bazı günlere ilişkin notlarımı genişletmek isterdim.

Hem şahısların hem de hükümetlerin hadiselerin seyrindeki sorumluluklarını daha zengin detayların ışığında düzeltmek isterdim. Lakin bu son saatlerimde, istikbalde bu hadiseleri analiz edip yargılayacak olanlara aktarmak isteyeceğim pek çok detay aklıma geliyor olsa da bunu gerçekleştirmek artık maalesef imkânsız.

Fikrimce, İtalya'nın trajedisi 1939 Ağustos'unda, kendi inisiyatifimle Salzburg'a gittiğimde başlamıştır. Salzburg'da kendimi aniden Almanların savaşı tahrik etme yönündeki sinik kararlılıklarıyla karşı karşıya bulmuştum. Çelik Paktı mayıs ayında imzaladık. Şahsen buna hep karşı çıkmış ve ısrarcı Alman tekliflerini uzun bir süre boyunca baştan savmaya muvaffak olmuştum. Kanaatime göre İtalya'nın kaderini Nazi Almanyası'nınkine ölümüne bağlamak için ortada herhangi bir neden yoktu. Bundan ziyade, Avrupa'nın böğrüne yerleşmiş seksen milyon Alman'dan tiksinmeye mahkûm olup, fakat onları göz ardı edemeyeceğimizden ötürü, bir işbirliği politikasından yanaydım. İttifakın

tesis edilmesi kararı Mussolini tarafından aniden alındığında ben Ribbentrop'la Milan'daydım. Bazı Amerikalı gazeteler, Alman Balcan'ın bu Lombardiya metropolünde düşmanca karşılandığını ve bunun Mussolini'nin şahsi itibar kaybının tezahürü olduğunu yazmışlardı.

Ardından Mussolini'nin gazabı... Almanların bir senedir sürüncemede bıraktığım ve daha uzun bir süre daha orada bırakmayı düşündüğüm ittifak tekliflerini kabul etmem için telefonla en kesin emirleri aldım. Böylelikle "Çelik Paktı" doğmuş oldu. İtalyan ulusunun tüm yaşantı ve istikbali üstünde böylesine uğursuz bir tesiri olan karar, bütünüyle, yabancı gazetecilerin sorumsuz ve değersiz laflarına bir diktatörün kindar tepkisi neticesinde alınmıştır.

Lakin antlaşmada bir madde mevcuttu: Ne İtalya ne de Almanya, üç veya dört yıllık bir süre zarfında, Avrupa'daki barışı tehlikeye atabilecek ihtilaflara sebebiyet vermeyecekti.

Buna rağmen, 1939 yazında, Almanya bilgimiz dışında Polonya'ya karşı toprak talepleri ileri sürdü. Dahası, Ribbentrop, Büyükelçimize tekrar tekrar Almanya'nın bu polemiği savaşa dönüştürmeye niyeti olmadığını söyledi. Bu tekziplere rağmen şüphemi muhafaza ederek durumdan emin olmak istedim ve 11 Ağustos'ta Salzburg'a gittim. Kendisi, Almanya'nın Avrupa'daki barut fıçısını aleve verme kararını bana ilettiğinde Ribbentrop'un Fuschl'daki konağında akşam yemeği masasına geçmeyi bekliyorduk. Bunu bana söylerkenki ses tonu sanki önemsiz bir idari detaydan bahsedermiş gibiydi.

Bahçede birlikte yürürken, "Pekâlâ, Ribbentrop," diye sormuştum, "Ne istiyorsunuz? Danzig'i mi, Koridor'u mu?"

"Artık değil," demişti bana soğuk metalik gözleriyle, "Savaş istiyoruz!"

Kararın geri döndürülemez olduğunu anlamış ve insanlığı tehdit eden trajediyi birdenbire görmüştüm. Alman mevkidaşımla o gün yaptığım konuşmalar on saate yakın sürdü. Müteakip iki gün boyunca Hitler'le yaptığım görüşmeler de yine saatler boyunca devam etti. Ortaya koyduğum argümanlar ikisinde de hiçbir tesir etmemişti. Sanki buz üstüne yazı yazmak gibiydi. Führer'in yakın çevresindekilerle her gün yaptığı karanlık toplantılarda uzun süredir muhabbetle tartışılıp tasarlanan bu projenin icrasını durdurmak için hiçbir şey yapılamazdı. Şef'in deliliği takipçilerinin dini haline gelmişti. Buna yönelik her itiraz, istihzayla karşılanmasa dahi ekarte edilmekteydi.

Hesapları temelden yanlıştı. Hem Fransa hem de İngiltere'nin Polonya'nın biçilmesi karşısında hareketsiz kalacağından eminlerdi. Buna kani olan Ribbentrop, Salzburg'da bulunan Oesterreichischerhof'taki kasvetli yemeklerden birinde benimle bir iddiaya girmekte ısrar etti. Eğer İngiltere ve Fransa, Polonya'nın istila edilmesi karşısında tarafsız kalacak olurlarsa ben ona bir İtalyan tablosu hediye edecektim. Aksi takdirde ise o bana eski bir zırh koleksiyonu hediye edecekti. Bu iddiaya pek çok kişi tanıklık etti. Çok da eski olmayan bir tarihte bu hadise hakkında Büyükelçi Mackensen'le konuşmuştuk. Fakat Ribbentrop iddiayı unutmayı tercih ettiği gibi bedelini de hiçbir zaman ödemedi – tabii bu bedeli bana, ücretlerini düşmandan alan bir grup alçağa beni kendi adına kurşuna dizdirerek ödüyor olduğunu düşünmüyorsa.

(Hitler'in sonunda geldiği nokta, bir güneyli olarak benim Almanların Polonya ormanlarındaki keresteye ne kadar ihtiyaçları olduğunu anlayamadığımdı...)

Salzburg'un ardından, İtalya'nın hem tarafsız olduğu hem de savaşa girdiği süre zarfında, Berlin'in İtalya'ya karşı benimsediği politika bir yalanlar, kumpaslar ve kandırmacalar ağından başka bir şey değildi. Hiçbir zaman ortakmışız gibi değil, hep köleymişiz gibi muamele gördük. Her hamlelerini bilgimiz dışında attılar; hatta en belirleyici kararlardan bile bizi ancak icrasına başladıktan sonra haberdar ettiler. Bunlar sadece Mussolini'nin adice korkaklığıyla tepkisiz kalınabilir, hoş görülebilir ve görmemezlikten gelinebilirdi.

İkinci dereceden önem arz eden bir mesele olmaması ve görüşümüz bu hususta Almanlarınkinden farklı olmasına rağmen Rusya'ya girildiği bize ancak Alman askerleri Sovyet sınırını geçtikten yarım saat sonra haber verildi.

Bundan bir önceki pazar günü, takvimler 16 Haziran 1941'i gösterirken, Hırvatistan'ın Mihver İttifakı'na dâhil edilmesini görüşmek üzere Ribbentrop'la Venedik'teydim. Almanya ile Sovyetler Birliği arasındaki dostluk paktının daha imzası bile kurumamış olmasına rağmen dünya Almanların Sovyetler Birliği'ne saldırmalarının an meselesi olduğuna dair dedikodularla çalkalanıyordu. Kont Volpi'nin sarayında verilen akşam yemeğine katılmak üzere Hotel Danieli'den gondolla ayrıldığımız esnada Mihver'deki mevkidaşıma bu dedikoduları sordum.

"Sevgili Ciano," demişti Ribbentrop çalışılmış bir temkinlilikle. "Sevgili Ciano, sana henüz hiçbir şey söyleyemem zira her karar Führer'in

o aşılmaz bağrında kilitli. Lakin tek bir şey kesin: *Eğer onlara saldıracak olursak Stalin Rusyası sekiz hafta içerisinde haritadan silinecektir.*"

Dolayısıyla, İtalya'ya karşı kayda değer bir kötü niyete ilaveten, savaşın kaybedilmesine katkısı olacak aşikâr yanlış anlamalar da söz konusuydu.

Bu açıklama notunda, kendimi bütünüyle önemsiz olmayan ve hiçliğe gömülmeyi hak etmeyen bazı gerçeklere yer vermeye kaptırdığımın farkındayım.

Göstermelik bir mahkeme, birkaç senedir İtalyan siyasi hayatını hasta eden ve ülkemizi felaketin eşiğine getiren bir fahişeler ve beyaz köleler grubunun tesiri altındaki Mussolini'nin hâlihazırda verilmiş kararını birkaç gün içerisinde beyan edecek. Bu alçak kaderi kabulleniyorum. İnandıkları uğruna savaşırken ölen bir asker olarak görülebileceğim düşüncesinde biraz teselli buluyorum. Tutuklu olduğum aylar boyunca bana gösterilen muamele insanlık dışı ve utanç vericiydi. Kimseyle iletişime geçmeme izin verilmedi. Sevdiklerimin hepsiyle temas etmem yasaklandı. Yine de bu hücrede, fani yaşantımın son günlerini geçirdiğim Verona'daki bu kasvetli hücrede, sevmiş olduğum ve beni seven herkesle çevriliyim. Üç çocuğumun gözlerine bir daha bakamayacağımı veya sevgili annemi yahut kederle dolu saatlerimde kendisinin güçlü, kararlı ve sadık bir eş olduğunu kanıtlayan karımı bağrıma basamayacağımı düşünmek güç. Fakat Tanrı'nın iradesine boyun eğmeliyim. Ve şimdi ruhuma büyük bir dinginlik çöküyor. Kendimi ilahi adaletin huzuruna çıkmaya hazırlıyorum.

Gerçek dışı hiçbir şeye mahal bırakmayan bu hâleti ruhiyeyle, günlüklerime düştüğüm tek kelimenin bile yanlış, abartılı veya kişisel bir garezin sonucu olmadığını beyan ederim. Bunlar sadece bizzat gördüklerim ve duyduklarımdan ibarettir. Ve fani yaşamdan ayrılmaya hazırlandığım şu vakitte, çalakalem düştüğüm bu notların yayınlanmasını kabul ediyorsam, bu ölümümden sonra itibarımın iade edilmesi veya haklı çıkmak adına değil, fakat gerçeklerin dürüstçe kaleme alınmış olduğu bu şahadetnamenin bu kederli dünyadaki masumlara biraz teselli, sorumlulara ise darbe olması içindir.

23 Aralık 1943
Verona Hapishanesi, 27 No'lu Hücre
Kont Galeazzo Ciano

SAVAŞ GÜNLÜKLERİ 1939-1943

"İkinci Dünya Savaşı ve Mussolini İtalyası'na ışık tutan temel kaynaklardan biri."
İlber Ortaylı

Mussolini'nin damadı ve İtalya Dışişleri Bakanı olan **Kont Galeazzo Ciano**, 11 Ocak 1944'te, Yüksek Faşist Konsey'de Mussolini'nin görevden alınması lehine oy kullanan diğer kişilerle birlikte kurşuna dizildi. Sumner Welles'in hakkında, "Zamanımızın en kıymetli tarihi belgelerinden biri" dediği ve Ciano'nun İkinci Dünya Savaşı'nı biçimlendiren en önemli kişilerle yaptığı görüşmeleri ve düşüncelerini içeren günlüğü ise, Almanların ve Mussolini'nin aksi yöndeki çabalarına rağmen, karısı Edda tarafından Müttefiklere ulaştırıldı.

Savaş Günlükleri, Nazi liderlerinin yargılandıkları Nürnberg Mahkemeleri'nde saldırı savaşı tasarlamak suçu isnat edilen eski Almanya Dışişleri Bakanı Joachim von Ribbentrop'un aleyhine delil olarak sunuldu. Kont, İtalya'yı kazanırsa dahi kaybedebileceği bir savaşa sokmamak hususunda Mussolini'den daha öngörülü olduğunu kanıtlamıştı.

Savaş Günlükleri'nin içerdiği bilgiler, İtalya'nın neredeyse kansız bir şekilde Arnavutluk'u ilhak edişini, Hırvatistan üzerindeki planlarını, ülkenin İkinci Dünya Savaşı'na ne kadar hazırlıksız bir şekilde girdiğini, Yunanistan'daki ve Kuzey Afrika'da yaşadığı felaketleri anlamak adına altın değeri taşımaktadır. Ciano'nun, Almanların bu ülkeyi istila etme planlarını Belçika'ya sızdırdığı ve Japon hükümetinin Pearl Harbor baskınından dört gün evvel Alman ve İtalyan hükümetlerini bilgilendirdiği gibi tarihi bilgiler de ilk kez bu vesikada ortaya çıkmıştır. Ayrıca günlükler, İtalya'nın Balkanlar'da Türkiye'yi dikkatle gözlemlemek suretiyle icra ettiği politikayla, **Mussolini İtalyası**'nın savaş öncesinde ve savaş sırasında Türkiye'ye karşı benimsediği tutuma dair mühim bilgiler içermektedir.

William Shirer gibi yazarların, döneme ilişkin kült kitaplarını kaleme alırken sıklıkla istifade ettikleri ***Savaş Günlükleri***, sunduğu eşsiz bilgilerle okuyucuyu İkinci Dünya Savaşı'na dair birçok hususta aydınlatacağı gibi, ona siyasi tarihin en çalkantılı dönemlerinden birinde, amansız bir güç siyaseti ile iç içe geçen diplomasinin nasıl icra edildiğine ilişkin, izlerini günümüzde de bulabileceği mühim kesitler sunacaktır.

Kronik

₺35,00

kronikkitap.com kronikkitap

ISBN: 978-975-2430-11-2

